MASTER

Gabriel Mihai

Arbitrajul maritim

C·H·BECK

MIHAI, GABRIEL

Studii: Universitatea Bucureşti, Facultatea de Drept, specializarea Ştiinţe juridice (1982-1986); studii doctorale la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Drept (1994-2001); titlul ştiinţific de „doctor în Drept" conferit de Universitatea Bucureşti, Facultatea de Drept (2001); absolvent al cursurilor *Business English* la *Alexander Language Schools International* (2004).

Activitate profesională: avocat, Baroul Constanţa (1986 – prezent); consilier al Baroului Constanţa; consilier în Consiliul Naţional al Uniunii Naţionale a Barourilor din România (1991-1996); vicepreşedinte al Comisiei de disciplină a Baroului Constanţa (1996-2004); arbitru atestat la Curtea de Arbitraj Comercial şi Maritim de pe lângă Camera de Comerţ, Industrie, Navigaţie şi Agricultură Constanţa (2004 – prezent).

Activitate ştiinţifică: membru fondator al Centrului de Studii şi Cercetări privind Drepturile Omului şi Discriminarea, Universitatea „Ovidius", Constanţa; membru în colectivul de realizare a proiectelor de cercetare sub egida Centrului de Studii şi Cercetări privind Drepturile Omului şi Discriminarea, Universitatea „Ovidius", Constanţa; fondator şi membru în colegiul de redacţie al Revistei Analele Universităţii „Ovidius" Constanţa – seria Drept şi Ştiinţe Administrative şi al Revistei *Ars Aequi*, editată de Centrul de Studii şi Cercetări privind Drepturile Omului şi Discriminarea, Universitatea „Ovidius" Constanţa.

Activitate didactică universitară: cadru didactic universitar în cadrul unor instituţii de învăţământ superior cu profil juridic şi economic din Constanţa, susţinând cursuri la discipline de drept public si privat (1990 – prezent); lector universitar titular al Facultăţii de Drept şi Ştiinţe Administrative din cadrul Universităţii „Ovidius" Constanţa (2000-2006); membru în Senatul Universităţii „Ovidius" Constanţa (2002-2004); şef de catedră, Catedra de Ştiinţe administrative a Facultăţii de Drept şi Ştiinţe Administrative din cadrul Universităţii „Ovidius" (2002-2006); titular al cursurilor de Dreptul comerţului internaţional, Arbitraj maritim internaţional (2000 – prezent) şi Drept comercial la Facultatea de Drept şi Ştiinţe Administrative a Universităţii „Ovidius" Constanţa (2003 – prezent); gradul didactic de conferenţiar – disciplinele Drept comercial, Dreptul comerţului internaţional, Arbitraj comercial internaţional – concurs organizat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării (2006); director program masteral, titularul cursurilor de Drept comunitar al afacerilor, Contracte de comerţ internaţional, Soluţionarea litigiilor maritime, în cadrul ciclului de învăţământ masteral.

Publicaţii: autor a numeroase monografii (cursuri universitare) printre care se numără: Măsurile de prevenţie (teza de doctorat), Ed. Dobrogea, Constanţa, 2001; Arbitraj comercial internaţional, Ed. Dobrogea, Constanţa, 2005; Drept comercial, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2006; Dreptul comerţului internaţional, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2006; Dreptul familiei şi acte de stare civilă, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2006; Elemente de Dreptul familiei şi acte de stare civilă, Ed. MAR, Constanţa, 2007; Dreptul familiei, Ed. MAR, Constanţa, 2007; Dreptul comerţului internaţional (coautor), Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2008; Drept comercial român, Ed. Ovidius University Press, Constanţa, 2009; Dreptul comerţului internaţional, Ed. MAR, Constanţa, 2010; autor a numeroase studii şi articole în domeniul Arbitrajului maritim printre care se numără: Identitatea proprie a Arbitrajului Maritim (I), R.D.C. nr. 7 - serie nouă, Ed. Lumina Lex, 2006; Identitatea proprie a Arbitrajului Maritim (II), R.D.C. nr. 8- serie nouă, Ed. Lumina Lex, 2006; Particularităţile hotărârii arbitrale în Arbitrajul Maritim Internaţional, R.D.C. nr. 9 - serie nouă, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2006; Căile de atac împotriva hotărârii arbitrale, R.D.C. nr. 11 - serie nouă, Ed. Lumina Lex, 2006; Specificul convenţiei arbitrale maritime, Curierul Judiciar nr. 6, Ed. All Beck, 2006; Aplicaţii ale contractului de *know-how* în domeniul afacerilor comerciale, Revista „Avocatul Poporului" nr. 10, Chişinău, 2006; Instituţii ale Arbitrajului Comercial Internaţional, Revista Naţională de Drept nr. 7, Chişinău, 2006; „Marca - element al fondului de comerţ" şi „Practici comerciale concurenţiale privind raporturile dintre marcă şi emblemă", Revista Română de Dreptul Proprietăţii Intelectuale nr. 2 (15), ASPPI, Bucureşti, 2008; alte articole şi studii publicate în analele universitare şi revistele de specialitate ale unor instituţii juridice; participări şi contribuţii la numeroase simpozioane, seminarii şi sesiuni de comunicări ştiinţifice.

Gabriel Mihai

Arbitrajul maritim

Editura C.H. Beck
Bucureşti 2010

Cuprins

Abrevieri ..... **XI**

Argumentum ..... **XIII**

Capitolul I. Soluţionarea litigiilor comerciale maritime **1**

Secţiunea 1. Contractul comercial – instrumentul juridic principal de realizare a schimburilor comerciale internaţionale **1**

§1. Reglementarea raporturilor de comerţ internaţional 1

§2. Regimul juridic al contractului de comerţ internaţional 2

§3. Riscul contractului comercial internaţional 4

Secţiunea a 2-a. Litigiul comercial internaţional **7**

§1. Noţiune 7

§2. Soluţionarea litigiilor de comerţ internaţional 8

Secţiunea a 3-a. Litigiul maritim **11**

§1. Importanţa comercială a transporturilor maritime 11

§2. Reglementarea legală a relaţiilor comerciale din domeniul transportului maritim 12

§3. Contractul de navlosire – formă a contractului de transport maritim 16

§4. Soluţionarea litigiilor maritime 21

4.1. Soluţionarea în dreptul comun a cauzelor ce au ca obiect un litigiu maritim 21

4.2. Procedura de soluţionare a litigiilor maritime 22

4.3. Jurisdicţia specială de soluţionare a litigiilor maritime internaţionale 23

Capitolul II. Consideraţii generale privind arbitrajul maritim **25**

Secţiunea 1. Arbitrajul comercial **25**

§1. Noţiune 25

§2. Avantajele arbitrajului 27

§3. Particularităţile arbitrajului în raport cu justiţia de drept comun 31

§4. Arbitrabilitatea (Domeniul arbitral) 33

§5. Natura juridică a arbitrajului 34

§6. Formele arbitrajului comercial 35

§7. Caracterele arbitrajului comercial 39

Secţiunea a 2-a. Arbitrajul comercial internaţional **41**

§1. Noţiune 41

§2. Evoluţia arbitrajului comercial internaţional 50

2.1. Istoric 50

2.2. Actualitatea instituţiei arbitrajului comercial internaţional 54

§3. Izvoarele arbitrajului comercial internaţional 56
§4. Formele arbitrajului comercial internaţional 58
4.1. Clasificare 58
4.2. Arbitrajul ad-hoc şi arbitrajul instituţional 62
4.3. Arbitrajul în drept şi arbitrajul în echitate 70
§5. Caracterele arbitrajului comercial internaţional 71
§6. Tendinţe şi modalităţi moderne de realizare a arbitrajului comercial internaţional 75
6.1. Arbitrajul accelerat – o noutate în domeniul arbitrajului comercial... 75
6.2. Arbitrajul electronic – procedură novatoare cu titlu de pionierat..... 75

Secţiunea a 3-a. Arbitrajul maritim internaţional 76
§1. Importanţa şi necesitatea arbitrajului maritim 76
§2.Avantajele arbitrajului maritim asupra jurisdicţiei de drept comun 77

Capitolul III. Convenţia arbitrală maritimă 84

Secţiunea 1. Convenţia arbitrală – expresia libertăţii de voinţă a părţilor ... 84
§1. Noţiune şi calificare juridică..... 84
§2. Natura juridică a convenţiei arbitrale 86
§3. Caracterele juridice ale convenţiei arbitrale 87
§4. Arbitrabilitatea şi convenţia arbitrală 88
§5. Autonomia convenţiei de arbitraj 91

Secţiunea a 2-a. Formele, conţinutul şi efectele convenţiei arbitrale internaţionale..... 92
§1. Formele convenţiei arbitrale..... 92
§2. Conţinutul convenţiei arbitrale internaţionale 98
§3. Legea aplicabilă convenţiei arbitrale în arbitrajele comerciale internaţionale..... 112
§4. Efectele convenţiei arbitrale 114
§5. Tipuri specifice de clauze 121

Secţiunea a 3-a. Convenţia arbitrală maritimă 124
§1. Noţiune 124
§2. Clauza arbitrajului la Londra..... 126
§3. Clauza arbitrajului la New York 128
§4. Clauza arbitrajului la Paris 130
§5. Clauza arbitrajului la Tokyo 133
§6. Tipuri de clauze arbitrale caracteristice unor instituţii maritime arbitrale internaţionale..... 136

Capitolul IV. Instituţii de arbitraj internaţional 137

Secţiunea 1. Organizaţii regionale de arbitraj comercial internaţional..... 137
§1. Comisia Inter-americană de Arbitraj Comercial (The Inter-American Commercial Arbitration Commission – IACAC)..... 138
§2. Centrul de Arbitraj şi Mediere Comercială pentru Cele Două Americi (The Commercial Arbitration and Mediation Centre for The Americas – CAMCA)..... 139

§3. Curtea Permanentă de Arbitraj (The Permanent Court of Arbitration – PCA) Regional Facility (Centrul Regional) 141
§4. Curtea Europeană de Arbitraj (European Court of Arbitration – ECA) 142
§5. Centrul Australian de Arbitraj Comercial Internațional (Australian Centre for International Commercial Arbitration – ACICA) ..143
§6. Asia Pacific Regional Arbitration Group (Grupul de Arbitraj Regional al Pacificului Asiatic – APRAG) 143
§7. South Asian Association for Regional Cooperation in Law – SAARCLAW (Asociația Asiei de Sud pentru Cooperare Juridică Regională) 144
§8. Comisia de Arbitraj Economic şi Comercial Internațional a Chinei (China International Economic and Trade Arbitration Commission - CIETAC) 145
§9. Comisia de Consultanță Legală Asiatic-africană (Asian-African Legal Consultative Committee – AALCC)/Centrele Regionale de Arbitraj Comercial de la Cairo, Lagos, Kuala Lumpur şi Teheran 149
§10. Centrul de Arbitraj Comercial al Consiliului de Cooperare din Golf (Gulf Cooperation Council Commercial Arbitration Centre – GCC) 150
§11. Alte organizații regionale de arbitraj comercial..... 150
Secțiunea a 2-a. Instituții internaționale de arbitraj maritim 151
§1. Asociația de Arbitraj Maritim de la Londra (AAML) – The London Maritime Arbitration Association (LMAA)..... 151
§2. Societatea Arbitrilor Maritimi de la New York (SAM) - The Society of Maritime Arbitrators (SMA) 156
§3. Curtea Internațională de Arbitraj de pe lângă Camera Internațională de Comerț de la Paris (CIC) – The International Chamber of Commerce (ICC) 161
§4. Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo de pe lângă Bursa Maritimă a Japoniei – The Tokyo Maritime Arbitration Comission (TOMAC)..... 169
Capitolul V. Arbitrii 175
Secțiunea 1. Statutul arbitrilor internaționali..... 175
§1. Independența, imparțialitatea şi neutralitatea arbitrilor..... 175
§2. Obligațiile arbitrilor..... 178
§3. Drepturile arbitrilor 178
§4. Protecția şi răspunderea arbitrilor..... 180
§5. Capacitatea arbitrilor 183
§6. Numirea arbitrilor..... 183
Secțiunea a 2-a. Tribunalul arbitral 184
§1. Constituirea tribunalului arbitral 184
§2. Competența tribunalului arbitral..... 194
§3. Incidente cu privire la alcătuirea tribunalului arbitral 195
Secțiunea a 3-a. Arbitrii în Arbitrajul maritim internațional..... 199
§1. Tribunalul arbitral la Londra 199

§2. Tribunalul arbitral de la New York
§3. Tribunalul arbitral al CIC Paris 203
§4. Tribunalul arbitral de la Tokyo 209
..... 213

Capitolul VI. Procedura arbitrală maritimă 215

Secțiunea 1. Procedura arbitrală de soluționare a litigiilor comerciale internaționale 215

§1. Noțiune 215
§2. Principiile aplicabile în procesul arbitral 216
§3. Domeniul legii aplicabile procedurii 222
§4. Competența arbitrală 225
§5. Sesizarea tribunalului arbitral 228
§6. Ședința arbitrală 234
§7. Proceduri speciale în comerțul internațional 238

Secțiunea a 2-a. Procedura arbitrală maritimă 241

§1. Sesizarea tribunalului arbitral 241
§2. Judecata arbitrală 253

Capitolul VII. Hotărârea arbitrală 261

Secțiunea 1. Hotărârea arbitrală – actul final al arbitrajului comercial 261

§1. Definiție 261
§2. Natura juridică a hotărârii arbitrale 262
§3. Caracterele juridice ale hotărârii arbitrale 264
§4. Hotărâre arbitrală – hotărâre judecătorească 264
§5. Categorii de hotărâri arbitrale (tipologie) 265
5.1. Hotărâri arbitrale (sentințe arbitrale) 265
5.2. Încheieri arbitrale 268

Secțiunea a 2-a. Specificul hotărârii în arbitrajul comercial internațional 270

§1. Adoptarea hotărârii arbitrale 270
§2. Deliberarea arbitrilor 271
§3. Pronunțarea hotărârii 272
3.1. Întocmirea dispozitivului 273
3.2. Redactarea hotărârii arbitrale 273
§4. Forma şi cuprinsul hotărârii arbitrale 274
4.1. Forma hotărârii arbitrale 274
4.2. Cuprinsul hotărârii arbitrale 274
4.3. Comunicarea hotărârii. Îndreptarea, completarea şi executarea hotărârii arbitrale 274
§5. Efectele hotărârii arbitrale internaționale 275
§6. Executarea hotărârilor arbitrale 276
6.1. Executarea voluntară a hotărârilor arbitrale 276
6.2. Executarea silită a hotărârilor arbitrale 277
§7. Desființarea hotărârii arbitrale 277
7.1. Acțiunea în anulare – cale de atac împotriva hotărârii arbitrale 277

7.2. Natura juridică a acțiunii în anulare a hotărârii arbitrale 278
7.3. Motivele de desființare a hotărârii arbitrale 279
7.4. Procedura de soluționare a acțiunii în anularea unei hotărâri arbitrale 282
§8. Semnificația cunoașterii soluțiilor pronunțate de instanțele arbitrale pentru dezvoltarea raporturilor de comerț internațional 282
Secțiunea a 3-a. Recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine 286
§1. Particularitățile procesului de recunoaștere și executare a hotărârilor arbitrale străine 286
§2. Principalele tendințe ale reglementărilor internaționale privind efectele hotărârilor arbitrale străine 287
§3. Principiile care guvernează regimul juridic al hotărârilor și sentințelor arbitrale străine 289
Secțiunea a 4-a. Hotărârea arbitrală în arbitrajul maritim 293
§1. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Londra 293
§2. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la New York 295
§3. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Paris 298
§4. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Tokyo 301
Secțiunea a 5-a. Căile de atac împotriva hotărârii arbitrale maritime 302
§1. Căile de atac în arbitrajul de la Londra 302
§2. Căile de atac în arbitrajul de la New York 306
§3.Căile de atac în arbitrajul de la Paris 307
§4. Căile de atac în arbitrajul de la Tokyo 307

Bibliografie 309

Abrevieri

A.A.A.	– Asociația Americană de Arbitraj
A.C.I.C.A.	– Australian Centre for International Commercial Arbitration (Centrul Australian de Arbitraj Comercial Internațional)
alin.	– alineatul
A.P.R.A.G.	– Asian Pacific Regional Arbitration Group (Grupul de Arbitraj Regional pentru Pacificul Asiatic)
art.	– articolul
C.A.M.C.A.	– The Commercial Arbitration and Mediation Centre for The Americas (Centrul de Arbitraj şi Mediere Comercială pentru Cele Două Americi)
C.I.C.	– Camera Internațională de Comerț
C.I.E.T.A.C.	– China International Economic and Trade Arbitration Commission (Comisia de Arbitraj Economic şi Comercial Internațional a Chinei)
Convenția	– Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale
C.proc.civ.	– Codul de procedură civilă
Dreptul	– revista „Dreptul”
E.C.A.	– European Court of Arbitration (Curtea Europeană de Arbitraj)
ed.	– ediția
Ed.	– Editura
G.C.C.	– Gulf Cooperation Council Commercial Arbitration Centre (Centrul de Arbitraj Comercial al Consiliului de Cooperare din Golf)
I.A.C.A.C.	– The Inter-American Commercial Arbitration Commission (Comisia Inter-americană de Arbitraj Comercial)
lit.	– litera
n.a.	– nota autorului
op. cit.	– opera citată
p.	– pagina
parag.	– paragraful
P.C.A.	– Permanent Court of Arbitration (Curtea Permanentă de Arbitraj)
pp.	– paginile
R.D.C.	– Revista de drept comercial
R.E.A.M.	– Rețeaua Europeană de Arbitraj şi Mediere (The European Arbitration and Mediation Network)
S.A.M.	– Societatea Arbitrilor Maritimi
UNCITRAL	– United Nations Commission on International Trade Law (Comisia Națiunilor Unite pentru Drept Comercial Internațional)
urm.	– următoarele

Argumentum

Pe fondul unei crize accentuate a jurisdicţiei comerciale de drept comun, extinsă la nivel european şi nord-american, a apărut necesitatea stringentă a activării unei forme alternative de soluţionare a litigiilor comerciale.

Criza de sistem judiciar în materie comercială, manifestată prin creşterea continuă a volumului cauzelor aflate pe rolul instanţelor, costurile exagerate ale proceselor, lentoarea judecăţii şi, nu în ultimul rând, lipsa de eficacitate a hotărârilor judecătoreşti, a determinat cu acuitate utilizarea unei căi rapide, funcţionale pentru rezolvarea disputelor intervenite între participanţii la circuitul comercial.

Astfel, arbitrajul comercial a devenit o modalitate esenţială de stingere a disputelor izvorâte din „efervescenţa" relaţiilor comerciale internaţionale.

Pe de o parte, arbitrajul comercial se configurează ca un instrument mai complex decât medierea şi concilierea, ce reprezintă căi de rezolvare a unor diferende comerciale mai puţin importante.

Pe de altă parte, arbitrajul comercial este o instituţie juridică, prolifică şi flexibilă care permite evadarea din universul constrictor al formei juridice clasice, promovat de justiţia etatică.

În plan intern asistăm la o reţinere din partea agenţilor economici de a apela la arbitraj, datorită ignoranţei în înţelegerea fenomenului şi necunoaşterii calităţilor acestei forme de justiţie adaptată. Trebuie precizat că în Occident comercianţii recurg la arbitraj în mai mult de jumătate din numărul cauzelor comerciale interne.

În acest context, pornind de la natura dinamică a circuitului comercial, se impune o „reabilitare" şi o „revitalizare" a arbitrajului şi la nivel intern. Acest deziderat este realizabil numai în condiţiile acţiunii unei ferme voinţe generalizate pentru promovarea şi perfecţionarea arbitrajului.

Pe plan internaţional, arbitrajul comercial este mijlocul primordial, „dominator" în soluţionarea litigiilor comerciale, reprezentând peste două treimi din totalul cauzelor deduse judecăţii.

Acest tip de arbitraj s-a dezvoltat datorită supleţei sale în adaptarea la exigenţele practicii comerţului internaţional, domeniu caracterizat prin mobilitate şi diversitate.

Extinderea arbitrajului comercial internaţional reprezintă, potrivit cunoscutului specialist în domeniu Jan Paulsson, „o realitate recunoscută şi o cerinţă a vieţii comerciale internaţionale".

Se impune aşadar o înţelegere aprofundată a tendinţelor şi orientărilor arbitrajului comercial internaţional în contextul dezvoltării generale şi permanente a comerţului mondial.

Arbitrajul maritim este o instituţie juridică, specifică domeniului transporturilor de mărfuri pe mare, fundamentată pe uzanţele şi regulamentele proprii desfăşurării acestei activităţi comerciale. Pornind de la natura dinamică a comerţului maritim internaţional, arbitrajul maritim constituie modalitatea optimă de soluţionare a litigiilor maritime internaţionale.

Autorul

Capitolul I
Soluționarea litigiilor comerciale maritime

Secțiunea 1. Contractul comercial – instrumentul juridic principal de realizare a schimburilor comerciale internaționale

§1. Reglementarea raporturilor de comerț internațional

Tendința către sistemul comercial multilateral este determinată de evoluția proceselor economice internaționale, a interdependenței lor în producția şi circulația mărfurilor, în cadrul diviziunii internaționale a muncii, sub incidența şi impactul dezvoltării tehnologice. În aceste condiții, politicile comerciale promovate de diverse state şi organizații internaționale dobândesc forme, dimensiuni şi valențe noi.

Comerțul internațional se desfăşoară în cadrul unor raporturi care cad sub incidența normelor dreptului comerțului internațional. Aceste raporturi se stabilesc între participanții la schimburile comerciale internaționale.

Elementul internațional este esențial în configurarea specificității acestor raporturi juridice, deosebindu-le şi conferindu-le individualitate în ansamblul raportului general de drept.

Raportul de comerț internațional este un raport volițional întrucât rolul hotărâtor revine voinței juridice a subiectelor de drept. Totodată, raportul de comerț internațional este un raport valoric, urmărind obținerea unui beneficiu (profit) ce constituie finalitatea sa.

Activitatea de cooperare economică internațională se realizează prin acte şi fapte juridice de comerț internațional care, la rândul lor, constituie principalele izvoare ale raporturilor juridice comerciale internaționale. Asemenea raporturi presupun drepturi şi obligații corelative ale subiectelor participante.

Îndeplinirea lor trebuie să dobândească eficiență prin posibilitatea recurgerii – în sens larg şi mult diferit față de ordinea internă – la o forță care să sancționeze neexecutarea de bunăvoie a obligațiilor, sau să deducă toate consecințele ce ar putea decurge din ineficiența actului juridic de comerț internațional.

Primul mare efort de adoptare a regulilor care să guverneze relațiile comerciale internaționale a fost făcut de unele țări imediat după cel de-al doilea război mondial, când a apărut necesitatea creării unui organism care să vegheze, să controleze şi să se implice direct în desfăşurarea comerțului internațional. Aceste eforturi au condus la adoptarea în 1948 a ***Acordului General pentru Tarife şi Comerț (GATT)***, regulile sale aplicându-se comerțului internațional cu bunuri.

În decursul timpului, textul GATT a fost modificat pentru a include noi prevederi, în special pentru a trata problemele comerciale ale țărilor în curs de dezvoltare,

în plus, a fost adoptat un număr de Acorduri conexe care detaliază câteva din prevederile principale ale GATT.

Regulile GATT şi Acordurile conexe au fost în continuare revizuite şi îmbunătăţite în timpul mai multor runde de negocieri, cea mai importantă fiind Runda de la Uruguay care a durat din 1986 până în 1994.

Unul dintre rezultatele Rundei Uruguay a fost crearea ***Organizaţiei Mondiale a Comerţului*** la 1 ianuarie 1995. GATT, sub auspiciile căruia au fost lansate aceste negocieri, a fost inclus în cadrul OMC.

Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC) este responsabilă pentru supravegherea sistemului comercial multilateral, care a evoluat constant în ultimii 50 de ani.

De asemenea, OMC constituie un forum pentru continuarea negocierilor privind liberalizarea comerţului cu bunuri şi servicii, prin desfiinţarea barierelor şi elaborarea de noi reguli în domeniile legate de comerţ.

Acordurile OMC prevăd un mecanism comun de reglementare a diferendelor, prin care membrii îşi apără drepturile şi reglementează divergenţele care apar între ei.

La ora actuală în afara sistemului OMC au rămas doar unele ţări care în trecut aveau economii planificate şi o parte din ţările în curs de dezvoltare.

Ţările cu economiile în tranziţie privesc OMC ca la o structură ce oferă o posibilitate importantă de integrare în economia mondială şi de perfecţionare a bazei legislative naţionale în domeniile economic şi comercial.

§2. Regimul juridic al contractului de comerţ internaţional

Operaţiunile de comerţ internaţional sunt derulate prin intermediul contractelor; cunoaşterea clauzelor acestor contracte, interpretarea lor corectă, în vederea executării optime a contractului de comerţ internaţional, se impune cu necesitate pentru cei angajaţi în tranzacţii comerciale internaţionale.

Contractul de comerţ internaţional constă în materializarea acordului de voinţă al părţilor şi reprezintă suportul juridic al oricărei tranzacţii internaţionale.

Părţile sunt libere să decidă ce clauze să fie incluse în contractul pe care îl încheie. Pot fi inserate clauze generale ale contractului de comerţ internaţional precum cele referitoare la identificarea părţilor; cele referitoare la obiectul contractului; clauza privind preţul; clauza de forţă majoră; clauza privind alegerea legii aplicabile; clauza privind arbitrajul[1].

La încheierea contractului, părţile sunt obligate să ţină seama „nu numai de legea ţării lor, dacă este comună părţilor, sau de legile lor personale", ci şi de legile altor ţări terţe.

Legile care pot fi aplicate sunt:

a. legea ţării în care se încheie actul juridic;

---

[1] *Clive M. Schmittoff, The Export Trade: The Law and Practice of International Trade*, edition Hardcover, Publisher Stevens&Sons Limited, Shoeburyness Essex, 2007, p. 62.

b. legea țării în care părțile elaborează înscrisul constatator;

c. legea țării în care partea își are domiciliul sau reședința.

Contractele comerciale internaționale pot fi supuse jurisdicției din țara vânzătorului; țara cumpărătorului; țară terță; grupare economică zonală (de exemplu, Uniunea Economică Europeană).

Contractele societăților comerciale au ca suport legislativ legile lor naționale. Dacă o societate își desfășoară activitatea într-o altă țară, trebuie să cunoască legea acelei țări, în virtutea căreia sunt stabilite condițiile efectuării tranzacțiilor comerciale.

Drepturile și obligațiile ce decurg din contract sunt determinate de legea aleasă de către părțile contractante.

Teoretic, contractul comercial internațional, *negotium*, poate fi disociat de înscrisul – *instrumentum* care îl constată.

Disocierea se manifestă din mai multe perspective în virtutea consensualismului: simplul acord de voință dă naștere contractului astfel încât înscrisul nu este necesar nici pentru nașterea, nici pentru dovada conținutului sau pentru a dovedi existența unui contract; uneori este prevăzută de lege exigența înscrisului, dar și în acest caz, contractul are existență autonomă; autonomia acordului se evidențiază față de înscris chiar și în situația în care existența înscrisului reprezintă o condiție necesară pentru nașterea raportului juridic (conosamentul simbolizează contractul-înscris).

Odată născut, contractul va avea existență independentă; chiar dacă este distrus înscrisul, contractul va supraviețui[1].

În practica contractelor comerciale internaționale este tot mai frecventă constatarea contractului prin înscris chiar și atunci când cerința înscrisului nu este imperativă. Acest dualism impus generează consecințe juridice în două direcții: înscrisurile premergătoare încheierii contractului scris sunt declarate ca nule și neavenite sau sunt chiar fizic distruse, dacă nu se decide ca acestea să facă parte integrantă din forma finală a contractului, iar pe de altă parte, acordurile de modificare a contractului sunt valabile numai dacă sunt constatate printr-un înscris semnat de toate părțile contractante[2].

Legea aplicabilă contractului cârmuiește în particular interpretarea, executarea contractului, consecințele desfacerii contractului, aprecierea daunelor, modului de stingere a obligațiilor prescripției și limitarea acțiunilor, iar în ceea ce privește modalitățile de executare, *the manner of performance*[3], reglementează modul cum se face recepția mărfii, termenele și procedura de verificare cantitativă și calitativă.

Contractele de comerț internațional includ *clauze privind răspunderea părților contractante* pentru nerespectarea obligațiilor de plată sau de predare a mărfii și *clauze de exonerare a răspunderii*, mai ales *clauze de forță majoră* în care este necesar să se definească forța majoră și să se precizeze modul de constatare și de notificare a acesteia; în aceste contracte sunt inserate *clauze sancționatorii de penalitate* pentru neexecutarea obligațiilor contractuale ale partenerilor, sub formă de *clauze penale*. Părțile

---

[1] *Dumitru Mazilu, Dreptul Comerțului Internațional*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 4.

[2] *Ion Turcu*, Contracte comerciale – Formare și executare, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 34.

[3] *C. Murray, D. Halloway, D. Timson-Hunt*, Schmittoff's Export Trade, The Law and Practice of International Trade, 11-ed., Stevens&Sons, London, 2007, p. 7-16.

pot insera în contract şi *clauze privind rezoluţiunea* pentru neexecutarea obligaţiilor de către oricare dintre ele (*pacte comisorii*).

În contractele externe, mai ales în cele complexe pe termen lung, părţile pot insera *clauze privind preîntâmpinarea şi soluţionarea litigiilor*, prin care prevăd organizarea unor întâlniri periodice ale reprezentanţilor lor, cu scopul de a examina stadiul îndeplinirii obligaţiilor reciproce, a analiza eventualele dificultăţi apărute şi a lua măsurile ce se impun pentru executarea întocmai a contractului.

Pentru ipoteza în care litigiile nu pot fi evitate, părţile trebuie să stabilească modul de soluţionare a acestora. În practică sunt relativ frecvente situaţiile în care părţile adoptă o modalitate prealabilă, cu caracter amiabil (nejurisdicţional), de reglementare a litigiilor, şi anume *concilierea*, inserând în contract o clauză de acest gen.

În toate cazurile, părţile prevăd în contract o *clauză de jurisdicţie*, în principiu sub forma *clauzei de arbitraj*. Clauza de arbitraj consfinţeşte acordul de voinţă al părţilor (*negotium iuris*), prin care acestea convin să soluţioneze un eventual litigiu viitor între ele pe calea arbitrajului, înlăturând, astfel, competenţa de drept comun a instanţelor judecătoreşti.

În mod uzual, părţile inserează în contract *o clauză privind determinarea dreptului aplicabil contractului* prin care desemnează sistemul de drept pe care organul de jurisdicţie urmează să-l aplice în cazul ivirii unui litigiu cu privire la aspectele de fond ale contractului. Această clauză, materializată în contract, reflectă înţelegerea părţilor cu privire la legea aplicabilă contractului, înţelegere desemnată prin expresia *pactum de lege utenda*.

Posibilitatea părţilor de a face o „alegere" a dreptului (*electio iuris*), stabilind care lege va guverna cu titlu de *lex causae*, constituie o aplicare, pe planul dreptului internaţional privat, a principiului general al libertăţii contractuale (autonomiei de voinţă a părţilor).

În cazul în care părţile nu desemnează legea contractului (*lex contractus*) prin voinţa lor, ca *lex voluntatis,* aceasta va fi determinată de către organul de jurisdicţie, în urma unei localizări obiective, conform normei conflictuale aplicabile în speţă.

Determinarea legii autonomiei de voinţă a părţilor (*lex voluntatis*), ca şi a legii aplicabile contractului în cazul localizării obiective, reprezintă obiectul de studiu al ştiinţei dreptului internaţional privat.

§3. Riscul contractului comercial internaţional

Executarea contractelor comerciale internaţionale poate fi afectată mult mai frecvent de anumite riscuri, faţă de cele interne. Pot exista mai multe împrejurări care să capete semnificaţia unor riscuri contractuale precum: evenimente politice (război local, lovitură de stat), instabilitate pe pieţele internaţionale (fluctuaţia cursurilor materiilor prime şi deci a costurilor de producţie, variaţii ale cursului de schimb) sau acte locale de guvernământ (refuz al autorizaţiilor administrative de import sau de export, măsuri de protecţionism vamal, interdicţii de transfer valutar).

Dacă asemenea evenimente afectează executarea obligaţiilor izvorâte dintr-un contract comercial internaţional sinalagmatic, se pune problema *riscului contractului*, iar dacă afectează – mai rar în practica de comerţ internaţional – executarea unor obligaţii

izvorând dintr-un contract unilateral, se pune problema stingerii contractului pentru imposibilitatea fortuită de executare.

Ca principiu general aplicabil și în contractele comerciale internaționale, riscurile contractului sinalagmatic le suportă debitorul obligației imposibil de executat – *res perit debitori*, în sensul că el nu mai poate cere co-contractantului său, debitor al unei obligații posibil de executat, dar creditor al unei obligații imposibil de executat, să-și execute propria sa obligație; astfel, această parte suportă nu numai riscul lucrului, în calitate de proprietar (*res perit domino*), dar și riscul contractului. Prin excepție de la această regulă, uneori, în contractele comerciale internaționale riscul contractului sinalagmatic este suportat de creditor – *res perit creditori.* Această excepție operează în ipoteza devalorizării valutei contractuale.

Dacă bunul piere fortuit între momentul încheierii contractului și acela al predării, riscul este suportat de proprietar (*res perit domino*), adică de cumpărător, care va fi ținut să plătească prețul lucrului. Deci el va suporta atât riscul lucrului, în calitate de proprietar, cât și pe acela al contractului în calitate de debitor al unei obligații posibil de executat – plata prețului – pe care va fi ținut să o execute. Dacă obiectul contractului sinalagmatic translativ de proprietate este dat de bunuri viitoare sau de gen – situația cea mai frecventă în raporturile comerciale internaționale – dreptul de proprietate asupra acestor bunuri se transferă la dobânditor numai pe data individualizării, de regulă aceasta fiind data predării, dată până la care transmițătorul este ținut de îndeplinirea obligației de livrare.

De asemenea, este posibil ca părțile, prin acordul lor, să stipuleze ca transferul dreptului de proprietate asupra bunului care formează obiectul contractului, să opereze la o dată ulterioară încheierii lui. Această ultimă soluție cea mai frecvent întâlnită în raporturile comerciale internaționale, spre a se înlătura consecințele stânjenitoare ale preluării proprietății și a riscurilor de către dobânditor din momentul încheierii contractului[1].

Riscurile care afectează contractele pe termen lung

Contractele de comerț internațional încheiate pe termen lung prezintă particularitatea de a fi supuse, într-o mai mare măsură, între momentul încheierii și cel al executării lor, unor anumite riscuri care, în cazul în care se produc, pot influența prestația uneia sau chiar a ambelor părți, perturbând echilibrul stabilit la data încheierii contractului.

Privite în acest context, riscurile sunt evenimente posibile de a se produce după încheierea contractului, independent de culpa vreuneia dintre părți și care, dacă se realizează, pot provoca pierderi pentru cel puțin una din părți.

Riscurile sunt comerciale deoarece afectează o relație comercială. În funcție de natura lor, riscurile comerciale sunt economice, politico-administrative, evenimente naturale.

---

[1] Este motivul pentru care uzanțele uniforme standardizate INCOTERMS și RAFDT leagă, de regulă, cel puțin transmiterea riscurilor asupra mărfurilor livrate de un alt moment, anume acela al îndeplinirii obligației de predare a mărfii, astfel că până atunci ele sunt suportate de către transmițător. Independent de aceste prevederi legale sau contractuale, participanții la raporturile comerciale internaționale urmăresc estimarea anticipată a riscurilor contractuale prin folosirea unor formule matematice, bazate pe calculul probabilităților.

Riscurile economice se împart, la rândul lor, în două categorii: *valutare şi nevalutare*.

Riscurile *valutare*, privite prin prisma efectului lor asupra contractelor de comerț internațional, mai ales cele pe termen lung, constau în modificarea cursului de schimb (eventual a parității oficiale) a monedei de plată față de moneda (monedele) de referință (calcul)[1].

Riscurile *nevalutare* pot îmbrăca forma altor evenimente economice din cele mai variate. În acest context, interesează numai acele riscuri care constau în modificări ale conjuncturii economice pe o anumită piață comercială, de natură a afecta prestația uneia dintre părți, ca, de exemplu, schimbarea prețului materiilor prime, materialelor, energiei, forței de muncă (salariaților), a tarifelor de transport, primelor de asigurare, comisioanelor, dobânzilor, a procedeelor tehnologice, a raportului dintre cerere şi ofertă; acestea sunt specifice contractelor pe termen lung, iar pentru evitarea lor părțile pot să prevadă clauze speciale.

Alte categorii de riscuri economice nevalutare (de exemplu, insolvabilitatea sau falimentul debitorului, neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale) nu sunt specifice contractelor pe termen lung şi pot fi evitate prin clauze sau alte mijloace juridice de generală aplicare.

Riscurile politico-administrative (de exemplu, conflictele armate, embargoul, blocada economică, modificările regimului politic, grevele, neacordarea autorizației administrative de export/import, luarea de măsuri restrictive vamale, antidumping sau alte măsuri de protecție a concurenței) şi evenimentele (calamitățile) naturale interesează regimul juridic al contractelor pe termen lung mai ales în cazul în care îndeplinesc condițiile unor situații de forță majoră. Atunci când sunt privite în alternativă cu riscurile valutare, riscurile politico-administrative şi evenimentele naturale, alături de cele economice nevalutare formează categoria riscurilor nevalutare *lato sensu*.

Pentru a preveni consecințele păgubitoare care pot apărea în cazul producerii riscurilor, părțile inserează în contracte clauze asigurătorii. Clauzele asigurătorii sunt susceptibile de mai multe clasificări, în funcție de diferite criterii[2].

În primul rând, *după felul riscurilor* la care se referă cu prioritate, aceste clauze se împart în următoarele categorii: a) clauze de asigurare împotriva riscurilor valutare (de variație a schimbului), în care intră aurul, clauze valutare (inclusiv clauze de indexare monetară şi de opțiuni a locului de plată), clauza de opțiune a monedei liberatorii; b) clauze de asigurare împotriva unor riscuri nevalutare (de regulă, de natură economică), care cuprind, mai ales, clauza de revizuire a prețului (de indexare nemonetară), de postcalculare a prețului, a ofertei concurente, a clientului cel mai favorizat, clauza de *hardship* (impreviziune), clauzele preventive față de diferite măsuri de protecție a concurenței; c) clauza de forță majoră, care urmăreşte, de regulă, evitarea consecințelor nefavorabile ale unor riscuri politico-administrative sau ale calamităților naturale, atunci când acestea îndeplinesc anumite condiții specifice.

---

[1] *Dragoş Alexandru Sitaru*, Dreptul Comerțului Internațional – Tratat, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008, p. 448.

[2] Idem, p. 456-457.

Această clasificare este relativă deoarece, în anumite cazuri, părțile pot prevedea ca o clauză care, de regulă, privește o anumită categorie de riscuri să aibă ca scop, în concret, prevenirea unor riscuri de altă natură (de exemplu, clauzele de *hardship* și de postcalculație a prețului pot privi și fluctuațiile valutare).

În al doilea rând, clauzele pot fi clasificate în clauze de menținere a valorii contractelor și clauze de adaptare a contractelor, această clasificare fiind cea mai frecventă în literatura de specialitate, deși opiniile sunt uneori diferite, mai ales sub aspectul criteriului de distincție între cele două categorii de clauze și, implicit, al clauzelor care intră în fiecare categorie.

Principalul criteriu de distincție între cele două categorii de clauze îl constituie *obiectul* lor și, implicit, incidența pe care o au asupra contractului.

Astfel, clauzele de menținere a valorii au un obiect mai restrâns, în sensul că privesc exclusiv prestația monetară (pecuniară) și urmăresc menținerea acesteia – deci a valorii contractului – împotriva riscurilor valutare și nevalutare.

Noțiunea de prestație monetară include prețul, tariful serviciilor (inclusiv al transporturilor, de exemplu navlul, la cele maritime), primele de asigurare, comisionul, ratele de credit, dobânzile. Sunt cuprinse în categoria clauzelor de menținere a valorii clauza de aur, clauzele valutare, clauza de opțiune a monedei liberatorii, clauza de revizuire a prețului și cea de postcalculare a prețului.

Clauzele de menținere a valorii pot fi subclasificate, la rândul lor, în funcție de scopul pe care îl urmăresc (natura riscurilor care trebuie evitate), în două categorii: a) clauze pur monetare, care au ca scop evitarea riscurilor de fluctuație a valorii de schimb a monedei de plată față de moneda (monedele) de referință, în această categorie intrând clauza aur, clauzele valutare și clauza de opțiune a monedei liberatorii; b) clauze de menținere a puterii de cumpărare a monedei de plată, care urmăresc prezervarea valorii funcționale a acesteia, adică a corelației dintre cuantumul obligației pecuniare a uneia dintre părți și prețul real al bunurilor și serviciilor de pe o anumită piață. În această categorie se includ, în special, clauzele de revizuire a prețului și de postcalculare a prețului[1].

Clauzele de adaptare a contractelor au un obiect mai larg, privind nu numai prestația monetară (deși, practic, acesta este, cel mai frecvent, obiectul lor), ci și alte drepturi și obligații ale părților; vizează, așadar, întreaga economie a contractului, putând duce la reașezarea globală a acestuia. În această categorie intră, mai ales, clauza ofertei concurente, a clientului celui mai favorizat, de *hardship*, de prevenire a măsurilor de protecție a concurenței, de ajustare cantitativă și de forță majoră.

Secțiunea a 2-a. Litigiul comercial internațional

§1. Noțiune

Expansiunea comerțului internațional, unul dintre factorii cei mai importanți ai dezvoltării relațiilor de cooperare economică internațională, interesează atât fiecare comerciant în parte, cât și întreaga comunitate economică internațională.

---

[1] Idem, p. 462.

Prin raporturile de comerţ, persoanele fizice şi juridice participă la un proces global de schimburi de bunuri şi servicii[1].

Lumea afacerilor este adesea teatrul unor confruntări, al unor litigii între partenerii comerciali. Astfel de situaţii sunt inevitabile în orice fel de activitate, cu atât mai mult în cea comercială, unde au de operat interese divergente.

Pe de altă parte, oamenii de afaceri sunt, probabil, cei care au pus în circulaţie expresia time is money, aşa că litigiile dintre ei trebuie rezolvate cu maximă celeritate.

În comparaţie cu frecvenţa şi imensul volum al obligaţiilor comerciale internaţionale, litigiile corelative sunt infime ca număr, fiind rare, adevărate excepţii de la regula îndeplinirii prompte şi întocmai a îndatoririlor ce revin participanţilor la astfel de operaţiuni.

Litigiul de comerţ internaţional este un diferend de natură patrimonială izvorât din raporturi de drept comercial cu caracter internaţional. Litigiile trebuie să decurgă dintr-un raport de drept determinat, contractual sau necontractual.

Litigiile se pot naşte fie din raporturi privind vânzarea, cumpărarea sau schimburile de mărfuri, prestările de servicii, transporturile, expediţiile internaţionale, fie din raporturile privind proiectările, prospectări, executările de lucrări de antrepriză, construcţii sau montaj, operaţiuni financiare valutare şi orice alte acte sau fapte de comerţ.

Analiştii americani, francezi şi britanici constată că „litigiile apar în procesul negocierii şi derulării tranzacţiilor comerciale". Aceste litigii sunt determinate de controversele dintre participanţii la afacerile comerciale.

Posibilitatea recurgerii la o sancţiune jurisdicţională este şi trebuie să fie prezentă în orice raport juridic de comerţ internaţional. Când între comercianţi se nasc unele litigii, ele trebuie soluţionate prompt şi eficient în spiritul dinamicii circuitului comercial internaţional. De aceea, actualitatea de soluţionare a eventualelor litigii ce s-ar naşte între participanţii la raporturile de drept al comerţului internaţional reprezintă un corolar al acestui tip de relaţii, cunoaşterea ei, sub aspectul particularităţilor şi trăsăturilor esenţiale pe care le prezintă, fiind imperios necesară.

§2. Soluţionarea litigiilor de comerţ internaţional

Complexitatea relaţiilor economice, dar şi celeritatea desfăşurării operaţiunilor comerciale au condus la diversificarea modurilor de soluţionare a diferendelor, soluţionarea fiind adaptată necesităţilor timpului.

Contractele comerciale trebuie să prevadă dreptul părţilor contractante de a-şi rezolva neînţelegerile pe bază amiabilă; dacă acest lucru nu va fi posibil, ele trebuie să aibă clauze contractuale clare şi cu privire la locul şi procedurile de rezolvare a cauzelor litigioase.

Litigiul de comerţ internaţional este susceptibil de a fi rezolvat prin conciliere, judecată sau prin arbitraj comercial[2].

Rezolvarea litigiilor pe calea arbitrajului reprezintă unul din cele mai actuale subiecte, aflate în dezbaterea forurilor internaţionale de specialitate, care exami-

---

[1] *G. Ripert, R. Roblot*, Traité de droit commercial, vol. I, ed. 14, Ed. Librairie générale de droit et jurisprudence, Paris, 1991, p. 663-667.

[2] *Octavian Căpăţână*, Dreptul transporturilor, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 157.

nează „căile de parcurs în vederea perfecționării acestei proceduri" pentru o mai bună soluționare a diferendelor din raporturile contractuale de comerț internațional.

Libertatea comerțului dobândește prin arbitraj forme suplimentare de afirmare și consolidare; facilitând soluționarea operativă a diferendelor dintre partenerii de afaceri aparținând unor ordini juridice diferite, arbitrajul permite estomparea diferențelor de reglementare naționale (multe dintre ele insuficient de flexibile spre a satisface nevoile moderne) și, în consecință, înlăturarea barierelor și inconvenientelor datorate acestora, contribuind astfel la încurajarea comerțului, a schimbului liber de valori și, nu în ultimul rând, oferind un grad sporit de siguranță legalității și îmbunătățirea relațiilor economice internaționale, promovând un mecanism care reduce riscurile comerțului internațional.

În imensa majoritate a sistemelor de drept național, soluționarea litigiilor comerciale internaționale este dată de competența arbitrajului comercial internațional și instanțelor judecătorești cu o „repartizare" diferită între aceste organe de jurisdicție în funcție de criterii proprii fiecărui sistem, precum și competența altor entități cu funcții jurisdicționale[1].

Expansiunea arbitrajului comercial este bazată pe suplețea în adaptarea la elementele practicii comerțului internațional. Necesitatea de a păstra relațiile comerciale și de a le dezvolta duce la alegerea arbitrajului, care se bazează pe cutume și precedente, fiind o procedură la care comercianții apelează de foarte mult timp.

Arbitrajul internațional are un rol important nu numai în rezolvarea litigiilor comerciale externe, dar și în elaborarea unor uzanțe comerciale și crearea unui climat de încredere și bună-credință în mediile de afaceri.

Prin arbitraj comercial înțelegem mijlocul de soluționare rapid și echitabil a litigiilor născute din relații comerciale. Natura comercială a raporturilor juridice de drept al comerțului internațional presupune, inerent, incidența regulilor speciale, aplicabile formării și executării obligațiilor comerciale. Prin urmare, soluționarea prin arbitraj a litigiilor generate de naşterea, înfăptuirea și stingerea raporturilor juridice ce constituie obiectul dreptului comerțului internațional este adecvată, cel puțin pentru argumentele înfățișate mai sus, cu privire la integrarea instituției în dreptul comercial intern.

După competența materială se disting arbitraje având competență generală în materie de comerț internațional cum sunt Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațional de la Paris, Asociația Americană de Arbitraj (AAA), Institutul Olandez de Arbitraj, Curtea Permanentă de Arbitraj de pe lângă Comisia Germană pentru Probleme de Arbitraj, Curtea Internațională de Arbitraj de la Londra (LCIA) și arbitraje având o competență specială în domeniul comerțului internațional, cum sunt Camera Arbitrală de Bumbac din Le Havre și Tribunalul de Arbitraj al Bursei de Bumbac din Bremen (ce soluționează litigiile din domeniul comerțului internațional cu textile), London Corn Trade Association (pentru litigiile ce decurg din comerțul internațional cu produse alimentare), Camera de Arbitraj Privat pentru Importul de Cafea din Hamburg.

În cadrul acestei modalități, părțile au posibilități egale de informare și de alegere a arbitrajului în raport cu interesele lor comune. Încrederea părților în arbitri este

---

[1] *Oliver Jacot-Guillarmod*, Juge national face au droit européen, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1993, p. 361.

determinată de specializarea şi imparţialitatea arbitrilor care soluţionează litigiile prin aplicarea normelor proprii ale comerţului internaţional, având în vedere stipulaţiile contractului şi uzanţele comerciale.

Simplitatea procedurii arbitrale facilitează desemnarea arbitrilor de către părţi, secretul dezbaterilor, utilizarea limbilor străine şi modificarea cheltuielilor de arbitrare.

Arbitrii sunt obligaţi să cunoască fenomenul comercial în general, să-i cunoască subtilităţile, să-i descifreze evoluţiile şi să dea soluţii care să servească aşezării raporturilor contractuale de comerţ internaţional în matca lor legală.

Arbitrajul comercial internaţional s-a dovedit a fi cea mai adecvată modalitate de soluţionare a litigiilor decurgând din raporturile comerciale cu elemente de extraneitate datorită numeroaselor avantaje pe care le prezintă, comparativ cu jurisdicţiile de drept comun.

În marea lor majoritate arbitrajele de comerţ internaţional îşi au izvorul în relaţiile contractuale dintre părţi. Litigiile între comercianţi pot avea ca sursă nu doar răspunderea contractuală, ci şi răspunderea delictuală sau cvasi-delictuală.

O clauză compromisorie formulată de maniera „*toate reclamaţiile sau problemele decurgând din prezentul contract sau în legătură cu el vor fi supuse arbitrajului*”[1] a fost redactată în aşa fel încât în sfera ei de aplicare să intre orice litigiu.

Concluzia este aceea că întinderea competenţei *ratione materiae* şi a puterilor arbitrilor depinde de interpretarea convenţiei arbitrale, a clauzelor pe care aceasta le conţine.

Tribunalul arbitral trebuie să examineze obiectul litigiului, pentru a deduce din convenţia de arbitraj dacă părţile au avut sau nu intenţia de a soluţiona respectivul litigiu pe calea arbitrajului. Tribunalul este cel care decide dacă o acţiune întemeiată pe răspunderea delictuală este în legătură destul de strânsă cu contractul, aşa încât să poată soluţiona litigiul.

Litigiul trebuie să se refere la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe calea arbitrajului.

Scopul declarat al convenţiei arbitrale este de a afirma acordul de voinţă al părţilor contractante pentru a supune arbitrajului categorii specifice de dispute sau orice tip de dispute ivite în legătură cu contractul în care este inserată.

A determina arbitrabilitatea unui litigiu reprezintă a stabili dacă soluţionarea lui pe calea arbitrajului este admisibilă din punct de vedere legal, şi prin urmare, a stabili dacă şi convenţia de arbitraj este valabilă.

Pentru a-şi produce efectele în considerarea cărora a fost încheiată, convenţia arbitrală trebuie să vizeze domenii în care soluţionarea diferendelor să poată fi încredinţată arbitrajului, iar părţile care au încheiat acest tip de convenţie să aibă calitatea şi capacitatea cerută în acest sens (arbitrabilitate subiectivă).

Domeniul în care litigiile ivite între părţi sunt susceptibile de a fi soluţionate pe calea arbitrajului, sustrăgându-le astfel jurisdicţiei statale, este cunoscut în doctrină drept „arbitrabilitate obiectivă” sau „arbitrabilitate *ratione materiae*”.

Nu orice persoană are acces la arbitraj şi nu orice materie este susceptibilă de soluţionare pe calea arbitrajului[2].

---

[1] *Ion Nestor*, Arbitrajul comercial internaţional, în Drept şi tehnică comercială internaţională, vol. II, Bucureşti, Ed. Academiei, 1973, p. 160.

[2] *Giorgiana Dănăilă*, Clauza compromisorie în jurisprudenţa română, R.D.C. nr. 11/1999, p. 75.

Situația juridică în care calitatea și misiunea subiectelor litigiului arbitral condiționează accederea la arbitraj este consacrată teoretic ca „arbitrabilitate subiectivă" sau „arbitrabilitate *ratione personae*"[1].

Tendința către arbitraj s-a consolidat în Europa, predilect în Franța și Marea Britanie, fiind considerată o cale proeminentă de soluționare a litigiilor în materie comercială, ca urmare a avantajelor procedurii pentru oamenii de afaceri din diferite domenii, în desfășurarea relațiilor comerciale.

Aceste relații reprezintă începutul, dezvoltarea, dar și formalizarea, câteodată, a unei activități comerciale, indiferent de natura acestei activități, iar arbitrajul, precum și metodele sale complementare, medierea și concilierea, oferă comercianților din întreaga lume posibilitatea de a-și rezolva conflictele apărute sau de a găsi o cale amiabilă de soluționare corectă și profitabilă pentru părți deopotrivă.

În practică, arbitrajul este considerat „o chestiune privată, care ține strict de părțile aflate în dispută, iar publicul – oricare ar fi acesta – nu are voie să participe la rezolvarea acestui conflict"[2].

Confidențialitatea este cea mai apreciată caracteristică a procedurii arbitrale, dar trebuie luate în calcul și celelalte avantaje: „părțile pot aprecia confidențialitatea, iar aceasta le poate face să aleagă procedura arbitrală în locul celei jurisdicționale, dar și celelalte avantaje ca cele ale costului, rapidității rezolvării diferendului, accesibilitatea arbitrajului, precum și particularitățile legate de informarea continuă referitoare la desfășurarea procedurii atunci când părțile nu pot participa la aceasta, fac din arbitraj o procedură dorită de foarte mulți comercianți"[3].

Este unanim recunoscut pe tot Globul marele merit al arbitrajului, al flexibilității sale și bineînțeles al modurilor variate de soluționare a litigiilor pe această cale și al hotărârilor date de către profesioniști în diferitele ramuri comerciale.

Toate aceste avantaje și trăsături atrag comercianții din întreaga lume să apeleze la procedura arbitrală spre a obține rapid și eficient o soluționare a problemelor apărute în cadrul contractual.

Secțiunea a 3-a. Litigiul maritim

§1. Importanța comercială a transporturilor maritime

În cadrul dezvoltării relațiilor economice internaționale, al lărgirii și diversificării schimburilor comerciale, un rol semnificativ revine transporturilor și expedițiilor internaționale de mărfuri. Transporturile internaționale reprezintă aparatul circulator al întregii economii mondiale, fiind mijlocul material efectiv pentru comercializarea relațiilor economice internaționale[4].

---

[1] *Ph. Fouchard, E. Gaillard, B. Goldman*, Traité de l'arbitrage commercial international, Paris, Litec, 1996, p. 532.

[2] *Captain Barry Thompson*, Surveying Marine Damage, Witherby& CO LTD, London, 1994, p. 23.

[3] Idem, p. 24.

[4] *R. Rodiere, B. Mercadal*, Droit des transports terrestres et aériens, ed. 5, Ed. Dalloz, Paris, 1990, p. 330 și urm.

Transportul naval ca unul din cele mai vechi sisteme de transport a apărut şi s-a dezvoltat vertiginos datorită avantajelor pe care le are în raport cu celelalte categorii de transport, posibilitate de comunicare cu toate continentele, capacitatea de transport, eficienţă sporită pe distanţe lungi, mobilitate, promptitudine, siguranţă în exploatare, preţ de cost relativ mai mic.

Transporturile pe apă şi-au consolidat locul pe care-l ocupă în ansamblul sistemului unitar al transporturilor datorită avantajelor sale economice în realizarea schimburilor de mărfuri,deţinând primul loc în privinţa volumului transporturilor, exprimat în tone/kilometri[1].

§2. Reglementarea legală a relaţiilor comerciale din domeniul transportului maritim

„Expediţiunile maritime, închirierea de vase, împrumuturile maritime şi toate contractele privitoare la comerţul pe mare şi la navigaţiuni" configurează caracterul specific dreptului maritim[2].

Dreptul comercial maritim preia aspectul de comercialitate al principiilor şi instituţiilor sale juridice din sfera dreptului comercial[3], la care se adaugă aspectele caracteristice sistemului dreptului maritim, ce reglementează raporturile juridice stabilite în activitatea omenească pe mare şi în porturi, în diversitatea şi interconexiunea lor[4].

Navigaţia este exercitată de către o categorie de întreprinzători aparte faţă de profesiunile comerciale obişnuite, cum ar fi instituţia juridică a armatorului, a armatorului girant, a căpitanului[5] etc.

Vasul este socotit, în sens juridic, un bun mobil corporal; el are totuşi un regim juridic propriu, care se inspiră din regulile referitoare la imobile în ce priveşte publicitatea, înstrăinarea, urmărirea silită, coproprietatea; limitarea răspunderii armatorului, regimul ocrotirii marinarilor, asigurările maritime, avariile comune, abordajul constituie fie derogări de la dreptul comun, fie creaţii cu totul specifice dreptului maritim.

Regulile care cârmuiesc comerţul pe mare îşi au, în principal, izvorul în practicile navigatorilor din Evul Mediu, care au găsit soluţii adecvate particularităţilor ce le prezintă activităţile comerciale ce se desfăşoară pe mare şi care aveau să devină izvoarele normative ale dreptului comercial maritim.

---

[1] Trei sferturi din comerţul internaţional se realizează prin intermediul transportului maritim, în permanenţă pe oceanul planetar aflându-se în circulaţie între 15.000 şi 20.0000 de nave de diferite capacităţi, încărcate cu mărfuri diverse.

[2] *Caraiani Gheorghe*, Transporturile maritime, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1995, p. 12.

[3] Dreptul maritim reglementează raporturile juridice de drept internaţional public, de drept internaţional privat, de drept financiar, de drept civil, de drept comercial, de drept penal, de drept administrativ, de dreptul muncii etc., care se realizează, adică se nasc, se modifică sau se sting în activitatea omenească ce se desfăşoară pe mare şi în portuar – *Alecu Alexandrescu*, Tratat de drept maritim, Ed. Ex Ponto, 2005, p. 12.

[4] *Rene Rodie & Emmanuel du Pontavice*, Droit maritime, Ed. Dalloz, 1986, p. 1, apud *Marin Voicu*, Instituţii de drept maritim, Ed. Ex Ponto, 2002, p. 25.

[5] *Martine Remond-Gouilloud* , Droit maritime, Ed. A. Peron, Paris, ed. a II-a, 1993, p. 21.

Aceste practici statornicite în orașele porturi medievale de la Marea Baltică, Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Adriatică în care se desfășurau importante activități de comerț maritim, au trecut printr-un continuu proces de transformare și perfecționare, luând în cele din urmă forma codificată perfectă a actelor normative actualizate condițiilor din zilele noastre.

Dreptul comercial maritim prezintă un pregnant și permanentizat caracter internațional ce determină distincția izvoarelor dreptului maritim în izvoare interne și izvoare internaționale de drept; acestea se evidențiază sub formă de acte maritime, denumite în mod uzual izvoare interne legislative și respectiv convenții internaționale maritime.

Reglementările maritime cuprind întreaga problematică în domeniu, referitoare la nava maritimă de transport, contractul de navlosire, avaria maritimă comună, asigurarea maritimă, ocrotirea vieții umane pe mare și prevenirea poluării mediului marin – valori sociale fundamentale ale omenirii; de asemenea, sunt consacrate norme de înaltă exigență privind regulile siguranței navigației pe mare și ale ordinii navigației în porturi și în apele maritime; reguli ce promovează și asigură securitatea comercială a expedițiilor maritime de transport a unor imense valori materiale reprezentate de marile cantități de mărfuri transportate și de navele transportatoare.

Izvoarele internaționale ale dreptului comercial maritim își au sorgintea în practicile navigatorilor din începuturile comerțului pe mare începând cu zone maritime restrânse, practici statornicite concomitent cu o permanentă tendință de generalizare și uniformizare constantă în cele din urmă în preocupările de codificare a regulilor de guvernare uniform generalizată datorită acțiunilor concertate ale unor organizații neguvernamentale cu interese și acțiune inițial zonală[1].

Pe când cea mai mare parte a dreptului ce reglementează activitățile comerciale pe uscat își are obârșia în legi scrise ce implică o anumită tehnică de redactare și interpretare, dimpotrivă, regulile ce cârmuiesc comerțul pe mare își au în principal izvorul în practicile navigatorilor și armatorilor din Evul Mediu care au găsit soluții adecvate particularităților ce le reprezintă comerțul cu mărfuri pe mare[2].

Interesul și preocupările de codificare uniformă a regulilor comerțului maritim au dobândit un caracter interguvernamental de manifestare generalizată a preocupărilor pentru o permanentă adaptare la cerințele moderne actuale și de perspectivă impuse de comerțul maritim, a regulilor general-uniforme ale dreptului comercial maritim.

Actualele convenții internaționale în vigoare, care privesc regulile comerțului maritim, constituie veritabile izvoare ale dreptului comercial maritim, stabilind obligativitatea statelor participante la aceste convenții, de a prelua și implementa principiile și normele acestora de către legislațiile lor naționale[3].

În timpul încărcării, descărcării și transbordării, precum și în timpul transportului, respectiv al staționărilor intermediare, pot interveni unele riscuri.

---

[1] *Gheorghe Dragomir, Grigore Păun*, Transport maritim, Ed. CPPMC, Constanța, 1992, p. 15.

[2] Dreptul englez, inclusiv dreptul dominioanelor, se fundamentează pe două izvoare: „uzurile" (*Commonlaw*) și *„legile scrise"* (*Statute law*).

[3] *Marin Voicu, Maria Veriotti*, Convențiile maritime internaționale, vol. I, II, III, Ed. Ex Ponto, Constanța, 1999.

Riscurile pot fi provocate de forţa majoră: uragan, furtună, incendiu etc.; în aceeaşi categorie se includ naufragiul navei, eşuarea navei, ciocnirea dintre două nave (abordaj), ciocnirea navei cu un corp fix plutitor, altul decât o navă (coliziune)[1].

Anumite pagube pe care le pot suferi nava şi încărcătura sunt provocate din cauza neglijenţei echipajului navei, precum şi actele frauduloase săvârşite de către comandant sau de echipaj, cu intenţie, spre a prăda, avaria ori distruge nava şi/sau încărcătura acesteia, ca şi alte acte ilegale comise fără înştiinţarea armatorului.

Pot surveni şi pagube care sunt determinate de persoane străine de nava respectivă. În urma acestor întâmplări sau riscuri ale transportului, se înregistrează anumite pagube (pierderi), denumite „avarii".

Prin *avarie* se înţelege o pagubă materială sau o degradare a unui obiect, indiferent de mărimea şi cauza acesteia.

Pierderea obiectului considerat poate să fie: totală (în cazul scufundării unei nave sau în cel al aruncării în mare a încărcăturii) sau parţială (în cazul deteriorării unei instalaţii de pe navă, al luării de valuri a unor obiecte de la bord, al deteriorării unor produse făcând parte din încărcătură, ca urmare a pătrunderii apei de mare în cală sau a izbucnirii unui incendiu pe navă etc. În avarii se includ şi cheltuielile excepţionale efectuate pentru salvarea navei şi a încărcăturii.

Se disting avarii-pagube (pierderi) şi avarii-cheltuieli. Avaria-pagubă se clasifică la rândul său în:

- avarie particulară – paguba materială adusă unor bunuri este consecinţa directă a forţei majore (furtună, incendiu, eşuare etc.), a unei greşeli de navigaţie (abordaj, coliziune etc.), a viciilor proprii bunurilor respective (autoaprindere, degradare în anumite condiţii). Pagubele sau cheltuielile care se încadrează în avaria particulară privesc interesul uneia dintre părţile care participă la expediţia maritimă, adică fie numai interesul navei, fie numai pe cel al încărcăturii. Avaria particulară are un caracter accidental şi nu deliberat şi este efectul unor riscuri produse în afara voinţei oamenilor;

- avaria comună sau generală se caracterizează prin aceea că paguba (sacrificiul) sau cheltuiala extraordinară a fost făcută de către comandant în mod intenţionat şi raţional pentru salvarea de la pericolul care le ameninţa, a intereselor tuturor celor care participau la expediţia maritimă.

Condiţiile pentru ca o pagubă sau o cheltuială extraordinară să fie acceptată ca avarie comună este să îndeplinească cumulativ următoarele: a) paguba (sacrificiul) sau cheltuiala extraordinară să fie rezultatul unei acţiuni întreprinse cu intenţie de către comandant, iar măsura luată trebuie să fie raţională; b) acţiunea să aibă drept scop salvarea de la primejdie comună a navei, a încărcăturii acesteia, precum şi a navlului (când este cazul).

Constatarea unei avarii presupune existenţa unui sacrificiu ce a afectat nava sau echipajul:

a) sacrificiul să fie neapărat necesar, prin el urmărindu-se salvarea de la pericol a proprietăţii aflate în primejdie;

---

[1] De exemplu, în timpul navigaţiei, o navă care, în drumul său, se ciocneşte cu un gheţar, suferă avarii; o ambarcaţiune fluvială sau maritimă, navigând pe timp de ceaţă, se poate ciocni de un mol, de un dig, de o epavă etc. şi se poate avaria, producând pagube navei şi încărcăturii.

b) sacrificiul să fie real, adică să nu fie vorba de aruncarea peste bord a unor obiecte considerate ca pierdute şi lipsite de valoare;

c) acțiunea să aibă loc într-o situație excepțională şi nu în condiții normale de navigabilitate;

d) sacrificarea voluntară a unei părți a averii aflate în pericol, cheltuielile de salvare, ca şi toate cheltuielile care intră în avaria comună se suportă atât de bunurile salvate, cât şi de cele sacrificate, în mod proporțional cu valoarea lor netă, la data şi locul unde expediția maritimă s-a încheiat.

În legătură cu caracterul conştient, deliberat al măsurii luate, este de menționat că pierderea suferită va fi considerată avarie comună dacă ea este rezultatul concret al măsurilor luate de comandant, iar nu al unor factori independenți de voința acestuia[1].

Măsura luată de comandant trebuie să fie nu numai cu intenție, dar şi chibzuință[2].

Pentru evitarea cheltuielilor proprii ocazionate de plata despăgubirilor pentru producerea unor prejudicii altor comercianți, armatorul încheie în mod obligatoriu contracte de asigurare cu asiguratori specializați în domeniu care preiau sarcina pecuniară a asiguratului în caz de eveniment maritim.

Asigurarea maritimă constituie o ramură a asigurărilor de bunuri ce protejează navele maritime şi fluviale, celelalte ambarcațiuni şi instalații folosite în porturi, precum şi încărcătura acestora împotriva unui complex de riscuri.

Uzanțele (practicile) comerțului maritim dețin un rol important în interpretarea contractelor de transport pe mare (în principal este vorba despre practicile uzitate în porturi şi care lămuresc ceea ce părțile au înțeles din respectivele clauze inserate în contract). Având în vedere că navele lor vor opera în aceste porturi, uzanțele nu se impun ca o voință autoritară, precum în cazul uzurilor cu puteri de legi (cutumele), ci ca practici instituite din rațiune de utilitate la care comercianții s-au referit expres sau tacit. Uzanțele comerțului maritim îşi exercită influența asupra interpretării contractelor de transporturi pe mare în două moduri: prin semnificația acordată termenilor şi expresiilor din contract şi prin completarea clauzelor prin ceea ce obişnuit se subînțelege că părțile au voit[3].

Traficul maritim internațional, facilitat de Convenția de la Londra din 1965, are la bază încheierea de contracte de transport maritim internațional.

Printr-un asemenea contract, cărăuşul se angajează față de pasager sau expeditorul mărfii, după caz, să deplaseze pe mare, de la portul de expediere şi până la cel de destinație, pasageri sau o încărcătură determinată, în schimbul unei remunerații.

Deplasarea pe mare, în temeiul unui contract de transport, poate fi ocazională sau organizată sub formă de curse regulate între anumite porturi, pe un anumit itinerar prestabilit şi cu orar invariabil, fixat dinainte.

---

[1] Astfel, în situația în care o navă luată de furtună este împinsă în mod inevitabil spre stânci, unde va eşua, acțiunea comandantului, de a eşua nava într-o poziție mai favorabilă, spre exemplu spre un loc nisipos, nu va fi considerată o acțiune de avarie comună; cheltuielile ulterioare de dezeşuare a navei, însă, vor fi acceptate ca făcând parte din avaria comună.

[2] Dacă în timpul fluxului o navă eşuează, iar comandantul, în loc sa aştepte refluxul, încearcă să o readucă pe linia de plutire, aruncând peste bord o parte din inventarul navei ori din încărcătură, aceste măsuri vor fi socotite nechibzuite, iar pierderea suferită de pe urma lor nu va fi socotită avarie comună.

[3] *Herbert Holman*, A HandyBook for Shipowners and Masters (1896), Ed. Kessinger Publishing, Whitefish, Montana, USA, p. 420.

În contractele de transporturi maritime prevalează normele imperative, în scopul ocrotirii călătorului sau expeditorului mărfii față de contractele de adeziune impuse *ne varietur* de cărăuş. În activitatea maritimă, acesta deține o dominație financiară de cvasi-monopol, pe când posibilitățile financiare ale pasagerului sau predătorului de marfă sunt de regulă modeste.

Din punct de vedere istoric, contractul tradițional este cel de navlosire, folosit încă din Antichitate. În secolul al XIX-lea contractele de transport maritim devin curente, pe măsura trecerii de la navigația cu pânze la mijloace de locomoție cu autopropulsie, capabile să asigure deplasări pe apă potrivit unui orar dinainte anunțat (*liner-terms*).

Navlosirea, desemnată inadecvat închiriere, presupune transmiterea dreptului de folosință asupra navei comerciale, care se poate realiza prin: navlosirea navei nude, navlosirea pe o durată de timp determinată a unei nave armate şi navlosirea pentru una sau mai multe călătorii executate cu o navă armată, deosebirea fiind dată de modul în care este repartizată gestiunea navei[1].

Operațiunea constă în convenția prin care armatorul se angajează ca, în schimbul unei anumite sume de bani, denumită navlu, să pună la dispoziția navlositorului o navă în bună stare de navigabilitate şi să o mențină în această stare până la data expirării contractului. Analiza definiției relevă o dublă trăsătură generală a operațiunii.

Literatura engleză dă navlosirii o accepțiune asemănătoare: convenția prin care armatorul acceptă să transporte mărfuri pe apă, sau să furnizeze o navă cu scopul de a transporta mărfuri contra unui navlu[2].

§3. Contractul de navlosire – formă a contractului de transport maritim

Contractul de navlosire este contractul prin care armatorul se angajează ca, în schimbul unui anumit *navlu* (tarif sau chirie), să pună la dispoziție navlositorului o navă în bună stare de navigabilitate şi s-o mențină în această stare pe toată durata contractului. Contractul de navlosire este un contract consensual încheiat prin simplul acord de voință al părților sau al reprezentanților acestora, aprobat printr-un înscris, denumit de regulă *charterparty*[3].

Contractul sinalagmatic de navlosire are o natură consensuală, fiind ca atare suficient pentru încheierea sa acordul de voință al părților în cauză (armatorul-navlosant şi beneficiarul-navlositor).Acest contract prezintă un pregnant caracter oneros, folosința navei găsindu-şi echivalentul în contraprestația bănească a navlului datorat armatorului.

Clauzele contractuale se bazează pe normele legislației maritime care în cea mai mare parte a lor au un caracter supletiv (dispozitiv), adică îşi găsesc aplicarea numai în măsura în care părțile nu dispun altfel prin contractele încheiate.

---

[1] *Octavian Căpățână, Gheorghe Stancu*, Dreptul transporturilor, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p. 416.

[2] British Shipping Laws, vol. 8, Stevens & Sons, London, 1994, p. 57.

[3] *Gheorghe Caraiani, Mihai Serescu*, Transporturi maritime, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 252.

Normele imperative (*fundamental clauses*), respectiv cele ale căror prevederi legale nu pot fi modificate de părți prin contractul respectiv și care, în caz de nerespectare, atrag nulitatea contractului, sunt mult mai rare.

Cu cât clauzele contractuale sunt mai clare și mai cuprinzătoare, cu atât se înlătură dificultățile ce se pot ivi în privința determinării obligațiilor asumate de fiecare parte contractantă; de aceea s-au elaborat și sunt utilizate contracte-tip care conțin clauze și expresii cu formulări invariabile.

Frecventa lor întrebuințare a condus la interpretări uniforme, de natură să înlăture o mare parte din dubiile privind drepturile și obligațiile părților, precum și răspunderile ce pot surveni în executarea contractelor din domeniul transporturilor maritime.

Contractul de navlosire și cel de transport de mărfuri pe mare sunt nule dacă la data când au fost încheiate nu pot fi executate în spiritul legii care guvernează regulile acelui contract[1]. În practică, sistemul anglo-saxon nu face distincție între contractul de navlosire și contractul de transport.

În scopul încheierii valabile a unei operațiuni, elementele constitutive sunt aceleași, ca în orice alt contract comercial, cu unele adaptări cerute de specificul domeniului, fără să se poată vorbi, însă, de adevărate derogări de la dreptul comun.

Ad probationem actul este încheiat în formă scrisă, deși legislația prevede obligativitatea sa. În limbajul curent înscrisul poartă denumirea engleză de *charter-party*, provenită din vechea expresie latină *carta partita*[2].

În prezent, dată fiind complexitatea contractului de navlosire, s-a generalizat folosirea unor formulare standardizate, elaborate de către conferințe ale armatorilor și navlositorilor, în scopul de a concilia prin stipulațiile adoptate interesele părților. Poate fi astfel citat modelul tipizat GENCON pentru navlosirea în vederea uneia sau mai multor călătorii, ori BALTIME pentru navlosirea pe o durată determinată.

Formularele de charter-party conțin atât clauze tipărite, cât și spații albe. Acestea din urmă trebuie completate de părți, în funcție de caracteristicile deosebite ale fiecărei operațiuni.

De-a lungul timpului, datorită diferitelor probleme juridice generate de diversitatea sistemelor legislative, s-au impus o serie de contracte standard, ale căror clauze sunt prestabilite și imprimate pe formularele tipizate.

Modul de prezentare a contractelor-tip a evoluat de-a lungul timpului, formele mai noi având spații libere în care urmează să se înscrie detalii cu privire la identificarea părților, particularitățile navei, ale mărfurilor, date referitoare la navlu etc.

În practica marinărească, formularele se prezintă standardizate nu numai pentru diferite tipuri de mărfuri, dar și pentru diferite categorii de contracte de navlosire a răspunderii între armator și navlositor.

---

[1] *T.E. Scrutton,* Scrutton on charter-parties and bills of lading, 21st ed., Sweet & Maxwell, London, 2008, p. 201.

[2] Potrivit practicii de pe atunci, ieșită de mult timp din uz, contractul de navlosire era întocmit sub forma unui înscris, pe care părțile îl divizau în două, fiecare dintre ele păstrând ca dovadă câte o jumătate; în caz de dispută asupra contractului, reunirea celor două fracțiuni făcea posibilă reconstituirea întregului și astfel determinarea neîndoielnică a obligațiilor reciproce. Segmentarea arătată explică denumirea de contrapartită care a subzistat și după dispariția uzanței ce-i dăduse naștere.

Aproape toate aceste formulare au rândurile numerotate; ideea numerotării rândurilor este aceea de a uşura amendarea conţinutului contractului[1].

Sunt destul de frecvente cazurile în care în timpul negocierilor părţile contractante sunt nevoite să convină asupra introducerii unor clauze suplimentare în contract ca urmare a existenţei unor elemente necuprinse de contractul standard.

Aceste clauze sunt cunoscute sub denumirea de rider, iar construcţia lor a dat naştere de-a lungul timpului unor lungi şi complicate dispute, deoarece chiar dacă o clauză în sine este construită corect, ea trebuie interpretată în contextul general al contractului, nicidecum izolat.

Clauzele nou introduse au prioritate de interpretare atunci când conţinutul lor este în contradicţie cu cel al unei clauze-tip pentru că se consideră că acestea exprimă mai clar intenţia părţilor. În cazul în care formularul-tip este împărţit în două părţi, partea întâi primează, fiind necesară completarea ei în mod specific.

Dacă într-un contract tipizat se adaugă clauze manuscrise, în caz de contrarietate între ele, se va acorda valoare probantă deplină clauzelor manuscrise întrucât prin ele se derogă de la cele tipărite şi dovedesc voinţa părţilor contractante.

În ceea ce priveşte cuvintele radiate, în principiu se consideră că nu au existat. Totuşi, în anumite împrejurări li s-a acordat valoare probantă atunci când cuvintele neradiate fac referire la cele radiate şi în lipsa acestora o clauză nu ar avea sens.

Pentru evitarea unor astfel de probleme, noile formulare-tip cuprind o serie de clauze prezentate în mai multe variante, dând astfel părţilor posibilitatea de a alege clauzele cele mai potrivite unei situaţii particulare şi a elimina pe cât posibil amendamentele[2].

Contractul maritim trebuie semnat de către părţile contractante sau de persoanele autorizate de ele.

În unele situaţii este importantă persoana semnatară a contractului de navlosire, prezentând implicaţii de ordin juridic. Este important ca într-o secţiune a contractului să fie trecute toate condiţiile convenite în contractul de navlosire.

Dacă un contract de navlosire, semnat incorect de către o parte, este trimis spre semnare celeilalte părţi care semnează fără să protesteze, contractul produce efecte asupra ambelor părţi.

Posibilităţile de a modifica acest contract sunt limitate sub jurisdicţia engleză, dar ele există dacă se face protest într-un interval de timp rezonabil. După semnarea contractului, acesta nu mai poate fi schimbat fără consimţământul ambelor părţi.

Prin urmare, dacă unul dintre contractanţi alterează înscrisul constatator prin radieri, răzături sau adăugiri, în afară de eventualele consecinţe penale, aceste alterări nu obligă pe cei care nu şi-au dat consimţământul la modificările aduse. Cei cărora li s-a cerut consimţământul sau n-au consimţit la aceste modificări, pot cere anularea contractului dacă alterarea schimbă înţelesul contractului sau modifică substanţial obligaţiile părţilor.

Caracterul dispozitiv al legilor care guvernează contractele de navlosire, cu excepţiile arătate, dau expresia unei elasticităţi indispensabile în raporturile maritime dintre părţi care implică armonizarea celor mai variate şi diferite norme legislative naţionale.

---

[1] *Gheorghe Piperea*, Dreptul transporturilor, ed. 2, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 143.

[2] *Alecu Alexandrescu*, Drept maritim, Administraţia Portului Constanţa, 2004, p. 75.

Contractul de navlosire este un contract consensual, încheindu-se ca urmare a acordului de voință al părților, forma scrisă nefiind cerută pentru validitatea convenției, ci numai ad probationem, deoarece folosința asupra unui vas nu poate trece ca şi proprietatea lui asupra altei persoane, decât în virtutea unui act scris şi transcris în registrul determinat pentru aceasta. Totodată,este un contract sinalagmatic, în sensul că dă naştere la prestații reciproce între părți.

Materia contractelor de navlosire este guvernată de un principiu general şi de mare însemnătate conform căruia cea mai mare parte a normelor înscrise în legi nu sunt imperative, ci supletive, cu alte cuvinte ele îşi găsesc aplicarea numai în măsura în care părțile nu dispun altfel prin contractul încheiat.

Cu cât clauzele contractuale sunt mai clare şi mai cuprinzătoare, cu atât se înlătură dificultățile ce se pot ivi în privința determinării obligațiilor asumate de fiecare parte contractantă[1]. Astfel, se explică de ce s-au elaborat contracte-tip şi de ce în cuprinsul acestora întâlnim clauze sau chiar expresii cu formulări invariabile, frecventa întrebuințare a acestora ducând la interpretări uniforme.

Un contract de navlosire cuprinde pe lângă clauzele expres prevăzute în el şi altele subînțelese, stabilite pe cale cutumiară, rezultate din analizele practicilor observate de armatori, navlositori, ori de instanțele judecătoreşti.

Pentru ca armatorul să fie exonerat de aceste îndatoriri implicite, el trebuie să aibă grijă să insereze în contractul de navlosire o clauză din care să rezulte neîndoielnic de care din îndatoririle implicite înțelege să fie eliberat, cu condiția ca o asemenea exonerare să nu fie în contradicție cu prevederile legale.

Clauzele implicite, subînțelese în orice contract maritim, sunt[2]:

- „Buna stare de navigabilitate" (*seaworthiness*). Armatorul garantează buna stare de navigabilitate a navei;

- „Grija în executarea contractului" (*reasonable dispatch*). Armatorul îşi ia obligația ca nava să înceapă şi să continue voiajul cu grija cuvenită în asemenea împrejurări;

- „Abaterea de la drum" (*deviation*). Armatorul se obligă ca nava să execute voiajul fără abateri nejustificate din drum;

- „Nezădărnicirea scopului economic" (*nonfrustration)*. Contractanții au îndatorirea să respecte şi să înlesnească realizarea scopului comercial în vederea căruia s-a ajuns la încheierea contractului;

- „Încărcătorul nu are dreptul de a ambarca mărfuri periculoase fără aprobarea armatorului".

O importanță deosebită o au şi clauzele comune ale contractelor de navlosire, cu ar fi de pildă:

- Rezilierea – în cazul în care nava nominată nu poate să se prezinte în portul de încărcare în ultima zi a perioadei prevăzute în contract, armatorii trebuie să anunțe cât mai rapid şi cu certitudine data probabilă la care nava va fi pregătită. Această opțiune trebuie să parvină navlositorilor în cel mult 48 de ore, aceştia din urmă optând fie pentru rezilierea contractului, fie pentru acceptarea întârzierii.

---

[1] *Christian Larroumet*, Droit civil. Les obligations. Le contrat, vol. 3, ed. 2, Ed. Economica, Paris, 2007, p. 65.

[2] *Gheorghe Bibicescu*, Transportul de mărfuri pe mare în comerțul internațional, ed. II, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1986, p. 252.

- Brokerajul – această clauză stabileşte un comision plătit unui curier maritim pentru încheierea contractului de navlosire. Clauza stabileşte exact cota de comision şi modalitatea de plată independent de rezilierea contractului.

Contractul de transport de mărfuri pe mare – un contract bilateral, oneros şi cu executare continuă – nu se epuizează printr-un singur act, instantaneu, ci succesiv în timp, ritmic.

În executarea contractului de transport maritim se disting trei etape:

a) etapa încărcării mărfurilor; în această fază încărcătorul şi cărăuşul au îndatoriri specifice;

b) etapa voiajului; îndatoririle cărăuşului;

c) etapa descărcării (în portul de destinație).

Contractul de transport maritim este un contract sinalagmatic complex, de regulă cu executare succesivă, prin care un transportator de profesie, denumit *cărăuş*, se obligă contra unei remunerații denumite *navlu*, să ia în primire şi să transporte o marfă definită de la un port anumit la un alt port cunoscut (sau care va fi indicat ulterior), cu o navă proprie sau navlosită de el şi s-o predea la destinație unei anumite persoane sau la ordinul acesteia[1].

Elementele esențiale ale contractului de transport maritim:

a) Cărăuşul are o identitate proprie profesională bine definită, de „transportator";

b) Cărăuşul se obligă să transporte o anumită marfă pe o relație maritimă.

c) Deplasarea mărfurilor constituie una din obligațiile principale ale cărăuşului.

d) Cărăuşul îşi asumă organizarea şi executarea transportului.

Contractul de transport de mărfuri pe mare probat prin excelență de conosament, este un contract sinalagmatic; cărăuşul are de îndeplinit obligații față de încărcător, iar încărcătorul are de îndeplinit obligații față de cărăuş, dintre care principala sa obligație este plata navlului.

Când într-un contract sinalagmatic unul din contractanți nu-şi îndeplineşte obligațiile, cealaltă parte are de ales între a-l obliga să le execute, a cere rezilierea contractului sau a aştepta, suspendând executarea propriilor sale obligații[2].

Obiectul principal al contractului de transport maritim este marfa; cărăuşul are obligația de a obține un rezultat: să ducă mărfurile la destinație în starea în care le-a primit.

În contractul de navlosire „pe voiaj" (*voyage charter*) sau „pe timp" (*time charter*), obiectul principal este nava, nu marfa; obligația fundamentală a armatorului este de a pune la dispoziția navlositorului o navă în bună stare de navigabilitate şi de a menține această stare pe întreaga durată a contractului.

Contractele de navlosire şi cel de transport de mărfuri pe mare sunt nule dacă la data când au fost încheiate nu pot fi executate în spiritul legilor țării care guvernează regulile acelui contract.

În pofida grijii pentru respectarea unor norme legale cu prilejul încheierii contractelor, se mai ivesc totuşi neînțelegeri cu privire la normele care urmează să se aplice pentru unele chestiuni neprevăzute în contract sau cu privire la normele care guvernează efectele contractului.

---

[1] *Gheorghe Bibicescu*, op. cit., p. 340.

[2] Idem, p. 385.

În absența unui sistem unic care să rezolve uniform conflictele de legi, se desprinde existența a patru sisteme sensibil diferențiate, astfel că instanțele de judecată aplică sistemul adoptat de legislația statului căruia îi aparțin:

- sistemul legii pavilionului – în cadrul acestui sistem, părțile prevăd expres în contract sau își manifestă intenția ca legea care guvernează contractul încheiat să fie legea statului sub al cărui pavilion se află nava, indiferent de locul unde s-a încheiat contractul;

- sistemul legii locului unde s-a încheiat contractul – în acest sistem în caz de conflict de legi se va aplica „legea țării unde s-a încheiat contractul" (lex loci contractus).

Chiar dacă în contract sunt redactate în amănunțime clauzele pe care le implică un contract de navlosire, totuși sunt destul de frecvente cazurile în care după încheierea unui contract de navlosire părțile contractante sunt nevoite să convină asupra introducerii unor clauze suplimentare în contract, ca urmare a unor situații care au survenit după semnarea acestuia. Aceste clauze sunt, de regulă, înscrise într-un formular tip, denumit Addendum.

§4. Soluționarea litigiilor maritime

4.1. Soluționarea în dreptul comun a cauzelor ce au ca obiect un litigiu maritim

Evoluția jurisprudenței maritime este puternic influențată de convențiile maritime internaționale, de relaționarea practicii din diverse sisteme de drept în acest domeniu în contextul asimilării și implementării regulilor și uzanțelor comerciale internaționale[1].

Jurisdicția de drept comun include în aria sa de competență materială infracțiunile contra siguranței navigației pe apă, disciplinei și ordinii la bord și alte infracțiuni, precum și toate litigiile indiferent de valoare care au ca obiect despăgubiri pentru avarii, cauzate navelor și instalațiilor portuare, clădirilor și utilajelor portuare, instalațiilor destinate navigației, instalațiilor de încărcare, descărcare și manipulare, a mărfurilor în port ca urmare a abordajelor.

Soluționarea cauzelor având ca obiect litigii privind transportul maritim ori în legătură cu acesta, săvârșirea unor fapte penale care aduc atingere siguranței navigației, disciplinei și ordinii la bordul navelor, are un anumit specific, care a determinat majoritatea statelor să înființeze și să organizeze instanțe de judecată și parchete specializate.

Pentru a putea evalua corect probele administrate într-o cauză care are ca obiect un abordaj maritim, magistratul trebuie să cunoască terminologia de drept maritim, prevederile convențiilor internaționale, uzurile porturilor, modul în care se efectuează cercetarea locului faptei, modul de ascultare a navigatorilor care au o psihologie aparte față de persoanele care își desfășoară activitatea de uscat, prevederile regulamentelor internaționale referitoare la prevenirea abordajelor, salvarea vieții umane pe mare, practica judiciară specifică etc.

---

[1] *Marin Voicu, Maria Veriotti*, Jurisprudența maritimă română 1887-2001, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 13.

O importanță deosebită se acordă faptelor care prezintă un pericol deosebit pentru siguranța navigației, ordinea și disciplina la bordul navelor.

Sunt incriminate desfășurarea atribuțiilor de serviciu în stare de ebrietate de către personalul de bord care asigură direct siguranța navigației, refuzul aceloraşi persoane de a se supune recoltării probelor biologice, părăsirea postului sau navei fără aprobare, dormitul în timpul serviciului de cart sau gardă, însă aceleaşi reglementări nu sunt aplicabile în mod corespunzător şi cu privire la personalul de pe uscat care concură la siguranța navigației, fapta căpitanului de port, a unui dispecer etc., care dirijează, mai ales în situații limită, navigația în rade şi porturi şi care, datorită stării de ebrietate, dă comenzi, transmite mesaje etc., neclare ori eronate şi care pot avea drept consecință catastrofe navale.

4.2. Procedura de soluționare a litigiilor maritime

Definiția legală a creanței maritime este dată de art. 1 din Convenția de la Bruxelles din 1952 ca fiind afirmarea unui drept şi a unei creanțe rezultate din următoarele situații:

a) daune cauzate de către o navă, fie prin abordaj, fie în alt mod; b) pierderi de vieți omeneşti sau daune corporale cauzate de către o navă sau provenind din exploatarea unei nave; c) asistența şi salvarea; d) contracte referitoare la folosința sau locațiunea unei nave prin charter-party sau altfel; e) contracte referitoare la transportul mărfii de către o navă în baza unui charter-party, conosament sau altfel; f) pierderi sau pagube aduse mărfurilor şi bagajelor transportate de către o navă; g) avarie comună; h) împrumut maritim; i) remorcaj; j) pilotaj; k) furnizarea în orice loc, de produse sau de materiale necesare unei nave în scopul exploatării sau întreținerii sale; l) construcție, reparații, echipamentul unei nave sau taxele de doc; m) salariile comandanților, ofițerilor sau membrilor echipajului; n) banii cheltuiți de comandant şi cei de către încărcători, navlositori sau agenți în contul navei sau al proprietarilor ei; o) proprietatea contestată a unei nave; p) posesia sa ori exploatarea sa, sau drepturile la rezultatele exploatării unei nave în coproprietate; r) orice ipotecă maritimă şi orice creanță[1].

Când obiectul acțiunii vizează judiciar plata unei creanțe, până la obținerea hotărârii judecătoreşti irevocabile de obligare la plată, se recurge la măsura sechestrului asigurător.

Acesta este considerat un mijloc la îndemâna creditorului chirografar de a se asigura că bunul sechestrat nu va părăsi patrimoniul debitorului până când creanța sa nu va fi recunoscută şi eventual executată silit. Sechestrul nu este o cauză legală de preferință, aşadar creditorii privilegiați, ca şi cei chirografari, vor putea participa la distribuirea sumelor rezultate din vânzarea bunului sechestrat în ordinea de preferință prevăzută de lege.

Sechestrul asigurător constă în indisponibilizarea, de către instanța sesizată cu cererea principală, la cererea accesorie a creditorului reclamant, a unor mobile sau imobile, aparținând debitorului-pârât, aflate la acesta sau la un terț, pentru ca la nevoie,

---

[1] *Martine Remond-Gouilloud*, Droit maritime, ed. a 11-a, 1997, p. 180, apud *Maria Veriotti*, Măsurile asigurătorii în dreptul maritim – Teorie, jurisprudență şi reglementări, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 47.

să se poată executa silit, în vederea acoperirii creanței pretinse în raport cu valoarea acesteia[1].

Pentru înființarea sechestrului asigurător sunt necesare a fi întrunite, în mod cumulativ, o serie de condiții precum: a) creanța să fie constatată printr-un act scris, în lipsa unui înscris creditorul trebuind să depună o cauțiune reprezentând o jumătate din valoarea reclamată în justiție; b) creanța să fie exigibilă; c) reclamantul să dovedească faptul că a intentat acțiunea civilă.

Sechestrul asigurător al navei comerciale este denumit arest în terminologia engleză. Sechestrarea unei nave constituie una dintre cele mai frecvente și mai mari inconveniente ale activității de transport maritim.

Pentru orice reclamație (*claim*) bine fundamentată din punct de vedere formal – uneori neîntemeiată pe fond, navele sunt sechestrate în porturi timp îndelungat, cauzând pagube armatorilor. Evitarea abuzurilor și reglementarea uniformă a dreptului de a sechestra o navă au format obiectul convențiilor internaționale. Convenția Internațională cu privire la Sechestrarea Navelor Maritime, Bruxelles, 10.05.1952, reglementează reclamațiile maritime în domeniu.

În transporturile maritime internaționale sunt aplicabile și dispozițiile Convenției internaționale privind sechestrul de nave de la Bruxelles din 1952. Obiectul acestei Convenții se mărgineşte la sechestrul asigurător al navei maritime, fără a se extinde și la sechestrul judiciar. Convenția se aplică numai dacă măsura conservatorie prezintă elemente de extraneitate. Conform art. 6 parag. 2 din Convenție, regulile de procedură referitoare la sechestrul unei nave, la obținerea autorizației necesare în acest scop și la oricare alte incidente de procedură pe care sechestrul le poate ridica sunt guvernate de legea statului contractant în care sechestrul a fost solicitat sau aplicat.

Sechestrarea navei se poate dispune în litigii maritime având ca obiect: salvări, închirieri de nave, transportul de mărfuri, pierderea mărfurilor și a bagajelor transportate de orice navă; avarii comune, ipoteca navei, remorcaj, pilotaj, mărfuri și materiale furnizate navelor pentru uzul propriu; construcția, repararea, echipamentul navelor și taxele de doc; cheltuielile comandantului, încărcătorului sau agentului în contul navei sau al armatorului; litigii privind titlul de proprietate sau proprietatea navei; litigiile dintre coproprietarii navei, posesia ei, folosirea veniturilor acestei nave; darea în gaj sau ipotecarea oricărei nave.

4.3. Jurisdicția specială de soluționare a litigiilor maritime internaționale

Litigiile izvorâte din raporturile comerciale de transport maritim își găsesc rezolvarea nu numai prin procedura de drept comun, bazată pe regulile dreptului internațional, dar și prin modalități specifice acestui domeniu, cum este, de pildă, arbitrajul maritim.

În cadrul arbitrajului maritim internațional, participanții la comerțul internațional de mărfuri pe mare convin ca un anumit litigiu maritim să se soluționeze de către persoane calificate desemnate de ele însele. Arbitrii-judecători sunt aleși din lista instanțelor de arbitraj care vor soluționa litigiul.

---

[1] *Tăbârcă Mihaela*, Drept procesual civil, vol. I-II, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 40; *Ion Deleanu*, Tratat de procedură civilă, vol. II, Ed. All Beck, București, 2005, p. 369.

Recurgerea la arbitrajul maritim s-a dovedit a fi cea mai adecvată modalitate de soluţionare a litigiilor decurgând din raporturile comerciale cu elemente de extraneitate, datorită numeroaselor avantaje pe care le prezintă, comparativ cu jurisdicţiile de drept comun: simplitatea şi supleţea procesului; secretul dezbaterilor, cheltuieli de judecată mai reduse; specializarea arbitrilor cunoscători ai regulilor şi uzanţelor maritime şi comerciale internaţionale.

Arbitrajul constituie o tehnică nejuridică de rezolvare a litigiilor maritime comerciale şi trebuie distins de mediere şi conciliere, care sunt comune aplanării conflictelor de muncă dintre conducerea managerială şi sindicate. De asemenea, arbitrajul maritim nu are caractere comune cu alte modalităţi de soluţionare a conflictelor în domeniul internaţional, între state, sub forma „intervenţiei diplomatice" şi a „bunelor oficii"[1].

Deciziile date în acest domeniu nu au caracter obligatoriu în ceea ce-i priveşte pe litiganţi, aşa cum are decizia arbitrilor pronunţată într-un arbitraj maritim, denumită *the award* (hotărâre arbitrală).

Arbitrajul este mai puţin formal decât procedura comună, iar medierea este şi mai puţin formală decât arbitrajul[2]. Spre deosebire de arbitru, mediatorul nu are puterea de a pronunţa o decizie obligatorie. Un mediator nu ţine dezbateri bazate pe probe, aşa cum face un arbitru, dar, în schimb, conduce o asociere neoficială şi întruniri separate cu părţile pentru a înţelege împrejurările situaţiilor de fapt şi poziţia părţilor. Întâlnirile separate sunt cunoscute ca luând forma unor întruniri. În contrast, arbitrii audiază mărturiile şi cercetează probele în cadrul dezbaterilor în asociere pentru fiecare în parte, pronunţând o decizie finală şi obligatoriu recunoscută ca şi hotărârea arbitrală.

Conflictele aduse medierii asociaţiilor de arbitraj au fost la fel de variate precum tipurile de specializări aparţinând industriilor sau afacerilor care folosesc celelalte proceduri. Aproape orice tip de dispute pe care părţile vor să le rezolve repede şi fără cheltuieli importante pot fi deduse medierii.

---

[1] Encyclopaedia Britannica, E.B. International Publishing, Chicago Illinois, 2004.

[2] Profesorul Robert Mnookin a oferit o descriere excelentă, în numărul din martie 1994 al Jurnalului de Arbitraj Internaţional, a hotărârii procesului IBM şi Fujitsu, care a început ca arbitraj şi a devenit mediere.

Mnookin a început cu observaţia că arbitrajul nu poate fi folosit decât pentru „a divide o prăjitură, nu pentru a o face mai mare" şi apoi explică cum el şi coarbitrii săi au procedat să convingă părţile să apeleze la mediere în locul arbitrajului, pentru că medierea poate face „prăjitura mai mare".

Un punct cheie este să învingă concepţia (*the mindset*) că arbitrii desemnaţi de părţi ar acţiona în interesul părţilor care i-au numit. Fiecare dintre cei trei arbitri astfel stabiliţi vor fi imparţiali şi nu vor comunica *ex parte* cu nimeni – *Robert H. Mnookin*, Creating Value Through Process Design, Journal of International Arbitration, 1994.

Capitolul II
Considerații generale privind arbitrajul maritim

Secțiunea 1. Arbitrajul comercial

§1. Noțiune

Arbitrajul reprezintă o jurisdicţie convenţională de drept privat, pentru rezolvarea anumitor litigii de către una sau mai multe persoane, în cadrul unei proceduri bazate pe autonomia de voinţă a părţilor şi cu respectarea ordinii publice, a bunelor moravuri şi a dispoziţiilor imperative ale legii.

Noțiunea de arbitraj are o semnificație multiplă. În accepţiunea sa cea mai largă, termenul „arbitraj" desemnează modalitatea de soluționare a unui litigiu de către o persoană numită arbitru[1].

Prin această noțiune se are în vedere *instanța* (organul de jurisdicție) care soluționează un anumit litigiu, structura sa organizatorică, *procedura* potrivit căreia se va soluționa litigiul sau se desemnează însuşi *obiectul* activității jurisdicționale (*res litigiosa*), respectiv pretențiile părților aflate în litigiu, într-un caz determinat ca element de fond.

Se consideră că suntem în prezența unui concept care însumează atât forma litigiului, instanța competentă şi procedura pe care o urmează, cât şi fondul sau, respectiv, litigiul dintre părți supus spre soluționare arbitrajului.

Arbitrajul în domeniul comercial reprezintă o jurisdicție derogatorie de la dreptul comun, având ca obiect soluționarea litigiilor izvorâte din relațiile comerciale[2].

Procedura de judecată arbitrală este stabilită de părți, de către arbitri, de către o instituție permanentă de arbitraj, ori prin asimilarea de către părți a unei alte proceduri edictate de stat[3].

Arbitrajul comercial poate fi definit ca *o metodă*[4] *jurisdicţională, convenţională şi facultativă de soluţionare a unui litigiu comercial patrimonial, cu caracter tranzacţionabil, având la bază o procedură în care persoane particulare sunt învestite de către părţile litigante cu pronunţarea unei hotărâri definitive şi obligatorii pentru acestea.*

Dacă nu putem vorbi de o reglementare completă şi convingătoare a concilierii în domeniul comercial, trebuie subliniat că, în această materie, arbitrajul este o instituție juridică practică şi funcțională, beneficiind de un cadru legal coerent şi de o practică îndelungată.

---

[1] Termenul provine din evoluția etimologică a cuvântului latin „*arbiter*" care la origine însemna „martor", „maestru", „profesor", „stăpân", *Viorel Roş*, Arbitrajul comercial internațional, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Bucureşti, 2000, p. 18.

[2] *Marin Voicu*, Dreptul Comerţului Internaţional, Constanţa, Ed. Ex Ponto, 2002, p. 123.

[3] *Titus Prescure, Radu Crişan*, Curs de arbitraj comercial, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005, p. 13.

[4] *Marin Voicu*, op. cit., p. 124.

Aplicabilitatea arbitrajului este redusă în materie civilă, în schimb, în materie comercială această procedură îşi regăseşte o prezenţă semnificativă în materie comercială şi mai ales în arealul dreptului comerţului internaţional. Actualmente, instituţia arbitrajului comercial tinde să-şi extindă sfera de aplicabilitate în dreptul comercial autohton.

Apartenenţa instituţiei arbitrajului la dreptul comercial şi dreptul procesual civil consacră un caracter special derogator al arbitrajului comercial faţă de cel civil, în privinţa regulilor de bază ce reglementează această activitate[1].

Arbitrajul este *o instituţie bazată pe autonomia de voinţă a părţilor*. Potrivit liberalismului juridic, fundamentul arbitrajului îl constituie convenţia arbitrală, înţelegerea părţilor de a recurge la această cale de soluţionare a litigiului dintre ele.

Prin convenţia arbitrală – încheiată sub forma unei clauze înscrise într-un contract (clauza compromisorie) sau sub forma unui înscris separat (compromis) – părţile convin ca litigiul dintre ele să fie încredinţat spre soluţionare unor persoane particulare (arbitri), cu excluderea competenţei instanţelor judecătoreşti; totodată, părţile pot stabili prin convenţia arbitrală sau prin act scris încheiat ulterior, fie direct, fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul, normele privind constituirea tribunalului arbitral, normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului.

Părţile sunt libere, aşadar, să recurgă sau nu la arbitraj, iar dacă au optat pentru arbitraj, au latitudinea să-l organizeze şi să stabilească desfăşurarea lui, aşa cum cred de cuviinţă.

Autonomia de voinţă a părţilor are ca limită respectarea ordinii publice, a bunelor moravuri şi a dispoziţiilor imperative ale legii.

Arbitrajul este astăzi considerat *o formă de justiţie adaptată* în mod special litigiilor dintre comercianţi şi care prezintă pentru lumea oamenilor de afaceri o atracţie deosebită.

Arbitrajul reprezintă *o alternativă la justiţia clasică*. Justiţiabilii aşteaptă de la arbitri ca litigiul să fie soluţionat rapid, într-o procedură suplă, stabilită, în arbitrajul ad-hoc mai ales, chiar de părţi, cu cheltuieli mai mici. În materie comercială arbitrajul poate fi şi reflexul refuzului comercianţilor de a se supune şi urma formele închistate ale procedurii de drept comun şi din care s-a născut nevoia formelor mai maleabile, proprii arbitrajului, ori rigorii şi conservatorismului dreptului pozitiv şi din care s-au născut uzanţele comerciale, *lex mercatoria*[2].

Partizanii arbitrajului invocă în favoarea acestui mod de soluţionare a diferendelor, în comparaţie cu justiţia statală, o serie de avantaje care justifică încrederea mediilor de afaceri pentru această formă de justiţie care îşi are originea exclusiv în voinţa părţilor în litigiu.

---

[1] *Monica Ionaş Sălăgean*, Arbitrajul comercial, Bucureşti, Ed. All Beck, 2001, p. 6.

[2] *Dragoş-Alexandru Sitaru*, Dreptul comerţului internaţional, Tratat, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008, p. 133.

§2. Avantajele arbitrajului

Arbitrajul este o formă de jurisdicție convențională având eficiență prin asimilarea, în anumite condiții, a hotărârii arbitrale cu o hotărâre judecătorească. Arbitrajul este apt să ofere o judecată mai apropiată de cerințele și spiritul relațiilor de afaceri. Aceasta le și conferă fizionomia sa proprie, făcând din jurisdicția arbitrală altceva decât justiția statală. Arbitrajul nu este un succedaneu al justiției statale după cum nici nu urmăreşte – de altfel nici n-ar putea – să ştirbească domeniul acesteia şi cu atât mai puțin să o privatizeze.

Între justiția arbitrală şi jurisdicția statală nu sunt raporturi de concurență, ci de complinire, de întregire a paletei căilor de soluționare a litigiilor, deci de extindere a facultăților pe care legea le oferă persoanelor fizice sau juridice, în spiritul doctrinei drepturilor omului.

Judecata arbitrală prezintă incontestabile avantaje comparativ cu cea înfăptuită de instanțele judecătoreşti.

Constrângerile şi formalismul propriu justiției statale constituie garanții ale unei drepte soluții şi sunt considerate virtuți ale acesteia. Dar ceea ce în general poate constitui o virtute, la cazuri particulare se poate manifesta nu ca o virtute, ci ca un viciu.

Dezavantajele justiției statale (lentoarea procedurilor, dificultatea executării hotărârilor judecătoreşti, caracterul costisitor al accesului la judecată şi – din păcate, nu în ultimul rând – neîncrederea în instanțele judecătoreşti), care generează îndoielile cetățeanului cu privire la „justețea actului de justiție" reprezintă argumente în sensul identificării unor căi care să furnizeze celor interesați şi „un alt fel de justiție"[1].

În doctrină, s-a apreciat în acest sens că „arbitrajul îşi are originea în carențele justiției statale"[2]. Comparativ cu instanțele judecătoreşti arbitrajul prezintă o serie de avantaje, ceea ce explică spectaculoasa sa dezvoltare, mai ales în comerțul internațional: o judecată mai rapidă, mai puțin formală, mai suplă, mai ieftină. Nu se poate contesta însă că arbitrajul este apt să ofere o judecată mai apropiată de cerințele şi spiritul relațiilor de afaceri, cel puțin prin confidențialitatea sa şi prin atmosfera mai relaxată în care se desfăşoară.

Soluționarea litigiului este încredințată unor oameni de specialitate care se bucură de încrederea părților. În cursul litigiului părțile trebuie să se comporte cu bună-credință şi să coopereze cu tribunalul arbitral pentru ca arbitrajul să se finalizeze printr-o dreaptă hotărâre.

Constituind o excepție de la principiul potrivit căruia înfăptuirea justiției constituie monopol de stat, arbitrajul prezintă, prin caracteristicile ce decurg din dispozițiile legale care îl reglementează, o serie de avantaje[3]:

1. *Celeritatea* soluționării cauzei este un principiu specific domeniului comercial consacrat în reglementările interne şi internaționale în materie.

---

[1] *Giorgiana Dănăilă*, Deliberarea arbitrilor, luarea hotărârii arbitrale, R.D.C. nr. 7-8/2002, p. 143.

[2] *Jean Vincent, Serge Guinchard*, Procédure civile, Ed. Dalloz, ed. 23, 1994, p. 959.

[3] *Viorel Ciobanu*, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, Bucureşti, Ed. Național, 1997, p. 595.

2. *Discreţia* judecăţii în cadrul tribunalelor arbitrale, cu scopul evitării expunerii publice a litigiilor sau practicii comerciale.

Această caracteristică a procesului arbitral constituie un avantaj la care oamenii de afaceri ţin în mod deosebit.

Procedura arbitrală nu este publică, ceea ce deosebeşte procesul arbitral de soluţionarea litigiilor aflate pe rolul instanţelor.

Arbitrajul se înfăţişează astfel ca o excepţie de la principiul publicităţii şedinţei de judecată.

3. *Competenţa tehnică a arbitrilor* reprezintă un avantaj important întrucât părţile au posibilitatea să aleagă arbitrii specializaţi şi independenţi, ţinând seama, în primul rând, de experienţa şi competenţa lor profesională. Arbitrii nu trebuie să fie numai jurişti de profesie.

4. *Avantajele unei proceduri flexibile*:

a. Libertatea alegerii instanţei este unul din avantajele importante pe care le are arbitrajul în comparaţie cu justiţia publică pe plan naţional şi unul din cele mai importante avantaje pe plan internaţional. Aceasta implică posibilitatea părţilor de a ţine seama de personalitatea, calificările profesionale şi experienţa arbitrilor, precum şi de eficienţa şi costul pe care le implică alegerea unei anumite instanţe. Chiar în cazul când arbitrajul se desfăşoară în temeiul unei clauze arbitrale încheiate de părţi înainte de izbucnirea litigiului şi chiar dacă părţile nu se pun de acord cu privire la alegerea unei instanţe, condiţiile de mai sus vor fi totuşi avute în vedere de părţi în numirea arbitrilor.

În sistemul public, repartizarea dosarelor spre soluţionare fiecărui judecător face ca modul de administrare a justiţiei să nu fie sub controlul justiţiabilului, astfel încât un judecător fără niciun fel de experienţă în domeniul ce face obiectul litigiului să fie nevoit să pronunţe o decizie în cauză.

b. Întocmirea cererilor. Arbitrajul nu impune cerinţe privind forma cererilor. Cererea de arbitraj iniţială poate fi simplă ca o scrisoare adresată tribunalului arbitral în care este explicat pe scurt litigiul, în termeni clari, se face referire la convenţia arbitrală şi se solicită începerea arbitrajului. Respingerea cererii ca fiind nulă pentru nerespectarea unor cerinţe de formă, practică legată de cererile de chemare în judecată, nu există în arbitraj.

Instanţele de drept comun solicită depunerea de concluzii scrise în majoritatea cazurilor. Instanţele arbitrale, pe de altă parte, se supun în acest sens voinţei părţilor exprimată în convenţia încheiată între ele, astfel că dacă părţile hotărăsc că nu se vor depune concluzii scrise, arbitrul nu le poate solicita.

c. Compunerea instanţelor. În funcţie de varietatea domeniilor abordate în cadrul litigiului, compunerea instanţei arbitrale este decisă de părţi. Astfel, părţile pot înfiinţa o instanţă mixtă, formată, spre exemplu, din trei experţi tehnici din diverse discipline, sau doi experţi şi un avocat, ori un expert şi un jurist.

d. Controlul procedurilor preliminare. O diferenţă importantă este şi aceea că arbitrul controlează fazele preliminare şedinţei de judecată, în vreme ce în majoritatea cazurilor judecătorul nu are această posibilitate[1].

---

[1] *Ronald D. Bernstein, Derek Wood*, Handbook of Arbitration Practice, Ed. Sweet & Maxwell/The Chartered Institute of Arbitrators, London, 1993, p. 10.

În cazul arbitrajului însă, arbitrul are o altă poziţie, astfel că el se documentează cu privire la litigiul în cauză înainte ca acesta să ajungă în faza de judecată şi direcţionează procedura de urmat în funcţie de circumstanţele fiecărui caz, pentru a elimina orice costuri suplimentare. În concret, arbitrul poate să solicite avocaţilor, experţilor şi chiar părţilor să precizeze care sunt problemele în litigiu, eliminând astfel de la început discuţiile cu privire la probleme care nu influenţează rezultatul arbitrajului, lucru care altfel ar fi fost făcut de abia la sfârşitul soluţionării cauzei. De asemenea, arbitrul poate lua repede o măsură preliminară, sau poate să îşi spună un punct de vedere preliminar. În acest mod, şi durata, dar şi costul suportat de părţi pentru soluţionarea unui litigiu se reduc considerabil.

e. Administrarea probatoriilor. Probele cu caracter tehnic se administrează mai rapid în faţa unui arbitru de specialitate. Dacă arbitrul este un tehnician şi nu un jurist, şi este un expert în domeniul în care urmează a se soluţiona litigiul, administrarea probelor se va face altfel în faţa arbitrului decât în faţa instanţelor de drept comun. Faptul că se adresează unui expert face ca atât amplitudinea rapoartelor de expertiză cât şi timpul necesar experţilor pentru a explica punctul de vedere să se reducă.

În ceea ce priveşte probele, instanţele publice impun de obicei o serie de reguli de procedură, privind administrarea probelor, cum ar fi jurământul depus de martori, mijloace de constrângere pentru aducerea acestora şi, în general, prezentarea de concluzii asupra probelor administrate de către ambele părţi. În arbitraj, administrarea probelor este mai liberă, nefiind impuse cerinţe cu privire la ce probe vor fi administrate sau sub ce formă. În plus, arbitrul îşi formează singur convingerea cu privire la importanţa pe care o va acorda unei probe, fără a asculta părţile în contradictoriu. De obicei, arbitrii nu vor refuza primirea unei probe pe motiv că nu au fost respectate reguli procedurale, ei vor analiza toate probele administrate şi îşi vor forma propria convingere.

f. Rapiditatea luării deciziilor. Viteza cu care se desfăşoară procedura arbitrală poate fi în mare parte controlată de părţi. Astfel, dacă părţile sunt de acord să fie reprezentate de tehnicieni şi nu de avocaţi şi să aibă un arbitru tehnic, şedinţa de judecată ar trebui să se desfăşoare mult mai repede decât de obicei în instanţă; de asemenea, tot pentru mărirea vitezei de desfăşurare, părţile pot avea în vedere disponibilitatea arbitrului, astfel că ele vor alege un arbitru care se poate apuca imediat de treabă; desigur, părţile nu pot face acelaşi lucru cu privire la un judecător.

g. Posibilitatea mai mare de reprezentare a părţilor. În faţa instanţelor publice, partea care nu doreşte să se prezinte trebuie să fie reprezentată de un avocat sau consilier juridic. În arbitraj, partea îşi poate alege orice reprezentant în faţa instanţei.

h. Costul. În principiu, părţile plătesc o taxă unică, calculată proporţional cu valoarea litigiului, onorariul arbitrilor fiind plătit de instituţia arbitrală. Tot curtea arbitrală se ocupă şi de rezervarea unei săli de şedinţe.

Dacă părţile la arbitraj sunt reprezentate de avocaţi şi dacă arbitrul le permite avocaţilor să administreze cazul aşa cum o fac de obicei în faţa instanţelor civile, pregătirea unui litigiu arbitral va costa tot atât de mult ca şi un litigiu desfăşurat în faţa instanţelor publice, iar costul desfăşurării procesului va fi chiar mai mare în cazul arbitrajului, căci părţile vor trebui să plătească arbitrii (unul sau mai mulţi), dar şi cheltuielile administrative (în sistemul de drept anglo-saxon, părţile închiriază biroul unde va avea loc şedinţa de arbitraj).

Cu toate acestea, sunt multe situaţii când arbitrajul poate costa mai puţin:

a) când disputa are un pronunţat caracter tehnic şi faptul că arbitrul are o calificare tehnică îi permite să soluţioneze litigiul de urgenţă, fără implicarea avocaţilor;

b) când arbitrul are o calificare tehnică şi sunt implicaţi avocaţi specializaţi, astfel că între ei pot restrânge aria problemelor în litigiu şi pot scurta atât faza preliminară cât şi şedinţa de judecată, ceea ce reduce costul desfăşurării procedurii;

c) când părţile sunt de acord ca litigiul să fie soluţionat de un arbitru tehnic, numai pe baza documentelor aflate la dosar, adică fără şedinţă de judecată.

Desigur, întotdeauna arbitrajul fără avocaţi va fi mai ieftin decât procedurile de drept comun unde sunt angajaţi avocaţi.

5. Un alt avantaj îl constituie *rolul conciliator* specific tribunalului arbitral.

Atmosfera în care se desfăşoară şedinţa de arbitraj este mai puţin solemnă, mai puţin formalistă, iar faptul că arbitrii sunt specialişti în domeniul comercial la care se referă litigiul face ca decizia să fie acceptată de către părţi.

Fără îndoială, dacă părţile doresc, arbitrajul se poate desfăşura potrivit principiilor generale de drept, fiind vorba de arbitrajul în echitate, când nu se mai face referire expresă, pentru a justifica soluţia adoptată, la reguli normative precis determinate.

Chiar dacă avantajele menţionate – o judecată mai rapidă, mai puţin formală, mai suplă şi mai ieftină – nu pot fi primite fără rezerve, există altele care îl fac indispensabil, mai ales în materie comercială: 1) principiul confidenţialităţii; 2) posibilitatea de a soluţiona litigiul în echitate este o modalitate, uneori riscantă, dar care prezintă interes deosebit când părţile preferă o soluţie de compromis, decât una strict juridică, pentru a menaja raporturile comerciale pe lungă durată; 3) calitatea actului de justiţie, asigurată de numirea unor arbitri care au cunoştinţe aprofundate în domeniul respectiv; 4) încrederea mai mare pe care o inspiră un judecător ales; 5) spre deosebire de judecători, arbitrii răspund pentru daunele provocate părţilor în cazurile prevăzute de lege[1].

6. Arbitrul urmăreşte *satisfacerea unui interes privat*, şi nu public.

În sistemul nostru de drept, judecătorii ce funcţionează în cadrul unei instituţii a statului urmăresc în principal satisfacerea interesului public, cu respectarea strictă a legii.

Dacă un judecător aplică cu rigurozitate principiile de drept ce guvernează judecarea unui litigiu, un arbitru nu este obligat să dea satisfacţie interesului public, ci doar părţilor în litigiu; el beneficiază de o mai mare flexibilitate, putând da câştig de cauză părţii care, conform legii, dar şi uzanţelor şi practicii comerciale, îşi justifică valorificarea drepturilor.

Tot în acest context este relevat rolul conciliator specific tribunalului arbitral. Atmosfera în care se desfăşoară şedinţa de arbitraj este mai puţin solemnă, mai puţin formalistă, iar arbitrii, fiind specialişti în domeniul comercial la care se referă litigiul, facilitează acceptarea deciziei de către părţi.

---

1 *V. Ciobanu*, op. cit., p. 595.

§3. Particularitățile arbitrajului în raport cu justiția de drept comun

În perioada actuală, ca regulă generală, litigiile care intervin între participanții la raporturi juridice, fie ele civile ori comerciale, se soluționează de instanțele judecătorești civile (care nu sunt însă specializate pentru una sau cealaltă din cele două ramuri de drept, respectiv civil şi comercial).

În schimb, în perioada Evului Mediu şi până la finele secolului al XVIII-lea, litigiile comerciale erau soluționate de instanțe comerciale, care reprezentau o jurisdicție distinctă față de sistemul instanțelor civile obişnuite.

Începând cu secolul al XIX-lea, statele au început să renunțe la această jurisdicție specializată, fiind totodată evidentă tendința tot mai accentuată a comercianților de a se adresa arbitrajului comercial, pentru litigiile comerciale.

Cu alte cuvinte, instanțele civile au un caracter mixt prin faptul că soluționează litigiile patrimoniale fără a prezenta relevanță caracterul lor civil ori comercial.

Principalele cauze care au determinat statele să renunțe la instanțele comerciale specializate sunt următoarele:

a. Fiecare domeniu juridic este prin el însuşi special, astfel că necesită alături de cunoştințe juridice generale şi o pregătire specială.

Constituirea de instanțe specializate pentru fiecare categorie de raporturi juridice este deosebit de costisitoare şi dificilă.

b. Judecătorul nu trebuie să se transforme într-un expert, întrucât aceasta ar contraveni principiului contradictorialității dezbaterilor şi ar influența însăşi exercitarea dreptului la apărare.

c. În multe situații judecătorul, pentru a adopta o hotărâre, trebuie să fie în măsură a corobora dispozițiile cuprinse în diferitele ramuri ale dreptului.

Cât priveşte procedura arbitrajului (care nu este folosită în exclusivitate pentru cauzele comerciale), aceasta este tot mai mult agreată de către comercianții aflați în litigii comerciale.

Această procedură a arbitrajului este o modalitate convențională de rezolvare a litigiilor prin intermediul arbitrilor desemnați în conformitate cu convenția arbitrală.

Arbitrajul, care reprezintă o derogare importantă de la principiul soluționării cauzelor de către justiția de stat, nu poate fi folosit însă în acele materii care privesc ordinea publică.

Aşadar, arbitrii nu au îndreptățirea să soluționeze acele cauze în care sunt puse în discuție raporturi juridice civile ori comerciale, aflate sub incidența regulilor imperative de care depinde ordinea publică într-un stat anume.

Justiția publică şi justiția privată. În majoritatea statelor administrarea justiției în public este un principiu de drept[1].

Cu foarte puține excepții, oricine doreşte să îi fie recunoscute drepturile în fața justiției se aşteaptă ca procesul cu privire la drepturile sale să se desfăşoare în public. Dar sunt destule situații când una sau ambele părți doresc să rezolve un litigiu fără publicitate şi, în unele cazuri, acesta este singurul avantaj important pe care îl oferă arbitrajul.

---

[1] *Jean Francois Paudret, Sebastian Besson*, Droit comparé de l'arbitrage international - LGDJ, 2002, cap. „Exequatur des sentences étrangères", p. 887.

Arbitrajul ca serviciu public. Arbitrii şi judecătorii sunt parteneri în administrarea justiţiei, judecătorul în sectorul public şi arbitrul în sectorul privat.

Deosebirea dintre un judecător şi un arbitru constă în faptul că acesta din urmă nu deține conform atribuțiilor sale *imperium*. Totuşi, jurisprudența[1] a început să recunoască arbitrului mijloace de constrângere în executarea hotărârii cu precădere în cazul acțiunilor având ca obiect obligația de a face.

Sistemul public de drept al oricărui stat reprezintă un compromis între diverse solicitări, uneori contradictorii, privind calitatea, viteza şi costul redus al luării deciziilor.

În sistemul nostru de drept s-a pus accentul pe viteză şi costul redus al actului de justiție, astfel că a avut de suferit calitatea luării deciziilor; în țările din sistemul de drept anglo-saxon s-a acordat o mai mare importanță calității deciziilor, ceea ce a antrenat o viteză redusă în luarea deciziilor şi un cost destul de mare.

Administrarea justiției este privită în mod obişnuit ca un serviciu public care produce pierderi. Astfel, părțile care apelează la justiția statului acceptă implicit întârzierile, inconvenientele şi adesea pagubele pe care le produce acest sistem.

Arbitrul urmăreşte satisfacerea unui interes privat.

Judecătorii instanțelor statului român sunt desigur nevoiți să urmărească în principal satisfacerea interesului public, respectarea legii în litera ei şi a principiilor sale generale. Astfel, dacă un judecător face aplicarea cu rigurozitate a principiului de drept ce apără debitorul în aproape toate situațiile, indiferent de caracteristicile concrete ale litigiului şi de părțile în litigiu, arbitrul în acest caz, neavând de dat satisfacție unui interes public, ci doar părților în litigiu, beneficiază de o mai mare flexibilitate, putând să dea satisfacție părții care, conform legii, dar şi uzanțelor şi practicii comerciale, este în drept să câştige.

Tot în acest context relevăm rolul conciliator specific tribunalului arbitral. Astfel, atmosfera în care se desfăşoară şedința de arbitraj este mai puțin solemnă, mai puțin formalistă, iar faptul că arbitrii sunt specialişti în domeniul comercial la care se referă litigiul face ca decizia să fie acceptată de către părți.

Fără îndoială, dacă părțile doresc, arbitrajul se poate desfăşura potrivit principiilor generale de drept, fiind vorba de arbitrajul în echitate, când nu se mai face referire expresă, pentru a justifica soluția adoptată, la reguli normative precis determinate.

Desfăşurarea procedurii într-un cadru privat este totuşi întreruptă atunci când una din părți, nemulțumită de rezultatul arbitrajului, atacă hotărârea în sistemul justiției publice. Aceasta se întâmplă mai des în sistemul nostru de drept, unde justițiabilii, în loc să urmărească principiul eficienței economice prin stingerea amiabilă a litigiilor, tind să treneze la nesfârşit desfăşurarea unui litigiu, astfel că, profitând de toate posibilitățile pe care le oferă legea procesual civilă, atacă aproape întotdeauna hotărârile arbitrale, apelând la sistemul justiției de stat.

Arbitrajul prezintă însă şi unele inconveniente. Părțile renunță la garanțiile de independență şi nepărtinire pe care le oferă justiția statală, la competența unor profesionişti ai împărțirii dreptății.

---

[1] *Ronald D. Bernstein, Derek Wood*, Handbook of Arbitration Practice, Ed. Sweet & Maxwell/The Chartered Institute of Arbitrators, London, 1993, p. 9.

Arbitrajul implică deci o doză de risc, care poate fi însă eliminată recurgându-se la arbitrajul instituțional și la arbitrii selectați de instituția permanentă de arbitraj sau la alți specialiști recunoscuți pentru probitatea și competența lor, care se bucură de încrederea părților.

§4. Arbitrabilitatea (Domeniul arbitral)

Arbitrabilitatea este o condiție de validitate a convenției arbitrale. Noțiunea de arbitrabilitate nu se regăsește *in terminis* în legislația națională și nici în convențiile internaționale în materia arbitrajului.

În literatura de specialitate[1] s-a subliniat că acest „concept de arbitrabilitate (...) este în interferență cu limitele pe care dreptul public le aduce arbitrajului, ca metodă de a rezolva litigii. (...) Legislativul și instanțele de judecată din fiecare stat trebuie să cântărească importanța de a rezerva anumite domenii de interes public (precum drepturile omului și dreptul penal) exclusiv instanțelor de drept comun, în corelație cu interesul public de a încuraja arbitrajul în ceea ce privește problemele comerciale".

Problema arbitrabilității unui litigiu poate fi abordată din două puncte de vedere, și anume:

1. calitatea părților care doresc să ia parte la procedura arbitrală (*arbitralitatea subiectivă*).

2. obiectul litigiului care este supus arbitraliului, sau măsura în care asupra acestui obiect se poate statua prin hotărâre arbitrală (*arbitralitatea obiectivă*).

a) sfera persoanelor care pot să recurgă la arbitraj

În acest sens, în privința persoanelor ce pot recurge la arbitraj, trebuie precizat că este necesară capacitatea deplină de exercițiu întrucât convenția arbitrală se înscrie printre actele juridice de dispoziție.

Capacitatea de a sta în justiție trebuie deci completată cu capacitatea de a dispune. Mai mult, fiind act de dispoziție, convenția arbitrală poate fi încheiată în numele și pe seama beneficiarului doar dacă împuternicitul dispune de un mandat special, delegația generală (precum cea de administrare) nefiind suficientă.

b) sfera litigiilor arbitrabile, adică a litigiilor susceptibile a fi soluționate pe calea arbitrajului

Arbitrabilitatea se determină după natura litigiilor: sunt arbitrabile numai litigiile patrimoniale, cu excepția celor netranzacționabile.

Litigiile nepatrimoniale sunt excluse din sfera litigiilor arbitrabile. Unele particularități prezintă litigiile mixte, adică litigiile în care drepturile patrimoniale sunt legate sau derivă din drepturile personale patrimoniale, precum și litigiile în materii care sunt considerate de ordine publică ori care sunt imperativ reglementate.

Nu sunt, de exemplu, arbitrabile litigiile privind statutul persoanelor, cele referitoare la lucruri care nu sunt în comerț, conflictele colective de muncă ori litigiile care sunt de competența exclusivă a instanțelor judecătorești, cum ar fi cele privind lichidarea judiciară.

---

[1] *Alan Redfern, Martin Hunter*, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 2nd ed., ed. fr. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1994, p. 113 apud *Mihnea Radu*, Arbitralitatea litigiilor comerciale, R.D.C. nr. 7-8/2000, p. 191.

Aceeaşi soluţie se dă şi cu privire la litigiile privind proprietatea intelectuală, dar se precizează că interdicţia ar viza numai litigiile, care pun în discuţie însuşi dreptul de proprietate intelectuală, astfel încât cele care privesc drepturi patrimoniale ce decurg din acesta, inclusiv despăgubiri pentru încălcarea lui, ar fi arbitrabile[1].

În prezenţa unor capete de cerere, dintre care unele au natură patrimonială, iar altele nu au această natură sau, având această natură, nu sunt tranzacţionabile, competenţa de soluţionare nu mai aparţine arbitrajului, ci instanţelor judecătoreşti.

§5. Natura juridică a arbitrajului

Determinarea naturii juridice a arbitrajului reprezintă o problemă soluţionată controversat în literatura de specialitate.

În elucidarea ei, doctrinarii au oscilat între a atribui o importanţă precumpănitoare unuia sau altuia dintre elementele specifice, definitorii ale arbitrajului şi a adopta o poziţie de mijloc, permisă de o prelucrare echilibrată a datelor de referinţă.

Concepţia (teoria) contractualistă

Potrivit tezei contractualiste, arbitrajul reprezintă un ansamblu de acte juridice, de natură contractuală, de la convenţia arbitrală şi până la hotărârea arbitrală. Atât arbitrajul cât şi hotărârea arbitrală reprezintă deopotrivă un contract.

Arbitrii sunt mandatari ai părţilor, având misiunea de a soluţiona neînţelegerea lor. Unii autori, impresionaţi de rolul convenţiei arbitrale şi al amprentei voinţei părţilor asupra întregului proces arbitral, începând cu încheierea convenţiei arbitrale, au stabilit că ne aflăm în faţa unui veritabil contract, cu efecte de lege între părţile contractante, continuând cu libertatea părţilor de a-şi determina condiţiile procesuale şi finalizând cu a extinde (forţat) natura contractuală şi asupra hotărârii arbitrale, a cărei forţă juridică ar rezulta din aceeaşi voinţă originară a părţilor de a o duce la îndeplinire, de a o executa.

Concepţia (teoria) jurisdicţională

Teza jurisdicţională *susţine că statul, care deţine monopolul legislativ şi jurisdicţional, autorizează părţile ca, în anumite materii, să recurgă la arbitraj, astfel că arbitrajul reprezintă o formă de justiţie delegată. Arbitrii nu sunt mandatari ai părţilor, ei acţionând ca şi judecătorii, iar hotărârea lor este asimilată cu hotărârea judecătorească.*

Partizanii acestei teorii, încercând să contracareze argumentele şi efectele concepţiei contractualiste, au susţinut natura jurisdicţională a arbitrajului conferită de atributul exclusiv al statului, ca deţinător al monopolului legislativ şi jurisdicţional, de a delega competenţe jurisdicţionale în sarcina altor persoane decât judecătorii, în speţă, arbitrilor. Teoria jurisdicţională, potrivit denumirii date de literatura de specialitate, este deficitară prin minimalizarea sau chiar ignorarea celeilalte componente a arbitrajului, cea contractuală.

Concepţia (teoria) mixtă (eclectică)

Teza dualistă (mixtă, eclectică), dominantă în doctrina noastră, subliniază dubla natură, atât contractuală, cât şi jurisdicţională a arbitrajului.

---

[1] *Ion Băcanu*, Litigii arbitrabile, Dreptul nr. 2/2000, p. 22.

Temeiul juridic al arbitrajului este contractual (compromis sau clauză compromisorie), iar activitatea de arbitrare şi sentința pronunțată au caracter jurisdicțional. În această concepție, arbitrul, chiar dacă deține puterile sale de la părți (care au posibilitatea de a-l revoca oricând), totuşi este independent în exercitarea atribuțiilor sale jurisdicționale, acționând în luarea hotărârii întocmai ca şi un judecător, hotărârea arbitrală fiind obligatorie pentru părți.

Pertinent este punctul de vedere majoritar exprimat în literatura de specialitate[1], care stabileşte echilibrat aportul elementelor care se însumează în structura instituției arbitrale, elemente de natură contractuală şi jurisdicțională, deopotrivă.

Chiar dacă distribuirea acestora nu este uniformă pe întreaga durată a procesului arbitral, căruia i se atribuie, cert, o origine contractuală (fiind condiționat de existența convenției arbitrale) şi o finalitate pregnant jurisdicțională (imprimată de asimilarea hotărârilor arbitrale, sub multe aspecte, cu cele judecătoreşti), în ansamblu, cele două laturi se întrepătrund, interferează, se intercondiționează personalizând instituția, conferindu-i un caracter complex[2].

§6. Formele arbitrajului comercial

Comercianții preferă ca diferendele dintre ei să fie soluționate pe cale amiabilă, iar, în caz de neconciliere, ei convin deseori să fie soluționate pe calea arbitrajului. Se evită astfel procesele în fața instanțelor judecătoreşti, amestecul cu lumea pestriță a justițiabililor, atmosfera de discordie proprie luptei judiciare, de natură să afecteze relațiile dintre partenerii de afaceri.

Rapiditatea, suprimarea în mare măsură a formalismului, cheltuielile mai reduse, caracterul confidențial recomandă din plin arbitrajul părților interesate ca litigiul să fie soluționat cu promptitudine, întrucât relațiile specifice economiei de piață impun soluționarea cu celeritate a disputelor în materie comercială.

1. În funcție de locul soluționării litigiului:

Arbitrajul internațional este un mijloc de soluționare paşnică a litigiilor dintre state de către persoane sau organe desemnate de către părți. Prevăzut în Carta Națiunilor Unite, are caracter facultativ, dar, dacă părțile au recurs la această cale, hotărârile pronunțate sunt obligatorii.

Arbitrajul național reprezintă modalitatea de soluționare a unui litigiu în care toate elementele se află în cadrul teritoriului unui singur stat.

2. În funcție de criteriul teritorialității domeniului comercial:

---

[1] Majoritatea specialiştilor de renume în domeniu au împărtăşit teza dualistă, care îşi găseşte sprijinul şi în noua reglementare, care, însă, a accentuat şi natura contractuală a arbitrajului. – *Viorel Mihai Ciobanu*, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. II, Bucureşti, Ed. Național, 1997, p. 595.

[2] Liberalismul juridic este propriu reglementărilor arbitrajului în sistemele moderne, în sistemele care sunt dominate de principiile nemuritoare ale Revoluției franceze. Calificat de legislația revoluționară (Decretul nr. 12 din 24 august 1790) ca fiind modalitatea cea mai rezonabilă de a soluționa litigiile dintre cetățeni, arbitrajul se oferă justițiabililor ca o alternativă pe care şi-o pot însuşi ori nu.

Arbitrajul de comerț internațional este un mijloc corespunzător de a reglementa rapid şi echitabil litigiile care pot să rezulte din tranzacțiile comerciale în domeniul schimburilor de bunuri şi de servicii şi din contractele de cooperare industrială internațională.

Reprezentând o metodă de soluționare a litigiilor născute din relațiile comerciale internaționale, este o jurisdicție specială şi derogatorie de la dreptul comun procesual, menită să asigure rezolvarea litigiilor izvorâte din raporturile comerciale internaționale.

Organul arbitral are caracter național sau străin; elementul hotărâtor pentru individualizarea caracterului național sau străin al unui astfel de organ este legea care guvernează arbitrajul respectiv.

a. La rândul său, arbitrajul comercial internațional poate fi clasificat *în funcție de competența materială* în arbitraje având *competență generală* în materie de comerț internațional şi arbitraje având *competență specială* în comerțul internațional.

b. *În funcție de competența teritorială* distingem:

- *arbitraje de tip bilateral* – create prin convenții internaționale bilaterale şi care au competența să soluționeze numai litigii izvorâte din raporturile de comerț internațional dintre subiecți de drept aparținând ordinii juridice a statelor părți la aceste convenții;
- *arbitraje de tip regional* – constituite printr-o convenție multilaterală perfectată între statele dintr-o anumită zonă geografică şi care sunt competente să soluționeze litigiul de comerț internațional ivite între subiecții de drept aparținând statelor semnatare ale acelei convenții;
- *arbitraje de tip universal* – a căror competență teritorială se extinde la scară globală, fiind abilitate să soluționeze litigii dintre participanții la raporturile de comerț internațional din toate țările lumii.

Arbitrajul comercial intern este acel arbitraj care are ca obiect soluționarea de litigii referitoare la raporturi juridice comerciale care se nasc şi se consumă integral pe teritoriul unui singur stat, intrând sub incidența exclusivă a legislației naționale a respectivului stat.

3. În funcție de structura organizatorică:

Arbitrajul ad-hoc sau *ocazional* este un arbitraj neinstituțional, adică un arbitraj organizat de părți pentru soluționarea unui litigiu determinat, în afara unei instituții permanente de arbitraj. Tribunalul arbitral, adică arbitrul unic sau arbitrii învestiți să soluționeze un litigiu determinat, se constituie numai cu ocazia ivirii acelui litigiu, funcționează pe timpul desfăşurării acestuia şi îşi încetează existența juridică odată cu pronunțarea hotărârii sau cu expirarea termenului de arbitraj, de unde şi denumirea de arbitraj ad-hoc sau ocazional.

Arbitrajul instituțional este o formă a arbitrajului de comerț exterior a cărui existență nu depinde de durata unui anumit litigiu şi care presupune exercitarea atribuțiilor jurisdicționale în mod neîntrerupt, fiind organizat într-un cadru instituționalizat prin lege şi având caracter de permanență şi continuitate.

4. În funcție de specificul procedurii şi atribuțiile conferite arbitrilor:

Arbitrajul de drept strict este acea modalitate de soluționare a litigiului în care arbitrul aplică normele legale (fie stabilite de părți, fie de către el însuşi) atât în aspectele procedurale cât şi în ceea ce priveşte fondul procesului.

Arbitrajul de echitate este o formă a arbitrajului comercial internaţional care se realizează după principiile de echitate şi nu potrivit normelor de drept. Arbitrajul de echitate este *de facto* şi se caracterizează prin următoarele particularităţi: arbitrul nu are obligaţia să aplice normele legale de drept material şi nici pe cele de procedură; soluţia dată are caracter definitiv, fiind inatacabilă la o altă instanţă de arbitraj.

Facultatea arbitrilor de a judeca potrivit conştiinţei lor este reglementată prin diferite dispoziţii normative, fie cu caracter naţional, fie cuprinse în regulamentele unor instituţii de arbitraj comercial internaţional, fie consacrate prin convenţii internaţionale.

Arbitrajul ad-hoc (ocazional)

Arbitrajul ad-hoc de tip clasic este o instituţie proprie economiei de piaţă, organizat de părţi, potrivit convenţiei arbitrale, fără un concurs din afară. Nu există elemente structurale prestabilite. Tribunalul arbitral se constituie, de la caz la caz, pentru soluţionarea unui litigiu determinat (de aici, denumirea de arbitraj ad-hoc sau ocazional), iar existenţa lui juridică încetează odată cu pronunţarea hotărârii sau la expirarea termenului până la care arbitrii erau împuterniciţi să pronunţe hotărârea.

Când însă arbitrajul ad-hoc este organizat de o instituţie permanentă, precum o cameră de comerţ şi industrie, el se încadrează sub aspect organizatoric, în forma cunoscută sub denumirea de arbitraj instituţional sau arbitraj cu caracter permanent.

Această formă de arbitraj presupune existenţa unei structuri prestabilite şi cu activitate permanentă care asigură, la cerere, pe baza unei reglementări proprii, de regulă cu caracter dispozitiv, organizarea şi desfăşurarea litigiului.

Subliniem că instituţia permanentă nu soluţionează ea însăşi litigiul, această atribuţie revenind tribunalului arbitral (arbitrilor), ci organizează sau administrează litigiul, astfel încât să se ajungă la darea unei hotărâri. Aceasta nu devine o hotărâre a instituţiei permanente, ci rămâne o sentinţă pronunţată de un tribunal arbitral.

Arbitrajul ad-hoc organizat de camere diferă de arbitrajul ad-hoc de tip clasic numai sub aspectul organizării. Dincolo de acest aspect, diferenţa dispare, natura şi caracterul arbitrajului ad-hoc fiind aceleaşi, indiferent că este organizat de părţi sau de o instituţie permanentă.

Arbitrajul ad-hoc/ocazional prezintă următoarele trăsături:

a) funcţionează numai în vederea soluţionării unui litigiu determinat; odată cu pronunţarea sentinţei, existenţa acestei instanţe de arbitraj încetează (de aici şi denumirea de *ad-hoc* sau *ocazional*).

b) atât structura sa cât şi regulile de procedură pe care este chemat să le respecte se stabilesc de către împricinaţi în fiecare caz în parte;

c) fiind dependente de voinţa părţilor, structura sa şi procedura pe care trebuie să o urmeze sunt variabile, deosebindu-se, în principiu, de la un litigiu la altul (spre exemplu, într-un caz dat părţile convin ca litigiul lor să fie soluţionat de un singur arbitru, iar în alt caz dat ele optează pentru un complet format din doi arbitri şi un supraarbitru; la fel, ele pot decide ca sentinţa pronunţată să fie definitivă sau să fie supusă unor căi de atac).

d) este un arbitraj neinstituţional, adică un arbitraj organizat de părţi pentru soluţionarea unui litigiu determinat, în afara unei instituţii permanente de arbitraj.

Arbitrajul instituțional

Noțiunea de instituție permanentă de arbitraj și de arbitraj instituțional

Pentru ca o instituție să poată fi calificată drept instituție permanentă de arbitraj, este necesar să întrunească anumite condiții:

a) să aibă în obiectul său de activitate organizarea arbitrajului privat voluntar, prestând sau fiind aptă să presteze un ansamblu „de servicii arbitrale", care să faciliteze și să monitorizeze arbitrajul spre a se finaliza printr-o hotărâre definitivă și obligatorie pentru părți, susceptibilă de executare silită;

b) să aibă o structură organizatorică prestabilită, cu activitate continuă sau virtual continuă, cu o conducere proprie și personal care să asigure secretariatul arbitrajului, cu o bază materială corespunzătoare;

c) să dispună de un corp de arbitri, selectați pe anumite criterii, dintre care părțile să aibă facilitatea de a alege arbitrii sau dintre care instituția de arbitraj să-i nominalizeze, în condițiile convenției arbitrale și ale regulamentelor aplicabile;

d) să se autoreglementeze, adică să aibă un regulament propriu de organizare și funcționare, precum și reguli de procedură arbitrală.

O „instituție permanentă de arbitraj" înseamnă o instituție care îndeplinește condițiile de obiect, structură și funcționalitate[1].

O instituție permanentă care nu are în obiectul său de activitate organizarea arbitrajului, dar care, în cazuri izolate, ar organiza un arbitraj, nu conferă acestui arbitraj caracterul de arbitraj instituțional, el rămânând un arbitraj ad-hoc sau ocazional.

Arbitraj instituțional administrat sau de organizare și arbitraj instituțional jurisdicțional sau de soluționare

Cele mai multe centre de arbitraj din lume sunt instituții de arbitraj administrat sau de organizare. Ele prestează un ansamblu de servicii arbitrale, dar nu soluționează litigiul. Sunt structuri administrative, iar nu jurisdicționale. Asemenea centre nu se prezintă ca o jurisdicție preconstituită, ci, mai degrabă, ca un mecanism administrativ și procedural destinat să faciliteze organizarea arbitrajului.

Foarte rar întâlnim și instituții permanente de arbitraj care se prezintă ca organe cu activitate jurisdicțională, îndeplinind, pe lângă activitățile de organizare a arbitrajului, și funcția jurisdicțională a soluționării litigiului.

Arbitrajul pe baza normelor de drept și arbitrajul în echitate

Este vorba despre dualitatea arbitrajului, întrucât, pe de o parte, se arată că tribunalul arbitral soluționează litigiul în temeiul contractului principal – „putere de lege între părțile contractante" – „și al normelor de drept aplicabile", „ținând seama când este cazul și de uzanțele comerciale"; pe de altă parte, se precizează că, pe baza acordului expres al părților, „tribunalul arbitral poate soluționa litigiul în echitate". Această caracteristică a arbitrajului derivă din componenta lui convențională, din originea lui contractuală. Convenția de arbitraj operează o „contractualizare" a obligației de a aplica normele de drept.

---

[1] *Jean Robert*, L'arbitrage. Droit interne. Droit international privé, 6ème éd., Dalloz, Paris, 1993 apud *Ion Băcanu*, Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituțional în legislația română actuală, Dreptul nr. 8/1995, pp. 1-14.

Dualitatea arbitrajului este însă estompată sub două aspecte: părțile înseși, hotărând ca tribunalul arbitral să rezolve litigiul în echitate, sunt obligate să respecte totuși regulile imperative și cele de ordine publică; instanța judecătorească este și ea, într-o oarecare măsură, la dispoziția părților atunci când are de aplicat norme dispozitive.

Pe baza acordului părților, tribunalul arbitral poate soluționa litigiul în echitate. Invers proporțional însă cu laconismul textului, încercarea de exegeză a acestuia poate fi surprinzător de generoasă. Sub semnul unei asemenea încercări, aducem în atenție câteva posibile repere, doctrinare și jurisprudențiale.

1. Prezumția soluționării litigiului potrivit normelor de drept aplicabile exprimă de fapt regula comună, potrivit căreia un organ de jurisdicție trebuie să tranșeze litigiul cu care el a fost învestit spre soluționare conform normelor de drept, nici în oportunitate, nici în echitate. Astfel, arbitrajul – ca și justiția etatică de altfel – ar putea degenera în arbitrariu. Arbitrajul în echitate rămâne excepția și, ca toate excepțiile, ea trebuie să rezulte expres din voința părților, atunci când ele cooperează animate de interese comune.

Clauza expresă a părților, relevând dorința acestora de a-și soluționa litigiul în echitate, presupune însă nu numai intenția lor de a coopera pentru promovarea unor interese comune, dar și încrederea nelimitată în corectitudinea arbitrilor. Este, s-ar putea spune, o acțiune temerară din partea autorilor unei asemenea clauze, întrucât, prin acceptarea ei, pot fi bulversate nu numai elementele contractului generator de litigii, dar și garanțiile pe care legea le conferă îndeobște părților contractante.

2. Stipularea clauzei având ca obiect soluționarea litigiului în echitate. Tribunalul arbitral „poate" soluționa litigiul în echitate „pe baza acordului expres al părților". Cuvântul „poate" nu semnifică, în context, posibilitatea tribunalului arbitral de a alege forma de judecată – pe baza normelor de drept sau de echitate –, ci el are semnificația unei condiții imanente pentru soluționarea litigiului în echitate[1].

§7. Caracterele arbitrajului comercial

Doctrina de specialitate și practica comercială au conturat principalele trăsături ale arbitrajului comercial. Reprezentând un concept complex, arbitrajul înmănunchează o serie de caracteristici configurate în următoarea structură:

a) *Caracterul arbitral* – derivă din fundamentul arbitralității litigiilor comerciale. Arbitralitatea litigiilor se manifestă ca o condiție de sesizare valabilă a instanței arbitrale. Pe acest fond transpare una din trăsăturile esențiale ale judecății – caracterul arbitral. Între arbitralitatea litigiilor și caracterul arbitral al judecății există o relație de interdependență, fără a se afirma o identitate de accepțiune între cele două elemente ale procedurii arbitrale.

Puterea arbitrilor derivă din convenția arbitrală ce materializează acordul de voință al părților; pe de altă parte, puterea judecătorilor din dreptul comun derivă din lege.

În cazul arbitrajului, judecata și competențele arbitrilor vor fi limitate în conformitate cu autonomia de voință a acestei instituții.

---

[1] *Ion Deleanu, Sergiu Deleanu*, Arbitrajul pe baza normelor de drept și arbitrajul în echitate, R.D.C. nr. 12/2000, p. 41.

Arbitrii nu sunt înzestrați cu *imperium* precum judecătorii, iar arbitrajul apare ca o instanță fără „*plena potestas* de jurisdicție”[1]. Deşi sunt numiți de părți, arbitrii nu devin avocați ai acestora, îndeplinindu-şi misiunea cu imparțialitate şi echilibru. Apare reliefat în acest sens rolul esențial, o convenție arbitrală care jalonează întinderea competențelor arbitrilor şi procedura acestei judecăți cu caracter special.

b) *Caracterul comercial* – în practică, arbitrajul comercial intern îşi găseşte o aplicabilitate în creştere; tot mai multe societăți comerciale apelează la această formă de judecată, pentru avantajele de celeritate, cost şi suplețe a procedurii.

Litigiile comerciale care fac obiectul judecății arbitrale vizează acte şi fapte de comerț obiective, subiective şi mixte, interne şi internaționale.

Caracterul comercial reprezintă unicul criteriu în funcție de care se face distincția între arbitrajul comercial şi arbitrajul civil. Caracterul comercial al arbitrajului îşi găseşte expresia în obiectul raportului juridic, reglementarea de desfăşurare a judecății şi calitatea arbitrilor (personalități competente în domeniul comercial)[2].

Pe lângă aceste caractere principale, distingem şi alte caractere ce decurg din specificul arbitrajului: caracterul privat, caracterul voluntar, caracterul obligatoriu (în condiții special determinate), caracterul vremelnic, caracterul teritorial.

Din actuala reglementare se pot desprinde o serie de caracteristici:

a) urmărind să facă din arbitraj un mecanism eficient, care să asigure soluționarea cu celeritate a litigiilor, fără manevrele obstrucționiste sau dilatorii ale unei părți şi fără sistemul greoi al căilor de atac din dreptul comun, reglementarea actuală a stabilit, în mod complet, modul de desfăşurare al arbitrajului;

b) reglementarea este dominată de principiul libertății de voință a părților, legiuitorul concretizându-l de la inițiere şi apoi în toate fazele arbitrajului. Libertatea părților este îngrădită numai de necesitatea respectării ordinii publice sau bunelor moravuri, precum şi a dispozițiilor imperative ale legii;

c) majoritatea prevederilor au caracter dispozitiv, astfel încât părțile au posibilitatea să deroge de la ele, excepția fiind normele cu caracter imperativ;

d) în mod necesar, procedura reglementată de Cod are un caracter subsidiar, deoarece se aplică numai în tăcerea convenției arbitrale sau când părțile nu au prevăzut altfel;

e) reglementarea actuală consacră în mai largă măsură autonomizarea arbitrajului față de instanțele judecătoreşti, înlăturând unele imixtiuni ale acestora, de natură să transforme arbitrajul într-o anexă care trebuie sever controlată:

- are în obiectivul de activitate organizarea arbitrajului privat voluntar şi prestează „servicii arbitrale” care se finalizează prin pronunțarea unei hotărâri;
- are o structură organizatorică prestabilită, cu activitate continuă, conducere şi personal propriu şi o bază materială corespunzătoare;
- dispune de un corp de arbitri, selecționați pe baza unor criterii, din care părțile pot alege ori Curtea poate nominaliza arbitrii care vor constitui tribunalul arbitral pentru fiecare caz în parte;

---

[1] *Octavian Căpățână*, Tratat de drept al comerțului internațional, Bucureşti, Ed. Academiei, 1985, p. 233.

[2] Este comercial orice litigiu derivând dintr-un contract comercial, inclusiv referitor la validitatea, interpretarea, executarea sau desființarea lui, cât şi din alte raporturi juridice comerciale.

- are un regulament propriu de organizare şi funcţionare, precum şi reguli de procedură.

Secțiunea a 2-a. Arbitrajul comercial internațional

§1. Noțiune

Expansiunea comerțului internațional, unul din factorii cei mai importanți ai dezvoltării relațiilor de cooperare economică internațională, interesează atât fiecare stat în parte, cât şi întreaga comunitate economică internațională. Prin raporturile de comerț, persoanele fizice şi/sau juridice române sau străine participă la un proces global de schimburi de bunuri şi servicii. Când între aceste părți se nasc unele litigii, ele trebuie soluționate.

Litigiile se pot naşte fie din raporturi privind vânzarea, cumpărarea sau schimburile de mărfuri, prestațiile de servicii, transporturile şi expedițiile internaționale, fie din raporturile privind proiectările, prospectările, executările de lucrări de antrepriză, construcții sau montaj, operațiuni financiare valutare şi orice alte acte sau fapte de comerț.

Complexitatea relațiilor economice, dar şi celeritatea desfăşurării operațiunilor comerciale, au condus la diversificarea modurilor de soluționare a diferendelor, soluțiile fiind adaptate necesităților timpului.

Conceptul de arbitraj comercial internațional este susceptibil de mai multe accepțiuni:

a) într-o primă accepțiune, acest concept desemnează mijlocul corespunzător de a reglementa rapid şi echitabil litigiile internaționale care pot să rezulte din tranzacțiile comerciale în domeniul schimburilor de bunuri şi de servicii şi din contractele de cooperare industrială.

b) într-o altă accepțiune, conceptul la care ne referim poate fi definit ca metodă de soluționare a litigiilor născute din relațiile comerciale internaționale.

c) în fine, arbitrajul comercial internațional se analizează ca jurisdicție specială şi derogatorie de la dreptul comun procesual, menită să asigure rezolvarea litigiilor izvorâte din raporturile comerciale internaționale şi totodată să faciliteze participarea statului la diviziunea mondială a muncii.

Doctrina juridică a formulat şi alte definiții ale conceptului în discuție dintre care cea mai corectă pare a fi aceea ce dă acestui concept semnificația de instituție juridică pentru soluționarea litigiilor internaționale, de către persoanele învestite cu această sarcină, chiar de către părțile contractante aflate în litigiu.

Denumirea de arbitraj internațional a primit consacrare prin convenții internaționale, ca şi în practica de comerț internațional şi în doctrina juridică de specialitate.

Arbitrajul comercial internațional are un rol important nu numai în rezolvarea litigiilor, dar şi în elaborarea unor uzanțe comerciale şi crearea unui climat de încredere şi bună-credință în mediile de afaceri.

Litigiul de comerț internațional este un diferend de natură patrimonială izvorât din raporturi de drept comercial cu caracter internațional susceptibil de a fi rezolvat prin conciliere, judecată sau prin arbitraj comercial.

Prin arbitraj comercial înţelegem mijlocul de soluţionare rapid şi echitabil al litigiilor născute din relaţiile comerciale. Natura comercială a raporturilor juridice de drept al comerţului internaţional presupune, inerent, incidenţa regulilor speciale, aplicabile formării şi executării obligaţiilor comerciale.

Prin urmare, soluţionarea prin arbitraj a litigiilor generate de naşterea, înfăptuirea şi stingerea raporturilor juridice ce constituie obiectul dreptului comerţului internaţional este adecvată cel puţin pentru argumentele înfăţişate mai sus cu privire la integrarea instituţiei în dreptul comercial intern. Concluzia este întărită de influenţa celui de-al doilea caracter al acestor raporturi juridice – internaţionalitatea.

În funcţie de aderenţele naţionale sau internaţionale pe care le are obiectul litigiului distingem arbitraj naţional ce soluţionează litigii izvorâte din contracte ce n-au aderenţe internaţionale şi arbitraj internaţional ce soluţionează litigii izvorâte din contracte ce au caracter internaţional[1].

În literatura de specialitate[2] s-a observat că – în comerţul internaţional – neînţelegerile dintre contractanţi sunt supuse spre soluţionare, într-o proporţie covârşitoare, arbitrajului de comerţ internaţional, instituţie care s-a răspândit pe toate continentele.

Arbitrajul comercial internaţional semnifică scoaterea litigiului de drept al comerţului internaţional prin voinţa părţilor aflate în conflict din competenţa instanţelor de drept comun şi supunerea lui jurisdicţiei specializate în materie, constituită ad-hoc sau instituţionalizată, care va judeca după o procedură proprie.

Denumirea de arbitraj comercial internaţional pentru acest tip de jurisdicţie este în prezent unanim admisă în literatura de specialitate şi în practica de comerţ internaţional. Ea a fost reţinută ca atare şi în convenţii internaţionale în materie.

Arbitrajul comercial internaţional este definit ca o instituţie juridică pentru soluţionarea litigiilor comerciale internaţionale, de către persoanele învestite cu această sarcină, chiar de părţile contractante aflate în litigiu.

Noţiunea de arbitraj comercial internaţional este consacrată prin convenţii internaţionale (de pildă, Convenţia europeană asupra arbitrajului comercial internaţional de la Geneva din 1961), ca şi în doctrina juridică de specialitate şi în practica de comerţ internaţional.

Expresia de arbitraj comercial internaţional este consacrată de Convenţia Europeană semnată la Geneva în 21 aprilie 1961 şi de Legea-tip adoptată de Comisia Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comercial în 21 iunie 1985. Ea constituie chiar titlul, atât al unuia, cât şi al celuilalt din aceste importante instrumente internaţionale.

Arbitrajul comercial internaţional răspunde exigenţelor relaţiilor comerciale internaţionale, determinând o eficacitate specifică generată de avantajele pe care le prezintă faţă de jurisdicţiile de drept comun.

Prin reunirea acestor elemente, arbitrajul comercial internaţional se defineşte ca fiind un sistem jurisdicţional special şi derogator de la dreptul comun în temeiul căruia o anumită instanţă specializată este desemnată, cel mai adesea prin voinţa părţilor litigante, să soluţioneze un litigiu ce se naşte în cadrul raporturilor comerciale internaţionale, după o procedură determinată şi de către persoane desemnate în acest scop de părţile în litigiu.

---

[1] *Dan Mircea Băncioiu*, Arbitrajul comercial internaţional, R.D.C. nr. 12/2001, p. 150.

[2] *Marin Voicu*, Drept comercial internaţional, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2002, p. 124.

Prin arbitraj comercial înțelegem mijlocul de soluționare rapid şi echitabil al litigiilor născute din relațiile comerciale. Natura comercială a raporturilor juridice de drept al comerțului internațional presupune, inerent, incidența regulilor speciale, aplicabile formării şi executării obligațiilor comerciale.

Prin urmare, soluționarea prin arbitraj a litigiilor generate de naşterea, înfăptuirea şi stingerea raporturilor juridice ce constituie obiectul dreptului comerțului internațional este adecvată cel puțin pentru argumentele înfățişate mai sus cu privire la integrarea instituției în dreptul comercial intern. Concluzia este întărită de influența celui de-al doilea caracter al acestor raporturi juridice – internaționalitatea.

În funcție de aderențele naționale sau internaționale pe care le are obiectul litigiului distingem arbitraj național ce soluționează litigii izvorâte din contracte ce n-au aderențe internaționale şi arbitraj internațional ce soluționează litigii izvorâte din contracte ce au caracter internațional[1].

În literatura de specialitate[2] s-a observat că – în comerțul internațional – neînțelegerile dintre contractanți sunt supuse spre soluționare, într-o proporție covârşitoare, arbitrajului de comerț internațional, instituție care s-a răspândit pe toate continentele.

Arbitrajul comercial internațional semnifică scoaterea litigiului de drept al comerțului internațional prin voința părților aflate în conflict din competența instanțelor de drept comun şi supunerea lui jurisdicției specializate în materie, constituită ad-hoc sau instituționalizată, care va judeca după o procedură proprie.

Denumirea de arbitraj comercial internațional pentru acest tip de jurisdicție este în prezent unanim admisă în literatura de specialitate şi în practica de comerț internațional. Ea a fost reținută ca atare şi în convenții internaționale în materie.

Arbitrajul comercial internațional este definit ca o instituție juridică pentru soluționarea litigiilor comerciale internaționale, de către persoanele învestite cu această sarcină, chiar de părțile contractante aflate în litigiu.

Noțiunea de arbitraj comercial internațional este consacrată prin convenții internaționale (de pildă, Convenția europeană asupra arbitrajului comercial internațional de la Geneva din 1961), ca şi în doctrina juridică de specialitate şi în practica de comerț internațional.

Expresia de arbitraj comercial internațional este consacrată de Convenția Europeană semnată la Geneva în 21 aprilie 1961 şi de Legea-tip adoptată de Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comercial în 21 iunie 1985. Ea constituie chiar titlul, atât al unuia, cât şi al celuilalt din aceste importante instrumente internaționale.

Arbitrajul comercial internațional răspunde exigențelor relațiilor comerciale internaționale, determinând o eficacitate specifică generată de avantajele pe care le prezintă față de jurisdicțiile de drept comun.

Prin reunirea acestor elemente, arbitrajul comercial internațional se defineşte ca fiind un sistem jurisdicțional special şi derogator de la dreptul comun în temeiul căruia o anumită instanță specializată este desemnată, cel mai adesea prin voința părților litigante, să soluționeze un litigiu ce se naşte în cadrul raporturilor comerciale internaționale, după o procedură determinată şi de către persoane desemnate în acest scop de părțile în litigiu.

---

[1] *Dan Mircea Băncioiu*, Arbitrajul comercial internațional, R.D.C. nr. 12/2001, p. 150.

[2] *Marin Voicu*, Drept comercial internațional, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2002, p. 124.

În cadrul acestei modalităţi, părţile au posibilităţi egale de informare şi de alegere a arbitrajului în raport cu interesele lor comune. Încrederea părţilor în arbitraj este determinată de specializarea şi imparţialitatea arbitrilor care soluţionează litigiile prin aplicarea normelor proprii ale comerţului internaţional, având în vedere stipulaţiile contractului şi uzanţele comerciale.

Simplitatea procedurii arbitrale facilitează desemnarea arbitrilor de către părţi, secretul dezbaterilor, utilizarea limbilor străine şi modicitatea cheltuielilor de arbitrare. Totodată, celeritatea soluţionării diferendului este asigurată prin renunţarea la căile de atac, sentinţa arbitrală fiind definitivă şi executorie.

Arbitrajul comercial internaţional permite părţilor să evite conflictele de jurisdicţii şi conflictele de legi. Existenţa unei jurisdicţii specifice conferă participanţilor la activitatea de comerţ internaţional certitudine juridică cu privire la relaţiile lor contractuale[1].

Arbitrajul comercial internaţional s-a dovedit a fi cea mai adecvată modalitate de soluţionare a litigiilor decurgând din raporturile comerciale cu elemente de extraneitate, datorită numeroaselor avantaje pe care le prezintă, comparativ cu jurisdicţiile de drept comun: simplitatea şi supleţea procesului; secretul dezbaterilor; cheltuieli de judecată mai reduse; specializarea arbitrilor, cunoscători ai regulilor şi uzanţelor comerciale internaţionale.

Libertatea comerţului dobândeşte prin arbitraj forme suplimentare de afirmare şi consolidare; facilitând soluţionarea operativă a diferendelor dintre partenerii de afaceri aparţinând unor ordini juridice diferite, arbitrajul permite estomparea diferenţelor de reglementare naţionale (multe dintre ele insuficient de flexibile spre a satisface nevoile moderne) şi, deci, înlăturarea barierelor şi inconvenientelor datorate acestora, contribuind astfel la încurajarea comerţului, a schimbului liber de valori şi, nu în ultimul rând, oferind un grad sporit de siguranţă legalităţii şi îmbunătăţirea relaţiilor economice internaţionale promovând un mecanism care reduce riscurile comerţului internaţional[2].

Reglementările diferitelor sisteme de drept naţional în privinţa arbitrajului comercial

Pentru a se înţelege mai bine tendinţele dezvoltării arbitrajului, în general, este necesar a se face un rezumat în ceea ce priveşte reglementarea arbitrajului în diferite sisteme de drept naţionale.

Trăsăturile comune ale reglementărilor interne ale diferitelor ţări sunt, într-o enumerare succintă, următoarele:

- Convenţia de arbitraj este susceptibilă de a se prezenta sub două forme, clauza compromisorie şi compromisul. În foarte puţine ţări clauza compromisorie este suficientă prin ea însăşi.
- Procedura este fixată în mod liber, dar se subscrie principiilor fundamentale (dreptul la apărare, regulile de ordine publică, principiul bunei-credinţe).
- În majoritatea ţărilor este admis ca tribunalul arbitral să se pronunţe asupra competenţei sale, când îi este contestată, şi să se pronunţe, cel puţin cu titlu provizoriu, asupra validităţii convenţiei de arbitraj.
- Completul de arbitri trebuie să fie, în general, în număr impar.

---

1 *Ioan Macovei*, Instituţii în dreptul comerţului internaţional, Ed. Junimea, Iaşi, 1987, p. 342.
2 *Monica Sălăgean Ionaş*, Arbitrajul comercial, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, p. 14.

Arbitrajul în dreptul german

Legiuitorul german nu a adus decât câteva retuşuri secularului Cod de procedură civilă care tratează problema arbitrajului în articolele 1025-1048, prin Legea din 25 iulie 1986, care realizează reformularea generală a dreptului internaţional privat german.

În corelare cu noile texte legislative s-a adoptat o noţiune uniformă de ordine publică, condiţie de validitate sau de recunoaştere a sentinţelor arbitrale naţionale sau străine (art. 1041 şi 1044).

Ordinea publică germană este în cauză atunci când aplicarea dreptului străin sau recunoaşterea sentinţei ajunge la un rezultat care este incompatibil cu principiile esenţiale ale dreptului german, în particular cu drepturile fundamentale.

Ca şi în Austria s-a creat un nou titlu de competenţă în favoarea judecătorului german, pentru măsurile de asistenţă a arbitrajului. Este suficient ca locul de arbitraj să fi fost fixat în Germania pentru ca acesta să poată interveni.

Această minireformă a nemulţumit specialiştii arbitrajului din Germania, care regretă că ţara lor nu joacă decât un rol foarte modest ca loc de arbitraj internaţional şi doresc o reformulare spectaculoasă a acestuia.

După reunificarea Germaniei, a fost pregătit un proiect de lege la iniţiativa ministrului Justiţiei, care se inspiră din Legea-tip a Comitetului Naţiunilor Unite, fără să distingă între arbitrajul intern şi internaţional, şi care tinde să alinieze legislaţia din această ţară la tendinţele internaţionale.

Arbitrajul în dreptul englez

Înainte de reforma sa din 1979, *Arbitration Act* permitea oricărei părţi, la un arbitraj care se derula în Anglia, de a supune Înaltei Curţi orice problemă de drept pe calea procedurii *special case*. Între altele, judecătorul englez avea întotdeauna puterea de a anula o sentinţă arbitrală pronunţată în această ţară, atunci când conţinea o eroare de drept sau de fapt.

Această regulă evidenţiază atenta supraveghere pe care judecătorul englez o exercita asupra oricărui arbitraj care se derula în Anglia şi se explică prin tradiţia juridică engleză, însă este greu suportabilă de întreprinderile străine.

Pentru a menţine Londra la locul său în arbitrajul internaţional, nu era suficient să se introducă în Regatul Unit Convenţia de la New York, ceea ce s-a şi realizat prin *Arbitration Act* 1975, ci, de asemenea, trebuiau detaşate arbitrajele care se derulau în Anglia de sub acea tutelă.

Procedura *special case* este abrogată, alături de puterea Înaltei Curţi de a anula orice sentinţă arbitrală pentru eroare de fapt sau de drept.

A fost substituit imediat un drept de apel în faţa acestei jurisdicţii, precum şi posibilitatea recunoscută acesteia de a interoga în legătură cu o problemă de drept preliminară.

Reforma din 1979 nu a reuşit să simplifice îndeajuns de mult dreptul englez în materie de arbitraj, neputând înlătura controlul judiciar pe care însăşi reforma a dorit să-l îndepărteze.

Dreptul comparat nu pare a introduce mari divergenţe în concepţia asupra arbitrajului în comerţul internaţional. Astfel, în Elveţia, arbitrajul este un mod privat de

reglementare a litigiilor, fondat pe convenția între părți. El se caracterizează prin supunerea la un litigiu a unor simpli particulari, aleşi sau nu de către părți.

În materie internațională, această definiție este preferabilă celei negative, a dreptului intern, pentru care caracteristica principală a arbitrajului ar fi sustragerea litigiului de sub jurisdicția de drept comun.

Un nou proiect de lege la care au fost consultați numeroşi specialişti a fost publicat în 3 februarie 1993. După noi consultări care au avut ca rezultat o viziune mai liberală, acesta a fost supus aprobării Parlamentului la sfârşitul anului 1995.

Arbitrajul în dreptul american

Din 1925 această țară are o lege federală modernă, *Federal Arbitration Act*, sau U.S. Arbitration Act, care nu distinge între arbitrajul intern, interstatal sau internațional. Capitolul al II-lea al acestei legi, adăugat în 31 iulie 1970, a introdus în SUA Convenția de la New York şi priveşte deci convențiile de arbitraj.

În ultimii ani se promovează legi speciale asupra arbitrajului comercial internațional, având ca sursă de inspirație Legea-tip a Consiliului Națiunilor Unite.

Arbitrajul în dreptul canadian

Până în 1986 această țară rămâne izolată în raport cu dezvoltarea universală a arbitrajului internațional. Provinciile canadiene au adoptat legi inspirate de *Arbitration Act* englez, fără a fi receptive la sentințele arbitrale străine.

Un moment semnificativ îl reprezintă aderarea la Convenția de la New York, cât şi adoptarea Legii-tip a Consiliului Națiunilor Unite. Între anii 1986-1988, datorită adoptării a 20 de legi s-a realizat reforma legislativă în materia arbitrajului.

Arbitrajul în dreptul elvețian

Dispozițiile constituționale ale Confederației Elvetice lasă cantoanelor competența legislativă în materie de procedură civilă, pentru că arbitrajul este considerat aici ca o instituție mai degrabă procesuală decât contractuală. Multă vreme în Elveția au existat tot atâtea legi câte cantoane erau, adică un număr de 26.

Pentru a se elimina diversitatea, a fost adoptat un regulament intercantonal, în 1969. Situația a fost profund modificată odată cu introducerea în legea federală asupra dreptului internațional privat, din 18 decembrie 1987, intrată în vigoare în ianuarie 1989, a unui capitol special asupra arbitrajului internațional.

Arbitrajul în dreptul belgian

Prin Legea din 4 iulie 1972, Belgia a introdus în legislația sa dispozițiile Convenției Europene de la Strasbourg din 20 ianuarie 1966, care propuneau o lege uniformă în materie de arbitraj. Articolele privind arbitrajul constituie partea a VI-a a Codului belgian (art. 1676-1723), ceea ce indică atenția deosebită de care se bucură acesta. Textul este unul modern.

Pentru a îmbunătăți competitivitatea sistemului belgian, a intervenit o reformă printr-o lege din 27 martie 1985, care reduce accesul la tribunalele belgiene pentru cererile de anulare a sentințelor arbitrale internaționale date în Belgia.

După noul articol 1717, alineatul 14 al Codului judiciar, un astfel de recurs va fi imposibil de primit, dacă niciuna din părţile arbitrajului nu este o persoană fizică belgiană sau cu reşedinţa în Belgia, sau o persoană juridică de naţionalitate belgiană sau având o sucursală sau un sediu de operare pe teritoriul acestui stat. Cu alte cuvinte, judecătorul belgian nu va mai interveni atunci când în cauză nu este implicat un interes belgian şi când Belgia nu a fost aleasă drept sediul unui arbitraj internaţional.

Arbitrajul în dreptul italian

Codul de procedură civilă italian din 1942 nu a înzestrat această ţară cu o legislaţie foarte favorabilă arbitrajului, motiv pentru care doctrina şi jurisprudenţa au pus bazele unui arbitraj liber, bazându-se numai pe voinţa părţilor.

Acest arbitraj liber a fost larg utilizat în materie internaţională, beneficiind de o primă reformă în 1983, urmând ca la 5 ianuarie 1994 o importantă lege să realizeze reformularea care dă Italiei dreptul modern de arbitraj de care avea nevoie.

Pe de o parte, regulile asupra arbitrajului intern care figurează în art. 806-831 asigură acestuia securitatea şi eficienţa care îi lipseau. Pe de altă parte, noile dispoziţii conţinute de art. 831-840 simplifică executarea în Italia a sentinţelor străine.

Arbitrajul în dreptul japonez

La 1 martie 2004, prin intrarea în vigoarea a unei noi legi care înlocuia legea în domeniul arbitrajului, veche de peste 100 de ani, Japonia a devenit al 45-lea stat care a adoptat „Legea-cadru a CNUDCI/UNCITRAL privind arbitrajul comercial internaţional".

În Japonia, noua reglementare, promulgată ca Legea nr. 138 din 2003, se aplică atât arbitrajului internaţional, cât şi celui naţional şi a fost redactată astfel încât să încorporeze cât mai multe prevederi posibile din Legea-cadru CNUDCI/UNCITRAL. Ca urmare a elaborării noii legi privind arbitrajul, Asociaţia de arbitraj comercial japonez a modificat „Normele de arbitraj comercial", ceea ce a condus şi la modificarea „Regulamentului privind taxele arbitrale" şi a „Regulamentului privind remunerarea arbitrilor", toate intrând în vigoare după 1 martie 2004[1].

Aspecte comparative între jurisdicţia de drept comun şi arbitrajul comercial internaţional

Arbitrajul este astăzi considerat o formă de justiţie adaptată în mod special litigiilor dintre comercianţi şi care prezintă pentru lumea oamenilor de afaceri o atracţie deosebită.

Justiţiabilii aşteaptă de la arbitrii ca litigiul să fie soluţionat rapid, într-o procedură suplă, stabilită, în arbitrajul ad-hoc mai ales, chiar de părţi, cu cheltuieli mai mici.

În materie comercială arbitrajul poate fi şi reflexul refuzului comercianţilor de a se supune şi urma formele închistate ale procedurii de drept comun şi din care s-a născut nevoia formelor mai maleabile, proprii arbitrajului, ori rigorii şi conservatorismului dreptului pozitiv şi din care s-au născut uzanţele comerciale, *lex mercatoria.*

---

[1] *Sorin Popescu, Victoria Ţăndăreanu*, Noua lege japoneză privind arbitrajul comercial internaţional, R.D.C. nr. 4/2005, p. 87.

Judecătorii statali sunt obligați să aplice în toate cazurile legea, chiar dacă o astfel de aplicare provoacă inechități.

Arbitrii pot fi dispensați de aplicarea riguroasă a legii. Părțile pot împuternici pe judecătorii pe care i-au ales să judece în echitate *ex aequo et bono*, după cugetul şi chibzuirea lor. În acelaşi timp, sentințele arbitrale sunt rezultatul unei proceduri care prezintă aproape aceleaşi garanții ca şi hotărârile instanțelor statale, chiar dacă părților li se recunoaşte un rol important în organizarea acestei proceduri.

Dintr-un punct de vedere constrângerile şi formalismul propriu justiției statale constituie garanții ale unei drepte soluții şi sunt considerate virtuți ale acesteia. Totuşi, în cazuri particulare această „virtute" poate fi privită ca „un viciu". În acest sens, nu întâmplător, în doctrină s-a susținut că „arbitrajul îşi are originea în carențele justiției statale"[1].

Asemănarea cea mai frapantă între aceste organe de jurisdicție priveşte activitatea pe care ele o desfăşoară: atât arbitrajul cât şi instanțele judecătoreşti desfăşoară o activitate de natură jurisdicțională.

Întocmai ca judecătorul, arbitrul are puterea de a stabili cu caracter obligatoriu pentru părțile în litigiu temeinicia şi legalitatea pretențiilor invocate prin acțiunea reclamantului şi eventual contestate de pârât. La fel ca judecătorul, arbitrul ia o hotărâre prin care se determină drepturile părților litigante, astfel ca aceasta să constituie o dezlegare a litigiului susceptibilă de executare silită, în caz de neexecutare de bunăvoie.

Totuşi, între aceste organe jurisdicționale există deosebiri importante.

În primul rând, este de reținut că, în timp ce instanțele judecătoreşti, indiferent de gradul lor, sunt instituite de stat şi exercită una din formele fundamentale de activitate a acestuia, pronunțând o hotărâre în numele suveranității de stat, arbitrajul este un organ de jurisdicție de drept privat. De aici consecința că numai instanțele judecătoreşti dispun de posibilitatea de a recurge la măsuri coercitive statale împotriva părții care nu execută de bunăvoie hotărârea dată – *imperium*.

Arbitrajul nu dispune de o asemenea posibilitate, astfel că în final, pentru a se obține executarea hotărârii arbitrale pe cale silită urmează, în general, a se recurge la concursul instanțelor de judecată de drept comun.

În al doilea rând, în timp ce în fața instanțelor judecătoreşti reclamantul introduce acțiunea în justiție fără să ceară consimțământul pârâtului, iar procesul nu presupune niciun acord al părților în litigiu, arbitrajul comercial internațional presupune ca o condiție prealabilă a soluționării litigiului acordul părților litigante în a supune diferendul lor arbitrajului. Cum s-a spus, dreptul de a sesiza jurisdicția de stat decurge nemijlocit din lege, spre deosebire de introducerea acțiunii arbitrale care devine posibilă, în principiu, numai în temeiul convenției încheiate în acest scop.

În al treilea rând, este de reținut că spre deosebire de instanțele judecătoreşti care au plenitudinea de competență materială cu privire la situațiile litigioase ivite în cadrul raporturilor comerciale internaționale, inclusiv luarea de măsuri asigurătorii şi dreptul de a dispune executarea hotărârilor judecătoreşti străine, arbitrajul poate soluționa numai categorii determinate de litigii.

Astfel, există fie centre permanente de arbitraj ale unor asociații sau corporații profesionale de domenii de activitate cum ar fi comerțul cu produse alimentare, semințe etc., fie instituții de arbitraj cu o competență materială mai întinsă.

---

[1] *Jean Vincent, Serge Guinchard*, Procédure civile, Dalloz, ed. 25, 1994, p. 959.

În al patrulea rând, în timp ce activitatea judecătorească statală se desfăşoară cu caracter de continuitate şi soluţionează un număr nedefinit de cazuri, instanţa de arbitraj se constituie pentru soluţionarea unui litigiu determinat şi încetează a mai exista după pronunţarea hotărârii în cauza dedusă judecăţii.

Arbitrajul comercial internaţional are un caracter efemer şi aceasta indiferent dacă este vorba despre un arbitraj instituţionalizat ce are structuri administrative stabile sau despre un arbitraj ocazional ad-hoc.

În sfârşit, nu se poate face abstracţie de calitatea persoanelor care soluţionează litigiul în cadrul celor două jurisdicţii luate în discuţie.

Într-adevăr, pe când judecătorii din instanţele de drept comun au calitatea de funcţionari de stat pe toata durata funcţiei lor, arbitrii sunt persoane care, pe lângă activitatea profesională proprie – jurişti, economişti, comercianţi etc. – îndeplinesc ocazional atribuţia de a soluţiona un litigiu comercial internaţional, pe baza unei însărcinări primite tot ad-hoc.

Mai mult, în timp ce formarea completului de judecată la instanţele statale are loc independent de voinţa părţilor în cauză, o imixtiune a lor în acest sens fiind contrară legii, în principiu, arbitrii trebuie desemnaţi de părţi pentru fiecare litigiu[1].

Dintre criticile aduse justiţiei statale, se poate reţine faptul că aceasta este o instituţie conservatoare, cu un grad pronunţat de imobilism.

Pe de altă parte, tocmai acest conservatorism ce i se „reproşează" asigură stabilitatea raporturilor juridice, continuitatea drepturilor şi obligaţiilor, deci posibilitatea realizării şi ocrotirii acestora.

În domeniul relaţiilor comerciale arbitrajul este considerat o formă de justiţie adaptată în mod special cerinţelor comerciale, existând şi argumente în favoarea arbitrajului, prin comparaţie cu jurisdicţia statală.

Practica a demonstrat că uneori instanţele judecătoreşti nu sunt cele mai adecvate pentru soluţionarea litigiilor comerciale internaţionale, datorită faptului că instanţa naţională, judecând cauza în care partenerii aparţin unor ţări diferite, cu sisteme de drept care diferă între ele, pot provoca neîncredere.

Justiţiabilii aşteaptă de la arbitri ca litigiul să fie soluţionat rapid, într-o procedură suplă (stabilită, în arbitrajul ad-hoc mai ales, de către părţi).

Prezintă, de asemenea, importanţă faptul că poate fi ales un organ arbitral care, prin situaţia sa geografică, să se afle la o distanţă acceptabilă pentru fiecare dintre părţile aflate în conflict, evitându-se neajunsul ca reclamantul să se deplaseze într-o ţară îndepărtată, unde îşi are sediul pârâtul, aşa cum impun de obicei normele de competenţă internaţională ale instanţelor judecătoreşti.

Spre deosebire de sistemul jurisdicţiei de stat, procedura arbitrală oferă avantajul că părţile îşi pot desemna singure arbitrii, facilităţi imposibil de imaginat în privinţa judecătorilor.

Părţile optează pentru arbitrul în care au încredere, în funcţie de competenţa, pregătirea sau reputaţia profesională. Acest avantaj este cu atât mai relevant, cu cât litigiul ridică probleme tehnice deosebite.

---

[1] *Corneliu Bîrsan, Dragoş-Alexandru Sitaru*, Dreptul comerţului internaţional,vol. I, Ed. Tipografia Univ. Bucureşti,1997, p. 181.

Nu poate fi subestimată nici regula confidențialității. Arbitrajul răspunde interesului părților de a nu face publice litigiile existente, pentru că publicitatea poate afecta în mod negativ relațiile contractuale, majoritatea foarte complexe și de durată și de a căror continuitate părțile sunt interesate.

Judecătorii statali sunt obligați să aplice în toate cazurile legea, neexistând posibilitatea de opțiune. Arbitrii pot fi exonerați de aplicarea riguroasă a legii.

Părțile îi pot împuternici pe cei pe care l-au ales să judece în echitate *ex aequo et bono*, după cugetul și chibzuința lor.

Folosirea limbilor străine este și ea facilitată într-o măsură mai mare decât în cazul instanțelor judecătorești.

Formalismul și constrângerile proprii justiției statale, considerate garanții ale soluționării juste a litigiului, pot reprezenta dezavantaje în materie comercială. Caracterul definitiv al sentinței, atribuit prin convenția arbitrală, asigură o rapiditate mai mare, o celeritate sporită în rezolvarea litigiilor.

Executarea în străinătate a convenției arbitrale beneficiază în genere de simplificări și înlesniri la care hotărârile judecătorești pot avea acces numai dacă între statele implicate s-a încheiat un tratat corespunzător.

Incontestabil este faptul că în relațiile comerciale internaționale se simte nevoia unei jurisdicții uniforme, iar arbitrajul răspunde acestei exigențe prin posibilitatea pe care o acordă părților de a-și alege încă din momentul încheierii contractului, legea sau sistemul de drept căruia doresc să-i subordoneze atât contractul cât și modul de soluționare a eventualelor litigii.

În urma modului concurențial în care au fost analizate atât arbitrajul cât și justiția statală, se constată că acestea se află doar într-o stare de complementaritate, care este benefică ambelor forme de justiție cât și justițiabililor, evitându-se neajunsul ca reclamantul să se deplaseze într-o țară îndepărtată, unde își are sediul pârâtul, așa cum impun de obicei normele de competență internațională ale instanțelor judecătorești.

Extinderea arbitrajului comercial internațional este cauzată de preferința certă a comercianților din întreaga lume pentru soluționarea litigiilor de către instanțele de arbitraj și nu de cele judecătorești.

Această preferință are mai multe motivații, dintre care cele mai importante sunt:

MOTIVAȚII	INSTANȚA JUDECĂTOREASCĂ	INSTANȚA ARBITRALĂ
Procedura	Complexă	Mai simplă
Confidenţialitatea	Procesele sunt publice.	Procesele nu sunt publice.
Durata	Lungă	Mai scurtă
Cost	Ridicat	Mai redus
Alegerea arbitrilor	Judecătorii nu pot fi aleşi.	Libertate în alegerea arbitrilor
Specializarea arbitrilor	Judecătorii sunt specializaţi în domenii care interesează cetăţeanul şi viaţa socială şi au o specializare mai restrânsă în materie comercială şi comerţ exterior.	Arbitrii sunt specializaţi în materie comercială şi de comerţ internaţional şi cunosc foarte bine uzanţele comerciale.
Limba utilizată	Limba oficială a ţării unde se desfăşoară procesul	Libertate în utilizarea limbii
Executarea hotărârilor arbitrale	Nu beneficiază de facilitate decât dacă există încheiate acorduri interstatale bilaterale.	Beneficiază de facilităţi; în materie arbitrală există acorduri cu caracter multilateral.

Arbitrajul reprezintă „*veritabilul sistem judiciar al comerţului internaţional*”[1].

Arbitrajul nu prezintă însă numai avantaje, ci şi neajunsuri: existența unei singure căi de atac (acțiunea în anularea hotărârii arbitrale); necesitatea intervenției instanțelor de judecată, dacă, pe parcursul procedurii arbitrale, sunt solicitate măsuri asigurătorii, iar una dintre părți se împotriveşte la executarea acestora, precum şi ulterior, în cazul în care partea care a pierdut procesul nu execută de bunăvoie sentința arbitrală[2].

§2. Evoluția arbitrajului comercial internațional

2.1. Istoric

Arbitrajul a reprezentat o modalitate de soluționare a litigiilor de drept civil încă din orânduirea antică. După revoluțiile burgheze, legislațiile naționale au limitat puterile arbitrilor, întrucât arbitrajul nu oferea părților garanțiile justiției de stat. Reglementarea restrictivă a arbitrajului a fost impusă de sustragerea litigiilor de la examinarea de către instanțele judecătoreşti, precum şi de la aplicarea uniformă şi strictă a legii.

---

[1] *Victor Babiuc*, op. cit., pp. 163-164.

[2] *Sergiu Deleanu*, Contractul de comerț internațional, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996, p. 61-62.

MOTIVAŢII	INSTANŢA JUDECĂTOREASCĂ	INSTANŢA ARBITRALĂ
Procedura	Complexă	Mai simplă
Confidenţialitatea	Procesele sunt publice.	Procesele nu sunt publice.
Durata	Lungă	Mai scurtă
Cost	Ridicat	Mai redus
Alegerea arbitrilor	Judecătorii nu pot fi aleşi.	Libertate în alegerea arbitrilor
Specializarea arbitrilor	Judecătorii sunt specializaţi în domenii care interesează cetăţeanul şi viaţa socială şi au o specializare mai restrânsă în materie comercială şi comerţ exterior.	Arbitrii sunt specializaţi în materie comercială şi de comerţ internaţional şi cunosc foarte bine uzanţele comerciale.
Limba utilizată	Limba oficială a ţării unde se desfăşoară procesul	Libertate în utilizarea limbii
Executarea hotărârilor arbitrale	Nu beneficiază de facilitate decât dacă există încheiate acorduri interstatale bilaterale.	Beneficiază de facilităţi; în materie arbitrală există acorduri cu caracter multilateral.

Arbitrajul reprezintă „*veritabilul sistem judiciar al comerţului internaţional*"[1].

Arbitrajul nu prezintă însă numai avantaje, ci şi neajunsuri: existenţa unei singure căi de atac (acţiunea în anularea hotărârii arbitrale); necesitatea intervenţiei instanţelor de judecată, dacă, pe parcursul procedurii arbitrale, sunt solicitate măsuri asigurătorii, iar una dintre părţi se împotriveşte la executarea acestora, precum şi ulterior, în cazul în care partea care a pierdut procesul nu execută de bunăvoie sentinţa arbitrală[2].

§2. Evoluţia arbitrajului comercial internaţional

2.1. Istoric

Arbitrajul a reprezentat o modalitate de soluţionare a litigiilor de drept civil încă din orânduirea antică. După revoluţiile burgheze, legislaţiile naţionale au limitat puterile arbitrilor, întrucât arbitrajul nu oferea părţilor garanţiile justiţiei de stat. Reglementarea restrictivă a arbitrajului a fost impusă de sustragerea litigiilor de la examinarea de către instanţele judecătoreşti, precum şi de la aplicarea uniformă şi strictă a legii.

---

[1] *Victor Babiuc*, op. cit., pp. 163-164.

[2] *Sergiu Deleanu*, Contractul de comerţ internaţional, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996, p. 61-62.

Sediul materiei l-au reprezentat, încă de la început, Codurile de procedură civilă adoptate în primii ani ai veacului trecut, impregnate de liberalismul revoluției franceze. Chiar mai devreme de secolul trecut, prin Decretul nr. 12 din 24 august 1790, arbitrajul era reglementat în termeni favorabili, fiind considerat „mijlocul cel mai rațional de a soluționa contestațiile dintre cetățeni", nu prin intermediul judecătorilor, ci al unor persoane particulare învestite cu încrederea deplină a părților. Codul francez de la 1807 oferă cadrul legal pentru organizarea arbitrajului ad-hoc, prima dintre formele pe care le-a cunoscut instituția. De remarcat că textul prevederilor franceze inițiale era rigid şi complicat, supunea arbitrajul dominației justiției statale şi instituția multiplelor căi de reformare a hotărârilor pronunțate în cadrul controlului de legalitate (uneori paralizant), exercitat de aceleaşi instanțe statale. În timp, procedura a fost fluidizată, regulile simplificate, au fost limitate căile de desființare a hotărârilor.

Dezvoltarea interesului pentru instituție trebuie direct legată de progresul industriei, al societăților industriale, deşi arbitrajul nu era o necunoscută nici chiar în perioada antică. Începuturile sale îndepărtate, pierdute în timp, au favorizat de altfel opinii doctrinare care au susținut că este anterior justiției publice, că a fost forma primară de existență a acesteia.

Cert este că linia ascendentă, fermă în evoluția sa, a început odată cu perioada de expansiune a industriei şi comerțului.

Începând cu secolul al XX-lea, arbitrajul devine forma preferată de soluționare a litigiilor decurgând din operațiunile de comerț internațional. Datorită generalizării şi importanței sale, instituția arbitrajului este reglementată prin legi naționale şi prin convenții internaționale, atât bilaterale, cât şi multilaterale. Ele se înscriu într-un proces continuu de perfecționare şi unificare a regulilor aplicabile arbitrajului.

Primele înțelegeri multilaterale s-au încheiat în cadrul Societății Națiunilor şi anume: Protocolul de la Geneva din 1923 şi Convenția de la Geneva din 1927.

Protocolul privind clauzele de arbitraj a fost semnat la 24 septembrie 1923 la Geneva. Statele participante la Protocol se obligă să recunoască validitatea compromisului, precum şi a clauzei compromisorii referitoare la contractele încheiate în materie comercială sau în orice altă materie susceptibilă de a fi supusă arbitrajului ori de a face obiectul unei tranzacții. Arbitrajul se poate desfăşura şi pe teritoriul altui stat decât acela de care depinde, din punct de vedere jurisdicțional, una din părțile contractante. Procedura de arbitrare şi constituirea completului arbitral sunt supuse voinței părților şi legii statului unde are loc arbitrajul. Statele contractante se obligă să asigure şi executarea, prin intermediul autorităților şi, în conformitate cu dispozițiile lor legislative, a sentințelor arbitrale pronunțate pe teritoriul lor.

Convenția pentru executarea sentințelor arbitrale s-a semnat în 1927 la Geneva, fiind deschisă numai participanților la Protocolul din 1923. Prin Convenție, statele contractante se angajează să recunoască pe teritoriul lor autoritatea unei sentințe arbitrale pronunțate în temeiul unui compromis sau al unei clauze compromisorii, precum şi executarea ei în conformitate cu regulile procedurale în vigoare în țara unde se invocă. Executarea se acordă numai dacă sentința a fost dată pe teritoriul unuia din statele participante şi între persoane supuse jurisdicției uneia din ele. Tot potrivit Convenției, recunoaşterea sau executarea sentinței necesită şi îndeplinirea următoarelor condiții: obiectul sentinței să fie susceptibil de a fi reglementat pe calea arbitrajului în raport de

legea țării unde se invocă; sentința să emane de la un tribunal arbitral prevăzut de compromis sau de clauza compromisorie sau constituit în conformitate cu acordul părților și cu regulile de drept aplicabile procedurii de arbitraj; sentința să fi rămas definitivă în țara unde a fost pronunțată; recunoașterea sau executarea sentinței să nu fie contrară ordinii publice sau principiilor de drept public din țara unde a fost invocată.

După cel de-al doilea război mondial, dezvoltarea comerțului internațional a determinat adoptarea unor noi convenții în materie de arbitraj. Sub egida Organizației Națiunilor Unite au fost încheiate Convenția de la New York din 1958 și Convenția de la Washington din 1965. De asemenea, Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite a elaborat Convenția de la Geneva din 1961[1].

Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine a fost adoptată la 10 iunie 1958 la New York. Dispozițiile Convenției se aplică recunoașterii și executării sentințelor arbitrale date pe teritoriul unui alt stat decât acela unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor și rezultate din diferende între persoane fizice sau juridice. Tot Convenția se aplică și sentințelor arbitrale care nu sunt considerate ca sentințe naționale în statul unde este cerută recunoașterea și executarea lor. În determinarea legii care reglementează valabilitatea acordului arbitral, Convenția de la New York consacră principiul autonomiei de voință.

Convenția pentru reglementarea diferendelor referitoare la investiții între state și resortisanții altor state s-a semnat la 18 martie 1965 la Washington. Prin Convenția de la Washington s-a creat Centrul Internațional pentru Reglementarea Diferendelor relative la Investiții – CIRDI. Litigiile dintre părți se soluționează prin mijloace de conciliere și arbitraj. Tribunalul arbitral decide asupra diferendelor în conformitate cu regulile de drept prevăzute de către părți. În absența unei alegeri, se va aplica dreptul statului contractant parte la diferend și principiile dreptului internațional.

Ulterior, pe măsura dezvoltării interesului pentru această alternativă particulară de judecată, au apărut instituțiile arbitrale, ca forme organizatorice și funcționale, centre permanente având vocația de a soluționa, în principiu, orice litigiu cu care sunt solicitate, sesizate.

---

[1] Convenția europeană de arbitraj comercial internațional a fost semnată la 21 aprilie 1961 la Geneva. Domeniul de aplicare al Convenției îl constituie acordările de arbitraj încheiate, pentru reglementarea litigiilor născute sau care se vor naște din operațiuni de comerț internațional, între persoanele fizice sau juridice având reședința lor obișnuită sau sediul în state contractante diferite. Convenția de la Geneva se referă la organizarea arbitrajului, procedura arbitrală, legea aplicabilă fondului litigiului, motivarea și anularea sentinței arbitrale. Prin înlăturarea unora dintre dificultățile generate de varietatea reglementărilor naționale, dispozițiile Convenției facilitează accesul la arbitrajul comercial internațional. Reglementările aplicabile arbitrajului s-au îmbunătățit și prin unele acțiuni realizate pe plan regional. Între țările membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc s-a încheiat la Moscova, la 26 mai 1972, Convenția privind soluționarea pe cale arbitrală a litigiilor de drept civil decurgând din raporturile de colaborare economică și tehnico-științifică. Tot astfel, statele membre ale Pieței Comune Europene au încheiat la Strasbourg, la 20 ianuarie 1966, Convenția europeană asupra legii uniforme în materie de arbitraj, iar cea de-a V-a Conferință de drept internațional a Organizației Statelor Americane a adoptat, la 30 ianuarie 1975, Convenția interamericană de arbitraj comercial internațional. În raport cu înțelegerile multilaterale, convențiile bilaterale au un rol redus în reglementarea arbitrajului. Ele asigură concordanța între caracterul internațional al raporturilor juridice aflate în litigiu și cel al normelor care le reglementează. – *I. Macovei*, op. cit., p. 355.

Evoluția în timp a arbitrajului, sub aspectul formelor organizatorice, poate fi demonstrată prin enumerarea cronologică a datelor de înființare a principalelor centre tradiționale: în 1892, din inițiativa Corporației Orașului Londra, a fost înființată Curtea de Arbitraj Internațional din Londra (LCIA), a cărei principală funcție constă în a asigura din punct de vedere administrativ realizarea procedurii arbitrale; în 1917 a fost înființat Institutul de Arbitraj de la Camera de Comerț din Stockholm (SCC), care a fost organizat în mod oficial în 1949, propunându-și ca țel rezolvarea disputelor din domeniul comerțului internațional, industriei și transportului; Camera Internațională de Comerț (ICC) a fost înființată în 1923, în temeiul legislației franceze din 1901 și este singura instituție arbitrală care activează strict în sfera litigiilor internaționale, având o structură organizatorică și procedurală adecvată; Asociația Americană de Arbitraj, cea mai reprezentativă dintre instituțiile în domeniu de pe continentul american, a fost creată în anul 1926 ca un serviciu public, non-profit, în cadrul căruia rezolvarea litigiilor este asigurată de membrii săi; Centrul Internațional pentru Soluționarea Disputelor de Investiții (ICSID) de pe lângă Banca Mondială, înființat de către Convenția de la Washington din 1965, își propune să promoveze „un climat de încredere reciprocă între state și investitori, care ar duce la o creștere a direcționării resurselor către țările aflate în curs de dezvoltare". Spre a dobândi competența de soluționare a litigiilor prin acest for, e necesar ca disputa să fi apărut între două state contractante și să fie determinată de o „investiție"[1].

Suportul legislativ adoptat a dat una din explicațiile creșterii sferei de interes pentru arbitraj. Convențiile reprezentative în domeniu devin cea de-a doua coordonată utilă analizei evoluției instituției. Astfel, imediat după primul război mondial au fost adoptate două convenții multilaterale: Protocolul de la Geneva din 1923 privind clauzele de arbitraj, urmat și completat, în 1927, de Convenția de la Geneva pentru executarea sentințelor arbitrale străine.

Acestea sunt urmate de Convenția de la New York asupra recunoașterii și executării hotărârilor arbitrale străine, adoptată la 10 iunie 1958 (și în care se prevede că Protocolul din 1923 și Convenția de la Geneva din 1927 încetează să mai producă efecte pentru statele membre ale Convenției de la New York), Convenția europeană de arbitraj comercial internațional de la Geneva, din 21 iunie 1961, cea de la Washington din 1975 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state. Privite în ansamblu, ele au oferit un veritabil set de norme de drept substanțial care a facilitat considerabil accesul la această cale de judecată și a oferit o rezolvare scutită de dificultățile și neconcordanțele sistemelor de drept intrate în contact. Strict exemplificativ, Convenția de la New York este în prezent ratificată de un număr de peste o sută de state, ceea ce demonstrează deschiderea pe care o oferă arbitrajul ca alternativă de judecată în plan internațional.

Cel mai recent set de reguli în domeniu este promovat de Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL). Comisia a fost înființată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite în decembrie 1966 cu scopul de a asigura „armonizarea progresivă și unificarea legislației comerțului internațional". În iunie 1985 organismul a adoptat legea model UNCITRAL pe care multe state au preluat-o

---

[1] *M. Ionaș Sălăgean*, op. cit., 18.

direct, încorporând-o în propriul sistem legislativ, altele, cum este şi România, au utilizat-o ca sursă în elaborarea propriei legi, însuşindu-şi-o astfel direct.

Instituţiilor menţionate, cu tradiţie în domeniu (deşi nu sunt singurele), li se adaugă categoria celor mai nou apărute, dar care pun în evidenţă aria de aplicabilitate tot mai întinsă a arbitrajului. Aparţin acestui nou val centre ca: Centrul Regional de la Cairo pentru Arbitrajul Comercial Internaţional, Centrul Internaţional pentru reglementarea diferendelor în materie de proprietate intelectuală. Primul a fost înfiinţat în 1978, din iniţiativa celor 44 de state asiatice şi africane participante la a 19-a Sesiune a Comitetului Legal Consultativ Africano-Asiatic (AALCC). Iniţial, sediul Centrului a fost experimental stabilit la Cairo, pentru doar trei ani, pentru ca în 1983 să fie permanentizată funcţionarea sa în capitala Egiptului.

Este apreciat ca având un rol esenţial în promovarea relaţiilor economice dintre ţările din zonă. Derulează un program foarte generos de pregătire şi instruire, a contribuit la adoptarea noii legi egiptene în domeniul arbitrajului.

Cel de-al doilea exemplu, Centrul OMPI, este o instituţie de organizare sau de administrare a arbitrajului comercial internaţional specializat în arbitrajele din domeniul proprietăţii intelectuale. Este unitate administrativă a Biroului Internaţional al Organizaţiei Mondiale a Proprietăţii Intelectuale – OMPI cu sediul în Elveţia, la Geneva şi administrează patru proceduri de reglementare extrajudiciară a litigiilor: medierea, arbitrajul, arbitrajul accelerat şi o procedură combinată de mediere, urmată, în caz de nereuşită, de arbitraj.

2.2. Actualitatea instituţiei arbitrajului comercial internaţional

Demonopolizarea comerţului internaţional a constituit momentul esenţial şi determinant pentru liberalizarea comerţului internaţional şi, prin aceasta, s-au impus principii şi reglementări moderne care să permită pe plan juridic desfăşurarea unor raporturi comerciale cu caracter internaţional, în condiţii de economie de piaţă liberă, reală.

Această schimbare de principii, esenţială, induce necesitatea ca rezolvarea eventualelor diferende de natură comercială, ca parte componentă a dreptului privat, să se facă prin alegerea unor mijloace rapide, eficiente şi economice, determinându-se în mod implicit creşterea şi dezvoltarea comerţului internaţional. Iată de ce, în materie de diferende comerciale este preferat arbitrajul acestora, în locul procedurilor judiciare de drept comun aparţinând tribunalelor naţionale, proceduri care de multe ori sunt greoaie, costisitoare şi cronofage.

Nu poate fi subestimată nici regula confidenţialităţii. Arbitrajul răspunde interesului părţilor de a nu face publice litigiile existente, pentru că publicitatea poate afecta în mod negativ relaţiile contractuale, majoritatea foarte complexe şi de durată şi de a căror continuitate părţile sunt interesate.

Judecătorii statali sunt obligaţi să aplice în toate cazurile legea, neexistând posibilitatea de opţiune. Arbitrii pot fi exoneraţi de aplicarea riguroasă a legii. Părţile îi pot împuternici pe arbitrii pe care i-au ales să judece în echitate *ex aequo et bono*, după cugetul şi chibzuinţa lor.

Folosirea limbilor străine este şi ea facilitată într-o măsură mai mare decât în cazul instanţelor judecătoreşti.

Formalismul şi constrângerile proprii justiţiei statale, considerate garanţii ale soluţionării juste a litigiului, pot reprezenta dezavantaje în materie comercială.

Instituţia arbitrajului comercial internaţional, în momentul de faţă, capătă valenţe şi sensuri noi, fiind adoptată de aproape toţi partenerii comerciali din lume[1]. „Modalităţile de soluţionare pe cale arbitrală s-au perfecţionat", ca urmare a experienţei acumulate, a corelării reglementărilor cu cerinţele practicii şi a adaptării lor la aceste cerinţe, observa *Jan Paulsson*, unul dintre cei mai cunoscuţi specialişti în domeniul arbitrajului comercial.

Arbitrajul comercial internaţional este un sistem jurisdicţional derogator de la dreptul comun, cel al instanţelor de stat, în cadrul căruia un tribunal arbitral, în temeiul voinţei părţilor, este abilitat să soluţioneze un anumit litigiu, născut sau care se va naşte în viitor.

Substanţa procesului arbitral o constituie „relaţia comercială", în întreaga sa complexitate.

Arbitrajul este un concept complex, care însumează atât forma litigiului, cât şi fondul acestuia, constând în însuşi diferendul pe care părţile îl supun spre rezolvare.

Actualitatea şi extinderea acestei modalităţi de rezolvare a diferendelor şi litigiilor dintre părţi, în cadrul raporturilor juridice cu caracter comercial şi de extraneitate, este explicată de multiple consideraţii şi motivaţii, dintre care cea mai importantă este de natură pragmatică.

Pentru comercianţi, bunele raporturi care permit dezvoltarea afacerilor, a relaţiilor comerciale sunt mai importante decât tranşarea unui diferend pe cale judiciară. Pe timpul executării contractului se pune un accent deosebit pe colaborarea dintre părţi, pentru prevenirea dificultăţilor şi evitarea litigiilor, iar dacă totuşi s-au produs, ele vor fi soluţionate pe cale amiabilă.

Dacă soluţionarea pe cale amiabilă nu este posibilă, recurgerea la calea jurisdicţională pentru soluţionarea litigiului devine inevitabilă. Din cauza caracterului inadecvat al instanţelor judecătoreşti, comercianţii apelează mai puţin la acestea şi mai mult la tribunalele arbitrale[2].

Desigur că şi alte consideraţii motivează importanţa actuală a arbitrajului comercial internaţional, cum ar fi cele legate de calificarea de specialitate de care dispun arbitrii în rezolvarea problemelor de comerţ internaţional, posibilitatea părţilor de a-şi desemna, în temeiul liberului acord de voinţă, instanţa arbitrală, arbitrii, legea aplicabilă raportului juridic încheiat ca *lex causae* etc., ceea ce este de neconceput în condiţiile procedurii judecătoreşti. Opiniile relevante sunt pe deplin confirmate şi pe plan internaţional.

Teza potrivit căreia în lumea de astăzi comerţul internaţional constituie una dintre expresiile de bază ale „*fenomenului de globalizare*" determină consecinţa firească a simplificării procedurilor pentru stingerea indezirabilelor conflicte între parteneri, aceasta găsindu-şi expresia şi în avantajul major al arbitrajului comercial internaţional[3].

---

[1] *Ioan D. Terţa*, Actualitatea instituţiei arbitrajului comercial internaţional, R.D.C. nr. 7-8/2000, p. 113.

[2] *Victor Babiuc*, Dreptul comerţului internaţional, Ed. Sylvi, Bucureşti, 2001, p. 120.

[3] *Miguel I. Estrada Samano* (preşedinte al Baroului de avocaţi din Mexic), Commercial Arbitration and Mediation Center for the Americas, CAMCA, Mexico City, 1996, intro.

În fine, în momentul actual, participanţii la schimburile internaţionale comerciale, fie state ca subiecte de drept internaţional public, fie comercianţi, ca subiecte de drept internaţional privat, caută modalităţi moderne care să corespundă noilor condiţii de desfăşurare a comerţului internaţional şi, implicit, la rezolvarea diferendelor născute din astfel de raporturi, fiind binecunoscută disponibilitatea mijloacelor rapide, eficiente şi economice de rezolvare a litigiilor realizată pe calea arbitrajului comercial internaţional, aceasta constituind o garanţie a comerţului şi investiţiilor, a încurajării dezvoltării lor. În acelaşi context, se remarcă necesitatea medierii litigiilor de drept comercial internaţional de către arbitrajele comerciale, în locul procedurilor judiciare desfăşurate înaintea tribunalelor naţionale[1].

Prin consacrarea rolului important şi major al arbitrajului comercial internaţional, rezultă necesitatea uniformizării legislaţiilor naţionale în această materie, susţinând eforturile Institutului Internaţional pentru Unificarea Dreptului Privat.

Arbitrajul ca instituţie juridică „s-a extins şi va continua să se extindă datorită eficienţei sale", demonstrată în soluţionarea litigiilor comerciale internaţionale[2].

Specialiştii[3] în domeniul arbitrajului comercial au observat că modalităţile de soluţionare pe cale arbitrală s-au perfecţionat, ca urmare a experienţei acumulate, a corelării reglementărilor cu cerinţele practicii şi a adaptării lor la aceste cerinţe.

Astfel, părţile se supun unor regulamente de arbitraj „cunoscute în cercurile comerciale" şi, totodată utile, deoarece sunt conforme cu evoluţia relaţiilor comerciale[4].

Dispunând de facultatea de a alege, prin acordul lor, organul de arbitraj, părţile evită astfel riscurile unor eventuale decăderi sau nulităţi de ordin formal, fiind dinainte informate în privinţa lor[5].

§3. Izvoarele arbitrajului comercial internaţional

Arbitrajul comercial internaţional este reglementat atât prin izvoare interne, cât şi prin izvoare internaţionale; reglementările naţionale şi internaţionale ce cârmuiesc arbitrajul internaţional se află în continuă perfecţionare şi adaptare la exigenţele comerţului internaţional.

Multă vreme normele cuprinse în sistemele de drept naţional au constituit principalul izvor în materie şi continuă a avea un rol important în reglementarea arbitrajului comercial internaţional.

---

[1] Commercial Arbitration and Mediation Center for the Americas – CAMCA – 1996. Regulile Internaţionale de Arbitraj adoptă aceleaşi principii: "*The world business community uses arbitration to resolve commercial disputes arising in the global marketplace*".

[2] *Peter Sanders*, The making of the Convention, Experience and Prospects, New York, 1999, p. 3.

[3] *Jan Paulsson*, Awards set aside at the place of arbitration, în "Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention. Experience and Prospects" United Nations, New York, 1999, p. 25 apud *D. Mazilu*, *Dreptul comerţului internaţional*, Bucureşti, Ed. Lumina Lex, 2001, p. 399.

[4] *D. Mazilu*, *Dreptul comerţului internaţional*, Bucureşti, Ed. Lumina Lex, 2003, p. 399.

[5] *Titus Prescure, Radu Crişan*, Curs de arbitraj comercial, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005, p. 13.

Diversitatea de concepții asupra acestui arbitraj se reflectă însă din plin şi în legile naționale în materie şi este de natură să genereze probleme conflictuale dificile, greu compatibile cu exigențele soluționării rapide şi echitabile a litigiilor ce se pot naşte cu privire la raporturile juridice de comerț internațional.

Aceasta este rațiunea puternică pentru care statele comunității internaționale au depus eforturi deosebite pentru adoptarea de către ele – de regulă în cadrul unor organizații internaționale – a unor instrumente juridice de tipul convențiilor internaționale multilaterale.

Două asemenea convenții au fost încheiate încă în anii de după primul război mondial, în cadrul fostei Ligi a Națiunilor. Este vorba despre Protocolul de la Geneva privind clauzele de arbitraj din anul 1923, la care România a aderat în anul 1925 şi Convenția de la Geneva pentru executarea sentințelor arbitrale străine din anul 1927, la care România a aderat în anul 1931.

Ambele convenții, la acea dată, au reprezentat o realizare deosebită pentru perfecționarea arbitrajului comercial internațional. Ele prezintă şi astăzi interes, pentru statele semnatare, în măsura în care nu se aplică reglementările cuprinse în convenții mai recente.

În anii de după cel de al doilea război mondial, sub egida Organizației Națiunilor Unite au fost elaborate alte convenții universale sau regionale de o deosebită importanță pentru dezvoltarea arbitrajului comercial, internațional.

Astfel, în anul 1958 a fost încheiată Convenția de la New York privind recunoaşterea şi executarea sentințelor arbitrale străine ratificate de România prin Decretul nr. 186/1961. Această convenție reprezintă un pas înainte în domeniul pe care-l reglementează, față de Convenția de la Geneva din anul 1927, nu numai sub aspectul universalității sale, dar mai ales în privința conținutului său.

Astfel, ea se referă la recunoaşterea şi executarea sentințelor arbitrale străine, adică pronunțate pe teritoriul altui stat decât acela unde se solicită recunoaşterea şi executarea, inclusiv într-un stat care nu este parte în Convenție (Art. I pct. 1).

Totuşi, statele pot face rezerve în momentul aderării la Convenție, în sensul ca ea să nu se aplice decât recunoaşterii şi executării sentințelor arbitrale pronunțate pe teritoriul altui stat contractant şi numai litigiilor considerate comerciale de legislația națională a statului respectiv.

Convenția conține dispoziții cu privire la forma clauzei de arbitraj, formulează principiul autonomiei de voință a părților în determinarea legii care reglementează validitatea convenției arbitrale, pune pe acelaşi plan sentințele pronunțate de arbitrajele ad-hoc şi cele instituționalizate.

Este de reținut preocuparea altor organisme internaționale pentru Codificarea regulilor aplicabile arbitrajului comercial internațional tot în cadrul O.N.U. - UNCITRAL, sau a altor instituții neguvernamentale cu caracter ştiințific, UNIDROIT, la care trebuie adăugate prevederile cuprinse în contracte-tip care conțin clauze de arbitraj, condițiile generale elaborate de Comisia Economică a O.N.U. pentru Europa, regulamentele diferitelor instituții permanente de arbitraj pentru comerțul internațional etc.

Regulile de procedură privind arbitrajul comercial ad-hoc, incidente în arbitrajul internațional, sunt consacrate în convențiile internaționale în materie, după cum urmează:

- Protocolul referitor la clauzele de arbitraj, adoptat la Geneva la 24 septembrie 1923, ratificat de România prin Legea din 26 martie 1925;

- Convenţia pentru executarea hotărârilor arbitrale străine, încheiată la Geneva la 26 septembrie 1927, ratificată de România prin Legea din 26 martie 1931;

- Convenţia pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, încheiată la New York la 10 martie 1958 la care România a aderat prin Decretul nr. 180/1961;

- Convenţia europeană de arbitraj comercial internaţional adoptată la Geneva la 21.04.1961, ratificată de România prin Decretul nr. 281/1993;

- Convenţia pentru reglementarea diferendelor relative la investiţii, între state şi persoane ale altor state, încheiată la Washington la 18 martie 1965, ratificată de România prin Decretul nr. 62/1975;

- Convenţia pentru soluţionarea pe cale arbitrală a litigiilor de drept civil decurgând din raporturile de colaborare economică şi tehnico-ştiinţifică, încheiată la Moscova la 26 mai 1972, ratificată de România prin Decretul nr. 565/1973.

În acelaşi timp, prevederi referitoare la arbitrajul comercial internaţional fac obiectul de reglementare al unor tratate internaţionale bilaterale sau multilaterale de colaborare economică ori de altă natură.

Arbitrajul comercial internaţional de drept (*de iure*) soluţionează litigiul pe baza normelor de drept material şi procesual incidente acelui litigiu.

§4. Formele arbitrajului comercial internaţional

4.1. Clasificare

Arbitrajul organizat de Convenţia de la Washington din 1965, pentru reglementarea diferendumurilor relative la investiţiile dintre stat şi resorturile altor state, prezintă o originalitate evidentă. Totuşi, un astfel de arbitraj se referă la un litigiu economic care se naşte în general dintr-un contract comercial internaţional şi care opune un stat sau o entitate de stat, unei întreprinderi private.

În doctrina juridică s-au utilizat diferite criterii pentru ordonarea formelor de arbitraj făcându-se următoarele clasificări:

a. *În funcţie de competenţa materială* a arbitrajului se disting:

- *arbitraje având competenţă generală în materie de comerţ internaţional*, ca de exemplu, Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerţ Internaţional de la Paris, Curtea de Arbitraj de la Londra, sau Amsterdam, Hamburg, Bruxelles. Ca arbitraje comerciale independente pot fi citate American Arbitration Association, Camera de Arbitraj Permanentă de pe lângă Comisia vest-germană pentru probleme de arbitraj, Institutul Permanent de Arbitraj;

- *arbitraje cu competenţă specială*, adică specializată pentru soluţionarea anumitor litigii. Astfel de competenţă au Camera Arbitrală de Bumbac din Le Havre, London Com Trade Association (specializat pe litigii de comerţ internaţional cu produse alimentare), Tribunalul de Arbitraj al Bursei de Bumbac din Bremen, London Corn Trade Association, precum şi de New York Association of Food Distributors.

b. *În funcţie de competenţa teritorială* a instituţiei de arbitraj există:

- *arbitraje de tip bilateral*, care sunt constituite prin convenţii bilaterale, au sediul în fiecare din cele două ţări participante şi soluţionează numai litigii apărute între

subiecţii de drept din statele care sunt părţi la convenţiile sus-numite; de exemplu: Canadian-American Commercial Arbitration Commission, înfiinţată în 1943 printr-un acord încheiat între Camera de Comerţ din Canada şi Asociaţia americană de arbitraj;

- *arbitraje de tip regional*, care sunt constituite printr-o convenţie multinaţională între statele dintr-o anumită zonă geografică; au ca scop rezolvarea litigiilor comerciale internaţionale dintre organizaţiile economice din acea regiune a lumii;

- *arbitraje cu vocaţie universală* care soluţionează litigii dintre participanţii la raporturile de comerţ internaţional din toate ţările lumii. Unele dintre acestea au o competenţă materială specială cum ar fi arbitrajele create în domeniul transportului prin cele două convenţii internaţionale de la Berna din 25 octombrie 1952, iar alte arbitraje au o competenţă materială generală, cea mai caracteristică în acest sens fiind Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerţ Internaţională cu sediul la Paris.

c. *După regulile urmate la soluţionarea litigiilor* se disting: *arbitrajul de drept strict* (*stricto iuris)* – care este arbitrajul *de iure*, de drept comun şi *arbitrajul în echitate* (*ex aequo et bono*) – *amiable composition* – care se realizează după principiile moralei şi echităţii.

În cadrul arbitrajului de drept strict, arbitrii statuează potrivit normelor de drept material şi procesual aplicabile cazului concret[1].

Arbitrajul în echitate este acela în cadrul căruia arbitrii se călăuzesc în rezolvarea litigiului după exigenţele echităţii, dar cu respectarea principiilor fundamentale de drept. Arbitrajul în echitate nu a devenit o regulă generală decât în câteva ramuri de activitate juridică, unde există o solidaritate foarte rară dintre contractanţi.

De aceea, arbitrajul *ex aequo et bono* nu se poate prezuma, ci părţile contractante trebuie să stipuleze în convenţia de arbitraj, în mod expres, facultatea arbitrilor de a statua în echitate.

Primirea de către arbitri a facultăţii de a statua în echitate nu înseamnă înlăturarea *de plano* a aplicării normelor de drept, deoarece ei vor fi ţinuţi să aplice normele imperative ale dreptului aplicabil. Cu atât mai mult cu cât cea mai bună echitate este să se aplice Dreptul.

Cele 2 feluri de arbitraj comercial internaţional se deosebesc între ele, dar nu se opun unul altuia, arbitrajul *de iure* situându-se singur în cadrul dreptului, iar arbitrajul în echitate plasându-se în afara ordinii juridice.

Arbitrajul de drept strict este prevăzut cu norme procedurale mai suple şi mai elastice decât procedura formală a jurisdicţiilor de drept comun şi aplică dreptul contractului ţinând seama de clauzele stipulate de către părţi în contractul de comerţ

---

[1] Legea belgiană îndepărtează orice recurs în anulare împotriva unei sentinţe arbitrale pronunţate în Belgia, dacă niciuna din părţi nu este persoană fizică belgiană sau locuind în Belgia sau societate constituită în Belgia sau cu sediul de operare în Belgia. De asemenea, legea federală elveţiană cuprinde un capitol 12 intitulat „Arbitrajul comercial internaţional", care comportă un ansamblu de reguli proprii. După art. 76 al acestei legi, regulile se aplică numai dacă: „cel puţin una din părţi nu avea, în momentul încheierii convenţiei de arbitraj, nici domiciliul, nici reşedinţa obişnuită în Elveţia", fiind exigenţe cumulative. Prin prisma acestor reglementări este considerat internaţional arbitrajul ce soluţionează litigii comerciale internaţionale în care cel puţin una din părţi îşi are sediul în străinătate.

exterior, de uzanţele comerciale internaţionale şi de consideraţii de echitate comercială internaţională.

Arbitrajul în echitate înfăţişează un caracter mai flexibil şi mai puţin formal decât arbitrajul de drept strict şi nu încetează să rămână subordonat ordinii de drept.

d. *În funcţie de structura organizatorică* există *arbitrajul ad-hoc* (ocazional) – organizat numai la iniţiativa părţilor – şi *arbitrajul instituţionalizat*[1] – organizat în cadrul unor instituţii profesionale.

Practica internaţională relevă într-adevăr o evoluţie care nu este în armonie cu principiul proclamat întotdeauna, conform căruia voinţa părţilor este resortul fundamental al arbitrajului. Alegerea directă de către acestea a arbitrilor şi procedurilor devine mai rară. Au fost create şi s-au dezvoltat peste tot în lume Centre permanente de arbitraj. Ele administrează astfel imensa majoritate a arbitrajelor comerciale internaţionale.

Dacă ele sunt factorii de cea mai mare eficienţă, interpunerea unei organizaţii permanente şi aplicarea regulamentelor de procedură slăbesc rolul părţilor în alegerea arbitrilor şi desfăşurarea instanţei.

Avantajele arbitrajului ad-hoc ţin de încrederea personală pe care părţile pot s-o aibă în arbitrii pe care i-au ales direct sau de supleţea unei proceduri adaptate fiecărui caz şi se modifică, slăbind, în vreme ce apar riscurile unei administrări anonime şi greoaie, a unei jurisdicţii private a arbitrajului.

Arbitrajul ad-hoc (ocazional) constituie regula în materie de arbitraj. În acest cadru, părţile dispun de libertate deplină în stabilirea tuturor condiţiilor de organizare a arbitrajului în însăşi convenţia încheiată între ele, în acest scop. În cazul în care lipsesc prevederile în acest sens, însuşi arbitrajul are obligaţia de a reglementa procedura.

În unele sisteme juridice, pentru a interveni spre a asigura constituirea unei asemenea instanţe arbitrale, precum şi desfăşurarea normală a procedurii, se organizează un mecanism administrativ, care poartă denumirea de *appointing authority* sau „autoritate competentă". Acest mecanism intervine, în principal, pentru desemnarea arbitrilor, atunci când una dintre părţi refuză desemnarea arbitrilor spre a bloca soluţionarea cauzei.

Appointing authority intervine şi în cazul în care se iveşte un dezacord în privinţa numirii *supraarbitrului* de către cei doi arbitri desemnaţi de către părţi.

Arbitrajul instituţionalizat are existenţă permanentă sub aspectul unor structuri organizatorice administrative prestabilite.

---

[1] Cele mai multe instituţii permanente de arbitraj din lume (Curtea de Arbitraj a Camerei Internaţionale de Comerţ - Paris, American Arbitration Association, Curtea de Arbitraj de la Londra – LCIA, Institutul de Arbitraj al Camerei de Comerţ Stockolm etc.) sunt instituţii de arbitraj administrat sau de organizare. Ele prestează un ansamblu de servicii arbitrale, dar nu soluţionează litigiul. Sunt structuri administrative, iar nu jurisdicţionale. Asemenea instituţii sau centre de arbitraj nu se prezintă ca o jurisdicţie preconstituită, ci, mai degrabă, ca un mecanism administrativ şi procesual destinat să faciliteze organizarea arbitrajului. Arbitrajul ca formă de justiţie privată s-a impus în viaţa juridică în forma sa tradiţională, aceea a arbitrajului ad-hoc. Instituţiile permanente de arbitraj au apărut abia la sfârşitul secolului trecut (în 1982 a luat fiinţă London Chamber of Arbitration, care va constitui, ulterior, temelia actualei Curţi de Arbitraj Internaţional (CAIL), operă comună, ce datează din anul 1903, a Corporaţiei oraşului Londra şi a Camerei de Comerţ a acestui oraş, dar acestea vor cunoaşte o dezvoltare explozivă abia după al doilea război mondial.

Cuprinde un mecanism de desemnare a arbitrilor, secretariat, sediu, reguli de procedură, care permit părților să le folosească în vederea constituirii tribunalului arbitral și soluționarea litigiului. După soluționarea litigiului tribunalul arbitral se dizolvă.

e. *După sediul tribunalului arbitral*, se disting *arbitraje naționale și arbitraje străine.*

Distincția dintre cele două tipuri de arbitraje menționate conduce la determinarea ordinii juridice de stat, de care se leagă un arbitraj dat.

Este inutil să indicăm care sunt punctele de contact pe care un arbitraj poate le aibă cu diverse state, fără a căuta pentru moment să concluzionăm asupra regimului său juridic. Sunt destul de numeroase, căci arbitrajul prezintă el însuși mai multe fațete, se bazează pe una sau mai multe convenții, este o procedură, dar are raporturi de asemenea cu fondul unui aport de drept, este mai cu seamă un mecanism destul de complex, punând în prezență mai mulți factori care intervin și comportă mai multe etape.

Naționalitatea arbitrilor, naționalitatea părților, reședința sau sediul social al acestora, alte caracteristici ale relației litigioase, situația bunurilor, valoarea pretențiilor, locația centrului de arbitraj, locul unde se execută sau trebuie executată sentința, legea desemnată pentru a justifica procedura, legea desemnată pentru a justifica fondul litigiului constituie elemente indispensabile ale convenției arbitrale.

Dreptul comparat evidențiază, de asemenea, importanța determinării locului arbitrajului; unele legislații adoptă reguli de procedură pentru arbitrajul desfășurat pe teritoriul acelor state fără să se distingă dacă sunt pur interne sau internaționale[1].

Convenția de arbitraj ar putea să se supună propriei legi. Chiar regulile de drept aplicabile fondului litigiului vor fi cele reținute de părți sau, în lipsă, de tribunalul arbitral.

Pe de altă parte, legislațiile moderne diminuează caracterul imperativ al acestor dispoziții

Regulile de procedură edictate pentru arbitrajul intern nu se aplică litigiilor cu element de extraneitate, în lipsa convenției părților încheiată în acest scop.

Legislatorii din diverse sisteme de drept au încercat să acorde arbitrajelor internaționale un regim specific raportat la îndeplinirea condițiilor intrinseci ale litigiului cu caracter internațional[2].

---

[1] De exemplu, poziția Concordatului elvețian din 1969 și a legii nord-irlandeze din 1986. Alte state adoptă atitudinea teritorialistă, reținând că dispozițiile nu vizează decât arbitrajele desfășurate pe teritoriul statelor care le aplică. De asemenea, legea federală elvețiană a dreptului internațional privat edictează reguli speciale privitoare la arbitrajul național, dacă sediul tribunalului se află în Elveția. Totuși, această delimitare teritorială nu este absolută. Legislatorii au adoptat-o și au prevăzut câteva reglementări particulare. Cât despre legea-tip, mai multe articole se aplică, oricare ar fi locul de arbitraj. O astfel de localizare comportă alte limite; pe de o parte, nu poate să folosească decât exemplul unei legislații moderne, care a optat în principiu pentru un astfel de sistem, acela al Țărilor de Jos.

[2] *Arbitration Act* din 1979 din Anglia facilitează accesul părților, în recurs, în fața Înaltei Curți, dacă această cale de atac a hotărârii arbitrale este perfectată printr-o convenție arbitrală. Potrivit *Non Domestic Arbitration,* în arbitrajele comerciale cu element de extraneitate, nu se permite demersul la cea mai înaltă instanță, dacă în acel litigiu nu participă un comerciant originar sau rezident în Regatul Unit sau o societate comercială constituită în această țară.

4.2. Arbitrajul ad-hoc şi arbitrajul instituţional

Până acum câteva decenii, modalitatea tradiţională a arbitrajului a constituit-o arbitrajul ad-hoc. În exprimarea art. 1 pct. 2 lit. b) din Convenţia Europeană de Arbitraj Comercial Internaţional perfectată la Geneva pe data de 21 aprilie 1961 arbitrajul ad-hoc înseamnă „... reglementarea litigiilor ... de către arbitri numiţi pentru cazuri determinate ...".

Pe baza textului citat (care nu este o definiţie propriu-zisă deoarece în cuprinsul lui nu se regăsesc cele două elemente esenţiale şi anume genul proxim şi diferenţa specifică), arbitrajul ad-hoc poate fi definit ca formă de justiţie nestatală, cu caracter particular, susceptibilă de utilizare în raporturile de comerţ internaţional, constituită prin voinţa părţilor litigante în vederea soluţionării litigiului ivit între ele.

În ceea ce priveşte apariţia relativ recentă a arbitrajului instituţional, s-a arătat că acesta se datorează declinului arbitrajului ocazional, determinat de carenţele de organizare în cazul unei conduite necorespunzătoare a uneia din părţi.

Într-adevăr, eficacitatea acestuia presupune cooperarea dintre părţi, poziţia obstrucţionistă a uneia din părţi putând fi un obstacol insurmontabil. Inexistenţa elementelor prestabilite este un element de precaritate, deoarece lipsa reglementărilor precise şi complete poate declanşa impasuri în soluţionarea diferendului.

O modalitate de a simplifica sarcina părţilor o constituie adoptarea unui regulament tip de arbitraj care să specifice toate condiţiile necesare pentru desfăşurarea normală a acestuia, instituind un minim de măsuri organizatorice.

Un alt argument care susţine preferinţa tot mai accentuată în favoarea arbitrajului instituţional îl reprezintă faptul că părţile, comercianţi, pe care îi despart distanţe foarte mari, au dorit ca organizarea arbitrajului să se realizeze de specialişti stabiliţi în locuri cunoscute, cunoscători ai practicilor comerciale şi ai limbilor vorbite de părţi, care să aplice aceleaşi norme şi reguli de procedură. Aşa au luat naştere centre de arbitraj în marile porturi ale lumii, în zone comerciale cunoscute, în cadrul unor asociaţii profesionale sau pe lângă Camerele de comerţ naţionale şi internaţionale.

Consacrarea arbitrajului comercial internaţional s-a realizat în perioada dintre cele două războaie mondiale, perioada care a urmat celui de-al doilea război mondial fiind una de generalizare în sens geografic, extinzându-se în extremul Orient şi America Latină. Tot în această perioadă a avut loc şi dezvoltarea a numeroase tipuri de arbitraje specializate, cu caracter permanent[1].

Arbitrajul ad-hoc

Arbitrajul ad-hoc (ocazional), spre deosebire de un organ instituţional de jurisdicţie, aşa cum este definit, funcţionează numai în scopul soluţionării unui litigiu determinat.

În unele sisteme juridice – pentru a asigura constituirea unei asemenea instanţe arbitrale precum şi desfăşurarea normală a procedurii contencioase – se organizează

---

[1] În cadrul primului Congres Internaţional de Arbitraj de la Paris din 1961 s-a afirmat că „trăsătura cea mai caracteristică a arbitrajului internaţional modern este fără nicio îndoială instituţionalizarea sa, adică o proliferare de organisme arbitrale de toate genurile şi cu tot felul de denumiri. Tot în cadrul acestui Congres, Ch. Carabiber consideră această formă de arbitraj ca pe „o instituţie al cărei caracter ireversibil nu mai este contestat".

un mecanism administrativ, care poartă denumirea de autoritate competentă sau *appointing authority*. Acest mecanism intervine, în principal, pentru desemnarea arbitrilor. Autoritatea competentă *appointing authority* rezolvă orice cerere de recuzare a arbitrilor în baza dispozițiilor din *lex causae*. În cazul în care părțile nu au convenit într-un alt mod, căile de atac se exercită în baza dispozițiilor *lex causae*.

Arbitrajul ad-hoc este definit şi prin caracterul său facultativ, esențialmente voluntar. Spre deosebire de arbitrajul instituțional, arbitrajul ocazional (ad-hoc) reprezintă o procedură facultativă.

În literatura de specialitate s-a observat că arbitrajul ad-hoc poate fi, în acelaşi timp, un arbitraj de tip strict, după cum poate fi şi un arbitraj *ex aequo et bono*. Un arbitraj instituțional este, în genere, de drept strict, dar poate fi şi *ex aequo et bono*, iar arbitrajul *ex aequo et bono* poate fi circumstanțiat chiar de către părți, care pot indica, de pildă, ca interpretarea clauzelor contractului şi a celorlalte împrejurări ale cauzei să se facă în lumina principiilor fundamentale ale unui anumit sistem de drept.

Procedura de arbitraj este determinată, de regulă, prin convenția părților, pe baza autonomiei lor de voință. Totuşi există un arbitraj, denumit „arbitraj forțat", în acele situații în care – pentru o anumită materie – legea prevede că orice contencios va fi soluționat numai pe cale de arbitraj şi numai după o anumită procedură.

Convenția de la Geneva a lărgit atribuțiile arbitrilor pentru a asigura funcționarea arbitrajului ad-hoc în mod independent. Astfel, Convenția a abilitat arbitrii să determine sediul şi procedura instanței arbitrale şi să instituie camerele de comerț şi un Comitet Special – alcătuit din delegați ai Camerelor de Comerț – în calitate de mecanism prearbitral de natură internațională. Precizăm că, prin Aranjamentul încheiat la Paris, la 17 decembrie 1962, țările membre ale Consiliului Europei au convenit ca anumite măsuri privind organizarea arbitrajului să nu se aplice la diferendele dintre persoane fizice sau juridice în raporturile dintre statele membre ale Consiliului.

Aranjamentul precizează că în cazul în care Convenția arbitrală nu cuprinde o indicație referitoare la toate sau la o parte din măsurile avute în vedere de Convenția de la Geneva, dificultățile ce s-ar ivi în ce priveşte constituirea sau funcționarea jurisdicției arbitrale să fie soluționate de autoritatea judiciară competentă, la cererea părții celei mai diligente.

Regulile UNCITRAL din 1970 – prin soluțiile stipulate – asigură un cadru viabil de organizare şi funcționare a arbitrajului ocazional (ad-hoc). În acest document se exprimă convingerea că „stabilirea regulilor pentru arbitrajul ad-hoc acceptate în țări cu diferite sisteme juridice, economice şi sociale, va contribui semnificativ la dezvoltarea şi armonizarea relațiilor economice internaționale". Adunarea Generală a Națiunilor Unite a recomandat aplicarea acestor reguli în special în disputele comerciale apărute în contractele comerciale[1].

Trăsăturile caracteristice ale arbitrajului ad-hoc

Caracteristica sa esențială, tipică şi definitorie în opoziție cu cel instituțional, este că el apare ca fiind ocazional. Odată cu pronunțarea sentinței, existența sa încetează.

Structura şi regulile de procedură ale arbitrajului ad-hoc trebuie să fie convenite de părțile în litigiu în fiecare caz în parte. Aceasta înseamnă că ele sunt variabile. De

---

[1] *Marin Voicu*, Dreptul comerțului internațional, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2002, p. 124.

aceea, „în lipsa unor reglementări satisfăcătoare, suficient de precise şi de complete, se poate ajunge (...) la imposibilitatea soluţionării litigiului (...) . Astfel, Convenţia de la Geneva din 1961 consacră explicit în art. VI pct. II lit. a) facultatea părţilor de a desemna legea care să le guverneze arbitrajul. În lipsa unei convenţii internaţionale la care România să fie parte, problema urmează a fi soluţionată în conformitate cu normele de drept internaţional privat român, drept care recunoaşte efectele voinţei părţilor în desemnarea legii aplicabile arbitrajului.

În sfârşit, arbitrajul ad-hoc se caracterizează şi prin caracterul său facultativ, esenţialmente voluntar. El se deosebeşte astfel şi din acest punct de vedere de cel instituţional care, chiar dacă în genere rămâne voluntar, există situaţii în care prin acorduri internaţionale, participanţii la raporturile de comerţ internaţional sunt obligaţi, prin norme imperative, să-l folosească.

Arbitrajul ad-hoc în Convenţia de la Geneva din 1961

În sistemul organizat de Convenţia de la Geneva din 1961, funcţionarea arbitrajului ad-hoc este independentă faţă de jurisdicţia de drept comun. Autonomia arbitrajului ad-hoc s-a realizat prin extinderea puterilor conferite arbitrilor şi prin crearea unor mecanisme administrative prearbitrale.

În cadrul Convenţiei de la Geneva, părţile la un acord de arbitraj sunt libere să prevadă că litigiul lor va fi supus spre soluţionare unor arbitri numiţi pentru cazuri determinate.

Procedura arbitrală se desfăşoară conform parag. 1 al art. IV, în condiţiile stabilite de către părţi. Ele au facultatea de a desemna arbitrii sau de a stabili modalităţile potrivit cărora vor fi desemnaţi arbitrii în caz de litigiu, de a determina şi de a fixa regulile de procedură pe care le vor urma arbitrii.

În absenţa unei înţelegeri între părţi asupra măsurilor necesare pentru organizarea arbitrajului, parag. 3 art. IV prevede că ele vor fi luate de arbitrul sau arbitrii care au fost desemnaţi. Arbitrii au şi posibilitatea de a determina norma conflictuală pe care o vor considera potrivită în speţă (art. VII parag. 1).

Într-un termen de 30 de zile de la data notificării cererii de arbitraj de către pârât, părţile trebuie să-şi desemneze arbitrii. Dacă una din părţi nu şi-a desemnat arbitrul său, acesta va fi desemnat, la cererea celeilalte părţi, de către preşedintele Camerei de Comerţ competente a ţării în care partea în culpă are, în momentul introducerii cererii de arbitraj, reşedinţa sa obişnuită sau sediul. În acelaşi mod se procedează şi la înlocuirea unui arbitru (art. IV parag. 2).

În cazul în care părţile au hotărât locul arbitrajului, dar există un dezacord asupra desemnării arbitrului unic sau o divergenţă între arbitri asupra măsurilor de luat, reclamantul va putea să se adreseze, la alegerea sa, fie preşedintelui Camerei de Comerţ competente din ţara unde se află locul ales de părţi, fie preşedintelui Camerei de Comerţ competente din ţara pârâtului. Dacă părţile nu s-au înţeles asupra locului arbitrajului, reclamantul se va adresa, la alegerea sa, fie preşedintelui Camerei de Comerţ competente din ţara pârâtului, fie Comitetului special. În măsura în care reclamantul este inactiv, drepturile sale vor fi exercitate de către pârât sau de către arbitri[1].

---

[1] *I. Macovei* , op. cit., p. 372.

Președintele Camerei de Comerț competente sau Comitetul special vor putea proceda la luarea următoarelor măsuri: desemnarea arbitrului unic, a arbitrului președinte, a supraarbitrului sau a arbitrului terț; înlocuirea unuia sau a mai multor arbitri desemnați după o altă procedură decât cea prevăzută de convenție; determinarea locului arbitrajului; stabilirea directă sau prin referire la regulamentul unei instituții arbitrale permanente, a regulilor de procedură care trebuie respectate de arbitri [art. IV parag. 4 lit. a), b), c) și d)].

Prioritatea arbitrajului ad-hoc

Modalitatea tradițională a arbitrajului, până acum câteva decenii, l-a constituit arbitrajul ad-hoc, instanțele cu caracter ocazional având o durată efemeră. Organizate numai din inițiativa părților, acestea sunt create în vederea soluționării unui litigiu determinat. Existența lor încetează odată cu pronunțarea hotărârii sau cu expirarea termenului la care arbitrii trebuiau să decidă[1].

Cât privește apariția, relativ recentă, a arbitrajului instituțional, s-a arătat că acesta se datorează declinului arbitrajului ocazional, determinat de carențele de organizare în cazul recalcitranței uneia din părți. Și, într-adevăr, arbitrajul ad-hoc presupune, pentru a fi eficace, cooperarea între părți și avocați. Dificultățile sau poziția recalcitrantă a uneia din părți poate constitui obstacol insurmontabil pentru un astfel de arbitraj.

Specialişti în domeniu[2] au apreciat că viitorul arbitrajului constă în instituționalizarea lui și că asistăm la declinul arbitrajului ad-hoc, redus la rolul de „rudă săracă" alături de arbitrajul instituțional. Dar sunt și autori care, remarcând tendința de declin a arbitrajului ocazional, au continuat să creadă în viitorul acestei forme de arbitraj și au subliniat că, în scopul de a se crea condiții mai favorabile acestei forme jurisdicționale, comisiile economice regionale ale ONU, cum sunt cele pentru Europa (ECE) sau pentru Asia și Extremul Orient (ECAFE) au elaborat încă din 1966 regulamente facultative ale arbitrajului ad-hoc și „că s-ar putea ca noul Regulament al UNCITRAL (CNUDCI), adoptat de Adunarea Generală a ONU la 15 decembrie 1976, să contribuie la redresarea arbitrajului ocazional, tocmai fiindcă, spre a-i remedia deficiențele, i-au fost transplantate unele soluții verificate ca eficiente din domeniul arbitrajului instituțional".

Avantajele arbitrajului ad-hoc sunt următoarele:

a) arbitrajul ad-hoc poate fi adaptat, conform voinței părților și circumstanțelor particulare ale litigiului. Totuși, formularea și redactarea regulilor particulare pentru un arbitraj ad-hoc presupun timp și costă bani. Se poate face însă economie de timp și bani dacă se adoptă ori dacă se adaptează reguli de procedură care au fost special concepute în acest scop.

Diferite tipuri de reguli pot fi adoptate sau adaptate: regulile UNCITRAL (CNUDCI), regulile cuprinse în Cartea a IV-a C.proc.civ. Nu este însă recomandată adaptarea regulilor instituțiilor permanente de arbitraj pentru că acestea se referă la acea instituție, iar în afara ei, nu vor funcționa corect;

b) flexibilitatea acestui gen de arbitraj îl face adaptabil și pentru soluționarea unor litigii în care una din părți este un stat. Importante litigii născute în legătură cu concesiuni petroliere, naționalizări etc., au fost soluționate în arbitraje ad-hoc;

---

1 *V. Roș*, op. cit., p. 37.

2 Ibidem.

c) în arbitrajul ad-hoc fiecare tribunal este complet izolat şi nu dă socoteală de misiunea sa decât părţilor, hotărârea fiind supusă totuşi controlului judiciar;

d) gradul de confidenţialitate este sporit, de aceea el are şi va avea un rol sporit în materie internaţională;

e) contractul de arbitraj este negociabil între părţi şi arbitri în privinţa onorariilor arbitrilor, răspunderii acestora etc.

În ce priveşte dezavantajele, se consideră că principalul inconvenient îl constituie faptul că pentru a fi cu adevărat eficace este necesară cooperarea dintre părţi şi avocaţi.

Manevrele dilatorii, incidentele procedurale şicanatorii ale părţii recalcitrante într-un astfel de arbitraj, pot fi înfrânate numai dacă s-a încheiat o convenţie arbitrală care să aibă în vedere şi astfel de situaţii, ceea ce este puţin probabil.

Arbitrajul instituţional

Arbitrajul instituţional se efectuează de către instituţii permanente de arbitraj, care funcţionează pe lângă camerele de comerţ ori marile asociaţii corporative sau profesionale, ca instituţii specializate.

Arbitrajul instituţional trebuie examinat atât din perspectiva ipostazei în care prin legea care îl instituie este stipulată şi modalitatea procedurală de soluţionare a litigiilor comerciale respective, cât şi a ipostazei în care legea stipulează numai principiul soluţionării litigiilor pe cale de arbitraj. Caracterul instituţional al arbitrajului rezultă din existenţa unui act normativ, care reglementează modul de funcţionare al acestei instanţe, precum şi din existenţa unui număr prestabilit de arbitri.

Arbitrajul instituţional se deosebeşte de instanţele judecătoreşti, neavând caracter statal. Instanţele arbitrale au un caracter neguvernamental[1].

În definirea atribuţiilor jurisdicţionale ce le revin, arbitrii se bucură de independenţă deplină, având datoria să acţioneze imparţial, ei nefiind mandatari ai părţilor.

Arbitrajul instituţional sau permanent se realizează prin intermediul unei instituţii organizate, care preexistă litigiului. Atribuţiile jurisdicţionale se exercită neîntrerupt, fără a fi dependente de durata unui anumit litigiu. Continuitatea este configurată de existenţa unui regulament propriu de organizare şi funcţionare.

În acest sens, dispoziţiile art. IV parag. 1 lit. a) al Convenţiei de la Geneva din 1961 stabilesc că părţile, la un acord de arbitraj, sunt libere să prevadă că litigiile lor vor fi supuse unei instituţii permanente de arbitraj, caz în care arbitrajul se va desfăşura în conformitate cu regulamentul instituţiei desemnate.

Principalele elemente de structură ale arbitrajului permanent sunt sistemul de desemnare a arbitrilor, lista arbitrilor şi secretariatul. Tot prin regulament se stabileşte şi modul de funcţionare a arbitrajului permanent.

Sistemul de desemnare a arbitrilor poate fi format dintr-o anumită persoană sau un organ colegial.

Autoritatea competentă asigură desemnarea arbitrului când părţile refuză să-l numească, precum şi înlocuirea unui arbitru. În acelaşi mod se desemnează şi supraarbitrul, în situaţia în care cei doi arbitri ai părţilor nu se înţeleg.

---

[1] *D. Mazilu*, op. cit., p. 405.

Lista arbitrilor conține numele persoanelor care au pregătirea necesară de a soluționa litigii de comerț internațional. Lista se întocmește periodic și se pune la dispoziția părților împricinate pentru a decide asupra alegerii unor arbitri. La înscrierea arbitrilor pe listă se aplică principiul selecțiunii, iar în exercitarea opțiunii părților, principiul elecțiunii.

Secretariatul îndeplinește funcțiile administrative ale instituției de arbitraj. Atribuțiile secretariatului privesc comunicarea actelor de procedură, citarea părților, participarea la dezbateri, întocmirea încheierilor de ședință, redactarea hotărârilor arbitrale.

Procedura arbitrală este reglementată prin dispozițiile cuprinse în regulamentul instituției sesizate. Corespunzător acestor reglementări, procedura arbitrală va fi obligatorie sau facultativă. În raport de caracterul prevederilor procedurale, părțile vor avea sau nu posibilitatea să convină asupra modificărilor pe care le consideră necesare.

Arbitrajul permanent poate avea o competență materială generală sau specializată. Instituțiile arbitrale cu o competență generală pot soluționa orice litigii în materie comercială.

Ele își desfășoară activitatea pe lângă camerele sau bursele de comerț ori în mod independent. Instituțiile arbitrale specializate pot rezolva numai anumite litigii de natură comercială[1].

Din punctul de vedere al competenței teritoriale, arbitrajul poate fi bilateral, regional și internațional. Instituțiile arbitrale bilaterale soluționează diferende între persoane care aparțin celor două state[2] – în acest sens, Comisia scandinavă de arbitraj pentru piei sau Comisia interamericană de arbitraj comercial.

Instituțiile arbitrale internaționale soluționează diferende între persoane provenind din orice țară (în acest sens, modelul îl constituie Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațională din Paris).

Deși majoritatea organelor arbitrale sunt organizate ca instituții naționale, ele au o vocație internațională[3].

Pentru ca o instituție să poată fi calificată drept instituție permanentă de arbitraj este necesar să întrunească anumite condiții:

a) să aibă în obiectul său de activitate organizarea arbitrajului privat voluntar, prestând sau fiind aptă să presteze un ansamblu de „servicii arbitrale”[4], care să faciliteze și să monitorizeze arbitrajul, spre a se finaliza printr-o hotărâre, definitivă și obligatorie pentru părți, susceptibilă de executare silită;

b) să aibă o structură organizatorică prestabilită, cu activitate continuă sau virtual continuă, cu o conducere proprie și personal care să asigure secretariatul arbitrajului, cu o bază materială corespunzătoare;

---

[1] De exemplu, Tribunalul Arbitral al Bursei de Bumbac din Bremen, Comisia de arbitraj maritim de pe lângă Camera de Comerț din Moscova, Arbitrajul pentru comerțul internațional de semințe de la Geneva.

[2] Camera arbitrală franco-vest-germană pentru produsele solului sau Comisia americano-canadiană de arbitraj comercial. Instituțiile arbitrale regionale sunt abilitate să rezolve litigii între parteneri dintr-o anumită zonă geografică.

[3] *I. Macovei*, op. cit., p. 349.

[4] Ibidem.

c) să dispună de un corp de arbitri selectați pe anumite criterii, dintre care părțile să aibă facultatea de a alege arbitrii sau dintre care instituția de arbitraj să-i nominalizeze, în condițiile convenției arbitrale şi ale reglementărilor aplicabile;

d) să se autoreglementeze, adică să aibă un regulament propriu de organizare şi funcționare, precum şi reguli de procedură arbitrală.

Arbitrajul instituțional – administrat şi de organizare

Criteriul de apreciere a categoriei de arbitraj pentru care au optat părțile (instituțional ori ad-hoc) constă, potrivit unor păreri, în existența sau absența voinței părților de a se supune unui regulament al unei instituții care să asigure aplicarea.

În funcție de atribuțiile pe care centrele permanente de arbitraj le îndeplinesc, acestea sunt arbitraje administrate şi de soluționare.

În general, instituțiile permanente de arbitraj sunt instituții de arbitraj administrat sau de organizare. Ele prestează un ansamblu de sarcini în legătură cu litigiul şi părțile litigante, dar nu soluționează litigiul, fiind structuri administrative, iar nu structuri jurisdicționale.

Asemenea centre nu se prezintă ca o justiție preconstituită, ci, mai degrabă, ca un mecanism administrativ şi procedural destinat să faciliteze organizarea arbitrajului.

Arbitrajul administrat, la rândul său, poate fi un arbitraj total administrat ori un arbitraj semi-administrat.

Primul tip de arbitraj este acela în care instituția însăşi se autocalifică administrator al arbitrajului şi prestează servicii menite să asigure desfăşurarea lui: de la primirea şi transmiterea corespondenței între tribunalul arbitral şi părți, constituirea tribunalului, organizarea şedințelor, comunicarea sentințelor etc.

Sunt considerate instituții de arbitraj total administrat American Arbitration Association (AAA) şi Curtea de Arbitraj Internațional din Londra (CAIL).

În cazul arbitrajului semi-administrat, implicarea instituțiilor permanente în organizarea şi desfăşurarea arbitrajului este mai redusă, acestea intervenind doar pentru cazurile în care, organizând arbitrajul, intervenția lor este necesară în lipsa acordului părților.

Poate fi calificat astfel chiar şi atunci când se recurge la o instituție permanentă de arbitraj, dar aceasta se limitează numai la activități izolate cum ar fi desemnarea arbitrilor sau numai la asigurarea unor condiții materiale[1].

---

[1] În doctrina internațională s-a amintit Camera Internațională de Comerț de la Paris (CIC) furnizează un exemplu semnificativ de arbitraj semi-administrat. Curtea de Arbitraj numeşte tribunalul arbitral şi fixează locul arbitrajului în absența acordului părților, stabileşte onorariile arbitrilor şi propriile sale taxe administrative. Aceasta examinează sentințele (şi poate cere modificări de formă) înainte de a fi comunicate părților. Dar, deşi secretariatul CIC primeşte copiile documentelor oficiale transmise tribunalului arbitral de către părți, administrarea arbitrajului şi orice problemă de procedură care se ridică sunt subordonate în modul de rezolvare acordului părților, convenției încheiate de acestea şi doar în lipsă deci de tribunalul arbitral. Curtea de Arbitraj a CIC deține cea mai largă sferă de atribuții care poate reveni unei instituții permanente, de arbitraj administrat sau de organizare, ce se întinde de la verificarea, *prima facie*, a existenței convenției arbitrale până la supervizarea hotărârii înainte de pronunțarea ei. Nimeni nu contestă însă caracterul de arbitraj instituțional al Curții, în care se îmbină, aşa cum se arată în publicațiile ei, flexibilitatea arbitrajului ad-hoc cu avantajele arbitrajului supervizat sau administrat.

Comparație între arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituțional

Avantajele arbitrajului instituțional pot fi formulate astfel:

a) simplifică foarte mult convenția arbitrală. Aceasta poate fi formulată în câteva cuvinte pentru că permite încorporarea, prin trimitere, a regulilor de procedură care vor fi urmate de arbitri;

b) regulile aplicabile în soluționarea litigiului sunt formulate de specialişti, de organe specializate în soluționarea litigiilor, având în spate nu doar cunoştințe, ci şi o vastă experiență. Aceste reglementări au suferit proba de foc şi şi-au dovedit capacitatea de a răspunde necesităților practice. Ele fac obiectul unor revizuiri periodice cu colaborarea unor practicieni experimentați care țin seama de evoluția dreptului şi a practicii arbitrajului;

c) centrele permanente dispun de un personal cu o calificare adecvată, au un sediu cunoscut, oferă condiții pentru soluționarea litigiului după reguli şi în locuri cunoscute şi acceptate de părți;

d) legătura între părți şi arbitri este limitată, ceea ce asigură neutralitate şi imparțialitate din partea arbitrilor.

Dezavantajele arbitrajului instituțional constau în:

a) costurile mari pe care le presupune. Acesta este considerat principalul inconvenient al arbitrajului instituțional, având explicații obiective legate de costurile întreținerii instituției de arbitraj şi a personalului acesteia. În general taxele arbitrale percepute de centrele permanente sunt calculate *ad valorem*;

b) propriu oricărei „instituții" îi este un anume grad de birocrație. Dar acesteia i se adaugă termenele lungi, care fac orice formă de justiție lentă. Termenele scurte prevăzute adesea în regulamentele instituțiilor permanente de arbitraj sunt nerealiste;

c) avantajele arbitrajului ad-hoc, ținând de încrederea personală pe care părțile o pot avea în arbitrii pe care i-au ales în mod direct sau suplețea unei proceduri adaptate fiecărui caz, sunt alterate atunci când apare riscul unei administrări anonime şi greoaie a jurisdicției private a arbitrajului[1];

d) contractul de arbitraj, contractul care se realizează între părți şi arbitri pentru soluționarea litigiului are, în fapt, caracterul unui contract de adeziune, părțile în convenția arbitrală având doar posibilitatea de a accepta sau nu condițiile de desfăşurare a arbitrajului potrivit regulamentului instituției permanente, taxele arbitrale practicate de această instituție etc.;

e) un anume grad de birocrație propriu oricărei instituții.

Prin comparație, *avantajele arbitrajului ad-hoc* sunt:

a) arbitrajul ad-hoc poate fi adaptat, conform voinței părților şi circumstanțelor particulare ale litigiului. Elaborarea unor asemenea reguli presupune timp, însă este de dorit adaptarea regulilor instituțiilor permanente de arbitraj pentru că există posibilitatea ca în afara instituției (la care se referă regulamentul) acestea să nu funcționeze corect;

b) gradul de confidențialitate este sporit;

---

[1] În dreptul francez, NCPC în art. 1455 limitează, din această cauză, rolul centrelor permanente de arbitraj, interzicând ca o persoană fizică să poată fi desemnată ca arbitru şi dând preferință, chiar în prezenta unui arbitraj instituțional, alegerii directe a arbitrilor de către părți. – *V. Roş*, op. cit., p. 40.

c) în arbitrajul ad-hoc fiecare tribunal este complet izolat, nefiind obligat să dea socoteală de misiunea sa decât părţilor (hotărârea este totuşi supusă controlului judiciar);

d) contractul de arbitraj este negociabil între părţi şi arbitri, atât în privinţa onorariilor cât şi întinderii răspunderii acestora.

Principalul dezavantaj al arbitrajului ad-hoc îl reprezintă faptul că pentru a se putea desfăşura, este necesară cooperarea între părţi şi arbitri; în lipsa unei stipulaţii în convenţia arbitrală prin care să se prevadă modul de evitare a manevrelor dilatorii ale părţii recalcitrante, arbitrajul îşi pierde eficienţa.

4.3. Arbitrajul în drept şi arbitrajul în echitate

Arbitrajul în drept sau *in iure*[1] soluţionează litigiile după lege, la fel ca instanţele judecătoreşti. În absenţa unei stipulaţii a părţilor, arbitrajul va fi potrivit regulilor de drept. Această formă de jurisdicţie reprezintă arbitrajul de drept comun în materie.

Arbitrajul în echitate sau *ex aequitate* se desfăşoară după conştiinţa arbitrilor. Prin derogare de la arbitrajul obişnuit, arbitrii decid în temeiul principiilor de echitate, ţinând seama de exigenţele comerţului internaţional.

Preferinţa părţilor de a recurge la arbitrajul *ex aequo et bono* se învederează prin existenţa unei proceduri mai simple în soluţionarea litigiilor şi aplicarea unor reguli proprii ale comerţului internaţional.

În fiecare împrejurare concretă, arbitrii vor aprecia stările de fapt, stabilind conţinutul noţiunii de echitate. Evitând aplicarea strictă a dispoziţiilor legale, hotărârile în echitate permit adoptarea unor soluţii tranzacţionale favorabile intereselor reciproce ale părţilor.

Arbitrajul în echitate este admis în majoritatea legislaţiilor.

Admisibilitatea arbitrajului în echitate este consacrată şi prin unele convenţii internaţionale. Astfel, Convenţia de la Geneva din 1961 se referă în art. VII parag. 2 la posibilitatea părţilor de a conveni ca arbitrii să hotărască cu *amiables compositeurs*, dacă legea care reglementează arbitrajul permite acest lucru.

Condiţiile precizate de Convenţie trebuie îndeplinite cumulativ: voinţa părţilor să coincidă cu legea aplicabilă arbitrajului.

În legătură cu arbitrajul în echitate se consideră[2] că arbitrul nu este ţinut să respecte normele procedurale legale şi să aplice normele de drept material, iar hotărârea arbitrală este definitivă.

Arbitrajul în echitate nu este în afara dreptului, desprinzându-se de orice reglementare.

În soluţionarea litigiilor, libertatea de apreciere a arbitrilor în echitate este limitată de principiile fundamentale ale dreptului procedural şi de regulile de ordine publică.

Arbitrajul în echitate nu înseamnă o simplă tranzacţie sau conciliere privind pretenţiile părţilor. Arbitrii în echitate nu se bazează numai pe considerente practice. Ei judecă după norme şi principii susceptibile de a fi aplicate în orice situaţie similară.

---

[1] *É. Loquin*, Arbitrage. Instance arbitrale. Arbitrage de droit et amiable composition , „Juris-Classeurs", fasc. 1038, nr. 4, 1999, p. 3.

[2] *I. Macovei*, op. cit., p. 352.

Arbitrajul în echitate nu poate fi decât juridic, întrucât voința părților exprimată în convenția de arbitraj este autorizată de către lege.

După competența lor materială se deosebesc arbitraje cu o competență generală în materia diferendelor comerciale şi arbitraje cu o competență specializată în categorii determinate de litigii.

În ce priveşte competența teritorială, arbitrajele se împart în trei categorii principale: arbitraje bilaterale, arbitraje regionale şi arbitraje internaționale.

§5. Caracterele arbitrajului comercial internațional

Atât în literatura de specialitate, cât şi în practica raporturilor de comerț internațional se au în vedere principalele caracteristici ale arbitrajului comercial internațional.

Arbitrajul este un concept complex, care însumează atât forma litigiului (instanța competentă, inclusiv procedura corespunzătoare), cât şi fondul acestuia, constând în însuşi diferendul pe care părțile îl supun spre rezolvare[1].

Denumirii de arbitraj comercial internațional îi sunt inerente următoarele caractere:

a) Caracterul arbitral

Temeiul juridic al arbitrajului comercial internațional îl constituie convenția părților, concretizată într-un compromis sau o clauză compromisorie, prin care acestea înțeleg să supună competenței unui arbitru soluționarea litigiilor apărute.

Libertatea de voință a părților are o largă aplicabilitate în materia arbitrajului, manifestându-se sub mai multe forme, vizând următoarele aspecte[2]: a) alegerea arbitrajului ca modalitate de soluționare a litigiilor; b) alegerea formei de arbitraj căreia îi va fi supus spre soluționare litigiul; c) alegerea regulilor procedurale aplicabile; d) alegerea locului arbitrajului; e) desemnarea arbitrilor.

Caracterul arbitrajului depinde în mare măsură de caracterele litigiului care constituie obiectul arbitrajului, cu care nu trebuie confundat.

Caracterele litigiului arbitral „constituie o condiție de validitate, atât a convenției de arbitraj, cât şi a sentinței arbitrale", a recunoaşterii şi executării acesteia.

Caracterul arbitral îşi găseşte expresia în faptul că arbitrii au puterea de „a statua", ceea ce înseamnă „a judeca", „a tranşa un litigiu", adică „a verifica sau a constata o situație juridică preexistentă asupra căreia există un dezacord între părți"[3].

Cu toate că arbitrul este desemnat de părți, el nu acționează în numele vreuneia dintre ele. Ca şi în cazul judecătorului, arbitrul este chemat să statueze (să judece), adică să tranşeze litigiul în mod imparțial[4].

Puterea arbitrilor îşi are izvorul în acordul părților în litigiu, care îi dau expresie tocmai pe baza încrederii pe care o au în imparțialitatea arbitrilor.

---

[1] *D. Mazilu*, op. cit., p. 399.

[2] *Nicoleta Diaconu*, Caracteristicile arbitrajului comercial internațional, R.D.C. nr. 4/2005, p. 96.

[3] *Tudor R. Popescu*, Dreptul comerțului internațional, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 354.

[4] *Marin Voicu*, op. cit., p. 124.

Chiar dacă arbitrajul are o componență contractuală, rămâne un act de jurisdicție, deosebindu-se, prin aceasta, de alte instituții contractuale, cum ar fi, de pildă, tranzacția, mandatul etc.[1]

Acest caracter are semnificația de a distinge această jurisdicție față de cele de drept comun. Această distincție rezultă din faptul că sursa puterii arbitrilor pentru a soluționa litigiul este voința părților litigante, şi nu legea, ca în cazul instanțelor de drept comun. Această voință poate fi exprimată în convenția de arbitraj (clauză compromisorie sau compromis).

Arbitrii statuează asupra pretențiilor formulate de părți, care constituie elementul definitoriu al actului juridic. Drept urmare, arbitrajul, ca orice act de jurisdicție, presupune existența unor pretenții şi arbitrul, tranşând litigiul, constată dacă elementele de fapt ale pretenției corespund cu cele la care se referă norma de drept aplicabilă. Aşadar, a arbitra înseamnă a verifica ori a consolida o situație juridică preexistentă între părți.

Arbitrii sunt împuterniciți, la fel ca judecătorii, de a hotărî asupra pretențiilor invocate de către părți. Ei verifică ori constată o situație juridică preexistentă în legătură cu care există neînțelegerea dintre părți, pronunțând o hotărâre obligatorie în cauză.

Spre deosebire de instanțele judecătoreşti, arbitrajul presupune acordul prealabil al părților interesate, exprimat într-un compromis sau o clauză compromisorie inclusă în contractul extern. Dacă dreptul reclamantului de a introduce acțiunea judiciară decurge din lege, fără a fi necesar consimțământul părților, acțiunea arbitrală se introduce în baza voinței părților. Având o esență convențională, arbitrajul este facultativ pentru părțile litigante.

Prin excepție, arbitrajul este obligatoriu când părțile în litigiu trebuie să recurgă la această formă de jurisdicție în temeiul unei convenții internaționale.

Cu toate că are o origine contractuală, prin finalitatea sa arbitrajul este un act jurisdicțional. În acest fel, arbitrajul se deosebeşte de alte instituții juridice asemănătoare.

În primul rând, *arbitrajul diferă de mediațiune*, prin care un intermediar pune în legătură două sau mai multe persoane în vederea încheierii unui contract. Mediatorul lucrează în interesul său propriu, fiind independent de părțile contractante. În opoziție cu mediațiunea, arbitrul nu reprezintă părțile în litigiu, iar hotărârea dată nu trebuie acceptată de împricinați pentru a deveni obligatorie.

În al doilea rând, *arbitrajul se diferențiază de mandat*, chiar şi în cazul în care părțile au un mandatar comun. Astfel, determinarea prețului în contractul de vânzare-cumpărare poate fi lăsată de către părți la arbitrajul unei terțe persoane.

Deşi legea utilizează denumirea de arbitraj, intervenția terțului are ca scop perfectarea unui contract incomplet. Sarcina încredințată terțului de a estima prețul obiectului unui contract implică o activitate convențională, şi nu exercitarea unui arbitraj printr-un act jurisdicțional.

În al treilea rând, *arbitrajul se deosebeşte de tranzacție*, care pune capăt sau preîntâmpină un diferend între părți, prin concesiuni reciproce. În cadrul arbitrajului, părțile îşi exprimă voința de a supune un anumit litigiu judecății, în timp ce o asemenea manifestare este incompatibilă în materia tranzacției. Mai mult, tranzacția presupune,

---

[1] *D. Mazilu*, op. cit., p. 400.

prin esența sa, concesiuni reciproce ale părților, pe când hotărârea arbitrală poate să consacre integral numai drepturile uneia dintre părțile contractante.

În al patrulea rând, *arbitrajul se diferențiază de expertiză*, care constituie un aviz, o simplă probă supusă aprecierii instanței. Dacă sentința dată de arbitri este obligatorie, decizia expertului, fiind un act pregătitor, nu se impune părților și instanței[1].

b) Caracterul internațional

Acest caracter rezultă din prezența unor elemente de extraneitate în litigiile supuse arbitrajului. Caracterul internațional al arbitrajului este determinat de: a) elementele de extraneitate a situației litigioase; b) internaționalitatea organului arbitral; c) autonomia arbitrajului față de structurile internaționale. De asemenea se iau în considerare: d) sediul părților în litigiu; e) locul desfășurării arbitrajului; f) transferul peste hotare a mărfurilor și valorilor în dispută.

Arbitrajul este consensual. Arbitrajul poate avea loc numai dacă ambele părți sunt de acord.

Arbitrajul este neutru. Părțile implicate au dreptul să-și aleagă legea aplicabilă, limba și locul unde se va desfășura arbitrajul.

Arbitrajul este confidențial. Audierile arbitrajului nu sunt publice și doar părțile implicate vor primi copii după deciziile arbitrale.

Caracterul internațional al arbitrajului este definit nu numai de obiectul litigiului arbitral, care – așa după cum am precizat – îi determină, în primul rând, caracterul comercial.

Caracterul internațional rezultă din prezența unor elemente de extraneitate în litigiile supuse arbitrajului.

Convenția europeană asupra arbitrajului comercial internațional precizează că litigiile supuse spre soluționare izvorăsc din neînțelegerile comerciale apărute între părți, care își au sediul sau reședința în țări diferite.

Un litigiu este socotit internațional dacă s-a născut dintr-un raport de drept privat cu elemente de extraneitate. Convenția europeană asupra arbitrajului internațional prevede: „au caracter internațional litigiile în care părțile își au sediul sau reședința în țări diferite" (art. 1 alin. 1). Convenția internațională de la New York din 1958 a permis să se mențină o distincție în ceea ce privește regimul dintre arbitrajele comerciale și arbitrajele necomerciale. Într-adevăr, în art. 1 parag. 3, ea autorizează o rezervă, numită „de comercialitate".

În momentul semnării și ratificării prezentei convenții și al aderării, orice stat va putea să declare că va aplica convenția numai diferendumurilor ieșite din raporturile de drept, contractuale sau necontractuale, care sunt considerate drept comerciale prin legea sa națională. Din 106 state legate prin această convenție, 39, aproape o treime, au uzat de această rezervă. Pentru aceștia, Convenția de la New York nu se aplică decât convențiilor de arbitraj și sentințelor relative la litigiile comerciale.

În aplicarea acestei legi, fiecare stat determină în mod propriu dacă litigiul prezintă sau nu un caracter comercial. Noțiunea de comercialitate a suscitat controverse între părțile semnatare ale convenției, care nu au putut fi surmontate în 1958, datorită puternicelor reticențe, manifestate în epocă de anumite țări, cu privire la arbitrajul în

---

[1] *I. Macovei*, op. cit., p. 346.

materie civilă. Totuşi, aceeaşi rezervă figurează în Protocolul de la Geneva din 24 septembrie 1923 şi nu a ridicat în practică mari dificultăţi de interpretare.

Caracterul internaţional al arbitrajului este determinat de: a) elementele de extraneitate a situaţiei litigioase; b) internaţionalitatea organului arbitral; c) autonomia arbitrajului faţă de structurile naţionale. În cazul în care operaţia juridică încheiată de părţi include elemente de extraneitate specifice, litigiul prezintă – la rândul său – caracter internaţional, „deosebindu-se ca atare de orice diferende cu o natură naţională".

După cum se ştie, sunt şi instituţii de arbitraj naţionale care au competenţa să statueze (să judece) atât asupra litigiilor cu caracter intern, cât şi asupra unora cu caracter internaţional.

S-a apreciat[1] că exigenţele internaţionalităţii sunt întrunite de Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera Internaţională de Comerţ din Paris, care este singura instituţie de competenţă exclusiv internaţională.

Caracterul internaţional al organului arbitral este configurat de anumite elemente: sediul părţilor în litigiu; locul desfăşurării arbitrajului; transferul peste hotare a mărfurilor şi valorilor în dispută.

Internaţionalitatea arbitrajului este condiţionată de elemente intrinseci, de pildă, fluxul de mărfuri, de servicii, de devize sau de alte valori peste hotare. Litigiile apărute în legătură cu raporturile contractuale privind tranzacţiile ce au un asemenea obiect prezintă, în mod evident, un caracter internaţional.

În acelaşi timp, sunt şi instituţii de arbitraj naţionale, care au competenţa să statueze (să judece) atât asupra litigiilor cu caracter intern, cât şi asupra unora cu caracter internaţional[2].

Caracterul internaţional este rezultatul faptului că arbitrajul se realizează în cadrul comerţului internaţional şi include un element de extraneitate, care vine în contact cu un sistem de drept străin.

Internaţionalitatea litigiilor atribuie implicit caracter internaţional arbitrajului şi, în consecinţă, acesta din urmă are vocaţia de a soluţiona asemenea litigii. Reglementările actuale atribuie un înţeles larg şi noţiunii de internaţionalitate.

Internaţionalitatea arbitrajului corespunde prevederilor Convenţiei de la Geneva din 1961 privind arbitrajul şi este generată de elemente de ordin obiectiv, intrinsec, structural şi de natură subiectivă, legată de situarea sediului sau domiciliului părţilor litigante în state diferite şi naţionalitatea diferită a părţilor.

c) Caracterul comercial

Caracterul comercial al arbitrajului rezultă din faptul că obiectul său îl constituie litigiile născute sau care se vor naşte din operaţii de comerţ internaţional.

Toate litigiile supuse arbitrajului rezultă din elementele intrinseci ale operaţiunii comerciale. Aceste elemente sunt, în principal, de natură economică[3].

Caracterul comercial al arbitrajului îşi găseşte expresia în: a) raportul comercial supus judecăţii; b) reglementarea comercială în temeiul căreia se desfăşoară arbitrajul

---

[1] *D. Mazilu*, op. cit., p. 402.

[2] De exemplu, Comisia de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerţ şi Industrie a României este o instituţie naţională care soluţionează litigii de comerţ exterior. Deşi funcţionează în cadrul unui anumit sistem de drept, arbitrajul naţional are o competentă internaţională.

[3] *D. Mazilu*, op. cit., p. 401.

(judecata), precum şi c) în calitatea arbitrilor, care sunt aleşi dintre personalitățile competente în domeniul comercial, stăpânind problematica complexă a dreptului comerțului internațional.

Caracterul comercial al arbitrajului este determinat de obiectul activității jurisdicționale, adică situația litigioasă. Potrivit art. I parag. 1 lit. a) din Convenția de la Geneva din 1961, arbitrajul comercial are ca obiect litigiile născute sau care se vor naşte din operațiuni de comerț internațional.

Temeiul juridic al arbitrajului comercial internațional îl poate constitui fie convenția părților litigante, fie un acord internațional.

În funcție de criteriul temeiului juridic distingem alte două tipuri de caractere:

- *caracter facultativ*, în cazul în care temeiul juridic al acestuia îl constituie convenția părților;

- *caracter obligatoriu*, în cazul în care litigiul ia naştere între resortisanți din state între care a fost semnat un acord internațional în temeiul căruia anumite litigii sunt supuse arbitrajului.

§6. Tendințe şi modalități moderne de realizare a arbitrajului comercial internațional

6.1. Arbitrajul accelerat – o noutate în domeniul arbitrajului comercial

Având în vedere că acționarea debitorilor în instanțele de drept comun, unde sunt trei grade de jurisdicție, cu cheltuielile de judecată pe care le implică folosirea căilor de atac – apel sau recurs – procesele pot dura uneori ani de zile, fapt ce cauzează prejudicii majore agenților economici, în practică, pentru a scurta durata de recuperare a creanțelor neîncasate, s-a impus instituirea unei proceduri arbitrale mai simple: *arbitrajul accelerat*.

Avantajele arbitrajului accelerat sunt: celeritatea soluționării litigiilor; sentința arbitrală – definitivă şi obligatorie pentru părți; confidențialitatea dosarului litigiului şi a dezbaterilor în cauză; cuantumul mic al taxei arbitrale, comparativ cu cel al taxelor judiciare; accesul la o procedură simplă, dar riguros reglementată. Judecarea litigiului de către arbitri specializați, integri, personalități de o înaltă ținută profesională; posibilitatea alegerii arbitrului unic de către părți.

6.2. Arbitrajul electronic – procedură novatoare cu titlu de pionierat

Curțile de arbitraj comercial internațional au instituit arbitrajul accelerat cu suport electronic, urmare a noilor tehnologii ce permit acest lucru.

Electronizarea arbitrajului accelerat permite companiilor titulare de creanțe inițierea unei proceduri rapide şi ieftine de recuperare a debitelor. Acest arbitraj electronic constă în următoarele etape procedurale:

Reclamanții au acces la un mediu electronic *user-friendly*, care asigură parcurgerea on-line a procedurilor.

Secretariatul tehnic al Curții de Arbitraj pune la dispoziția părților interesate un birou mobil în vederea completării cererilor de arbitrare în format electronic, precum

şi a încărcării în sistem a documentelor probatorii, fără costuri suplimentare. Astfel, consumul resurselor de timp şi muncă al părţilor implicate este redus la minim.

Spre deosebire de arbitrajul clasic, unde numărul mare al dosarelor ridică probleme de logistică, în cazul arbitrajului accelerat electronic, schimbul documentelor se face on-line.

În plus, aplicaţia folosită permite o arhivare facilă şi un istoric fidel al faptelor pe care le presupune procesul arbitral, fără a ocupa spaţiu fizic.

Astfel, avantajele acestui arbitraj electronic nu ar putea trece neobservate:

- Se reduce substanţial timpul necesar soluţionării litigiilor.
- Costurile arbitrale sunt scăzute comparativ cu cele judiciare.
- Dispar dificultăţile generate de manipularea fizică a dosarelor implicate.
- Creşte gradul de presiune asupra debitorilor.

Secţiunea a 3-a. Arbitrajul maritim internaţional

§1. Importanţa şi necesitatea arbitrajului maritim

Originile arbitrajului maritim se regăsesc înapoi în timp, în Antichitate, odată cu călătoriile corăbiilor vechilor fenicieni care transportau mărfurile comercianţilor greci. De atunci, judecata arbitrală a jucat un rol important în comerţul desfăşurat pe mare.

Când doi sau mai mulţi participanţi la circuitul comercial maritim convin ca un litigiu actual sau potenţial ce apare între ei să fie soluţionat într-un mod legal de către una sau mai multe persoane imparţiale printr-o procedură de judecată specială (adică în conformitate cu dovezile care se administrează în cauză) ne aflăm în prezenţa unei înţelegeri care se numeşte convenţie de arbitraj maritim. Există câteva motive întemeiate pentru a include clauzele arbitrale în contractele maritime comerciale.

Arbitrajul poate fi calea promptă şi, prin urmare, ieftină, de rezolvare a disputelor ivite din afacerile maritime.

De asemenea, arbitrajul poate genera siguranţa că litigiul este decis de către o persoană care este familiarizată cu domeniul comercial maritim din care s-a născut litigiul.

La întocmirea unui contract maritim se ia în considerare ipoteza apariţiei unui litigiu ce poate fi soluţionat într-o modalitate mai facilă apelându-se la o persoană cu experienţă în domeniu, „un profesionist" familiarizat cu natura comerţului maritim.

După declanşarea litigiului, soluţionarea acestuia este înaintată tribunalului arbitral care va judeca conform unei proceduri specifice numită *arbitraj maritim*, iar decizia ce se va lua se va numi hotărâre arbitrală.

Justiţia publică şi justiţia privată

În anumite cazuri certe, nu se optează pentru arbitraj în vederea soluţionării litigiilor maritime. Un anumit participant la circuitul maritim poate va dori să evite arbitrajul atunci când observă că potenţialii săi adversari vor fi mai puţin apţi să treacă printr-un litigiu scump şi „protejat".

Anumite persoane vor prefera să apeleze la instanţa judecătorească dacă diferendele lor sunt de natură să implice chestiuni de drept şi dacă există un pachet de precedente

substanțiale în favoarea lor. Se preferă recurgerea la instanța judecătorească dacă părțile sunt apte să suporte exigențele unui mediu în care profesează juriști extrem de calificați.

Lordul Donaldson[1] – un „clasic" al arbitrajului maritim – a apreciat că arbitrii și judecătorii sunt parteneri în activitatea de administrare a justiției, judecătorul în sectorul public, iar arbitrul în sectorul privat.

Sistemul public judiciar al oricărei țări încearcă să ajungă la un compromis între solicitările privind calitatea, viteza și costul scăzut al actului de justiție.

În general, peste tot s-a dat prioritate calității actului de justiție, aducându-se atingere în mod corespunzător vitezei și costului.

Apelând la serviciul public al instanțelor de drept comun, părțile acceptă implicit întârzierile, inconvenientele financiare și adesea pierderile pe care toate acestea le determină.

În cele mai multe țări este considerat un lucru esențial acela de a se administra justiția în public. Instanțele statului exercită o importantă funcție publică. S-a spus în doctrina anglo-saxonă: *„Reprezentându-l pe Suveran, judecătorul reprezintă Majestatea Sa Legea. El trebuie să aibă în vedere atât interesul public, cât și cel al părților. Deciziile sale pot fi luate drept precedent judiciar de către ceilalți judecători. Ele pot fi subiectul comentariilor mass-media. Ședințele arbitrale, pe de altă parte, sunt aproape întotdeauna private și arbitrul nu trebuie să justifice publicului comportamentul sau deciziile sale; el răspunde numai în fața părților"*[2].

În acest context, unul din avantajele pe care le oferă arbitrajul privat îl constituie soluționarea litigiului fără publicitate, când una sau ambele părți doresc acest lucru.

§2.Avantajele arbitrajului maritim asupra jurisdicției de drept comun

1. Arbitrajul urmăreşte satisfacerea intereselor particulare şi nu publice.

O primă diferență este aceea că instanțele de drept comun exercită o importantă funcție publică. În special acest lucru este evident în legislațiile de *Common law*, unde decizia judecătorului poate constitui precedent și deci izvor de drept și poate fi comentată în presă și la televiziune. Arbitrii nu trebuie să justifice, dând o hotărâre, respectarea vreunui interes public.

2. Alegerea instanței

Libertatea de a alege instanța este poate cel mai important avantaj pe care îl are arbitrajul intern asupra jurisdicției de drept comun și unul din cele mai importante avantaje ale arbitrajului maritim internațional.

În primul rând, avem în vedere competența teritorială: în arbitraj părțile sunt libere să aleagă instanțe din orice loc, în timp ce regulile de procedură interne și

---

[1] *John Francis Donaldson*, Baron of Lymington (6.10.1920 – 31.08.2005) a fost o figură emblematică a justiției britanice, care a contribuit la modernizarea procedurii și regulilor arbitrale. A deținut funcția de *Master of Rolls* – Președinte al Secției Civile și Comerciale a Curții de Apel din Londra (1982-1992), președinte al Curții Naționale Comerciale și de Relații Industriale a Marii Britanii.

[2] Maritime London, London Matters no. 19, Maritime Publishing, London, 2008, p. 3.

internaționale, privind competența teritorială, impun alegerea unei instanțe în vederea soluționării unui litigiu de drept comun.

În al doilea rând, părțile pot analiza personalitatea, calificarea profesională, experiența, şi taxele arbitrilor înainte de a se hotărî asupra unei instanțe. În acelaşi timp, în dreptul comun, judecătorii fiind numiți de preşedintele instanței pentru soluționarea unui anumit litigiu, există riscul ca un judecător fără experiență în domeniu să primească spre soluționare litigiul, urmarea fiind întârzierea soluționării sau chiar pronunțarea unei hotărâri greşite în cauză.

3. Actele de sesizare

Arbitrajul evită complet totalitatea regulilor privind sesizarea. Completarea cererii de arbitraj inițiale poate fi la fel de simplă ca o scrisoare adresată tribunalului arbitral prin care se arată pe scurt diferendul în termeni comuni, făcând referire la contractul arbitral şi solicitându-se începerea procedurilor.

4. Programarea şedințelor

Arbitrajul înregistrează un mare avantaj în ceea ce priveşte programarea. Programul instanțelor comune nu ia în seamă programul litiganților. Unii judecători sunt cunoscuți că programează procesele ce implică părți din afara statului de care aparține instanța respectivă imediat după sărbători sau în timpul vacanțelor pentru a încerca să stimuleze interesul în a se ajunge la înțelegeri.

În contrast, audierile arbitrale sunt întotdeauna programate ținând cont de cum este convenabil pentru participanți. Instanțele comune au un „trecut" substanțial în neajunsuri privind programarea. Pentru a ajunge să fie judecate, cauzele aşteaptă unul sau doi ani, iar căile de atac tergiversează procesul chiar şi mai mult de atât. În contrast, majoritatea audierilor arbitrale au loc şi sunt încheiate în maxim 6 luni de când au fost invocate.

5. Instanța poate avea o componență mixtă

În arbitraj compunerea instanței este hotărâtă de părți. Astfel, părțile pot decide să constituie un complet mixt, de exemplu trei experți tehnici din diferite discipline sau doi experți şi un avocat.

6. Controlul pregătirii cazului

Cea mai importantă diferență este aceea că arbitrii controlează şi pregătirile în vederea audierilor, în timp ce în majoritatea cazurilor judecătorii nu o fac. Astfel, un arbitru poate să conducă soluționarea cazului încă din faza de pregătire pentru a elimina costurile ce nu sunt necesare. Poate să discute cu avocații, cu experții şi chiar cu părțile pentru a accentua problemele care sunt relevante în speță, astfel încât aceştia să îşi pregătească apărarea din acest punct de vedere.

În fața instanțelor de drept comun, modalitatea este diferită: părțile împreună cu avocații încearcă să acopere toate problemele speței înainte de dezbaterea finală, urmând ca numai în cursul dezbaterilor să reiasă aspectele relevante.

7. Rapiditatea luării deciziilor

Mai mult decât se consideră de obicei, viteza cu care se soluționează arbitrajul poate fi controlată de părți. Aceasta se întâmplă prin alegerea arbitrilor în funcție de pregătire şi disponibilitate, aşa încât aceştia să poată soluționa litigiul în cel mai scurt timp posibil.

În țările de legislație anglo-saxonă există un tip de arbitraj, instituit în special în contractele de vânzare-cumpărare comercială, expres sau prin uzanțe, arbitraj foarte asemănător cu soluționarea litigiului de către un terț.

Arbitrajul, numit *look-sniff*, ar putea fi descris ca un arbitraj hibrid. Procedura, stabilită printr-o practică îndelungată, statuează că arbitrul va fi ales având în vedere experiența sa în acel domeniu, i se vor trimite copii ale contractelor şi alte documente relevante, precum şi exemplare ale bunurile vândute; apoi va inspecta bunurile şi, fără intervenția părților şi chiar în absența lor, va da o hotărâre prin care va spune dacă bunurile vândute îndeplinesc sau nu condițiile din contract şi care sunt consecințele.

Regulamentul Curții de Arbitraj din Londra permite unui arbitru sau supraarbitru să facă propriile cercetări, în absența părților, în „arbitrajul rapid”[1], dar stabileşte că atunci când trebuie să administreze probe sau să asculte concluzii, el trebuie să cheme părțile.

Tot în acest sens, şi tot în legislația anglo-saxonă am întâlnit o procedură mai apropiată de arbitraj în clauzele de renegociere a chiriei din contractele de închiriere care fac referire expresă la un terț care urmează a stabili chiria datorată pentru o anumită perioadă a contractului şi care prevede expres că terțul va acționa ca expert şi nu ca arbitru.

În practică, fiecare parte va angaja un evaluator, iar aceştia vor prezenta concluziile lor în fața expertului, finalizate cu o discuție între acesta şi fiecare evaluator numit de părți.

8. Alegerea reprezentantului

Avantajul este evident în sistemul de *Common law*, unde pentru susținerea unui caz în fața instanțelor de drept comun, partea trebuie să fie reprezentată de doi avocați: un avocat pregăteşte dosarul (*solicitor*), în timp ce celălalt susține pledoaria în fața instanței (*barrister*). În schimb, la arbitraj alegerea reprezentanților este lăsată la latitudinea părților.

9. Costul

Părțile trebuie să plătească taxa de arbitraj. Pe de altă parte, şi în fața instanței părțile vor plăti taxe de timbru judiciar şi alte taxe. Totuşi, pentru calculul complet al cheltuielilor suportate, părțile ar trebui să aibă în vedere: timpul cât durează soluționarea litigiului, eventuale expertize ce se pot face sau nu, plata avocaților, posibilitatea atacării hotărârii în mai multe căi de atac, lucru ce determină noi costuri.

Şi în dreptul american avantajul arbitrajului din acest punct de vedere este evident. Astfel, instanțele de drept comun dau termenele fără să aibă în vedere interesul părților. Sunt cunoscute chiar cazuri de judecători care, în procesele cu părți din alte state, dau termene chiar înaintea vacanțelor, în speranța că poate părțile, pentru a nu se mai prezenta la termen, se înțeleg şi sting litigiul. Contrar acestei practici, în arbitraj termenele sunt stabilite având în vedere interesul părților. Dacă în fața instanțelor de drept comun, un proces poate dura doar în fond până la unul sau doi ani şi chiar mai mult în căile de atac, în arbitraj procesul nu durează mai mult de 6 luni.

În sistemul de drept anglo-saxon alegerea nu este atât de uşoară atunci când se are în vedere costul. Astfel, cheltuielile ce urmează a fi suportate de părțile la un arbitraj

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, L.M.A.A. Terms, 2006.

sunt destul de mari, astfel că celelalte argumente în favoarea arbitrajului trebuie să atârne greu în balanță pentru a determina părțile să renunțe la justiția publică.

În principiu, dacă părțile doresc să apeleze la arbitraj și să adere la anumite reguli de arbitraj, este bine să cerceteze cât ar costa acel litigiu conform fiecărei proceduri arbitrale. Unele regulamente cer plata unei sume fixe ca taxă pentru depunerea cererii de arbitraj (25 sau 50 de dolari SUA), la Asociația Americană de Arbitraj[1], iar altele impun taxe proporționale cu valoarea litigiului. Totuși, există și posibilitatea, spre exemplu când se face apel la arbitrii privați, și nu la o instituție de arbitraj, să nu fie solicitate taxe la depunerea cererii.

O sumă de bani ce trebuie plătită de părți o reprezintă onorariile arbitrilor. Astfel, spre deosebire de justiția publică, unde părțile nu sunt responsabile pentru plata salariilor judecătorilor, în cazul arbitrajului, de obicei, arbitrii vor fi plătiți direct de părți. Spre exemplu în sistemul de drept american, arbitrii au un onorariu de cel puțin dolari SUA/zi și cel mult 3.500 dolari SUA/zi. De obicei, onorariile vor fi plătite de ambele părți în proporții egale, dacă nu se prevede altfel în convenția arbitrală[2].

O altă cheltuială pe care o suportă părțile la arbitraj, spre deosebire de justiția publică, este chiria sălii de ședință. Astfel, în arbitraj părțile pot închiria, pentru desfășurarea ședințelor, o sală de conferințe la un hotel, sau pot evita această cheltuială folosind o sală de conferințe de la biroul avocaților sau chiar o sală de judecată nefolosită.

În concluzie, în sistemul de drept anglo-saxon, taxele judiciare în fața instanțelor de drept comun apar aproape simbolice comparativ cu valoarea taxelor de arbitraj. Desigur, aceasta face ca arbitrajul să fie mai scump. Dacă arbitrajul s-ar desfășura în aceeași procedură ca un litigiu de drept comun, fiecare parte având avocații săi și cu nenumărate ședințe de judecată unde se administrează probe și se ascultă concluzii, probabil că într-adevăr arbitrajul ar fi mai scump decât judecata de drept comun. Dar în realitate nu este așa. În majoritatea cazurilor arbitrul poate reduce cheltuielile suportate de părți, pentru că el poate controla faza preliminară, cum am arătat, pentru că are la dispoziție mai multe proceduri de urmat și nu în ultimul rând pentru că probabil are o experiență mai mare în soluționarea acelui caz.

În plus, decizia arbitrului are mai puține șanse de a fi atacată, ceea ce reduce în consecință costurile, căci dreptul de a ataca hotărârea este limitat la câteva motive de anulare, strict enumerate de lege.

În sistemele de drept cu tradiție în domeniu, hotărârea arbitrului nu va fi atacată chiar dacă părțile ar avea motive, căci părțile, odată ce au agreat asupra unui arbitru (este vorba de cauzele soluționate de un arbitru unic), se supun deciziei acestuia chiar dacă le este defavorabilă; în plus, chiar dacă completul este format din trei arbitri sau dintr-un arbitru unic numit de o terță parte, părțile înțeleg să se supună de bunăvoie deciziei completului atunci când acesta este format din profesioniști cu o reputație deosebită în domeniu.

Taxele și costurile actului de sesizare: taxa pentru cererea arbitrală poate fi mai mult sau mai puțin costisitoare decât taxele pentru cererea adresată unei instanțe comune, depinzând de regulile arbitrale care sunt invocate.

---

[1] *Gary H. Barnes, Rachlin Downs, Martin Downs*, Use of arbitration clauses in commercial agreements, Ed. Carter, Ledyard&Milburn, 2001, p. 2.

[2] Ibidem.

Onorariile avocaților: atât în cazul arbitrajului cât şi al procedurii comune, părțile pot fi de acord ca partea care are câştig de cauză să plătească onorariul procurorului. În lipsa unei astfel de înțelegeri, niciuna din instanțe şi nici arbitrii nu vor plăti onorariul procurorului, numai dacă legea care guvernează prevede plătirea onorariului procurorului.

Cheltuielile cu locația audierilor: în procedura comună nu există nicio taxă pentru folosirea sălii de judecată; în arbitraj părțile s-ar putea să fie nevoite să închirieze o sală de conferințe într-o locație stabilită de comun acord, cum ar fi o sală de conferințe dintr-un hotel. Aceste costuri pot fi de obicei evitate folosind camera de conferințe a procurorului sau chiar săli de judecată nefolosite.

10. Avantajele economice ale arbitrajului în raport cu procedura de drept comun

Arbitrajul poate fi mai ieftin decât procedura de drept comun atunci când:

a) disputa are caracter tehnic şi faptul că arbitrul este un expert tehnic face ca acesta să soluționeze litigiul eficient, fără a mai fi nevoie de avocați;

b) când arbitrul este un expert tehnic şi sunt implicați şi avocați specializați şi împreună pot limita problemele în litigiu şi pot reduce perioada pregătirii litigiului şi a audierilor, astfel încât litigiul va costa mai puțin (având în vedere faptul că în sistemul de *Common law*, avocații îşi calculează onorariul în funcție de timpul cheltuit în vederea soluționării litigiului)[1];

c) când părțile convin ca litigiul să fie soluționat de un arbitru expert tehnic, numai pe baza documentelor prezentate.

11. Confidențialitate

Arbitrajul poate fi „prezidat" în cadru privat, iar evidențele arbitrajelor sunt confidențiale. Procedura de drept comun este deschisă publicului, documentele devenind publice (o excepție în cazul în care curtea sigilează documentele).

12. Numărul şi calitatea oamenilor legii

În instanțele comune, chestiunile prealabile pot fi rezolvate de diferiți judecători sau de către un magistrat. În arbitraj ar fi foarte neobişnuit ca oricine altcineva decât arbitrul să decidă în final asupra cauzei ascultând unele chestiuni prealabile. Cauzele sunt atunci judecate fie de un juriu format din 12 persoane din afara sferei profesionale sau de un singur judecător (în majoritatea jurisdicțiilor), sau cum este în Vermont unde prezidează un judecător şi unul sau doi judecători „amatori" (judecători asistenți).

Arbitrajul de obicei implică un singur arbitru şi convenția arbitrală poate stabili înainte calificări minime pentru arbitru. Sau, dacă părțile preferă aşa, pot alege să apeleze la mai mulți arbitri. Un angajament comun este acela ca fiecare parte a litigiului să selecteze un arbitru şi ca cei doi arbitri astfel aleşi să numească un al treilea arbitru. Când se apelează la mai mult de un arbitru, părțile trebuie să clarifice dacă intenționează ca toți arbitrii să fie neutri sau fiecare parte este îndreptățită să selecteze un arbitru ca reprezentant al legii şi unul sau mai mulți arbitri *deadlock-breaking* („ieşire din impas") care să fie cu adevărat neutri.

---

[1] Lloyd's Law Reports –The Leading Maritime and Commercial Law Reports - Part 10, vol. 1, Ed. Informa - Informa Law, London, 2007 (The Kriti Palm Case - Lord Justice Buxton, LJJ Rix and Sir Martin Nourse, Court of Appeal).

13. Încurajarea aplanării

Unii judecători şi unii arbitri se implică activ în stabilirea negocierilor. Unii arbitri sunt în special adepții medierii şi sunt competenți să stimuleze înțelegerile înainte să fie audiate cauzele. Acest lucru poate fi spus şi despre unii judecători. În convențiile arbitrale părțile pot evidenția problema esențială asupra căreia arbitrul poate să încerce să medieze disputa.

14. Prezidarea procesului „pe merite" (on the merits)[1]

Instanțele judecătoreşti folosesc reguli formale privind probele. Deşi tendința modernă în legislația probelor este de a permite majorității probelor să fie acceptate, există un substanțial pachet de legi care solicită anumite formalități în prezentarea probelor. În majoritatea cazurilor, martorilor li se va cere să vină la audieri pentru a identifica documente, aşa că s-ar putea să fie acceptați, declarațiile bazate pe mărturii nu vor fi acceptate, iar avocații vor fi constrânşi în atitudinea lor de examinare (a acestor probe) să se comporte în conformitate cu condițiile riguroase impuse de toate regulile privind probele.

O situație diferită este prezentă în arbitraj. De obicei declarațiile sunt acceptate (doar dacă părțile nu hotărăsc altfel) şi sunt rare situațiile ca un arbitru să excludă vreo probă. Interogarea este informală, iar majoritatea arbitrilor vor tolera câteva obiecțiuni din partea avocatului advers.

Majoritatea arbitrilor sunt destul de „sofisticați" pentru a înțelege dacă o întrebare este relevantă, sau dacă o întrebare necesită o mărturie şi au competența de a permite astfel de întrebări pentru aprecierea importanței pe care arbitrul o va acorda declarației.

15. Proba tehnică durează mai puțin la arbitraj.

Dacă arbitrul este un expert tehnic şi nu un jurist şi este şi expert în domeniul respectiv, probațiunea care se face în fața sa se va desfăşura altfel decât în fața judecătorilor, fiind desigur mult mai rapidă.

16. Rezumatele post-audiere

În majoritatea cauzelor judecate de către instanțele judecătoreşti, unele forme de rezumat post-audiere sunt necesare. În procesele cu juraţi solicitările instrucțiunilor pentru juriu sunt potrivit a fi cerute, iar aceste solicitări vor necesita adesea acelaşi gen de cercetări legale implicate în pregătirea raportului legii (*memorandum of law*).

În cauzele judecate de un judecător (procesele în instanțele comune), rezumate post-audiere sunt solicitate de către curte în mod frecvent. În arbitraj, părțile pot fi de acord (fie prin convenție arbitrală, fie la momentul audierii) asupra faptului dacă vor dori să înregistreze rezumatele post-audiere. Se întâmplă extrem de rar ca un arbitru să solicite rezumate sau să refuze acceptarea rezumatelor, contrar dorinței părților.

17. Forma deciziei

În procesele cu juraţi decizia este de natură a lua forma unui verdict general care pur şi simplu arată părțile, cine a avut câştig de cauză şi suma câştigată. Instanțele pot apela la interogări speciale ale juriului care poate da mai multe detalii privind decizia, dar va fi departe de explicația completă a rezultatului.

În cauzele judecate de instanțele comune, majoritatea curților trebuie să ofere, pe baza unei cereri, constatările făcute în cauză în scris şi baza legală a deciziei care să motiveze în detaliu rațiunea deciziei curții.

---

[1] Idem, p. 3.

Rareori o instanţă va da curs unei decizii orale în curtea cu juraţi la sfârşitul audierilor.

În arbitraj, părţile pot dicta forma deciziei. Părţile pot specifica faptul ca arbitrul să dea o decizie scrisă justificând raţiunea sa sau pot fi de acord ca arbitrul să nu ofere niciun fel de motivare.

În general vorbind, dacă părţile doresc într-adevăr ca procedura arbitrală să fie finală, vor prefera o înştiinţare din partea arbitrului fără a fi însoţită de vreo motivare a raţiunii. Dacă părţile sunt de acord, arbitrul „va judeca de pe bancă".

18. Căile de atac

În aproape toate jurisdicţiile, fiecare parte are posibilitatea de a ataca, fiind un drept garantat. Sentinţa curţii nu devine finală până când calea de atac nu se încheie.

În calea de atac, curtea apelată foloseşte o revizuire standard de apel conform cu care situaţiile de fapt descoperite de instanţa care a judecat cauza (de fond) nu vor fi desfiinţate, afară de cazul când nu există nicio probă introdusă de către instanţa care a judecat privitoare la punctul în discuţie. Oricum, curţile de apel vor verifica din oficiu dacă legea a fost aplicată de către instanţa de fond şi nu vor ezita să desfiinţeze decizia instanţei daca descoperă că aceasta a greşit în aplicarea legii.

Nu există un drept de apel „automat" în cazul hotărârii arbitrale. Majoritatea procedurilor arbitrale se pretinde a fi „definitive şi obligatorii" având drept rezultat faptul că instanţele sunt reticente în a revizui hotărârile arbitrale, chiar dacă se pretinde că arbitrul a descoperit situaţiile de fapt fără a avea un suport probaţional sau că a aplicat legea în mod greşit.

Majoritatea statutelor arbitrale permit o revizuire extrem de limitată a hotărârilor arbitrale şi autorizează instanţele judecătoreşti să le desfiinţeze dacă regăsesc următoarele patru motive:

1. Corupţie sau fraudă în „procurarea" hotărârii arbitrale;
2. Lipsa imparţialităţii arbitrului;
3. Arbitrul şi-a depăşit propriile atribuţiuni;
4. Arbitrul a condus audierea într-o manieră de natură să prejudicieze în mod grosolan.

În general, este extrem de dificil să desfiinţezi o hotărâre arbitrală la instanţa judecătorească. În mod similar, este foarte dificil pentru o parte să evite înţelegerea sa de a arbitra. Majoritatea statutelor de arbitraj solicită ca instanţele să oblige arbitrarea oricăror chestiuni care nu sunt discutabile în scopul unei clauze arbitrale.

19. Soluţii provizorii

În instanţă, părţile pot obţine soluţii provizorii, incluzând: decizii judecătoreşti temporare, garantarea efectuării actelor procedurale (*wage garnishment*)[1]. Aceleaşi remedii nu sunt în general valabile şi în cazul arbitrajului, numai dacă nu cumva părţile n-au prevăzut soluţii provizorii în convenţia arbitrală pe care au încheiat-o. Dacă părţile omit să prevadă astfel de soluţii provizorii în convenţia arbitrală, tot va fi posibil pentru reclamant să declanşeze un proces (civil) pentru a obţine o soluţie provizorie în timp ce arbitrajul continuă.

---

[1] Idem, p. 6.

Capitolul III
Convenția arbitrală maritimă

Secțiunea 1. Convenția arbitrală – expresia libertății de voință a părților

Piatră de temelie a arbitrajului privat, *convenția arbitrală*, este definită ca fiind acea convenție prin care părțile interesate se obligă să soluționeze un litigiu determinat sau determinabil, recurgând la arbitrajul ocazional sau instituțional şi în virtutea căreia părțile renunță la dreptul de a se adresa în acest scop organelor jurisdicționale de stat. Potrivit acestei înțelegeri, părțile dau spre soluționare diferendul unor persoane particulare (arbitri) desemnate de către ele.

Convenția arbitrală se înfățişează astfel ca un contract bilateral, consensual şi comutativ şi constă în „înțelegerea prin care părțile convin ca un anumit diferend sau anumite diferende să fie soluționate de persoane particulare – arbitrii".

§1. Noțiune şi calificare juridică

Pe durata executării contractelor comerciale, părțile trebuie să colaboreze pentru identificarea promptă a tuturor problemelor şi dificultăților ce ar putea apărea şi să adopte măsuri urgente care să evite orice litigiu.

În cazul în care litigiul nu va putea fi soluționat pe cale amiabilă, prin tratative, negocieri între părți contractante, acesta va fi supus soluționării instanțelor judecătoreşti sau instanțelor de arbitraj comercial.

Întrucât soluționarea litigiilor de către instanțele judecătoreşti prezintă multe inconveniente pentru părți, procedura fiind greoaie, de lungă durată, cheltuieli ridicate, judecători nespecializați pe probleme ale comerțului internațional, acestea sunt supuse într-o măsură tot mai mare soluționării arbitrajului comercial internațional.

Dacă natura juridică a arbitrajului constituie încă obiect de dispută, în literatura juridică este unanim admis că *piatra de temelie a arbitrajului este convenția arbitrală.*

Aceasta permite să se probeze că părțile au consimțit să supună litigiul arbitrajului, acest consimțământ fiind indispensabil acestui mod de soluționare a litigiilor a cărui existență depinde de acordul părților.

Într-o definiție ce a primit deja aprecierea de tradițională, se arată că „*arbitrajul este instituția prin care părțile încredințează arbitrilor liber desemnați de ele misiunea de a tranşa litigiul dintre ele*", iar „*convenția arbitrală este înțelegerea prin care părțile interesate se obligă să soluționeze un litigiu determinat sau determinabil prin mijlocirea arbitrajului ocazional sau permanent, renunțând la dreptul de a se adresa în acest scop organelor jurisdicționale de stat*"[1].

---

[1] *O. Căpățână*, Litigiul de comerț exterior, Ed. Academiei, Bucureşti, 1987, p. 76.

Convenţia de arbitraj internaţional este convenţia prin care două sau mai multe părţi se angajează să tranşeze prin intermediul unuia sau mai multor arbitri, litigiile susceptibile de a se ridica între ele, sau pe acelea pe care le opun deja şi care pun în discuţie interesele comerţului internaţional.

În ceea ce priveşte natura litigiului, este internaţional arbitrajul care pune în discuţie interesele comerţului internaţional.

În cadrul dreptului comerţului internaţional, convenţia arbitrală a fost definită ca fiind *„acordul părţilor contractului de comerţ internaţional de a supune litigiul ivit între ele, în legătură cu executarea acelui contract, arbitrajului"*[1] sau *„clauza inserată de părţi în contract, prin care se statuează cu privire la declanşarea procedurii arbitrale"*.

În arbitraj în general, în arbitrajul internaţional în mod special, convenţia arbitrală are mai multe funcţii importante; vitală este socotită însă a fi aceea de a arăta că părţile au consimţit să-şi rezolve litigiul pe calea arbitrajului. Acest element al consimţământului este esenţial pentru că fără el nu se poate vorbi de un arbitraj valabil.

Nu întâmplător s-a subliniat importanţa particulară pe care arbitrajul comercial internaţional o acordă convenţiei arbitrate. Procedura arbitrală este considerată ca o expresie a voinţei părţilor şi pe fondul acestei autonomii de voinţă se susţine că arbitrajul comercial internaţional trebuie să nu fie supus constrângerilor dreptului naţional şi considerat ca denaţionalizat sau delocalizat.

Fiind majoritar acceptată de doctrină şi jurisprudenţă, denumirea de convenţie arbitrală s-a impus şi în reglementările internaţionale referitoare la arbitraj, începând cu data de 21 aprilie 1961, când a fost adoptată Convenţia Europeană asupra Arbitrajului Comercial Internaţional.

Prin Protocolul referitor la clauzele arbitrale de la Geneva din 1923, fiecare din statele contractante se obligă să recunoască validitatea compromisului sau a clauzei compromisorii prin care părţile într-un contract – supuse jurisdicţiei unor anumite state participante la protocol – cădeau de acord ca eventualele litigii născute din contractul încheiat să fie soluţionate prin arbitraj, chiar şi în cazul în care respectivul arbitraj ar fi urmat să aibă loc pe teritoriul unei alte ţări decât cea din care, din punctul de vedere al jurisdicţiei, provenea una sau cealaltă parte contractantă.

Protocolul de la Geneva din 1923 a fost completat în 1927 prin Convenţia pentru executarea hotărârilor arbitrale, convenţie prin care statele părţi la Protocol se angajau să recunoască autoritatea unei hotărâri arbitrale pronunţate în urma unui compromis sau a unei clauze compromisorii, precum şi executarea sa în conformitate cu regulile de procedură în vigoare în ţara în care a fost invocată hotărârea, cu condiţia ca hotărârea respectivă să fie pronunţată pe teritoriul unuia din statele părţi la Convenţie şi între două persoane supuse jurisdicţiei uneia dintre Înaltele Părţi Contractante.

Convenţia de la New York din 1958 pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine foloseşte în art. 2 alin. (2) denumirea de *convenţie scrisă* prin care se înţelege „o clauză compromisorie inserată în contract sau un compromis semnat de părţi sau conţinut într-un schimb de scrisori sau telegrame".

---

[1] *Mircea Costin, Sergiu Deleanu*, Dreptul comerţului internaţional, Partea generală, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 77.

Convenţia de la New York a fost apreciată ca fiind „pilonul cel mai important pe care se sprijină întregul edificiu al arbitrajului internaţional", iar în materia convenţiei de arbitraj a statuat cele două forme, compromisul şi clauza compromisorie, sub denumirea de „*convenţie scrisă*"; concomitent s-a prevăzut condiţia formei scrise şi adaptarea acestei forme exigenţelor comerţului şi manierei de a încheia contractele, scop în care a prevăzut că aceasta poate îmbrăca forma clauzei compromisorii inserate într-un contract sau a unui compromis semnat de părţi sau conţinut într-un schimb de scrisori sau telegrame.

Convenţia de la Geneva din 1961 (Convenţia Europeană cu privire la Arbitrajul Comercial Internaţional) a fost completată prin Regulamentul referitor la aplicarea Convenţiei Europene asupra Arbitrajului Comercial Internaţional (1962), prin Legea uniformă asupra arbitrajului (Strasbourg, 1966) şi Normele de arbitraj ale Comisiei Economice a Naţiunilor Unite pentru Europa (Geneva 1966). Convenţia de la Geneva nu priveşte jurisdicţia arbitrală în general, ci numai acea jurisdicţie care este legată de raporturile de comerţ internaţional. Dar ea a introdus în cuprinsul ei (art. 1.a) noţiunea de convenţie arbitrală prin care se înţelege „fie o clauză compromisorie inserată într-un contract, fie un compromis, contractul sau compromisul fiind semnate de părţi sau conţinute într-un schimb de scrisori, de telegrame sau de comunicări prin telex şi în raporturile între ţări, ale căror legi nu impun forma scrisă pentru convenţiile de arbitraj, orice convenţie încheiată în formele permise de aceste legi" (art. 2.a).

Aceeaşi Convenţie defineşte arbitrajul (în art. 2.b.) ca fiind „reglementarea litigiilor nu numai de către arbitrii numiţi pentru cazuri determinate (arbitrajul ad-hoc), ci şi de către instituţiile permanente de arbitraj".

În niciuna din reglementările amintite nu este dată o definiţie a convenţiei arbitrale. În doctrină se stăruie de asemenea mai mult pe sublinierea importanţei convenţiei arbitrale şi a efectelor acesteia, acceptându-se ideea că prin convenţia arbitrală se înţelege compromisul sau clauza compromisorie prin care părţile convin să supună litigiul dintre ele judecăţii unor arbitri desemnaţi de ele.

Se poate spune însă că termenul de convenţie arbitrală a fost creat numai pentru a simplifica limbajul juridic, pentru că o convenţie arbitrală *stricto sensu* nu există niciodată. Există doar compromis şi clauză compromisorie care, având o seamă de elemente comune, fac posibilă examinarea lor împreună sub denumirea de „convenţie arbitrală"[1].

§2. Natura juridică a convenţiei arbitrale

Sub aspectul finalităţii pe care o îndeplineşte, s-a considerat că, prin efectele ei, convenţia arbitrală prezintă *caracterul unui act procedural*. În acest sens, se susţine

---

[1] Jurisprudenţa franceză însăşi a utilizat de multă vreme o expresie generică. A vorbit mai întâi despre acord compromisoriu, ca în celebra sentinţă *Gosset* din 7 mai 1963, a cărei formulă a fost preluată de către jurisprudenţa ulterioară, apoi de convenţia de arbitraj. Această expresie – este, de asemenea, aceea care figurează în principalele reglementări moderne de arbitraj. – Idem, p. 353.

că obiectul ei nu constă în determinarea unor drepturi şi obligaţii reciproce, ci în reglementarea modalităţii în care ele vor fi precizate[1].

Caracterul contractual al convenţiei arbitrale este explicat prin convenirea de către părţile respective a modalităţilor de soluţionare a litigiului ce ar putea apare în derularea contractului[2].

Preponderenţa naturii contractuale rezultă deci din faptul că manifestarea concordantă de voinţă a părţilor în cauză determină existenţa convenţiei arbitrale.

Natura contractuală a convenţiei de arbitraj rezultă din manifestarea de voinţă a părţilor. În ambele forme ale convenţiei, părţile se obligă să supună litigiul lor unui arbitraj, să desemneze arbitrii şi să execute de bunăvoie hotărârea arbitrală.

În realitate, convenţia arbitrală nu pare susceptibilă de o caracterizare unilaterală. Ca şi instituţia arbitrajului, are la rândul ei *o natură dublă, complexă*, implicaţiile procedurale, neîndoielnice, grefându-se pe o certă structură contractuală.

Delimitarea celor două caractere este aşadar greu de efectuat, motiv pentru care în practică a fost recunoscut caracterul mixt al naturii juridice a convenţiei arbitrale.

Prin prisma componentelor sale, convenţia de arbitraj are o natură dublă. Consecinţele de ordin procedural ale convenţiei de arbitraj sunt generate de o structură contractuală.

Convenţia de arbitraj este considerată ca un contract de comerţ.

Tot convenţia de arbitraj este şi un act de dispoziţie, întrucât părţile renunţă la garanţiile oferite de jurisdicţia de stat şi se obligă să respecte hotărârea pronunţată de instanţa arbitrală.

§3. Caracterele juridice ale convenţiei arbitrale

Cele două varietăţi în care poate fi încheiată convenţia, clauza compromisorie şi compromisul, au caractere juridice identice chiar dacă între ele există anumite trăsături distincte:

a) Bilateralitatea obligaţiilor părţilor imprimă convenţiei un caracter sinalagmatic, obligaţiile părţilor fiind similare, paralele şi nu interdependente.

b) Atât clauza compromisorie cât şi compromisul sunt contracte comutative, întinderea obligaţiilor părţilor (de a supune litigiul dintre ele unei instanţe arbitrale) fiind determinată din momentul încheierii lor.

c) Este un contract consensual care trebuie realizat însă sub sancţiunea nulităţii, în formă scrisă. Practica apreciază că această condiţie este îndeplinită şi atunci când acordul părţilor rezultă nu dintr-un singur înscris, ci şi dintr-o succesiune de acte care au materializat corespondenţa dintre părţi.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Dreptul comerţului internaţional, Partea specială, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 414.

[2] În consecinţă, jurisprudenţa din unele ţări i-a atribuit caracter jurisdicţional. Este printre altele situaţia din dreptul elveţian sau din sistemul de *Common law* englez. – *Octavian Căpăţână*, Tratat de drept al comerţului internaţional, Ed. Academiei, Bucureşti, 1985, p. 81.

§4. Arbitrabilitatea şi convenţia arbitrală

În concepţia profund dominată de principiile liberalismului juridic, arbitrajul este o instituţie bazată pe autonomia de voinţă a părţilor. Cheia de boltă a arbitrajului o constituie convenţia arbitrală, înţelegerea părţilor de a recurge la această cale de soluţionare a litigiului dintre ele, cu excluderea competenţei instanţelor judecătoreşti.

Părţile sunt libere, aşadar, să recurgă sau nu la arbitraj, iar dacă au optat pentru arbitraj, au latitudinea să-l organizeze şi să stabilească desfăşurarea lui, aşa cum cred de cuviinţă. Persoanele care au capacitate deplină de exerciţiu pot conveni să soluţioneze pe calea arbitrajului litigiile patrimoniale dintre ele.

Convenţia arbitrală poate avea forma unei clauze compromisorii, înscrisă în contract, prin care convin că litigiile ce se vor naşte din executarea contractului să fie soluţionate pe calea arbitrajului, arătând şi numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor.

În situaţia în care acţiunea arbitrală are şi un capăt de cerere în sensul de da o hotărâre care să ţină loc de contract de vânzare-cumpărare între părţi, acesta nu poate fi soluţionat de tribunalul arbitral deoarece clauza compromisorie stabilită de părţile contractante nu priveşte şi litigiile în legătură cu transferul dreptului de proprietate ce s-ar ivi între părţi.

Autonomia de voinţă a părţilor are ca limită respectarea ordinii publice, a bunelor moravuri şi a dispoziţiilor imperative ale legii.

Nu pot forma obiect al convenţiei arbitrale drepturile asupra cărora legea nu permite a se face tranzacţie.

Nu se poate deroga prin convenţie de la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri.

Ordinea publică impune ca anumite litigii să nu fie scoase din competenţa jurisdicţiei statale pentru a fi soluţionate pe calea arbitrajului. Aşa fiind, determinarea sferei litigiilor susceptibile să facă obiectul unei convenţii de arbitraj, deci a hotarului până la care se poate întinde jurisdicţia arbitrală, este o chestiune de ordine publică. Datorită importanţei sale, legea şi convenţiile internaţionale în materie desprind arbitrabilitatea din categoria globală a „ordinii publice" şi o individualizează ca pe o condiţie autonomă a arbitrajului.

Arbitrabilitatea este cârmuită de ordinea publică, bunele moravuri şi dispoziţiile imperative ale legii. Ordinea publică internă are impact asupra arbitrajului intern, iar ordinea publică de drept internaţional are impact asupra arbitrajului civil şi comercial internaţional.

Arbitrabilitatea subiectivă este determinată de natura sau misiunea unor persoane (*ratione personae*); mai concret, arbitrabilitatea subiectivă se referă la aptitudinea statului şi, în general, a persoanelor de drept public (judeţ, oraş, comună etc.) de a încheia o convenţie arbitrală.

Principiul general este acela că puterile publice nu pot părăsi jurisdicţia statală pentru a recurge la jurisdicţia arbitrală, care este o formă de justiţie privată.

Din această cauză se consideră în general că statul, precum şi autorităţile şi instituţiile publice nu pot încheia o convenţie arbitrală pentru soluţionarea litigiilor interne, în afară de cazul în care legea prevede altfel. Concluzia este aceea că nu orice persoană

are acces la arbitraj (arbitrabilitate subiectivă) şi nu orice materie este susceptibilă de soluţionare pe calea arbitrajului (arbitrabilitate obiectivă).

Aşadar, arbitrabilitatea subiectivă nu este decât capacitatea mai largă sau mai restrânsă a persoanelor juridice de drept public de a recurge la arbitraj.

În privinţa persoanelor juridice se pune problema de a şti dacă statul şi alte persoane juridice de drept public pot să supună litigiile lor pentru soluţionare prin arbitraj. Răspunsul îl oferă acelaşi art. 2 alin. (1) din Convenţia de la Geneva, care dispune că: „persoanele morale de drept public au facultatea de a încheia în chip valabil convenţii de arbitraj".

Unele sisteme juridice subordonează validitatea convenţiilor de arbitraj încheiate de către stat sau anumite persoane de drept public, pentru obţinerea diverselor autorizaţii prealabile[1].

În cadrul arbitrabilităţii subiective, de mare importanţă este regula care interzice statului şi organismelor care depind de el de a se prevala de dispoziţii ale propriului lor drept, pentru a contesta validitatea unei convenţii arbitrale liber consimţite. Aceasta este acceptată în convenţiile internaţionale, în dreptul comparat, în jurisprudenţa arbitrală internaţională[2].

Arbitrabilitatea obiectivă porneşte de la faptul că autonomia de voinţă a părţilor contractante este limitată în toate sistemele de drept de normele care reglementează ordinea publică care asigură respectul şi realizarea anumitor interese sociale.

În termeni generali, sfera arbitrabilităţii obiective este limitată de posibilitatea de a încheia convenţii arbitrale numai în litigiile al căror obiect poartă asupra unor raporturi contractuale al căror conţinut poate fi determinat în mod liber de părţi.

Convenţia de arbitraj este considerată act de dispoziţie, deoarece prin încheierea ei părţile se obligă la executarea obligaţiilor ce ar putea să le revină în urma pronunţării sentinţei arbitrale. Mai mult, se renunţă la garanţiile pe care le oferă o jurisdicţie statală.

Convenţia de arbitraj, fiind un act de dispoziţie, obiectul ei se limitează la drepturile disponibile ale părţilor; în acest scop trebuie delimitat domeniul în cadrul căruia se află litigiile care pot fi supuse arbitrajului.

---

[1] *V. Roş*, op. cit., p. 45.

[2] Iată numai câteva exemple ale aplicării acestei reguli: Afacerea *Bentler*, în care statul belgian căuta să se prevaleze de art. 1676 alin. (2) din Codul judiciar belgian, pentru a contesta validitatea unei convenţii de arbitraj încheiată cu două societăţi germane. Pentru a îndepărta această pretenţie printr-o sentinţă din 18 noiembrie 1993, un tribunal arbitral, cu sediul în Elveţia, şi-a fondat decizia în principal pe Convenţia de la Geneva (subtitlul Capacitatea persoanelor de drept public de a se supune arbitrajului, art. 2 alin. 1).

Dreptul elveţian al arbitrajului internaţional provenind din legea federală asupra dreptului internaţional privat din 18 decembrie 1987 statuează o regulă cu mare impact în materia arbitrabilităţii subiective: „dacă o parte dintr-o convenţie de arbitraj este un stat, o întreprindere dominantă sau o organizaţie controlată de către el, această parte nu poate invoca propriul său drept pentru a contesta arbitrabilitatea unui litigiu sau capacitatea sa de a fi parte la un arbitraj". La finele sesiunii care s-a ţinut la Saint Jean de Compostelle în perioada 5-13 septembrie 1988, Institutul de Drept Internaţional a adoptat o rezoluţie în sensul căreia „un stat, o întreprindere de stat sau o entitate de stat etatică nu poate să invoce incapacitatea sa de a încheia o convenţie de arbitraj pentru a refuza să participe la arbitrajul la care a consimţit".

Ca regulă generală, litigiile comerciale sunt arbitrabile potrivit dreptului majorității țărilor. Există însă o diversitate de reglementări şi limitări ale sferei litigiilor arbitrabile, în funcție de legislația la care ne referim.

Tendința de a extinde din ce în ce mai mult domeniul materiilor arbitrabile corespunde unei vaste mişcări în dreptul comparat ce poate fi observată în litigiile internaționale prin restrângerea impactului ordinii publice internaționale numai la litigiile nepatrimoniale[1].

Sancțiunea încălcării arbitrabilității

Numai litigiile arbitrabile pot forma obiectul unei convenții arbitrale. În această materie într-o manieră asemănătoare statuează şi convențiile internaționale. Convenția de la New York din 1958 prevede că recunoaşterea şi executarea unei sentințe arbitrale străine vor putea fi refuzate în țara în care se cere recunoaşterea şi executarea dacă se constată „că în conformitate cu legea acestei țări, obiectul diferendului nu este susceptibil a fi reglementat pe calea arbitrajului" [art. V (2) lit. a)].

Convenția de la Geneva din 1961 prevede că judecătorul sesizat poate să nu recunoască convenția de arbitraj dacă, după legea forului, litigiul nu este susceptibil de arbitraj [art. V (2) ultimul alineat].

Incidența ordinii publice asupra convenției arbitrale

Datorită caracterului foarte imprecis al noțiunii de ordine publică, legile de ordine publică sunt multiple, iar finalitatea şi modul lor de intervenție nu sunt întotdeauna aceleaşi, de aceea este foarte dificil a se aplica noțiunea de ordine publică în domeniul arbitrajului. Dificultatea specifică se datorează naturii mixte a acestei instituții (consecința care se impune este de a delimita intervenția ordinii publice la nivelul convenției de arbitraj de cea care limitează puterile arbitrilor la nivelul sentinței).

Noțiunile de ordine publică şi bune moravuri nu au o reglementare expresă sau o definiție legală. Ordinea publică include în sfera sa normele care reglementează ordinea economică, socială şi politică. Conținutul acesteia poate să fie diferit de la o țară la alta, iar în aceeaşi țară, diferită în timp, conținutul ei depinzând de valorile pe care un stat, într-o anumită perioadă le consideră ca fundamentale şi le acordă protecție specială.

În materia convențiilor arbitrale şi a incidenței ordinii publice, pot recurge la arbitraj pentru soluționarea litigiilor dintre ele persoanele cu capacitate deplină de exercițiu a drepturilor, sfera litigiilor ce pot fi soluționate pe această cale fiind limitată la cele patrimoniale, cu excepția acelora asupra cărora legea nu permite a se face tranzacție.

---

[1] În legislația germană în materie de arbitraj, legea din 1998, prin care se modifică dispozițiile Codului de procedură civilă referitoare la arbitraj, conferă arbitrabilității un conținut mai larg. Doctrina franceză consideră că domeniul arbitrabilității poate fi extins, cu unele circumstanțieri, şi la „materii patrimoniale sensibile". Sunt amintite în acest sens litigiile cu privire la dreptul concurenței, intern sau comunitar, al drepturilor asupra brevetelor de invenție şi a mărcilor de fabrică, anumite litigii legate de procedurile colective. Nu sunt excluse din domeniul arbitrabilității nici litigiile privind investițiile străine, valorile mobiliare, răspunderea pentru produse şi în general ceea ce priveşte dreptul consumatorului. Aşa cum s-a reținut în doctrina franceză, nulitatea unei convenții nu decurge din faptul că litigiul atinge chestiuni de ordine publică, ci numai din faptul că ordinea publică a fost efectiv violată. Restrângerea arbitrabilității se manifestă în ceea ce priveşte arbitrajul, datorită incidenței ordinii publice sau a caracterului imperativ al unor reglementări. – Idem, p. 28.

Prin urmare: o convenţie având ca obiect soluţionarea unul litigiu privind drepturi patrimoniale cu privire la care nu se poate tranzacţiona ori relativă la drepturi personal nepatrimoniale încalcă ordinea publică şi va fi lovită de nulitate. De asemenea, o convenție arbitrală încheiată de un incapabil va fi nulă, ca şi hotărârea arbitrală întemeiată pe o astfel de convenție.

În aceeaşi manieră, noul Cod de procedură civilă francez cuprinde o dispoziție potrivit căreia „nu se pot încheia compromisuri în acele materii care interesează ordinea publică".

În materia arbitrajului comercial internațional rolul ordinii publice este foarte redus: „Chestiunea nu prezintă interes practic deoarece în general, în raporturile de comerț exterior rezerva ordinii publice, chiar în circuitul est-vest, intervine în cazuri extrem de puțin frecvente". Rezultă că în raporturile comerciale internaționale criteriul ordinii publice acționează într-o măsură mai mică decât în raporturile interne. Cu alte cuvinte, se lasă statului care recunoaşte sau execută hotărârea străină posibilitatea unei aprecieri mai elastice, ceea ce demonstrează o dată în plus lipsa de identitate între ordinea publică internă şi ordinea publică internațională.

Dar din faptul că ordinea publică internă a diferitelor state nu corespunde acelorași exigențe decurge consecința că o hotărâre considerată ca inatacabilă într-o țară poate fi anulată sau recunoscută într-o alta, pentru motive de ordine publică şi pentru că ordinea publică internă poate fi ignorată sau înlăturată în favoarea ordinii publice internaționale.

S-a observat şi subliniat tendința de aplicare de către tribunalele, în mod special de cele ale Europei continentale, a unui sistem autonom şi anațional pentru soluționarea conflictelor de legi.

Existența unei ordini publice proprii arbitrajului comercial internațional este însă contestată şi apreciată a fi de neprimit pentru că „neputându-se admite existența normelor conflictuale cu caracter anațional, nu se poate primi nici ideea unei ordini publice proprii, deoarece prin definiție ordinea publică este mijlocul pe care îl are la îndemână instanța pentru a înlătura aplicarea unei legi străine normal competente, care contravine unui principiu fundamental al sistemului de drept al forului (deci al unui stat)[1].

Numai litigiile arbitrabile pot forma obiectul unei convenții arbitrale. O convenție arbitrală care ar avea ca obiect litigii nearbitrabile încalcă ordinea publică şi, în consecință, este lovită de nulitate.

În situația în care nu s-a introdus acțiunea în anulare, judecătorul poate refuza învestirea cu formulă executorie a unei hotărâri arbitrale prin care s-a soluționat un litigiu nearbitrabil.

§5. Autonomia convenției de arbitraj

Existența unei convenții de arbitraj rezidă în faptul că se referă, în mod necesar, la un contract de comerț internațional. De aceea s-ar părea că această convenție este o clauză a acestui contract şi trebuie, deci, să urmeze soarta juridică a acestuia.

---

[1] *I.P. Filipescu, I.A. Filipescu*, Drept internațional privat, Ed. Actami, Bucureşti, 2002, p. 143.

Necesitățile practice au impus ca o convenție de arbitraj să fie independentă față de contractul la care se referă.

În primul rând, această autonomie a fost dictată de existența plasării definitive a arbitrajului în situația judecătorului, pentru a-i permite să aprecieze toate implicațiile şi incidentele ce pot apărea. De aici, autonomia convenției de a modifica considerabil competența şi puterile arbitrilor. Astfel a fost influențată şi nulitatea convenției de arbitraj în raport cu contractul principal care se manifestă prin faptul că nulitatea acestuia din urmă nu atrage *eo ipso* şi nulitatea convenției arbitrale.

Funcția arbitrajului rezidă, în acest caz, în reglementarea litigiilor privitoare la contractul principal.

În acest sens Convenția Europeană asupra arbitrajului comercial internațional prevede: „... arbitrul are facultatea de a statua asupra propriei sale competențe şi asupra existenței ori validității convenției de arbitraj sau a contractului din care face parte" (art. 3).

Arbitrul a cărui competență este contestată are dubla competență de a statua şi asupra existenței ori validității convenției de arbitraj[1].

De altfel, nu se poate statua decât având libertatea necesară în această privință şi de aceea arbitrul trebuie să fie liber de contractul de unde îşi trage puterile.

Afirmarea principiului autonomiei convenției de arbitraj elimină orice îndoială în privința posibilității de a supune condițiile de valabilitate şi efectele; consecințele succesive ale principiului autonomiei ne determină să considerăm că autonomia de voință a părților cu privire la încheierea convenției de arbitraj este limitată numai de ordinea publică internațională şi au o libertate totală în privința regulilor de procedură.

Secțiunea a 2-a. Formele, conținutul şi efectele convenției arbitrale internaționale

§1. Formele convenției arbitrale

Arbitrajul se organizează şi se desfăşoară potrivit convenției arbitrale. Ea se încheie, sub sancțiunea nulității, în scris, fie sub forma unei *clauze compromisorii*, înscrisă în contractul principal, fie sub forma unei înțelegeri de sine stătătoare, denumită *compromis*.

Compromisul se referă la un litigiu deja născut şi, ca atare, determinabil, în timp ce clauza compromisorie se referă la un litigiu eventual şi nedeterminat.

Sub rezerva respectării ordinii publice sau a bunelor moravuri şi a dispozițiilor imperative ale legii, părțile pot stabili prin convenția arbitrală sau prin act scris încheiat ulterior, fie direct fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul, normele privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, revocarea şi înlocuirea arbitrilor, termenul şi locul arbitrajului, normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale

---

[1] Această prerogativă se exprimă în limbajul practicii internaționale prin formula: *Kompetenz-Kompetenz*.

concilieri prealabile, repartizarea între părţi a cheltuielilor arbitrale, conţinutul şi forma hotărârii arbitrale şi, în general, orice alte norme privind buna desfăşurare a arbitrajului. Dacă părţile nu au stabilit asemenea norme, tribunalul arbitral va putea reglementa procedura de urmat.

Clauza compromisorie reprezintă o specie a convenţiei de arbitraj cuprinzând acordul prin care părţile stabilesc că eventualele litigii ce s-ar naşte în viitor între ele în legătură cu un anumit contract vor fi soluţionate pe cale arbitrală. Se referă numai la litigii viitoare; ea ar fi lipsită de obiect dacă diferendul dintre părţi ar preexista datei la care a fost convenită. Cerinţa ca litigiul să fie viitor şi eventual constituie elementul de distincţie dintre clauza compromisorie şi compromis.

În virtutea acestui element distinctiv, compromisul şi clauza compromisorie prezintă riscuri diferite pentru interesele părţilor din chiar momentul când sunt convenite: compromisul presupunând un litigiu preexistent şi determinat, părţile convin asupra lui aflându-se în deplină cunoştinţă de cauză cu privire la consecinţele patrimoniale ce decurg pentru ele din renunţarea la competenţa jurisdicţiei statale; dimpotrivă, clauza compromisorie presupunând un litigiu viitor, părţile nu pot evalua corect în momentul convenirii ei nici conţinutul litigiului şi nici importanţa intereselor patrimoniale care eventual ar fi puse în discuţie în cadrul lui. Împrejurarea face ca riscurile pe care le comportă compromisul să fie mai mici decât acelea pe care le implică clauza compromisorie, prin efectele pe care virtual le poate genera.

Acest tip de clauză reprezintă o stipulaţie înscrisă în contractul principal sau un act distinct, însă întotdeauna anterioare naşterii vreunui litigiu legat de contractul în care este inserată sau de care e legată şi prin care se atribuie arbitrajului competenţa de soluţionare. Astfel se explică de ce clauza compromisorie sau clauza de arbitraj a fost definită ca un act preparator pentru soluţionarea unor litigii posibile între părţi. Atât în cazul în care clauza compromisorie este stipulată în contract, cât şi în cazul în care face obiectul unui act separat, atunci când părţile consideră că astfel vor putea detalia mai complet modul în care văd posibilă soluţionarea pe cale arbitrală a litigiilor ce s-ar putea ivi între ele, această clauză priveşte numai litigii viitoare.

Clauza compromisorie, fiind legată de existenţa unui contract, va dura cât timp se va derula contractul; în cazul în care acesta este cedat, respectiv se cedează şi clauza compromisorie, excepţie făcând cazul în care această clauză e stipulată în legătură cu un contract personal[1].

Deşi înscrisă în contractul principal, clauza compromisorie este independentă faţă de acesta. Validitatea clauzei compromisorii este independentă de valabilitatea contractului în care a fost înscrisă.

Conform practicii arbitrale, clauza compromisorie continuă să îşi producă efectele şi după încetarea contractului principal în care e inserată în legătură cu acele litigii.

Independenţa clauzei compromisorii faţă de contract are drept consecinţă faptul că motivele de nulitate sau rezoluţiune ale contractului nu se repercutează, în principiu, asupra clauzei compromisorii[2]. Excepţii: lipsa capacităţii depline de exerciţiu sau viciile de consimţământ.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Convenţia arbitrală, efectele şi natura sa juridică, R.D.C. nr. 2/2003, p. 115.

[2] *Gabriel Homotescu*, Litigii patrimoniale. Soluţionarea pe calea arbitrajului, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000, p. 44.

Clauza compromisorie trebuie să indice numele arbitrilor şi modalitatea de numire a lor; dacă organul arbitral nu e nominalizat prin clauza compromisorie, aceasta e lovită de nulitate.

În cazul clauzei compromisorii legea nu impune arătarea obiectului litigiului, referindu-se tocmai la neînţelegerea părţilor cu privire la contractul în care este inserată acea clauză[1].

Clauzele compromisorii incomplete sau greşit redactate sunt denumite în literatura juridică „clauze patologice”[2].

Clauza compromisorie deficient formulată nu permite a se trage concluzia indubitabilă că părţile au înţeles să recurgă la arbitraj pentru rezolvarea litigiului lor cu excluderea competenţei organelor judecătoreşti. Tăcerea cu privire la propunerea de soluţionare a litigiului pe cale arbitrală nu poate avea valoarea de acceptare tacită.

În situaţia în care, prin contract, părţile au stabilit ca eventualele diferende rezultate din executarea necorespunzătoare a contractului să fie soluţionate fie de către instanţele de arbitraj, fie de cele judecătoreşti alese, această formulare nu constituie o clauză compromisorie. Prevederea respectivă ce conţine o competenţă alternativă are semnificaţia unei abilitări acordate reclamantului de a alege între cele două jurisdicţii. În foarte puţine ţări clauza compromisorie este eficientă prin ea însăşi.

Compromisul reprezintă cea de-a doua formă a convenţiei arbitrale. Acesta este o înţelegere prin care părţile convin ca un litigiu ivit între ele (preexistent încheierii compromisului) să fie soluţionat pe calea arbitrajului de către arbitrii anume desemnaţi de acestea.

Compromisul trebuie să cuprindă, sub sancţiunea nulităţii, menţiuni privitoare la numele arbitrilor şi la contestaţiile ce se vor rezolva de aceştia; el reprezintă o modalitate de determinare a arbitrilor în cazul litigiilor cu un element de extraneitate. Este sinonim cu convenţia de arbitraj.

Compromisul presupune îndeplinirea următoarelor condiţii: existenţa unui litigiu arbitral (nu este însă necesar să fi fost deja declanşată procedura judiciară, prin sesizarea instanţei judecătoreşti)[3]; manifestarea de voinţă a părţilor ca litigiul să se rezolve pe calea arbitrajului; indicarea obiectului litigiului (pretenţiile ce vor trebui soluţionate de către tribunalul arbitral); numele arbitrilor ce vor statua asupra litigiului, ori menţionarea modalităţii de numire.

De esenţa compromisului este existenţa unui litigiu, a unui diferend între părţi, fiind fără relevanţă dacă la momentul încheierii convenţiei, instanţa statală fusese sau nu sesizată.

În cadrul compromisului contractanţii acţionează – litigiul fiind preexistent şi determinat – în deplină cunoştinţă de cauză.

Determinarea obiectului litigiului trebuie să fie precisă, deoarece în acest fel se determină limitele misiunii arbitrilor. Prin urmare, actul de compromis trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

---

[1] *Ioan Leş*, Tratat de drept procesual civil, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, pp. 679-680.

[2] *Georgiana Dănăilă*, Clauza compromisorie în jurisprudenţa română, R.D.C. nr. 11/1999, p. 81.

[3] *Gabriel Boroi, Dumitru Rădescu*, Codul de procedură civilă comentat şi adnotat, Ed. All Beck, Bucureşti, 1995, p. 610.

- referirea la un litigiu actual;
- manifestarea de voinţă în privinţa soluţionării litigiului pe cale de arbitraj;
- desemnarea arbitrului (sau arbitrilor, după caz).

Convenţia arbitrală sub formă de compromis trebuie încheiată pentru fiecare litigiu în parte, fiind un atribut al dreptului de dispoziţie asupra căilor procedurale legale pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale persoanei.

Compromisul poate fi încadrat în sfera contractelor bilaterale consensuale şi comutative şi, cu toate că priveşte litigii preexistente, nu impune părţilor decât obligaţii a căror întindere le este cunoscută încă de la data acordului de voinţă, acestea angajându-se să nu sesizeze o instanţă judecătorească pentru soluţionarea diferendului, să-şi desemneze la timp arbitrul, precum şi să aducă la îndeplinire de bunăvoie hotărârea pe care tribunalul arbitral o va pronunţa[1].

Compromisul se include în categoria actelor de dispoziţie, deoarece prin încheierea actului de compromis, părţile renunţă implicit la garanţiile inerente justiţiei de stat şi se obligă să se conformeze hotărârii arbitrale, care le poate impune plata de despăgubiri, transmiterea unei cantităţi adiţionale de marfă etc.[2]

După cum s-a arătat în doctrina franceză, „*compromisul este foarte periculos, mai periculos chiar decât o dispoziţie asupra dreptului însuşi sau decât tranzacţia, deoarece prin compromis se încredinţează soluţionarea litigiului unor arbitri, contând pe ei pentru succesul cauzei, fără ca aceştia să prezinte garanţiile judecătorilor oficiali. Poţi să fii amăgit cu privire la gravitatea actului întrucât nu se renunţă la drept în mod direct şi imediat*"[3].

La rândul său, clauza compromisorie este considerată mai periculoasă decât compromisul pentru că în momentul în care este încheiată, ignorând natura şi importanţa litigiului care le-ar putea, eventual, opune, nu pot evalua consecinţele renunţării la competenţa jurisdicţiei statale[4].

Legea dispune că au capacitate de a încheia o atare convenţie în mod valabil numai persoanele având liberul exerciţiu al drepturilor lor; numai asemenea persoane se pot angaja valabil la executarea obligaţiilor ce le vor reveni în temeiul hotărârii arbitrale (plata unor despăgubiri, transmiterea dreptului de proprietate asupra mărfurilor convenite etc.)[5].

---

[1] *Florea Măgureanu*, Unele consideraţii privind compromisul în cazul procedurii arbitrale, R.D.C. nr. 6/2004, p. 99.

[2] Idem, p.100.

[3] *René Japiot*, Traité élémentaire de procédure civile et commerciale, IIIème édition, Paris, 1935, nr. 977 apud *G. Dănăilă*, Forma convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 7-8/2003, p. 155.

[4] *Yves Guyon*, L'arbitrage, Economica, Paris, 1995, p. 73 apud *G. Dănăilă*, Forma convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 7-8/2003, p. 156.

[5] În dreptul belgian, art. 1006 C.proc.civ. nu distinge între compromis şi clauza cornpromisorie, aceasta din urmă fiind o creaţie a doctrinei şi jurisprudenţei. Chiar şi în Franţa vechiul Cod de procedură civilă ignora existenţa clauzei compromisorii, noţiunile de „convenţie arbitrală", „clauză compromisorie" şi „compromis" constituind inovaţii ale Decretelor din 14 mai 1980 şi 12 mai 1981 care au fost integrate în Noul Cod de procedură civilă.

În dreptul italian Legea nr. 25 din 5 ianuarie 1994 („Noi dispoziţii în materia arbitrajului şi disciplina arbitrajului internaţional") constituie „cea mai incisivă intervenţie normativă în legislaţia italiană a ultimelor decenii în materia arbitrajului". Opinia a fost exprimată de Antonio

Analiza comparativă a formelor convenţiei arbitrale

În cazul arbitrajului de tip clasic, prin clauza compromisorie părţile pot stabili în scris, sub sancţiunea nulităţii, sub rezerva respectării ordinii publice, a bunelor moravuri cât şi a dispoziţiilor imperative ale legii, următoarele:

- normele privind constituirea tribunalului arbitral;
- numirea, revocarea şi înlocuirea arbitrilor;
- termenul şi locul arbitrajului;
- normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale concilieri prealabile;
- repartizarea între părţi a cheltuielilor arbitrale;
- conţinutul şi forma procedurii arbitrale;
- în general, orice altă formă privind buna desfăşurare a arbitrajului.

În lipsa unor asemenea norme, tribunalul arbitral va putea reglementa procedura de urmat, aşa cum consideră că este mai potrivit.

Compromisul, prin care părţile convin ca un litigiu ivit între ele să fie soluţionat pe calea arbitrajului, arătând (sub sancţiunea nulităţii) obiectul litigiului, numele arbitrilor şi modalitatea de numire a lor, presupune îndeplinirea următoarelor condiţii:

- existenţa unui litigiu actual (fără a fi necesar să fi fost declanşată procedura judiciară prin înregistrarea sesizării în vederea soluţionării litigiului);

Oricchio în lucrarea sa intitulată *L´arbitrato*, dedicată comentării normelor cuprinse în art. 806-840 din Codul italian de procedură civilă, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 25/1994, considerată pe drept cuvânt o intervenţie legislativă de proporţii, care a modernizat instituţia arbitrajului în această ţară. Codul italian în actuala redactare reglementează distinct clauza compromisorie şi compromisul în art. 806-808. Modificările aduse arbitrajului în multe ţări au fost influenţate de reglementările internaţionale adoptate, iar în acele ţări în care distincţia dintre compromis şi clauză compromisorie nu este făcută prin legile naţionale, existenţa lor este acceptată astăzi, aproape fără rezerve, atât de doctrină cât şi de jurisprudenţă.

Doctrina tratează în general compromisul şi clauza compromisorie ca specii ale convenţiei arbitrale. Sunt totuşi autori care tratează aceste noţiuni nu sub denumirea de „convenţie arbitrală", ci sub aceea de „contract arbitral". Matthieu de Boisseson face însă distincţie între convenţia arbitrală şi contractul de arbitraj. În această ultimă opinie convenţia arbitrală (rezultând dintr-un compromis sau din clauza compromisorie) constă în acordul părţilor contractante de a supune arbitrajului una sau mai multe controverse deja existente sau care vor apărea. Este vorba în această situaţie de un contract de drept privat în care arbitrul – care, de regulă, în această fază nu este nominalizat – este străin. S-ar putea spune că, într-un anume sens, arbitrul este obiectul convenţiei arbitrale când în realitate supunerea diferendelor părţilor judecăţii arbitrale este adevăratul obiect al convenţiei. Iar în momentul în care nominalizarea arbitrilor efectuată de părţi, concomitent sau succesiv convenţiei arbitrale, a ajuns la cunoştinţa arbitrilor, iar ei au acceptat însărcinarea primită, se încheie între părţi şi arbitri o convenţie care îi leagă şi care este contractul de arbitraj. În mod asemănător tratează problema şi M.R. Sammartano. În opinia acestor autori, acordul părţilor de a supune litigiul deja născut ori litigiul care poate să apară judecăţii unor arbitri desemnaţi de ele se realizează prin intermediul convenţiei arbitrale, iar acordul între părţi şi arbitri în scopul soluţionării litigiului se realizează prin intermediul contractului de arbitraj. Şi pentru Jean Robert există deosebire între convenţia arbitrală, care leagă doar părţile în această convenţie şi contractul de arbitraj care leagă părţile şi instituţia de arbitraj (sau, pentru arbitrajul ad-hoc, părţile şi arbitrii). – *J. Robert*, L'arbitrage: droit interne, droit international privé, Dalloz, 1993, p. 109 apud *V. Roş*, op. cit, p. 85.

- manifestarea de voinţă a părţilor ca litigiul să fie rezolvat pe calea arbitrajului;
- indicarea obiectului litigiului (a pretenţiilor ce vor trebui soluţionate de tribunalul arbitral); arătarea arbitrului sau arbitrilor care vor rezolva litigiul ori menţionarea cel puţin a modalităţii de numire a acestora.

Cele două forme ale convenţiei arbitrale, clauza compromisorie şi compromisul, prezintă particularităţi care le apropie, dar le şi diferenţiază una de cealaltă.

Asemănări:

a) obiectul amândurora este acelaşi;

b) ambele au ca efect înlăturarea competenţei organelor jurisdicţionale de drept comun asupra litigiului în cauză;

c) ambele conferă arbitrilor puterea de a statua asupra litigiului – sunt deci atributive de competenţă;

d) validitatea ambelor este independentă de validitatea contractului care a generat litigiul ce urmează a fi soluţionat prin arbitraj;

e) dacă în clauza compromisorie sunt cuprinse elemente suficiente spre a o face eficientă, adică spre a crea posibilitatea de a trece la judecata efectivă în condiţiile organizatorice şi procedurale preconfigurate, prin ea, fără a fi necesară completarea ei printr-un compromis, atunci se poate spune despre fiecare dintre ele că au o pronunţată autonomie faţă de contractul principal şi în acelaşi timp sunt autonome una în raport cu cealaltă; deci existenţa uneia înlătură necesitatea celeilalte[1].

Urmare a autonomiei faţă de contractul principal, lipsa de valabilitate a acestuia, rezoluţiunea sau rezilierea lui, după caz, nu va atrage automat lipsa de valabilitate a convenţiei arbitrale, după cum legea aplicabilă acesteia poate fi diferită de cea care guvernează contractul principal.

Modalităţile de manifestare a caracterului autonom al convenţiei arbitrale (în oricare din formele sale), în raport cu contractul de bază, nu sunt de natură să anihileze în totalitate dependenţa sa faţă de acesta, verificată şi în acest caz prin relaţia *accesorium sequitur principale*.

f) caracterul accesoriu al clauzei compromisorii şi compromisului reprezintă, prin urmare, o altă trăsătură comună a acestora; existenţa lor este justificată de existenţa contractului principal, durata ei este influenţată de durata acestuia (de cele mai multe ori chiar identică).

Deosebiri de formă şi conţinut

Principalele diferenţe dintre clauza compromisorie şi compromis, ca genuri diferite ale aceleiaşi specii, sunt determinate de momentul diferit în care se încheie: în timp ce prima anticipează naşterea litigiului, survine la un moment în care acest lucru este doar o posibilitate (are un obiect viitor, determinabil), cea de-a doua coincide în timp cu naşterea diferendului, care nu mai este doar un fapt posibil, eventual, ci o certitudine, un fapt real.

Deci în cadrul clauzei compromisorii, fiind vorba de un litigiu viitor, conţinutul său şi ca atare importanţa intereselor în joc nu pot fi evaluate anticipativ la justa lor valoare.

Din această cauză clauza compromisorie implică riscuri mai mari decât compromisul prin efectele pe care virtual le poate genera.

---

[1] *Monica Ionaş-Sălăgean*, Convenţia arbitrală, R.D.C. nr. 3/1999, p. 44.

Încheierea compromisului după declanşarea acordului dintre părţi va permite calificarea acestuia (nu şi a clauzei compromisorii) ca o varietate a contractului judiciar.

El este contemporan cu litigiul şi are ca obiect determinarea instanţei căreia îi va fi atribuit spre soluţionare, precum şi stabilirea regulilor procedurale incidente, reguli de care instanţa va lua act şi va fi obligată să le aplice.

Poate fi apreciat ca un contract judiciar având ca obiect regulile (formele) judecăţii şi nu fondul litigiului ca în cazul tranzacţiei, cel mai cunoscut dintre contractele judiciare.

În raport cu acelaşi element – momentul încheierii – se explică şi varietatea ariei de aplicabilitate a celor două forme ale convenţiei arbitrale.

Astfel, practica în materie arbitrală relevă frecvenţa mult mai mare a cauzelor în care clauza compromisorie reprezintă temeiul învestirii valabile a instanţei arbitrale.

Fiind un act pregătitor, clauza compromisorie corespunde perioadei în care acestea sunt animate de interese comune, nedivergente când realizarea finalităţii contractului nu este ameninţată de alterarea relaţiilor dintre partenerii contractuali.

Ambele părţi, neaflându-se în postură concretă de reclamant sau pârât, pot fi deopotrivă interesate să opteze pentru o jurisdicţie operativă şi specializată.

În schimb aceleaşi avantaje se convertesc în dezavantaje pentru partea ajunsă în culpă care va avea intenţia de a evita arbitrajul.

Încheierea compromisului în astfel de situaţii este caracterizată de tensionarea relaţiilor dintre părţi.

Reliefând aceste diferenţe se constată cauza pentru care unele legislaţii (franceză, belgiană, olandeză) consacră distincţia dintre compromis şi clauza compromisorie. Alte legislaţii (dreptul englez, suedez) ignoră o atare deosebire[1].

§2. Conţinutul convenţiei arbitrale internaţionale

Alegerea arbitrajului ca modalitate de soluţionare a litigiului dintre părţi, se efectuează prin încheierea unei convenţii arbitrale[2] potrivit acordului acestora, însă această libertate de voinţă a părţilor este îngrădită doar de rezerva respectării ordinii publice şi a bunelor moravuri, precum şi a dispoziţiilor imperative ale legii.

Astfel, părţile pot stabili prin convenţie arbitrală sau prin act scris încheiat ulterior, fie direct, fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul, normele privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, revocarea şi înlocuirea arbitrilor, termenul şi locul arbitrajului, normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale concilieri prealabile, repartizarea între părţi a cheltuielilor arbitrale, conţinutul şi forma hotărârii arbitrale şi, în general, orice alte norme privind buna desfăşurare a arbitrajului.

Potrivit art. II alin. (1) din Convenţia de la New York din 10.06.1958 pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, fiecare stat din statele contractante se angajează să recunoască o convenţie de arbitraj care îndeplineşte următoarele condiţii:

---

[1] *Octavian Căpăţână, Brânduşa Ştefănescu*, Tratat de drept al comerţului internaţional, Ed. Academiei, Bucureşti, 1988, p. 201-217.

[2] În lipsa unei convenţii arbitrale, litigiul nu poate fi soluţionat pe calea arbitrajului.

a) convenţia să facă obiectul unui înscris;

b) convenţia să privească litigii deja născute sau care s-ar putea naşte între părţi;

c) litigiul să decurgă dintr-un raport de drept determinat, contractual sau necontractual;

d) litigiul să se refere la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe calea arbitrajului.

La aceste condiţii prevăzute de art. II alin. (1) se adaugă alte două prevăzute în art. V (1.a.) din aceeaşi convenţie, text reglementând condiţiile recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale şi care statuează că recunoaşterea şi executarea sentinţei vor putea fi refuzate dacă:

- părţile la convenţia amintită în art. II erau, în virtutea legii aplicabile lor, lipsite de capacitate;

- convenţia nu este valabilă în virtutea legii potrivit căreia părţile au subordonat-o sau, în lipsa unei indicaţii în acest sens, în virtutea legii ţării în care sentinţa a fost dată.

e) părţile care încheie convenţia de arbitraj să aibă capacitate juridică în virtutea legii aplicabile lor.

Cât priveşte condiţia valabilităţii convenţiei arbitrale din punct de vedere al legii căreia părţile au supus-o, ori, în lipsa unei astfel de indicaţii, din punct de vedere al ţării în care a fost pronunţată, aceasta reprezintă, în opinia noastră, normă de drept conflictual pentru determinarea legii în raport cu care se examinează îndeplinirea celorlalte condiţii.

Din acest punct de vedere putem remarca faptul că în Convenţia de la New York se formulează, de o manieră specifică pentru convenţiile arbitrale, condiţiile de valabilitate a actelor juridice şi care sunt, în general, aceleaşi în toate sistemele de drept moderne.

Legiuitorul poate trata în mod diferit conţinutul convenţiei arbitrale, după cum aceasta îmbracă forma compromisului sau a clauzei compromisorii, în faţa unui arbitraj ad-hoc sau a unuia instituţional.

1. Conţinutul convenţiei arbitrale este, în principiu, acelaşi, fără a se deosebi între arbitrajul ad-hoc şi cel instituţional. În ambele forme de arbitraj convenţia arbitrală poate fi încheiată şi prin referire la o anumită reglementare (a unei instituţii permanente de arbitraj în cazul arbitrajului instituţional, a Regulamentului UNCITRAL, ori a regulilor stabilite de terţul organizator în cadrul arbitrajului ad-hoc).

În acest caz, reglementarea la care convenţia arbitrală face referire constituie parte integrantă a convenţiei, are pentru părţile semnatare ale convenţiei aceeaşi valoare şi semnificaţie ca şi atunci când reglementarea ar fi produsul voinţei părţilor.

2. Fără deosebire de forma de arbitraj pentru care au optat părţile (ad-hoc sau instituţional), conţinutul convenţiei este în mod obiectiv diferit în privinţa obiectului, în funcţie de momentul în care a fost încheiată. Astfel, în cazul clauzei compromisorii obiectul convenţiei este formulat generic („litigiile care se vor naşte din contractul în care este inserată"), în vreme ce în cazul compromisului litigiul care face obiectul convenţiei este determinat şi deja născut.

3. Numai în cazul compromisului cerinţa arătării obiectului litigiului şi a numelui arbitrilor sau a modalităţii de numire a lor trebuie îndeplinită sub sancţiunea nulităţii convenţiei.

Există alte sisteme de drept care nu cunosc distincţia: Germania, Suedia, Anglia, iar alte sisteme privesc cu exigenţă sporită clauza compromisorie, nu compromisul.

Problema prezintă importanţă în cazurile de arbitraj instituţional în care poate fi pusă în discuţie validitatea convenţiei arbitrale cu referire la neîmplinirea cerinţelor de conţinut şi care va căpăta o soluţie diferită în funcţie de legea aplicabilă convenţiei[1].

4. Exceptând voinţa de a soluţiona litigiul în procedura arbitrală, convenţia arbitrală poate să mai conţină:

- norme privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, numărul, revocarea şi înlocuirea arbitrilor;
- locul şi termenul arbitrajului;
- normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale concilieri prealabile;
- determinarea limbii în care se va desfăşura procedura arbitrală;
- repartizarea între părţi a cheltuielilor arbitrale;
- conţinutul şi forma hotărârii arbitrale;
- orice alte norme privind buna desfăşurare a arbitrajului.

Un element indispensabil îl constituie alegerea dreptului aplicabil dintr-o convenţie arbitrală. Părţile pot să determine ele însele dreptul aplicabil (*lex causae*) printr-o clauză expresă, dar pot conferi arbitrilor dreptul de a determina legea aplicabilă; în cazul în care optează pentru un arbitraj în echitate, convenţia trebuie să conţină acordul expres în acest sens.

5. Dacă părţile nu au stabilit aceste norme fie direct, fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul, tribunalul arbitral va putea reglementa procedura de urmat aşa cum va socoti mai potrivit.

Mai ales în acest caz este indispensabilă îndeplinirea cerinţei privind arătarea arbitrilor sau a modalităţii de numire a lor, neîndeplinirea acestei cerinţe făcând clauza compromisorie inoperantă în cazul în care părţile nu cooperează.

Mai mult decât atât, dacă în cazul arbitrajului instituţional s-ar putea prezuma că părţile au convenit ca numirea arbitrilor să se facă în conformitate cu regulile instituţiei permanente, în cazul arbitrajului ad-hoc o lipsă din acest punct de vedere poate lipsi de orice eficienţă clauza compromisorie.

6. Atunci când organizarea arbitrajului ad-hoc este încredinţată unui terţ, convenţia arbitrală prezintă unele particularităţi, mai ales în funcţie de întinderea atribuţiilor conferite terţului organizator.

În cazul compromisului vor fi menţionate, sub sancţiunea nulităţii convenţiei, obiectul litigiului şi numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor, celelalte norme privind organizarea şi desfăşurarea arbitrajului urmând a fi stabilite de terţul organizator sau de către părţile semnatare ale convenţiei.

În ceea ce priveşte clauza compromisorie, în lipsa oricărei sancţiuni pentru neîndeplinirea cerinţelor de conţinut e necesar să se admită că terţul organizator îşi va îndeplini misiunea chiar dacă nu s-au prevăzut de către părţi numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor. Dar din clauza compromisorie nu poate lipsi mandatul încredinţat terţului organizator.

---

[1] *O. Căpăţână*, op. cit., p. 97.

În doctrina franceză se arată că o clauză compromisorie este un act juridic mai periculos decât compromisul pentru că în momentul în care e încheiată, părţile, ignorând natura şi importanţa litigiului care ar putea să apară, nu pot evalua consecinţele renunţării lor la competenţa jurisdicţiei statale.

Validitatea clauzei compromisorii este în consecinţă supusă unor condiţii mai stricte decât cele ale simplului compromis[1].

De regulă, clauza privind legea aplicabilă şi clauza de arbitraj sunt integrate în aceeaşi prevedere contractuală[2].

Problema validităţii clauzei contractuale privind arbitrajul este separată de aceea privind contractul în întregime. O parte nu se poate prevala, pentru a evita arbitrajul, de faptul că un contract nu respectă condiţiile de validitate necesare[3].

Condiţiile convenţiei arbitrale

Deşi este încheiată în considerarea contractului principal spre a oferi calea jurisdicţională de urmat în cazul litigiilor legate de acesta, convenţia arbitrală trebuie să îndeplinească anumite condiţii de fond şi de formă a căror nerespectare ar duce la nulitatea convenţiei.

Condiţii de fond ale convenţiei arbitrale

Convenţia arbitrală este un veritabil contract care trebuie să îndeplinească condiţiile esenţiale de validitate: capacitatea de a contracta, consimţământul de a contracta, un obiect determinat şi o cauză licită.

---

[1] Legiuitorul francez se referă la conţinutul convenţiei arbitrale în două texte, stabilind un regim asemănător pentru ambele tipuri de convenţii. Astfel, potrivit art. 1442 şi 1443 ale Noului Cod de procedură civilă, clauza compromisorie are ca obiect litigiile care s-ar putea naşte în legătură cu executarea contractului principal.

Clauza compromisorie trebuie, sub pedeapsa nulităţii, să desemneze arbitrul sau arbitrii, sau să prevadă modalitatea de desemnare a lor. Compromisul trebuie, potrivit art. 1448 NCPC, sub pedeapsa nulităţii, să determine obiectul litigiului şi arbitrii, fie să prevadă modalitatea de desemnare. Dar, spre deosebire de clauza compromisorie, cerinţa formei scrise nu este prevăzută sub sancţiunea nulităţii în cazul compromisului. Şi legislaţia belgiană sau cea olandeză, urmând modelul francez, consacră distincţia dintre compromis şi clauza compromisorie, instituind referitor la acesta din urmă condiţii mai severe. Legislaţia engleză, germană, suedeză ignoră această deosebire.

[2] Anumite ţări nu acceptă ca soluţionarea diferendelor cu privire la contractele de investiţii încheiate de ele să fie guvernată de dreptul internaţional. Statele din America Latină, de exemplu, impun legea lor naţională, adesea combinată cu o prevedere expresă a investitorului de a renunţa la cererea de intervenţie diplomatică a statului de origine, în numele investitorului. Această clauză, denumită *clauza Calvo*, a fost creată de doctrina juristului argentinian Carlos Calvo, doctrină ce se pronunţă clar împotriva intervenţiei străine şi pentru soluţionarea diferendelor de către instanţele locale, şi nu de cele internaţionale. Este motivul pentru care mai multe ţări din America Latină nu au ratificat pentru o perioadă de timp Convenţia din 1965 pentru reglementarea diferendelor referitoare la investiţii între state şi resortisanţii altor state.

[3] Această situaţie a fost ilustrată de cazurile Lybian Oil. Astfel, Guvernul libian a respins arbitrajul pe motivul că naţionalizarea, ce a urmat încheierii contractului, a afectat condiţiile de validitate ale întregului contract. Contractul a cuprins, printre altele, referirea la dreptul internaţional. Arbitrii au invocat în soluţionarea cazului, principiul separabilităţii expus anterior şi, în momentul în care au obţinut o hotărâre favorabilă, investitorii au fost în poziţia de a negocia un compromis cu Libia.

Capacitatea de a contracta prezintă anumite particularități în cazul convenției arbitrale. În concepția legislației românești, capacitatea constituie regula general valabilă, pe când incapacitatea este o excepție, care trebuie explicit instituită printr-o dispoziție normativă spre a putea produce efecte.

Capacitatea de a încheia o convenție arbitrală

Convențiile arbitrale încheiate atât în relațiile comerciale interne, cât şi în procesele cu elemente de extraneitate, constituie un fenomen uzual în practica actuală din țara noastră:

- Convenția de la New York din 10 iunie 1958 pentru recunoaşterea şi executarea sentințelor arbitrale străine;
- Convenția Europeană de arbitraj comercial internațional, încheiată la Geneva la 21 aprilie 1961;
- Convenția de la Washington din 18 martie 1965 pentru reglementarea diferendelor relative la investițiile între state şi persoane ale altor state.

Capacitatea de exercițiu rămâne prima dintre condițiile necesare exercitării valabile a dreptului de opțiune în favoarea arbitrajului. Este singura dintre ele care nu prezintă particularități.

Aceasta nu se reduce la un simplu aspect al arbitrabilității, nu este absorbită de aceasta încât, analizând arbitralitatea litigiilor, vom avea în vedere accepțiunea obiectivă a noțiunii, cea care este raportată strict la substanța litigiului şi nu la eventualele restrângeri sau îngrădiri ale capacității. Arbitrabilitatea subiectivă rămâne o simplă ipoteză doctrinară[1].

Legea aplicabilă capacității de a încheia o convenție arbitrală

În cadrul litigiilor arbitrale cu elemente de extraneitate trebuie examinată în prealabil problema legii aplicabile capacității părților de a încheia o convenție arbitrală valabilă.

Dacă subiectele de drept în cauză sunt supuse legii române, ele beneficiază, în virtutea convențiilor internaționale, de condiții mai liberale decât în legislația internă.

Caracterul de act de dispoziție al convenției arbitrale generează şi necesitatea ca încheierea acesteia de către mandatar să nu se poată face decât în temeiul unei procuri speciale. Facultatea de a transige sau de a face un act de compromis, acte între care există o mare analogie, implică în sine ideea unei renunțări la drepturi, care nu se poate face decât de acei ce pot dispune de aceste drepturi, nu şi de administratorii care nu pot depăşi în actele lor puterile cuprinse în mandatul ce au de a administra şi „nu pot transmite un obiect decât acei care au deplina dispozițiune a acelui obiect".

Cât priveşte legea aplicabilă capacității de a încheia convenția arbitrală, atât Convenția de la New York (art. V 1.a.), dar şi cea de la Geneva (art. IX 1.a.) impun pentru recunoaşterea şi executarea unei sentințe arbitrale străine, condiția ca părțile care au încheiat convenția care a stat la baza pronunțării sentinței, să fi avut capacitate juridică în virtutea legii aplicabile lor.

Aptitudinea persoanelor juridice de a încheia convenții arbitrale cu parteneri străini decurge atât din reglementările de drept intern, cât şi din art. 11 (1) al Convenției de la Geneva din 1961, potrivit căruia „persoanele juridice, calificate prin legea care le este

---

[1] *Philippe Fouchard, Emmanuel Gaillard, Berthold Goldman*, Traité de l'arbitrage commercial international, Ed. Litec, Paris, 1996, p. 532.

aplicabilă drept persoane juridice de drept public, au facultatea de a încheia în mod valabil convenţii de arbitraj".

Cu privire la capacitatea de a încheia o convenţie arbitrală, persoanele care au capacitate deplină de exerciţiu al drepturilor pot conveni să soluţioneze pe calea arbitrajului litigiile patrimoniale dintre ele, în afară de acelea ce privesc drepturi asupra cărora legea nu permite a se face tranzacţie. În principiu, orice litigiu comercial patrimonial este susceptibil de soluţionare pe cale arbitrală.

Orice comerciant, persoană fizică sau persoană juridică, are capacitatea de a încheia convenţie arbitrală. Cerinţa de a avea capacitate deplină de exerciţiu a drepturilor este impusă de faptul că încheierea unei convenţii de arbitraj este un act de dispoziţie.

În ceea ce priveşte capacitatea societăţilor comerciale de a încheia convenţii arbitrale, unele acte constitutive ale societăţilor prevăd soluţionarea litigiilor prin arbitraj în contractele cu terţii, însă absenţa unei astfel de clauze nu împiedică societatea să încheie convenţii arbitrale ulterior constituirii sale.

Clauza compromisorie este posibilă la toate formele de societate comercială, cu condiţia de a proveni de la o persoană care se poate obliga în mod valabil şi fără să fie încălcată ordinea publică şi bunele moravuri.

De menţionat este faptul că la baza convenţiei arbitrale, concretizată fie în clauza compromisorie, fie în compromis, stă manifestarea de voinţă a părţilor întemeiată pe consimţământul liber exprimat, ca efect al libertăţii contractuale, ce derivă din dreptul constituţional.

În acest sens Comisia Europeană a Drepturilor Omului a decis că existenţa convenţiilor arbitrale nu este contrară art. 6 din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale care prevede că „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanţă independentă şi imparţială, instituită de lege ...".

Motivaţia a fost aceea că existenţa convenţiilor arbitrale are la bază consimţământul părţilor şi este consecinţa naturală a dreptului lor de a-şi reglementa relaţiile dintre ele, prin acordul lor şi în forma pe care o consideră potrivită.

Consimţământul părţilor

Convenţia arbitrală nu are particularităţi faţă de dreptul comun. Astfel, prin consimţământ se înţelege acea condiţie esenţială, de fond şi generală a actului juridic civil manifestată în exterior. Dreptul civil reţine hotărârea exteriorizată ca reprezentând cauza ori scopul actului juridic civil.

Consimţământul părţilor constă în voinţa comună a acestora de a supune arbitrajului soluţionarea litigiilor care s-au ivit sau se vor ivi între ele în legătură cu contractul ale cărui părţi sunt, consimţământ exprimat prin încheierea convenţiei arbitrale.

Arbitrii sesizaţi cu soluţionarea diferendului, precum şi instanţele de drept comun însărcinate cu controlul sentinţei arbitrale, trebuie să verifice şi existenţa şi validitatea convenţiei de arbitraj şi implicit existenţa consimţământului părţilor.

Voinţa părţilor de a atribui arbitrilor competenţa soluţionării litigiilor ivite sau care se vor ivi între ele poate fi exprimată uneori prin clauze „patologice", clauze combinate, sau clauze compromisorii prin referinţă.

Sunt considerate patologice clauzele arbitrale care prezintă un viciu susceptibil de a împiedica derularea armonioasă a arbitrajului.

Convențiile de arbitraj pot fi patologice din nenumărate cauze. Astfel, ele pot face referire la instituția de arbitraj într-o manieră eronată sau insuficient precizată, pot prevedea o supunere a litigiului arbitrilor care poate părea facultativă (de exemplu, „părțile pot recurge la arbitraj") sau desemnarea unor persoane care pot fi decedate la momentul ivirii litigiului.

Părțile pot prevedea prin clauza arbitrală modalități impracticabile de derulare a arbitrajului (termene foarte scurte) sau să nu spună arbitrilor chestiuni (cum ar fi validitatea contractului) care au legături strânse cu litigiul cu care arbitrii sunt sesizați.

Aceste clauze patologice vor veni în sprijinul părții care nu doreşte derularea arbitrajului şi ele chiar îl vor împiedica dacă nu este posibil de stabilit, prin interpretarea lor, o voință a părților suficient de coerentă şi de eficace care să permită recurgerea la arbitraj[1].

Se întâlneşte frecvent în relațiile comerciale internaționale ca părțile să nu stipuleze în detaliu termenii contractului lor, dar se mulțumesc să facă referire în acest sens la contracte preexistente, încheiate anterior între ele, sau la diverse contracte-tip.

Atunci când contractul la care se face referire conține o clauză compromisorie, se ridică problema dacă această referire este suficientă pentru a obliga părțile în termenii unei convenții de arbitraj[2].

---

[1] O interpretare literală a acestor clauze le face inoperante. Totuşi, atunci când o identificare corectă a instituției de arbitraj poate fi făcută fără prea mare ezitare, prin interpretare, şi aceste clauze vor fi considerate valide. O greşeală frecventă de desemnare a instituției arbitrale constă în referirea la Camera de Comerț internațională „din Geneva" sau de la Zurich sau la „International Chamber of Commerce în Geneva", în timp ce acest organism îşi are sediul la Paris. Destul de multe sentințe arbitrale au admis totuşi că o clauză compromisorie ce conține o astfel de eroare ar fi validă şi ar exprima suficient de clar voința comună a părților de a recurge la un arbitraj în conformitate cu regulamentul CCI, dar care să se deruleze în oraşul menționat. Astfel, prin sentința pronunțată în procesul nr. 5103/1988 CCI a decis că o clauză de desemnare a „Secției internaționale a Camerei de Comerț din Paris", organism inexistent, trebuie interpretată ca făcând referire în mod valabil la Camera de Comerț internațională. De asemenea, printr-o sentință pronunțată la 28 septembrie 1992, Camera de arbitraj privat pentru importul de cafea din Hamburg s-a declarat competentă în temeiul unei clauze care conținea prevederea „arbitraj Hamburg, Germania de Vest", pentru că era singurul organism arbitral de soluționare a litigiilor privind calitatea cafelei din Hamburg şi contractul-tip avut în vedere de către părți prevedea soluționarea diferendelor de către instituția de arbitraj de la locul prevăzut în contract. Tot astfel, printr-o hotărâre pronunțată la 24 martie 1994, Curtea de Apel Paris a considerat că faptul că clauza compromisorie face referire la Camera de Comerț Paris în locul CCI constituie o simplă eroare materială.

[2] Astfel, Tribunalul de Mare Instanță din Paris a statuat că „clauza compromisorie echivocă trebuie interpretată în sensul că dacă părțile nu doreau să supună diferendele dintre ele spre soluționare arbitrajului ele se limitau să treacă sub tăcere posibilitatea recurgerii la arbitri; incluzând o clauză compromisorie în contractul lor ele au manifestat dorința de a aduce litigiile născute din acel contract în fata instanței arbitrale vizate". Printr-o hotărâre pronunțată la 29 noiembrie 1991, Curtea de Apel din Paris a hotărât, în cazul unei clauze atributive de competență „în caz de litigiu" „tribunalelor din Paris" şi al unei clauze ce prevedea „competența arbitrilor în caz de litigii privind interpretarea sau executarea prezentului contract", că prima clauză „nu poate fi interpretată decât ca o atribuire de competență teritorială, convenită cu titlu subsidiar convenției de arbitraj, pentru cazul în care tribunalul arbitral nu ar putea statua".

Viciile de consimţământ

Convenţia de arbitraj nu este altceva decât un contract, de aceea este necesar ca ea să întrunească condiţiile de fond ale acestuia. Astfel, convenţia de arbitraj va fi evident nulă, daca ar lipsi consimţământul, deoarece este o condiţie de validitate a acestuia.

Consimţământul trebuie nu numai să existe, ci el trebuie să fie valabil, adică lipsit de vicii. Consimţământul la convenţia de arbitraj rezidă în voinţa comună a părţilor de a supune reglementarea litigiilor care îi opun sau sunt susceptibile de a îi opune, unui judecător sau mai multor judecători privaţi.

În aplicarea acestor principii ale metodei, jurisprudenţa s-a pronunţat în ipotezele în care chestiunea violenţei, a dolului sau mai ales a erorii, urmează concluzia convenţiei de arbitraj.

În fond, violenţa nu a găsit niciodată în ochii arbitrilor, în circumstanţele de fapt în care a fost invocată, puterea de a fi iertată[1].

Principiile de interpretare a consimţământului în arbitrajele internaţionale

Pentru a aprecia existenţa acordului părţilor de a soluţiona prin arbitraj diferendele ivite între ele, arbitrii şi instanţele de drept comun aplică diferite principii de interpretare, principii care nu sunt diferite de cele reţinute, adesea, cu titlu de principii generale, pentru interpretarea clauzelor din contractul principal (contractul de comerţ internaţional). Acestea sunt: principiul bunei-credinţe, principiul efectului util, principiul de interpretare *contra proferentum*.

Principul voinţei reale

Principiul voinţei reale este un principiu comun şi este cunoscut în doctrina franceză sub denumirea de principiul interpretării de bună-credinţă.

Conform acestui principiu, în caz de divergenţe în interpretare prevalează voinţa reală asupra voinţei declarate. Voinţa reală poate să rezulte şi din elemente extrinseci – contractele anterioare ale părţilor, atitudinea lor în timpul negocierilor, pregătire profesională etc.

Într-o situaţie asemănătoare în care părţile au stipulat, în două articole succesive din contract, o clauză compromisorie în favoarea CCI, precum şi competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti engleze, High Court a salvat clauza compromisorie statuând că referirea la instanţele judecătoreşti engleze nu se aplică decât incidentelor susceptibile să afecteze derularea arbitrajului. Jurisprudenţa americană s-a pronunţat în acelaşi sens asupra unei clauze ce prevedea competenţa instanţelor americane, însoţită de o clauză arbitrală şi interpretată ca având în vedere doar executarea sentinţei arbitrale ce se va pronunţa.

Această jurisprudenţă arată că ceea ce e esenţial pentru ca părţile să fie legate prin convenţia arbitrală este faptul că ele au urmărit acest mod de soluţionare a litigiilor dintre ele (arbitrajul), chiar dacă în combinare cu o altă soluţie. Aceeaşi metodă se aplică şi cu privire la clauzele compromisorii prin referinţă.

[1] În afacerea CCI nr. 4381 din 1996, un avocat pretindea că scrisoarea care trimitea la un acord conţinând convenţia de arbitraj a fost respinsă de către tribunalul arbitral, pe motiv că pretenţiile apărătorului nu au fost demonstrate şi nu ar fi de natură să priveze numita scrisoare de valoarea sa contractuală.

În afacerea CCI nr. 3327, în care un dol a fost admis, tribunalul arbitral a observat că lipsea conţinutul, executarea voluntară a acordului demonstrând absenţa oricărui viciu de consimţământ. Este adevărat că dacă jurisprudenţa este puţin preocupată de dol, aceasta poate susţine de fapt că eroarea, chiar neprovocată, poate să fie suficientă pentru anularea convenţiei de arbitraj.

În arbitraj în general, în arbitrajul internațional în special, formalismul este atenuat, iar interpretarea convențiilor trebuie să țină seama de această realitate.

Mai mult decât atât, arbitrajul tinde să capete valoare de uzanță în relațiile comerciale internaționale.

De aceea, convențiile arbitrale şi mai ales clauzele compromisorii sunt extrem de concentrate, putând fi reduse la formula: „Litigii – arbitraj Paris" sau „Litigii arbitraj CC". Simpla referire la regulamentul de arbitraj al unei instituții permanente printr-o clauză-tip conținută de contract este suficientă pentru a fi considerată convenție arbitrală valabilă.

Principiul efectului util

Consacrarea acestui principiu: „când o clauză este primitoare de două înțelesuri, ea se interpretează în sensul ce poate avea un efect, iar nu în acela ce n-ar produce niciunul".

Prezumția de la care se porneşte este că părțile încheie convenții pentru ca acestea să producă efecte necesare obținerii de rezultate concrete.

Termenii susceptibili de două înțelesuri, ambele cu eficiență în cadrul actului, se interpretează în înțelesul ce se potriveşte mai mult cu natura contractului.

În situația clauzelor susceptibile de două înțelesuri, voința reală se va stabili prin raportare şi la celelalte clauze ale actului, dându-se înțelesul ce se potriveşte cu natura obligațiilor asumate de părți la încheierea lui[1].

Principiul interpretării convenției contra proferentum

Un alt principiu folosit des în practica arbitrală este acela conform căruia *convenția trebuie interpretată contra proferentum*, adică împotriva celui care a redactat clauza arbitrală ambiguă sau obscură. S-a considerat firesc că în caz de litigiu clauza obscură să nu profite celui care le-a redactat, ci dimpotrivă.

Legea aplicabilă aprecierii consimțământului

Consimțământul în cazul convenției arbitrale constă în voința comună a părților de a supune soluționarea litigiilor dintre ele unuia sau mai multor arbitri. De aceea tribunalelor arbitrale şi instanțelor statale li se cere frecvent să se pronunțe asupra existenței consimțământului şi asupra validității acestui consimțământ.

Consimțământul este o condiție esențială, de fond şi generală a actului juridic civil şi constă în hotărârea de a încheia un act juridic civil manifestată în exterior.

Manifestarea consimțământului la încheierea unei convenții arbitrale este supusă regulilor dreptului comun, care se aplică şi în cazul probei acestuia.

Eroarea poate purta asupra obiectului litigiului, asupra identității părților, dar şi asupra calităților atribuite, la momentul încheierii convenției, celor cărora le-a fost deferit spre soluționare litigiul[2].

---

[1] Regula efectului util a fost enunțată într-o hotărâre pronunțată de Curtea de Arbitraj a Camerei de Comerț Internaționale din Paris (nr. 2321/1974): „atunci când părțile au inserat o clauză de arbitraj în contractul lor, trebuie să se prezume că intenția lor a fost să stabilească un mecanism eficace pentru soluționarea litigiului vizat de clauza arbitrală".

[2] Potrivit unei decizii pronunțate de Curtea de Casație din Franța în 1969, prin care s-a soluționat un litigiu între două societăți, Ury şi Galeries Lafayette, prin care s-a statuat că necunoaşterea de către una din părți a legăturilor existente între arbitrul desemnat şi cealaltă parte

Obiectul litigiilor ce pot fi supuse arbitrajului este limitat de lege la litigiile patrimoniale dintre părţi. Categoria litigiilor patrimoniale este restrânsă prin excluderea acelor litigii asupra cărora legea nu permite a se face tranzacţie. În categoria drepturilor de care nu se poate dispune, trebuie incluse, cu deosebire, cele privitoare la starea civilă şi capacitatea persoanelor.

În materia societăţilor comerciale nu sunt arbitrabile litigiile date în competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti: acţiunea pentru înlăturarea neregularităţilor în constituirea societăţii, opoziţia creditorilor sociali sau a altor persoane prejudiciate împotriva hotărârii asociaţilor de modificare a actului constitutiv, litigii referitoare la cuantumul dividendelor cuvenite asociaţilor unei societăţi comerciale, litigii privind hotărârile adunărilor generale ale acţionarilor unei societăţi comerciale. Se consideră că sunt arbitrabile litigiile privind exclusiv raporturi patrimoniale dintre asociaţi, sau dintre asociaţi şi societate cu privire la care se poate încheia o tranzacţie, cum sunt, de exemplu, litigiile privind cesiunea de acţiuni sau de părţi sociale.

Numai litigiile arbitrabile pot forma obiectul unei convenţii arbitrale. O atare convenţie care ar avea ca obiect un litigiu nearbitrabil încalcă ordinea publică şi, în consecinţă, este lovită de nulitate. Ordinea publică impune ca anumite litigii să nu fie scoase din competenţa instanţelor judecătoreşti pentru a fi soluţionate pe calea arbitrajului.

Cauza, cea din urmă condiţie de valabilitate, este motivul psihologic ce determină consimţământul, exprimând, împreună cu acesta, voinţa juridică a părţilor. Existenţa cauzei, caracterul său real, licit şi moral sunt, prin urmare, prezumate până la proba contrară. Cauza consimţământului părţilor nu e străină de efectele contractului arbitral şi de conştientizarea avantajelor jurisdicţiei alese. Fiind vorba de cauza unui contract accesoriu, ea trebuie integrată cauzei contractului de bază, neîndeplinind o funcţie specifică.

Obiectul convenţiei arbitrale

Cu referire strictă la convenţiile arbitrale se poate observa că în privinţa obiectului există anumite limitări. Acestea rezultă din dispoziţiile Convenţiei de la New York. Succint, pot fi enunţate astfel:

1. convenţia să privească litigii deja născute sau care s-ar putea naşte între părţi;

2. litigiile care fac obiectul convenţiei arbitrale trebuie să decurgă dintr-un raport de drept determinat, contractual sau necontractual;

3. litigiul să se refere la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe calea arbitrajului.

Fiind un act juridic cu o natură completă, contractuală şi procesuală în acelaşi timp, convenţia arbitrală prezintă o seamă de particularităţi şi în privinţa cauzei.

Cauza sau scopul constituie elementul care răspunde la întrebarea „de ce?" ori „pentru ce?" s-a încheiat convenţia arbitrală. Există şi sisteme de drept, cum sunt cel german şi cel belgian, care nu dau nicio semnificaţie juridică noţiunii de cauză.

Cauza trebuie să existe.

Element constitutiv al convenţiei arbitrale, cauza trebuie să existe, şi aceasta este o condiţie de validitate a convenţiei. Absenţa cauzei şi falsitatea ei nu trebuie confundate. Despre inexistenţa cauzei se poate vorbi numai în ceea ce priveşte scopul mediat

---

constituie o eroare şi că, având în vedere şi faptul ascunderii acestor legături, acesta constituie un dol care a viciat consimţământul părţii şi atrage nulitatea convenţiei arbitrale.

al consimţământului: numai o persoană lipsită de raţiune ar putea consimţi la un act juridic fără un scop mediat. Când scopul imediat al consimţământului este inexistent, de cele mai multe ori ne aflăm în prezenţa şi a unei cauze false, şi a unei erori asupra cauzei.

Rolul cauzei poate fi rezumat la trei direcţii principale:

a) constituie un element de ocrotire a voinţei părţilor din actul juridic;

b) reprezintă un instrument eficace de apărare a ordinii publice şi bunelor moravuri;

c) permite calificarea contractelor în general, deci şi a convenţiei arbitrale, ajutând la desluşirea voinţei reale a părţilor.

Arbitrajul nu poate exista în afara voinţei părţilor, iar aceasta se manifestă având ca scop imediat procedura de soluţionare a litigiului născut sau a celui care s-ar putea naşte.

Scopul mediat al convenţiei arbitrale constă în motivul psihologic, impulsiv, hotărâtor care a determinat părţile să încheie convenţia.

Scopul mediat este un element al procesului de gândire în care partea se angajează şi care duce la încheierea convenţiei arbitrale, dar şi al procesului de constituire a voinţei, care este un element psihologic. Acest element nu rezultă din structura convenţiei, descoperirea lui făcându-se pe baza faptelor adesea conexe şi vecine din care se pot trage concluzii în privinţa scopului mediat.

Cauza trebuie să fie licită şi morală.

Cauza este ilicită când rezultatul ce se vrea a se obţine şi care a constituit motivul determinant la încheierea convenţiei arbitrale reprezintă consideraţia unui scop nepermis, contrar ordinii publice ori bunelor moravuri. Astfel, o convenţie arbitrală având ca obiect un litigiu privind drepturi asupra cărora nu se poate tranzacţiona are o cauză ilicită.

Problema cauzei în cazul convenţiilor arbitrale trebuie examinată diferit după cum este vorba de o clauză compromisorie sau un compromis.

De asemenea, cauza convenţiei arbitrale nu poate fi detaşată total de cauza contractului principal, chiar dacă se afirmă independenţa celor două acte, pentru că ele sunt animate de o voinţă juridică emanând de la aceeaşi persoană.

Condiţii de formă ale convenţiei arbitrale

Convenţia arbitrală se supune unor condiţii de formă comune (formă scrisă şi arătarea numelui arbitrilor sau modalitatea de numire a lor), cât şi unor cerinţe specifice (în cazul compromisului fiind necesară arătarea obiectului litigiului, sub sancţiunea nulităţii).

Forma scrisă este de natură să atragă atenţia părţilor că încheie o convenţie importantă ale cărei consecinţe trebuie să le accepte în deplină cunoştinţă de cauză.

În cazul opţiunii în favoarea unui arbitraj instituţionalizat, cerinţele menţionate sunt îndeplinite prin simpla referire la regulile instituţiei de arbitraj.

Tăcerea părţilor, odată ce au specificat instituţia arbitrală, echivalează cu acceptarea statutului procedural respectiv.

Pe lângă aceste elemente, compromisul poate şi chiar trebuie să conţină şi alte elemente care rezultă explicit sau implicit din lege ori care sunt necesare bunei desfăşurări a arbitrajului, dar a căror lipsă nu este sancţionată cu nulitate[1].

Este general admis că forma scrisă a convenţiei arbitrale înseamnă nu numai un înscris unic semnat de părţi, ci poate fi realizată şi printr-un schimb de scrisori, de telegrame sau de alte telecomunicări scrise.

Observăm că în timp ce lipsa formei scrise este sancţionată expres cu nulitatea atât în cazul clauzei compromisorii cât şi al compromisului, arătarea numelui arbitrilor sau a modalităţii de numire a lor este sancţionată expres cu nulitatea numai în cazul compromisului. Şi în acest caz diferenţa este explicabilă.

De regulă, clauza compromisorie îşi produce efectele târziu după încheierea ei, litigiul putând să apară după luni şi ani de zile, astfel că numirea arbitrilor prin chiar clauza compromisorie apare aleatorie. În schimb, în cazul compromisului litigiul este născut şi nimic nu împiedică părţile să nominalizeze arbitrii[2].

Rigoarea privind forma scrisă a convenţiei arbitrale este explicabilă. Convenţia arbitrală este un act de dispoziţie.

Executarea de bunăvoie a sentinţei arbitrale poate însemna transmiterea proprietăţii asupra unor bunuri, plata unor despăgubiri etc. În plus, se consideră că prin încheierea convenţiei arbitrale părţile renunţă la garanţiile de profesionalism şi imparţialitate pe care le oferă justiţia statală pentru a recurge la judecata cu un grad de imprevizibilitate mai mare, a unor particulari[3].

Convenţia de la New York din 10 iunie 1958 pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, la care România a aderat prin Decretul nr. 189/1961, apreciată ca fiind pilonul cel mai important în domeniul arbitrajului comercial internaţional, formulează condiţiile convenţiei arbitrale de o manieră exhaustivă.

Potrivit art. II (1) din convenţie, fiecare din statele contractante se angajează să recunoască o convenţie de arbitraj care îndeplineşte următoarele condiţii:

a) convenţia să facă obiectul unui înscris;

b) convenţia să privească litigii deja născute sau care s-ar putea naşte între părţi;

c) litigiul să decurgă dintr-un raport de drept determinat, contractual sau necontractual;

d) litigiul să se refere la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe cale arbitrală.

Condiţiilor prevăzute de art. II (1) se mai adaugă alte două prevăzute în art. V (1.a) din aceeaşi convenţie, care reglementează condiţiile recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale şi care statuează că recunoaşterea şi executarea sentinţei va putea fi refuzată dacă:

- părţile la convenţia amintită în art. II erau, în virtutea legii aplicabile lor, lipsite de capacitate;

- convenţia nu este valabilă în virtutea legii căreia părţile au subordonat-o sau în lipsa unei indicaţii în acest sens, în virtutea legii ţării în care sentinţa a fost dată.

---

[1] *Florea Măgureanu*, Unele consideraţii privind compromisul în cazul procedurii arbitrale, R.D.C. nr. 6/2004, p. 101.

[2] *Giorgiana Dănăilă*, Forma convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 7-8/2003, p. 154.

[3] Idem, p. 155.

Cu alte cuvinte, pentru ca o convenţie arbitrală să fie valabilă, părţile care încheie convenţia de arbitraj trebuie să aibă capacitate juridică în virtutea legii aplicabile lor[1].

Majoritatea ţărilor au folosit însă ca model de inspiraţie în materia reglementării convenţiei arbitrale Convenţia de la New York care se bucură pe plan internaţional de apreciere unanimă, constituind o sursă de inspiraţie pentru numeroase alte reglementări.

Forma scrisă a convenţiei de arbitraj este prevăzută şi de Convenţia de la Geneva din 1961. Conform art. I parag. 2 lit. a), convenţia de arbitraj poate să prezinte forma unui înscris sub semnătură privată.

Tot Convenţia admite şi folosirea unor modalităţi echivalente, clauza compromisorie sau compromisul putând fi conţinute într-un schimb de scrisori, de telegrame sau de comunicări prin telex.

Convenţia de la Geneva din 1961 permite şi ea încheierea convenţiei arbitrale şi prin referire (art. 1 alin. 2.a.)[2].

Curtea de Apel din Paris a adoptat o hotărâre „avangardistă" în 8 iunie 1995, reţinând existenţa unei convenţii arbitrale în lipsa oricărui contract scris „ca fiind o uzanţă în comerţul cu cereale".

Legiuitorul francez nu este consecvent cu ideea că în arbitrajul internaţional forma scrisă nu este obligatorie, pentru că în capitolul consacrat recunoaşterii şi executării silite a sentinţelor arbitrale pronunţate în străinătate sau în materie de arbitraj internaţional art. 1499 impune condiţia depunerii originalului sau a copiei convenţiei arbitrale, ceea ce poate avea două explicaţii: fie confirmarea faptului că exigenţa formei scrise este păstrată şi pentru arbitrajul internaţional, fie o contradicţie între art. 1449 şi art. 1495.

În Italia, art. 807 şi art. 808 C.proc.civ. impun condiţia formei scrise, atât pentru compromis cât şi pentru clauza compromisorie, sub pedeapsa nulităţii, formă care trebuie respectată potrivit art. 807 alin. (2) (introdus prin Legea nr. 25 din ianuarie 1994), inclusiv când voinţa părţilor este exprimată prin mijloace de comunicare cum sunt telegraful sau telexul. Art. 833 din Codul italian atenuează formalismul impus convenţiei arbitrale în arbitrajul internaţional, instituind condiţii mai puţin restrictive.

Ca şi în Franţa, art. 839 C.proc.civ. privitor la hotărârile arbitrale străine prevede condiţia depunerii, pentru recunoaşterea hotărârii, a înscrisului care consemnează compromisul sau a unui document echivalent, în original sau în copie. Doctrina italiană apreciază însă că art. 833 nu a renunţat pentru arbitrajul internaţional la forma scrisă, întrucât aceasta se impune în temeiul art. II al Convenţiei de la New York, convenţie care în Italia a intrat în vigoare în mai 1969.

Condiţia formei scrise se regăseşte şi în Grecia, Marea Britanie, Portugalia, Uruguay, Egipt, Algeria şi alte state, de aceea o putem considera o regulă de drept material majoritară.

---

[1] Dreptul francez consacră însă Capitolul III din Codul de procedură civilă regulilor aplicabile convenţiilor arbitrale, în art. 1451-1459, după ce în Capitolul I (art. 1442-1446) şi Capitolul II (art. 1447-1450) reglementează clauza compromisorie şi respectiv compromisul. Codul italian, modificat în ianuarie 1994, nu conţine reguli comune aplicabile compromisului şi clauzei compromisorii, dar ele, ca şi în dreptul nostru, se regăsesc în celelalte norme privitoare la arbitraj.

[2] Soluţia a fost adoptată şi de legislaţia italiană, aşa cum a fost modificată prin Legea din 5 ianuarie 1994, dar şi de cea egipteană sau mexicană. – *V. Roş,* op. cit., p. 43.

În Belgia legislaţia prevede o altă modalitate de abordare a problemei. Art. 1677 din Codul judiciar prevede că toate convenţiile arbitrale trebuie să facă obiectul unui înscris semnat de părţi. Dar doctrina belgiană este unanimă în aprecierea potrivit căreia înscrisul nu este impus decât *ad probationem*.

În Olanda, o convenţie arbitrală poate fi încheiată şi verbal şi ceea ce o deosebeşte faţă de restul legislaţiilor este faptul că poate rezulta chiar şi din uzanţele comerciale.

Cerinţa formei scrise – condiţie ad validitatem sau ad probationem

Convenţia arbitrală se încheie în scris sub sancţiunea nulităţii; forma scrisă a convenţiei arbitrale este o cerinţă *ad validitatem*.

Faţă de reglementarea anterioară care prevedea şi forma autentică („arbitrii se vor numi de către părţi prin act scris autentificat"), actuala reglementare prevede doar cerinţa formei scrise.

Doctrina este de părere că în actuala reglementare legiuitorul a dorit să uniformizeze legislaţia internă cu normele internaţionale, dar şi cu reglementările din alte ţări în care cerinţa formei scrise este exprimată în termeni asemănători.

Un argument hotărâtor în favoarea tezei conform căreia forma scrisă este prevăzută *ad probationem* este prevederea potrivit căreia orice excepţie privind existenţa şi validitatea convenţiei arbitrale trebuie ridicată sub sancţiunea decăderii cel mai târziu până la primul termen de înfăţişare.

Dacă am considera forma scrisă ca o cerinţă de ordin probator, sancţiunea nu este nulitatea, ci decăderea din dreptul de a face dovada existenţei convenţiei prin alt mijloc de probă. Sub acest aspect se poate considera că sancţiunea nulităţii prevăzută de legiuitor este o aplicare a principiului potrivit căruia un act a cărui probă nu se poate face este echivalent cu un act nul sau inexistent.

În ceea ce priveşte conţinutul celor două tipuri de convenţie arbitrală, pentru compromis există cerinţa precizării obiectului litigiului, a numelui arbitrilor sau a modalităţii de numire a lor; acestea sunt prevăzute sub pedeapsa nulităţii.

În dreptul francez cele două tipuri de convenţie arbitrală au, din punctul de vedere al formei, un regim diferit. Astfel, potrivit art. 1443 din Noul Cod de procedură civilă, clauza compromisorie trebuie, sub pedeapsa nulităţii, să fie încheiată în scris, în timp ce, cu privire la compromis, art. 1449 din acelaşi cod prevede doar că, compromisul este constatat prin act scris (fără niciun fel de sancţiune) şi că acest act scris poate consta şi într-un proces-verbal semnat de arbitri şi de părţi. Cât priveşte arbitrajul internaţional, art. 1493 şi art. 1494 nu mai impun cerinţa încheierii convenţiei arbitrale în scris.

Doctrina franceză susţine că în cazul clauzei compromisorii cerinţa formei scrise este *ad validitatem*, iar în cazul compromisului *ad probationem*. Despre proba acesteia (a convenţiei arbitrale), în arbitrajul internaţional se poate realiza prin orice mijloc (de probă).

Aşadar, legislaţiile statelor diferă ca opinie privind calificarea formei scrise ca formă *ad validitatem* sau *ad probationem*.

§3. Legea aplicabilă convenţiei arbitrale în arbitrajele comerciale internaţionale

Determinarea legii aplicabile condiţiilor de fond ale convenţiei sau clauzei de arbitraj, implică următoarele situaţii:

- se aplică *lex voluntatis* – părţile având posibilitatea să aleagă legea aplicabilă;
- în lipsa lui *lex voluntatis* se aplică *lex contractus* (legea aplicabilă contractului principal, care, la rândul său, poate fi determinată fie prin *lex voluntatis*, fie pe baza criteriilor de localizare obiectivă a contractului respectiv);
- dacă nu se poate determina *lex contractus*, se aplică legea sediului organului arbitral.

Convenţiile internaţionale pot conţine prevederi diferite cu privire la criteriile de determinare a legii aplicabile convenţiei de arbitraj.

Convenţia de arbitraj este guvernată de legea stabilită prin acordul părţilor, *lex voluntatis*. Potrivit principiului *lex voluntatis*, condiţiile de validitate şi efectele convenţiei de arbitraj sunt supuse legii desemnate de către părţi.

În majoritatea sistemelor de drept, părţile beneficiază de o largă libertate de alegere în privinţa legii aplicabile convenţiei arbitrale.

Extinderea principiului libertăţii contractuale în materia convenţiei de arbitraj este recunoscută şi în dreptul român[1].

Principiul libertăţii de alegere este consacrat şi prin unele convenţii internaţionale. Astfel, Convenţia de la New York din 1958 condiţionează recunoaşterea şi executarea unei sentinţe arbitrale străine de validitatea convenţiei de arbitraj în virtutea legii căreia au subordonat-o părţile (art. V parag. 1 lit. a).

Tot astfel, Convenţia de la Geneva din 1961, referindu-se la faza iniţială a litigiului, precum şi la cauzele de anulare a sentinţei arbitrale, prevede că existenţa şi valabilitatea unei convenţii de arbitraj se apreciază conform legii căreia au supus-o părţile (art. VI parag. 2 lit. a şi art. IX parag. 1 lit. a).

Determinarea legii aplicabile convenţiei arbitrale prin acordul părţilor

Determinarea legii aplicabile convenţiei arbitrale de către părţi este soluţia adoptată în dreptul convenţional, dar este comună majorităţii sistemelor de drept şi se admite că, competenţa legii desemnate de către părţi spre a cârmui convenţia arbitrală poate fi considerată în zilele noastre ca un principiu general de drept internaţional privat.

Astfel, Convenţia de la New York din 1958 privind recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, prevede că regularitatea sentinţei este condiţionată *inter alia* de validitatea convenţiei arbitrale. Validitatea convenţiei se determină, potrivit art. V parag. 1 lit. a), în principal „în virtutea legii căreia părţile au subordonat-o".

Convenţia de la Geneva din 1961 a preluat această soluţie conflictuală, extinzându-i sfera de aplicare la situaţia în care existenţa sau validitatea acesteia este determinată de către o instanţă judecătorească pe care una dintre părţi a sesizat-o cu soluţionarea litigiului fără a ţine seama de această convenţie. Dacă în faţa instanţei se invocă excepţia de necompetenţă derivând din existenţa convenţiei arbitrale, soluţionarea excepţiei presupune examinarea existenţei şi a validităţii convenţiei, iar aceasta se va

---

[1] *I. Macovei*, op. cit., p. 349.

face, potrivit art. VI parag. 1 lit. a), „conform legii căreia părţile au supus convenţia arbitrală".

Iar în conformitate cu art. IX parag. 1 lit. a) din aceeaşi convenţie, se admite refuzul recunoaşterii şi executării unei sentinţe arbitrale numai dacă anularea acesteia este pronunţată de o instanţă competentă din punct de vedere internaţional şi s-a întemeiat, între altele, pe nevaliditatea convenţiei arbitrale dedusă din „legea căreia părţile au supus-o"[1].

Determinarea legii aplicabile convenţiei arbitrale de către arbitri

Atât Convenţia de la New York, în art. V, cât şi Convenţia de la Geneva, în art. IX, indică drept lege aplicabilă convenţiei arbitrale, în lipsa alegerii acesteia de către părţi, legea ţării unde sentinţa a fost dată. Implicit, legea sediului arbitrajului ca lege aplicabilă convenţiei trebuie avută în vedere şi de către arbitri.

Determinarea legii aplicabile fondului – electio iuris în instanţă

Cu privire la determinarea legii aplicabile fondului, majoritatea sistemelor de drept, practica şi doctrina de specialitate consideră acordul de voinţă al părţilor un factor esenţial în determinarea legii aplicabile fondului. Această alegere se poate face fie în însuşi contractul încheiat, prin inserarea unei clauze numite convenţional *pactum de lege utenda*, fie ulterior, cu ocazia declanşării unui litigiu arbitral între părţile contractante[2].

Legea care determină caracterul arbitrabil al litigiului

Problema arbitrabilităţii litigiului, ca o condiţie de liceitate a obiectului convenţiei arbitrale, este tratată diferit de la un sistem de drept la altul.

Regimul de drept internaţional privat al arbitrabilităţii va fi examinat fie în raport de legea aplicabilă convenţiei arbitrale, fie în raport de legea aplicabilă contractului principal, fie în raport de legea forului sesizat.

La data încheierii convenţiei problema care se pune este aceea a respectării condiţiilor care asigură validitatea acesteia, de aceea arbitralitatea se examinează ca o condiţie de liceitate a obiectului convenţiei arbitrale. Fiind o cerinţă de fond, substanţială, i se aplică legea căreia părţile au înţeles să o supună: *lex voluntatis*.

Legea aplicabilă în conformitate cu conţinutul convenţiei arbitrale

Potrivit tezei jurisdicţionale, competenţa de a guverna convenţia arbitrală aparţine sediului tribunalului arbitral. Teza contractualistă conferă vocaţie în aplicare legii contractului principal, ori unei legi proprii, această ultimă soluţie fiind împărtăşită de adepţii autonomiei convenţiei arbitrale.

Ideea autonomiei convenţiei arbitrale faţă de contractul principal este aproape unanim acceptată în arbitrajul internaţional şi o consecinţă importantă a acestei autonomii constă în faptul că legea aplicabilă convenţiei arbitrale poate fi diferită de aceea a contractului principal.

Raporturile dintre contractul de comerţ internaţional şi convenţia arbitrală

Există o disociere şi o conexitate între cele două contracte. Prin obiectul lor, contractul principal şi convenţia arbitrală se individualizează, aşa cum s-a putut reţine din cele arătate până acum, ca operaţiuni juridice pe deplin distincte.

---

[1] *V. Roş*, op. cit., p.182.

[2] *Victor Babiuc*, Dreptul comerţului internaţional, Ed. Sylvi, Bucureşti, 2001, p. 138.

Contractul principal reglementează drepturile şi obligaţiile părţilor în cadrul unei furnizări de mărfuri, prestări de servicii, executări de lucrări, acţiuni de colaborare sau de cooperare economică, tehnică ori ştiinţifică. Între cele două contracte poate fi stabilită mai întâi o strânsă legătură de ordin formal.

În mod obişnuit, convenţia arbitrală se înfăţişează ca o clauză compromisorie, inserată în contextul contractului principal. Ea se analizează în aceste cazuri ca un „contract într-un contract".

§4. Efectele convenţiei arbitrale

Aria de incidenţă a definiţiei actului juridic civil – „stabilirea ori fixarea drepturilor subiective şi obligaţiilor civile pe care le-a generat, modificat ori stins un astfel de act" – se aplică şi în cazul efectelor convenţiei arbitrale. Deci dreptul menţinându-şi şi în acest caz rolul de drept comun aplicabil, definiţia va reprezenta reperul corectei stabiliri a consecinţelor realizării contractului arbitral.

Efectele convenţiei arbitrale sunt următoarele:

a) are forţă obligatorie pentru părţile contractante, obligativitate care se răsfrânge şi asupra hotărârii arbitrale ce va finaliza procesul generat de punerea în aplicare a convenţiei;

b) învesteşte valabil instanţa arbitrală, atribuind arbitrilor puterea de a soluţiona litigiul.

Tribunalul arbitral îşi verifică propria competenţă de a soluţiona un litigiu şi hotărăşte în această privinţă printr-o încheiere, care poate fi desfiinţată numai prin acţiunea în anulare introdusă împotriva hotărârii arbitrale.

Şi instanţa judecătorească îşi verifică competenţa, în cazul în care părţile în proces au încheiat o convenţie arbitrală, pe care una dintre ele o invocă în faţa ei.

Procesul va fi reţinut spre soluţionare de către instanţa judecătorească dacă:

1. pârâtul şi-a formulat apărările în fond, fără nicio rezervă întemeiată pe convenţia arbitrală;

2. convenţia arbitrala este lovită de nulitate ori este inoperantă;

3. tribunalul arbitral nu poate fi constituit din cauze vădit imputabile pârâtului în arbitraj.

În celelalte cazuri, instanţa judecătorească, la cererea uneia dintre părţi şi dacă va constata că exista convenţie arbitrală, se va declara necompetentă. Dacă apare un conflict de competenţă, el se rezolvă de instanţa judecătorească ierarhic superioară instanţei în faţa căreia s-a ivit conflictul.

c) exclude competenţa instanţelor statale pentru litigiul care face obiectul ei.

Arbitrajul se organizează şi se desfăşoară potrivit convenţiei arbitrale. Principalul efect al convenţiei arbitrale îl constituie excluderea competenţei instanţelor judecătoreşti pentru litigiul care face obiectul convenţiei.

Instanţa care ar fi fost competentă să judece litigiul în fond, în primă instanţă (numită instanţă competentă), dacă nu ar fi existat convenţia arbitrală, este însă îndreptăţită, la sesizarea părţii interesate, să soluţioneze cererile pentru înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi în organizarea şi desfăşurarea arbitrajului.

Asemenea cereri vor fi soluţionate de instanţa judecătorească sesizată cu soluţionarea litigiului, dacă părţile au încheiat convenţia arbitrală în cursul judecării procesului la acea instanţă. În ambele cazuri, instanţa va soluţiona aceste cereri de urgenţă şi cu precădere, cu procedura ordonanţei preşedinţiale.

d) stabileşte cadrul organizatoric şi procedura arbitrală care vor conduce la pronunţarea unei hotărâri susceptibile de executare silită, uzându-se forţa de constrângere a statului.

Evident, pentru producerea acestor efecte, caracterul operaţional al convenţiei presupune încheierea ei în termeni fermi. Se poate constata frecvent în practică, inserarea de dispoziţii de atribuire a unor competenţe alternative, în favoarea arbitrajului sau a unor instanţe de drept comun.

Competenţa arbitrală – efect al convenţiei arbitrale

Efectul pozitiv al convenţiei de arbitraj îl constituie dreptul şi obligaţia părţilor de a recurge la instanţa arbitrală, instituită prin clauza compromisorie sau prin compromis, pentru soluţionarea diferendului juridic dintre ele; efectul negativ al convenţiei de arbitraj constă, corelativ efectului pozitiv, în sustragerea acelui diferend juridic din competenţa instanţelor judecătoreşti. Competenţa arbitrală se înfăţişează astfel ca fiind corolarul firesc al incompetenţei instanţelor judecătoreşti.

Sursa convenţională implică şi alte consecinţe în materie de competenţă precum: interpretarea strictă a situaţiei de *ultra petita*; întinderea competenţei şi caracterul său limitat în timp, incidente privind organizarea şi desfăşurarea arbitrajului, modul de rezolvare a conflictelor de competenţă ce ar putea apărea între tribunalul arbitral şi instanţa judecătorească.

Caracterul convenţional al învestirii tribunalului arbitral explică şi justifică atât conţinutul cât şi limitele competenţei arbitrale în raport cu materia litigioasă. Sub acest aspect, interesează numai compromisul prin care părţile convin să se soluţioneze pe calea arbitrajului un litigiu ivit între ele, un litigiu actual şi determinat al cărui obiect trebuie arătat în cuprinsul acestuia sub sancţiunea nulităţii. În acest caz materia litigioasă este suficient determinată şi constituie un criteriu al competenţei arbitrale.

Prin clauza compromisorie părţile convin să se soluţioneze pe calea arbitrajului litigiile ce se vor naşte, aşa încât materia litigioasă susceptibilă de arbitraj este doar evocată, insuficient determinată.

Încheierea compromisului presupune acordul prealabil al părţilor în sensul determinării litigiului. Limitele obiectului litigiului în compromis nu pot fi reconsiderate decât printr-un nou acord al părţilor realizat în acest scop.

Reglementarea efectelor convenţiei arbitrale

Fie că îmbracă forma compromisului, fie că îmbracă forma clauzei compromisorii, fie că vizează un arbitraj instituţional, fie un arbitraj ad-hoc, convenţia arbitrală produce aceleaşi efecte.

Doctrina franceză[1] examinează efectele clauzei compromisorii sub următoarele aspecte:

---

[1] *Ph. Fouchard, E. Gaillard şi B. Goldman* consideră că efectul pozitiv al convenţiei arbitrale constă în obligaţia părţilor de a respecta acest angajament şi reprezintă în acelaşi timp fundamentul competenţei tribunalului arbitral, în vreme ce efectul negativ îl reprezintă interdicţia pentru părţi de a supune litigiul vizat de convenţie jurisdicţiilor statale.

- obligaţia pentru părţile contractante de a executa convenţia;
- autonomia parţială a clauzei compromisorii;
- prioritatea competenţei tribunalelor arbitrale faţă de cea a instanţelor statale;
- constituirea tribunalului arbitral; în ceea ce priveşte efectele comune ale compromisului şi clauzei compromisorii, acestea sunt considerate a fi următoarele:
- declanşarea procedurii arbitrale;
- inopozabilitatea, de principiu, a convenţiei arbitrale faţă de terţi;
- efectele depline ale convenţiei faţă de părţi, care se angajează să sustragă litigiul determinat de la judecata în faţa instanţelor statale şi faţă de arbitrii desemnaţi, care devin arbitri ai tuturor părţilor şi îşi asumă faţă de aceştia importante obligaţii, între care şi aceea de a-şi îndeplini misiunea până la capăt.

În dreptul francez, potrivit art. 1458 al Noului Cod de procedură civilă, „atunci când un litigiu pentru care tribunalul arbitral este sesizat, în virtutea unei convenţii arbitrale, este dedus în faţa unei jurisdicţii statale, aceasta se va declara incompetentă.

Dacă tribunalul arbitral nu este încă sesizat, jurisdicţia statală trebuie să se declare necompetentă, afară de cazul în care convenţia de arbitraj este în mod evident lovită de nulitate. În aceste două cazuri jurisdicţia statală nu poate invoca din oficiu necompetenţa sa".

În Statele Unite, Legea federală din 1925 privind arbitrajul consacră în art. 2 caracterul irevocabil şi susceptibil de executare silită al convenţiei arbitrale. Aceeaşi lege, în art. 3 prevede că o jurisdicţie federală americană, sesizată cu un litigiu ce face obiectul unei convenţii arbitrale, după ce s-a asigurat că litigiul intră în prevederile convenţiei arbitrale, se va desesiza la cererea uneia din părţi. Prin art. 4 legea reglementează, de asemenea, procedura prin care tribunalele federale pot ordona, în prezenţa unei convenţii arbitrale, soluţionarea litigiului ce face obiectul convenţiei de către tribunalul arbitral.

Legea engleză din 1950 privind arbitrajul prevede în art. 4.1 că „dacă o parte într-o convenţie arbitrală, orice persoană care o reprezintă, sau orice avânzi-cauză acţionează în justiţie cealaltă parte, reprezentantul sau avânzii-cauză, în legătură cu litigiul ce face obiectul convenţiei, oricare parte poate, dar înaintea oricărei apărări pe fond sau înaintea îndeplinirii oricărei alte proceduri, să ceară tribunalului să se desesizeze.

Atunci când tribunalul apreciază că nu există niciun motiv valabil care să se opună soluţionării litigiului conform prevederilor convenţiei arbitrale, iar reclamantul era, la data sesizării instanţei, dator şi determinat să se conformeze oricărei exigenţe pentru buna desfăşurare a arbitrajului, tribunalul se va desesiza"[1].

Convenţia arbitrală produce deci următoarele categorii de efecte: a) efecte faţă de părţile contractante; b) faţă de tribunalul arbitral; c) faţă de terţi.

Efectele convenţiei de arbitraj faţă de părţi

Convenţia de arbitraj produce efecte atât de natură contractuală cât şi de natură procedurală sau, altfel spus, ea produce efecte pozitive, precum obligaţia părţilor de a se adresa arbitrajului pentru soluţionarea litigiului ivit între ele şi efecte negative, precum incompetenţa instanţelor judecătoreşti pentru soluţionarea diferendelor avute în vedere prin convenţia de arbitraj.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Dreptul comerţului internaţional, Partea specială, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p. 417.

Efecte de natură contractuală

Convenţia de arbitraj, fiind un acord de voinţă, are putere de lege între părţile contractante. Prin încheierea convenţiei de arbitraj, părţile îşi asumă unele obligaţii specifice.

Ele se angajează să supună diferendul lor unui anumit arbitraj, să aleagă arbitrii şi să execute de bunăvoie sentinţa pronunţată.

Efectele convenţiei arbitrale se produc numai între părţile în cauză. Datorită relativităţii efectelor sale, convenţia de arbitraj este inopozabilă terţelor persoane.

Obligaţia părţilor de a deferi arbitrilor spre soluţionare litigiile născute între ele este în prezent recunoscută de practica arbitrală internaţională.

Convenţiile internaţionale referitoare la arbitraj recunosc în egală măsură obligaţia părţilor de a supune arbitrilor litigiile avute în vedere prin convenţia de arbitraj.

Încă din 1923, Protocolul de la Geneva referitor la clauzele de arbitraj a admis implicit această obligaţie a părţilor, afirmând în art. 1 validitatea între părţile aparţinând statelor contractante, a compromisului şi a clauzei compromisorii.

Convenţia de arbitraj produce efecte nu numai faţă de părţi, ci şi faţă de succesorii părţilor.

În această categorie se includ succesorii universali sau cu titlu universal, succesorii cu titlu particular şi creditorii chirografari ai părţilor[1].

Transmiterea efectelor convenţiei arbitrale operează şi faţă de succesorii cu titlu particular, cum ar fi, de exemplu, cesionarul acţiunii arbitrale, dacă îşi stabileşte această calitate prin înscrisuri corespunzătoare.

Convenţia de arbitraj fiind un contract, efectele ei au, ca în cazul oricărui contract, un caracter relativ, ceea ce înseamnă opozabilitatea faţă de părţi şi inopozabilitatea faţă de terţe persoane.

Convenţia de arbitraj nu produce efecte faţă de terţi.

Practica arbitrală a decis că o clauză compromisorie cuprinsă într-un contract de vânzare comercială internaţională produce efecte numai între părţile în cauză[2].

Sub aspectul finalităţii îndeplinite, convenţia de arbitraj este un act procedural care dă naştere unui efect principal şi negativ, precum şi unui efect complementar şi pozitiv.

Efectul principal şi negativ rezidă în excluderea competenţei instanţelor judecătoreşti de drept comun de a rezolva litigiul respectiv.

În domeniul arbitrajului instituţional, îndrituirea Comisiei de arbitraj de a soluţiona un diferend exclude, pentru acel litigiu, potrivit art. 4 alin. (2) din Regulament, competenţa instanţelor de drept comun.

Excluderea intervenţiei instanţelor judecătoreşti comportă şi unele precizări. Prin încheierea unei convenţii de arbitraj, incompetenţa judiciară va fi absolută sau relativă.

---

[1] În cazul reorganizării societăţii parte la convenţia de arbitraj, societatea care i-a preluat patrimoniul va prelua în calitate de succesor universal sau cu titlu universal şi poziţia juridică a societăţii respective. – Idem, p. 118.

[2] S-a decis, de asemenea, că în vânzarea maritimă FOB, clauza compromisorie din contractul de navlosire încheiat de cumpărător cu armatorul şi prin care s-a atribuit competenţa arbitrajului maritim din Londra nu este opozabilă vânzătorului din contractul de livrare a mărfurilor, deoarece vânzătorul are calitatea de terţă persoană faţă de contractul de navlosire.

În prima situație, excepția de arbitraj poate fi invocată în orice fază a procedurii, de oricare dintre părțile litigante și din oficiu de către instanță.

În cea de-a doua situație, excepția de arbitraj poate fi invocată numai de partea interesată, înainte de începerea dezbaterilor asupra fondului litigiului, *in limite litis*. Părțile pot însă renunța la invocarea convenției de arbitraj.

În principiu, incompetența instanțelor judecătorești generată de o convenție de arbitraj este relativă, întrucât rezultă din acordul părților, exprimat în compromis sau clauza compromisorie.

Astfel, Convenția de la New York din 1958 precizează, în art. II parag. 3, că tribunalul unui stat contractant, sesizat cu un litigiu privind o problemă asupra căreia părțile au o convenție de arbitraj, va îndruma părțile la arbitraj, la cererea uneia din ele, dacă nu constată că acea convenție este caducă, inoperantă sau susceptibilă de a fi aplicată.

Convenția de la Geneva din 1961 prevede, în art. VI parag. 1, că excepția întemeiată pe existența unei convenții de arbitraj și prezentată în fata instanței judecătorești sesizate de către una din părți trebuie să fie ridicată de către pârât, sub pedeapsa decăderii, înaintea sau în momentul prezentării apărărilor sale asupra fondului, după cum legea instanței sesizate consideră excepția de necompetență ca o chestiune de procedură sau de fond.

Limitele incompetenței instanțelor judecătorești sunt configurate de momentul în care se invocă excepția de arbitraj în cadrul unei acțiuni judiciare.

Efecte de natură procedurală

Deși convenția de arbitraj este un act juridic de natură contractuală, ea produce importante efecte și în planul dreptului procedural: un efect negativ constând în excluderea competenței instanțelor judecătorești în soluționarea litigiilor care formează obiectul convenției de arbitraj, independent de forma de arbitraj aleasă de părți, instituțional sau ad-hoc, dar și un efect pozitiv ce constă în puterea conferită arbitrilor de a statua asupra propriei lor competențe.

Convențiile internaționale în materie, precum și majoritatea legislațiilor moderne privind arbitrajul consacră principiul necompetenței instanțelor de drept comun pentru soluționarea litigiilor avute în vedere prin convenția de arbitraj[1].

Principiul competenței tribunalului arbitral de a statua asupra propriei competențe, sau principiul "*competence-competence*", este unul din cele mai importante în arbitrajul internațional, recunoscut de principalele convenții internaționale în materie și majoritatea legislațiilor privind arbitrajul, precum și de majoritatea regulamentelor de arbitraj".

Trebuie precizat că dacă competența arbitrilor de a statua asupra propriei lor competențe este unul din efectele convenției de arbitraj, puterea arbitrilor de a se pronunța nu este dată de convenția arbitrală însăși, nici de principiul *pacta sunt servanda* care justifică caracterul său obligatoriu.

Principiul "*competence-competence*" permite arbitrilor să-și continue misiunea chiar dacă existența sau validitatea convenției de arbitraj este contestată de una din

---

[1] *Ph. Fouchard, E. Gaillard, B. Goldman*, Traité de l'arbitrage commercial international, Ed. Litec, Paris, 1996, p. 417.

părţi pentru cauze care afectează în mod direct clauza compromisorie sau compromisul, şi nu doar ca o consecinţă a eventualei nulităţi a contractului principal.

Autonomia convenţiei de arbitraj în raport cu contractul principal este suficientă pentru a reglementa cazul de invaliditate rezultat, dar acest principiu nu poate să justifice continuarea de către arbitri a misiunii lor dacă acest caz de invaliditate afectează chiar convenţia arbitrală.

În dreptul comparat este dominantă soluţia constând în permiterea instanţelor judecătoreşti de a aprecia existenţa şi validitatea convenţiei de arbitraj fără a aştepta ca arbitrii să se pronunţe ei înşişi asupra acestei probleme. Această soluţie a fost mult timp acceptată în dreptul englez care prevedea că instanţele pot soluţiona problemele de competenţă în orice moment la cererea uneia din părţi.

Efectele convenţiei arbitrale de natură procedurală faţă de părţi

Părţile care au semnat convenţia sunt, în principiu, obligate să se conformeze acesteia şi să se adreseze, pentru litigiul care face obiectul convenţiei, arbitrajului.

Posibilitatea de a sesiza instanţa de drept comun continuă să existe şi dreptul poate fi valorificat şi pe această cale dacă pârâtul nu se prevalează de existenţa convenţiei şi îşi formulează apărări în fond fără nicio rezervă întemeiată pe convenţia arbitrală.

Convenţia arbitrală se încheie pentru ca litigiul eventual sau deja născut să fie încredinţat judecăţii unor persoane desemnate de co-contractanţi sau în conformitate cu voinţa acestora şi implicit să fie sustras judecăţii instanţelor de drept comun.

Convenţia arbitrală creează pentru părţi obligaţia de a urma, pentru soluţionarea litigiului care face obiectul ei, procedura arbitrală, nu cea de drept comun.

Prin convenţia arbitrală părţile îşi asumă o obligaţie de a face, constând în supunerea litigiului judecăţii arbitrilor şi o obligaţie de a nu face, constând în abţinerea de a supune litigiul dintre ele judecăţii instanţelor statale[1].

Efectele convenţiei arbitrale faţă de tribunalul arbitral

Cel de-al doilea efect pozitiv al convenţiei arbitrale este acela că dă tribunalului arbitral puterea de a determina limitele litigiului, valabilitatea convenţiei, de a se pronunţa asupra propriei sale competenţe, de a soluţiona litigiul ce face obiectul convenţiei.

Principiul kompetenz-kompetenz

Competenţa atribuită tribunalului arbitral cuprinde nu numai dreptul de a pronunţa o hotărâre în litigiul supus arbitrajului, ci şi obligaţia de a-şi verifica şi a se pronunţa asupra propriei competenţe, de a soluţiona orice excepţie privitoare la limitele însărcinării, existenţa şi valabilitatea convenţiei arbitrale, constituirea tribunalului şi desfăşurarea procedurii.

Regula kompetenz-kompetenz are o dublă funcţie şi produce două efecte: primul este acela că permite arbitrilor să se pronunţe asupra propriei lor competenţe, iar al doilea este acela că permite arbitrilor să se pronunţe primii asupra competenţei lor.

Convenţia de la Geneva din 1961 în art. V.3 impune arbitrilor, fie că este vorba de arbitrajul ad-hoc, fie că este vorba de cel instituţional, o obligaţie de a decide asupra competenţei în următorii termeni: „sub rezerva controlului judiciar ulterior prevăzut

---

[1] *Simona Secu*, Probleme privind convenţia de arbitraj având în vedere reglementările din sistemele juridice belgian, englez, francez, elveţian, american, precum şi dispoziţiile din art. II al Convenţiei de la New York din 1958, R.D.C. nr. 6/2000, p. 98.

prin legea forului, arbitrul a cărui competenţă este contestată nu trebuie să se desesizeze de proces; el are dreptul de a hotărî asupra propriei sale competenţe şi asupra existenţei şi valabilităţii convenţiei de arbitraj sau a contractului din care aceasta face parte".

Atribuţia arbitrului de a decide asupra propriei sale competenţe îşi găseşte fundamentarea în principiul procedural potrivit căruia judecătorul acţiunii este şi judecătorul excepţiei.

Dreptul tribunalului arbitral de a-şi verifica şi a se pronunţa asupra propriei competenţe este consacrat în regula numită "kompetenz-kompetenz" sau "competence-competence".

În dreptul francez regula este enunţată în art. 1466 din Noul Cod de procedură civilă, potrivit căruia: „dacă în faţa arbitrului, una din părţi contestă în originea sa, ori în întinderea sa puterile jurisdicţionale ale arbitrului, aparţine acestuia dreptul de a statua asupra validităţii sau limitele învestirii sale".

Principul kompetenz-kompetenz a fost consacrat în principalele convenţii internaţionale, dar şi în majoritatea reglementărilor naţionale prin legi sau regulamente ale unor instituţii permanente de arbitraj.

Astfel, regula este înscrisă în art. V.3 al Convenţiei de la Geneva din 1961, prima convenţie care o formulează explicit. Convenţia de la New York, cu trei ani mai devreme, reglementează numai condiţiile de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale.

Convenţia de la Washington pentru reglementarea diferendelor relative la investiţii între state şi persoane ale altor state, prevede în art. 41 că „(1) Tribunalul decide asupra competenţei sale. (2) Orice cerere de declinare a competenţei formulată de către una dintre părţi şi întemeiată pe motivul că diferendul nu este de competenţa centrului său, din orice alt motiv, de aceea a tribunalului, trebuie să fie examinată de către tribunal, care decide dacă aceasta trebuie să fie tratată ca o chestiune prealabilă sau dacă examinarea sa trebuie să fie legată de cea a chestiunilor de fond". Legea model consacră această regulă în art. 16.3.

Principiul kompetenz-kompetenz permite tribunalului arbitral să-şi continue misiunea chiar dacă existenţa sau validitatea convenţiei arbitrale este contestată de una din părţi pentru cauze care afectează direct cauza compromisorie sau compromisul şi nu numai în cazul unei eventuale nulităţi a contractului principal.

Autonomia convenţiei arbitrale justifică dreptul arbitrilor de a cerceta validitatea convenţiei, acesta fiind un efect specific al principiului kompetenz-kompetenz, care le permite, dacă e cazul, să constate şi nulitatea convenţiei şi să statueze, prin hotărâre, asupra necompetenţei lor. Nici autonomia convenţiei, nici regula kompetenz-kompetenz nu ar putea justifica soluţionarea litigiului în faţa unei cauze de invaliditate proprie convenţiei arbitrale.

Efectele convenţiei arbitrale faţă de instanţele de drept comun

Efectul pozitiv al convenţiei arbitrale impune părţilor să respecte angajamentul de a soluţiona litigiul dintre ele prin arbitraj; acestuia îi corespunde un efect negativ prin care se interzice jurisdicţiilor statale să soluţioneze litigiul care face obiectul unei astfel de convenţii.

Principiul desesizării instanţelor statale

Regula desesizării instanţelor statale pentru litigiul care face obiectul convenţiei arbitrale este afirmat atât în convenţii internaţionale, cât şi în dreptul intern, iar practica a impus-o înainte de consacrarea ei legislativă.

În Protocolul relativ la clauzele de arbitraj de la Geneva din 1923, art. IV alin. (1) dispune că „Tribunalul unui stat contractant sesizat cu un litigiu asupra unei probleme sau subiect cu privire la care părţile au încheiat o convenţie vor trimite părţile la arbitraj".

Convenţia de la Geneva din 1961 recunoaşte şi afirmă implicit principiul necompetenţei instanţelor statale în prezenţa unei convenţii arbitrale în art. VI.3. Legea model, prin art. 8 dispune că „tribunalul sesizat cu un litigiu asupra unei probleme făcând obiectul unei convenţii arbitrale, va trimite părţile la arbitraj dacă una dintre ele o cere, cel mai târziu până la punerea primelor concluzii asupra fondului litigiului".

Soluţia adoptată în dreptul englez reflectă raportul dintre convenţia arbitrală, competenţa tribunalului arbitral şi competenţa jurisdicţiei statale: un acord urmărind să excludă competenţa jurisdicţiilor statale este nul; convenţia arbitrală nu poate avea ca efect decât justificarea amânării oricărei proceduri în faţa justiţiei statale până la pronunţarea sentinţei arbitrale, iar nu necompetenţa jurisdicţiei statale[1].

În dreptul francez, regula desesizării este înscrisă în art. 1458 din Noul Cod de procedură civilă care o reglementează în două ipoteze:

- prima ipoteză este aceea în care, existând o convenţie arbitrală, sunt sesizate cu soluţionarea litigiului atât tribunalul arbitral cât şi justiţia statală. În acest caz, instanţa statală se va declara necompetentă;
- a doua ipoteză este aceea în care tribunalul arbitral nu a fost încă sesizat cu litigiul ce face obiectul convenţiei arbitrale. Jurisdicţia statală sesizată trebuie să se declare, de asemenea, necompetentă, afară de cazul în care convenţia arbitrală este în mod evident nulă.

În niciuna din aceste situaţii jurisdicţia statală nu-şi poate invoca din oficiu necompetenţa. Desesizarea tribunalului statal în prima ipoteza este pură şi simplă.

Excepţia de necompetenţă rezultând din existenţa convenţiei arbitrale este o excepţie de procedură, care pentru a fi primită trebuie ridicată în faţa jurisdicţiei statale înaintea oricărei apărări pe fond.

§5. Tipuri specifice de clauze

Clauze arbitrale deficitare

Pentru a produce efecte juridice, convenţia arbitrală trebuie să exprime clar voinţa părţilor de a recurge la arbitraj.

O clauză de arbitraj este incompletă dacă nu indică locul unde arbitrajul se va desfăşura. În acelaşi timp, alegerea unui loc neutru presupune că nicio parte nu impune regulile de procedură proprii.

În lipsa unei manifestări de voinţă sau în prezenţa unei clauze echivoce, arbitrajul nu poate avea loc.

---

[1] *Ph. Fouchard. E. Gaillard. B. Goldman*, op. cit., p. 418.

Potrivit acestui text, hotărârea arbitrală poate fi desființată prin acțiune în anulare când tribunalul arbitral a soluționat litigiul fără să existe o convenție arbitrală sau în temeiul unei convenții inoperante.

Uneori convențiile arbitrale nu sunt formulate şi redactate în termeni clari şi precişi, fiind destul de frecvente cazurile în care arbitrii trebuie să stabilească voința reală a părților. Este cazul clauzelor patologice, a celor combinate, a celor în alb şi a celor prin referire.

Clauzele patologice

Clauzele compromisorii incomplete sau greşit redactate sunt denumite în literatura juridică clauze ambigue sau *clauze patologice*[1].

Sunt considerate a fi patologice acele convenții arbitrale care prezintă un viciu de natură a infirma derularea normală a procedurii arbitrale.

Aceste clauze obligă arbitrii la un act de interpretare, dar care nu poate depăşi limitele conferite acestora prin convenție.

Interpretate prin aplicarea efectului util, aceste clauze arbitrale îşi recapătă eficiența, restabilindu-se voința părților care a avut de suferit ca exprimare legală datorită necunoaşterii corespunzătoare a mecanismului arbitrajului.

Convențiile arbitrale sunt patologice în practică datorită mai multor motive. Ca frecvență se evidențiază: desemnarea instituției de arbitraj sau a tipului de arbitraj într-o manieră insuficient precizată, uneori chiar eronată, stabilirea unei modalități de desemnare a arbitrilor inoperantă, nominalizarea unor arbitri care au încetat din viață sau nu mai profesează, reguli de procedură imposibil de urmat etc.

Din punct de vedere al efectelor, clauza patologică dă naştere la dificultăți în derularea procedurii, putându-se ajunge chiar şi la împiedicarea desfăşurării arbitrajului – mai ales în cazul arbitrajului ocazional – dacă nu este posibil să se stabilească pe cale de interpretare voința concordantă care permite arbitrajului să se desfăşoare.

Ca exemplu, în materia arbitrajului internațional, o eroare des întâlnită este desemnarea greşită a arbitrajului Camerei de Comerț Internaționale, care îşi are sediul la Paris, prin localizarea ei în alte oraşe.

Practica CCI a reținut prin mai multe sentințe că o clauză arbitrală afectată de un asemenea tip de eroare este valabilă, deoarece din ea rezultă voința comună a părților de a recurge la arbitraj conform Regulamentului CCI. Este întâlnită şi desemnarea aceleiaşi instituții sub denumirea de „Secția Internațională a Camerei de Comerț din Paris", organism inexistent.

Jurisprudența instanțelor statale franceze a fost de aceeaşi părere. Printr-o hotărâre din 24 martie 1994, Curtea de Apel Paris a considerat că: „faptul că o clauză compromisorie vizează Camera de Comerț din Paris în loc de Camera de Comerț Internațională din Paris constituie o simplă eroare materială".

Nealăturându-se modelului francez, instanțele elvețiene au refuzat să recunoască eficiența unor clauze arbitrale care nu îndeplinesc cerința exprimării lor într-o manieră clară în ceea ce priveşte desemnarea instituției competente să soluționeze litigiul arbitral[2].

---

[1] Denumirea „*clauze patologice*" aparține lui Frederic Eisemann în lucrarea *La clause d'arbitrage pathologique* (1974) apud *O. Căpățână*, Convenția arbitrală deficitară, R.D.C. nr. 12/1999, p. 6.

[2] *Georgiana Dănăilă*, Considerații teoretice şi practice asupra clauzei compromisorii, Dreptul nr. 11/2001, p. 71.

Instanţele au statuat că această susţinere nu poate fi primită deoarece clauza compromisorie are caracter alternativ, lăsând opţiunii ulterioare a părţilor, aşa cum rezultă din folosirea conjuncţiei „*sau*", determinarea organului de jurisdicţie competent.

Potrivit sensului său normal, conjuncţia „*sau*" pune în situaţie de egalitate, în contextul citat, arbitrajul şi instanţa judecătorească, excluzând vreo ierarhizare prestabilită între ele.

Exercitarea acestei opţiuni era, cu alte cuvinte, subordonată acordului corespunzător al părţilor, fie în favoarea arbitrajului, fie în favoarea instanţei judecătoreşti.

Tot astfel, o clauză compromisorie deficient formulată nu permite a se trage concluzia indubitabilă că părţile au înţeles să recurgă la arbitraj cu excluderea competenţei instanţelor judecătoreşti.

Tăcerea cu privire la impunerea de soluţionare a litigiului pe cale arbitrală nu poate avea valoarea de acceptare tacită. Acordul privitor la soluţionarea pe cale arbitrală presupune o manifestare de voinţă neechivocă a părţilor.

Clauzele în alb

Sunt cunoscute sub această denumire acele clauze arbitrale care nu precizează modalităţile de desemnare a arbitrilor nici direct, nici prin trimitere la regulamentul de arbitraj al vreunei instituţii de arbitraj. Aceasta poate îmbrăca următoarea formă: „*Soluţionarea litigiilor – arbitraj*".

Din interpretarea în conformitate cu dispoziţiile legii noastre rezultă că o clauză în alb nu are ca efect nulitatea clauzei compromisorii, în timp ce dacă o clauză este conţinută într-un compromis, acesta este lovit de nulitate şi face imposibilă derularea arbitrajului.

Nulitatea acţionează însă numai dacă este invocată de parte; acoperirea nulităţii se poate realiza prin simpla desemnare a arbitrului.

În schimb, nici tribunalul arbitral, nici jurisdicţiile statale nu vor putea, peste voinţa părţilor, să recunoască eficacitatea unui compromis, atunci când nu conţine obiectul litigiului şi nici modalitatea de numire a lor.

În Franţa însă, deşi pentru arbitrajul intern clauza în alb atrage nulitatea convenţiei arbitrale, în arbitrajul internaţional o astfel de clauză este considerată valabilă, cu singura precizare că, în cadrul arbitrajului ocazional, o asemenea clauză face aproape imposibilă derularea procedurii (dificultatea este accentuată dacă părţile nu colaborează).

Clauzele combinate sau contradictorii

Sunt considerate clauze contradictorii sau combinate acele clauze în care părţile prevăd, pentru soluţionarea litigiului dintre ele, fie competenţa arbitrajului, fie a jurisdicţiilor statale.

Interpretarea care să producă efecte juridice este că se atribuie competenţă de soluţionare tribunalelor arbitrale, iar controlul hotărârii arbitrale aparţine jurisdicţiilor statale.

De asemenea, această clauză se poate interpreta în sensul că sunt de competenţa tribunalului arbitral acele litigii născute din executarea sau neexecutarea unui contract susceptibil de soluţionare prin arbitraj şi de competenţa jurisdicţiilor statale celelalte litigii, care potrivit legii sunt nearbitrabile.

Partea care a redactat o clauză combinată, creând ambiguitate, nu se poate prevala tocmai de ambiguitatea acesteia.

Convenţia arbitrală prin referire

Această clauză prevede că „sub sancţiunea respectării ordinii publice sau a bunelor moravuri şi a dispoziţiilor imperative ale legii, părţile pot stabili prin convenţia arbitrală sau prin act scris încheiat ulterior, fie direct, fie prin referire la o anumită reglementare care are ca obiect arbitrajul, normele privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, revocarea şi înlocuirea arbitrilor ... şi în general, orice alte norme privind buna desfăşurare a arbitrajului". Textul are în vedere în principal arbitrajul instituţionalizat.

Convenţia arbitrală prin referire este valabilă şi în arbitrajul internaţional organizat şi desfăşurat potrivit legii române. Sub acest aspect, în legislaţia franceză, deşi este frecvent practicată, clauza prin referire nu este consacrată legislativ în arbitrajul intern, fiind acceptată de practică şi doctrină.

Secţiunea a 3-a. Convenţia arbitrală maritimă

§1. Noţiune

În legislaţia maritimă internaţională, părţile pot conveni ca un litigiu existent sau care s-ar putea naşte ulterior să fie deferit arbitrajului. În primul caz, vorbim de o convenţie arbitrală, în cel de-al doilea caz, de o clauză arbitrală.

Conform Actului privind arbitrajul din 1950, convenţia arbitrală este: „o înţelegere scrisă pentru a se deferi arbitrajului orice litigiu prezent sau viitor, cuprinzând sau nu numirea unui arbitru".

Multe din charterele pe timp sau pe voiaj internaţionale prevăd arbitrajul la Londra. Conform altor clauze, părţile convin să soluţioneze litigiul în arbitraj la New York (următorul centru după Londra) sau în alte locuri, inclusiv Paris, Tokyo, Hamburg şi uneori la Moscova sau Peking. La fel se întâmplă şi în cazul contractelor de construcţie sau vânzare a navelor şi pentru vânzarea de hidrocarburi, care numesc Londra sau alte centre maritime ca loc al arbitrajului.

Când un contract maritim conţine o clauză arbitrală care restricţionează competenţa arbitrului pentru chestiuni ce ţin de cuantumul obiectului operaţiunii comerciale, se dă posibilitatea părţilor să apeleze şi la procedura comună.

Clauzele arbitrale de acest tip sunt necesare pentru determinarea competenţei de judecată în raport cu mărimea obiectului litigios; în funcţie de acest criteriu se stabileşte şi împrejurarea dacă o cauză poate fi supusă arbitrajului sau nu.

Dificultatea este aceea că un arbitru nu poate lua o hotărâre corectă asupra cuantumului fără a decide asupra problemei dacă pretenţia a fost exagerată şi, la fel, o instanţă de drept comun nu poate lua o hotărâre asupra stabilirii culpei fără să ia în considerare mărimea prejudiciului[1].

---

[1] Cu o astfel de situaţie s-a confruntat arbitrul în cauza *IC of CI împotriva Royal Hotel* (1997) LRLR 94; acesta a procedat la pronunţarea unei hotărâri asupra cuantumului, deşi era în curs procedura comuna ce avea în atenţie problema stabilirii culpei. Singura cale de a evita

Validitatea şi scopul convenţiei arbitrale

Pentru a combate îndoielile privind validitatea sau scopul convenţiei arbitrale, au fost recunoscute două principii importante de-a lungul timpului de către principalele convenţii arbitrale internaţionale, de majoritatea legislaţiilor moderne şi de majoritatea regulilor arbitrajului instituţionalizat.

Primul este *competence-competence*[1], noţiune prin care tribunalele arbitrale sunt îndreptăţite să delimiteze propria jurisdicţie asupra unui arbitraj.

Această delimitare include o apreciere a validităţii/valabilităţii şi a scopului convenţiei arbitrale, supusă unei verificări ulterioare de către instanţele de control când verifică sentinţa arbitrală.

Acest principiu are la bază ideea că nu există niciun motiv de a suspecta că arbitrii înşişi nu pot ajunge la o decizie corectă şi imparţială privind propria jurisdicţie.

Cel de-al doilea principiu este *separabilitatea*, individualizarea convenţiei arbitrale de contractul principal, care împiedică pe una din părţi să caute să anuleze o convenţie arbitrală atacând însăşi validitatea contractului.

Deşi există un acord general privind cele 2 principii, supuse unor anumite nuanţări, problema care dintre regulile curţilor trebuie să se aplice hotărârilor privind existenţa, validitatea şi scopul convenţiei arbitrale este încă controversată.

Câteva metode competitive de a rezolva aceste probleme s-au dezvoltat în diferite state în ultimele decenii.

Elementele unei convenţii arbitrale maritime

Pentru ca o convenţie arbitrală să fie valabilă este necesar (deşi nu suficient) să aibă o formă de genul: „*litigiile vor fi soluţionate prin arbitraj*". O astfel de prevedere, într-o convenţie guvernată de legea engleză, constituie o convenţie arbitrală, iar omisiunile vor fi completate de procedura instituită de lege.

O astfel de clauză ar putea da naştere la litigii privind probleme precum: raportul de cauzalitate dintre litigiu şi contractul-cadru; numirea arbitrilor; competenţa organismului care desemnează arbitrii atunci când părţile nu sunt de acord; reguli de procedură arbitrală.

Atunci când părţile au naţionalitate diferită se pot naşte şi probleme privind dreptul material şi procedural aplicabil. Aşa încât este de dorit, şi aşa se întâmplă de obicei, ca o convenţie arbitrală să lămurească mai multe probleme.

Multe din instituţiile arbitrale au instituit în cuprinsul regulamentelor proprii o formulare standard a clauzei arbitrale.

Deşi adoptarea unei clauze în termenii stabiliţi de aceste instituţii ar fi de preferat, o convenţie arbitrală poate fi agreată de părţi în orice termeni. Cu toate acestea, o convenţie arbitrală ar trebui să stabilească:

a) *Numărul arbitrilor*: dacă părţile nu stabilesc în niciun fel, litigiul va fi soluţionat de un arbitru unic. Dacă părţile doresc mai mult de un arbitru, clauzele ar trebui să stabilească dacă litigiul va fi soluţionat de trei arbitri sau de doi arbitri şi un supraarbitru.

---

un astfel de inconvenient este aceea de a disjunge acest tip de dispoziţie arbitrală – *Arbitration Law Monthly*, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, London, 2004, p. 11.

[1] *Emmanuel Gaillard*, International Arbitration Law: validity and scope of arbitration agreement, New York Law Journal, 1998.

b) *Modalitate de numire*: convenţia arbitrală ar trebui să stabilească procedura de numire a arbitrului unic atunci când părţile nu se pun de acord. Astfel, pe lângă posibilitatea de a fi numit de Curte, ceea ce implică timp şi bani cheltuiţi, se poate agrea ca în acest caz cel care va numi arbitrul să fie Preşedintele sau Secretarul unei organizaţii de comerţ sau de arbitraj. De obicei, clauza va menţiona numirea de către „Preşedintele (sau Secretarul, după caz) al ... sau, în caz că acest lucru nu este posibil, de către împuternicitul său în acest sens".

c) *Reguli de procedură*: dacă convenţia arbitrală nu stabileşte reguli de procedură şi nu face trimitere la astfel de reguli, procedura va fi în mare măsură la alegerea arbitrilor. Dacă se doreşte limitarea alegerii procedurii aplicabile, trebuie specificat acest lucru în mod expres, de exemplu „se vor administra numai probe cu acte", „nu va fi permisă reprezentarea legală".

d) *Hotărârea arbitrală* să fie o condiţie prealabilă procedurii de drept comun. Clauza poate fi încorporată în contractele unde părţile doresc mai întâi o hotărâre arbitrală în vederea executării silite ce va avea loc după procedura de drept comun.

e) *Legea naţională aplicabilă*. Problema legii aplicabile unui contract cuprinzând o clauză arbitrală sau oricărui litigiu la care se referă o convenţie arbitrală este soluţionată de dreptul internaţional privat prin instituţia conflictului de legi

Cu toate acestea, pentru a evita suita de argumente referitoare la locul încheierii contractului, naţionalitatea părţilor, sediu şi alte elemente care ar putea determina legea aplicabilă, este de preferat stabilirea legii aplicabile în chiar convenţia arbitrală.

f) *Arbitrii să nu se supună legii*. Nu de puţine ori, clauzele arbitrale din contractele internaţionale conţin această formulare. Scopul este ca arbitrii să judece „în mod amiabil", „în echitate", „conform uzanţelor comerciale", „conform principiilor generale".

Formularea ar avea o oarecare utilitate în sistemul de drept romano-german, unde într-adevăr legea poate fi strictă în formulare şi se schimbă mai greu faţă de provocările momentului.

În sistemul anglo-saxon însă, o astfel de clauză nu prea îşi are rostul, având în vedere că judecătorii de drept comun sunt liberi să dea o hotărâre în funcţie de specificul cauzei, creând astfel drept (precedent judiciar).

Cu toate acestea, un arbitru, din orice sistem de drept ar fi, ce trebuie să judece conform acestei clauze, ar trebui să îşi folosească în primul rând experienţa tehnică şi cunoştinţele comerciale şi ar trebui să încerce să aplice principiile de drept, spiritul legii, mai degrabă decât litera legii.

§2. Clauza arbitrajului la Londra

Clauza arbitrală reglementează de obicei o procedură de numire a arbitrilor şi prevede ce se va întâmpla în caz că aceştia nu se pun de acord. O clauză dintr-un *charter-party* ar putea fi, conform unui contract Baltime:

„Arbitraj: Orice litigiu rezultând din prezentul contract se va deferi arbitrajului din Londra (sau alt loc, cum se convine în căsuţa 24), care va soluţiona în complet format dintr-un arbitru numit de armator şi altul numit de navlositor; dacă arbitrii nu se pun de acord asupra unei decizii, se va numi un supraarbitru de către ei; hotărârea arbitrilor sau a supraarbitrului va fi definitivă şi irevocabilă pentru părţi".

Această clauză ar putea fi exprimată, în contractele standard, foarte sumar astfel: „*Place of Arbitration – London; Law: English*" („Arbitraj la Londra – după procedura engleză").

În astfel de situaţie, Actul privind arbitrajul din 1950, aşa cum a fost modificat de Actul privind arbitrajul din 1979, ajută părţile să stabilească procedura adecvată.

Nu toate părţile care încheie un contract maritim sunt de acord cu clauza arbitrală. Unii, inclusiv cel puţin două companii petroliere importante, preferă deferirea litigiului direct Curţii Comerciale engleze. Această atitudine este cauzată de experienţa lor precedentă în faţa arbitrajului, dinainte de adoptarea Actului privind arbitrajul din 1979. De asemenea, este cauzată de preferinţa pentru procedura de drept comun care nu implică riscul suportării unor cheltuieli suplimentare neprevăzute.

Unele contracte pot să nu vorbească nimic de locul arbitrajului, aşa încât reclamantul va trebui să formuleze acţiunea împotriva pârâtului în ţara unde pârâtul îşi are sediul sau centrul principal de afaceri. Cu toate acestea, părţile pot, după ce litigiul a luat naştere, să încheie o convenţie arbitrală.

Până la apariţia Legii Arbitrajului din 1996, Curţile din Marea Britanie ajunseseră la concluzia că o convenţie arbitrală este privită ca un contract distinct de cel principal. Prin urmare, dacă contractul principal – fie el de vânzare, de asigurări maritime, de construcţii nave etc. – a încetat, orice obligaţie de a arbitra diferendele născute sub efectele contractului principal ar rămâne valabilă.

Acest principiu este acum căzut în desuetudine prin Secţiunea 7 din Legea Arbitrajului din 1996. Singura întrebare care poate fi ridicată în legătură cu Legea din 1996 este aceea dacă diferendul dintre părţi „cade" în condiţiile convenţiei arbitrale.

Principalul obstacol în calea adoptării separării principiului de legea comună se consideră a fi decizia Camerei Lorzilor pronunţată în cauza dintre *Jureidini şi NB and IM Insurance Co Ltd* [1915] AC 499. Consiliul Privat (*The Privy Council*) în cauza dintre *SCP Ltd şi AL&G Insurance Co Ltd* [2004] UKPC 2 a arătat că o parte care nu respectă contractul principal nu are niciun drept de a insista în a se adresa unei curţi arbitrale[1].

Secţiunea 43 din Legea Arbitrajului maritim britanic din 1996 permite unei părţi la arbitraj să înainteze Curţii un ordin prin care să ceară ca o a treia parte să asiste la arbitraj pentru a oferi probe, pentru a dezvălui documente sau alte probe materiale pentru arbitri[2].

Secţiunea 8 (1) din Legea Arbitrajului din 1999 stabileşte următoarele:

„(a) dreptul conform secţiunii 1 de a impune o clauză arbitrală de sine stătătoare se referă la condiţia de a supune diferendul arbitrajului;

(b) convenţia arbitrală – *the arbitration agreement* – este o convenţie în formă scrisă pentru îndeplinirea scopurilor arătate în Partea 1 a Legii Arbitrajului din 1996.

---

[1] Arbitration Law Monthly, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, London, 2004, p. 8.

[2] În cauza *Sunderland Steamship P&I Asociation contra Gatoil International Inc.*, The Lorenzo Halcoussi (1988) 1 Lloyd's Rep 180 Steyn J a susţinut că legea nu a permis solicitantului să întreprindă/să înceapă o expediţie de pescuit şi că nu a fost răspunzător pentru Curte să dispună ca o a treia pare (terţ) să dezvăluie toate documentele relevante aflate în posesia sa, astfel încât solicitantul să poată căuta printre ele şi să vadă dacă a fost ceva relevant. – *Arbitration Law Monthly*, vol. 4, nr. 3, Ed. Informa House, London, 2004, p. 1.

Terţul trebuie tratat, din motivele arătate în acea Lege, ca parte a convenţiei arbitrale în ceea ce priveşte diferendele dintre el şi promitent referitor la impunerea clauzei arbitrale de către terţi"[1].

§3. Clauza arbitrajului la New York

Contractele de navlosire conţin clauze arbitrale. Unele dintre contracte au adoptat forma prevăzută de Bursa de Mărfuri de la New York care arată:

„Ar trebui ca orice litigiu apărut între Proprietari (Owners) şi Navlositori (Charterers) să fie înaintat în faţa a trei arbitri, câte unul să fie numit de fiecare cocontractant în parte şi cel de al treilea de către cei doi aleşi astfel".

Alte contracte de navlosire au încorporate formularea *Shelltime 4*, stabilind că un litigiu apărut în contract este supus clauzei arbitrale UMAA. Partea relevantă a clauzei prevede:

„Toate litigiile apărute din acest contract care nu pot fi rezolvate amiabil trebuie deduse arbitrajului de la Londra. Doar dacă părţile sunt de acord, se judecă de un singur arbitru, dacă nu fiecare parte trebuie să numească câte un arbitru"[2].

„O prevedere agreată de părţile ce desfăşoară orice tranzacţie maritimă sau o prevedere dintr-un contract ce probează o tranzacţie comercială în sensul că orice litigiu provocat de acel contract sau tranzacţie, sau refuzul de a executa în parte sau în întregime contractul să fie soluţionate de arbitraj, precum şi o convenţie scrisă în vederea soluţionării pe calea arbitrajului a unui litigiu existent derivând dintr-un astfel de contract, tranzacţie sau refuz de executare" este considerată clauză arbitrală sau convenţie în sensul *United States Arbitration Act*[3].

Modelul de clauză arbitrală al SAM prevede:

„Orice litigiu care ar putea să decurgă din acest contract charter va fi deferit spre soluţionare către 3 persoane la New York, una numită de fiecare dintre părţi, iar a treia de cele două persoane astfel desemnate; decizia lor sau a oricăror două dintre ele va fi definitivă şi pentru scopul executării oricărei hotărâri, această convenţie poate fi considerată o regulă a Curţii.

Acest contract charter va fi guvernat de Federal Maritime Law of the United States (Legea Maritimă Federală a SUA). *Procedurile se vor desfăşura în acord cu Rules of the Society Maritime Arbitrators, Inc.* (Regulile Societăţii Arbitrilor Maritimi – SAM). *Arbitrii vor fi membri ai Society Maritime Arbitrators, Inc.* (SAM)"[4].

Dacă părţile convin ca litigiul să fie soluţionat în conformitate cu Regulamentul Societăţii de Arbitraj Maritim, acest regulament, cu toate modificările la zi, va fi obligatoriu pentru părţi şi va face parte din convenţia arbitrală.

Cu toate acestea, în afară de regulile privind dreptul arbitrilor de a soluţiona litigiul, părţile pot conveni să modifice Regulamentul. Dacă nu se stipulează altfel, părţile, convenind asupra aplicării Regulamentului, convin ca hotărârea arbitrală să fie publicată de Societatea Arbitrilor Maritimi şi/sau corespondenţii săi.

---

[1] Arbitration Law Monthly, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, London , 2004, p. 6.

[2] Idem, p. 5.

[3] *U.S. Federal Arbitration Act*, ed. 2008.

[4] *The Society of Maritime Arbitrators*, Inc., SMA Arbitration Rules, New York, 2008.

Cea mai comună clauză de arbitraj la New York este clauza arbitrală cuprinsă în *New York Produce Exchange Time Charter Party.*

Clauza arbitrală va necesita în mod normal ca fiecare parte să-şi numească propriul arbitru [conform parag. II (2) din Regulile SAM "Terms", capitolul destinat arbitrilor] cu condiţia provizorie de numire ulterioară fie a unui arbitru unic, fie a unui al treilea arbitru; numirea ulterioară a unui arbitru unic este necesară numai când este cerută audierea orală, sau când arbitrii originari – "*original arbitrators*" – nu sunt de acord.

Dacă clauza prevede numirea unui singur arbitru şi omite prezentarea modului de constituire a tribunalului, ori dacă părţile nu au căzut de acord asupra unei persoane care să fie desemnată, pot fi urmate două direcţii: fie părţile trebuie să cadă de acord în scris pentru modificarea clauzei în sensul „doi arbitri şi un supraarbitru", fie „trei arbitri" sau va fi necesar a se apela la Înalta Curte (*High Court*) pentru a judeca numirea unui singur arbitru.

Este esenţial ca partea care doreşte să înceapă un arbitraj să ia în considerare condiţiile clauzei arbitrale stipulate în contract înainte de numirea unui arbitru.

Atenţia trebuie acordată compunerii tribunalului (arbitru unic, doi arbitri şi un supraarbitru, trei arbitri) şi, de asemenea, specificării calificării necesare pentru alegerea arbitrului (de exemplu, „comerciant" sau „membru al Bursei Baltice"); aceste probleme pot fi soluţionate ulterior prin acordul scris al ambelor părţi.

Aceeaşi consideraţie trebuie acordată oricăror altor condiţii restrictive conţinute în cadrul contractului cu privire la durata procesului sau extinderea termenului de judecată (ce se poate realiza fie în baza acordului dintre părţi, fie de către instanţa de judecată), ştiut fiind că aceste modificări nu sunt uşor de obţinut.

Dacă clauza arbitrală nu menţionează Regulile SAM, dezbaterile vor fi conduse în acord cu procedura şi practica maritimă existentă. Inserarea Regulilor SAM în clauza arbitrală, totuşi, poate aduce importante avantaje.

Regulile permit conexarea diferendelor, impun adversarului arbitrajul fără a necesita ca o instanţă judecătorească să hotărască asupra acestui aspect şi conferă flexibilitate. De asemenea, există posibilitatea ca prin hotărârea arbitrală să se acorde onorariile avocaţilor şi cheltuielile completului arbitral să se împartă.

SAM a promulgat Regulile Concilierii care au fost emise în 1988 după Modelul UNCITRAL. Concilierea sau medierea, ambele fiind proceduri ce nu pot obliga la nimic, pot fi folositoare în rezolvarea tuturor sau doar a unora dintre diferendele nerezolvate, în timp ce relaţiile de afaceri pe termen lung se păstrează în continuare intacte.

În 1999, SAM a introdus Regulile pentru Mediere[1]. Reglementarea standardelor clauzei arbitrale este atributul Asociaţiei Americane de Arbitraj – AAA. Potrivit normelor AAA, cel mai important pas în a iniţia un arbitraj este convenţia arbitrală.

Această convenţie poate fi de unul sau de 2 feluri: poate lua forma unei „clauze arbitrale privind dispute viitoare" inserată într-un contract sau, când părţile nu au prevăzut dinainte arbitrajul, poate lua forma unei supuneri a disputei existente arbitrajului. AAA, fără a percepe nicio taxă, va încerca să determine toate părţile să cadă de

---

[1] *The Society of Maritime Arbitrators*, Guide to Maritime Arbitration în New York (FAQs), 2000, p. 7.

acord asupra arbitrării unei asemenea dispute. Părțile pot să prevadă arbitrarea unor dispute viitoare inserând următoarea clauză în contractele lor:

„Clauza arbitrală standard"

„Orice controversă sau pretenție apărută din sau în legătură cu acest contract sau din încălcarea acestuia va fi deferită arbitrajului administrat de Asociația Americană de Arbitraj (AAA) conform Regulilor Arbitrajului Comercial care îi aparțin și cererea de judecare a hotărârii arbitrale date de arbitru sau de arbitri poate fi introdusă la orice instanță care are jurisdicție asupra acesteia".

Arbitrarea disputelor existente poate fi realizată folosind următoarea convenție arbitrală:

„Noi, părțile semnatare, prin prezenta convenție suntem de acord să supunem arbitrajului administrat de AAA, conform Regulilor Arbitrajului Comercial ce îi aparțin, următoarele dispute/controverse: (vor fi indicate pe scurt). Suntem de acord, în continuare, ca disputa menționată mai sus să fie supusă unuia sau la 3 arbitri. Suntem de acord, în continuare, că vom respecta cu strictețe convenția și regulile, că vom respecta și executa orice hotărâre arbitrală pronunțată de arbitri și că vom accepta judecarea căii de atac în fața unei instanțe care are jurisdicție asupra hotărârii arbitrale[1]".

O atenție specială este câteodată necesară pentru a determina în care stat sau oraș vor avea loc dezbaterile.

Dacă locul arbitrajului nu a fost arătat în contract sau în „actul de recunoaștere a hotărârii arbitrale", ori dacă părțile nu au anunțat în alt fel AAA asupra convenției lor privind locația, instituția arbitrală va desemna locația, în funcție de regulile sale.

Printre factorii determinanți luați în considerare se află: locațiile/domiciliile părților; locațiile martorilor și ale documentelor/înscrisurilor; locațiile terenurilor sau locul în care sunt depozitate materialele; costurile reciproce ale părților; locul încheierii contractului; locurile instanțelor la care s-au înregistrat acțiuni în trecut, dacă acestea au existat; locația celui mai apropiat complet de arbitri; orice alte argumente rezonabile care pot influența determinarea locului arbitrajului.

Dezbaterile pot fi ținute în orice arie geografică, nu doar acolo unde AAA are oficii regionale.

§4. Clauza arbitrajului la Paris

Clauza standard recomandată de Camera Internațională de Comerț este:

„Toate litigiile ce își au izvorul în acest contract charter party vor fi soluționate definitiv conform regulilor de arbitraj maritim internațional ale CIC – CMI (Comitetul Maritim Internațional) de către unul sau mai mulți arbitri numiți în conformitate cu aceste reguli"[2].

Este indicat să se stabilească în plus locul arbitrajului, legea aplicabilă problemelor în litigiu, numărul arbitrilor și limba în care se va desfășura arbitrajul.

Formularea clauzei contractuale de arbitraj recomandată de Camera Internațională de Comerț din Paris – recomandare suplimentară:

---

[1] *American Arbitration Association*, A Guide to Mediation and Arbitration for Business People, New York, 2001, p. 8.

[2] *The International Chamber of Commerce*, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 1998.

„Se atrage atenţia asupra faptului că potrivit legilor din anumite ţări, este necesar ca părţile contractuale să accepte în mod expres clauze de arbitraj formulate precis şi de o manieră specială.

Aceste părţi pot, dacă doresc, să stipuleze în clauza de arbitraj legea naţională care se aplică la contractul lor".

Toate diferendele ivite în legătură cu prezentul contract vor fi definitiv reglementate pe bază de conciliere şi arbitraj ale Camerei Internaţionale de Comerţ din Paris, de către unul sau mai mulţi arbitri numiţi în conformitate cu regulile.

Clauza arbitrală standard a CIC

CIC recomandă ca toate părţile care doresc să facă referiri la arbitrajul CIC în contractele lor să folosească clauza standard ce urmează.

Părţilor le este reamintit că va fi dezirabil pentru ele să stipuleze în însăşi clauza arbitrală legea care guvernează contractul, numărul arbitrilor, locul şi limba arbitrajului. Libertatea părţilor în a alege atât legea care va guverna contractul, cât şi locul şi limba în care se va desfăşura arbitrajul, nu este limitată de Regulile de Arbitraj ale CIC.

O atenţie deosebită este necesar a fi acordată faptului că legile anumitor state solicită ca părţile la contract să accepte în mod expres clauzele arbitrale, în unele cazuri într-un mod exact şi special.

„Toate diferendele născute din sau în legătură cu prezentul contract vor fi rezolvate definitiv conform Regulilor de Arbitraj ale Camerei Internaţionale de Comerţ de către unul sau mai mulţi arbitri desemnaţi cu respectarea Regulilor menţionate"[1].

Regulile de Arbitraj Maritim Internaţional ale CIC prevăd în art. 5 „Valabilitatea convenţiei arbitrale":

(1) Trebuie ca una dintre părţi să ridice unul sau mai multe pretexte privind existenţa sau validitatea convenţiei arbitrale, şi trebuie ca, Comitetul Permanent să fie mulţumit de existenţa *prima facie* (la prima vedere) a unei astfel de convenţii; Comitetul Permanent poate decide, fără a prejudicia admiterea sau meritele pretextului sau pretextelor, începerea arbitrajului. Într-o astfel de situaţie, orice decizie în privinţa competenţei arbitrului trebuie luată de arbitrul însuşi.

(2) Afară de cazul când este prevăzut altfel, arbitrul nu va înceta să aibă jurisdicţie pentru motivul că acel contract care cuprinde convenţia arbitrală este nul şi nu produce efecte sau pentru motivul că nu există, cu condiţia ca arbitrul să susţină validitatea convenţiei arbitrale.

Arbitrul va continua să fie competent – chiar dacă însuşi contractul nu poate exista sau este nul şi nu produce efecte – să determine drepturile respective ale părţilor şi să ia o hotărâre privind pretenţiile şi pledoariile lor.

(3) Dacă una dintre părţi refuză sau nu ia parte la arbitraj, arbitrajul trebuie să înceapă în ciuda unui astfel de refuz sau omitere.

Aceleaşi reguli arbitrale dispun la art. 6 din Cap. „*Dispoziţii introductive – Efectul convenţiei arbitrale*":

---

[1] *The International Chamber of Commerce*, International Court of Arbitration - Maritime, 2007.

(1) Când părţile cu căzut de acord să se conformeze arbitrajului potrivit Regulilor, trebuie să se conformeze *ipso facto* (chiar prin aceasta) la regulile privind data începerii procedurilor arbitrale, afară de cazul când părţile au fost de acord să se conformeze Regulilor asupra datei prin convenţia arbitrală.

(2) Dacă pârâtul nu depune un răspuns (întâmpinare), aşa cum prevede art. 5, sau dacă una din părţi ridică unul sau mai multe pretexte privind existenţa, valabilitatea sau scopul convenţiei arbitrale, Curtea va decide, fără a prejudicia admiterea sau meritele pretextului sau pretextelor, că arbitrajul trebuie să înceapă dacă este *prima facie* satisfăcător că poate exista o convenţie arbitrală în conformitate cu Regulile.

Orice decizie în privinţa competenţei tribunalului arbitral trebuie luată de către tribunalul arbitral însuşi.

Dacă instanţa judecătorească nu este convinsă, părţile vor fi notificate asupra faptului că arbitrajul nu poate începe. Într-o asemenea situaţie, oricare din părţi păstrează dreptul de a se adresa oricărei instanţe judecătoreşti competente indiferent dacă există sau nu o convenţie arbitrală obligatorie.

(3) Dacă vreuna dintre părţi refuză sau nu ia parte la arbitraj sau la orice etapă, arbitrajul trebuie să înceapă în ciuda acestui refuz sau omiteri.

Clauza compromisorie se înscrie ca o stipulaţie în cuprinsul unui contract comercial. Camera de Comerţ Internaţională de la Paris recomandă părţilor următoarea clauză: *orice litigiu decurgând din prezentul contract va fi soluţionat definitiv după Regulamentul de conciliere şi arbitraj al Camerei de Comerţ Internaţionale, de unul sau mai mulţi arbitri numiţi conform acestui Regulament.*

Datorită integrării sale, clauza de arbitraj apare ca un accesoriu al contractului extern. Convenţia de arbitraj are o cauză deosebită de a celorlalte prevederi ale contractului. Aceasta constituie un alt contract, având o independenţă relativă faţă de contractul principal[1].

---

[1] Prin hotărârea pronunţată la 30 noiembrie 1990, Curtea de apel Paris a admis eficacitatea clauzei compromisorii conţinută în înscrisurile anexate corespondenţei adresate de o parte celeilalte părţi. Părţii care pretindea că nu a primit documentele anexate, Curtea de apel i-a răspuns că „principiul bunei-credinţe care stă la baza relaţiilor contractuale conduce la admiterea faptului că, dacă se menţionează că un alt înscris este alăturat scrisorii acesteia, acest lucru s-a făcut într-adevăr; cocontractantul care a fost anunţat despre înscrisul respectiv are obligaţia de a verifica dacă a fost efectiv anexat şi de a-l cere în cazul în care a fost omis, fiind vorba de un înscris cu valoare contractuală pe care nu îl poate ignora fără a se supune riscului de a-i fi invocat ulterior, fără a se putea sustrage de la aplicarea lui". Curtea de Casaţie franceză a hotărât printr-o decizie pronunţată la 18 februarie 1992 că „un intermediar adresând în acelaşi timp vânzătorului şi cumpărătorului un înscris prin care se precizau condiţiile generale ale vânzării şi condiţiile respective fiind acceptate de către părţi, clauza compromisorie inclusă în acele condiţii generale trebuie să producă efecte". Aceeaşi Curte de Casaţie, printr-o hotărâre pronunţată la 3 martie 1992, a menţinut sentinţa arbitrală pronunţată de un tribunal arbitral în baza unei clauze compromisorii conţinute într-un contract de afretare la care un conosament făcea referire, dar fără să o reproducă.

Astfel, jurisprudenţa franceză este în armonie cu legislaţiile recente din străinătate care au admis validitatea clauzei compromisorii prin referinţă. Art. 1021 C.proc.civ. olandez prevede că „dovada existenţei convenţiei de arbitraj se face cu înscrisuri; în acest scop, este suficient un document scris cu prevederi privind arbitrajul sau care se referă la condiţiile generale ce prevăd

Regulamentul Curţii de Arbitraj a Camerei de Comerţ Internaţionale de la Paris prevede în art. 7 intitulat „Absenţa Convenţiei de Arbitraj" că „atunci când *prima facie* nu există între părţi nicio convenţie de arbitraj sau atunci când există o convenţie care nu vizează Camera de Comerţ Internaţională, dacă partea pârâtă nu răspunde în termenul de 36 zile, menţionat la art. 4.1 sau declină arbitrajul CCI, partea reclamantă este informată că acest arbitraj nu poate avea loc".

Efectele convenţiei arbitrale

Când părţile au căzut de acord să recurgă la arbitraj conform Regulilor de Arbitraj de la Paris[1], se va considera că s-au supus *ipso facto* regulilor aflate în vigoare la data începerii procedurilor arbitrale, în afară de cazul când părţile au fost de acord să se supună regulilor aflate în vigoare la data încheierii convenţiei arbitrale.

Dacă pârâtul nu a formulat întâmpinare, astfel cum prevede art. 5 din Reguli, sau dacă una din părţi nu a exprimat dezacordul său privind existenţa, validitatea sau scopul convenţiei arbitrale, Curtea va decide ca arbitrajul să înceapă dacă *prima facie* determină convingerea că există o convenţie arbitrală conform Regulilor.

Într-o astfel de situaţie, orice decizie în privinţa competenţei tribunalului arbitral va fi luată de tribunalul arbitral însuşi. Dacă Curtea nu va fi convinsă, părţile vor fi notificate că arbitrajul nu poate începe. În astfel de circumstanţe oricare dintre părţi păstrează dreptul său de a se adresa oricărei instanţe competente dacă există sau nu o convenţie arbitrală.

Dacă una dintre părţi refuză să ia parte sau lipseşte la arbitraj sau la oricare etapa a acesteia, procesul arbitral va începe în ciuda unui astfel de refuz sau a lipsei.

În cazul în care părţile nu se înţeleg astfel, tribunalul arbitral nu va înceta să fie competent pentru motivul oricărei pretenţii referitoare la nulitatea şi nevaliditatea contractului sau că acesta nu există, arătând că tribunalul arbitral confirmă valabilitatea convenţiei arbitrale.

Tribunalul arbitral va continua să fie competent să determine drepturile ce revin părţilor şi să accepte pretenţiile şi cererile părţilor chiar dacă există posibilitatea ca acel contract să nu existe sau să fie nul şi nevalid.

§5. Clauza arbitrajului la Tokyo

Pentru ca un litigiu să fie soluţionat de Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo, trebuie să existe între părţi o convenţie arbitrală sau o clauză încorporată în contract, prin care să convină ca litigiul să fie soluţionat de către Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo (TOMAC) de pe lângă Bursa Maritimă a Japoniei sau de către Bursa Maritimă a Japoniei (BMJ).

În acest caz, Regulile de arbitraj ale acestor instituţii, în vigoare la momentul încheierii convenţiei arbitrale, se vor considera ca fiind aplicabile prin convenţia părţilor.

---

arbitrajul, dacă acest document a fost, expres sau tacit, acceptat de cealaltă parte sau în numele său". Art. 7 alin. (2) din Legea model a UNCITRAL prevede că „Referirea într-un contract la un înscris care conţine o clauză arbitrală constituie o convenţie de arbitraj, cu condiţia ca acel contract să fie încheiat în formă scrisă şi referirea să fie astfel făcută încât să rezulte că acea clauză (arbitrală) face parte din contractul respectiv".

[1] *The International Chamber of Commerce*, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008.

O convenţie arbitrală se va redacta astfel:

„1. Litigiile vor fi supuse soluţionării Comisiei de Arbitraj Maritim de la Tokyo (TOMAC) de pe lângă Bursa Maritimă Japoneză, care va arbitra la Tokyo.

2. Procedura arbitrală se va desfăşura în conformitate cu Regulamentul Comisiei de arbitraj maritim de la Tokyo de pe lângă Bursa Maritimă Japoneză (Regulamentul TOMAC).

3. Hotărârea dată de arbitrii numiţi în conformitate cu Regulamentul TOMAC va fi definitivă şi obligatorie pentru părţi.

4. Alte convenţii arbitrale, dacă există, ce privesc acest litigiu, se consideră nule din momentul semnării acestei convenţii".

O clauză arbitrală se va redacta astfel:

„Arbitraj: Orice litigiu izvorând din sau în legătură cu prezentul contract se va soluţiona la Tokyo de către Comisia de arbitraj maritim de pe lângă Bursa Maritimă a Japoniei (TOMAC) conform Regulamentului TOMAC cu modificările ulterioare, şi hotărârea dată de arbitri va fi definitivă şi obligatorie pentru ambele părţi"[1].

Necesitatea clauzelor arbitrale sau a convenţiilor arbitrale în cadrul arbitrajului TOMAC

Când se încearcă rezolvarea unui diferend prin arbitraj, trebuie să existe o convenţie între părţi pentru aceasta.

Dovada unei astfel de convenţii îmbracă forma contractelor arbitrale sau a clauzelor arbitrale conţinute în contractele având ca obiect tranzacţii.

În plus, când, indiferent de limba în care este redactat contractul respectiv, apar prevederi precum „toate sau o parte din diferendele născute din sau în legătură cu acest contract" sau „toate sau o parte din diferendele născute din sau în legătură cu abordajul intervenit, urmare a anumitor împrejurări, între nava A şi nava B", o referire expresă că: „diferendul va trebui rezolvat prin arbitraj de către TOMAC (sau JSE)" sau „diferendul trebuie rezolvat prin arbitraj în acord cu regulile de arbitraj ale TOMAC (sau JSE)" care să fie introdusă în convenţia arbitrală sau în clauza arbitrală, oricare dintre părţile la diferend poate, unilateral, să înainteze cererea de sesizare procedurilor de arbitraj ale TOMAC, iar cererea va fi acceptată.

Aşadar, atunci când se întocmesc convenţiile sau clauzele arbitrale, pentru a asigura arbitrajul TOMAC sau al Bursei Navale a Japoniei, este recomandat cu tărie includerea frazelor „de către JSE" sau „de către TOMAC" alături de „arbitrajul ţinut la Tokyo"[2].

(1) Convenţiile arbitrale

În situaţia când un diferend se naşte indiferent de existenţa unui contract şi se pare că sunt prea puţine şanse pentru discuţii asupra unei înţelegeri care să conducă la o rezolvare amiabilă, părţile pot foarte bine să cadă de acord asupra arbitrării diferendului dintre ei. Convenţia care este formulată ca probă a intenţiei de a arbitra a părţilor constituie convenţia arbitrală.

---

[1] *The Tokyo Maritime Association and Consulting*, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005.

[2] *JSE - The Japan Shipping Exchange*, Guide to TOMAC Arbitration, Inc., 2004, p. 1.

Este recomandat ca părţile să adapteze forma preexistentă a convenţiei arbitrale a TOMAC la împrejurările în care se află şi să formuleze o convenţie adecvată în format A4.

Convenţie arbitrală (exemplificare)

_____20_____ (data)

Prin prezenta există un acord mutual între _____ **1 şi* _____ **1 pentru rezolvarea unora sau tuturor diferendelor născute din sau în legătură cu* _____ **2 privind: *3*

*1. Diferendele vor fi deferite Comisiei de Arbitraj Maritim de la Tokyo (TOMAC) a Bursei Navale a Japoniei pentru Arbitraj la Tokyo.*4*

2. Procedurile arbitrale şi toate chestiunile în legătură cu acestea vor trebui ghidate în concordanţă cu Regulile de Arbitraj Maritim ale Bursei Navale a Japoniei („Regulile TOMAC").

3. Hotărârea pronunţată de arbitrii desemnaţi în acord cu Regulile TOMAC trebuie să fie definitivă şi obligatorie pentru părţi.

4. Alte convenţii arbitrale, dacă există unele, care se referă la astfel de diferende, vor deveni nule şi nu vor produce efecte asupra întocmirii prezentei convenţii.

_____ **5* _____ **5*

Interpretarea convenţiei arbitrale:

*1) Se indică numele/denumirea părţilor

*2) Se înscriu informaţii suficiente care să permită determinarea problemelor fundamentale cum ar fi tipul contractului aflat în litigiu şi unde a avut loc ivirea diferendului.

*3) Se indică dedesubt particularităţile convenţiei de arbitraj.

*4) Arbitrajul internaţional este deferit doar la Tokyo.

*5) Toate părţile trebuie să semneze convenţia şi să indice adresele exacte. În cazul unei corporaţii, un reprezentant trebuie să semneze, iar numele şi sediul corporaţiei trebuie arătate. Se obişnuieşte ca semnăturile să fie aliniate orizontal una lângă celelalte, şi nu vertical, una deasupra celeilalte.

(2) Clauzele arbitrale

Exceptând micile variaţii privind formularea de-a lungul anilor în care au fost făcute revizuiri sau au fost introduse noi versiuni, clauzele arătate mai jos au fost incluse în formele standard ale JSE.

Este recomandat ca persoanele să folosească aceste clauze şi de asemenea în cuprinsul contractelor întocmite voluntar de ele:

Arbitraj

Unele sau toate diferendele ce se nasc din sau în legătură cu această convenţie trebuie deferite arbitrajului ţinut la Tokyo de către Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo a Bursei Navale a Japoniei (TOMAC) în acord cu Regulile TOMAC şi cu unele

din amendamentele la acestea, iar hotărârea pronunţată de arbitri trebuie să fie definitivă şi obligatorie pentru ambele părţi.

Interpretarea clauzei arbitrale

Clauza arbitrală prevede că, în cazul unor diferende viitoare, părţile ar fi de acord să se adreseze arbitrajului TOMAC pentru rezolvare[1].

§6. Tipuri de clauze arbitrale caracteristice unor instituţii maritime arbitrale internaţionale

Clauza arbitrală recomandată de Comisia de Arbitraj Maritim a CCI Ucraina

Părţilor convenţiei sau ale contractului care îşi doresc ca diferendele lor să fie deferite Comisiei de Arbitraj Maritim a Camerei de Comerţ şi Industrie a Ucrainei le este recomandat să includă în contractele lor următoarele clauze arbitrale:

1. *„Orice diferend apărut din prezentul contract sau în legătură cu el va fi deferit spre judecare şi stabilirea unei înţelegeri finale Comisiei de Arbitraj Maritim sau CCIU.*

Părţile sunt de acord ca judecării şi deciziei finale date spre rezolvarea acestui diferend să le fie aplicate Regulile Comisiei de Arbitraj Maritim a CCIU".

De asemenea, părţilor li se aduce la cunoştinţă că pot evita dificultăţile şi cheltuielile în plus dacă arată în mod corect legea sub care a fost încheiat contractul lor. Părţile pot, de asemenea, cum doresc, să specifice numărul arbitrilor, locul şi procedurile.

Poate fi folosită următoarea clauză:

2. *„Prezenta convenţie va fi reglementată de către legea _____ (numele ţării)".*

„Comisia de Arbitraj Maritim va fi compusă din _____ (un singur/3 arbitri)".

„Locul întrunirii Comisiei de Arbitraj Maritim va fi _____ (numele oraşului)".

„Limba în care se va desfăşura procedura Comisiei de Arbitraj Maritim va fi _____ (ucraineană, limba rusă sau alte limbi)".

---

[1] Idem, p. 2.

Capitolul IV
Instituții de arbitraj internațional

Secțiunea 1. Organizații regionale de arbitraj comercial internațional

Datorită amplorii arbitrajului comercial internațional au fost înființate o mulțime de instituții şi organizații naționale, internaționale şi regionale de arbitraj comercial internațional.

Organizațiile regionale de arbitraj comercial internațional sunt instituții non-guvernamentale care se ocupă de anumite zone geografice. Aceste organizații utilizează ca metode de soluționare a disputelor, cu excepția arbitrajului, negocierea şi medierea.

Fiecare instituție de arbitraj deține un grup de arbitri alcătuit din jurişti eminenți, judecători şi experți.

Regulile de arbitraj urmărite şi respectate de aceste organizații sunt Regulile de arbitraj ale UNCITRAL cu anumite modificări şi adaptări.

Conform Convenției de la New York, acordurile şi deciziile arbitrale sunt recunoscute şi executate în întreaga lume.

Organizațiile de arbitraj sunt instituții specializate create cu scopul de a media sau soluționa disputele izvorâte din neîndeplinirea obligațiilor stipulate în contractul de comerț exterior.

Organizațiile de arbitraj de împart în trei categorii:

- organizații naționale de arbitraj comercial;
- organizații regionale de arbitraj comercial;
- organizații internaționale de arbitraj comercial.

Organizațiile regionale de arbitraj comercial se referă la o anumită zonă geografică.

Printre cele mai cunoscute instituții regionale implicate în arbitraj se numără:

- IACAC – The Inter-American Commercial Arbitration;
- CAMCA – The Commercial Arbitration and Mediation Centre for the Americas;
- PCA – Permanent Court of Arbitration;
- European Court of Arbitration/Cour Européenne d'Arbitrage, Strasbourg;
- ACICA – Australian Centre for International Commercial Arbitration;
- APRAG – Asia Pacific Regional Arbitration Group
- SAARCLAWNET – South Asian Association for Regional Cooperation in Law;
- CIETAC – China International Economic and Trade Arbitration Commission;
- AALCO – Asian-African Legal Consultative Organization;
- GCC – Gulf Cooperation Council Commercial Arbitration Centre;
- OHADA – Organization for the Harmonization of Business Law in Africa;
- REAM – The European Arbitration and Mediation Network[1].

---

[1] *Ion Deleanu*, Arbitraj intern şi internațional, Ed. Rosseti, Bucureşti, 2006, p. 42.

§1. Comisia Inter-americană de Arbitraj Comercial (The Inter-American Commercial Arbitration Commission – IACAC)

IACAC reprezintă un sistem format din secţiuni naţionale sau reprezentanţe situate în toate ţările emisferei vestice, constituit pentru a soluţiona prin arbitraj sau conciliere disputele comerciale internaţionale.

Arbitrajele sunt conduse de arbitri special selectaţi de către părţi sau Comisie, conform Regulilor de Procedură IACAC. Comisia reprezintă toate republicile americane[1].

Scopurile Comisiei sunt următoarele:

1. Înfiinţarea unor sedii arbitrale în fiecare ţară americană. În acest scop, Comisia a înfiinţat reprezentanţe în diferite state, responsabile cu organizarea arbitrilor şi administrarea Regulilor standard ale Comisiei.

2. Modificarea legilor arbitrale pentru a facilita arbitrajul şi pentru a asigura aplicarea acordurilor şi deciziilor arbitrale. Secţiunile naţionale ale Comisiei au sarcina de a moderniza legile arbitrale.

3. Familiarizarea oamenilor de afaceri din toate republicile americane cu procedura arbitrală şi avantajele ei pentru exportatorii şi importatorii din comerţul inter-american. Acest lucru se realizează prin publicitate şi corespondenţă.

4. Arbitrarea sau soluţionarea diferendelor sau controverselor apărute în comerţul inter-american, care pot împiedica circuitul normal al bunurilor pe pieţe sau afectează relaţiile de bună-credinţă şi prietenie dintre companiile din ţările spaţiului american.

5. Obţinerea ratificării, în ţările respective, a Convenţiei Inter-americane de Arbitraj Comercial Internaţional din 1975 şi a Convenţiei Naţiunilor Unite privind Recunoaşterea şi Aplicarea Deciziilor Arbitrale Străine din 1958.

Înfiinţată în 1934, ca rezultat al Rezoluţiei XLI a celei de-a Şaptea Conferinţe Internaţionale a Statelor Americane, care a avut loc în Montevideo, Uruguay, în decembrie 1933, IACAC este formată dintr-un director general şi câte un director de la fiecare reprezentanţă. Comisia coordonează activitatea secţiunilor naţionale, furnizează servicii administrative şi serveşte drept *appointing authority* pentru arbitri.

Comisia se întruneşte cel puţin o dată la doi ani, şedinţa fiind guvernată de un Comitet Executiv şi susţinută financiar din taxele obţinute şi din contribuţiile reprezentanţelor şi a altor instituţii şi organizaţii interesate. Obligaţiile Comisiei sunt îndeplinite de personal sau comitete desemnate de Comisie.

Comisia se angajează în activităţi educaţionale, desfăşurate cu scopul de a creşte nivelul cunoaşterii şi utilizării arbitrajului comercial internaţional.

Convenţia Inter-americană de Arbitraj Comercial Internaţional a intrat în vigoare pe 16 iunie 1976. În martie 1996, Convenţia a fost aprobată de Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Mexico, Panama, Paraguay, Peru, Statele Unite, Uruguay şi Venezuela.

Articolul 3 al Convenţiei prevede: „În lipsa unui acord expres între părţi, arbitrajul se va desfăşura în conformitate cu Regulile de Procedură ale IACAC". Astfel, Convenţia conferă IACAC o responsabilitate specială.

---

[1] *Gabriel Mihai*, Arbitraj comercial internaţional, Ed. Dobrogea, Constanţa, 2005, p. 282 şi urm.

Convenția Națiunilor Unite privind Recunoașterea și Executarea Deciziilor Arbitrale Străine (1958) a fost aprobată, în octombrie 1995, de 105 națiuni, printre care Argentina, Barbados, Bolivia, Canada, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala, Mexico, Panama, Paraguay, Peru, Trinidad și Tobago, Statele Unite, Uruguay și Venezuela.

În anumite ocazii, părțile preferă în mai mare măsură concilierea decât arbitrajul. Aceasta este efectuată de către birourile Comisiei sau secțiunile naționale. IACAC a adoptat Regulile de Conciliere ale UNCITRAL.

Clauza de arbitraj recomandată de IACAC este enunțată astfel:

„Orice dispută, controversă sau reclamație ce privește acest contract, încălcarea, expirarea sau invaliditatea contractului va fi soluționată prin arbitraj în concordanță cu Regulile de Procedură ale IACAC, începând cu data încheierii acestui acord".

Comitetul executiv este format dintr-un președinte, 3 vicepreședinți, un director general și un asistent al acestuia, un secretar și un casier[1].

Secțiunile naționale IACAC

Reprezentanțele IACAC sunt: Argentina – Camera de Comerț a Argentinei; Bolivia – Camera Națională de Comerț a Boliviei; Brazilia – Centrul Brazilian de Arbitraj; Canada – Centrul Canadian de Arbitraj; Chile – Camera de Comerț din Santiago de Chile; Columbia – Camera de Comerț de la Bogota; Costa Rica – Camera de Comerț din Costa Rica; Ecuador – Camera de Comerț de la Guayaquil; Guatemala – Centrul Privat de Conciliere și Arbitraj; Mexico – Camera Națională de Comerț de la Ciudad de Mexico; Panama – Camera de Comerț, Industrie și Agricultură din Panama; Peru – Centrul de Conciliere și Arbitraj Comercial; Republica Dominicană – Camera de Comerț și Industrie a Districtului Național; Consiliul de Conciliere și Arbitraj; Spania – Curtea de Arbitraj de la Camera de Comerț din Madrid; Statele Unite – Asociația Americană de Arbitraj; Uruguay – Camera de Industrie din Uruguay; Venezuela.

§2. Centrul de Arbitraj și Mediere Comercială pentru Cele Două Americi (The Commercial Arbitration and Mediation Centre for The Americas – CAMCA)

Se știe faptul că disponibilitatea metodelor prompte, eficace și economice de rezolvare a disputelor are un rol important în creșterea și încurajarea comerțului și a investițiilor internaționale.

Folosirea arbitrajului și a medierii a sporit, acestea devenind mijloace preferate în locul apelării la instanțele de judecată.

În vederea remedierii disputelor private apărute în relațiile comerciale, The North American Free Trade Agreement – NAFTA – a încurajat, prin articolul 2022, utilizarea arbitrajului și a altor tehnici de rezolvare a acestor controverse. Medierea, ca metodă alternativă de rezolvare a disputelor în mod amiabil cu ajutorul unei terțe părți, și arbitrajul, ca metodă de rezolvare a divergențelor prin decizia imparțială a unei terțe părți, puteau fi utilizate pentru rezolvarea tuturor conflictelor apărute în investiții și comerț,

---

[1] *Victor Babiuc*, Dreptul comerțului internațional, Ed. Sylvi, București, 2002, p. 56.

construcţii, servicii financiare, franchising, proprietate intelectuală, producţie, petrol şi gaze şi în multe alte domenii.

American Arbitration Association (AAA), the British Columbia International Commercial Arbitration Centre (BCICAC), Camera Naţională de Comerţ a Mexicului şi The Quebec National and International Commercial Arbitration Centre s-au unit pentru a forma în 1995 CAMCA, primul centru de rezolvare a disputelor comerciale apărute între statele din cadrul NAFTA.

Cele patru organizaţii au semnat un acord de cooperare în vederea funcţionării CAMCA ca un forum internaţional, administrativ şi educaţional. Consiliul Guvernator al CAMCA a fost creat pentru a superviza regulile, procedurile, taxele şi pentru a valida arbitrii.

Conform cu obiectivele NAFTA, noul organism a fost creat pentru a fi un instrument eficient în rezolvarea conflictelor inevitabile ce se năşteau în urma derulării unor contracte internaţionale de comerţ.

Reprezentanţi din fiecare instituţie ce a constituit CAMCA conduc această organizaţie, stabilesc regulile, iar litigiile pot fi rezolvate la orice sediu al acestor instituţii.

Arbitri şi mediatori, ce aparţin mai multor naţiuni, sunt gata să rezolve litigiile folosind regulile stabilite de CAMCA. Rolul NAFTA este să promoveze dezvoltarea şi expansiunea comerţului între Canada, Statele Unite şi Mexic. Numărul litigiilor a sporit odată cu dezvoltarea comerţului internaţional. Articolul 2022 cere ca fiecare parte în litigiu să încurajeze rezolvarea disputelor prin metode alternative, cum ar fi medierea şi arbitrajul.

Pentru realizarea acestui lucru trebuie ca fiecare stat să implementeze proceduri care să permită folosirea arbitrajului ca metodă alternativă de rezolvare a disputelor comerciale.

Aceste cerinţe s-au putut rezolva prin semnarea unor tratate internaţionale referitoare la arbitraj (Convenţia de la New York 1958, Convenţia Panama 1975), cât şi prin crearea unor comisii internaţionale de mediere şi arbitraj.

Centrul de Arbitraj şi Mediere comercială pentru cele două Americi a fost creat special pentru a asigura imparţialitatea în rezolvarea litigiilor comerciale apărute între ţările semnatare NAFTA şi astfel erau deblocate unele tranzacţii comerciale pe teritoriile americane. CAMCA oferea proceduri uniforme de rezolvare a disputelor comerciale, prin mediere sau arbitraj, pe teritoriul statelor NAFTA.

În absenţa unei clauze de soluţionare a unei viitoare dispute (pe cale amiabilă), părţile pot supune controversa existentă medierii, sub auspiciul CAMCA folosind următorul acord:

„Noi, părţile semnatare, suntem de acord să supunem medierii, administrate de CAMCA, următoarea dispută, controversă sau plângere: ... Cererea de completare a unei reclamaţii referitoare la disputa, controversa sau plângerea supusă medierii, va fi suspendată până la finalul procesului de mediere".

Părţile pot susţine rezolvarea diferendelor viitoare prin arbitrajul CAMCA, inserând următoarea clauză în contract:

„Orice dispută, controversă sau reclamaţie legată de acest contract, sau încălcare a acestuia, va fi în final soluţionată prin arbitraj, administrat de CAMCA în conformitate cu regulile ei, iar procesul susţinut de arbitri va avea loc în orice Curte ce se află sub această jurisdicţie".

În lipsa unei clauze de rezolvare a unei viitoare dispute părțile pot supune controversa existentă arbitrajului sub auspiciul CAMCA folosind următorul acord:

„Noi, părțile semnatare, suntem de acord să supunem arbitrajului, administrat de CAMCA, următoarea dispută, controversă sau plângere: ... Suntem de acord cu respectarea acordului și a regulilor și cu faptul că procesul susținut de arbitri va avea loc în orice Curte ce se află sub această jurisdicție".

Părțile pot adăuga clauzelor de arbitraj următoarele: a) *„Numărul arbitrilor va fi de (unul sau trei)"; b) „Arbitrajul va avea loc în (oraș și/sau țară)"; c) „Legea aplicabilă disputei va fi ..."*.

CAMCA are 4 mari oficii:

1. American Arbitration Association (AAA);
2. British Columbia International Commercial Arbitration Centre (BCICAC);
3. Camera Națională de Comerț a Mexicului;
4. Quebec National and International Commercial Arbitration Centre.

§3. Curtea Permanentă de Arbitraj (The Permanent Court of Arbitration – PCA) Regional Facility (Centrul Regional)

PCA este mecanismul cel mai vechi din domeniul soluționării disputelor internaționale. Este o instituție unică, situată în Haga și fondată acum un secol, care își oferă serviciile de rezolvare a conflictelor prin intermediul celor patru metode enunțate în Cartea Națiunilor Unite: investigare, mediere, conciliere și arbitraj.

Deși obiectivul original era rezolvarea controverselor inter-state, începând cu 1935 PCA și-a amplificat serviciile incluzând și cazurile care implică nu numai Statele, ci și alte părți non-statale. În conformitate cu regulile de procedură moderne ale PCA bazate pe regulile dezvoltate de UNCITRAL, Centrul Regional (The Regional Facility) administrează arbitrajul, concilierea și verificarea faptelor în care sunt implicate diferite state, părți private și organizații inter-guvernamentale.

Arbitrajul comercial internațional poate fi condus de părți sub auspiciul PCA, folosind regulile de arbitraj UNCITRAL. Centrul Regional se ocupă de cazurile din America Latină.

Organizația are un impact pozitiv asupra climatului investițional din America Latină și astfel poate fi un suport pentru accelerarea dezvoltării economice.

Printre cele mai importante trăsături ale arbitrajului și ale celorlalte mijloace de rezolvare a controverselor, de reținut sunt flexibilitatea procedurii și autonomia părților. Ambele părți trebuie să fie de acord cu una din metode. Odată ce părțile au convenit în scris să supună disputa arbitrajului sau altei metode similare, ei își pot alege setul de reguli pe care-l vor folosi și, dacă doresc, pot adapta regulile la circumstanțele specifice cazului.

Regulile de arbitraj ale UNCITRAL conferă Secretarului General al PCA de la Haga rolul de *appointing authority*, pentru a decide asupra regulilor de interogatoriu. În ultimii ani s-a observat o dramatică creștere a numărului și complexității acestor roluri, emanate de arbitrajul ad-hoc mondial.

Centrul regional din America Latină (Regional Facility)

Odată cu înființarea Centrului Regional în San Jose, Costa Rica, în decembrie 2001, în cadrul campusului Universității pentru Pace, experiența şi expertiza PCA au devenit mai accesibile, aducând noi oportunități în domeniul alternativelor de rezolvare a disputelor din America. Prin intermediul conexiunii cu PCA de la Haga, Centrul Regional deține o poziție importantă în satisfacerea nevoilor de soluționare a conflictelor ce au apărut în regiunea latino-americană. Recentele dezvoltări din unele țări latino-americane, precum şi legislația au făcut mediul juridic mai ospitalier în ceea ce priveşte arbitrajul şi celelalte metode de soluționare a disputelor.

Noile instituții, precum şi cele deja existente, pot opta în mod expres pentru rezolvarea disputelor sub auspiciul Centrului Regional, adaptându-se soluționarea la necesitățile culturale şi lingvistice ale regiunii. Guvernele latino-americane şi de asemenea organizațiile şi entitățile comerciale pot utiliza serviciile Centrului Regional pentru rezolvarea problemelor teritoriale şi de mediu, conflictelor comerciale şi din domeniul investițiilor, beneficiind de renumele PCA în materie de soluționare a litigiilor.

Centrul Regional este dotat cu personal calificat şi cu experiență, ce vorbeşte limba spaniolă. Cele trei limbi oficiale ale Centrului sunt spaniola, engleza şi franceza, dar procedura poate fi condusă în orice limbă stabilită de părți, inclusiv portugheza. Procesele pot fi stenodactilografiate şi înregistrate audio.

§4. Curtea Europeană de Arbitraj (European Court of Arbitration – ECA)

ECA este o instituție privată cu sediul la Strasbourg. Are sedii locale în Europa, care prin mijloace de procedură arbitrală răspund la cererea mare de „dreptate", percepând costuri oarecum mai mici.

ECA permite anumite avantaje în materie de arbitraj, cum ar fi o procedură arbitrală scurtă care nu durează mai mult de 9 luni.

În comparație cu arbitrajul „clasic" care implică trei arbitri, arbitrajul obişnuit cu un singur arbitru are costuri mai reduse. De exemplu, ECA a fixat o taxă maximă de 800.000 de lire sterline pentru arbitrajul cu trei arbitri.

Legislația italiană încurajează recurgerea la procedura arbitrală, inclusiv cea condusă de ECA, dar pentru aceasta este necesară includerea unor clauze compromisorii în contract sau încheierea unui compromis.

ECA este o instituție deschisă datorită trăsăturilor şi organizării ei. Regulile, clauzele compromisorii şi informațiile suplimentare sunt disponibile oricui.

Părțile sunt libere să-şi aleagă arbitrii, iar în cazul în care acestea nu convin asupra unor anumiți arbitri, Curtea va decide desemnarea acestora în conformitate cu regulile de practică.

§5. Centrul Australian de Arbitraj Comercial Internațional (Australian Centre for International Commercial Arbitration – ACICA)

ACICA deține un grup de arbitri internaționali și o listă de practicieni cu experiență. Organizația furnizează informații despre arbitrajul internațional și este implicată în domeniul educației prin desfășurarea de seminarii.

În general, arbitrajul din Australia este guvernat de Actul Arbitrajului Internațional din 1974. Actul încorporează o lege a arbitrajului acceptată la nivel internațional cunoscută sub denumirea de Legea Model a Arbitrajului Comercial Internațional a UNCITRAL.

Dar părțile au dreptul să excludă această lege, iar arbitrajul va fi guvernat de Actul Arbitrajului Comercial al statului respectiv sau al teritoriului unde se ține arbitrajul. Suplimentar, pentru a conferi forță Legii Model a UNCITRAL în Australia, Actul Arbitrajului Internațional implementează două convenții internaționale.

Prima este Convenția de la New York, care se referă la recunoașterea și executarea deciziilor arbitrale. A doua este Convenția de la Washington, care presupune un sistem special de arbitraj pentru disputele dintre State și investitorii străini.

Clauza arbitrală stabilită de ACICA are drept model următoarea formulare:

„*Orice dispută, controversă sau plângere izvorâtă din contract sau are legătură cu acesta, sau din încălcarea, expirarea sau invaliditatea contractului va fi supusă arbitrajului în concordanță cu Regulile de Arbitraj UNCITRAL. Appointing authority va fi Centrul Australian de Arbitraj Comercial Internațional. Numărul arbitrilor va fi de _____ (unul sau trei). Locul arbitrajului va fi _____ (un oraș din Australia). Limba arbitrajului va fi engleza*".

§6. Asia Pacific Regional Arbitration Group (Grupul de Arbitraj Regional al Pacificului Asiatic – APRAG)

ACICA a înființat o filieră regională de arbitraj. În 2003 ACICA a contactat potențialii membri ai APRAG. Un număr de 13 instituții și-au manifestat dorința de a deveni membri. APRAG a fost înființată pentru o perioadă limitată.

Inaugurarea s-a ținut la Sydney și în ziua următoare a avut loc o conferință la care membrii au discutat despre structura, organizarea, conducerea, constituția și obiectivele APRAG[1].

Organizațiile arbitrale componente APRAG sunt:

- Chartered Institute of Arbitrators (Australia)
- CIETAC
- Hong Kong International Arbitration Centre
- Japan Commercial Arbitration Association
- Arbitration Association of The Philippines
- Singapore International Arbitration Centre
- Korean Commercial Arbitration Board
- Indonesian National Arbitration Board

---

[1] *Gabriel Mihai*, op. cit., p. 282 și urm.

- Mongolian Chamber of Commerce and Industry
- Arbitrators and Mediators Institute of New Zealand
- Australian Commercial Dispute Centre
- Chartered Institute of Arbitrators (Malaysia)
- Malaysian Institute of Arbitrators

§7. South Asian Association for Regional Cooperation in Law – SAARCLAW (Asociația Asiei de Sud pentru Cooperare Juridică Regională)

Țările membre SAARC prezintă o varietate de modele în ce privește arbitrajul. Acesta este un subiect interesant pentru un studiu comparativ. Țările urmărite sunt India, Pakistan, Bangladesh, Nepal şi Sri Lanka.

(a) India – legea de arbitraj este cuprinsă în Actul de Arbitraj şi Conciliere din 1996; acesta este inspirat din Legea Model a Arbitrajului Comercial Internațional a UNCITRAL.

(b) Pakistan şi Bangladesh – Actul de Arbitraj din 1940.

(c) Nepal – Actul de Arbitraj din Nepal este cel mai recent, datând din aprilie 1999; Actul încorporează câteva trăsături ale Legii Model a UNCITRAL, dar conține şi prevederi proprii.

(d) Sri Lanka – Actul de Arbitraj 11/1995, care a intrat în vigoare la 1 august 1995 şi cuprinde prevederi referitoare la procedurile arbitrale, executarea deciziilor şi recunoaşterea şi executarea deciziilor străine.

Din punct de vedere cronologic există un Act „foarte recent" (Nepal), două Acte „relativ recente" (India şi Sri Lanka) şi un Act „nu chiar atât de recent" (Pakistan şi Bangladesh).

Există diferențe şi în ceea ce priveşte conținutul şi stilul Actelor. India şi Sri Lanka, prin adoptarea esențială a Legii Model a UNCITRAL, au încercat să promoveze trei aspecte principale: autonomia părților; libertatea arbitrilor; finalitatea hotărârilor arbitrale. Actele din Pakistan şi Bangladesh nu sunt atât de liberale. Nepal pare să se situeze undeva la mijloc între o abordare liberală şi una conservatoare[1].

Actele prevăd un acord scris care să constituie o convenție de arbitraj. Există anumite diferențe în ceea ce priveşte detaliile.

(a) Actul Indian cere ca disputa să aibă legătură cu o „relație legală" – contractuală sau nu. Acest lucru nu apare şi în Actele aplicabile în Pakistan şi Bangladesh. Actul din Nepal consideră că disputa trebuie să se refere la o „problemă specific legală" – contractuală sau nu.

Versiunea din Nepal este mai simplă şi mult mai expresivă. În ceea ce priveşte forma convenției, Actul Indian insistă asupra unei cerințe scrise elaborate în detaliu, conform modelului UNCITRAL.

(b) Legislația din Pakistan şi Bangladesh necesită doar o cerere scrisă.

(c) Actul din Nepal amplifică conceptul de cerere scrisă ajungând la „mesaje specifice de protecție". În această privință versiunea din Nepal este mai simplă şi mult mai expresivă.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Dreptul comerțului internațional, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 329.

(d) Actul din Sri Lanka definește convenția de arbitraj ca un acord între părți prin care acestea vor supune eventualele dispute care vor apărea din contractul încheiat, arbitrajului. Convenția de arbitraj trebuie să fie scrisă și semnată de către părți.

Numărul arbitrilor poate fi specificat în convenție, dar actul Indian impune un anumit număr. Actele din Pakistan și Bangladesh nu conțin o asemenea restricție. Actul din Nepal permite un număr de arbitri, dar în acest caz arbitrii trebuie să aleagă un arbitru suplimentar.

Actul din Sri Lanka cere ca tribunalul arbitral să acționeze într-o manieră imparțială, practică și promptă în rezolvarea oricăror dispute supuse arbitrajului.

Actul din Nepal prevede ca arbitrii să depună un jurământ scris de imparțialitate și onestitate. Suplimentar acesta oferă o listă cu impedimentele arbitrilor[1].

Procedura. Toate țările urmăresc modelul UNCITRAL. Părțile sunt libere să convină asupra procedurii folosite de Tribunalul Arbitral.

Deciziile arbitrale trebuie să fie scrise și semnate de toți arbitrii, să fie menționate data, locul arbitrajului și motivațiile pe care se bazează decizia.

§8. Comisia de Arbitraj Economic și Comercial Internațional a Chinei (China International Economic and Trade Arbitration Commission - CIETAC)

Arbitrajul în China este diferit de arbitrajul din alte țări sub importante aspecte esențiale. Arbitrajul ad-hoc nu este recunoscut în mod absolut în dreptul din China când are loc pe teritoriul acesteia. Arbitrajul nu poate fi condus decât de instituții arbitrale oficial recunoscute. Ca o consecință, părțile care aleg China ca loc de judecată al arbitrajului s-ar putea să fie constrânse în a alege regulile procedurale și substanțiale aplicabile și li se va cere să aleagă arbitrii de pe o listă ținută de către instituția pe care au ales-o.

Instituțiile chineze de arbitraj au fost divizate din punct de vedere tradițional în acelea care se ocupă de diferendele străine *foreign-related* sau *sheway* și în acelea care se ocupă de disputele interne, domestice, deși acum fiecare tip de instituție se poate ocupa și de alte feluri de diferende.

Există două instituții arbitrale recunoscute care se ocupă de diferendele internaționale: *Comisia Arbitrală Internațională Economică și de Schimb (CIETAC) și Comisia Arbitrală Maritimă*, care se ocupă de disputele privind *shipping*-ul (navigația).

Comisia de Arbitraj Comercial și Economic Internațional a Chinei – CIETAC – este o instituție permanentă de arbitraj comercial internațional din China, care în mod independent și imparțial soluționează disputele izvorâte din tranzacțiile economice și comerciale internaționale prin mijloace de arbitraj.

CIETAC este cea mai cunoscută organizație de arbitraj din China și este una dintre cele mai des „folosite" organizații arbitrale din lume. Cazurile cu care s-a confruntat CIETAC au implicat părți din peste 30 de țări și regiuni suplimentare Chinei.

Odată cu trecerea anilor, prin eforturi proprii, CIETAC a devenit unul dintre centrele majore de arbitraj comercial internațional din lume, situându-se pe unul din

---

[1] *Gabriel Mihai*, op. cit., p. 282 și urm.

primele centre mondiale de arbitraj, alături de Camera Internațională de Comerț de la Paris şi cu Camera de Comerț de la Stockholm.

Comisia a fost înființată de Consiliul Chinei de Promovare a Comerțului Internațional în aprilie 1956, când a fost cunoscută sub denumirea de Comisia de Arbitraj pentru Comerțul Străin. În 1980, datorită dezvoltării economiei şi a comerțului străin a fost renumită Comisia de Arbitraj Economic şi Comercial Străin, iar în 1988 a dobândit denumirea actuală, CIETAC.

Comisia îşi are sediul în Beijing şi are două subcomisii în Shenzhen şi Shanghai, care au luat naştere în 1989 şi 1990, părți integrante ale aceleiaşi instituții.

CIETAC şi cele două subcomisii sunt fiecare compuse dintr-un preşedinte, câțiva vicepreşedinți şi un număr de Comisii membre. Comisiile membre sunt toate „personaje" proeminente în China şi au fost desemnate de Consiliul de Promovare a Comerțului Internațional al Chinei.

CIETAC şi subcomisiile ei au câte un secretariat care efectuează munca de zi cu zi; secretariatele sunt subordonate Secretariatului General.

Comisia a instituit un Grup de Arbitri şi Reguli de Arbitraj uniforme. CIETAC şi-a amendat Regulile din septembrie 1988 şi au intrat în vigoare la 1 ianuarie 1989.

Comisiile locale de arbitraj

Pe lângă CIETAC, există peste 140 de comisii locale de arbitraj care au fost instituite şi operează conform Legii Arbitrajului. La origine fiind create pentru a audia diferendele pur interne, acestea există în majoritatea oraşelor, inclusiv Beijing, Shanghai, Guangzhou şi Shenzhen şi acum pot să audieze tot felul de diferende după cum convin părțile.

În urma sesizării unui conflict apărut în tranzacțiile economice şi comerciale internaționale, Comisia solicită realizarea unui acord de arbitraj încheiat în trei părți.

În privința *convenției arbitrale*, CIETAC recomandă următorul model de clauză de arbitraj:

„Orice conflict izvorât din/sau are legătură cu contractul va fi supus CIETAC pentru arbitraj care va fi condus de Comisie sau de către una din cele două subcomisii ale ei după cum Pârâtul doreşte şi în conformitate cu Regulile de Arbitraj existente. Decizia arbitrală este finală şi obligatorie pentru ambele părți".

Arbitrii CIETAC şi subcomisiile ei au câte un Grup de Arbitri, o listă cu arbitrii din rândul cărora părțile trebuie să aleagă.

Spre deosebire de comisiile de arbitraj locale, CIETAC include un număr considerabil de străini pe listă. Încă din 1998 lista CIETAC era compusă din 428 de arbitri dintre care 281 erau din partea continentală a Chinei, 24 din Hong Kong, iar 123 din 26 de state diferite[1].

Arbitrii sunt selectați şi desemnați de Consiliul de Promovare a Comerțului Internațional al Chinei dintre „personajele" chinezeşti şi străine având cunoştințe

---

[1] Totuşi, pentru mai multe motive – inclusiv faptul că, compensația pentru arbitrii străini este chiar scăzută în comparație cu standardele internaționale – arbitrii străini nu arbitrează în mod frecvent în procedura CIETAC. În plus, în timp ce CIETAC va audia diferende între membri ai FIE şi alte persoane juridice din interiorul țării (de exemplu, cauzele în care niciuna din părți nu este străin, din punct din punct de vedere tehnic), arbitrii pentru astfel de diferende trebuie aleşi de pe o listă specială care exclude străinii.

speciale şi o experienţă practică în domeniul comerţului şi economiei, ştiinţei şi tehnicii legislative şi altele. Câţiva arbitri din Grup sunt „personaje" din careul industrial, comercial şi legislativ al Statelor Unite, Marii Britanii, Singapore, Hong Kong etc.

Orice arbitru nominalizat de părţi şi orice arbitru şi arbitrul prezident desemnaţi de Preşedintele CIETAC trebuie să audieze cazurile în mod independent şi imparţial şi nu trebuie să reprezinte interesele niciunei părţi. Orice arbitru ce se implică personal într-un caz va fi „îndepărtat" de acest caz, numindu-se un alt arbitru.

Procedura CIETAC diferă în mod categoric de cea a atâtor altor instituţii de arbitraj prin rolul important pe care-l atribuie CIETAC ca organizaţie, contrar completului (panel) arbitrajului însuşi.

CIETAC, iar nu arbitrii, decide asupra acelor chestiuni cum sunt existenţa şi validitatea convenţiei arbitrale şi fixează datele audierilor. În plus, completul arbitrajului este autorizat de regulile CIETAC să pronunţe o hotărâre arbitrală în baza „principiilor corectitudinii şi raţionalităţii", să stabilească situaţiile de fapt aplicabile, termenele contractuale şi legea.

Practica generală internaţională este aceea ca un complet arbitral să ia în calcul principiul echităţii doar când părţile l-au împuternicit în mod expres să facă astfel.

În ansamblu, totuşi, CIETAC pare să avanseze gradual spre a pune accent pe autonomia părţilor, trecând peste condiţiile arbitrajului.

Combinarea arbitrajului cu concilierea

Combinarea arbitrajului cu concilierea este o trăsătură remarcabilă a arbitrajului Chinei.

Pe durata procedurilor arbitrale, tribunalul arbitral va încerca concilierea părţilor. Concilierea se realizează pe baza că au fost clarificate faptele şi obligaţiile.

Tribunalul arbitral va încerca, într-o manieră flexibilă, să „oblige" părţile să ajungă la un aranjament şi apoi va lua o decizie în concordanţă cu conţinutul acordului.

Numeroşi ani de practică au dovedit că această combinaţie oferă satisfacţie totală în ceea ce priveşte arbitrajul şi concilierea. Astfel părţile îşi păstrează şi dezvoltă relaţiile de afaceri şi cooperarea, prin *metoda chinezească* a arbitrajului însoţit de conciliere, care a atras atenţia întregii lumi.

Deciziile arbitrale

Decizia este luată de majoritatea arbitrilor. Decizia este finală şi nicio parte nu poate apela la altă organizaţie pentru revizuirea deciziei.

Facilităţi şi servicii

CIETAC furnizează următoarele facilităţi şi servicii arbitrilor şi părţilor: săli pentru audieri, săli pentru şedinţele arbitrilor, camere de odihnă pentru arbitri, secretariate, computere, telex, telefax, programe telefonice digitale, servicii de traducere orală şi scrisă, bibliotecă modernă, xerox. Secretariatele CIETAC şi ale subcomisiilor sunt pregătite pentru furnizarea unor servicii cât mai bune pentru părţi şi asistenţă pentru arbitri.

Arbitrajul CIETAC progresează continuu şi înaintează pe drumul modernizării şi internaţionalizării. Deciziile CIETAC sunt recunoscute şi *home* şi în străinătate.

Beijing Arbitration Comission (BAC) – Comisia de arbitraj de la Beijing

Cea mai activă dintre acestea în arbitrarea cauzelor străine este Comisia Arbitrală de la Beijing (BAC). În timp ce comisiile arbitrale locale sunt în principiu instituții civile şi nu unități ale guvernului, rămân strâns legate de guvern prin mai multe căi, inclusiv prin finanțarea şi angajarea personalului. Astfel, rămân susceptibile de a fi suprimate de către administrația locală în acelaşi fel ca şi instanțele comune.

Statutul lor cvasi-guvernamental este prezent în regulile arbitrale interne – cele ale BAC, de exemplu, au scopul de a da jurisdicție instanțelor *Intermediate Level People* ca să rezolve anumite probleme ivite în timpul arbitrajului.

Conform oficialilor BAC, această comisie s-a autofinanțat complet, încă din anul 1999, având la bază taxele de arbitraj.

În ciuda îndoielilor inițiale asupra comunității investițiilor străine în ceea ce priveşte calitatea arbitrajului comisiilor locale (ca opus al CIETAC), experiența de până acum arată faptul că cel puțin unele dintre comisii, cum este şi BAC, înregistrează performanțe mult mai bune decât s-a preconizat.

Evoluția BAC şi a celorlalte instituții locale de arbitraj constituie o contribuție semnificativă la nevoia Chinei pentru o oarecare independență şi transparență legală a instituțiilor; datorită taxelor scăzute, a perioadei scurte de pronunțare a hotărârii şi a dorinței de a se conforma practicii internaționale, BAC a devenit o alternativă practică a arbitrajului CIETAC şi a celui străin.

De la înființarea sa în 1995, BAC a înregistrat spre soluționare în primii cinci ani de activitate un număr de peste 750 de cauze comerciale, devenind, de departe, cea mai ocupată instituție de arbitraj local din China.

Diferendele ivite din contractele de schimb de mărfuri constituie mai mult de jumătate dintre cauzele audiate de către BAC, în timp ce restul diferendelor supuse BAC implică: proprietatea imobiliară, ingineria şi construcțiile, schimbul de tehnologie, asocierea de conducere a investițiilor şi securitatea. Mai mult de 20 de cauze BAC au implicat atât o parte străină, cât şi un membru FIE.

Biroul General sau Secretariatul BAC oferă suport administrativ pentru părți şi arbitri şi este responsabil de organizarea tribunalului arbitral, pregătind copii ale dezbaterilor, analizează procedurile şi autorizează toate hotărârile arbitrale.

În mod curent, BAC are o listă de 219 arbitri aleşi dintr-o varietate de domenii profesionale. Aproximativ 70 dintre aceşti arbitri sunt autorizați să audieze diferende străine şi sunt experți în vorbirea limbii engleze sau a altor limbi străine.

Cei mai mulți arbitri BAC sunt din partea continentală a RPC – sunt 6 din Hong Kong şi 2 din Taiwan – şi BAC nu intenționează să adauge datorii cu arbitrii străini la constrângerile financiare deja existente. Aproximativ 15% dintre arbitrii BAC sunt şi arbitrii CIETAC. Lipsa experienței nu este o problemă serioasă a BAC.

De fapt, ca răspuns la preocupările privind calitatea, BAC, care a început cu o listă de 298 de arbitri, a îndepărtat 144 dintre ei şi a adăugat experți suplimentari, reducând numărul arbitrilor la cca 80.

§9. Comisia de Consultanță Legală Asiatic-africană (Asian-African Legal Consultative Committee – AALCC)/Centrele Regionale de Arbitraj Comercial de la Cairo, Lagos, Kuala Lumpur şi Teheran

AALCC este o organizație inter-guvernamentală cu sediul în New Delhi, înființată cu scopul de a rezolva conflictele din domeniile economic şi comercial din regiunea Asiatic-africană. AALCC a dat naştere în ianuarie 1978 la 4 centre regionale, la cea de-a nouăsprezecea sesiune de la Doha.

Centrele regionale de arbitraj ale AALCC sunt:

– Centrul Regional de la Cairo (The Cairo Regional Centre for International Commercial Arbitration);

– Centrul de la Lagos (Lagos Regional Centre for International Arbitration);

– Centrul de la Kuala Lumpur (Kuala Lumpur Regional Centre for Arbitration);

– Centrul de la Teheran (Teheram Regional Centre for Arbitration).

Aceste Centre au fost înființate în 1978 de către AALCC în cooperare cu Guvernele țărilor respective. Centrele sunt instituții internaționale non-profit, cu statut şi funcții proprii, în general aflate sub auspiciul AALCC.

Principalele funcții sunt:

– Promovarea arbitrajului comercial internațional în regiunile respective;

– Administrarea arbitrajului sub Regulile Centrelor, care sunt Regulile de Arbitraj UNCITRAL, cu mici modificări;

– Oferirea de asistență în vederea executării deciziilor arbitrale;

– Oferirea de consiliere şi asistență părților care apelează la centre;

– Furnizarea altor opțiuni de soluționare a litigiilor, în afară de mediere, conciliere, sub Regulile de Conciliere ale Centrelor[1].

Arbitrii. Părțile au libertate în alegerea arbitrilor, dar într-o manieră indicată de Regulile UNCITRAL. Dacă părțile nu cad de acord în alegerea arbitrilor, ei vor desemna o *appointing authority*, iar aceasta la rândul ei îi va desemna pe arbitrii care se vor ocupa de soluționarea disputei.

Clauza-model: *„Orice dispută, controversă sau plângere ce are legătură cu acest contract sau cu încălcarea, validitatea sau expirarea contractului va fi soluționată prin arbitraj în conformitate cu Regulile de Arbitraj ale Centrului de Arbitraj Comercial Internațional de la Cairo/Kuala Lumpur/Lagos/Teheran”*.

Părțile pot adăuga clauzei de arbitraj următoarele:

a) Appointing Authority este Centrul de Arbitraj de la ____ (Cairo/Kuala Lumpur/ Lagos/Teheran); b) Arbitrii vor fi în număr de ____; c) Locul arbitrajului va fi ____; d) Limba folosită în procedurile arbitrale va fi ____; e) Legea aplicabilă contractului va fi cea a _____

Costurile arbitrajului

Costurile arbitrajului cuprind taxele arbitrilor, taxa de înregistrare şi costurile administrative. Taxa de înregistrare este fixă, iar taxele arbitrilor şi cele administrative sunt determinate printr-un procent aplicat la valoarea problemei de soluționat. Taxele Centrelor sunt fixate ținând cont de cheltuielile asumate şi de caracterul non-profit al Centrelor.

---

[1] *G. Mihai*, op. cit, p. 282 şi urm.

Toate aceste taxe se plătesc înainte de începerea procedurilor. Ele nu includ costuri pentru traducere sau expertiză.

Facilități și servicii

Centrele Regionale ale AALCC oferă și alte facilități și servicii arbitrajelor și părților implicate în litigii: săli pentru audieri; săli de consultanță pentru arbitri; consiliere pentru părți; bibliotecă specializată; xerox; telefon; telex; arhivă; cafenea; grădini și parcare.

§10. Centrul de Arbitraj Comercial al Consiliului de Cooperare din Golf (Gulf Cooperation Council Commercial Arbitration Centre – GCC)

Centrul are puterea să examineze conflictele comerciale dintre persoanele fizice sau cele juridice din țările membre GCC sau din acestea și alte țări. Sediul Central al GCC este situat în Bahrain.

Structura Centrului cuprinde: Consiliul Director; Secretariatul General; Tribunalul Arbitral; Secretariatul Tribunalului Arbitral. Consiliul Director are 6 membri, unul dintre ei fiind Directorul General. Consiliul se întrunește la fiecare 6 luni. Membrii Consiliului au următoarele sarcini: aprobarea cheltuielilor administrative și financiare ale Centrului; alegerea membrilor Secretariatului General; aprobarea bugetului anual al Centrului; aprobarea raportului anual de activități al Centrului.

În ceea ce privește arbitrajul, acesta se desfășoară conform Regulilor de Arbitraj ale Centrului care sunt adoptate după Regulile UNCITRAL.

§11. Alte organizații regionale de arbitraj comercial

Organizația pentru Armonizarea Afacerilor din Africa (Organization for The Harmonization of Business Law in Africa – OHADA)

OHADA este o instituție non-guvernamentală ce se ocupă de soluționarea litigiilor economice internaționale izvorâte între agenții economici din regiunea africană.

OHADA cuprinde: Benin, Burkina Faso, Camerun, Insulele Comore, Congo, Gabon, Coasta Ivory, Guineea, Mali, Nigeria, Chad și Togo. Actul Uniform de Arbitraj al OHADA se bazează pe Legea Model a UNCITRAL.

Rețeaua Europeană de Arbitraj și Mediere (The European Arbitration and Mediation Network – REAM)

REAM cuprinde regiunea Rhônes-Alpes. Regulile de Arbitraj sunt Regulile UNCITRAL cu modificările de rigoare.

Secţiunea a 2-a. Instituţii internaţionale de arbitraj maritim

§1. Asociaţia de Arbitraj Maritim de la Londra (AAML) – The London Maritime Arbitration Association (LMAA)

Structura organizatorică

Lordul Donaldson of Lymington spunea că: *„Navigaţia şi comerţul cu mărfuri în lume sunt domenii aparte întrucât ele nu privesc arbitrajul cu oroare. Din contră, ambele îl consideră ca pe un incident normal al vieţii comerciale, o cale civilizată de rezolvare a multor diferenţieri de opinie care sunt pe cale să apară.*

Ca rezultat, serviciul arbitral intern s-a dezvoltat la Londra pentru a fi în folosul navigaţiei şi comerţului cu mărfuri pe plan mondial. Spun intern deoarece o importantă caracteristică este aceea că arbitrii nu sunt consideraţi ca fiind persoane din afară".

Arbitrajul londonez îşi regăseşte tradiţia încă din secolul al XV-lea când au apărut primele forme de arbitraj ad-hoc.

Actualmente, în Londra îşi au sediul trei dintre cele mai importante instituţii arbitrale în domeniul comerţului internaţional: *The Chartered Institute of Arbitrators* (CIA)/ Institutul Profesional al Arbitrilor, *The London Court of International Arbitration* (LCIA)/Curtea de Arbitraj Internaţional din Londra şi *London Maritime Arbitrators Asociation* (LMAA)/Asociaţia Arbitrilor Maritimi din Londra[1].

The London Maritime Arbitration Association (LMAA) – Asociaţia Arbitrilor Maritimi de la Londra (AAML) este o asociaţie a arbitrilor maritimi practicieni. Asociaţia a fost fondată pe 12 februarie 1960 la o întâlnire a arbitrilor înscrişi pe lista Bursei Baltice (*Baltic Exchange Approved List*).

În prezent instituţia londoneză deţine poziţia primordială în domeniul arbitrajului maritim, fiind caracterizată printr-un academism pragmatic şi un pragmatism academic tipic britanic.

Obiectivele Asociaţiei Arbitrilor Maritimi din Londra sunt:

a) să promoveze cunoştinţele profesionale ale arbitrilor maritimi din Londra şi să ajute la promovarea procedurii arbitrale rapide în vederea eliminării disputei;

b) să informeze membrii despre noile orientări în domeniul arbitrajului şi dreptului maritim şi în acest scop să ţină conferinţe şi să editeze broşuri;

c) să stabilească standarde şi reguli de conduită pentru a fi respectate de membrii săi în activitatea lor;

d) să publice şi să modifice când este necesar regulamente sau reguli de arbitraj;

e) să dea oricărui membru consultaţii privind orice problemă legată de procedura arbitrală;

f) să promoveze orice îmbunătăţiri ale legii privind procedura arbitrală;

g) să promoveze orice acţiuni necesare operării prestigiului şi imparţialităţii membrilor săi; să apere membrii săi în legătură cu activităţile lor ca arbitri sau supraarbitri;

h) să acţioneze ca reprezentant al membrilor săi în toate discuţiile şi negocierile cu autorităţi, organizaţii, instituţii, companii, firme şi persoane fizice în legătură cu arbitrajul;

---

[1] *Ronald Bernstein, Derek Wood*, Handbook of Arbitration Practice, Ed. Sweet&Maxwell/ The Chartered Institute of Arbitrators, London, 1993, p. 461.

i) când este solicitată, să numească arbitrii şi/sau supraarbitrii;

j) la cererea oricărei părți dintr-un litigiu, să recomande oricare din membrii săi în vederea numirii ca arbitru;

k) să facă orice alte activități ce apar ca necesare în vederea atingerii scopurilor de mai sus.

Tot mai multe litigii maritime sunt deferite arbitrajului de la Londra în comparație cu alte instituții din lume care oferă servicii arbitrale. În anul 2009 arbitrii membri ai AAML au primit 4.445 de noi numiri, iar peste 647 de hotărâri au fost pronunțate şi publicate de către aceştia.

Membrii Asociației

Asociația este legată de Baltic Exchange (Bursa londoneză). Aproape toți membrii săi sunt membri ai Bursei. Înainte de înființarea Asociației, părțile de obicei numeau arbitri dintre brokerii Bursei având în vedere că aceştia aveau atât experiență în domeniul maritim, cât şi logica şi înțelepciunea necesare. Mai târziu, Secretarul Bursei a întocmit o listă cu cei care doreau să accepte o astfel de numire ca arbitri. Această listă a devenit formală şi a dispărut când Asociația, cunoscută ca AAML, s-a înființat.

În prezent, AAML are în compunere 35 de membri cu drepturi depline (*full members*), 656 membri simpatizanți şi un membru onorific.

Asociația este condusă de un Comitet format din 9 membri, care îşi alege preşedintele pentru un mandat de doi ani. Structura instituției este alcătuită din panele, comitete şi departamente specifice diverselor arii de competență pentru soluționarea litigiilor maritime.

Membrii AAML provin din Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (U.K.), dar şi din *overseas*, respectiv din țări străine cu puternică tradiție în navigația maritimă sau comerțul pe mare, precum Grecia, India, China, Australia şi Statele Unite etc.

În 2010, dintre membrii simpatizanți, 75 sunt iurisconsulți, 80 case de avocatură din străinătate, 16 avocați de instanță, 46 sunt sau au fost brokeri maritimi, 24 sunt ingineri navali, 25 manageri ai cluburilor de P&I, 28 erau foşti comandanți de nave sau mecanici-şef, fiind reprezentate şi alte domenii[1].

Pe lângă aceşti membri ai Asociației care activează ca arbitri, există şi membri simpatizanți. Aceştia sunt caracterizați în Regulamentul Asociației ca: „cei care nu activează de obicei ca supraarbitri sau arbitri, de unul singur sau în complet, dar care simpatizează cu şi doresc să sprijine îndeplinirea obiectivelor Asociației".

Membrii simpatizanți au, conform Regulamentului, următoarele drepturi şi obligații: „a) nu pot fi aleşi membri în Comitet; b) vor plăti o contribuție anuală mai mică decât aceea plătită de membrii activi, stabilită conform Regulii 13; şi c) nu vor fi considerați membri în sensul Regulilor 15, 16 şi 18 atunci când acestea se referă la un membru care constituie cvorumul şi nu au dreptul să voteze prin ridicare de mâini sau prin vot secret"[2].

Există o lungă istorie a arbitrajului în Anglia, mergând la prima lege de arbitraj din 1698. Clauzele arbitrale erau scrise în conosamente, contracte de navlosire şi în con-

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Membership Note, London, 2004.

[2] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

tractele în raport cu acestea atât timp cât acestea au fost supuse brokerajului burselor de schimb din oraş[1].

În mod similar s-a întâmplat şi în domeniul asigurărilor şi al schimbului de mărfuri unde seturi de reguli arbitrale au fost dezvoltate şi folosite de multe generații.

Arbitrajul la Londra este guvernat de Legea arbitrajului din 1996 – Arbitration Act 1996 (revăzută şi adaptată în anul 2006). Pe baza condițiilor AAML, membrii Asociației acceptă desemnarea în cazuri maritime.

Când membrii tribunalului arbitral acceptă numirea în aceste condiții, sunt obligați să aplice şi să judece după procedura adoptată conform indicațiilor arbitrale ale Asociației.

Regulamentul Curții de Arbitraj de la Londra – *LMAA Terms* – este actualizat periodic, ultima variantă datând din 2006. Totodată, prevederile regulamentare privind costurile sunt modificate în funcție de diverse rațiuni, în principal de ordin financiar-economic.

Concomitent, asociația emite regulamente şi norme de aplicare pentru fiecare din panelele sale sau procedurile instituite în scopul rezolvării oricărui tip de dispută comercială maritimă. În acest sens, se impune a fi remarcate *LLMA Imediate Claims Procedure(2009)*, *LLMA Baltic Exchange Mediator Procedure (2009)*, *LLMA Small Claims Procedure (2006)*, *LLMA Mediation Terms (2002)*, *LLMA FALCA Rules*.

Periodic, nivelul onorariilor şi al cheltuielilor de organizare este modificat. Astfel, majorarea din martie 2010 a ridicat onorariul arbitrului unic la 2.000 de lire sterline, iar în privința cererilor reconvenționale onorariul pentru arbitru a rămas neschimbat la 1.250 de lire sterline; de asemenea, cheltuielile judiciare s-au păstrat la limita de 2.000 de lire sterline.

Comitetul AALM a decis că aceste onorarii vor fi mărite chiar dacă litigiile nu au caracter patrimonial strict determinabil, dar soluționarea lor implică un volum mare de muncă.

În acord cu efectul din data 1.03.2010, onorariul pentru o singură cauză minoră va fi de 2.500 de lire sterline, iar în cazul litigiilor în care a fost formulată o cerere reconvențională care depăşeşte suma inițial pretinsă, onorariul adițional va fi de 1.500 de lire sterline şi costurile legale recuperate vor fi limitate la 2.500 de lire sterline.

Activitatea de reglementare a litigiilor la Londra experimentează, dacă nu o revoluție, cu siguranță un număr de schimbări importante:

1. Sistemul justiției civile, regulile şi procedurile instanțelor au constituit subiectul a două rapoarte detaliate realizate sub supravegherea Lordului Woolf, sub competenta autoritate a Lordului Cancelar, reprezentant al Guvernului Majestății Sale. Procedura consultanței împreună cu aceste rapoarte reflectă neajunsurile procedurii de drept comun (în special, costul ridicat şi deficiențele judecății în fața instanței), care impun necesitatea apelării la o nouă modalitate flexibilă de rezolvare a litigiilor comerciale.

2. În parte, rezultat al rapoartelor Woolf şi în parte rezultatul *prior momentum* („momentul precedent"), tehnicile ADR, în special medierea, sunt promovate în mod constant. Rapoartele Woolf încurajează rezolvarea litigiilor comerciale prin metode alternative, impunând curților (instanțelor judecătoreşti) să încunoştințeze părțile asupra acestor mijloace[2].

---

[1] *David Frasier*, Arbitration under English Law, Baker&McKenzie, Chicago, 1998, p. 2.

[2] De exemplu, jurisprudența Curții Comerciale Engleze emisă în iunie 1996 a introdus o nouă practică conform cu care judecătorul poate amâna procedurile din proprie inițiativă dacă

3. În domeniul arbitrajului internațional există o conștientizare crescândă a faptului că Londra este în pericol „să piardă teren" ca forum preferat. Reacția este de a atrage arbitraj străin și litigii la această jurisdicție. Noua Lege Arbitrală din 1996 este un exemplu al acestei reacții[1].

Ceea ce de puțin timp a devenit evident este nevoia de reformă pentru a menține poziția competitivă a Londrei cu alte jurisdicții. Sistemele legale alternative sunt disponibile, iar corporațiile, în special acelea care fac afaceri internaționale, au devenit mult mai sofisticate în alegerea clauzelor *dispute forum*[2].

O companie americană cu birouri în Londra și distribuitori și/sau licențe peste tot în Europa și în Orientul Mijlociu și Îndepărtat în mod normal nu va accepta, fără a solicita recomandarea avocatului său din Londra, de a insera clauzele arbitrale de la Londra în contractele sale pentru simplul motiv că este convenabil să ai toate disputele ce apar din afacerile de peste ocean sub jurisdicția orală engleză. Apar întrebări cum ar fi: dacă, corporația este mai degrabă reclamant sau pârât, unde o hotărâre arbitrală trebuie mai degrabă să fie învestită și valabilitatea ajutorului interimar.

Corporațiile caută încontinuu sfaturi în timpul etapei negocierii contractelor de afaceri internaționale, asupra faptului cât de mult trebuie să se tocmească, să negocieze pentru arbitraj în centrele de arbitraj „de încredere" ca Londra sau Paris și motivele pentru care acest aspect este important.

Nu există nicio îndoială asupra câtorva dintre avantajele arbitrajului la Londra. În zonele cu tradiție în domeniul *shipping*-ului, asigurărilor, construcțiilor și mărfurilor nu există suficienți arbitri individuali cu normă întreagă sau cu normă parțială cu experiență vastă în schimb sau industrie preocupați de cine se poate baza pe a genera o decizie promptă, imparțială, rațională și corectă în majoritatea cazurilor.

Pentru dispute apărute din contracte aflate în afara acestor arii tradiționale există un important număr de avocați experimentați și judecători pensionari care sunt bucuroși să accepte angajamente ca arbitri. Există chiar circumstanțe în care judecătorilor activi ai instanțelor comerciale le este permis să accepte un angajament arbitral, ca arbitru unic.

Neajunsurile legii arbitrale engleze sunt de asemenea foarte cunoscute:

- Inaccesibilitatea legii care era conținută în trei statute și într-un impresionant volum de cauze raportate și care cereau interpretarea de către avocații englezi.

- Dreptul la apel la instanțe și în special imposibilitatea de a exclude un drept la apel într-un arbitraj referitor la contractele internaționale maritime, de asigurări și de mărfuri.

- Respingerea clauzei arbitrale care permite arbitrului să ia o decizie în concordanță cu principiile generale ale dreptății și justiției, așa-numitele „clauze de echitate".

ADR este corespunzătoare. Acest lucru se întâmplă la prima audiere a părților care, în mod normal, are loc la câteva săptămâni după începerea procedurilor. Judecătorul învestit, din tabloul Curții Comerciale, când a fost intervievat a spus că a făcut patru ordine ADR în ziua interviului, iar Curtea a făcut, în medie, două până la patru ordine în fiecare săptămână.

[1] *David Frasier*, Arbitration of International Commercial Disputes under English Law, 1998, p. 2.

[2] Idem, p. 3.

- Tendința arbitrajului englez, dominat de avocați, de a urma regulile instanței judecătorești privitoare la probe și procedură, iar pentru apărătorii părților de a mima postura de adversari adoptată de obicei de către iurisconsult în procedura instanțelor judecătorești.

În ciuda acestui trecut ne îndreptăm în continuare spre calea în care noua Lege a Arbitrajului se îndreaptă spre a simplifica și reforma legea arbitrală engleză și spre a pune în discuție unele dintre cele mai importante implicații de a alege Anglia ca pe o jurisdicție arbitrală.

Proceduri speciale de arbitraj ale AALM

AAML a instituit *Small Claims Procedure (S.C.P.)*, *Fast and Low Cost Arbitration Rules (FALCA)* și *Mediation Terms*, care împreună oferă celor implicați în domeniul maritim o gamă largă de opțiuni pentru soluționarea disputelor.

Small Claims Procedure (S.C.P.) - Procedura pretențiilor minore

Deși regulile conțin prevederi referitoare la arbitrajul rezultat din documente, s-a decis să se realizeze o simplă procedură cu un onorariu fix pentru simple plângeri minore care, inițial, nu depășeau 25.000 de dolari SUA. Ulterior, limita a fost ridicată la 50.000 de dolari SUA. Nimic nu împiedică ca părțile să fie de acord să recurgă la această procedură chiar dacă se depășește suma de 50.000 de dolari SUA[1].

Fast and Low Cost Arbitration Rules (FALCA) - Regulile Arbitrajului Rapid și Economic

AALM a conceput de curând promovarea FALCA (*Fast and Low Cost Arbitration*) – Arbitrajul Rapid și Economic – o procedură adecvată pentru cazuri substanțiale, mai importante decât cele care fac obiectul Procedurii de cazuri minore, dar pentru care părțile nu doresc o procedură arbitrală integrală (*full-scale arbitration*).

Mediation Terms

Această procedură este specifică medierii unor dispute ce izvorăsc ori au legătură cu o relație contractuală sau un raport juridic comercial sau maritim, pentru soluționarea cărora părțile agreează o rezolvare amiabilă cu aplicarea acestei modalități necontencioase.

Domeniul de aplicare al arbitrajului maritim al AAML

Arbitrajul este de obicei numit arbitraj maritim atunci când într-un fel sau altul se referă la o navă.

Cele mai multe litigii apar din contractele de transport maritim, dar dacă ne-am limita numai la acestea, definiția ar fi prea îngustă, pentru că trebuie să avem în vedere și arbitrajul intervenit în cazul contractelor de construcții navale, de vânzare sau de reparare a unei nave.

Pe de altă parte, apar adesea litigii din contractele de vânzare de petrol, acestea implicând adesea o parte maritimă. Acestea vor fi soluționate de arbitrii maritimi care au experiența necesară în domeniu, dar nu putem spune că un litigiu poate fi considerat „maritim" numai pentru că arbitrii au de-a face în special cu probleme maritime în soluționarea sa.

---

[1] Onorariul unui arbitru în cadrul *Small Claims Procedure* este de 2.500 de lire sterline, iar taxa de administrare între termene se ridică la suma 250 lire sterline.

Câteodată astfel de arbitri analizează probleme de asigurări maritime, când li se cere soluționarea unui litigiu privind polița de asigurare P&I sau polița de asigurare a corpului navei. Există şi arbitraje privind salvarea. Acestea sunt reglementate de procedura arbitrală Lloyd's, care nu diferă prea mult de arbitrajul maritim general, dar instituie reguli specifice.

Totodată, curtea arbitrală soluționează şi litigii privind despăgubiri rezultate în urma unor accidente sau pierderi suferite în timpul transportului pe mare concomitent cu solicitarea obligării părții în culpă la plata profitului nerealizat de cel păgubit[1].

„Tendința este de a face ca Londra, prin Asociația de Arbitraj Maritim din Londra, să devină unul dintre cele mai mari centre ale arbitrajului din întreaga lume, iar arbitrii să se bucure de o recunoaştere la nivel global a reputației lor impecabile în desfăşurarea acestei activități"[2].

§2. Societatea Arbitrilor Maritimi de la New York (SAM) - The Society of Maritime Arbitrators (SMA)

Istoric

Arbitrajul american a fost îmbogățit cu practică judiciară constând din hotărârile Curților americane; totuşi, până în 1925, când a fost promulgată U.S. Federal Arbitration Act, arbitrajul nu fusese edictat, nu fuseseră stabilite liniile directoare şi nici mijloacele necesare pentru aplicarea convențiilor arbitrale.

New York a fost ales centrul arbitrajului maritim zonal în privința contractelor *charter party* şi altor contracte de navlosire începând cu *New York Produce Exchange Time Charter* în 1913.

Deşi *New York Produce Exchange*, fondată în 1861, nu mai există, modelul său de charter a rămas în folosință în continuare în toată lumea.

Multe dispute izvorâte din contractele de voiaj ale tancurilor petroliere şi alte contracte de *charter party* sunt arbitrate la New York.

În 1963, un mic grup de persoane care activau în arbitrajul maritim din New York au observat necesitatea înființării unei organizații care să promoveze un arbitraj de bună calitate şi care să stabilească standarde etice pentru membrii săi. Astfel a fost creată *The Society of Maritime Arbitrators, Inc.* (SMA) – Societatea Arbitrilor Maritimi (SAM), o instituție profesională, non-profit.

Organizare şi funcționare

SAM publică o listă a membrilor săi. Tabelul conține o scurtă descriere a biografiei şi experienței profesionale a acestora. Membrii SAM sunt oameni de afaceri, recunos-

---

[1] C&M a inițiat procedura arbitrală a ICC în contradictoriu cu Peterson în Londra înaintea unui complet de trei arbitri, solicitând despăgubiri în valoare totală de 16.000 de dolari SUA: în primul rând pentru pierderile suferite de el însuşi (incluzând vânzările, segmentul de piață si profitul viitor pierdut) şi în al doilea rând pentru pierderile suferite de celălalt grup de entități ale C&M *(the parent losses* – „pierderile părintelui", de asemenea incluzând vânzările, segmentul de piață şi profitul viitor pierdut). *Arbitration Law Monthly*, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, London, 2004, p. 1.

[2] Sir Michael Kerr - Preşedinte al Curții de Arbitraj Internațional din Londra.

cuți ca lideri în sectoarele economice respective, cu experiență de cel puțin 10 ani în domeniu.

Calitatea de membru al SAM este limitată la persoane fizice care combină experiența cu un nivel înalt de integritate morală. Provin din medii de activitate variate şi au acreditive profesionale conforme. O parte dintre membrii SAM sunt licențiați în drept, dar niciunul nu este avocat practician. Membrii SAM provin din următoarele domenii: management naval, armatori, chartere, îndiguiri şi pescuit, inspecții maritime, inginerie, cluburi P&I, construcții navale, operațiuni de terminal, agenturare.

Drepturile şi obligațiile membrilor SAM sunt:

a) să cunoască şi să respecte Regulamentul Societății Arbitrilor Maritimi;

b) să atingă cele mai înalte standarde în comportamentul personal şi profesional, fără niciun fel de neregularitate sau aparență de neregularitate. Comportamentul personal al unui membru în îndeplinirea îndatoririlor sale oficiale trebuie să fie fără reproş;

c) şedința de arbitraj trebuie condusă cu demnitate şi cu toate formalitățile necesare pentru a reflecta importanța şi seriozitatea procedurii;

d) înainte de a accepta numirea ca arbitru, persoana poate să ştie numai natura generală a litigiului şi numele părților implicate. Un membru nu va fi arbitru în niciun litigiu în care el, asociații sau rudele sale au un interes financiar; nu va fi arbitru atunci când asocierea lui fie cu părțile, fie cu avocații sau cu ceilalți arbitri ar putea naşte interpretări, fără a prezenta anterior care este relația sa cu aceştia. Un membru nu va participa la arbitrarea unui caz ale cărui detalii le cunoştea înainte de audieri;

e) niciun membru nu va discuta cu partea sau cu avocatul care l-a numit relativ la alegerea celui de-al treilea arbitru;

f) după constituirea completului, orice comunicare între parți sau avocat şi complet se va face prin intermediul Secretarului. Ceilalți arbitri nu se vor implica în comunicarea directă cu părțile sau cu avocații lor;

g) în administrarea justiției, fiecare membru va avea grija să rămână absolut imparțial şi întotdeauna condus de principiile cinstei şi bunei-credințe. Din moment ce arbitrii trebuie să dea o decizie, „compromisul de dragul compromisului" ar trebui evitat în favoarea unei decizii obiective;

h) odată procedura începută, fiecare membru trebuie să studieze toate faptele, argumentele şi discuțiile legate de litigiu pentru a înțelege în mod corespunzător litigiul supus arbitrajului;

i) în timpul deliberării şi înainte de finalizarea hotărârii, arbitrii trebuie să se întâlnească şi să discute împreună speța sub toate aspectele. Nu sunt permise discuțiile între arbitri asupra temeiurilor speței decât în prezența tuturor celor trei arbitri;

j) fiecare membru va fi ținut responsabil pentru comportamentul său ca arbitru. În caz de plângere împotriva comportamentului unui arbitru, acesta va fi audiat în fața Comitetului privind comportamentul profesional, moment în care se vor prezenta probele în fața membrilor Comitetului. Arbitrul are dreptul să explice sau să nege acuzațiile care i se aduc în fața Comitetului, care va face recomandările pe care le consideră necesare Comitetului director. Membrii sunt de acord să se supună deciziei majorității Comitetului director, fără drept de atac la orice altă instanță.

New York este un centru al arbitrajului internaţional încă de la sfârşitul sec. al XIX-lea. Din 1963 Societatea Arbitrilor Maritimi (SAM) a oferit industriei navigaţiei o procedură arbitrală competentă, structurată şi arbitri maritimi cu experienţă în domeniu în vederea promovării unor standarde etice pentru membrii săi, care sunt limitaţi la comercianţi.

Cu trecerea anilor, SAM şi-a mărit numărul de membri cu peste 100; conducerea societăţii este asigurată de către un *board of officers* compus din: un preşedinte, un vice-preşedinte, un secretar, un trezorier, un administrator şi 12 guvernatori.

SAM a stabilit reguli comprehensive, a organizat în mod frecvent seminarii pentru comunitatea navigaţiei şi a dezvoltat o procedură arbitrală scurtă pentru anumite cazuri care implică pretenţii mici, reduse.

Cea mai importantă contribuţie a SAM la popularitatea arbitrajului maritim a fost redactarea hotărârii arbitrale, care a oferit participanţilor la proces un domeniu pe care să se bazeze atunci când se citează jurisprudenţa în materia arbitrajului maritim.

Precedentul este în special valoros în domeniul navigaţiei, care foloseşte contracte de navlosire tip şi tinde în mod consecvent să aibă aceleaşi pretenţii de acurateţe în care sunt redactate aceste formulare[1].

SAM a creat o nouă paradigmă revoluţionând propagarea şi utilizarea arbitrajului maritim prin accesul la hotărârile sale prin serviciul Lexis[2]. Alte centre de arbitraj maritim din întreaga lume se vor inspira din practica SAM de soluţionare a litigiilor izvorâte din transportul internaţional de mărfuri pe mare.

Mare parte din actuala „cultură" a arbitrajului maritim este proiectată astfel încât să reducă costurile şi să evite întârzierea soluţionării.

În viitor, interesele comerciale vor continua „să rafineze" sistemul, să-l transforme într-un mecanism mai simplu, mai rapid şi mult mai eficient pentru transmiterea noilor idei.

SAM ţine o evidenţă computerizată a sentinţelor arbitrale pronunţate de acest organism în vederea facilitării accesului pentru cercetarea jurisprudenţei în domeniu. Anterior înfiinţării acestei instituţii comisia de arbitraj funcţiona pe lângă amiralitate, fiind reglementată de *Arbitration Laws of New York* (1920) şi *Federal Arbitration Act* (1925).

Una dintre cele mai importante funcţii ale SAM se regăseşte în domeniul educaţional. În decursul anilor, sunt organizate seminarii şi cursuri de cercetare periodice pentru membri, care oferă posibilitatea unui schimb liber de idei şi experienţe între arbitri şi între arbitrii şi experţii şi invitaţii din afară.

Asociaţia Americană de Drept Maritim (MLA) a fost înfiinţată pe 21.06.1899 în cadrul Asociaţiei Barourilor oraşului New York.

Prevederile statutului de arbitraj de la New York a iniţiat încă din 1920 tendinţa către învestirea tuturor înţelegerilor cu clauze arbitrale în vederea soluţionării litigiilor ce puteau să apară ulterior.

În 1925, Congresul SUA a edictat Actul Arbitral Federal (Federal Arbitration Act – F.A.A.) după modelul Statutului Arbitral din New York pentru a asigura validitatea şi

---

[1] *Donald J. Kennedy*, Maritime Arbitration 1899-1999, Ed. Hieros Gamos legal experts, Houston Texas, 2001, p. 1.

[2] Idem, p. 4.

investirea cu putere legală a tuturor clauzelor arbitrale în contractele ce aveau ca obiect tranzacții maritime sau interese comerciale[1].

SAM își fundamentează activitatea pe un set de acte normative care reglementează întreaga activitate organizatorică și jurisdicțională a acestei instituții:

- Regulile Arbitrale SAM (*SMA Arbitration Rules*);
- Codul Etic al SAM (*SMA Code of Ethics*);
- Regulile de Procedură pentru Arbitrajul în Variantă Prescurtată (*SMA Rules for Shortened Arbitration Procedure*) – 15.09.2010;
- Regulile SAM de conciliere (*SMA Rules of Conciliation*);
- Regulile SAM de mediere (*SMA Rules of Mediation*);
- Legea Federală Americană de Arbitraj (*U.S. Federal Arbitration Act*) – 2002.

Regulile Arbitrale SAM (*SMA Arbitration Rules*)

Aceste Reguli sunt în consonanță cu Legea de Arbitraj Federală. Părțile care au optat pentru arbitrajul de la New York, aplică aceste reguli sau le folosesc chiar dacă în mod formal acestea nu se regăsesc incluse în contractele lor. În colaborare cu Comitetul de Arbitraj al Asociației de Drept Maritim al SUA, SAM a revizuit în 1994 (prin Documentul nr. 1) regulile sale pentru a îmbunătăți eficiența procesului arbitral.

Schimbările făcute regulilor includ trei îmbunătățiri semnificante: o prevedere privind conexarea diferendelor, o cale mult mai eficientă de a constrânge un adversar să recurgă la arbitraj și o hotărâre privitoare la onorariile avocaților.

Modificări minore au mai fost efectuate la data de 15.09.2003 și constau, în principal, în extinderea conținutului Secțiunii 2 *Consolidation* („Conexarea") și în clarificarea condițiilor sub care fondurile financiare sunt deținute de către SAM în custodia sa ca garanție pentru onorariile arbitrilor și alte cheltuieli administrative.

Codul Etic al SAM (*SMA Code of Ethics*)

SAM a stabilit, de asemenea, standarde de conduită pentru arbitri, promulgând Codul Etic (prin Documentul nr. 3). Conform acestui act, arbitrii, chiar și când sunt numiți de părți, trebuie să fie imparțiali și trebuie să acționeze fără a se lăsa influențați, fără a manifesta atașament față de vreo cauză și fără a manifesta ezitare față de o cauză.

The SMA's Committee on Professional Conduct – Comitetul SAM pentru Conduită Profesională este responsabil cu cercetarea tuturor sesizărilor referitoare la comportamentul membrilor săi.

Centrele regionale de Arbitraj Maritim

Un număr de organizații au dezvoltat activitatea de a oferi „serviciile" arbitrajului maritim în Houston, Miami, New Orleans, Portland și San Francisco.

Câteva organizații au limitat membrii săi la comercianți, în timp ce altele au permis avocaților specializați în dreptul maritim să fie membri.

În general, aceste organizații au reguli convenționale, formale, care sunt bazate pe regulile de arbitraj UNCITRAL sau SAM. Aceste organizații oferă expertiză specializată referitoare la agrement, litigii privind recuperarea/salvarea mărfurilor și litigii privind afacerile.

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, SMA Arbitration Rules, New York, 2008.

Domeniul de aplicare al arbitrajului maritim al Societăţii Arbitrilor Maritimi de la New York (SAM)[1]

Arbitrajul maritim, conform *United States Arbitration Act*, se referă la:

- chartere – *bareboat*, charter pe timp sau pe călătorie, conosamente sau scrisori de trăsură;
- convenţii privind manipularea mărfurilor, aprovizionare cu alimente şi materii prime;
- coliziuni şi reparaţii;
- orice alte litigii privind comerţul internaţional care, în caz de soluţionare, ar fi de competenţa instanţelor amiralităţii (instanţe de drept comun competente să soluţioneze litigii maritime), dar nu se referă în niciun caz la contractele de muncă ale echipajului.

Recent SAM şi-a extins competenţa şi asupra litigiilor privind salvarea, dar numai în ceea ce priveşte navele mici şi navele de agrement.

Printre avantajele arbitrajului maritim, subliniate de SAM, sunt atât rapiditatea soluţionării şi costul redus, cât şi faptul că problema în dispută poate fi izolată prin deferirea ei către arbitraj, în timp ce afacerea comercială respectivă se va desfăşura în continuare în mod normal.

O instituţie importantă în peisajul arbitrajului american este *Asociaţia Americană de Arbitraj – American Arbitration Association* (A.A.A.) – în care se organizează arbitrajul instituţional.

Anual sunt judecate, la nivel naţional, peste 100.000 de cazuri având ca obiect litigii comerciale, dar şi civile sau de contencios administrativ la care participă ca părţi şi agenţiile guvernamentale ale statului american.

Pentru a evidenţia complexitatea cazuisticii A.A.A. trebuie să precizăm că numai în domeniul fiscal există 351 de teme diferite ale obiectului cauzelor deduse arbitrajului.

Regulamentele A.A.A. conţin multe reguli, diverse, fiecare aplicându-se unui diferit tip de diferend.

Unele dintre regulile de arbitraj solicită o taxă pentru cererea nominală (25/50 de dolari SUA), în timp ce alte reguli de arbitraj solicită plata unei taxe pentru cerere, care este bazată pe un procentaj din câştigul (din valoarea obiectului) aflat în dispută (astfel de taxe pot ajunge la mii de dolari).

Înainte de a schiţa o clauză arbitrală trebuie să facă trimitere la diferite reguli arbitrale pentru a fi siguri că regulile la care se face referire în clauza arbitrală să nu presupună taxe disproporţionate pentru cerere introductivă[2].

Evident, arbitrajul poate fi absolut confidenţial (în afara auspiciilor unei organizări arbitrale precum cea a A.A.A.), situaţie în care nu va fi nevoie de plata niciunei taxe pentru acţiune introductivă.

---

[1] The Society of Maritime Arbitrators, S.M.A. Arbitration Rules, New York, 2008.

[2] The Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York – Frequently Asked Questions about Arbitrations, 2000.

§3. Curtea Internaţională de Arbitraj de pe lângă Camera Internaţională de Comerţ de la Paris (CIC) – The International Chamber of Commerce (ICC)

Organizare şi funcţionare

Camera Internaţională de Comerţ (CIC) este singura organizaţie comercială mondială reprezentativă pentru întreprinderile din toate sectoarele şi din toate colţurile lumii. CIC a fost înfiinţată în 1919. Astăzi numără mii de membri, societăţi şi asociaţii din peste 130 de ţări.

Comitete naţionale din cele mai mari capitale ale lumii menţin legătura dintre membri, aşa încât organizaţia să se implice în rezolvarea problemelor comunităţii de afaceri; de asemenea, comitetele naţionale menţin legătura dintre organizaţie şi guvernele statelor lor.

CIC are 115 membri plini şi supleanţi şi este condusă de un Comitet compus dintr-un preşedinte şi 9 vicepreşedinţi, aleşi pentru un mandat de 3 ani.

CIC promovează comerţul mondial liber, investiţiile şi economia de piaţă. Principiile sale „comerţul – o forţă puternică în sprijinul păcii şi prosperităţii", datează de la constituirea organizaţiei în secolul trecut. Astfel, micul grup de lideri economici din diverse părţi ale lumii care au înfiinţat CIC s-au numit „negustorii păcii".

Deoarece membrii săi, societăţi şi asociaţii, sunt la rândul lor implicaţi în afaceri internaţionale, CIC este singura autoritate în măsură să elaboreze reguli aplicabile mediului de afaceri mondial. Deşi aceste reguli sunt facultative, ele sunt respectate în mii de tranzacţii zilnice şi au devenit parte din comerţul internaţional.

La un an de la crearea ONU, CIC a primit statut de membru consultativ la cel mai înalt nivel în ONU şi în agenţiile sale specializate.

Comercianţi şi experţi, membri ai CIC, stabilesc un punct de vedere comun al organizaţiei în ceea ce priveşte diverse probleme comerciale şi de investiţii, ca şi în alte domenii. Acestea includ servicii financiare, informaţii în tehnologie, telecomunicaţii, etică, marketing, concurenţă şi drept de proprietate intelectuală.

Printre serviciile de bază oferite de CIC se află şi arbitrajul internaţional, serviciu oferit prin Curtea Internaţională de Arbitraj a CIC, cea mai mare, mai cunoscută şi mai activă instituţie permanentă, specializată în arbitrajul comercial internaţional.

Curtea de Arbitraj a Camerei Internaţionale de Comerţ din Paris (CIC) este un organism internaţional, neguvernamental şi independent, având rolul de a organiza şi supraveghea soluţionarea litigiilor cu caracter internaţional care intervin în domeniul afacerilor.

Curtea de Arbitraj de la Paris este considerată instituţia numărul unu în soluţionarea litigiilor internaţionale comerciale.

Curtea Internaţională de Arbitraj a fost iniţiatoarea mişcării de promovare a arbitrajului, ce a dus la adoptarea Convenţiei de la New York din 1958, tratat multilateral privind arbitrajul internaţional. România a aderat la această convenţie în anul 1961.

Încă de la înfiinţarea sa în anul 1923, Curtea a administrat peste 14.000 de cazuri, dintre care o treime doar în ultima decadă, ceea ce demonstrează interesul general al mediului de afaceri în rezolvarea disputelor comerciale pe calea arbitrajului comercial, ca instanţă alternativă instanţei de judecată.

Ca statistică, se remarcă faptul că între 1 ianuarie 2004 şi 1 ianuarie 2005 a soluţionat 561 de cazuri, având 1.682 de părţi provenind din 116 ţări diferite. Mai mult de jumătate dintre aceste cazuri au avut valori în litigiu ce depăşesc 1.000.000 de dolari SUA. Referindu-ne la aceeaşi perioadă, în decursul anului 2005 şedinţele de arbitraj s-au desfăşurat în 50 de ţări şi au implicat activitatea arbitrilor de 68 de naţionalităţi diferite.

Condiţiile socio-economice din prezent vin sa sublinieze avantajele arbitrajului comercial, respectiv timp mult mai scurt de soluţionare şi cheltuieli evident mai reduse.

Curtea Internaţională de Arbitraj de pe lângă Camera Internaţională de Comerţ de la Paris se bucură de reputaţie în întreaga lume.

Secretariatul Curţii este foarte numeros şi primeşte asistenţă în găsirea celor mai buni arbitri prin intermediul comitetelor naţionale ale Curţii din alte 90 de ţări, printre care şi România, respectiv Curtea de Arbitraj Comercial Internaţional de pe lângă C.C.I.R. ce are calitatea de membru.

Secretariatul asigură asistenţă şi informaţii în 20 de limbi diferite, prin personalul curent de 50 de persoane, printre care vreo 30 de avocaţi.

În vederea perfecţionării şi îmbunătăţirii cadrului normativ, instituţia pariziană a înfiinţat câte o comisie, *task force*, pentru fiecare dintre seturile de reguli ce guvernează diversele proceduri de soluţionare a litigiilor comerciale internaţionale.

Activitatea arbitrală este fundamentată pe *Regulile de arbitraj ale Curţii Internaţionale de Arbitraj de la Paris (I.C.C. Rules)*; pentru revizuirea acestora a fost înfiinţată în octombrie 2008 o comisie formată din 175 membri ce provin din 41 de ţări diferite; pentru domeniul *Amiable Composition ex bono et aequo*, *task force* este compusă din 70 de membri din 23 de ţări; pentru supravegherea realizării documentelor electronice în arbitraj, comisia este formată din 68 de membri din 14 ţări etc.

Înfiinţată în 1923 ca organism arbitral al CIC, Curtea Internaţională de Arbitraj a pus bazele arbitrajului comercial internaţional de astăzi.

Curtea a susţinut pe plan mondial acceptarea arbitrajului ca cel mai eficient mod de rezolvare a litigiilor comerciale internaţionale.

De la crearea sa, Curtea a soluţionat peste 10.000 de litigii arbitrale internaţionale ce au implicat părţi şi arbitri din peste 180 de ţări. Cererile de asistenţă cresc în fiecare an, în proporţie cu expansiunea comerţului mondial şi cu rapida globalizare a economiei mondiale.

În cadrul Curţii Internaţionale de Arbitraj s-a înfiinţat Comitetul permanent al arbitrajului maritim care are ca scop organizarea arbitrajului maritim şi aplicarea regulamentelor Curţii în acest domeniu.

Comitetul permanent este compus din 12 membri: 6 numiţi de CIC şi 6 de CMI. Membrii Comitetului permanent sunt numiţi pe trei ani[1].

Preşedintele Comitetului permanent, ales dintre membri, va fi numit de CIC împreună cu CMI. Tot din rândul membrilor Comitetului permanent se vor numi doi vicepreşedinţi: unul de către CIC şi unul de către CMI.

Secretariatul Comitetului permanent va fi organizat de CIC şi cheltuielile sale vor fi suportate de părţile care solicită arbitrajul. Sediul Comitetului permanent este la Paris, unde se vor ţine şi şedinţele Comitetului.

---

[1] The International Chamber of Commerce, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008.

Comitetul permanent poate delibera când sunt prezenți doi membri numiți de CIC şi doi membri numiți de CMI. Deciziile se iau cu majoritate simplă. Dacă nu se întruneşte majoritatea, preşedintele comitetului are vot decisiv.

Regulamentul de conciliere şi de arbitraj al Camerei Internaționale de Comerț din Paris (CIC)

Regulile de Arbitraj ale Camerei de Comerț Internațional sunt cunoscute sub denumirea cea mai uzitată de I.C.C. Rules (Regulile I.C.C). Versiunea curentă este cea din anul 1998 şi cu toate că poate fi accesată în mai multe limbi, versiunea oficială este considerată în limbile engleză şi franceză.

În cuprinsul Regulilor I.C.C. se regăseşte şi un model recomandat de clauză compromisorie, care a fost tradus în mai multe limbi, inclusiv în limba română, după cum urmează: „Toate litigiile din prezentul contract sau în legătură cu el vor fi definitiv soluționate în conformitate cu Regulile de arbitraj ale Camerei Internaționale de Comerț, de către unul sau mai mulți arbitri numiți în conformitate cu amintitele Reguli".

Curtea de Arbitraj Internațional de pe lângă Camera Internațională de Comerț de la Paris deține o vocație generală şi universală, având competența să arbitreze litigii comerciale de orice natură, intervenite între părți de orice naționalitate din toate statele lumii.

Conform art. 1 din Statutul Curții CIC, funcția principală a acestui organism este de a asigura aplicarea Regulilor de procedură arbitrală ale Camerei Internaționale de Comerț de la Paris (CIC Paris).

În îndeplinirea atribuțiilor ce îi revin în acest context, Curtea se bucură de autonomie funcțională, fiind independentă de CIC, iar membrii săi sunt independenți în raport cu comitetele naționale ale CIC care i-au propus pentru numirea în funcție (art. 3.3 din Statut prevede că membrii Curții sunt numiți pentru un mandat de câte trei ani, de Consiliul mondial al CIC, la propunerea comitetelor naționale, câte un membru pentru fiecare țară membră).

Curtea este condusă de un preşedinte şi un vice-preşedinte şi este asistată de către un Secretariat localizat la sediul CIC din Paris, învestit cu importante funcții în organizarea şi desfăşurarea arbitrajelor (spre exemplu, secretarul general ori înlocuitorul acestuia sunt competenți să confirme arbitrii numiți de părți, să certifice pentru conformitate copiile hotărârilor pronunțate de tribunalele arbitrale, ori să fixeze şi să solicite părților plata unor taxe în avans, reprezentând costurile necesare organizării inițiale a arbitrajului).

Secretariatul mai emite adrese sau alte documente, pe care le aduce la cunoştința părților şi/sau a arbitrilor, ori de câte ori consideră necesar pentru a asigura desfăşurarea corespunzătoare a procedurii arbitrale.

Potrivit Statutului Curții de Arbitraj şi Regulamentului său interior, adoptat la 1.01.1998, membrii Curții sunt numiți pe termen de 3 ani de către Consiliul CIC, la propunerea fiecărui Comitet Național CIC. Curtea are un comitet restrâns format din preşedintele Curții şi doi membri. Cu unele excepții prevăzute expres, Comitetul restrâns ia hotărâri în numele Curții.

Preşedintele, vicepreşedintele şi personalul Secretariatului General al Curții nu pot fi arbitri sau consilieri în diferendele supuse Curții.

Membrii săi pot fi propuşi de părți ca arbitri, sub rezerva confirmării Curții. Odată ce convenția arbitrală prevede competența Curții de arbitraj, devin aplicabile dispozițiile Regulamentului citat cu posibilitatea ca părțile să deroge de la anumite dispoziții. Curtea de arbitraj nu soluționează ea însăşi diferendele, ci asigură aplicarea Regulamentului de conciliere şi arbitraj CIC.

Procedura arbitrală este prevăzută de Regulamentul Curții, care se completează cu dispozițiile legii alese de către părți ori, în lipsa unei alegeri, ale legii locului unde se desfăşoară arbitrajul.

Părțile au facultatea să prevadă ca litigiul lor să fie rezolvat de un arbitru unic sau de un complet format din trei arbitri. În absența unei liste prestabilite, părțile pot propune Curții de arbitraj persoanele alese. Arbitrii aleşi sunt confirmați de Curtea de arbitraj. Dacă părțile nu se înțeleg, arbitrul unic sau supraarbitrul este desemnat din oficiu de Curtea de arbitraj, care solicită propuneri de la Comitetele naționale ale Camerei de Comerț (art. 2 din Regulament). Arbitrul unic sau supraarbitrul trebuie să fie dintr-o țară terță, alta decât cele ale părților litigante (art. 7 din Regulament).

Locul arbitrajului este stabilit tot de către părți; în caz contrar, locul desfăşurării şedinței arbitrale se determină de Curtea de arbitraj (art. 18 din Regulament). În situația în care părțile nu au încheiat o convenție arbitrală, Regulamentul Curții de arbitraj instituie o procedură de conciliere. Dacă încercarea de conciliere este fără rezultat, părțile se pot adresa arbitrajului sau instanțelor de drept comun.

Curtea de arbitraj este sesizată printr-o cerere, care trebuie să cuprindă identificarea părților, pretențiile reclamantului, probele pe care se sprijină şi desemnarea arbitrului. Cererea şi actele anexe se trimit în copie pârâtului, care este invitat de Curte să-şi precizeze poziția în termen de 30 de zile. Întâmpinarea pârâtului va indica mijloacele sale de apărare şi orice alte informații necesare în cauză. Dacă pârâtul are pretenții împotriva reclamantului, el va face o cerere reconvențională.

Arbitrii întocmesc, înainte de soluționarea litigiului, un act prin care precizează misiunea lor. În acest scop, în actul de misiune se trec datele litigiului, expunerea sumară a pretențiilor, obiectul litigiului şi problemele care vor fi soluționate de arbitri. Actul de misiune se semnează de părți, precum şi de arbitri, fiind confirmat de Curtea de arbitraj.

Părțile pot cere ca arbitrajul să se desfăşoare numai pe baza actelor de la dosar, fără dezbateri orale. Sentința se pronunță în 60 de zile, cu posibilitatea Curții de a proroga acest termen.

Înainte de a fi pronunțată, sentința arbitrală este supusă controlului Curții, care o aprobă. Sentința este definitivă şi executorie (art. 21 şi art. 24 din Regulament)[1].

Nu există o listă prestabilită de arbitri, astfel că părțile pot alege ca arbitru orice persoană pe care o consideră corespunzătoare acestei misiuni. Potrivit acestui Regulament, părțile stabilesc dacă litigiul va fi soluționat de un singur arbitru sau de un tribunal format din trei arbitri. Arbitrul unic ca şi cei doi arbitri desemnați de părți sunt supuşi confirmării Curții. Dacă părțile nu cad de acord asupra persoanei arbitrului unic sau dacă una din părți nu-şi desemnează arbitrul, acesta va fi numit de Curte. Tot Curtea numeşte cel de-al treilea arbitru care va fi şi preşedintele tribunalului arbitral, în afară de cazul când cei doi arbitri, din împuternicirea părților, au ales un preşedinte, în

---

[1] *Ioan Macovei*, Instituții în dreptul comerțului internațional, Ed. Junimea, Iaşi, 1987, p. 181.

termenul stipulat. Când numirea arbitrului unic sau a preşedintelui tribunalului arbitral revine Curţii, aceasta va cere propuneri din partea Comitetului Naţional CIC. Arbitrul unic şi preşedintele tribunalului arbitral trebuie să aparţină unui stat, altul decât statele cărora aparţin părţile în litigiu (art. 2).

Înainte de a proceda la instrumentarea cauzei, arbitrul întocmeşte un „*act de misiune*", un raport în care se expun datele importante ale litigiului, între altele pretenţiile părţilor; determinarea punctelor litigioase de soluţionat; sediul arbitrajului; principii relative la regulile aplicabile de procedură, orice alte menţiuni care ar fi necesare pentru ca sentinţa să fie susceptibilă de sancţiune legală sau care sunt considerate utile de către Curte sau de arbitru. Actul de misiune trebuie semnat de părţi şi de arbitru. Numai după aprobarea de către Curte a acestui act se trece la instrumentarea cauzei (art. 13).

O altă trăsătură caracteristică a procedurii Curţii o constituie obligaţia tribunalului arbitral de a supune Curţii, spre aprobare, proiectul de hotărâre. Curtea poate prescrie modificări de formă şi mai poate, fără a impieta asupra libertăţii de decizie a tribunalului, să-i atragă atenţia asupra unor puncte care interesează fondul litigiului (art. 21).

În faţa Curţii au compărut şi unele întreprinderi româneşti, fie în temeiul unei convenţii arbitrale, fie în baza unor acorduri internaţionale care au recomandat sau au prevăzut obligaţia ca diferendele să fie soluţionate de arbitrajul CIC.

Organizarea arbitrajului ad-hoc, în concordanţă cu principiile general acceptate în materie şi la nivelul standardelor internaţionale, reprezintă un imperativ de primă urgenţă pentru camerele de comerţ, mai ales în lipsa unei jurisdicţii comerciale.

O organizare aptă să asigure soluţionarea eficientă şi competentă a litigiilor comerciale este o condiţie a succesului acestei forme de justiţie, proprie unei societăţi democrate şi economiei de piaţă.

Caracteristicile procedurii arbitrale:

Cererea de arbitrare (*the request*) este trimisă sau depusă la Secretariatul Curţii din Paris. Toate comunicările între părţi se fac prin intermediul Secretariatului Curţii.

Cererea de arbitrare şi documentele anexate acesteia se depun în mai multe exemplare: unul pentru Secretariatul Curţii, câte unul pentru fiecare parte adversă şi câte unul pentru fiecare arbitru, potrivit art. 3 alin. (1) din Reguli.

Regulile I.C.C. nu prevăd o variantă standard a cererii de arbitrare şi nu impun un model anume pentru cererea de arbitrare, ci în conformitate cu art. 4 alin. (3) din Reguli se stabileşte că cererea trebuie să conţină următoarele elemente: datele de identificare, numele şi adresa fiecăreia dintre părţi; descrierea circumstanţelor cu privire la litigiu; indicarea sumelor pretinse; clauza compromisorie sau orice înţelegere de unde să reiasă acordul părţilor privind soluţionarea litigiului pe calea arbitrajului; stabilirea numărului arbitrilor şi desemnarea acestora, dacă a fost agreată de părţi în cuprinsul clauzei compromisorii; informaţii privind locul arbitrajului, legea aplicabilă şi limba în care se va desfăşura procesul.

De reţinut este faptul că în lipsa unor înţelegeri între părţi cu privire la numărul arbitrilor, legea aplicabilă sau locul şi limba de desfăşurare a procesului, potrivit Regulilor I.C.C., Curtea va fi cea care va stabili numărul arbitrilor şi locul arbitrajului (art. 8 şi 14), legea aplicabilă pe care o va considera cea mai adecvată (art. 17) şi limba de desfăşurare a dezbaterilor (art. 16).

Cererea la momentul introducerii va fi însoţită de o plată în avans în cuantum de 2.500 de dolari SUA ce poate fi plătită cu cec sau prin virament bancar şi reprezintă taxa administrativă conform anexei III la Reguli.

În plus, părţile vor trebui să achite şi onorariile arbitrilor şi cheltuielile acestora de transport, cazare etc. La finalul procesului, tribunalul arbitral va stabili costurile finale ale arbitrajului şi va decide modalitatea de suportare a acestora de către părţi şi în ce cuantum.

O copie a cererii va fi comunicată părţii adverse prin Secretariatul General. În termen de 30 de zile de la data primirii, partea adversă va trebui să depună răspunsul la cerere şi o cerere reconvenţională, dacă e cazul, în tot atâtea exemplare câte părţi şi arbitri sunt.

Unul din aspectele esenţiale constă în desemnarea arbitrilor şi constituirea tribunalului arbitral.

În conformitate cu Regulile I.C.C., tribunalul arbitral se compune din unul sau mai mulţi arbitri. În situaţia în care litigiul va fi soluţionat de un singur arbitru, acesta va fi desemnat de către Curte, dacă părţile nu au convenit altfel. Dacă tribunalul arbitral va fi format din trei arbitri, fiecare parte îşi va desemna câte un arbitru, iar cel de-al treilea arbitru care va prezida Tribunalul arbitral va fi nominat de comun acord de către părţi, de către ceilalţi doi co-arbitri sau de către Curte. În situaţia în care părţile nu pot conveni asupra numărului de arbitri, atunci Curtea va numi un arbitru unic.

Spre deosebire de alte instituţii arbitrale, Curtea I.C.C. monitorizează întregul proces arbitral, de la momentul introducerii cererii şi până la momentul pronunţării hotărârii arbitrale şi comunicarea acesteia către părţi.

Regulile I.C.C. prevăd ca în termen de cel mult două luni, tribunalul arbitral să pregătească şi să înainteze Curţii un document numit „actul de misiune", prin care se stabilesc termenii de referinţă. De multe ori, părţile ajung la o înţelegere amiabilă la stadiul întocmirii documentului menţionat anterior.

Având în vedere susţinerile părţilor, tribunalul arbitral va încheia un act precizând misiunea sa, semnat de către toţi arbitrii şi de către părţi. Acesta va conţine în particular următoarele menţiuni:

a) numele, denumirea completă şi calitatea părţilor;

b) adresele părţilor pentru efectuarea în mod valabil a tuturor notificărilor sau comunicărilor pe durata arbitrajului;

c) o expunere sumară a pretenţiilor părţilor şi a hotărârilor solicitate şi, în măsura în care acest lucru este posibil, indicarea tuturor sumelor cerute prin acţiunea principală sau prin cererea reconvenţională;

d) o listă a punctelor litigioase ce trebuie soluţionate, în afară de cazul în care tribunalul o consideră inoportună;

e) numele, prenumele, calitatea şi adresele arbitrilor;

f) locul arbitrajului;

g) precizări cu privire la regulile aplicabile procedurii şi, dacă e cazul, cu privire la puterea tribunalului arbitral de a se pronunţa în *amiabile compositeur* sau *ex aequo et bono*.

După semnarea actului de misiune sau după aprobarea acestuia de către Curte, părţile nu mai pot formula cereri noi, reconvenţionale sau nu, în afara cadrului stabilit în

actul de misiune, cu excepția cazului când acest lucru a fost autorizat de către tribunalul arbitral care va ține cont de natura acestor noi cereri principale sau reconvenționale, de stadiul procedurii și de toate celelalte circumstanțe pertinente.

Acest document permite ordonarea și structurarea reclamațiilor, stabilește înțelegerea părților cu privire la unele aspecte procedurale, cum ar fi locul arbitrajului, limba, legea aplicabilă și cuprinde o listă cu elementele pe care va trebui să le determine tribunalul arbitrai și să se pronunțe asupra lor.

După redactarea acestuia și semnarea lui de către părți și arbitri deopotrivă, actul de misiune (Termenii de Referință) va fi trimis Curții spre aprobare, moment de la care arbitrajul propriu-zis începe.

Ulterior, se trece la stabilirea faptelor, iar în momentul în care Tribunalul arbitral consideră că părțile au avut suficient timp pentru a-și susține cauza, Tribunalul arbitral va declara dezbaterile închise și va indica Secretariatului o dată aproximativă când va comunica draft-ul de hotărâre arbitrală finală Curții.

Hotărârea arbitrală – sentința (*the Award*) odată acceptată de către Curte, este semnată de către arbitri și comunicată părților prin intermediul Secretariatului Curții.

În ceea ce privește remunerația arbitrilor, aceasta e stabilită de către Curte, funcție de diligența arbitrilor, de timpul consumat, de complexitatea litigiului și de modalitatea de gestionare a litigiului. Onorariile se stabilesc la sfârșit, în baza unei anexe la Reguli, care prezintă o scară a onorariilor arbitrilor funcție de valoarea obiectului litigiului.

Odată Tribunalul arbitral constituit, există două momente importante limitate în timp: termenul de 2 luni pentru transmiterea actului de misiune – Termenii de Referință, urmat de un al doilea termen de 6 luni pentru pronunțarea hotărârii arbitrale definitive.

Tribunalul arbitral poate prelungi acest termen dacă circumstanțele o cer.

Hotărârea arbitrală comunicată părților este o hotărâre definitivă, obligatorie și irevocabilă.

Ca și prevederile Codului de procedură civilă român sau regulamentelor curților de arbitraj care permit tribunalului arbitral să ia măsuri vremelnice sau asigurătorii, Tribunalul arbitral I.C.C. poate, din momentul primirii dosarului și la cererea uneia dintre părți, să ordone măsurile vremelnice sau conservatorii pe care le consideră adecvate, cu excepția cazurilor când părțile au hotărât altfel.

Măsurile avute în vedere sunt luate sub formă de Ordonanță motivată sau, dacă este necesar și în cazul în care tribunalul arbitral consideră aceasta adecvat, sub formă de sentință.

Un aspect interesant constă în aceea că orice sentință arbitrală are caracter obligatoriu pentru părți.

Regulamentul I.C.C. prevede că prin supunerea soluționării litigiului la dispozițiile prezentului Regulament, părțile se angajează să execute fără întârziere sentința ce va fi pronunțată și sunt prezumate a fi renunțat la toate căile de atac la care pot renunța în mod legal.

Prin această prevedere se dă hotărârii arbitrale un caracter executoriu.

În completarea acestei prevederi vine și art. 35 din Regulament, respectiv Curtea și tribunalul arbitral vor acționa în spiritul Regulamentului și vor depune toate eforturile

pentru ca sentința sa fie executorie (*enforceable at law – susceptible de sanction legale*).

Reguli de conciliere şi arbitraj

Camera Internațională de Comerț încurajează concilierea şi arbitrajul, valorificând astfel avantajul pe care îl conferă lumii de afaceri existența unei organizații internaționale în soluționarea diferendelor comerciale cu caracter internațional, fără a se recurge la proceduri judecătoreşti în instanțe de drept.

În acest sens, „camera pune serviciile sale la dispoziția oamenilor de afaceri ori de câte ori bunele sale oficii ar fi de natură să conducă la o soluționare a diferendelor din afaceri".

Concilierea opțională

Orice dispută rezultată dintr-o afacere cu caracter internațional poate să fie sub rezerva unei soluționări amiabile prin intermediul Comisiei Administrative pentru Conciliere, constituită de Camera Internațională de Comerț.

Fiecare Comitet Național poate să nominalizeze unul până la trei membri în Comisie, din conaționalii săi rezidenți în Paris; ei vor fi numiți pe un termen de doi ani, de către Preşedintele Camerei Internaționale de Comerț.

Pentru fiecare diferend va fi constituit un Comitet de Conciliere format din trei membri, de către Preşedintele Camerei Internaționale de Comerț.

Comitetul va fi compus din doi conciliatori care pe cât posibil vor fi de naționalitatea fiecăreia din părțile implicate în dispută, aleşi în principiu din Comitetul Administrativ de Conciliere.

Sesizarea pentru conciliere

Partea care solicită concilierea va prezenta cerere la Administrația Internațională a Camerei Internaționale de Comerț, prin Comitetul său național sau direct; în ultimul caz, Secretarul general va informa Comitetul Național interesat în legătură cu respectiva solicitare.

Cererea va consta dintr-o descriere a cazului, exprimând un punct de vedere al părții ce sesizează Comisia şi va fi însoțită de copii ale documentelor concludente, cât şi de dovada plății taxelor implicate în procedura de conciliere stabilite de Administrația Internațională.

La primirea unei cereri de conciliere, a documentelor relevante şi a depozitului pentru plata taxelor, Secretarul general al Camerei Internaționale de Comerț va informa pe cealaltă parte din cadrul diferendului, direct sau prin Comitetul ei Național şi o va invita să înainteze Comitetului de Conciliere o declarație în scris.

Alte modalități de soluționare a unui litigiu în competența ICC:

Curtea Internațională de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț Internațională oferă şi alte modalități de rezolvare a unui litigiu sau a unui diferend pe cale amiabilă, cu ajutorul unei a treia persoane numite Neutru. Aceste modalități sunt: medierea, evaluarea neutră, mini-procesul, sau alte tehnici diferite.

Prin intermediul Secretariatului se poartă toată corespondența în cadrul unui litigiu.

Preşedintele, vicepreşedintele şi personalul din cadrul Secretariatului nu pot fi arbitri sau consilieri în litigiile deduse spre soluționare Curții.

În ceea ce privește lista arbitrilor, în cadrul Curții nu există o astfel de listă prestabilită, astfel că părțile pot alege orice persoană pe care o consideră potrivită din punct de vedere al pregătirii profesionale, în funcție de obiectul litigiului.

Curtea de Arbitraj este organismul administrativ care asistă părțile și tribunalele arbitrale în aplicarea procedurii arbitrale.

Curtea de Arbitraj nu soluționează ea însăși litigiile, ci doar asigură aplicarea și respectarea Regulamentului său. Procedura arbitrală se regăsește de fapt în Regulile de Arbitraj ale Camerei de Comerț Internaționale.

Domeniul de aplicare al arbitrajului maritim al Curții Internaționale de arbitraj de pe lângă Camera Internațională de Comerț de la Paris (CIC)

Procedura de soluționare a litigiilor create de CIC a fost concepută în mod special pentru litigiile comerciale în context internațional. Aceste litigii pun probleme specifice. De obicei, părțile au diferite naționalități și o pregătire juridică într-un context cultural diferit.

De asemenea, ele au diverse abordări în ceea ce privește modul de soluționare rezonabilă și corectă a unui litigiu.

Neîncrederea poate fi destul de puternică, însoțită de nesiguranță și lipsă de informații privind cursul ce trebuie urmat.

Aceste dificultăți pot fi accentuate de distanță și de dezavantajele pe care le poate avea o parte când pornește un litigiu pe teritoriul celeilalte părți.

Din toate aceste motive, instanțele naționale ale unei părți pot să nu fie acceptate de cealaltă parte. CIC întotdeauna a propus comunității de afaceri internaționale posibilități alternative de soluționare a litigiilor, față de instanțele de drept comun.

Chiar și pe plan intern, părțile tind să prefere modalități alternative mai ieftine și mai eficiente, față de cadrul rigid al procedurilor de drept comun.

Arbitrajul CIC oferă ambele avantaje, ca și confidențialitate și libertatea părților în alegerea arbitrilor, locului arbitrajului, legea aplicabilă și chiar limba în care se va desfășura procedura.

Arbitrajul maritim conform Regulilor de arbitraj ale CIC și ale Comitetului Maritim Internațional (CMI)[1], se referă la probleme maritime incluzând chartere, contracte de transport pe mare sau în transport multimodal, contracte de asigurări maritime, salvare și avarie comună, contracte de construcție și reparare nave, contracte de vânzare a navelor și alte contracte ce instituie un drept asupra unei nave.

Avantajul arbitrajului maritim, conform CIC-CMI, este în special flexibilitatea – părțile decid locul arbitrajului, legea aplicabilă, numărul arbitrilor și limba desfășurării procedurii.

§4. Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo de pe lângă Bursa Maritimă a Japoniei – The Tokyo Maritime Arbitration Comission (TOMAC)

Organizare și funcționare

Arbitrajul comercial din Japonia datează din 1889-1890 când o dispută asupra achiziționării vasului cu aburi Johan din Germania a fost supusă arbitrajului. Între 1

[1] The International Chamber of Commerce, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008.

ianuarie 1891 şi 31 decembrie 1938 au fost în total 209 hotărâri arbitrale depuse la curțile din Japonia. Din 209 de hotărâri arbitrale, 88 au fost depuse la Curtea Districtuală din Kobe, 34 la Curtea Districtuală secția civilă din Tokio, 34 la Curtea Districtuală din Nagasaki, 16 la Curtea Districtuală din Osaka, 9 la Curtea Districtuală din Kanazawa, câte 4 la Curtea Districtuală din Nara şi Kofu şi cele 20 rămase la diferite alte curți de pe teritoriul Japoniei.

Din punct de vedere geografic, Kobe a fost locul cu cele mai multe cazuri de arbitraj, 83 de cauze sau 40% din numărul total de 209 litigii țineau de domeniul maritim, 42 de cazuri țineau de tranzacționarea bunurilor imobiliare şi 27 de cauze au fost legate de afacerile cu orez, alte 4 fiind în legătură cu industria electrică[1]. De departe se poate observa că arbitrajul maritim a jucat un rol principal în dezvoltarea arbitrajului comercial în Japonia.

Motivele pentru care se afirmă acest lucru sunt:

1. Dezvoltarea industriei navigației a Japoniei s-a bazat pe tradițiile şi uzanțele Angliei şi mulți industriaşi aveau obiceiul de a deferi litigiile contractuale arbitrajului de la Londra.

2. Pe lângă faptul că obiceiul (uzanțele) maritim şi practica erau guvernate de legea engleză pentru că numeroasele aspecte ale practicii comerțului maritim nu erau bine adaptate Codului Maritim Japonez bazat pe legea civilă, a existat tendința către arbitraj mai degrabă decât către curțile de drept comun.

3. Ca răspuns la nevoie, a existat un organ permanent activ pentru a ghida arbitrajul maritim.

Inițial arbitrajul maritim s-a dezvoltat pe lângă Bursa Navlurilor din Japonia; cu privire la organele arbitrale permanente, Uniunea Navlurilor din Kobe a început să ofere servicii arbitrale în 1921. Acele servicii au fost succedate în 1926 de către Bursa Navlurilor din Kobe (înființată în 1921, încorporată Bursei Navlurilor din Japonia în 1933 - JSE) care a extins şi dezvoltat „aprovizionarea" cu servicii arbitrale.

Datorită constituirii Uniunii Navlurilor din Kobe, disputele date ei spre soluționare s-au centrat în jurul contractelor de navlosire pe perioade de timp determinate – *time charter party* – şi al contractelor de transport de mărfuri pe mare. Uniunea Navlurilor din Kobe a pronunțat 43 de hotărâri arbitrale.

Cât timp JSE a continuat tradiția arbitrală a Uniunii Navlurilor din Kobe, un domeniu vast în creştere – care includea achiziționarea de nave, construirea şi repararea de nave – a ajuns să fie supus arbitrajului la această instituție JSE.

JSE a continuat să extindă rolul arbitrajului odată cu dezvoltarea comerțului după al doilea război mondial şi scopul arbitrajului la JSE s-a dezvoltat incluzând litigii ce presupun salvări maritime, cambii de abordare, transport mixt, remorcare, coliziuni etc.

Bursa Maritimă a Japoniei s-a înființat în 1921 după modelul Bursei Maritime şi de Mărfuri de la Londra, în scopul facilitării încheierii contractelor de transport sau de navlosire în Japonia. Cu toate acestea, BMJ nu funcționează numai ca o bursă maritimă.

---

[1] JSE - The Japan Shipping Exchange, Inc., Guide to TOMAC Arbitration, Tokyo, 2004, p. 1.

BMJ este o organizație non-guvernamentală non-profit având ca scop facilitarea tranzacțiilor maritime mondiale și asistarea organizațiilor maritime care se ocupă cu aceste tranzacții.

Următoarele activități ale BMJ au acest scop:

- consultații – în interpretarea clauzelor contractelor maritime, în economia maritimă, în politica de transport a Japonici;
- arbitraj și conciliere prin TOMAC;
- editare de cărți și periodice;
- publicare de contracte standard – *bill of lading*, *voyage charter party* (NIPPONVOY 1963), contract de vânzare-cumpărare (NIPPONSALE 1993), contracte de salvare și remorcaj;
- seminarii.

Membrii BMJ sunt companii maritime, comercianți, combinate siderurgice, șantiere navale, asiguratori, cluburi P&I, brokeri, agenți, bănci, avocați.

TOMAC este organismul arbitral al Bursei înființat în 1926. Acesta este continuatorul Uniunii Maritime de la Kobe, care a arbitrat din 1912 litigii maritime privind *time charter-party* și contracte de transport maritim. Actualmente, numărul arbitrilor TOMAC se ridică la 155 (în octombrie 2010), potrivit evidențelor instituției[1].

În plus, noua instituție arbitrală a început să soluționeze și alte litigii, privind vânzarea navelor, construcții și reparații navale.

După cel de-al doilea război mondial, odată cu dezvoltarea comerțului, rolul arbitrajului a devenit tot mai important, cuprinzând și domenii precum salvarea, conosamente, transport combinat, remorcaj, coliziuni, cabotaj, echipaj, management naval, finanțare și reclamații ale pescarilor.

Această expansiune a fost cauzată de faptul că structura corporatistă a Bursei i-a permis să cuprindă un număr mare de arbitri ce pot fi numiți dintr-o mare varietate de domenii, incluzând transport maritim, construcții navale, asigurări maritime, comerț, siderurgie, brokeraj, facilități portuare și finanțare.

Prin faptul că administrarea arbitrajului este lăsată numai în sarcina TOMAC, un organism de specialiști talentați și experimentați ai companiilor membre ale Bursei, fără implicarea directă a Bursei, arbitrajul maritim este cu adevărat independent și corect.

Arbitrajul maritim al TOMAC a contribuit în mare parte la instituirea și dezvoltarea arbitrajului comercial în Japonia. Cu toate acestea, sistemele de arbitraj maritim sunt cel mai bine evaluate la scară globală.

În acest context, arbitrajul TOMAC este încă depășit de volumul mare al arbitrajelor de le New York și Londra. Din punct de vedere global, arbitrajul japonez este însă, cel mai bine descris ca fiind în stadiu de dezvoltare.

În martie 2002, dintr-un total de 430 cazuri deferite TOMAC spre arbitrare, s-au dat 381 hotărâri arbitrale și 233 cazuri au fost soluționate prin conciliere între părți în timpul procedurii[2]. În cele mai multe din aceste cazuri arbitrii au fost cei care au recomandat concilierea la solicitarea uneia sau ambelor părți.

---

[1] Bulletin of the Japan Shipping Exchange Inc, Wave Length, October, JSE Publishing, Tokyo, 2010.

[2] Idem, p. 2.

Această rată crescută a concilierilor vorbeşte îndeajuns despre gradul de încredere acordată arbitrilor acestei instituții arbitrale.

TOMAC – organ independent

Japan Stock Exchange (Bursa de Mărfuri a Japoniei) a sporit independența şi caracterul favorabil al arbitrajului maritim lăsând managementul funcției arbitrale Comisiei de Arbitraj Maritim din Tokyo – TOMAC care constă în selectarea unor specialişti experimentați şi talentați din companiile membre ale JSE.

Printre bunele oficii ale Adunării Generale ale TOMAC, membrii săi fac schimb de cunoştințe şi îşi „măsoară" experiența.

Sub ocupația Forțelor Aliate după sfârşitul celui de-al II-lea război mondial, arbitrajul asociațiilor de afaceri interne a fost interzis în concordanță cu *Business Incorporation Law* din decembrie 1948; reflectând atenția sporită sub care a fost ținută, JSE a devenit singura organizație autorizată să conducă arbitrajul maritim în concordanță cu Legea Arbitrajului Maritim.

Astfel, sistemul de arbitraj maritim al JSE este considerat „un sistem arbitral deschis"[1] care a contribuit foarte mult la fondarea şi dezvoltarea arbitrajului comercial în Japonia.

Cu toate acestea, sistemul de arbitraj maritim al JSE este foarte bine evaluat la scară mondială. În acest context, arbitrajul maritim al JSE este încă copleşit de volumul „absolut" al arbitrajului de la New York şi Londra. Din punct de vedere mondial, arbitrajul din Japonia este încă cel mai bine descris ca reprezentând etapa dezvoltării.

Domeniul de aplicare al arbitrajului maritim al Comisiei de Arbitraj Maritim de la Tokyo (TOMAC)[2]

Arbitrajul maritim de la Tokyo soluționează litigii izvorând din: conosamente, *charter-parties*, contracte de vânzare-cumpărare nave, construcții de nave, finanțare, probleme de echipaj şi altele.

Pentru ca arbitrajul să rămână preferabil procedurii de drept comun este necesar ca toate părțile implicate – părți, avocați, jurişti, experți şi în special arbitri – să fie familiarizate cu trăsăturile specifice ale procedurii, atât pozitive cât şi negative. Ei trebuie să cunoască nu numai procedurile din domeniul lor specific, dar şi procedura generală a arbitrajului.

Cu toate acestea, de multe ori un litigiu în fața arbitrajului este soluționat aşa cum este soluționat şi de către instanțele de drept comun. Aceasta deoarece avocații şi arbitrii, familiarizați cu procedura în fața instanței de drept comun, au tendința să procedeze în acelaşi mod. Într-adevăr, să procedeze altfel ar însemna să cunoască foarte bine regulile arbitrajului, să le folosească în mod creativ, pentru litigiul în cauză, riscând totuşi ca, în caz că ceva nu merge, să fie făcuți răspunzători.

O bună cunoaştere a procedurii, împreună cu dorința de a o aplica în practică, nu poate duce decât la îmbunătățirea funcționării arbitrajului în vederea soluționării litigiilor.

Tendința curților internaționale de arbitraj este în sensul de a simplifica mult mai mult procedura arbitrală, astfel: soluționarea litigiului de către experți tehnici, solu-

---

[1] Ibidem.

[2] The Tokyo Maritime Asociation and Consulting, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo.

ționarea litigiului fără avocați și chiar fără administrarea altor probe decât proba cu acte.

Japan Stock Exchange (J.S.E.)

JSE a fost înființată în anul 1921 pe lângă Comerțul Baltic și Bursa de *Shipping* de la Londra pentru a oferi facilități în înființarea transportului pe apă și a contractelor charter în Japonia. Cu toate acestea, deși Comisia de Arbitraj Maritim TOMAC a fost înființată în cadrul acestei instituții, totuși JSE nu este numai o bursă de *shipping*.

Încă de la constituire, JSE a fost utilă industriei navigației în domenii ca administrarea arbitrajelor maritime, proiectarea și promulgarea formelor contractelor, publicarea unor analize amănunțite despre navigație și logistică în revista lunară „KAIUN" și asigură baza de date în format electronic privind navigația[1].

Mai mult de 450 de companii și organizații se alătură și susțin JSE în activitățile sale de zi cu zi pentru a promova atât tranzacțiile marine interne, cât și pe cele internaționale.

Inutil de spus, informațiile prompte și actualizate sunt indispensabile pentru a conduce cu succes afacerea unei întreprinderi. Acest lucru este specific tuturor cercurilor de navigație din toată lumea. Având peste 450 de membri, JSE s-a implicat în toate aspectele industriei maritime. JSE este o organizație nonguvernamentală și nonprofit care își propune să faciliteze tranzacțiile de afaceri din „lumea maritima" și să ajute organizațiile maritime care conduc aceste tranzacții.

Principalele activități ale JSE

1. Consultanță și îndrumare

JSE răspunde cererilor, consultă și sfătuieşte pe membrii săi asupra interpretării clauzelor contractelor de *shipping*, de economie maritimă, în politicile de navigație ale Japoniei ș.a.m.d. JSE te poate ajuta sa găseşti o cale de rezolvare a diferendului. Primul pas este consultanța.

2. Arbitrajul și medierea

JSE este implicată în fiecare aspect al domeniului afacerilor maritime. TOMAC (Comisia de Arbitraj Maritim de la Tokyo) este astfel nepotrivită de a se ocupa de arbitrajele care implică probleme apărute „pe teren". TOMAC rezolvă diferendele apărute din conosamente, contracte de navlosire, contracte privind vânzarea și tranzacționarea de nave, construirea, finanțarea de nave și altele.

3. Promulgarea formelor contractelor maritime

„Comitetul Documentar" (*The Documentary Committee*) al JSE a lucrat la proiectarea și promulgarea formelor contractelor standard cum sunt: Nanyozal *Charter Party*, Contractul de Navlosire privind minereul de fier (*Iron Ore Charter Party*), Memorandumul pentru înțelegere (pentru vânzarea unei nave), Contractul Towage[2].

4. Organizarea de seminarii pe teme variate

Seminarii asupra legii maritime, economiei și politicii sunt organizate ocazional.

Calitatea de membru al JSE o au companiile de *shipping*, comercianții, constructorii de nave, Cluburile P&I, brokerii din domeniul navigației, agenții, companiile deținătoare de depozite, băncile, uzinele de otel, giranții maritimi firmele de avocați

---

[1] The Japan Shipping Exchange, Inc., About The Japan Shipping Exchange, Tokyo, 2000, p. 1.

[2] Idem, p. 3.

ş.a.m.d. Orice companie sau organizaţie din domeniul maritim care doreşte să se alăture JSE o poate face condiţionat de acordul Consiliului Director al JSE.

Taxa de înscriere este de 30.000 de yeni. Cotizaţiile anuale sunt în valoare de minim 100.000 de yeni[1].

Există o pleiadă de reguli pe care se fundamentează activitatea TOMAC: *Rules of Tomak* (2004)[2]; *Rules of Small Claims Arbitrations Procedure* of TOMAC (2001)[3]; *Rules of Simplified Arbitration of TOMAC* (2001)[4].

---

[1] Idem, p. 4.

[2] Revăzute şi amendate în 10.02.2010 cu aplicare direct pe data de 1.04.2010.

[3] Pentru cauze cu o valoare a obiectului de până la 5 milioane de yeni.

[4] Pentru cauze cu o valoare de până la 20 de milioane de yeni, revăzute pe 25.11.2003 cu aplicare din 1.03.2004.

Capitolul V
Arbitrii

Arbitrii sunt persoane cu o înaltă calificare juridică, având şi cunoştinţe de comerţ şi relaţii economice internaţionale, necesare pentru soluţionarea litigiilor. Ei sunt independenţi şi imparţiali în îndeplinirea atribuţiilor lor.

Secţiunea 1. Statutul arbitrilor internaţionali

Legile naţionale, jurisprudenţa şi convenţiile internaţionale sunt preocupate mai ales de derularea arbitrajului şi doar cu titlu de excepţie şi în mică măsură, de persoanele însărcinate să conducă derularea procesului arbitral şi să pronunţe hotărârea.

Statutul arbitrilor face totuşi obiectul unor regulamente private şi al unor coduri deontologice. În acest sens Camera de Comerţ Internaţională de la Paris a însărcinat în 1992 un grup de lucru cu studierea problemei „statutului arbitrilor”[1], grup care şi-a redactat şi depus raportul final în 1995, raport care a fost prezentat la un colocviu organizat tot la Paris de 3 importante instituţii permanente de arbitraj la 17 noiembrie 1995 şi a fost apoi publicat în publicaţia Camerei de Comerţ Internaţionale în 1996.

§1. Independenţa, imparţialitatea şi neutralitatea arbitrilor

Este un principiu universal admis, iar din acest punct de vedere nu se face (decât cu totul izolat) nicio deosebire între arbitrajul intern şi arbitrajul internaţional în ce priveşte cerinţa independenţei, imparţialităţii şi neutralităţii arbitrilor.

Independenţa şi imparţialitatea nu se confundă pentru că independenţa este o stare de fapt, în vreme ce imparţialitatea este o stare de spirit[2].

Sunt, de altfel, considerate ca împrejurări de natură a pune în discuţie independenţa arbitrilor legăturile prezente şi anterioare ale arbitrului vizat cu una din părţi, care se traduc în raporturi de subordonare ori colaborare şi dau naştere la relaţii pecuniare şi, în general, orice împrejurări care fac din arbitru o persoană interesată în favoarea uneia din părţi.

---

[1] *V. Roş*, op. cit., p. 306.

[2] Necesitatea independenţei arbitrilor a fost afirmată cu putere de Curtea de Casaţie din Franţa într-un litigiu opunând societăţile Ury şi Galbries Lafayette în următorii termeni: independenţa de spirit este indispensabilă pentru îndeplinirea puterii jurisdicţionale oricare ar fi sursa acesteia, iar ea este una din calităţile esenţiale ale arbitrilor. În speţa care a ocazionat considerentul expus, independenţa unuia dintre arbitri a fost pusă în discuţie pentru că acesta se afla în legături cu una din părţi, omiţând să informeze despre aceasta. Interesant este însă faptul că Curtea de Casaţie, găsind că arbitrul este lipsit de independenţă, nu a considerat aceasta drept motiv de recuzare, ci l-a considerat ca fiind cauză de constatare a nulităţii convenţiei de arbitraj întemeiată pe un viciu de consimţământ (dol prin reticenţă) imputabilă părţii care a ascuns aceste legături la încheierea convenţiei arbitrale. Idem, p. 316.

Independența fiind o stare de fapt, spre deosebire de imparțialitate care este o stare de spirit, o stare psihologică, poate fi dovedită.

Imparțialitatea este o noțiune abstractă şi poate fi o consecință a independenței, dar nu este în mod necesar urmarea acesteia.

Parțialitatea arbitrului se poate manifesta prin atitudinea părtinitoare a acestuia în favoarea părții, ori în raport cu litigiul, ori cu problema de fapt sau de drept pe care este chemat să o dezlege.

Părtinirea efectivă, dacă este uşor de recunoscut, este, dacă nu imposibil, oricum dificil de dovedit de către victimă. Pe de altă parte, şi tribunalele manifestă o justificată reticență față de o astfel de acuzație care, la rândul ei, poate fi manifestarea unui subiectivism exagerat al părții.

În practica arbitrală sunt considerate manifestări ale parțialității:

- împrejurarea că arbitrul a cunoscut deja litigiul sau un litigiu conex cu ocazia unui arbitraj anterior. În această situație arbitrul este, în fapt, lipsit de obiectivitatea şi „candoarea" care trebuie să caracterizeze pe orice judecător într-un nou litigiu, ca rezultat fie al informării fie al prejudecării, antepronunțării, exprimării unei poziții într-o problemă de fapt sau de drept;

- atitudinea anterioară a arbitrului, considerată în mod justificat de parte ca fiind ostilă față de ea.

În ce priveşte independența arbitrilor, lipsa acesteia poate fi acuzată, motivată şi dovedită atunci când:

- în timpul derulării procedurii arbitrul îndeplinea o misiune remunerată în folosul sau pe lângă una dintre părți;

- la data numirii, arbitrul era în serviciul unei societăți dependente de grupul de societăți căreia îi aparținea societatea în litigiu;

- arbitrul a fost angajat, imediat după pronunțarea sentinței, în serviciul uneia dintre părțile în litigiu.

În arbitrajele internaționale independența arbitrului poate fi condiționată de cetățenia acestuia în raport cu cea a părților aflate în litigiu. Atunci când cetățenia arbitrului este diferită de a părților în litigiu se poate presupune că obiectivitatea în soluționarea litigiului va fi mai mare (lucru care explică şi preferința pentru alegerea unor astfel de arbitri).

Doctrina distinge şi între arbitri neutri şi arbitri non-neutri, poziție care se examinează tot în raport cu atitudinea subiectivă a arbitrului, dar nu numai față de parte ori față de părți, şi consideră că neutralitatea nu este identică cu imparțialitatea.

Neutralitatea se manifestă prin o anumită distanțare a arbitrului față de cultura sa juridică, politică şi religioasă, o deschidere intelectuală față de alte modele de gândire, care în mod necesar trebuie să includă şi modelul părților.

Regulamentul de arbitraj CCI în art. 2.1 face o aplicație a principiului neutralității arbitrilor prevăzând că, Curtea de Arbitraj numeşte sau confirmă arbitrii „ținând cont de naționalitatea lor, apartenența lor sau reşedința lor în raport cu țările ai căror resortisanți sunt părțile sau arbitrii"[1].

---

[1] Calitatea de mandatar sau avocat al părților repugnă oricărui arbitru şi este în regulamentele unor instituții de arbitraj din Europa respinsă *de plano*; nu se poate ignora că există totuşi o strânsă legătură între alegerea arbitrajului ca modalitate de soluționare a litigiilor şi încrederea

Încrederea părții în arbitru se poate datora naționalității comune, relațiilor profesionale anterioare, prestigiului, experienței, cunoștințelor, faimei de care se bucură arbitrul în lumea afacerilor ori a vieții juridice. Partea care a desemnat un arbitru dorește, prin acest demers, să transmită tribunalului arbitral ecoul legislației sale naționale, al obiceiului locului și al uzanțelor în care se circumscrie și litigiul dedus judecății. Se intenționează formarea unei capacități clare de înțelegere a explicațiilor oferite în proces, pentru deslușirea raporturilor dintre părți, a voinței lor reale, a drepturilor și obligațiilor acestora prin prisma cunoașterii specificului local și a sistemului de drept propriu părților în litigiu. Arbitrul trebuie să fie neutru, dar alegerea sa nu este neutră.

Pe de altă parte, arbitrul însuși nu va putea decât să se distanțeze de sistemul căruia îi aparține, dar în niciun caz nu-l va putea ignora. Va rămâne neutru în măsura în care va fi egal cu părțile, făcând efortul de a le înțelege și de a le favoriza în egală măsură folosindu-și priceperea, experiența și cunoștințele exclusiv în soluționarea dreaptă a litigiului. Jurisprudența engleză și cea americană admit existența arbitrului partizan, dar concepția arbitru – parte este obiectul unor vii discuții. Regulile deontologice elaborate pentru arbitrii internaționali de către International Bar Association, elaborate în 1987, au introdus dispoziții mai exigente în ce privește obligațiile arbitrului internațional.

Potrivit acestui Cod deontologic arbitrul trebuie să acționeze cu diligență și eficacitate pentru a asigura părților soluționarea justă și echitabilă a litigiului lor. Ei trebuie să rămână la adăpost de orice poziție partizană, iar aceasta este considerată regula fundamentală pentru arbitrajul internațional (art. 1). Același cod interzice arbitrului să ia legătura cu partea pentru a fi desemnat și îi pretinde să accepte însărcinarea numai dacă este în măsură să consacre arbitrajului timpul și grija pe care părțile, în mod rezonabil, sunt în drept să o aștepte de la el (art. 2).

Potrivit art. 3 din Cod, independența și imparțialitatea arbitrului sunt cele două elemente ale riscului de partizanat. Există parțialitate atunci când un arbitru favorizează una din părți sau atunci când are o prejudecată privind obiectul litigiului[1].

Există dependență atunci când există relații între arbitru și una din părți sau o persoană apropiată uneia din părți. Sunt considerate, potrivit acestui cod, de natură a justifica îndoiala legitimă cu privire la independența și imparțialitatea arbitrului: interesul material al acestuia în rezultatul litigiului, poziția deja exprimată (*anteprononțarea, n.a.*), relațiile de afaceri prezente, directe sau indirecte între un arbitru și o parte, relațiile de afaceri ale unui membru al familiei arbitrului, ale întreprinderii sale ori ale unui asociat al uneia sau cu una din părți.

Relațiile anterioare de afaceri nu constituie un obstacol absolut în acceptarea numirii afară de cazul în care ele sunt de o asemenea importanță sau de o asemenea natură încât ar putea, cu adevărat, să influențeze judecata arbitrului. Chiar și relațiile mondene sau profesionale, continue și notabile, între un arbitru și o parte constituie o împrejurare de natură a da naștere unor îndoieli legitime asupra independenței și imparțialității arbitrului.

---

pe care un arbitru o poate inspira părții care îl desemnează. În plan psihologic nici nu se poate contesta părții care a desemnat ori acceptat numirea unui arbitru dreptul de a-l considera pe acesta arbitrul său.

[1] Bulletin of I.C.C., Independence of Arbiters, I.C.C. Publishing, Paris, 2007, p. 12.

Arbitrii trebuie să evite – spun regulile Codului – orice comunicare unilaterală cu părţile sau reprezentanţii lor, iar dacă o astfel de comunicare s-a produs, arbitrul trebuie să informeze cealaltă parte şi pe arbitri, nerespectarea acestei obligaţii putând avea ca efect recuzarea sa.

Arbitrii nu trebuie să accepte niciun cadou, niciun act substanţial de ospitalitate, direct sau indirect, de la una din părţi. Arbitrul unic sau preşedinţii tribunalelor arbitrale (supraarbitrii) trebuie, în mod special, să evite întâlnirile profesionale sau mondene, oricare ar fi importanţa acestora, cu una din părţi, în lipsa celeilalte părţi.

§2. Obligaţiile arbitrilor

Dreptul dar şi îndatorirea de a soluţiona un litigiu sunt conferite arbitrilor de către părţile litigante. Funcţia arbitrului este una jurisdicţională, iar această natură a funcţiei arbitrului, unanim acceptată astăzi ca atare, permite a se distinge misiunea acestuia de cea a expertului, conciliatorului, mediatorului ori evaluatorului.

Calitatea de judecător privat, ales de părţi pentru a soluţiona un litigiu determinat, este esenţială pentru stabilirea şi definirea statutului arbitrului.

Fie şi cu titlu privat, arbitrul este un judecător pentru litigiul în care a fost desemnat, astfel că el trebuie să fie independent şi imparţial, dar să îndeplinească şi alte eventuale condiţii prevăzute în legi, în regulamente, convenţii internaţionale ori în regulamentele unor instituţii specializate, să respecte regulile confidenţialităţii arbitrajului şi termenul de soluţionare a litigiului, să-şi îndeplinească misiunea cu care a fost însărcinat ori obligaţia de informare ce-i este, în anume împrejurări, impusă.

§3. Drepturile arbitrilor

Cu referire la drepturile arbitrilor, în discuţie sunt puse, cu rare excepţii, doar drepturile pecuniare ale acestora. Sunt însă autori care, pe drept cuvânt, consideră că dacă arbitrii trebuie să fie independenţi şi imparţiali, dacă trebuie să se abţină de la orice act sau fapt de natură a naşte suspiciuni înainte, în timpul sau după încheierea procedurii arbitrale, dacă arbitrii au obligaţia de a trata în mod egal părţile, de a le respecta dreptul la apărare, a le asigura un proces echitabil şi într-un termen rezonabil, ei sunt îndreptăţiţi să pretindă părţilor nu numai informaţii corecte şi respect faţă de ei, ci chiar aplicarea de sancţiuni în cazul recuzării ori revocării abuzive ori pentru motive nejustificate şi ofensatoare, precum şi în alte cazuri în care părţile provoacă prejudicii arbitrilor.

Alţi autori consideră că drepturile arbitrilor au o componentă patrimonială şi una morală, opinie la care subscriem, considerând că actul de justiţie în general, dacă presupune retribuirea corespunzătoare a celor ce-şi asumă greaua sarcină de a spune adevărul, are o componentă morală, adesea ignorată, şi justifică, în mod special, pretenţia oricărui judecător de a fi tratat cu respect şi de a cere părţilor nu doar un comportament loial, ci şi cooperant.

Drepturile patrimoniale ale arbitrilor

Cheltuielile pentru organizarea şi desfăşurarea arbitrajului includ onorariile arbitrilor, cheltuielile de administrare a probelor, cheltuielile de deplasare a părţilor, arbitrilor, experţilor, martorilor, ele fiind în sarcina părţilor, potrivit înţelegerii dintre ele ori, în lipsa unei astfel de înţelegeri, în sarcina părţii care a pierdut procesul, integral, dacă cererea de arbitrare este admisă în totalitate, sau proporţional cu ceea ce s-a acordat, dacă cererea este admisă în parte.

Obligaţia de plată a onorariilor arbitrilor este un efect al naturii sinalagmatice a contractului de arbitraj. Modalităţile de stabilire a onorariilor arbitrilor şi a celorlalte cheltuieli arbitrale potrivit legii noastre sunt stabilite prin convenţia părţilor, de către tribunalul arbitral ori de către instituţia permanentă de arbitraj.

a) Stabilirea onorariilor prin convenţia părţilor are în vedere atât convenţia arbitrală cât şi contractul de arbitraj. În practică, metoda este folosită în arbitrajul ad-hoc, unde cuantumul onorariilor este negociat între arbitri şi părţi. În acest caz nu credem că este posibilă reducerea onorariilor de către instanţa judecătorească.

b) Cheltuielile arbitrale stabilite de către tribunal pot fi evaluate, în mod provizoriu, în avans şi, în mod definitiv, prin hotărâre. În cazul onorariilor stabilite provizoriu, părţile pot fi obligate în solidar la consemnarea lor. Consemnarea poate fi făcută şi numai de către reclamant, caz în care modul de suportare de către părţi se stabileşte prin hotărârea arbitrală. Tribunalul arbitral este îndreptăţit să nu dea curs arbitrajului până la consemnarea avansului sau plata sumelor fixate de tribunal. Onorariile definitive se stabilesc prin hotărâre, iar plata diferenţelor trebuie făcută până la comunicarea sentinţei către părţi sau depunerea acesteia la instanţă. Neplata diferenţei atrage suspendarea comunicării sau a depunerii hotărârii arbitrale.

c) În arbitrajul instituţionalizat onorariile arbitrilor, taxele şi celelalte cheltuieli se plătesc conform regulamentului acelei instituţii. Cuantumul taxei arbitrale se calculează în funcţie de valoarea litigiului. Din taxa plătită o cotă procentuală este destinată plăţii onorariilor arbitrilor români. În arbitrajul comercial internaţional onorariile arbitrilor străini nu sunt cuprinse în taxa arbitrală, ele avansându-se de către partea care i-a numit. În normele arbitrajului ad-hoc se prevede că în cazul arbitrului unic străin sau al supraarbitrului străin, onorariile acestora se avansează de părţi în cote egale.

Onorariile arbitrilor se stabilesc de preşedintele Curţii de Arbitraj în funcţie de valoarea şi complexitatea litigiului, timpul afectat soluţionării acestuia şi alte circumstanţe relevante în cauză.

d) Reducerea cheltuielilor. Instanţa judecătorească va examina temeinicia măsurilor dispuse de tribunalul arbitral şi va stabili cuantumul onorariilor arbitrilor şi al celorlalte cheltuieli arbitrale.

e) Restituirea onorariilor. Dacă arbitrul îşi abandonează misiunea, caracterul sinalagmatic al contractului de arbitraj permite părţilor ori instituţiei permanente de arbitraj de a invoca excepţia de neexecutare a contractului (*exceptio non adimpleti contractus*) ori executarea incompletă pentru a refuza plata sau pentru a obţine restituirea[1]. Dacă

---

[1] Curtea de Apel din Paris a obligat un arbitru la restituirea onorariului şi la plata altor despăgubiri şi a anulat hotărârea pronunţată considerând că, în speţă, consimţământul părţii la încheierea convenţiei arbitrale a fost viciat prin ascunderea legăturilor dintre partea potrivnică şi arbitrul desemnat de ea, arbitru care fusese consilier financiar retribuit al părţii, anterior numirii sale. Într-un alt litigiu, aceeaşi

arbitrajul instituțional este criticat pentru caracterul său oneros, el prezintă totuşi două avantaje: acela al baremurilor fixate prin regulamente şi care protejează părțile în fata cererilor de onorarii excesive şi acela al excluderii oricărui aranjament financiar către un arbitru şi partea care l-a desemnat[1].

Drepturile morale ale arbitrilor

Corelativ obligațiilor multiple pe care le are, arbitrul este beneficiarul anumitor drepturi nepatrimoniale:

- nu este subordonat părților în conducerea procesului arbitral. Dată fiind misiunea sa jurisdicțională, el are prerogative proprii, neafectate de izvorul contractual al arbitrajului;

- are dreptul de a-şi îndeplini misiunea de arbitru până la capăt. El nu poate fi recuzat sau revocat decât pentru motive care pun la îndoială independența şi imparțialitatea sa şi este îndreptățit la daune atunci când, în sprijinul unei cereri de revocare, s-ar invoca motive ofensatoare şi neadevărate;

- are dreptul de a se abține de la soluționarea unui litigiu atunci când a fost formulată o cerere de recuzare, fără ca abținerea să însemne recunoaşterea cauzei de recuzare;

- în aceeaşi măsură în care pentru arbitru confidențialitatea constituie o obligație, ea constituie şi un drept, ce poate fi opus nu numai părților, ci şi instituției permanente de arbitraj şi chiar terților.

§4. Protecția şi răspunderea arbitrilor

În cadrul desemnării unui arbitru, fiecare parte din litigiul supus soluționării prin procedura arbitrală, sau avocatul ori reprezentantul fiecărui grup de părți din cauza respectivă, va nomina, în acest sens, un arbitru.

Este o condiție generală prevăzută prin dispozițiile legale ale oricărui sistem de drept care reglementează procedura de arbitraj. Deci, în România, Marea Britanie şi Franța, prin sintagma „numirea unui arbitru al părții" nu se va înțelege că acel arbitru va fi subiectiv în ceea ce priveşte drepturile şi îndatoririle părții ce l-a propus.

Mai mult decât atât, orice arbitru desemnat să accepte această funcție trebuie să fie obiectiv şi imparțial, iar părțile, după ce au, în mod oficial, confirmarea acceptării de arbitru a respectivei persoane desemnate, nu mai pot lua legătura şi transmite arbitrului numit de ele, nicio informație în legătură cu situația lor sau cu calitatea lor de parte în proces, decât cu înştiințarea scrisă şi a celeilalte părți sau a reprezentantului său legal. Se transmite astfel, părții adverse, o copie după scrisoarea, faxul ori telegrama

---

instanță a considerat că arbitrul care, după pronunțarea sentinței, a fost angajat de una din părți, a fost lipsit de independență şi, în consecință, tribunalul arbitral era neregulat constituit, motive pentru care hotărârea arbitrală a fost anulată în temeiul art. 1484 alin. (2) pct. 2 din Noul Cod de procedură civilă francez, iar arbitrul a fost obligat la restituirea onorariului şi la plata unor daune interese stabilite prin apreciere de către tribunal. În Italia, art. 814 C.proc.civ. reglementează dreptul arbitrilor la onorarii, obligația solidară a părților pentru plata acestora şi posibilitatea instanțelor statale de a fixa ele aceste onorarii în caz de neînțelegere. În Belgia, onorariile arbitrilor, dacă nu au fost stabilite convențional, vor fi fixate de arbitri.

[1] *V. Roş*, op. cit., p. 346.

trimisă arbitrului sau o înregistrare a convorbirii telefonice care a avut loc între partea respectivă şi arbitru, iar dacă este posibil, această transmitere este de dorit să aibă loc în acelaşi timp către arbitru şi cealaltă parte a conflictului.

Chiar dacă a fost numit ca arbitru de către o parte, acestuia îi este interzis să consilieze partea în pricina respectivă, sau oricare dintre cele două părţi aflate în litigiu ori să adopte părerea părţii ce l-a numit ca arbitru, având falsa impresie a unei îndatoriri faţă de nominarea făcută de către parte.

În acest sens, acţiunile arbitrilor trebuie să fie publice, adică acesta să nu se angajeze în discuţii private cu părţile.

Dacă nu îşi păstrează imparţialitatea, independenţa şi obiectivitatea sa, arbitrul poate fi înlocuit din funcţia ce îi revine.

În Regulile Camerei de Arbitraj Maritim din Paris şi ale Asociaţiei de Arbitraj Maritim din Londra se prevede şi situaţia în care arbitrul sau arbitrii pot cere părţilor ca acestea să le plătească o parte din cheltuielile arbitrale sau o parte din onorariul lor, înainte ca litigiul să fie soluţionat definitiv. În asemenea cazuri şi dacă arbitrul sau arbitrii nu şi-au îndeplinit atribuţiile ce le revin, potrivit funcţiei lor, aceştia trebuie să înapoieze părţilor sumele de bani care le-au fost plătite pentru arbitrarea cauzei respective.

Este posibil ca arbitrii să se pronunțe asupra unor onorarii mult prea mari, care pot fi contestate de către părţile disputei şi analizate de către Comitetul Permanent al Camerei de Arbitraj Maritim din Paris sau de către Comitetul Asociației de Arbitraj Maritim de la Londra.

Calitățile arbitrului, în general, sunt recunoscute prin faptul că acesta rezolvă un conflict deferit arbitrajului repede, corect, fără a se abate în niciun fel de la regulile procedurii arbitrale ale Comitetului Arbitral din care acesta face parte şi nici de la principiile morale cunoscute în întreaga lume afirmate în cererea de arbitraj ori pretențiile solicitate.

Aprecierea probelor se face potrivit intimei convingeri a arbitrilor, iar dezbaterile vor fi consemnate într-o încheiere motivată, adusă la cunoştința părților, care poate fi completată sau îndreptată printr-o altă încheiere, la cererea părților sau din oficiu.

Arbitrul şi părțile sunt legate prin contractul de arbitraj, dar o răspundere a arbitrilor în termeni exclusivi contractuali este incompatibilă cu natura jurisdicțională a misiunii arbitrilor. Asimilați judecătorilor, prin misiunea jurisdicțională pe care o îndeplinesc, arbitrii trebuie să se bucure nu de imunitatea acestora, ci de o protecție menită a le asigura îndeplinirea misiunii şi liniştea după pronunțarea sentinței. O protecție care să îi pună la adăpost de ranchiuna părții nemulțumite de hotărâre, de acțiunile abuzive în justiție contra lor.

Ideea de imunitate a arbitrilor este o creație a doctrinei şi jurisprudenței din țările de *Common law*, având semnificația că, în principiu, arbitrii nu pot fi răspunzători pentru modul în care şi-au îndeplinit misiunea jurisdicțională. Dar imunitatea nu poate fi recunoscută decât de autoritatea publică, prin lege şi într-un scop general şi nu se poate confunda cu o clauză limitativă de responsabilitate.

Convențiile internaționale nu şi-au însuşit conceptul de imunitate a arbitrilor, astfel încât, în prezent, numai legile naționale ar putea conferi arbitrilor imunitate. Conceptul nu a fost însuşit nici în regulamentele instituțiilor permanente de arbitraj, iar în doctrină el face obiectul unor dispute cu privire la legitimitatea şi oportunitatea lui.

Principalul argument împotriva imunității este acela că nu este justificată exonerarea de răspundere a arbitrilor în caz de neglijență în timp ce alți profesioniști sunt supuși unui astfel de risc.

În favoarea imunității arbitrilor sunt invocate mai multe argumente. Primul ar fi acela că ar putea deveni extrem de dificil să se găsească persoane calificate, dispuse să accepte o însărcinare de arbitru, dacă există riscul de a fi expuse unei responsabilități personale nelimitate. Al doilea argument ar fi că partea care a pierdut într-un proces arbitral poate supune hotărârea arbitrală controlului instanțelor statale. Al treilea argument este că arbitrii, văzându-se expuși riscului angajării răspunderii personale, nu vor accepta să fie desemnați decât dacă vor obține, în temeiul contractului de arbitraj și al convenției arbitrale, o indemnizație și o imunitate pe care nu o pot obține prin efectul legii[1].

În faza pregătitoare a Legii-model, problema imunității arbitrilor a fost foarte controversată, motiv pentru care nici nu și-a găsit loc în forma finală a legii. Potrivit unor studii finalizate în 1990, doar Statele Unite s-au arătat favorabile unei imunități absolute a arbitrilor.

Alte state, între care Germania, Austria, Norvegia și Anglia (aceasta din urmă în ciuda unei poziții anterioare favorabile) s-au pronunțat pentru recunoașterea unei imunități restrânse, în timp ce Franța, Spania și Suedia s-au pronunțat pentru recunoașterea dreptului părților de se îndrepta împotriva arbitrilor cu o acțiune în responsabilitate, alte țări refuzând să se pronunțe de o manieră sau alta.

---

[1] În Elveția, subliniindu-se că relația părți – arbitri este contractuală, în practică se recunoaște arbitrilor o largă imunitate. Se consideră însă că reducerea căilor de atac împotriva hotărârilor arbitrale prin Legea federală din 1987 (în vigoare de la 1 ianuarie 1989) nu poate avea ca efect decât incitarea părților de a promova acțiuni în răspundere personală împotriva arbitrilor. Legea spaniolă din 5 decembrie 1988 prevede că responsabilitatea arbitrilor poate fi angajată pentru daune cauzate de dolul sau culpa acestora, iar potrivit Codului de procedură civilă austriac răspunderea poate fi reținută pentru refuzul îndeplinirii sarcinii și pentru întârziere nejustificată. În Franța există o jurisprudență interesantă în acest domeniu. Astfel, printr-o hotărâre a Curții de Apel din Paris s-a respins cererea de chemare și audiere ca martor a arbitrului care a pronunțat hotărârea arbitrală atacată cu motivarea că „arbitrul nu este un terț în raport cu litigiul judecat, el accede, prin acceptarea misiunii" la statutul de judecător, prin efectul contractului de învestitură; el are chiar aceleași drepturi și obligații ca și judecătorul, ca urmare audierea lui într-o instanță în care nu este el însuși parte nu este legal posibilă. O altă hotărâre a Tribunalului de Mare Instanță din Reims din 27 septembrie 1978 a statuat că: „ansamblul criticilor dovedește implicit reproșul general făcut arbitrilor de a fi judecat greșit; că în acest domeniu, fără a se restrânge securitatea, independența și autoritatea arbitrilor în limite incompatibile cu misiunea de a tranșa litigiul încredințat, responsabilitatea acestora nu poate fi angajată decât în caz de greșeală gravă, echivalentă cu dolul, frauda sau convenția cu una din părți". Tribunalul din Reims a respins acțiunea, considerând-o abuzivă și vexatorie și a admis cererea reconvențională a arbitrilor, reclamanții fiind obligați la plata daunelor solicitate de arbitri. Doctrina franceză consideră și ea că este necesară recunoașterea unei imunități pentru arbitri, dar că ea trebuie limitată, răspunderea acestora putând fi atrasă în cazul neîndeplinirii obligației de informare și pentru greșeală intenționată. – *Ph. Fouchard, E. Gaillard, B. Goldman*, Traité de l'arbitrage commercial international, Ed. Litec, Paris, 1996, p. 607.

§5. Capacitatea arbitrilor

Poate fi arbitru orice persoană fizică care are capacitatea deplină de exerciţiu al drepturilor. Astfel, pentru a fi arbitru este necesar ca persoana aleasă să aibă capacitatea deplină de exerciţiu a drepturilor civile.

Necesitatea acestei condiţii rezidă în faptul că arbitrii, fiind judecători privaţi, exercită o funcţie jurisdicţională, care se aseamănă cu cea a judecătorului statal şi în consecinţă trebuie să asigure un minim de garanţii în vederea desfăşurării unei bune justiţii. Deci, este evident că, capacitatea arbitrului nu depinde de voinţa părţilor, exprimată în convenţia de arbitraj.

Noţiunea de capacitate comportă unele precizări, deoarece în materia dreptului comercial internaţional ea ridică problema dreptului aplicabil. Aşadar, ne vom referi în particular la trei elemente ale acestei noţiuni:

a) incapacitatea naturală (starea de alienaţie sau debilitate mintală);

b) incapacitatea civilă generală (minoritatea, falitul etc.);

c) incapacitatea particulară privitoare la actele de arbitraj (naţionalitatea, exercitarea unei profesii etc.).

Conform art. 11 al Legii cu privire la reglementarea raporturilor de drept internaţional privat, capacitatea persoanei fizice este condusă de legea naţională. Deci, în situaţiile în care este în cauză capacitatea civilă a arbitrului se va aplica legea naţională. Prin legea naţională – *lex patriae* – se înţelege legea statului a cărui cetăţenie o are persoana în cauză.

Determinarea şi proba cetăţeniei se fac în conformitate cu legea statului a cărui cetăţenie o invocă. Tot legea personală se va aplica atât privitor la incapacităţile naturale, cât şi incapacităţile legale.

În ipoteza în care legea ţării determinate nu ar interzice exercitarea funcţiei de arbitru persoanelor care s-ar afla în stare de alienaţie mintală sau debilitate mintală, o astfel de dispoziţie poate fi considerată ca fiind contrară ordinii publice internaţionale române, care limitează deci aplicarea legii personale. Intervenţia legii forului (*lex fori*) se justifică numai în situaţia când dreptul public al unei ţări este interesat în capacitatea arbitrului; în acest caz *lex fori* se aplică ca o dispoziţie imperativă[1].

În cazul în care Convenţia europeană asupra arbitrajului comercial internaţional va fi aplicabilă, art. 3 al acesteia prevede dreptul străinilor de a fi arbitri. Acest principiu se va aplica atât în situaţia în care această Convenţie va guverna procedura arbitrală, cât şi atunci când sentinţa arbitrală este invocată într-un stat aderent, caz ce impune aplicarea dreptului naţional.

§6. Numirea arbitrilor

Arbitrajul poate fi încredinţat, prin convenţia arbitrală, uneia sau mai multor persoane, învestite de părţi sau în conformitate cu acea convenţie să judece litigiul şi să

---

[1] Legea Spaniei prevede că arbitrul trebuie să aibă profesie de avocat, iar legea Venezuelei dispune că arbitrul trebuie să fie comerciant. Cu toate acestea, toate aceste dispoziţii nu interesează ordinea publică internaţională şi nu afectează validitatea sentinţei pronunţate, considerată nulă.

pronunțe o hotărâre definitivă şi obligatorie pentru ele. În acest sens, se poate afirma că arbitrii exercită o funcție jurisdicțională de sorginte convențională[1]. Părțile pot conveni ca arbitrajul să fie organizat de o instituție permanentă de arbitraj sau de o terță persoană. Arbitrul unic sau, după caz, arbitrii învestiți constituie tribunalul arbitral.

Arbitru poate fi orice persoană fizică, de cetățenie română, care are capacitatea deplină de exercițiu a drepturilor. Părțile pot stabili prin convenția arbitrală şi anumite condiții de calificare sau alte condiții referitoare la arbitri, după cum instituția de arbitraj permanentă poate stabili anumite criterii de selectare a arbitrilor pe care îi înscrie pe lista sa de arbitri[2].

În consecință, legea instituie o singură cerință cât priveşte persoanele care pot fi arbitri, şi anume aceea de a fi „persoane capabile". Nu se reglementează nicio altă cerință şi nicio interdicție. Aşa cum este şi firesc, părțile au deplină libertate în alegerea arbitrilor sau în stabilirea modalității de numire a lor.

Dreptul părților de a stabili componența tribunalului arbitral dă expresie, sub încă un aspect esențial, caracterului prin definiție voluntar al arbitrajului, astfel cum e conceput în lumea contemporană şi instituit prin regulamente.

Ca şi în vechea reglementare, dispoziția actuală nu impune criterii sau condiții speciale pentru numirea arbitrilor („orice persoană fizică, de cetățenie română care are capacitatea deplină de exercițiu a drepturilor").

Condiția capacității depline de exercițiu este firească, fiind greu de conceput încredințarea funcției jurisdicționale unei persoane lipsite de o asemenea calitate.

Secțiunea a 2-a. Tribunalul arbitral

§1. Constituirea tribunalului arbitral

În arbitrajul internațional tribunalul arbitral este compus dintr-un număr impar de arbitri. Imparitatea se justifică prin faptul că arbitrul exercită o funcție jurisdicțională ca şi judecătorii cărora le este consacrat principiul de imparitate. Pe de altă parte, acest principiu demonstrează că arbitrul nu este reprezentant al părților, ci un judecător.

Articolul sus-menționat mai dispune că fiecare dintre părți are dreptul să numească un număr egal de arbitri. Deci, pentru completarea tribunalului arbitral, arbitrul suplimentar va fi ales fie conform prevederilor părților, fie de arbitrii desemnați, sau de instanța de judecată, care în lipsa convenției arbitrale ar fi fost competentă să judece litigiul în fond, în primă instanță, în caz de dezacord între arbitrii desemnați.

Regula de imparitate este de ordine publică, fiind menită să evite blocarea arbitrajului. Prin urmare, în cazul în care s-ar pronunța o sentință de către un tribunal compus de un număr par de arbitri, această sentință va fi susceptibilă de o cale de atac, prin care se poate dispune anularea acesteia, dacă sentința arbitrală încalcă ordinea publică, bunele moravuri sau dispoziții imperative ale legii.

---

[1] *Ion Deleanu, Sergiu Deleanu*, Arbitraj intern şi internațional, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005, p. 117.

[2] *Viorel M. Ciobanu*, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. II, Ed. Național, Bucureşti, 1997, p. 601.

Ca şi judecătorul, arbitrul împuternicit pur şi simplu de părţi să soluţioneze litigiul – adică fără o clauză expresă pentru soluţionarea litigiului în echitate – va face aplicarea normelor de drept corespunzătoare.

Atât arbitrul, cât şi judecătorul *a priori* se găsesc în aceeaşi situaţie în raporturile lor cu legea; ei trebuie să aplice atât regulile imperative, cât şi cele dispozitive dacă, în legătură cu acestea din urmă, partea n-a invocat vreun incident; ei trebuie să ţină seama deopotrivă de contractul principal al părţilor.

Totuşi, unele deosebiri pot şi trebuie să fie făcute, ele derivând din „contractualizarea dreptului aplicabil fondului litigiului realizată prin arbitraj".

În acest sens, pe de o parte, există o restrângere a puterii arbitrilor în privinţa regulilor de drept, iar pe de altă parte, paradoxal, o extindere a puterii lor, prin referire la uzanţele comerciale.

1. În privinţa regulilor de drept etatice, acestea se impun arbitrilor ca un „fapt" exterior, constatându-le existenţa şi făcându-le aplicarea, asemănător relaţiei în care se înscrie o instanţă faţă de o lege străină. Dar, întrucât arbitrii au fost învestiţi să facă aplicarea regulilor de drept prin convenţia părţilor, ei trebuie să aplice acele reguli care erau în vigoare la momentul încheierii convenţiei.

2. Arbitrii trebuie să ţină seama de „uzanţele comerciale". În faţa instanţei judecătoreşti, obiceiul, cutuma, uzanţa rămân un simplu „fapt"; dimpotrivă, în faţa tribunalului arbitral, uzanţa comercială are acelaşi regim de aplicare ca şi regulile de drept.

Puterea arbitrilor de a face aplicarea uzanţelor comerciale nu este însă nelimitată. Ei pot aplica numai acele uzanţe care au o valoare normativă; ei nu pot crea uzanţe, ci doar să le constate. Ar trebui să fie vorba, cum s-a remarcat în jurisprudenţa franceză, de o uzanţă care „se impune cu forţa evidenţei", de o uzanţă „constantă", de o uzanţă „indiscutabilă"[1].

Spre deosebire de sistemul justiţiei de stat, în cadrul căruia numărul judecătorilor chemaţi să rezolve un proces este predeterminat prin dispoziţiile legale imperative şi variază în funcţie de nivelul instanţei (judecătorie, tribunal, curte de apel, curte de casaţie), în procedura arbitrală totul depinde de voinţa concordantă a părţilor în cauză.

Principiul autonomiei de voinţă al părţilor are putere deplină şi în privinţa desemnării de către părţi a numărului de arbitri care urmează să alcătuiască tribunalul arbitral. Părţile stabilesc dacă litigiul se judecă de un arbitru unic sau de doi ori de mai mulţi arbitri; părţile pot să opteze prin consens în favoarea unei componenţe colegiale sau, dimpotrivă, unipersonale a tribunalului arbitral[2].

Expresia „*tribunalul arbitral*" semnifică un complet reprezentat de un arbitru unic sau un grup de arbitri. Opţiunea poate fi exercitată fie în contextul clauzei compromi-

---

[1] *Ion Deleanu, Sergiu Deleanu,* Arbitrajul pe baza normelor de drept şi arbitrajul în echitate, R.D.C. nr. 12/2000, p. 51.

[2] Reglementarea este inspirată din prevederile Legii-model din 21 iunie 1985 referitoare la arbitrajul comercial internaţional, elaborată de Comisia Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internaţional (UNCITRAL) şi pe care Adunarea Generală a ONU a recomandat-o prin Rezoluţia din 1 decembrie 1985 ţărilor membre să o aibă în vedere cu prilejul modernizării sistemului naţional în acest domeniu.

sorii convenite înainte de apariţia litigiului, fie în actul de compromis, încheiat după ce diferendul s-a născut[1].

Dacă reclamantul sau pârâtul nu au decis nimic, în mod neechivoc, referitor la componența tribunalului arbitral, fie dintr-o omisiune, fie din cauza dezacordului, se presupune că au înțeles să accepte sistemul legal sau regulamentar aplicabil în materie.

În subsidiar, completul tribunalului arbitral căruia i-a fost supus spre soluționare litigiul, potrivit clauzei compromisorii sau actului de compromis parţial lacunar (fără specificarea numărului de arbitri), va fi desemnat de către conducerea curţii arbitrale.

Din acest punct de vedere, în dreptul nostru reglementările aplicabile fac distincție între regimul de drept comun al arbitrajului şi cel special, adoptat prin consens de părţile în cauză. Statutul de drept comun, concretizat prin norme cu caracter supletiv de voință, aparține arbitrajului colegial. Dimpotrivă, arbitrajul unipersonal devine efectiv, operant, numai condiționat de consimțământul corespunzător, realizat între raporturile dintre reclamant şi pârât.

Părțile pot stabili prin convenția arbitrală şi anumite condiții de calificare sau alte condiții referitoare la arbitri, după cum instanța permanentă de arbitraj poate stabili anumite criterii de selectare a arbitrilor pe care îi înscrie pe lista sa de arbitri.

Părțile stabilesc dacă litigiul se judecă de un arbitru unic sau de doi ori mai mulți arbitri, iar în cazul în care nu au stabilit numărul lor, completul se formează din trei arbitri, câte unul numit de fiecare parte sau de fiecare grup de părți cu interese comune, şi al treilea este supraarbitrul. Este nulă clauza din convenția arbitrală care prevede dreptul uneia dintre părți de a numi arbitrul în locul celeilalte părți sau de a avea mai mulți arbitri decât cealaltă parte.

Arbitrii sunt numiți, revocați sau înlocuiți conform convenției arbitrale. Dacă totuşi numirea lor nu s-a făcut prin convenție şi nici nu s-a prevăzut modalitatea de numire, partea care doreşte să recurgă la arbitraj invită pe cealaltă parte, în scris, să procedeze la numirea lor, menționând numele, domiciliul şi, pe cât posibil, datele personale şi profesionale ale arbitrului unic propus sau ale arbitrului desemnat de ea, enunțarea succintă a pretențiilor şi temeiul lor. Partea căreia i s-a făcut comunicarea trebuie să transmită, în termen de 10 zile de la primirea acesteia, răspunsul la propunerea de

---

[1] Prin clauza compromisorie părțile prevăd numele arbitrilor ce urmează a judeca sau de a soluționa cauza pe calea arbitrajului. O astfel de prevedere pare a nu fi eficientă, dar mai ales practică având în vedere că, de regulă, contractele se încheie pentru o perioadă de 1 an şi în ultima parte a anului ce precede derularea contractului respectiv. A prevedea în lunile octombrie-decembrie ale unui an numele arbitrilor ce vor judeca eventualele litigii dintre două sau mai multe părți contractante, în anul sau anii următori, este absurd şi ineficient în acelaşi timp, întrucât este foarte posibil ca arbitrul ales prin convenția arbitrală (clauza compromisorie) să plece definitiv din țară, să fie în incapacitate fizică şi intelectuală de a judeca litigiul comercial la data când se apelează la serviciile Arbitrajului Comercial, să fi decedat sau pur şi simplu să nu fie de acord – din motive obiective – să arbitreze litigiul. Rezolvarea acestui inconvenient constă în alegerea arbitrului unic sau a celor doi arbitri (cel ales de reclamant şi cel ales de pârât) prin cererea de chemare în judecată când reclamantul propune un arbitru de pe lista cu arbitrii din cadrul curții de arbitraj; odată cu comunicarea cererii arbitrale, se solicită pârâtului să aleagă un arbitru de pe lista comunicată ori să fie de acord cu arbitrul propus de reclamant, respectiv cu arbitrul unic. – Ioan Ispas, Necesitatea perfecționării legislației civile referitoare la arbitraj, R.D.C. nr. 11/1999, p. 35.

numire a arbitrului unic sau, după caz, datele privind arbitrul desemnat de ea. Arbitrii desemnaţi trebuie să răspundă în scris părţilor care acceptă însărcinarea în termen de 5 zile de la data primirii propunerii de numire, iar în termen de 10 zile de la ultima acceptare cei doi arbitri vor proceda la numirea supraarbitrului, care este şi el obligat să răspundă în termen de 5 zile de la data primirii propunerii. Tribunalul arbitral se consideră constituit pe data ultimei acceptări a însărcinării de arbitru, de către supraarbitru sau, după caz, de către arbitrul unic, data acceptării fiind aceea a expedierii prin poştă a comunicării cerute de lege[1].

Dacă părţile nu au stabilit numărul arbitrilor, litigiul se judecă de trei arbitri, câte unul numit de fiecare dintre părţi, iar al treilea – supraarbitrul desemnat de cei doi arbitri. În cazul coparticipării procesuale active sau pasive, părţile care au interese comune vor numi un singur arbitru.

În concordanţă cu libertatea contractuală a părţilor, ca trăsătură dominantă a reglementării arbitrajului privat, arbitrii sunt numiţi, revocaţi sau înlocuiţi conform convenţiei arbitrale. Astfel fiind, numirea arbitrilor şi constituirea tribunalului arbitral reprezintă opera părţilor ce îşi găseşte expresia în convenţia arbitrală pe care au încheiat-o.

Principiul egalităţii părţilor în cadrul procedurii arbitrajului privat nu îngăduie însă ca o parte să aibă mai mulţi arbitri decât cealaltă parte.

De asemenea, este nulă clauza din convenţia arbitrală care ar recunoaşte dreptul uneia dintre părţi de a numi arbitrul în locul celeilalte părţi. Dispoziţiile privitoare la modul de alcătuire a tribunalului sunt de ordine publică căci ele sunt destinate să conducă la formarea unui tribunal arbitral de natură a asigura un echilibru în situaţia juridică a părţilor.

În practică este posibil însă ca părţile să nu fi procedat prin convenţia arbitrală la numirea sau la indicarea modalităţii de numire a arbitrilor. Într-o asemenea împrejurare partea care voieşte să recurgă la arbitraj trebuie să invite pe cealaltă parte, în scris, să procedeze la numirea arbitrului. Comunicarea trebuie să cuprindă: numele, domiciliul şi, pe cât posibil, datele personale şi profesionale ale arbitrului unic sau ale arbitrului desemnat de partea care vrea să recurgă la arbitraj, precum şi enunţarea succintă a pretenţiilor şi a temeiului lor.

Partea căreia i s-a făcut comunicarea menţionată trebuie să transmită, la rândul său, răspunsul la propunerea de numire a arbitrului unic sau, după caz, numele, domiciliul şi, pe cât posibil, datele personale şi profesionale ale arbitrului desemnat de ea.

Desemnarea şi numirea arbitrilor

Doctrina face uneori deosebire între desemnarea şi numirea arbitrilor. Cuvântul „desemnare" este folosit pentru ipoteza în care alegerea, nominalizarea arbitrilor este făcută de părţi, iar cel de „numire" este folosit pentru situaţia în care operaţia se face de un terţ care poate fi: arbitrul (arbitrii) pentru supraarbitru, o autoritate de nominare (*appointing authority*) a arbitrilor care poate fi instituţia permanentă de arbitraj, în cazul în care părţile se adresează unei astfel de instituţii, Secretarul General al Curţii Permanente de Arbitraj de la Haga [art. 7 din Regulamentul UNCITRAL

---

[1] Tribunalul arbitral este considerat a fi constituit în momentul când arbitrii desemnaţi de părţi au convenit asupra persoanei supraarbitrului şi acesta şi-a dat consimţământul de a îndeplini această activitate.

(CNUDCI)], Preşedintele Camerei de Comerţ competente sau un comitet special (art. IV din Convenţia de la Geneva) etc. sau instanţa de judecată competentă[1].

Atât în clauza compromisorie cât şi în compromis trebuie să se arate numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor, dar numai în cazul compromisului această menţiune trebuie făcută sub pedeapsa nulităţii. Această distincţie s-a impus pentru că, „compromisul şi clauza compromisorie prezintă riscuri diferite pentru interesele părţilor în momentul iniţial când sunt convenite.

În cadrul compromisului contractanţii acţionează în deplină cunoştinţă de cauză, litigiul fiind preexistent şi determinat. Părţile îşi pot da seama de consecinţele patrimoniale decurgând din renunţarea la competenţa jurisdicţiei statale.

În cadrul clauzei compromisorii, fiind vorba de un litigiu viitor, conţinutul său şi, ca atare, importanţa intereselor în joc nu pot fi evaluate anticipativ la justa lor valoare.

Din această cauză compromisul implică riscuri mai mari decât clauza compromisorie, prin efectele pe care virtual le poate genera".

Dacă prin convenţia arbitrală desemnarea arbitrilor[2] se face prin nominalizarea acestora, nu există nicio dificultate în constituirea tribunalului arbitral. Unele legislaţii folosesc expresia „numele arbitrilor", excluzându-se astfel posibilitatea de individualizare a acestora altfel decât prin arătarea numelor lor[3].

Convenţia arbitrală trebuie să arate obiectul litigiului şi numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor, dar numai în cazul compromisului această cerinţă este stabilită sub pedeapsa nulităţii.

---

[1] *V. Roş*, op. cit., p. 267.

[2] Denumit uneori autoritate competentă sau, în terminologia engleză *appoiting authority*, mecanismul la care ne referim intervine în principal pentru desemnarea arbitrilor (daca una dintre părţi refuză să-l desemneze, spre a paraliza astfel obţinerea soluţiei) sau a supraarbitrului, de câte ori se iveşte un dezacord în privinţa numirii lui de către cei doi arbitri. Dispoziţiile din *lex causae* statornicesc deopotrivă felul cum se rezolvă – de obicei de către autoritatea competentă evocată mai sus – o cerere de recuzare a unui arbitru. Ele decid şi dacă sentinţa pronunţată de instanţa arbitrală va avea caracter definitiv sau va fi supusă căilor de atac (desigur, în măsura în care părţile nu au convenit în alt mod), reglementând şi exerciţiul lor. – *O. Căpăţână*, Litigiul arbitral de comerţ exterior, Ed. Academiei, Bucureşti, 1987, p. 32.

[3] În Franţa, atât în cazul clauzei compromisorii cât şi al compromisului trebuie, sub sancţiunea nulităţii, să se desemneze arbitrul sau arbitrii sau să se prevadă modalitatea de desemnare (art. 1443 şi art. 1448 din Noul Cod de procedură civilă francez), reglementarea anterioară conţinând însă o dispoziţie asemănătoare celei de la noi astăzi, din art. 1006 C.proc.civ., potrivit căreia în compromis trebuia, sub pedeapsa nulităţii, să se prevadă numele arbitrilor. Actuala reglementare franceză a renunţat la exigenţa arătării numelui, iar doctrina si jurisprudenţa apreciază că desemnarea se poate face şi prin indicarea calităţii ori funcţiei unei persoane dacă aceasta este suficientă pentru individualizare (exemple: primarul unei localităţi, preşedintele unei Camere de Comerţ etc.).

În Italia, art. 809 alin. (2) C.proc.civ. prevede: „compromisul sau clauza compromisorie trebuie să conţină numele arbitrilor ori numărul acestora şi modul de numire". În Belgia, legea în vigoare nu mai impune, ca în reglementarea anterioară, sub pedeapsa nulităţii, să se arate nici obiectul litigiului nici numele arbitrilor. Art. 7 din Legea nr. 31/1986 din Portugalia prevede că în convenţia de arbitraj sau în înscrisul posterior întocmit părţile trebuie să-şi desemneze arbitrul sau arbitrii, ori să fixeze modul de desemnare, dar nu sancţionează lipsa acestor menţiuni. – *V. Roş*, op. cit., p. 268.

Arbitrii sunt numiți, revocați sau înlocuiți conform convenției arbitrale, iar atunci când arbitrul unic sau, după caz, arbitrii nu au fost numiți prin convenția arbitrală şi nici nu s-a prevăzut modalitatea de numire, partea care vrea sa recurgă la arbitraj invită cealaltă parte, în scris, să procedeze la numirea lor.

Desemnarea arbitrilor este guvernată de autonomia de voință.

Părțile trebuie să arate numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor. Indicarea numelui arbitrilor, în cazul compromisului, este impusă sub sancțiunea nulității, ceea ce nu intervine în cazul clauzei compromisorii, datorită faptului că aceasta din urmă exprimă o formulă generală de prorogare de competență, fără desemnarea arbitrilor şi de aceea cerințele care privesc compromisul nu se aplică şi clauzei compromisorii. Părțile pot conveni ca arbitrajul să fie organizat de o instituție permanentă de arbitraj sau de o terță persoană.

S-a stabilit o dublă distincție expresă între desemnarea directă şi referirea la un regulament de arbitraj şi, pe de altă parte, între desemnare şi modalitățile acesteia; cât priveşte desemnarea directă, articolele sus-menționate dispun că este necesară o indicație în privința numelui arbitrului. Lipsa numelui poate fi suplinită prin indicarea unor elemente care să elimine orice îndoială privind individualitatea arbitrului. Aşadar, în dreptul intern, părțile au obligația de a arăta numele sau modalitatea de numire a arbitrilor, iar în materie de arbitraj internațional ele nu au decât o facultate în această privință.

Părțile au posibilitatea de a recurge la arbitrajul instituționalizat, caz în care numele arbitrului nu se arată, ci doar se determină modalitatea de numire a acestuia. Acest arbitraj instituționalizat trebuie să aibă un corp coerent de reguli suficiente prin ele însele, pentru a permite să se procedeze la desemnarea arbitrilor şi în genere, de a reglementa arbitrajul de la origine până la pronunțarea sentinței.

Desemnarea arbitrilor de către părți se poate face în următoarele ipoteze:

- părțile au stabilit numărul arbitrilor (arbitru unic ori arbitri în număr par sau impar) şi i-au desemnat prin convenția arbitrală pe toți;

- părțile nu au stabilit numărul arbitrilor, situație în care litigiul se judecă de 3 arbitri. În acest caz, când părțile se înțeleg, fiecare îşi desemnează, în conformitate cu convenția arbitrală, câte un arbitru, al treilea, supraarbitrul, fiind numit de cei doi arbitri;

- când părțile nu se înțeleg, în locul părții care refuză să-şi numească arbitrul va hotărî instanța. Deşi legea nu o spune, credem că în cazul în care ambele părți convin să soluționeze litigiul prin arbitraj, dar nu-şi desemnează arbitrii, numirea se poate face pentru ambele părți de către instanța judecătorească (sau de o altă autoritate de nominare). Supraarbitrul va fi numit şi în aceste cazuri de cei doi arbitri, iar în caz de neînțelegere între aceştia, de către instanța de judecată;

- când părțile au stabilit numărul de arbitri şi nu i-au desemnat prin convenție, dar au prevăzut modalitatea de desemnare, arbitrii se vor desemna în conformitate cu convenția arbitrală dacă părțile se înțeleg, iar dacă părțile nu îşi desemnează arbitrii ori nu se înțeleg numirea se face de un terț preconstituit, potrivit convenției;

- când prin convenția părților s-a făcut trimitere la regulamentul unei instituții de arbitraj, numirea arbitrilor se face în conformitate cu regulamentul acestei instituții.

În practica internațională referirea părților la un regulament echivalează cu stipulația directă a părților, acest regulament devenind astfel convenția lor proprie. Aşa

fiind, regulamentul în cauză se aplică eliminându-se dispoziţiile legale, desemnarea arbitrilor făcându-se după voinţa lor proprie. Drept urmare, în asemenea cazuri arbitrajul este pe deplin convenţional.

În cazul în care Convenţia europeană asupra arbitrajului comercial internaţional din 1961 este aplicabilă, aceasta dispune că dacă părţile nu sunt supuse unei instituţii permanente de arbitraj şi au hotărât să supună reglementarea litigiului unui arbitraj ad-hoc, ele au facultatea de a desemna arbitrii sau de a stabili modalităţile conform cărora aceştia vor fi desemnaţi, în caz de litigiu (art. 4 pct. 1).

Practica arbitrală internaţională este aceea care reglează, în mod obişnuit, mecanismele de constituire a tribunalului arbitral şi sunt de două feluri:

- cel mai simplu corespunde la ceea ce se numeşte, de regulă, arbitrajul ad-hoc, acesta fiind organizat de părţile însele şi doar pentru un caz determinat. Ele sunt acelea care aleg în mod liber, pentru reglementarea acestui litigiu particular, arbitrul sau arbitrii;

- în arbitrajul instituţional, dimpotrivă, fără a fi întotdeauna îndepărtată procedura desemnării arbitrilor, părţile lasă acest lucru în grija unui centru permanent de arbitraj, care se ocupă, de asemenea, şi de punerea în operă a tribunalului arbitral, cât şi de desfăşurarea instanţei. Reglementarea acestui centru permanent, regulamentul şi organele sale vor juca un rol mai mult sau mai puţin important[1].

Convenţia de la Washington din 1965 este specială pentru că a instituit un centru de arbitraj permanent pentru litigiile în materie de investiţii internaţionale. Art. 1 conţine o listă de arbitri desemnaţi de fiecare stat sau preşedintele Consiliului administrativ; părţile care trebuie să-şi desemneze arbitrul sau arbitrii nu sunt obligate să aleagă arbitrul de pe această listă.

Fără acordul părţilor pentru a alege un arbitru unic, tribunalul arbitral va cuprinde trei arbitri, fiecare parte numind pe unul dintre ei şi al treilea, care este preşedintele, fiind ales prin acord între părţi.

Acceptarea însărcinării de arbitru

Procedura arbitrală nu se poate desfăşura în lipsa acordului de voinţă al părţilor. Acordul lor nu este însă suficient pentru desemnarea unui arbitru, deoarece acceptarea însărcinării de arbitru nu este obligatorie. Chiar şi în cazurile arbitrajului instituţionalizat, regulamentele acestor instituţii nu conţin dispoziţii care să oblige la acceptarea însărcinării de arbitru. Consecinţele acceptării ca şi cele ale refuzului sunt multiple şi extrem de importante.

---

[1] În dreptul comparat, libertatea părţilor privitoare la desemnarea arbitrilor este principiul. Ea este recunoscută, de exemplu, de către legea-tip a C.N.U.D.C.I. din 1985, în ceea ce priveşte numărul şi procedura de nominalizare a arbitrilor, la art. 10 parag. 1 şi 1a art. 11 parag. 2. Legea federală elveţiană din 1986 face dovada aceluiaşi liberalism, afirmând foarte sobru în articolul său 179 că „arbitrii sunt numiţi conform convenţiei părţilor". Dispoziţii asemănătoare se regăsesc mai cu seamă în dreptul belgian, olandez. Încă din 1920, două mari convenţii internaţionale au deschis calea. Pe de o parte, Protocolul relativ la clauzele de arbitraj, semnat la Geneva în 24 septembrie 1923, hotărăşte în articolul său 2 că „constituirea tribunalului arbitral este reglată de convenţia părţilor", pe de altă parte, conform art. 1 alin. (2) din Convenţia pentru executarea sentinţelor arbitrale străine semnată la Geneva pe 26 septembrie 1927, este necesar pentru recunoaşterea şi executarea unei sentinţe, ca aceasta „să fi fost pronunţată de tribunalul arbitral prevăzut de compromis sau de clauza compromisorie, conform acordului părţilor".

Când arbitrajul se desfăşoară în procedura stabilită de părți şi acceptarea însărcinării de arbitru se face conform convenției arbitrale.

Dar funcția de arbitru fiind facultativă pentru cei cărora le este încredințată, persoana desemnată are dreptul să refuze însărcinarea, fără să-şi motiveze acest gest.

Refuzul poate fi şi tacit, dar în ce priveşte acceptarea, legiuitorul nostru a optat pentru forma scrisă şi comunicarea acestei acceptări părții.

Acceptarea în sistemul nostru este expresă. Totuşi legiuitorul nu a prevăzut o sancțiune pentru nerespectarea acestei forme, aşa încât credem că nimic nu se opune ca în arbitrajul desfăşurat în procedura convenită de părți, acceptarea însărcinării de arbitru să poată fi făcută şi tacit.

Atunci când persoana (persoanele) desemnată ca arbitru prin convenția arbitrală refuză însărcinarea de arbitru, aceasta antrenează caducitatea convenției. În ipoteza în care prin convenție s-a stabilit modul de desemnare, iar persoana (persoanele) desemnată (desemnate) refuză însărcinarea, caducitatea intervine dacă refuzul repetat al celor desemnați duce la imposibilitatea constituirii tribunalului arbitral.

În arbitraj acceptarea însărcinării de arbitru trebuie să fie făcută în scris şi comunicată părților în termen de 5 zile de la data primirii propunerii de numire. Supraarbitrul desemnat de cei doi arbitri se va conforma şi el aceloraşi reguli. Dacă, în urma neînțelegerii dintre arbitrii, supraarbitrul este numit de instanță prin încheiere, legea nu mai prevede modalitatea de acceptare; instanța se pronunță prin încheiere, dată cu citarea părților, deci nu şi a arbitrilor şi a posibililor supraarbitri. Încheierea instanței nu este supusă niciunei căi de atac. Persoana desemnată astfel ca supraarbitru poate refuza acceptarea însărcinării dacă nu a participat la soluționarea cererii. Dar dacă a participat la soluționarea cererii şi a acceptat în fața instanței însărcinarea, aceasta echivalează cu acceptarea expresă a însărcinării.

Acceptarea însărcinării de arbitru sau supraarbitru trebuie făcută şi în caz de înlocuire ca urmare a recuzării, revocării, abținerii etc.

Acceptarea însărcinărilor este importantă şi pentru că de momentul ultimei acceptări se leagă constituirea tribunalului arbitral. Cu alte cuvinte, tribunalul arbitral este constituit pe data ultimei acceptări a însărcinării de arbitru, supraarbitru sau arbitru unic. Data acceptării este cea a expedierii prin poştă a comunicării.

În principiu, acceptarea însărcinării este irevocabilă, arbitrii neputând, prin simpla lor manifestare de voință, să renunțe la misiune. Arbitrii sunt răspunzători de daune, în condițiile legii, între altele, dacă după acceptare renunță în mod nejustificat la însărcinarea lor şi dacă fără motiv justificat, nu participă la judecarea litigiului ori nu pronunță hotărârea în termenul stabilit de lege. Dacă părțile n-au prevăzut altfel, tribunalul arbitral trebuie să pronunțe hotărârea în termenul stabilit, începând de la data constituirii sale.

Forma şi efectele acceptării misiunii de arbitru

Acceptarea însărcinării de arbitru şi de supraarbitru trebuie să fie făcută în scris şi comunicată părților. Forma scrisă pentru acceptare este o cerință *ad probationem* nu *ad validitatem*, doctrina apreciind că forma scrisă a acceptării a fost prevăzută în lege din necesitatea de a se putea determina cu certitudine data de la care începe să curgă termenul înăuntrul căruia trebuie pronunțată hotărârea. În cazul tribunalelor arbitrale colegiale acceptarea se consideră completă în momentul ultimei declarații. Forma

scrisă a acceptării, fiind considerată o condiție *ad probationem* pentru stabilirea datei de la care începe să curgă un termen, nu este suficientă pentru fixarea momentului.

Acceptarea însărcinărilor de arbitru sau supraarbitru are ca efect imediat constituirea tribunalului arbitral. Numeroase reglementări recomandă desemnarea de arbitri supleanți care pot lua locul celor care, din diverse motive, sunt înlocuiți. Nu există în aceste reglementări reguli privind statutul acestor supleanți, momentul la care ei trebuie să accepte însărcinarea (cel al desemnării ca supleant sau când ia locul arbitrului), drepturile şi obligațiile sale în raport cu tribunalul arbitral şi părțile care l-au desemnat, consecințele eventualei acceptări a calității de supleant[1].

Constituirea tribunalului arbitral ca o consecință a acceptării însărcinărilor de arbitru produce următoarele efecte:

- determină punctul de plecare al termenului de soluționare şi pronunțare a hotărârii arbitrale;
- determină momentul contractului de învestitură a tribunalului arbitral;
- marchează momentul sesizării tribunalului arbitral cu soluționarea litigiului cu consecința, sub anumite rezerve, atragerii necompetenței instanțelor ordinare;
- dă dreptul arbitrilor la o remunerație pentru activitatea prestată, conform convenției arbitrale sau regulamentului instituției de arbitraj[2].

În arbitrajul internațional care se desfăşoară sub egida CCI de la Paris, momentul constituirii tribunalului arbitral coincide cu momentul în care Curtea de Arbitraj numeşte sau confirmă arbitrii, conform Regulamentului scris.

Semnătura arbitrilor trebuie să existe pe compromis. Hotărârea trebuie pronunțată în termenul stabilit de părți sau de lege. În caz contrar, dacă hotărârea se anulează pentru acest motiv, arbitrii sunt răspunzători de daune. Sunt răspunzători şi arbitrii care, după acceptare, au renunțat la însărcinare, fără motive justificate.

---

[1] În Franța, art. 1452 din Noul Cod de procedură civilă prevede că „nu este completă constituirea tribunalului arbitral decât după ce arbitrul sau arbitrii acceptă misiunea încredințată", iar art. 1456 din acelaşi cod prevede că dacă prin convenția de arbitraj nu a fost prevăzut un termen, misiunea arbitrilor nu durează decât 6 luni, termenul începând să curgă de la data ultimei acceptări. Legea franceză este, în acest sens, deficitară pentru că nu reglementează acceptarea şi modalitățile în care aceasta trebuie făcută şi nici termenele în care acceptarea trebuie comunicată, ori modul de calcul al termenelor. De aceea, doctrina şi jurisprudența franceză admit că acceptarea poate fi expresă sau tacită şi că acceptarea tacită poate îmbrăca forme variate (între acestea aflându-se şi întocmirea de acte legate de misiunea încredințată, cum sunt: reunirea membrilor tribunalului sau întâlnirea cu părțile). Dar aceasta poate conduce la contradicții legate de data acceptării şi, implicit, a constituirii tribunalului arbitral şi a respectării termenului de soluționare.

În Belgia, tribunalul arbitral nu este valabil constituit şi sesizat decât în momentul acceptării misiunii, nu din momentul desemnării. În doctrină s-a arătat că, în general, acceptarea însărcinării se dovedeşte prin îndeplinirea misiunii. Totuşi, de consecințele acceptării şi momentul acesteia sunt legate anumite consecințe juridice şi este importantă stabilirea acestui moment cu exactitate. Sunt situații în care dacă un arbitru desemnat prin convenție refuză însărcinarea, convenția arbitrală încetează de plin drept. În cazurile în care convenția prevede doar modalitatea de numire sau trimite la regulamentul unei instituții de arbitraj, se va proceda la numiri succesive până la acceptarea însărcinărilor necesare pentru constituirea tribunalului arbitral.

[2] *V. Roş*, op. cit., p. 306.

Acceptarea însărcinării este o condiţie de validitate a arbitrajului. Forma scrisă nu poate fi înlocuită printr-o acceptare tacită, iar acceptarea însărcinării nefăcută în formă scrisă este sancţionată cu nulitatea acceptării.

Numărul arbitrilor

Arbitrajul poate fi încredinţat prin convenţia arbitrală uneia sau mai multor persoane, iar părţile stabilesc dacă litigiul se judecă de un arbitru unic sau de doi ori de mai mulţi arbitri.

Dacă părţile n-au stabilit numărul arbitrilor, litigiul se judecă de trei arbitri, câte unul numit de fiecare dintre părţi, iar al treilea, supraarbitrul este desemnat de cei doi arbitri. Dacă există mai mulţi reclamanţi sau mai mulţi pârâţi, părţile care au interese comune vor numi un singur arbitru.

Este nulă clauza din convenţia arbitrală care prevede dreptul unei părţi de a avea mai mulţi arbitri decât cealaltă parte; cei doi arbitri vor proceda la numirea supraarbitrului într-un anumit termen de la ultima acceptare.

Regula numărului impar[1] de arbitri pentru arbitrajul internaţional este prevăzută în art. 6 şi art. 7 din Regulile de procedură aplicabile în arbitrajul pentru soluţionarea litigiilor de comerţ internaţional.

O reglementare asemănătoare se găseşte în art. 5 al Regulamentului de arbitraj UNCITRAL (CNUDCI) potrivit căruia dacă părţile nu au căzut de acord în prealabil asupra numărului de arbitri (adică unul sau trei) şi dacă în termen de 15 zile de la primirea de către pârât a notificării de arbitraj părţile nu au căzut de acord că va fi un singur arbitru, atunci se vor desemna trei arbitri.

Calitatea hotărârii arbitrale este, desigur, condiţionată de independenţa, imparţialitatea, experienţa şi competenţa arbitrilor.

În ciuda atâtor calităţi care se cer arbitrilor, legea nu prevede nicio condiţie de calificare pentru a fi arbitru. Poate fi arbitru orice persoană fizică, de cetăţenie română, care are capacitatea deplină de exerciţiu al drepturilor. Dacă există cauze care pun la îndoială independenţa şi imparţialitatea sa, arbitrul poate fi recuzat.

Legiuitorul n-a impus alte cerinţe întrucât, în spiritul libertăţii de voinţă a părţilor, a considerat că alegerea arbitrului este de resortul voinţei acestora, că încrederea părţii

---

[1] În Franţa, potrivit art. 1453 C.proc.civ., tribunalul arbitral este constituit dintr-un singur arbitru sau din mai mulţi în număr impar, iar in conformitate cu art. 1454 din acelaşi cod „când părţile au desemnat un număr par de arbitri, tribunalul arbitral este completat cu un arbitru ales fie în conformitate cu normele stabilite de părţi, fie, în lipsa unor astfel de norme, de arbitri desemnaţi, fie, în lipsa acordului acestora din urmă, de preşedintele tribunalului de mare instanţă". Regula imparităţii numărului de arbitri s-a impus în Franţa „pentru a pune capăt dificultăţilor în pronunţarea soluţiilor când tribunalul arbitral era alcătuit dintr-un număr par de arbitri, iar părerile lor erau împărţite". În Italia potrivit art. 809 alin. (1) C.proc.civ. tribunalul arbitral este constituit dintr-un arbitru sau mai mulţi, în număr impar, o dispoziţie identică găsindu-se în Portugalia în art. 6 din Legea nr. 31/1986. În Belgia legea prevede, de asemenea, în art. 1681 din Codul judiciar, că tribunalul arbitral trebuie să fie compus dintr-un număr impar de arbitri, iar dacă numărul acestora nu a fost stabilit de părţi prin convenţie, tribunalul va fi alcătuit din trei arbitri. În Uruguay art. 480 C.proc.civ. consacră aceeaşi regulă a imparităţii, cu deosebirea că, atunci când desemnarea se face de tribunal, numărul arbitrilor este de 3 sau 5.

este determinantă în alegerea persoanei căreia îi va încredința misiunea soluționării litigiului[1].

Părțile pot stabili prin convenție ca tribunalul să fie alcătuit din număr par sau impar de arbitri; în cazul în care părțile au convenit ca numărul arbitrilor să fie par, iar părerile arbitrilor sunt împărțite, tribunalul se completează cu un supraarbitru care se numeşte conform înțelegerii dintre părți, iar în lipsa înțelegerii părților, de către cei doi arbitri, iar dacă aceştia din urmă nu se înțeleg, de către instanța judecătorească; dacă părțile nu au stabilit ele numărul de arbitri, atunci numărul lor va fi de trei, câte unul numit de fiecare parte, iar al treilea, supraarbitrul, va fi desemnat de cei doi arbitri sau, în caz de neînțelegere între aceştia, de către instanța de judecată; o parte nu poate desemna mai mulți arbitri decât cealaltă parte, o convenție în acest sens fiind nulă. Este de asemenea nulă clauza din convenția arbitrală care prevede dreptul uneia dintre părți de a numi arbitrul în locul celeilalte părți, severa dispoziție fiind menită a salvgarda opțiunea individuală a fiecărei părți în alegerea arbitrului propriu şi pentru a asigura şi pe această cale egalitatea de tratament a părților.

§2. Competența tribunalului arbitral

Drepturile şi obligațiile părților şi ale arbitrilor au drept izvoare convenția arbitrală încheiată de părți şi contractul de arbitraj sau de învestitură, contract care se încheie între părți şi arbitri în lipsa căruia constituirea efectivă a tribunalului arbitral nu este posibilă.

Regulamentul CCI Paris arată că părțile şi arbitrii încheie nu un contract de arbitraj, ci un act de precizare a misiunii, care este ulterior acceptării însărcinării de arbitru. Momentul acceptării misiunii de arbitru coincide cu momentul încheierii contractului de arbitraj.

Actul de misiune cuprinde următoarele mențiuni: nume, prenume, calitatea părților; adresa părților; expunerea pretențiilor părților; determinarea punctelor de soluționat; numele, prenumele, calitatea şi adresa arbitrilor; sediul arbitrajului; precizări privind regulile de procedură arbitrală; mențiuni privind pronunțarea sentinței.

Există o serie de deosebiri între judecătorul de drept comun şi arbitru: cel din urmă poate refuza însărcinarea, este remunerat în mod direct de către părțile litigiului, de asemenea răspunde pentru daune față de părți, răspunderea aceasta având temei contractual.

Existența contractului de arbitraj justifică extinderea efectelor convenției arbitrale la persoanele străine de aceasta până în momentul naşterii litigiului. Contractul de arbitraj are drept cauză naşterea litigiului şi voința părților de a-l soluționa, împreună cu acordul arbitrilor care acceptă misiunea de a soluționa. Această soluționare constituie şi cauza convenției arbitrale. În schimb, persoanele desemnate ca arbitri trebuie să accepte însărcinarea de arbitri.

---

[1] Sarcina selectării persoanelor apte de a îndeplini misiunea de arbitru este asumată în situații speciale de instituțiile permanente de arbitraj şi de autoritățile de nominare a arbitrilor. Acestea întocmesc liste de arbitri pe baza unor criterii riguroase de moralitate şi competență, liste care sunt puse la dispoziția părților pentru a-şi manifesta opțiunea.

Contractul de arbitraj are menirea de a face convenţia arbitrală opozabilă arbitrilor, fiind actul prin care se conferă tribunalului arbitral puterea de a judeca. Se face totuşi distincţie între învestire şi competenţă deoarece puterile jurisdicţionale ale arbitrilor sunt stabilite de părţile contractului, care stabilesc existenţa şi competenţa tribunalului arbitral, conferindu-i arbitrului rolul de judecător numai în măsura în care părţile vor.

Astfel, convenţia de arbitraj reprezintă sursa puterilor tribunalului arbitral. Acesta nu poate avea decât puterile pe care i le conferă părţile, datorându-şi existenţa convenţiei părţilor, care la rândul ei este unica sursă din care rezultă competenţa lui.

Totuşi, competenţa atribuită tribunalului arbitral cuprinde, pe lângă dreptul de a pronunţa o hotărâre, şi obligaţia de a verifica şi de a se pronunţa asupra propriei competenţe, instituindu-se principiul *kompetenz-kompetenz*. Acest principiu permite tribunalului arbitral să-şi continue misiunea chiar dacă existenţa sau validitatea convenţiei arbitrale este contestată de una din părţi. Efectul specific al acestui principiu ar fi posibilitatea de cercetare a validităţii convenţiei, putând statua asupra necompetenţei când este cazul. Acest lucru nu trebuie să se interpreteze ca şi cum arbitrii ar avea puterea de a decide în mod exclusiv asupra învestirii lor. În concluzie, acest principiu permite arbitrilor să se pronunţe primii asupra propriei lor competenţe.

§3. Incidente cu privire la alcătuirea tribunalului arbitral

În activitatea lor jurisdicţională arbitrii au poziţia de judecători şi, în consecinţă, ei trebuie să prezinte aceleaşi garanţii de independenţă şi imparţialitate. Poziţia arbitrilor în soluţionarea litigiului arbitral trebuie să fie complet obiectivă.

Arbitrii sunt independenţi şi nu sunt reprezentanţii părţilor. Ca atare, ei trebuie să fie străini de cauza care se judecă, pentru că numai astfel părţile au garanţia că hotărârea arbitrală ce se va pronunţa va fi dreaptă şi, mai ales, în cazul în care arbitrii judecă în echitate, va fi echitabilă.

Desigur, în condiţiile noii reglementări, sunt asigurate cerinţele optime pentru soluţionarea litigiilor prin arbitraj privat. Nu mai puţine sunt cazurile în care interesul personal, relaţiile speciale ale arbitrului cu una din părţi sau influenţele din afară pot determina abateri nedorite de la principiul independenţei arbitrului şi al imparţialităţii sale.

Principalele incidente ce pot apărea cu prilejul constituirii tribunalului arbitral sunt: recuzarea, abţinerea şi înlocuirea arbitrilor.

Fiind prevăzută în termeni imperativi, nerespectarea obligaţiei de informare poate avea trei importante consecinţe. Prima poate conduce la desfiinţarea hotărârii arbitrale. A doua urmare posibilă este răspunderea pentru daune a arbitrilor, iar cea de-a treia consecinţă este recuzarea şi revocarea acestora.

Prin comparaţie cu judecata în instanţele de drept comun, judecata în arbitraj presupune relaţii de un tip special între arbitri şi părţi, relaţii care se justifică prin încrederea pe care părţile o au în arbitrii desemnaţi şi la care arbitrii înşişi trebuie să dea un răspuns pe măsură. Dacă în faţa instanţelor de judecată statale părţile nu îşi pot alege judecătorii, în arbitraj acest lucru este, în bună măsură, posibil.

Posibilitatea de alegere a arbitrilor, relaţiile specifice dintre părţi şi membrii tribunalului arbitral, nevoia de a asigura obiectivitatea, imparţialitatea şi egalitatea de

tratament a părților au făcut necesară o reglementare mai amplă a procedurilor de înlocuire a arbitrilor şi a motivelor care au sau pot avea ca urmare înlocuirea lor.

Motivele pentru care arbitrii pot fi recuzați sau înlocuiți vor fi prevăzute în convenția arbitrală, ca şi procedura de urmat; „arbitrii sunt numiți, revocați sau înlocuiți conform convenției arbitrale". Lipsa mențiunilor privind motivele de recuzare sau înlocuire nu este sancționată de lege.

În procedura arbitrală instituția incompatibilității nu a fost reglementată şi, practic, nu se poate uza de ea. Incompatibilitățile privesc numai pe judecători şi nu pot fi extinse arbitrilor. Ipotetic, arbitrul poate fi considerat incompatibil în următoarele situații:

- situația în care judecătorul poate avea şi calitatea de arbitru; problema compatibilității dintre cele două calități este soluționată prin aplicarea dispozițiilor referitoare la regimul magistraților. De remarcat faptul că judecătorul, fost arbitru, nu este, în această situație, incompatibil să judece o acțiune în anularea hotărârii arbitrale pe care a pronunțat-o sau recursul împotriva hotărârii civile date în acțiunea în anulare;
- dacă arbitrul desemnat a fost mai înainte martor sau expert.

Recuzarea arbitrilor

Arbitrul poate fi recuzat pentru cauze care pun la îndoială independența şi imparțialitatea sa. Cauzele de recuzare sunt cele prevăzute pentru recuzarea judecătorilor, fără ca, în cazul arbitrilor, să aibă un caracter limitativ. Într-adevăr, în legea procedurală se menționează că poate constitui o cauză de recuzare şi neîndeplinirea condițiilor de calificare sau a altor condiții privitoare la arbitru, prevăzute în convenția arbitrală.

Comparând aceste dispoziții cu cele referitoare la judecători se poate constata că, deşi textul face trimitere la cauzele prevăzute pentru recuzarea judecătorilor, este preferabilă formularea generală care permite recuzarea arbitrilor pentru cauze care pun la îndoială independența şi imparțialitatea lor, pentru că îngăduie o apreciere mai potrivită a situațiilor concrete în care instanța judecătorească competentă este solicitată să decidă cu privire la recuzarea unui arbitru.

Dată fiind libertatea părților de a înscrie în convenția arbitrală condiții selective pentru desemnarea arbitrilor, prevederile legale privind regimul judecătorului trebuie respectate cu prilejul numirii lor, cu posibilitatea verificării îndeplinirii acelor condiții în cadrul judecării cererii de recuzare.

Pentru ca recuzarea să nu fie folosită de partea de rea-credință pentru a obstrucționa desfăşurarea arbitrajului, textul prevede că partea nu poate recuza arbitrul pe care l-a numit ea, decât pentru cauze survenite după numire.

Recuzarea este deci dreptul pe care îl au părțile din litigiul arbitral de a cere, în condițiile determinate de lege sau de convenția arbitrală, ca persoana numită ca arbitru să nu fie numită în această calitate de către instanță.

O clauză în care se prevede că arbitrii nu pot fi recuzați nu poate produce efecte şi trebuie considerată nulă sau nescrisă.

Arbitrul recuzat nu poate să procedeze la judecarea procesului decât după soluționarea cererii de recuzare, astfel că soluționarea litigiului va fi amânată până la pronunțarea instanței competente.

Recuzarea mai poate fi cerută şi pentru neîndeplinirea condițiilor de calificare sau a altor condiții privitoare la arbitri prevăzute în convenția arbitrală. În orice caz, o parte nu poate recuza arbitrul numit de ea decât pentru cauze survenite după numire.

Persoana care ştie că în privința sa există o cauză de recuzare este obligată să înştiințeze părțile şi pe ceilalți arbitri mai înainte de a fi acceptat însărcinarea de arbitru, iar dacă cauzele au survenit după acceptare, de îndată ce le-a cunoscut. O asemenea persoană nu poate participa la judecarea litigiului decât dacă părțile, în cunoştință de cauză, comunică în scris că înțeleg să nu ceară recuzarea. Chiar şi în acest caz, ea are dreptul să se abțină de la judecarea litigiului, fără ca abținerea să echivaleze cu o recunoaştere a cauzei de recuzare.

Cât priveşte condițiile de calificare, motivul pune practic în discuție competența arbitrului, iar acesta reprezintă şi o problemă de apreciere subiectivă. Această competență vizează atât cunoştințele juridice ale arbitrului, cât şi cele profesionale legate de mediul în care litigiul s-a născut, iar atunci când litigiul are caracter internațional, competența arbitrului priveşte şi aptitudinile lingvistice ale arbitrului.

Problema recuzării arbitrilor pentru motive prevăzute în convenția arbitrală este mai delicată, ea punând în discuție şi legătura între procedura recuzării judiciare şi cea a recuzării convenționale. Legea, astfel cum este formulată, permite aplicarea regulilor recuzării judiciare la recuzarea pentru cauzele prevăzute în convenție. Această posibilitate există numai în măsura în care prin convenția arbitrală nu s-au stabilit şi regulile de procedură de urmat[1].

Legea prezumă că partea cunoaşte motivele de recuzare cu privire la arbitrul desemnat de ea, de vreme ce nu-l mai poate recuza decât pentru cauze intervenite după numire. Chiar dacă exigența legiuitorului poate fi interpretată ca exagerată, reglementarea are ca explicație preocuparea de a preîntâmpina posibile abuzuri, pentru că în arbitrajul instituțional partea poate alege de pe listă un arbitru recuzabil, iar acesta are posibilitatea să nu se abțină.

O parte nu poate recuza arbitrul numit de ea decât pentru cauze survenite după numire, fiind prezumată că ea cunoaşte despre cauzele de recuzare existente la data desemnării acestuia.

Abținerea arbitrilor

Există o corespondență firească între instituția recuzării şi cea a abținerii. În această privință se prevede că „persoana care ştie că în privința sa există o cauză de recuzare este obligată să înştiințeze părțile şi pe ceilalți arbitri, mai înainte de a fi acceptat însărcinarea de arbitru, iar dacă asemenea cauze survin după acceptare, de îndată ce le-a cunoscut".

Mai mult, această persoană nu poate participa la judecarea litigiului decât dacă părțile înştiințate despre cauzele survenite comunică în scris că înțeleg să nu ceară recuzarea. Pe de altă parte, chiar şi într-un asemenea caz, persoana propusă a fi arbitru sau care a acceptat însărcinarea are dreptul să se abțină de la judecata litigiului, fără ca abținerea să semnifice recunoaşterea cauzei de recuzare invocată de partea interesată.

În toate cazurile în care părțile pot cere recuzarea, însuşi arbitrul este dator să se abțină de la judecată, încunoştințând părțile despre această împrejurare. Prin urmare, obligației de abținere pentru persoana propusă ca arbitru sau care a acceptat însărcinarea de a arbitra îi corespunde dreptul de recuzare pentru partea care are motive să

---

[1] *V. Roş*, op. cit., p. 292.

se îndoiască de imparţialitatea acelei persoane. Spre deosebire de judecători, în cazul arbitrilor, abţinerea nu mai face obiectul unei judecăţi.

Înlocuirea arbitrilor

Legea noastră procedurală enunţă şi principiul potrivit căruia înlocuirea arbitrului recuzat sau care a declarat că se abţine se face „potrivit dispoziţiilor stabilite pentru numirea lui". Aceeaşi procedură trebuie folosită pentru înlocuirea arbitrilor şi în alte situaţii. În acest sens, se proclamă aplicabilitatea procedurii enunţate în caz de recuzare, renunţare, revocare, abţinere, împiedicare, deces şi dacă nu s-a numit un supleant sau dacă acesta este împiedicat să-şi exercite însărcinarea.

Toate aceste situaţii conduc iremediabil la înlocuirea arbitrului, iar legea a determinat situaţii corespunzătoare care ţin seama de rolul părţilor în constituirea şi alcătuirea tribunalului arbitral. Asemenea reglementări nu se găsesc în dreptul comun, căci sarcina alcătuirii instanţei revine instanţei de judecată, iar nu părţilor.

În caz de vacanţă pentru orice cauză – recuzare, revocare, abţinere, renunţare, împiedicare, deces – şi dacă nu s-a numit un supleant ori acesta este împiedicat să-şi exercite însărcinarea, se va proceda la înlocuirea arbitrului, potrivit dispoziţiilor stabilite pentru numirea lui.

Spre deosebire de situaţia judecătorilor de la instanţele judecătoreşti, arbitrii sunt răspunzători de daune, în condiţiile legii, dacă: a) după acceptare renunţă în mod nejustificat la însărcinarea lor; b) fără motiv justificat nu participă la judecarea litigiului ori nu pronunţă hotărârea în termenul stabilit de convenţia arbitrală sau de lege; c) nu respectă caracterul confidenţial al arbitrajului, publicând sau divulgând date de care iau cunoştinţă în calitate de arbitri, fără a avea autorizaţia părţilor; d) încalcă în mod flagrant îndatoririle ce le revin.

Se admite[1], în general, că, în ceea ce priveşte cheltuielile arbitrale, se aplică, prin asemănare, regulile de drept comun. Tribunalul arbitral va obliga partea care a căzut în pretenţii la plata cheltuielilor de judecată având, ca şi instanţele judecătoreşti, facultatea de a face compensarea lor în cazul admiterii în parte a pretenţiilor.

De asemenea, tribunalul arbitral va stabili onorariile care se cuvin arbitrilor, în cazul în care acestea nu au fost fixate prin înţelegerea dintre părţi şi arbitri. În general, sub acest aspect, se aplică prin analogie regulile mandatului. Arbitrii se pot adresa şi instanţei judecătoreşti pentru determinarea şi acordarea onorariilor. Tot astfel, părţile se pot plânge instanţei în cazul în care consideră că onorariile stabilite prin hotărâre sunt prea mari.

În toate cazurile în care, din motivele arătate mai sus, calitatea de arbitru a unor persoane a încetat, iar părţile doresc continuarea judecăţii, se va proceda:

- la înlocuirea arbitrului recuzat, revocat, renunţător etc., cu un alt arbitru în condiţiile stabilite prin convenţia arbitrală sau, în lipsa convenţiei, conform legii aplicabile procedurii;
- la înlocuirea arbitrului cu supleantul său ori, dacă acesta este împiedicat să-şi desfăşoare activitatea, la înlocuirea lui potrivit dispoziţiilor prevăzute pentru numire.

Revocarea arbitrilor

Revocarea arbitrului are semnificaţia desărcinării acestuia de atribuţia conferită, anume aceea de a soluţiona litigiul dintre părţi. Revocarea este actul de dispoziţie al

---

[1] Idem, p. 604.

părţilor, discreţionar şi necenzurabil. Revocarea poate fi rezultatul voinţei părţilor de a pune capăt litigiului ca urmare a renunţării la judecată sau la drept, al nemulţumirii părţilor faţă de prestaţia arbitrului etc.[1]

Arbitrul revocat nu se poate plânge de revocarea intervenită decât dacă se întemeiază pe un motiv ce poate fi ofensator pentru el, inexact sau nefondat şi, pe aceste temeiuri, credem că există pentru arbitrul lezat dreptul la o acţiune în despăgubire. Revocarea produce efecte *ad nutum*, aşa încât arbitrul este îndreptăţit la o remuneraţie proporţională cu activitatea depusă până la data când aceasta s-a produs.

Renunţarea arbitrilor la însărcinare

Renunţarea arbitrilor la însărcinare constituie un motiv de înlocuire a acestora. Renunţarea presupune încetarea calităţii de arbitru din voinţa persoanei care a acceptat o astfel de însărcinare. Dacă renunţarea este nejustificată, ea dă dreptul părţilor la o acţiune în daune împotriva arbitrului. Dacă este justificată de boală, dobândirea unei incompatibilităţi etc., ea poate constitui şi motiv de revocare, iniţiativa aparţinând în acest caz părţilor sau părţii interesate.

Împiedicarea arbitrului de a-şi îndeplini misiunea

Împrejurările obiective constituie motive de încetare a calităţii de arbitru. Împiedicarea arbitrului de a-şi îndeplini misiunea poate constitui motiv de revocare sau de renunţare, dar trebuie să aibă o bază reală şi obiectivă.

Secţiunea a 3-a. Arbitrii în Arbitrajul maritim internaţional

§1. Tribunalul arbitral la Londra

Alegerea arbitrului

Arbitrii londonezi impun o componentă concurenţială arbitrajului AAML în sensul că privesc activitatea desfăşurată ca pe o formă de comerţ în care îşi dispută întâietatea spre a fi aleşi ca arbitri, unii faţă de ceilalţi, prestând în schimbul unui preţ serviciile de judecată, însă pe baza unei conduite moral-profesionale ireproşabile. Arbitrii manifestă o probitate absolută, fiind loiali cazului şi nu celor care i-au propus.

De obicei părţile cunosc lumea arbitrilor şi au cunoştinţe privind modul în care ar trebui abordată problema numirii acestora. Acest lucru este valabil şi pentru avocaţii lor şi clubul de apărare (*P&I – Protection & Indemnity*).

În ceea ce priveşte majoritatea litigiilor de la Londra, părţile vor avea în vedere numirea unui arbitru din domeniul maritim. Puţini dintre aceştia sunt implicaţi în mod permanent în arbitrajul maritim. Unii combină activitatea de arbitraj cu propriile lor cariere, care de obicei implică activităţi maritime, adesea ca brokeri. Alţii s-au retras parţial sau total din serviciul lor în domeniul maritim. Aproape toţi aceşti arbitri sunt membri ai Asociaţiei (AAML).

Sunt şi alţii, de obicei avocaţi şi avocaţi pledanţi practicanţi, sau chiar foşti avocaţi practicanţi, care activează ocazional ca arbitri.

---

[1] O astfel de dispoziţie a fost adoptată în dreptul francez în art. 1460 alin. (2) din Noul Cod de procedură civilă – *V. Roş*, op. cit., p. 298.

Avocaţii practicanţi nu se implică în arbitraj într-o măsură atât de însemnată încât să le afecteze activitatea de bază, care desigur le ocupă cea mai mare parte din timp. În mod special, totuşi, părţile pot conveni să supună litigiul spre soluţionare unui avocat ca arbitru unic, ori unui complet de doi arbitri care pot nominaliza un avocat în calitate de supraarbitru.

Numirea arbitrilor sau supraarbitrilor de către AAML

În majoritatea cazurilor clauza arbitrală prevede că fiecare parte numeşte un arbitru. Cu toate acestea, clauzele pot fi diferite. Astfel, uneori clauza prevede că arbitrul se va numi de o instituţie sau de un angajat al unei instituţii independente.

Contractul standard Norwegian Sale Form are o clauză astfel:

„ARBITRAJ: Orice dispută ce ia naştere în legătură cu interpretarea şi executarea prezentului contract se va soluţiona în arbitraj în oraşul ... şi va fi deferită unui arbitru unic numit de părţi. Dacă părţile nu se înţeleg asupra numirii arbitrului, disputa va fi soluţionată de trei arbitri, câte unul numit de părţi şi al treilea numit de ...”[1].

În locurile libere se vor introduce de către părţi locul arbitrajului, respectiv instituţia care numeşte supraarbitrul. Dacă locurile libere nu sunt completate, se va înţelege locul arbitrajului – la Londra şi instituţia – Asociaţia de Arbitraj Maritim de la Londra. De altfel, şi părţile de cele mai multe ori convin în acest sens. De asemenea, se poate completa ultimul spaţiu liber şi cu „preşedintele AAML”.

Partea sau avocatul părţii se adresează unui arbitru pentru a vedea dacă este dispus să primească o numire şi îi descrie în două fraze natura litigiului, arătând părţile şi nava şi, de obicei, data *charter-party*-ului.

În cazul unui arbitru ocupat, atât cel care îl numeşte cât şi arbitrul ar trebui să aibă în vedere momentul când ar putea avea loc audierile şi dacă acesta din urmă s-ar putea prezenta.

Partea care numeşte arbitrul trebuie să aibă în vedere faptul că numirea este completă numai după ce arbitrul a acceptat-o în mod expres, cu referire la acel litigiu. Se foloseşte uneori instituţia arbitrului permanent, care nu este abordat de parte, dar al cărui nume este transmis celeilalte părţi. Este o abordare periculoasă, căci acest lucru ar putea fi considerat mai târziu un viciu de procedură care să ducă la desfiinţarea hotărârii.

Pe de altă parte, numirea nu este completă până ce nu este notificată celeilalte părţi. În practică este bine să se facă notificarea avocatului sau clubului celeilalte părţi. Nu este bine să se facă notificarea brokerului (agentului) părţii, care ar putea susţine ulterior că nu are împuternicire decât de a încheia contracte. Oricum, este recomandat ca partea care trimite notificarea să se asigure că aceasta a ajuns la partea cealaltă sau la un agent al său împuternicit în acest sens.

Taxa de numire a arbitrilor

Asociaţia a aprobat o taxă de numire de 200 de lire sterline[2]. Această taxă va fi plătită de partea care a numit arbitrul către arbitrul numit şi reprezintă echivalentul muncii pe care acesta o depune în stabilirea naturii cazului şi organizarea abordării unei rezolvări, precum şi echivalentul folosirii numelui său de acum încolo în comunicările dintre părţi.

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

[2] De la 1.03.2010.

Arbitrajul în cadrul AAML este un arbitraj ad-hoc, întrucât taxele şi onorariile arbitrale revin direct arbitrilor şi nu asociaţiei (cum ar fi cazul arbitrajului instituţional). Arbitrii plătesc numai cotizaţii de membri ai Asociaţiei de Arbitraj Maritim din Londra.

Calificarea arbitrilor

Când trebuie să aibă loc o numire, cei care fac numirea (partea, avocatul sau clubul) trebuie să se asigure că arbitrul este calificat. Această cerinţă, ca şi altele, poate să nu fie respectată, dar în acest caz trebuie ca cealaltă parte să fie de acord să nu conteste calificarea arbitrului. Cu toate acestea, ar putea fi totuşi probleme privind hotărârea arbitrală, din cauza viciului de procedură. Cel mai bine este ca arbitrul, dacă are îndoieli cu privire la calificarea sa, să refuze numirea. Buna-credinţă manifestată astfel va fi mai importantă decât taxele de arbitraj pe care le pierde. Cei care doreau să-l numească vor evita astfel pierderi pe care le-ar fi putut suferi dacă arbitrul nu ar fi declinat oferta.

Clauza de arbitraj Centrocon prevede: „*Toate litigiile izvorâte din contract vor fi deferite, dacă părţile nu convin asupra unui arbitru unic, către doi arbitri din Londra, membri ai Bursei şi din domeniul maritim şi/sau al comerţului cu cereale câte unul numit de fiecare parte, aceşti arbitri având dreptul să numească un supraarbitru. Hotărârea arbitrală nu va fi desfiinţată pe motiv că arbitrii nu au calificarea cerută mai sus, decât dacă acest motiv a fost ridicat înainte de emiterea hotărârii*”[1].

O clauză arbitrală poate prevedea, mai simplu, că arbitrul trebuie să fie „comerciant”. În acest caz, se va urmări ca arbitrii să aibă spirit comercial, indiferent de profesia lor, şi nu neapărat să fie comercianți de profesie. Altădată însă, contractul va statua expres: „comercianți, nu avocați”.

Relaţia dintre parte şi arbitrul numit de ea

Fiecare parte, avocat, club de apărare sau uneori club P&I alege un arbitru. Dacă nu este prevăzută în clauza arbitrală numirea a trei arbitri, completul va fi constituit din cei doi arbitri. În acest stadiu al procedurii, arbitrii nu pot fi sfătuitori ai părților care i-au numit.

Orice relație s-ar stabili între parte şi arbitrul numit de ea, nu este indicat ca arbitrul să sfătuiască partea sau ca partea sa urmărească ca punctul său de vedere să fie adoptat de arbitrul său. Arbitrii au rol de funcționari publici, publicul fiind aici părțile şi avocaţii lor. Astfel, acțiunile arbitrilor trebuie să fie publice, adică să nu angajeze discuţii private cu partea care i-a numit. O parte poate telefona sau scrie arbitrului pe care l-a numit solicitând informații sau pentru a face un comentariu sau poate solicita arbitrului să întreprindă o anumită acțiune. Aceste comunicări trebuiesc făcute astfel încât să ajungă la cunoştinţa celeilalte părți, fie prin comunicare de către parte, fie de către arbitrul său. Ca regulă generală, o parte ar trebui să trimită comunicările prin fax sau telex către arbitru şi în copie către cealaltă parte.

Arbitrii – avocaţi ai părţilor

Când tribunalul arbitral este format din doi arbitri, aceştia trebuie să acționeze în spiritul legii, şi nu să reprezinte interesele părții care i-a numit. Când are loc o neînțelegere între arbitri, este de preferat ca aceasta să se refere la probleme de drept, şi nu

---

[1] LMAA Terms, London, 2006.

la probleme de procedură. Astfel, arbitrul devine un funcţionar care este dator să îşi ducă la bun sfârşit însărcinarea primită, dând o hotărâre arbitrală.

Atunci când în litigiu este introdus supraarbitrul, ceilalţi doi arbitri pot acţiona ca arbitri/avocaţi ai părţilor; de asemenea, uneori au puterea de a acţiona ca împuterniciţi ai părţilor, spre exemplu făcând tranzacţii.

Componenţa completului arbitral

Doi arbitri şi trei arbitri

Clauza arbitrală poate prevedea arbitrajul de către doi arbitri, câte unul numit de fiecare parte. Aceştia pot numi oricând un supraarbitru, dar sunt obligaţi să o facă numai atunci când nu se pun de acord. Dacă totuşi reuşesc să se înţeleagă, va fi mai eficient din punctul de vedere al costurilor. Uneori natura cazului şi probabilitatea ca cei doi să nu se pună de acord impun numirea unui supraarbitru într-un stadiu iniţial al procedurii, aşa încât acesta să cunoască litigiul de la început, deşi nu va fi implicat de fapt. Supraarbitrul decide în final soarta litigiului.

Pe de altă parte, o clauză arbitrală poate prevedea soluționarea de către trei arbitri, câte unul numit de fiecare parte şi al treilea numit de primii doi. Aceasta înseamnă că doi arbitri numesc un al treilea (care nu este supraarbitru), iar decizia va fi luată cu majoritate (deci, de oricare doi dintre ei).

Arbitrul unic

O clauză arbitrală poate prevedea că litigiul se va soluționa de un arbitru unic. O astfel de clauză nu este uzuală, dar atunci când este întâlnită de obicei prevede că acest arbitru va fi numit de o autoritate independentă, cum ar fi Preşedintele Asociației de Arbitraj Maritim de la Londra. Pe de altă parte, dacă nu se face referire în contract la completul de arbitri, se va considera că litigiul se judecă de un arbitru unic.

Moduri de numire a arbitrului unic, altfel decât de către părți:

a) se face referire la un arbitru unic, dar părțile nu se pun de acord şi acesta este numit de Curte;

b) arbitrul unic refuză să acționeze sau nu poate, sau decedează şi Curtea numeşte alt arbitru deoarece părțile nu au ales un altul;

c) o singură parte numeşte arbitrul unic, deoarece cealaltă parte nu a numit nicio persoană sau nu a numit o altă persoană în locul celei convenite inițial, care refuză sau nu poate să acționeze sau decedează;

d) Curtea numeşte un arbitru unic în locul unui complet revocat;

e) Curtea solicită supraarbitrului să înlocuiască completul cu un arbitru unic.

O convenție privind numirea unui arbitru unic poate fi încheiată de părți chiar dacă inițial clauza arbitrală prevedea doi sau trei arbitri. Părțile se pot înțelege în acest sens pentru a economisi timp şi bani. Totuşi, foarte puține clauze arbitrale numesc un arbitru unic de la început.

Astfel, majoritatea contractelor internaționale stabilesc clauza arbitrajului la Londra. Nu este de recomandat să introduci în aceste contracte clauza arbitrului unic. Ulterior, după ce părțile cunosc natura litigiului şi încep practic procedura arbitrajului, se poate dovedi totuşi că arbitrul unic este de dorit în cauză. În acest caz, părțile vor încheia o convenție în acest sens, aşa cum am arătat mai sus.

Indemnizația pentru anularea sau amânarea audierilor

Este corect ca un arbitru să fie despăgubit când audierile sunt anulate. Astfel, după cum am văzut, arbitrii au diferite cariere, iar faptul că o audiere este amânată sau

anulată le produce pagube. Cu toate acestea, se va plăti o despăgubire numai dacă arbitrul nu a fost anunțat cu cel puțin 6 săptămâni înainte. În același timp, conform regulilor Asociației, pentru ca părțile să evite întârzierile este obligatoriu să plătească o taxă pe fiecare zi a arbitrajului; aceste taxe se vor scădea în final din costul arbitrajului.

§2. Tribunalul arbitral de la New York

Alegerea arbitrilor

SAM (Societatea Arbitrilor Maritimi) publică o listă cu membrii săi, care conține o descriere a trecutului și a experienței și a ariilor în care sunt specializați. La cerere, oficiul SAM va înainta o copie a acestei liste.

Părțile au posibilitatea în termen de 15 zile să studieze lista și să-și manifeste opțiunea asupra numelui arbitrului aflat pe listă, enumerând și alte nume în ordinea descrescătoare a preferințelor. Dacă arbitrul ales nu poate fi contactat sau declină desemnarea, părțile mai au la dispoziție un termen de 7 zile să facă noi opțiuni. Când listele celor două părți ajung la conducerea curții de arbitraj, se compară preferințele indicate și se notează alegerile reciproce. În cazul în care părțile nu sunt capabile să facă propuneri reciproce, SAM are puterea să facă numirea fără să sugereze părților alte opțiuni de pe listele suplimentare; această variantă este posibilă când inițial părțile cer o asemenea modalitate de soluționare a cazului.

Conform clauzei arbitrale de la New York arbitrii trebuie să fie *commercial men*. „Oamenii comerțului" (persoane din domeniul comercial) au fost definiți de către Asociația Legii Maritime a SUA (baroul maritim SUA) ca fiind „comercianți" (*commercial persons*), indiferent de gen (feminin/masculin). Într-o decizie a instanțelor din New York, Înalta Curte Federală a SUA, Curtea de Apel pentru a Doua Circumscripție a SUA au definit „comercianții" ca fiind persoane care dețin experiență solidă, practică comercială și care lucrează sau au lucrat în domeniul comerțului cel puțin 10 ani.

Conform Curții, un avocat a cărui unică experiență o constituie practicarea legii comerciale nu este pe atât de calificat pe cât este un „comerciant". Clauzele arbitrale din unele contracte de navlosire prevăd că președintele (supraarbitrul) va trebui să fie procurorul Ministerului Marinei[1].

Întrucât clauza arbitrală poate prevedea expres numirea ca arbitru a unui „comerciant", se înțelege în acest caz că poate fi numită și o femeie în această calitate; esențial este ca persoana respectivă să aibă o practică comercială importantă și să lucreze sau să fi lucrat în afaceri comerciale.

Conform jurisprudenței americane, un avocat care are experiență comercială în soluționarea cazurilor comerciale nu se încadrează în această categorie.

Conform arbitrajului new-yorkez, o persoană nu poate fi și arbitru și avocat în același timp. Arbitrul ar trebui să aibă alt „job" întrucât veniturile din arbitraj sunt suplimentare.

De aceea vorbim despre *part-time arbitrators* la New York, în timp ce la Londra există *full-time arbitrators*.

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 3.

Arbitrii americani nu percep o taxă pentru numirea lor. Pentru a oferi comunității de afaceri arbitri reprezentând toate domeniile de specializare, AAA ține acum un „Registru al Neutrilor"de aproximativ 20.000 de persoane de pe tot cuprinsul SUA și din restul lumii. De obicei nominalizați de figuri dominante aparținând industriilor, schimburilor de mărfuri sau profesiilor, arbitrii sunt adăugați pe listă după o verificare atentă a calificării și reputației lor.

Numai în cazul în care părțile hotărăsc altfel, membrii Registrului Arbitrilor Comerciali angajați ca „neutri" în cauzele administrate conform Procedurilor de Urgență (*Expedited Procedures*), având ca obiect pretenții ce nu depășesc 10.000 de dolari SUA, vor oferi serviciile lor fără a solicita plata vreunei taxe[1].

Dacă o convenție arbitrală stabilește o procedură de numire a arbitrilor, se va urma acea procedură, cu prioritate față de Regulamentul SAM.

După consultarea listei de arbitri, partea alege un arbitru și ia legătura cu el îi aduce la cunoștință faptul că ar dori sa îl numească ca arbitru, arată părțile implicate și pe scurt îi prezintă obiectul litigiului, așa încât potențialul arbitru să evalueze dacă are cunoștințele necesare în speță și dacă nu există conflict de interese. De obicei, răspunsul la aceste întrebări este imediat. Apoi, numirea va fi confirmată în scris.

Dacă nu se numește un arbitru în timpul prevăzut de clauza arbitrală, atunci la solicitarea oricărei părți, Curtea va desemna și numi arbitrii sau supraarbitrul, care vor avea aceleași puteri ca și când ar fi numiți de părți; dacă nu s-a convenit altfel de părți, Curtea va numi un arbitru unic.

O parte care își numește arbitrul, va notifica cealaltă parte, care trebuie să își numească un arbitru în 20 de zile. Dacă nu o face, prima parte va numi și cel de-al doilea arbitru. Dacă convenția arbitrală prevede trei arbitri, cei doi arbitri numesc un al treilea. Dacă cei doi arbitri nu numesc pe al treilea într-un timp rezonabil, părțile pot cere Curții să îl numească, după ce anterior au adus la cunoștința arbitrilor.

Arbitrii trebuie să fie numiți de părți oral sau în scris. Dacă sunt numiți oral, trebuie să fie confirmați imediat ce este posibil în scris.

Dacă un arbitru nu poate activa, se va proceda astfel: a) dacă este vorba de arbitrul numit de o parte, aceasta va numi un alt arbitru; cel de-al treilea arbitru ales va rămâne același dacă cei doi noi arbitri nu convin înainte de începerea audierilor înlocuirea sa; b) dacă este vorba de cel de-al treilea arbitru, cei doi arbitri vor numi un altul; c) după înlocuirea arbitrilor, procedura va continua pe baza probelor administrate anterior.

Numirea arbitrilor. Situații particulare

Pentru ca nominalizarea „arbitrului originar" să fie validă se cere o atenție deosebită asupra următoarelor condiții de formă:

- arbitrul să-și fi oferit disponibilitatea de a fi numit;
- arbitrul să fi acceptat în mod specific numirea;
- numirea și identitatea arbitrului astfel numit să fi fost comunicate celeilalte părți.

După ce partea sau avocatul ei au analizat trecutul și experiența potențialilor arbitri înscriși pe listă, se procedează la selectarea și contactarea arbitrului.

---

[1] American Arbitration Association, A Guide to Mediation and Arbitration for Business People, New York, 2001, p. 9.

Arbitrul este înştiinţat de către părţi asupra interesului pe care îl au de a-l numi pe arbitru, identificării părţilor implicate şi pe scurt va descrie natura litigiului, astfel ca potenţialul arbitru să poată determina dacă are experienţa necesară privind problema pe care o implică litigiul şi nu are niciun conflict de interese. Persoana arbitrului este, de obicei, competentă să răspundă prompt la cererea părţii privind astfel de informaţii. Apoi partea confirmă numirea arbitrului în scris. În SUA, arbitrilor le este cerut să arate unele sau toate relaţiile pe care le au cu şefii (directorii), cu avocaţii şi colegii arbitri care pot fi implicaţi într-un caz similar.

Marea majoritate a arbitrajelor maritime sunt ad-hoc, ceea ce înseamnă că fiecare parte desemnează un arbitru, iar cei astfel aleşi vor numi un al treilea. Părţile pot fi de acord, de asemenea, cu un singur arbitru, în schimb. Câteva arbitraje maritime sunt administrate de către Asociaţia Americană de Arbitraj (AAA), o instituţie care are de asemenea un complet maritim compus în majoritate din avocaţi practicieni şi/sau din avocaţi pensionaţi. Într-un arbitraj AAA părţile trebuie să plătească taxe administrative în funcţie de valoarea pretenţiei reclamantului sau a contra-pretenţiei.

Un proces arbitral la New York este iniţiat de către reclamant care anunţă pe cealaltă parte că invocă clauza arbitrală din contractul de navlosire sau din alt tip de contract şi în mod simultan anunţă pe cealaltă parte despre numele, adresa, numărul de telefon şi de fax ale arbitrilor pe care i-a nominalizat.

Conform celei mai comune clauze arbitrale de la New York aşa cum este „Clauza 17" din Time Charter Party privind Schimbul de produse al New York[1], cei trei arbitri trebuie să fie numiţi astfel: fiecare parte la diferend numeşte un arbitru, iar cei doi arbitri aleşi de părţi numesc apoi pe al treilea arbitru care va avea rol de preşedinte (supraarbitru) al completului arbitral care va prezida procesul. Reclamantul numeşte cel dintâi arbitrul şi solicită oponentului său să-l numească pe al său. Cu toate acestea, dacă contractul de navlosire sau oricare contract ar prevedea un singur arbitru, începe prin a pune la dispoziţie părţii adverse o listă cu arbitrii pe care îi sugerează, asupra căreia trebuie să ajungă la o înţelegere, astfel încât singurul arbitru numit să poate fi selectat. Dacă nu cad de acord asupra unui singur arbitru, trebuie să apeleze la o instanţă judecătorească pentru ca aceasta să numească unul. Dacă părţile sunt de acord numai cu arbitrajul, dar nu menţionează numărul arbitrilor, conform legii, litigiul va fi soluţionat de un singur arbitru.

O procedură aparte se desfăşoară în cazul în care o parte nu desemnează un arbitru. În situaţia în care contractele de navlosire sau oricare alt contract arată că arbitrajul la New York va fi condus de trei arbitri, dar nu implică un arbitraj desfăşurat sub regulile Societăţii Arbitrilor Maritimi, singurul mod în care îl poţi sili pe oponentul tău la arbitraj este sesizarea unei instanţe judecătoreşti. Acest lucru va solicita un avocat care să completeze o moţiune de a impune arbitrajul în faţa Curţii Districtuale Federale, de obicei în faţa Curţii Districtuale a SUA pentru Districtul de Sud al New York. Instanţei îi va fi solicitat să desemneze un arbitru în locul părţii adverse, pentru a se alătura celui numit deja. Cei doi arbitri îl vor alege pe cel de-al treilea.

Dacă contractul de navlosire sau orice contract specifică faptul că arbitrajul va fi condus conform Regulilor Arbitrilor Maritimi, în loc să impui arbitrajul în faţa

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 2.

instanței, se pot evita costurile şi pierderea de timp pe care le presupun procesul în fața instanței judecătoreşti prin simpla invocare a Secțiunii 10 din Reguli şi informându-ți adversarul că are la dispoziție 20 de zile să desemneze un arbitru şi dacă nu se va conforma, îl vei alege şi pe cel de-al doilea. Cei doi arbitri astfel desemnați trebuie să îl numească pe al treilea, care va fi preşedinte (supraarbitru). La momentul acela, completul este legal constituit şi poți declanşa procesul arbitral.

Unele contracte de navlosire prevăd ca disputele să fie adjudecate Procedurii Arbitrale Restrânse a SAM. Conform acestei proceduri, litiganții sunt încurajați să fie de acord cu un singur arbitru. Dacă nu poți fi de acord, îți poți desemna arbitrul şi vei acorda 15 zile adversarului pentru a-l alege pe cel de-al doilea arbitru, iar dacă nu va face acest lucru, arbitrul desemnat de tine va deveni singurul arbitru care va conduce procesul. Dacă adversarul va desemna un arbitru, arbitrii numiți de ambele părți vor trebui să fie de acord asupra celui de-al treilea în 10 zile de la data când au acceptat numirea lor.

Alte contracte de navlosire arată că arbitrajul va fi condus de doi arbitri. Dacă părțile nu vor fi în măsură să cadă de acord, vor trebui să desemneze un arbitru care va prezida ca arbitru unic. Acest tip de clauză arbitrală este cel mai des întâlnită în procedurile de la Londra, dar pot în unele situații să se întâlnească şi la New York.

Conform sistemului arbitrului unic, odată ce arbitrii numiți de cele două părți nu cad de acord, vor înainta arbitrului unic propriile argumente în scris sau verbal împreună cu înscrisurile primite anterior, prezentând poziția lor asupra problemei față de care nu sunt de acord. În consecință, arbitrul va deveni arbitru unic şi va pronunța hotărârea sa asupra chestiunilor nerezolvate care nu au putut fi rezolvate de către arbitrii numiți de cele două părți.

Abținerea şi revocarea arbitrilor

Nu poate fi arbitru o persoană care are sau a avut un interes financiar sau personal în soluționarea unui litigiu sau care a cunoscut dintr-o sursă interesată detalii legate de caz, înainte să cunoască în mod oficial obiectul litigiului.

Înainte de începerea procedurii arbitrale, arbitrii sunt obligați să aducă la cunoştință orice motive care i-ar putea împiedica să dea o hotărâre obiectivă şi imparțială. Astfel de motive includ relații personale şi relații de afaceri cu:

a) părțile în litigiu;

b) alte companii afiliate sau asociate părților;

c) avocații părților;

d) ceilalți arbitri din complet.

Niciun arbitru nu va accepta numirea şi nu va face parte din complet atunci când acesta sau angajații au un interes direct sau indirect în cauză.

După primirea declarației de abținere a arbitrului, părțile pot să îl accepte sau să îl revoce.

Dacă una din părți solicită revocarea unui arbitru, i se vor aduce la cunoştință acestuia motivele. Dacă arbitrul consideră că nu sunt motive suficiente de abținere, judecata va continua, dar partea care se consideră lezată are dreptul să atace hotărârea.

Arbitrajele SAM participă la un arbitraj ad-hoc, cum de altfel este cerut de clauzele arbitrale uzuale: părțile sau avocații desemnează arbitrii direct şi comunică cu preşedintele (supraarbitrul) sau arbitrul unic după ce a fost constituit completul.

Arbitrii se vor pronunța asupra onorariilor în hotărârea arbitrală pe care o vor da și pot solicita depunerea unor garanții în contul de garanții al SAM sau păstrarea garanțiilor de către avocații părților.

Conform Codului Etic al SAM, arbitrilor SAM le este impus să fie imparțiali indiferent dacă sunt desemnați sau nu.

Potrivit Legii Federale Arbitrale, care reglementează arbitrajul maritim din SUA, o hotărâre arbitrală poate fi anulată pe motiv de „lipsă de imparțialitate evidentă".

O parte nu trebuie să fie reprezentată de un avocat în procesul arbitral, în mod obligatoriu.

Conform Regulilor SAM orice persoană autorizată în mod corespunzător poate acționa în numele și pe seama reclamantului sau a pârâtului. Totuși, dacă cealaltă parte angajează un avocat, procesul arbitral fără avocat trebuie judecat cu atenție.

Puterile arbitrilor

La New York puterile arbitrilor izvorăsc din conținutul clauzei arbitrale, fiind strict limitate de dispozițiile acesteia[1].

Un arbitru are puteri substanțiale asupra conducerii unei cauze: sub multe aspecte această putere este mai mare decât cea a majorității judecătorilor. Într-un articol scris în urmă cu câțiva ani se puneau în discuție „cele nouă domenii frecvente în care sunt exercitate puterile arbitrului maritim de la New York".

Aceste domenii contribuie la definirea naturii arbitrajului de la New York și se concentrează asupra următoarelor: 1. suspendarea și admisibilitatea probelor; 2. cercetarea; 3. puterea de a impune sancțiuni; 4. cunoștințele de expert ale arbitrului; 5. investigațiile și consultațiile terțului; 6. daunele cu caracter punitiv; 7. *functus officio* și finalitatea hotărârii arbitrale; 8. imunitatea arbitrului la susceptibilitate; 9. siguranța arbitrilor pentru onorariile lor (siguranța pentru onorariile arbitrilor trebuie distinsă cu grijă de depozitele de siguranță substanțială și de obicei oneroase pentru costurile legale care sunt solicitate în alte jurisdicții arbitrale).

Arbitrajul tipic al SAM poate consta în una sau mai multe dezbateri, în cadrul cărora părțile pot oferi orice probă pe care o consideră relevantă, cu o intervenție minimă sau fără o intervenție din partea arbitrilor. Părțile pot arăta pretențiile lor și contra-pretențiile lor între ei sau prin avocați care îi reprezintă. Martorii pot sau nu să fie chemați să depună mărturie sub jurământ și, dacă este solicitat, trebuie să se supună interogatorului.

Doar dacă părțile nu se înțeleg altfel, un reporter al curții (grefier angajat) este de obicei angajat să înregistreze dezbaterile. În finalul prezentării probelor, părțile fac schimb de rezumate sau răspunsuri la rezumatele cauzei, sau își pot prezenta argumentele finale în faza numită „Argumentul Verbal Final" (*Final Oral Argument*) în loc să facă schimb de rezumate (sau pe lângă rezumatele post-arbitraj).

Un alt neajuns al *Federal Arbitration Act* este acela că omite să conțină reguli detaliate pentru a conduce un arbitraj care a cerut intervenția curții. De asemenea, FAA a neglijat să creeze parametrii care să definească puterea arbitrilor de a controla procedura.

---

[1] Spre deosebire de Londra unde arbitrul englez are drepturi asupra acordării costurilor arbitrale după criterii pe care le consideră în funcție de justiția naturală.

Lipsa instrucţiunilor procedurale a rezultat, în general, din faptul că completul de arbitri are puteri discreţionare care includ abilitatea de a programa audierile, de a decide dacă audiază sau exclud probe, de a emite citaţii, de a dispune întocmirea actelor, de a comanda înregistrarea garanţiei pre-arbitraj (anterior arbitrajului), de a da hotărâri „interimare" şi hotărâre privind onorariile avocaţilor. Arbitrii sunt frecvent solicitaţi să soluţioneze litigii privind divulgarea unor aspecte privind apărările din cadrul procesului arbitral, având puterea de a hotărî dacă aceste divulgări afectează aplicabilitatea privilegiului avocat-client.

Solicitarea făcută arbitrilor de a dezvălui relaţiile de afaceri pe care le au cu părţile este, de fapt, singura restricţie pe care FAA o instituie faţă de arbitri[1].

Lipsurile FAA au reprezentat unul dintre factorii care au condus la constituirea SAM, care a conceput reguli de procedură şi instrucţiuni detaliate care să ajute în desfăşurarea arbitrajului maritim.

Arbitrajul reprezintă supunerea unei dispute unuia sau mai multor persoane imparţiale pentru a da o decizie finală şi obligatorie.

Hotărârile arbitrale sunt deciziile arbitrilor. Forma hotărârilor arbitrale este în scris şi sunt învestite cu forţă obligatorie de către instanţele judecătoreşti conform statutelor statale şi federale. Acţiunile de învestire, atunci când este necesar, sunt aduse de către părţi în faţa arbitrajului.

Lista „neutrilor"

Pentru a servi comunitatea cu mediatori şi arbitri reprezentând toate domeniile de specializare, American Arbitration Association ţine un Registru naţional de aproximativ 10.000 de experţi pregătiţi pe tot teritoriul SUA şi în restul lumii.

AAA solicită ca cei care candidează să aibă între 8 şi 10 ani de experienţă în domeniul lor de activitate înainte de a fi luaţi în considerare pentru Registru.

Calităţile alese ale arbitrilor şi mediatorilor pe care AAA le urmăreşte sunt:

- angajamentul de a fi imparţiali şi obiectivi;
- îndemânarea în dirijarea diferendelor;
- temperamentul înţelept: imparţialitate, răbdare, politeţe;
- respectul din partea baroului sau a comunităţii de afaceri pentru integritate, răbdare şi politeţe;
- trecutul academic important şi acreditivul profesional sau de afaceri.

Registrul actual şi candidaţii noi sunt evaluaţi de comitetele oficiului regional pentru a garanta însuşirea „neutrilor" de a avea îndemânare superioară de management, devotament, etică, pregătire şi corespunzând cu natura cauzei („*caseload*"). Apoi, comitetele de supraveghere externă evaluează „neutrii" în concordanţă cu mai multe criterii care includ experienţa substanţială, preeminenţa în domeniu, corectitudine şi maniera în care coordonează procedurile. O analiză internă finală a AAA monitorizează integritatea procesului, calitatea celor care alcătuiesc Registrul şi echilibrul în termeni de gen, rasă sau etnie. Registrul „neutrilor" are la bază faptul că aceştia sunt pregătiţi pentru a face faţă nevoilor părţilor.

---

[1] *Donald J. Kennedy*, Maritime Arbitration 1899-1999, Ed. Hiero Gamos legal experts, Houston Texas, 2001, p. 5.

Taxele de arbitraj SAM

Metoda stabilirii onorariilor arbitrilor, ca element procedural, diferă la Londra față de New York. La Londra, plata onorariilor este datorată înaintea emiterii hotărârii arbitrale şi oricare dintre părţi, sub condiţia răspunderii sale privind plata integrală a onorariului, poate ridica hotărârea arbitrală.

În New York, arbitrii emit hotărârea „pe credit". Ca regulă generală, plata este aşteptată timp de 30 de zile după emiterea hotărârii arbitrale şi poate veni de la oricare dintre părţi în mod direct, de la avocat sau de la Contul de Garanţii al SAM (Escrow Account)[1].

Pentru acest aspect, este în regulă să se afirme că odată cu trecerea anilor, arbitrii de la New York nu au strâns sume semnificative datorate pentru hotărârile arbitrale.

Arbitrii de la New York nu încasează taxe pentru plata onorariilor lor, spre deosebire de alte foruri.

SAM nu încasează taxe administrative după cum nici nu administrează cauzele. Singurele taxe sunt cele privitoare la clasarea litigiilor şi asistarea instituţională a acestora.

Valoarea pretenţiei	***Taxa clasării iniţiale***	***Taxa de asistare a cazului***
Între 0 şi 10.000 dolari SUA	500 dolari SUA	N/A
Între 10.000 şi 75.000 dolari SUA	750 dolari SUA	N/A
Între 75.000 şi 150.000 dolari SUA	1.250 dolari SUA	750 dolari SUA
Între 150.000 şi 300.000 dolari SUA	2.750 dolari SUA	1.000 dolari SUA
Între 300.000 şi 500.000 dolari SUA	4.250 dolari SUA	1.250 dolari SUA
Între 500.000 şi 1.000.000 dolari SUA	6.000 dolari SUA	2.000 dolari SUA
Între 1.000.000 şi 7.000.000 dolari SUA	8.500 dolari SUA	2.500 dolari SUA
Între7.000.000 şi 10.000.000 dolari SUA	13.000 dolari SUA	3.000 dolari SUA
Peste 10.000.000 dolari SUA	*	*
Nici o valoare stabilită a pretenţiei	3,250 dolari SUA	750 dolari SUA

*Pentru aflarea taxelor ce se aplică pretenţiilor ce depăşesc 10 milioane se contactează biroul local al AAA.

§3. Tribunalul arbitral al CIC Paris

Constituirea completului arbitral

Dacă părţile nu numesc ele însele arbitrii şi dacă nu convin altfel, arbitrii vor fi numiţi de Comitetul permanent de arbitraj maritim.

Dacă părţile au convenit ca litigiul să fie soluţionat de un arbitru unic şi nu îl nominează în 30 de zile de la data când reclamantul a comunicat cererea de chemare în judecată pârâtului, arbitrul unic va fi numit de Comitetul permanent[2].

---

[1] The Arbitrator, President's Corner, vol. 31, nr. 3, Ed. Naftika Chronika, New York, 2000, p. 12.

[2] The International Chamber of Commerce, ICC Arbitration Rules, Paris, 2008.

Dacă litigiul urmează să fie soluționat de trei arbitri, fiecare parte trebuie să numească un arbitru, în cererea de chemare în judecată, respectiv în întâmpinare. Persoana numită va fi independentă față de partea care l-a numit.

Dacă o parte nu nominează un arbitru, numirea va fi făcută de Comitetul permanent. Cel de-al treilea arbitru, care va avea funcția de secretar al instanței, va fi numit de arbitrii numiți de părți (dacă părțile nu îl numesc ele însele) într-un timp limită.

În cazul în care cei doi arbitri nu reușesc să se înțeleagă asupra celui de-al treilea arbitru în timpul limită fixat de părți sau de Comitetul permanent, el va fi numit de Comitetul permanent.

Dacă părțile nu au convenit asupra numărului arbitrilor, Comitetul permanent va numi un arbitru unic, dacă natura litigiului nu determină Comitetul să numească trei arbitri. Într-un astfel de caz, părțile vor avea la dispoziție 21 de zile pentru a-și numi câte un arbitru.

Atunci când Comitetul permanent urmează să numească arbitrul unic sau Secretarul instanței, aceștia vor fi aleși din altă țară decât țările de origine ale părților.

Totuși, dacă se impune și dacă părțile sunt de acord, arbitrul unic sau Secretarul pot fi aleși și din țările de origine ale părților.

Potrivit art. 13 din Regulamentul CIC, arbitrii și părțile încheie nu un act de arbitraj, ci un act de precizare a misiunii.

Cât privește actul de misiune la care se referă Regulamentul CIC, acesta trebuie să cuprindă următoarele mențiuni:

- nume, prenume, calitatea părților;
- adresa părților la care acestora li se pot face în mod valabil comunicări în cursul arbitrajului;
- expunerea sumară a pretențiilor părților;
- determinarea punctelor în litigiul de soluționat;
- numele, prenumele, calitatea și adresa arbitrilor, sediul arbitrajului;
- precizări privind regulile aplicabile procedurii și, după caz, puterilor de mediatori amiabili ale arbitrilor;
- orice alte mențiuni cerute pentru pronunțarea unei sentințe legale sau considerate utile de Curtea de Arbitraj sau de arbitri[1].

O caracteristică unică a arbitrajului organizat de Curtea CIC o reprezintă supravegherea permanentă a fiecărui dosar arbitral de către una din cele șapte echipe constituite în cadrul Secretariatului, fiecare din ele condusă de un consilier, gata să ofere asistență și informații de specialitate.

Regulile de procedură arbitrală prevăd că părțile și arbitrii sunt îndatorați să comunice Secretariatului copii de pe toate actele procesuale folosite sau emise în arbitraj.

De asemenea, spre deosebire de majoritatea instituțiilor permanente de arbitraj, Curtea – deși nu intervine direct în soluționarea propriu-zisă a litigiului, aceasta revenind în exclusivitate arbitrului sau arbitrilor ce constituie tribunalul arbitral – supraveghează îndeaproape întreaga procedură arbitrală, începând cu cererea introductivă de chemare în arbitraj și până la pronunțarea hotărârii arbitrale finale, urmărind progresul

---

[1] *Simona Secu*, Probleme privind convenția de arbitraj având în vedere reglementările din sistemele juridice belgian, englez, francez, elvețian, american, precum și dispozițiile din art. II al Convenției de la New York din 1958, R.D.C. nr. 6/2000, p. 98.

cauzelor şi decizând, acolo unde este cazul, ce măsuri sunt necesare pentru a asigura celeritatea arbitrajului ori pentru a asigura desfăşurarea acestuia în strictă conformitate cu Regulile de procedură CIC.

Printre atribuţiile Curţii, în acest sens, se numără: numirea arbitrilor în cazurile prevăzute de normele de procedură arbitrală, confirmarea arbitrilor numiţi de către părţi, rezolvarea cererilor de recuzare a arbitrilor, verificarea prealabilă şi aprobarea tuturor hotărârilor arbitrale, stabilirea onorariilor cuvenite arbitrilor etc.[1]

Revocarea arbitrului

Dacă una din părţi solicită revocarea unui arbitru, Comitetul permanent va hotărî prin hotărâre definitivă asupra revocării.

Dacă un arbitru moare sau nu îşi poate îndeplini funcţia sau trebuie să se abţină urmare a revocării sau din orice alt motiv sau dacă Comitetul permanent, după cercetări prealabile, hotărăşte că arbitrul nu îşi îndeplineşte funcţia conform Regulamentului sau în limitele de timp prevăzute, acesta va fi înlocuit.

Odată cu înlocuirea sa, se pot repeta audierile preliminare de către noul complet de arbitri.

Urmare a promovării cererii de recuzare, arbitrul va fi de urgenţă înlocuit, dar dacă se opune sau nu dă niciun răspuns în acest sens, se va recurge la un proces judecat de Comitetul Permanent al Camerei de Arbitraj Maritim din Paris, care va hotărî cu privire la admisibilitatea solicitării de recuzare.

În situația în care cererea de recuzare este admisă, arbitrul este înlocuit, dar dacă este respinsă, este posibil ca cel care a făcut această solicitare să fie pus la plata unor despăgubiri civile, a căror valoare variază.

În „Actul de Arbitraj", articolul 23 alin. (1), (2), (3), se dispune modul în care pot fi revocați arbitrii şi cauzele care conduc la o astfel de situație, părțile fiind libere să îşi stabilească situațiile în care este permisă revocarea unui arbitru, prevăd acest lucru în convenția arbitrală, dar în cazul în care nu există nicio reglementare cu privire la acest lucru, arbitrul nu poate fi revocat atunci când părțile convin ca acesta să nu fie revocat şi în cazul în care o instituție de arbitraj, un organism sau o persoană este împuternicită de către părți de a avea o competență în acest sens.

Camera de Arbitraj Maritim din Paris, în cazul revocării unui arbitru de către părți, analizează, prin Comitetul Permanent, dacă cererea respectivă este întemeiată sau nu şi, în consecință, dacă arbitrul va fi sau nu înlocuit din completul arbitral.

Comitetul Asociației de Arbitraj Maritim din Londra se pronunță, după o prealabilă şi atentă analiză a solicitării de revocare, inclusiv cu ascultarea arbitrului respectiv, atunci când situația impune această obligație.

---

[1] Conform Regulilor de procedură arbitrală CCI, tribunalul arbitral se compune din unul sau mai mulți arbitri, conform înțelegerii părților. Când s-a convenit numirea unui arbitru unic, acesta va fi desemnat de către Curte, cu excepția situației când părțile au convenit expres altfel. Când tribunalul este format din trei membri, fiecare parte îşi numeşte un arbitru, urmând ca supra-arbitrul să fie numit prin acordul părților şi/sau al arbitrilor, sau, în lipsa acestui acord, de către Curte. Când părțile nu se înțeleg asupra numărului arbitrilor ce urmează să constituie tribunalul, Curtea va numi un arbitru unic, cu excepția cazului când se consideră că dificultatea şi/sau complexitatea cauzei deduse judecății justifică un tribunal arbitral format din trei membri.

Cheltuielile administrative şi onorariile arbitrilor în arbitrajul CIC Paris

Cheltuieli administrative

Valoarea litigiului *(în dolari SUA)*	***Cheltuielile administrative***
Până la 50.000	2.500 dolari SUA
Între 50.001 şi 100.000	3,50%
Între 100.001 şi 500.000	1,70%
Între 500.001 şi 1.000.000	1,15%
Între 1.000.001 şi 2.000.000	0,60%
Între 2.000.001 şi 5.000.000	0,20%
Între 5.000.001 şi 10.000.000	0,10%
Între 10.000.001 şi 50.000.000	0,06%
Între 50.000.001 şi 80.000.000	0,06%
Peste 80.000.000	75.800 dolari SUA

Exemplificare:

Valoarea litigiului *(în dolari SUA)*	***Cheltuielile administrative*** *(în dolari SUA)*
Până la 50.000	2.500
Între 50.001 şi 100.000	2.500 + 3,50% din ce depăşeşte 50.000
Între 100.001 şi 500.000	4.250 + 1,70% din ce depăşeşte 100.000
Între 500.001 şi 1.000.000	11.050 + 1,15% din ce depăşeşte 500.000
Între 1.000.001 şi 2.000.000	16.800 + 0,60% din ce depăşeşte 1.000.000
Între 2.000.001 şi 5.000.000	22.800 + 0,20% din ce depăşeşte 2.000.000
Între 5.000.001 şi 10.000.000	28.800 + 0,10% din ce depăşeşte 5.000.000
Între 10.000.001 şi 50.000.000	33.800 + 0,06% din ce depăşeşte 10.000.000
Între 50.000.001 şi 80.000.000	57.800 + 0,06% din ce depăşeşte 50.000.000
Între 80.000.001 şi 100.000.000	75.800
Peste 100.000.000	75.800

Onorariile arbitrilor

Valoarea litigiului *(în dolari SUA)*	***Onorariile***	
	Minim	*maxim*
Până la 50.000	2.500 dolari SUA	17%
Între 50.001 şi 100.000	2%	11%
Între 100.001 şi 500.000	1%	5.5%
Între 500.001 şi 1.000.000	0,75%	3.5%
Între 1.000.001 şi 2.000.000	0,50%	2,50%
Între 2.000.001 şi 5.000.000	0,25%	1%
Între 5.000.001 şi 10.000.000	0,10%	0,55%
Între 10.000.001 şi 50.000.000	0,05%	0,17%
Între 50.000.001 şi 80.000.000	0,03%	0,12%
Între 80.000.001 şi 100.000.000	0.02%	0,10%
Peste 100.000.000	0.01%	0,05%

Exemplificare:

Valoarea litigiului *(în dolari SUA)*	***Onorariile*** *(în dolari SUA)*	
	minim	*maxim*
Până la 50.000	2.500	17% din valoarea litigiului
Între 50.001 şi 100.000	2.500 + 2% din ce depăşeşte 50.000	8.500 + 11% din ce depăşeşte 50.000
Între 100.001 şi 500.000	3.500 + 1% din ce depăşeşte 100.000	14.000 + 5.5% din ce depăşeşte 100.000
Între 500.001 şi 1.000.000	7.500 + 0,75% din ce depăşeşte 500.000	36.000 + 3.5% din ce depăşeşte 500.000
Între 1.000.001 şi 2.000.000	11.250 + 0,50% din ce depăşeşte 1.000.000	53.500 + 2,50% din ce depăşeşte 1.000.000
Între 2.000.001 şi 5.000.000	16.250 + 0,25% din ce depăşeşte 2.000.000	78.500 + 1% din ce depăşeşte 2.000.000
Între 5.000.001 şi 10.000.000	23.750 + 0,10% din ce depăşeşte 5.000.000	108.500 + 0,55% din ce depăşeşte 5.000.000
Între 10.000.001 şi 50.000.000	28.750 + 0,05% din ce depăşeşte 10.000.000	136.000 + 0,17% din ce depăşeşte 10.000.000
Între 50.000.001 şi 80.000.000	48.750 + 0,03% din ce depăşeşte 50.000.000	204.000 + 0,12% din ce depăşeşte 50.000.000
Între 80.000.001 şi 100.000.000	57.750 + 0.02% din ce depăşeşte 80.000.000	240.000 + 0,10% din ce depăşeşte 80.000.000
Peste 100.000.000	61.750 + 0.01% din ce depăşeşte 100.000.000	260.000 + 0,05% din ce depăşeşte 100.000.000

§4. Tribunalul arbitral de la Tokyo

Numirea arbitrilor

TOMAC, în 14 zile de la data când s-a trimis sau trebuia trimisă întâmpinarea pârâtului, va nominaliza un număr rezonabil de arbitri candidați dintre persoanele afişate în „Lista arbitrilor" şi care nu au nicio legătură cu vreuna din părți sau cu problema în litigiu şi va comunica părților o Listă de arbitri candidați, cuprinzând numele şi biografiile scurte ale acestor persoane.

Pot fi numite pe această listă şi persoane care nu se află pe „Lista arbitrilor" TOMAC, a căror nominalizare se consideră necesară într-un anumit litigiu.

Fiecare parte, în 14 zile de la data când li s-a comunicat Lista de arbitri candidați, va comunica TOMAC poziția sa privind numirea unui arbitru. Dacă partea nu comunică poziția sa sau în comunicare nu îşi specifică clar opțiunile, se va considera că oricare dintre arbitrii de pe listă sunt acceptați de parte.

TOMAC, având în vedere opțiunile exprimate ale părților, va numi de pe lista de candidați un număr impar de arbitri sau un arbitru unic.

Dacă un candidat nominalizat de părţi nu poate accepta numirea ca arbitru din motive justificate, TOMAC va anunţa părţile şi va numi un alt arbitru fără a mai trimite părţilor lista de candidaţi.

Dacă clauza arbitrală prevede numirea arbitrilor de către părţi, aceştia trebuie să facă parte din „Lista arbitrilor" TOMAC.

În acest caz, fiecare parte, în 35 de zile de la data depunerii cererii de chemare în judecată a reclamantului, va notifica cealaltă parte şi Secretariatul TOMAC cu privire la numele arbitrului ales; în caz că nu se face o astfel de notificare, TOMAC va numi un arbitru în numele părţii care nu a efectuat acest act[1].

În oricare din situaţii, TOMAC va sfătui părţile cu privire la numele arbitrilor.

Taxele privind costurile arbitrale la Tokyo

Cuantumul taxelor arbitrale pe care fiecare parte trebuie să îl plătească are următoarea configuraţie:

Valoarea pretenţiei	***Cuantumul taxelor***
Între 0 şi 20.000.000 yeni	450.000 de yeni
Între 20.000.000 şi 120.000.000 yeni	450.000 de yeni + 10.000 de yeni pentru fiecare 1.000.000 de yeni ce depăşesc 20.000.000 de yeni
Peste 120.000.000 yeni	450.000 de yeni + 20.000 de yeni pentru fiecare 10.000.000 de yeni ce depăşesc 120.000.000 de yeni

[1] The Tokyo Maritime Arbitration Comission, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005.

Capitolul VI
Procedura arbitrală maritimă

Secțiunea 1. Procedura arbitrală de soluționare a litigiilor comerciale internaționale

§1. Noțiune

Procedura arbitrală în litigiul de comerţ internaţional reprezintă totalitatea regulilor pe baza cărora arbitrajul de comerţ internaţional îşi desfăşoară activitatea de soluţionare a litigiului cu care a fost învestit într-un atare scop. Se caracterizează printr-o mare suplețe, concretizată printre altele în prerogativa părților de a stabili ele însele (în anumite limite) regulile procedurale, prerogativă a cărei întindere diferă după cum este vorba de un arbitraj ad-hoc sau de un arbitraj instituționalizat[1].

Specificul procedurii de arbitraj este un reflex al specificului litigiului arbitral, concretizat în faptul că părțile litigante nu se situează pe poziția de adversari ireductibili şi implacabili, ele având interesul şi fiind îndemnate de arbitri să-şi continue relațiile lor de afaceri, să ajungă cât mai rapid la o soluție tranzacțională.

În mod frecvent părțile se pun de acord asupra unei tranzacții, fie că aceasta se realizează direct între ele, fie că ea se încheie cu o aşa-numită „sentință prin acordul părților”[2].

Suplețea procedurii de arbitraj se explică şi prin natura contractuală a arbitrajului, puterile arbitrilor având-şi sorgintea într-o convenție a părților şi fiind limitate în temeiul convenției respective.

Procedura de arbitraj asigură dezbaterilor un caracter confidențial. Chiar dacă se publică uneori sentințele, publicarea lor se face de aşa manieră încât să nu se ştie numele sau denumirea părților.

În cadrul procedurii de arbitraj se permite utilizarea limbilor străine; părțile au libertatea să convină într-un atare sens, iar dacă ele nu s-au putut pune de acord în această privință se utilizează limba în care a fost redactat contractul, prezumându-se că litiganții prin însăşi încheierea contractului în limba respectivă, au decis ca ea să fie limba în care să se desfăşoare procedura de soluționare a litigiului ivit cu referire la acel contract. În toate cazurile însă vor fi luate măsuri de natură să împiedice dezavantajarea vreunei părți prin utilizarea unei anumite limbi în desfăşurarea dezbaterilor.

Convenția europeană asupra arbitrajului comercial internațional, adoptată la Geneva în 1961, recomandă părților să insereze în convenția lor de arbitraj cel puțin indicarea locului unde urmează să se țină arbitrajul, precum şi modul de arbitrare (arbitraj

---

[1] *Mircea Costin, Sergiu Deleanu*, Dreptul comerțului internațional, Partea generală I, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 201.

[2] Idem, p. 202.

ad-hoc sau arbitraj instituționalizat). Această convenție consacră principiul libertății părților, stabilind că acestea sunt libere să adopte una din următoarele situații:

a) să supună litigiul lor unei instituții permanente de arbitraj, caz în care regulamentul acestei instituții va primi aplicare obligatorie, guvernând procedura de arbitraj;

b) să supună litigiul dintre ele unui arbitraj ad-hoc, ipoteză în care se recunoaște facultatea de a desemna arbitrii, de a fixa locul arbitrajului și de a stabili regulile de procedură.

Reținem ca o caracteristică a procedurii de arbitrare în litigiul de comerț internațional dublarea unor termene procedurale comparativ cu durata stabilită pentru termenele de drept comun.

Intervalul de timp dintre data primirii citației și primul termen de dezbatere a cauzei este de cel puțin 30 zile, spre deosebire de termenul prevăzut pentru litigiul intern care este de 15 zile.

Dezbaterea litigiului de comerț internațional în fața tribunalului arbitral se face în limba stabilită prin convenția arbitrală sau, dacă prin această convenție nu s-a prevăzut nimic într-un atare sens, ori nu a intervenit o înțelegere ulterioară, în limba contractului din care s-a născut acel litigiu ori într-o limbă de circulație internațională stabilită de tribunalul arbitral.

În cazul în care una din părți nu cunoaște limba în care se desfășoară dezbaterea, la cererea și pe cheltuiala ei, tribunalul arbitral îi asigură serviciile unui traducător. Părțile au însă libertatea să participe la dezbateri fiecare cu traducătorul ei.

Arbitrii apreciază probele în armonie cu intima lor convingere.

Principiile fundamentale au, în general, același înțeles atât în procedura de drept comun, cât și în procedura arbitrală.

§2. Principiile aplicabile în procesul arbitral

Pornind de la caracterul voluntar, contractual, al arbitrajului privat, procedura arbitrală constituie un ansamblu de norme procedurale privind organizarea, competența și desfășurarea arbitrajului, norme stabilite de părți prin convenția arbitrală sau printr-un act scris, încheiat ulterior, fie direct, fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul. Cu privire la organizarea arbitrajului, părțile pot conveni ca acesta să fie organizat de o instituție permanentă de arbitraj sau de o terță persoană.

Normele procedurii arbitrale stabilite de părți vor putea privi, sub rezerva respectării ordinii publice, bunelor moravuri și dispozițiilor imperative ale legii, nu numai constituirea tribunalului arbitral, termenul și locul arbitrajului, ci și regulile de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în soluționarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale concilieri prealabile, repartizarea între părți a cheltuielilor arbitrale, conținutul și forma hotărârii arbitrale și, în general, orice alte norme privind buna desfășurare a arbitrajului.

Desigur însă că și celelalte principii care guvernează procedura de judecată în procesele civile, în fața instanțelor judecătorești, își vor găsi aplicarea în mod corespunzător și în fața tribunalului arbitral, uneori cu unele adaptări sau derogări de la dreptul comun, deoarece în cazul arbitrajului principiul publicității este înlocuit cu cel al confidențialității.

Procedura este fixată în mod liber, dar se subscrie principiilor fundamentale: regulile de ordine publică, principiul bunei-credințe. Unele principii de bază precum principiul disponibilității sunt specifice procedurii arbitrale, acesta fiind strâns legat de principiul contradictorialității, astfel că el își va găsi o largă aplicare mai ales că, prin definiție, litigiul arbitral poartă asupra unor drepturi de care părțile pot dispune.

Principiul egalității de tratament a părților

Egalitatea de tratament în litigiul arbitral izvorăşte din principiul general al egalității tuturor persoanelor în fața legii şi autorităților publice, fără discriminare şi fără privilegii, căci nimeni nu este mai presus de lege.

Asigurarea egalității de tratament pentru părțile litigante în procesul arbitral are un caracter concret, prin însuşi modul cum este el organizat pe baza convenției arbitrale, realizându-se un echilibru procesual deplin prin corolarul independenței şi imparțialității arbitrilor. Egalitatea se traduce prin cerința aplicării aceloraşi norme părților în litigiu, indiferent de naționalitate, ținând seama de faptul că regimul național este recunoscut de legea autohtonă şi străină.

Principiul egalității de tratament impune tratarea părților pe picior de egalitate în tot cursul procedurii arbitrale. Acest principiu are ca premise convenția arbitrală care implică acordul părților în tot ceea ce priveşte organizarea şi desfăşurarea arbitrajului, încă de la constituirea tribunalului arbitral şi implică, totodată, independența şi imparțialitatea arbitrilor.

Principiul dreptului la apărare

Principiul dreptului la apărare trebuie văzut ca o normă imperativă, sancționată, în caz de încălcare, cu nulitatea hotărârii arbitrale. El dă expresie cerinței ca hotărârea tribunalului arbitral să soluționeze corect raporturile juridice litigioase dintre părți şi să fie conformă cu legea ori, dacă este cazul, cu echitatea.

Legea are în vedere ambele accepțiuni ale dreptului de apărare: sensul material şi sensul formal.

Sub primul aspect, mai larg, dreptul de apărare cuprinde întregul complex de drepturi şi garanții procesuale care sunt instituite de lege pentru a da posibilitatea părților să-şi apere interesele legitime cum ar fi, spre exemplu: dreptul părților de a face cereri, de a lua cunoştință de actele la dosar, de a propune probe şi de a recuza pe arbitri, de a participa la dezbateri şi de a pune concluzii în legătură cu problemele care se ridică, de a exercita acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale la instanța judecătorească competentă. Tribunalul arbitral nu poate închide dezbaterile şi pronunța hotărârea mai înainte de a fi dat cuvântul părților, spre a-şi face susținerile şi apărările.

Sub cel de-al doilea aspect, mai restrâns, dreptul de apărare înseamnă dreptul părții în litigiul arbitral de a-şi lua un apărător pentru a se asigura astfel o apărare calificată atât în interesul părților, cât şi al pronunțării unor hotărâri legale temeinice.

În cadrul procesului arbitral, partea nu este obligată să-şi ia un apărător, dar dacă ea apreciază că este necesar să recurgă la serviciile unui apărător, tribunalul arbitral nu-i poate refuza acest drept care trebuie exercitat cu bună-credință.

În literatura juridică se arată că acest principiu are două accepțiuni: a) în sens material, mai larg, el cuprinde întregul complex de drepturi şi garanții procesuale care sunt instituite de lege pentru a da posibilitate părților să-şi apere interesele legitime: de a face cereri, de a lua cunoştință de actele din dosar, de a propune probe, de a formula

cerere de recuzare, de a participa la dezbateri şi a pune concluzii; b) în sens formal, mai restrâns, dreptul de apărare înseamnă dreptul părţii în proces de a-şi lua un apărător pentru a avea astfel o apărare calificată.

Dreptul la apărare îşi găseşte expresie în dreptul de a lua cunoştinţă despre pretenţiile şi apărările reciproce prin comunicarea acţiunii arbitrale şi a întâmpinării; citarea părţilor pentru a participa la dezbaterea litigiului şi comunicarea înscrisurilor din dosar; dreptul de a propune şi administra probe; dreptul de a formula acţiune în anularea hotărârii arbitrale.

Principiul contradictorialităţii

Cel de-al treilea principiu fundamental al procedurii arbitrale, prevăzut de asemenea sub sancţiunea nulităţii, este principiul contradictorialităţii, care constă în posibilitatea acordată părţilor litigante de a discuta în contradictoriu toate elementele cauzei, care pot servi la soluţionarea ei.

Principiul contradictorialităţii constă în posibilitatea părţilor de a-şi exprima punctul de vedere cu privire la toate aspectele ce fac obiectul judecăţii arbitrale. Aşa cum s-a subliniat în literatura juridică, există unele tendinţe de a prezenta contradictorialitatea ca un aspect al dreptului la apărare sau de a le prezenta ca fiind echivalente, iar alteori dreptul la apărare este înfăţişat ca un aspect al contradictorialităţii, arătându-se că acesta reuneşte atât atacul cât şi apărarea. Desigur că între cele două principii există o strânsă legătură, fiecare contribuind la realizarea celuilalt.

În aplicarea cu rigurozitate a acestui principiu, tribunalul arbitral nu poate ridica şi soluţiona din oficiu o excepţie sau schimba temeiul de drept al acţiunii fără ca acestea să fie, în prealabil, puse în discuţia părţilor şi nici nu poate lua în considerare excepţiile ridicate de părţi prin concluziile scrise şi care n-au fost dezbătute în contradictoriu. Contradictorialitatea se impune şi tribunalului arbitral.

În temeiul acestui principiu, părţile au dreptul de face cereri, de a propune şi administra probe, de a pune concluzii cu privire la toate problemele de fapt şi de drept interesând dezlegarea litigiului. Tribunalul arbitral este obligat să asculte şi să rezolve aceste cereri, să dea părţilor cuvântul, înainte de închiderea dezbaterilor şi să-şi întemeieze hotărârea numai pe acele elemente ale cauzei care au format obiectul dezbaterilor în contradictoriu.

Litigiul arbitral, întocmai ca şi procesul civil, este contradictoriu prin natura sa, presupunând în mod necesar un reclamant şi un pârât, adică două părţi cu interese contrare. Judecata urmăreşte soluţionarea acestui conflict printr-o dreaptă hotărâre în deplină cunoştinţă şi clarificare a faptelor şi prin aplicarea legii. Aceasta implică dreptul părţilor de a-şi prezenta şi argumenta temeiurile de fapt şi de drept pe care îşi sprijină cererile, de a cunoaşte şi pune în discuţie pretenţiile, susţinerile şi apărările fiecăreia, de a prezenta şi discuta întregul material probatoriu, altfel spus, de a-şi susţine punctul de vedere cu privire la toate problemele ce trebuie soluţionate.

Orice înscris care se depune la dosar trebuie comunicat părţii adverse. Dacă, aşa cum se întâmplă uneori în practică, la concluziile scrise depuse în cadrul termenului de pronunţare, se ataşează un act nou, fie chiar şi un calcul al penalităţilor, litigiul se repune pe rol pentru ca actul să fie discutat în contradictoriu.

Litigiul arbitral este contradictoriu prin natura sa, întocmai ca orice proces civil, pentru că presupune prin definiţie un reclamant şi un pârât, adică două părţi cu interese

contradictorii, obiectivul judecății arbitrale fiind tocmai de a soluționa conflictul de interese dintre părți. O judecată normală nu se poate concepe fără ca tribunalul arbitral să asculte concluziile fiecărei părți în toate fazele pe care le parcurge procesul arbitral, căci numai în felul acesta vor fi în măsură să-şi formeze o convingere justă, în fapt şi în drept.

Caracterul contradictoriu al judecății arbitrale subzistă şi în cazul când la termenul de arbitrare se prezintă o singură parte, tribunalul arbitral fiind obligat, după ce ascultă concluziile părții prezente, să cerceteze cauza în întregul ei, pe baza probelor administrate şi a înscrisurilor de la dosar, putând da câştig de cauză chiar părții lipsă, dacă are dreptate.

Principiul contradictorialității asigură deci, în conținutul său, pe de o parte, dreptul părților de a prezenta şi discuta întregul material probator şi, pe de altă parte, dreptul părților de a-şi expune părerea şi argumentele corespunzătoare, în fapt şi în drept, cu privire la toate problemele ce trebuie soluționate de la o simplă cerere incidentă sau ridicarea unei excepții până la dezbaterea însăşi a fondului cauzei.

Enunțarea principiilor fundamentale de textele citate nu este limitativă. Legiuitorul a ținut să sublinieze că şi în procesul arbitral, întocmai ca în procesul civil, se aplică o serie de principii fundamentale şi le enunță pe cele pe care le consideră esențiale.

S-a subînțeles însă că, în completare, se aplică dispozițiile comune de procedură civilă care dau expresie celorlalte principii, precum principiul rolului activ al judecătorului, principiul oralității dezbaterilor, principiul disponibilității. S-a referit indirect la principiul confidențialității ca fiind un principiu specific arbitrajului, opus principiului publicității dezbaterilor aplicabil în procesul civil[1].

Legiuitorul a ținut să le prevadă printr-un text anume pentru a se înțelege că autonomia de voință a părților, trăsătură dominantă a arbitrajului, este limitată de principiile fundamentale. Acestea sunt considerate ca fiind de ordine publică şi, ca atare, încălcarea lor atrage sancțiunea drastică a anulării hotărârii arbitrale.

Dacă părțile, în numele autonomiei de voință, pot stabili normele de procedură pe care le consideră potrivite, totuşi nicio asemenea normă nu poate încălca vreun principiu fundamental aplicabil procedurii arbitrabile.

Principiul se regăseşte în convențiile internaționale referitoare la arbitraj ca şi în Legea model UNCITRAL (art. 18 din această lege prevede că „*părțile trebuie tratate în mod egal şi fiecărei părți trebuie să i se dea deplină posibilitate de a-şi susține drepturile*").

Principiul confidențialității

Acest principiu este specific arbitrajului şi este opus principiului publicității aplicabil în procesul civil. Confidențialitatea este considerată ca fiind unul dintre avantajele arbitrajului față de judecata de drept comun. Ea este determinată de interesul oamenilor de afaceri de a nu face publice anumite aspecte profesionale, în special de ordin financiar, de marketing sau de ordin tehnic.

Într-un proces, de multe ori, se pun în discuție competența şi îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor contractuale, solvabilitatea ori alte chestiuni susceptibile să

---

[1] Printr-o dispoziție expresă [art. 1460 alin. (2) din NCPC] aceste principii sunt extinse, cu unele excepții, şi în arbitraj – *Giorgiana Dănăilă*, Principiile fundamentale ale procedurii arbitrale, R.D.C. nr. 4/2004, p. 150.

deterioreze pe drept sau pe nedrept imaginea firmei. Părţile convin arbitrajul tocmai pentru ca prin confidenţialitatea lui să evite publicitatea care le poate fi nocivă.

Confidenţialitatea are limite. Ea nu poate fi invocată faţă de măsurile menite să asigure transparenţa pieţei, precum depunerea bilanţului la registrul comerţului.

O parte nu poate invoca în proces confidenţialitatea unui înscris pe care îl are şi care este necesar a fi depus la dosar pentru stabilirea faptelor acelui litigiu.

Tribunalul arbitral are obligaţia să asigure confidenţialitatea arbitrajului, abţinându-se de a publica sau de a divulga datele de care ia cunoştinţă în îndeplinirea atribuţiilor ce îi revin, fără a avea autorizarea părţilor.

Dosarul cauzei este confidenţial. Nicio persoană străină nu are acces la dosar fără acordul scris al părţilor şi fără încuviinţarea tribunalului arbitral. Ţinând seama că o confidenţialitate strictă ar veni în contradicţie cu interesul cunoaşterii şi formării jurisprudenţei arbitrale, reglementarea prevede o atenuare.

Prin urmare, conform acestei reglementări, confidenţialitatea are un caracter general, referindu-se la toţi cei care, prin poziţia sau prin atribuţiile lor, iau cunoştinţă despre datele litigiului. Obligaţia de confidenţialitate nu este limitată în timp. Întinderea sa nu poate fi determinată de părţi, fiind reglementată prin documentele instituţiei permanente de arbitraj.

Şedinţele tribunalului arbitral nu au un caracter public. La aceste şedinţe pot participa numai părţile, personal sau prin reprezentanţi, asistate de avocaţi, consilieri, interpreţi sau alte persoane, dar numai cu acordul părţilor şi cu încuviinţarea tribunalului arbitral.

Jurisprudenţa arbitrală, cu problemele de drept pe care le soluţionează, rămâne o necunoscută, fapt de natură să afecteze grav dezvoltarea arbitrajului şi, în general, a dreptului comercial.

De altfel, în acest spirit este interpretat principiul confidenţialităţii şi pe plan internaţional, astfel cum se învederează din numeroasele publicaţii străine care dau o largă publicitate hotărârilor arbitrale.

Principiul confidenţialităţii îşi încetează aplicarea în momentul în care litigiul arbitral este dedus în faţa instanţelor judecătoreşti pentru exercitarea atribuţiilor date de lege acestor instanţe, în principal a controlului judecătoresc asupra hotărârii arbitrale prin mijlocirea acţiunii în anulare[1].

Principiul disponibilităţii

Principiul disponibilităţii presupune ca părţile să dispună de obiectul litigiului potrivit intereselor lor procesuale. Ca şi în procesul civil, şi în procesul arbitral părţile sunt cele cărora li se datorează atât naşterea, desfăşurarea litigiului cât şi stingerea lui, înainte de pronunţarea unei hotărâri arbitrale, prin efectuarea unor acte de dispoziţie.

În arbitraj principiul disponibilităţii este îngrădit de limitările impuse de clauzele stipulate de parţi prin convenţia arbitrală şi care pot stabili întinderea pretenţiilor pe care părţile le pot avea una faţă de cealaltă, dreptul părţilor de a face acte de dispoziţie (renunţarea la judecată, renunţarea la însuşi dreptul pretins, tranzacţia, achiesarea), dreptul de a lărgi cadrul procesual prin formularea unei cereri de chemare în garanţie.

---

[1] S-a exprimat opinia potrivit căreia, *de lege lata*, dezbaterile în faţa instanţei de judecată de drept comun trebuie să nu fie publice, obligaţia de confidenţialitate subzistând şi pentru judecători.

Se constată aşadar că, din punctul de vedere al conţinutului dreptului la disponibilitate, procesul arbitral nu diferă de procesul civil decât sub aspectul participării terţilor, legitimarea procesuală a acestora fiind condiţionată de încheierea unei convenţii arbitrale valabile.

Sintetizând, se poate afirma că manifestarea practică a principiului disponibilităţii se concretizează şi în procesul arbitral prin exercitarea de către partea interesată a dreptului de a efectua următoarele acte de procedură: introducerea cererii de arbitrare; stabilirea, potrivit convenţiei arbitrale, a cadrului procesual al litigiului arbitral atât sub aspectul precizării obiectului cauzei, cât şi în ceea ce priveşte subiecţii procesului arbitral; constituirea tribunalului arbitral; formularea unor cereri cu caracter incidental; renunţarea reclamantului la judecarea cererii de arbitrare; renunţarea reclamantului la însuşi dreptul pretins prin cererea de arbitrare; stingerea procesului arbitral pe cale amiabilă, prin încheierea unei tranzacţii, tribunalul arbitral urmând să pronunţe o hotărâre de expedient; dreptul părţii care cade în pretenţii de a solicita desfiinţarea hotărârii arbitrale pe calea acţiunii în anulare; dreptul părţii care a avut câştig de cauză de a cere sau nu punerea în executare a hotărârii arbitrale.

Ceea ce dă specificitate acestui principiu în procesul arbitral – şi conferă totodată o importanţă sporită rolului tribunalului arbitral – constă în limitarea aplicabilităţii lui în raport de conţinutul convenţiei arbitrale în care părţile preconfigurează (prin clauza compromisorie) sau configurează la data ivirii litigiului (prin compromis) cadrul procesual al derulării litigiului arbitral.

Principiul respectării dreptului părţilor la un proces echitabil.

Aplicabilitatea în arbitraj a art. 6§1 din Convenţia europeană a drepturilor omului privind accesul liber la justiţie, dreptul la un proces echitabil şi la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil constituie o problemă ce a suscitat un interes deosebit.

Doctrina străină este împărţită cu privire la aplicabilitatea în arbitraj a art. 6§1 din Convenţie[1].

Într-o opinie[2] se consideră că părţile, optând pentru arbitraj, renunţă la garanţiile pe care le oferă justiţia statală. Din moment ce părţile, în mod liber şi legitim, au constituit tribunalul arbitral şi au stabilit procedura arbitrală, inclusiv termenul arbitrajului, nu se pot plânge ulterior în faţa organelor Convenţiei că tribunalul n-ar fi fost independent şi imparţial sau că litigiul arbitral nu s-a finalizat într-un termen rezonabil.

Aplicabilitatea în arbitraj a acestor garanţii decurge din caracterul fundamental al valorilor pe care le protejează. Realizarea unui proces echitabil corespunde unor exigenţe superioare de organizare a unei societăţi democrate, de asigurare a unei bune justiţii în toate modalităţile sale instituţionale. Dreptul la un proces echitabil înseamnă, în esenţă, dreptul fundamental al omului la o bună justiţie. Statul trebuie să asigure transpunerea în viaţă a acestui drept, oricare ar fi calea prin care se realizează justiţia. Nu se poate afirma că părţile, optând pentru arbitraj, au renunţat la garanţiile procedurale pe care le implică un proces echitabil. Au renunţat la un tribunal statal, dar nu la un tribunal independent şi imparţial, au renunţat la beneficiul dublului grad de jurisdicţie şi la alte avantaje pe care le oferă justiţia statală în schimbul avantajelor pe care le prezintă arbitrajul, dar nu au renunţat la realizarea unui proces echitabil.

---

[1] Idem, p. 157.

[2] *Charles Jarosson*, L'arbitrage et la Convention européenne des droits de l'homme, Revue de l'arbitrage, 1989, p. 573.

Noțiunea de proces echitabil a devenit o etică general împărtăşită, cu rezonanță universală. Convenția enunță dreptul la judecarea în mod echitabil a procesului fără însă a se concretiza acest drept. Doctrina consideră că cerința trebuie interpretată în sensul de a se asigura respectarea unor principii fundamentale, precum contradictorialitatea, dreptul la apărare, egalitatea, cu toate consecințele ce decurg din ele.

Pentru a fi echitabil, procesul trebuie să se desfăşoare după o procedură contradictorie, cu respectarea dreptului la apărare şi a egalității armelor. Altfel spus, fiecare dintre părți trebuie să dispună de posibilități suficiente, echivalente şi adecvate, pentru a-şi susține poziția asupra problemelor de fapt şi de drept şi niciuna dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă. În jurisprudența Comisiei şi a Curții s-a decis că problema respectării dreptului la un proces echitabil se examinează în funcție de ansamblul procedurii şi ținând seama de principiile proprii de organizare a fiecărei proceduri.

Instanța care judecă procesul trebuie să fie independentă şi imparțială. Procesul trebuie judecat „în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil". Hotărârea trebuie, de asemenea, pronunțată în mod public.

§3. Domeniul legii aplicabile procedurii

Noțiunea de procedură cuprinde activitatea procedurală a arbitrajului de la momentul declanşării activității de arbitrare (prin intermediul clauzei compromisorii sau al compromisului) şi până la pronunțarea sentinței. De altfel, însuşi arbitrajul se caracterizează ca o procedură pentru reglementarea litigiilor. De aceea, se poate produce o confuzie între legea procedurii şi cea a fondului şi invers.

Odată cu recunoaşterea autonomiei convenției de arbitraj în raport cu contractul principal, nimic nu se opune ca, în virtutea autonomiei de voință, aceste două legi în cauză să se poată confunda într-o lege unică, dar totodată ele pot fi diferite.

De aceea este necesară studierea separată a acestora. Cu atât mai mult cu cât părțile pot să stipuleze în convenția de arbitraj unele reguli de procedură şi, în consecință, acestea se vor aplica în mod direct.

Legea procedurii conduce condițiile de formă (uneori şi de fond) ale convenției de arbitraj şi anume: desemnarea arbitrilor, constituirea tribunalului arbitral, cererea de sesizare a arbitrajului, cererea reconvențională şi cererile incidente, care urmează soarta cererii principale.

Reguli procedurale de drept comun

În cazul în care părțile şi-au ales, în mod expres, legea procedurii sau regulile de procedură, este evident că prevalează regula autonomiei de voință. Însă, în practică, această alegere expresă intervine foarte rar şi de aceea se recurge la stabilirea unor indicii în vederea determinării legii procedurii.

Aceste indicii trebuie să constituie expresia tacită a alegerii legii procedurii de către părți. Astfel, se stabileşte mecanismul juridic potrivit căruia se apreciază însemnătatea unui element de fapt considerat ca indiciu de voință pentru determinarea legii de procedură aplicabilă în speță.

În literatura de specialitate s-au stabilit indicii sau puncte de legătură cu o anumită lege (sistem de drept): legea locului unde a avut loc arbitrajul, localizarea contractului

care a dat naştere la litigiu, alegerea arbitrilor de naţionalităţi diferite, referirea la uzuri necunoscute în ţara unde are loc arbitrajul, sau la un mod de arbitrare necunoscut în acel loc (de exemplu, arbitrajul *ex aequo et bono*); în acest din urmă caz este evident că părţile nu au vrut să supună litigiul lor legii ţării unde are loc arbitrajul. În practica arbitrală se întâlnesc şi raţionamente juridice în vederea determinării legii procedurii aplicabile.

Astfel, pornind de la desemnarea preşedintelui tribunalului arbitral, se consideră că s-a constituit o regulă de conflict aplicabilă pentru determinarea procedurii, desemnându-se, în mod implicit, şi legea ţarii unde va avea loc arbitrajul.

O situaţie aparte este atunci când părţile nu au ales legea procedurii aplicabile, nici în mod expres, nici tacit. Exigenţele comerţului internaţional impun ca în acest caz să se aplice legea forului, prin care se înţelege dreptul ţării unde are loc arbitrajul.

Nu este exclus faptul ca acest indiciu să fie înlăturat de altele mai convingătoare, deoarece alegerea locului arbitrajului nu poate fi asimilată cu alegerea unui for judiciar (*electio fori*) şi drept urmare nu se poate aplica regula *qui eligit judice, eligit ius*[1].

De altfel, dreptul părţilor de a completa convenţia de arbitraj nu se stinge odată cu începerea procedurii arbitrale, ci subzistă până în momentul pronunţării sentinţei.

Atât părţile cât şi arbitrul au şi posibilitatea de a supune operaţiile arbitrale unei legi naţionale de procedură. Aceasta implică faptul că legea determinată prin libera alegere poate fi lipsită de orice punct de legătură cu speţa.

Dacă se alege o lege naţională în lipsa unei prevederi exprese, ea include atât dispoziţiile imperative cât şi pe cele supletive.

Modificările ulterioare nu vor fi luate în considerare, deoarece părţile au ales legea naţională în funcţie de conţinutul ei, la ziua în care s-a manifestat voinţa lor, altfel spus, se va aplica principiul *tempus regit actum*.

Regulile materiale convenţionale

Părţile pot stipula în convenţia de arbitraj o referire la un regulament al unei instituţii permanente de arbitraj pentru determinarea procedurii. Datorită acestei referiri procedura arbitrală va fi *eo ipso*, aceea prevăzută în regulamentul instituţiei de arbitraj respective.

În aceste regulamente procedura arbitrală este minuţios reglementată, nefăcându-se trimitere la vreo lege naţională. Părţile au dreptul de a aduce în scris modificările convenite.

De altfel, în materie de arbitraj internaţional voinţa părţilor trebuie să prevaleze, considerându-se astfel un principiu al arbitrajului comercial internaţional.

Convenţia Internaţională de la New-York din 1958 a permis să se menţină o distincţie în ceea ce priveşte regimul dintre arbitrajele comerciale şi arbitrajele necomerciale. Într-adevăr, în art. 1 parag. 3, autorizează o rezervă, numită „de comercialitate".

---

[1] În conformitate cu prevederile Legii-model, în întreaga procedură arbitrală trebuie să se asigure părţilor egalitatea de tratament, fiecărei părţi dându-i posibilitatea să-şi prezinte cazul respectându-se dreptul de apărare şi principiul contradictorialităţii. În condiţiile Legii-model, părţile sunt libere să convină asupra procedurii ce va fi urmată de tribunal în soluţionarea cauzei. În cazul în care părţile n-au reuşit să convină asupra procedurii, Tribunalul arbitral poate – în condiţiile Legii-model – să conducă dezbaterile şi să soluţioneze cauza în maniera pe care o consideră corespunzătoare. Competenţele conferite Tribunalului arbitral în acest domeniu includ dreptul de a determina admisibilitatea, relevanţa, materialitatea şi puterea probelor.

În momentul semnării sau ratificării acestei convenţii şi al aderării, orice stat va putea să declare că va aplica convenţia numai diferendumurilor ivite din raporturile de drept, contractuale sau necontractuale, care sunt considerate drept comerciale prin legea sa naţională.

Din 106 state legate prin această convenţie, 39, deci aproape o treime, au uzat de această rezervă. Pentru aceştia, Convenţia de la New York nu se aplică decât convenţiilor de arbitraj şi sentinţelor relative la litigiile comerciale.

În aplicarea acestei legi proprii, fiecare stat determină dacă litigiul prezintă sau nu caracter comercial. În legătură cu noţiunea de *comercialitate* au existat unele controverse, ce nu au putut fi aplanate în 1958, datorită puternicelor reticenţe, manifestate încă în epocă de anumite ţări, privitoare la arbitrajul în materie civilă. Totuşi, această rezervă figurează, de asemenea, în Protocolul de la Geneva din 24 septembrie 1923, şi nu a ridicat în practică mari dificultăţi de interpretare. Cât despre jurisprudenţa aplicată rezervei din Convenţia de la New York, ea se împarte între un curent liberal american, care estimează că exigenţele comercialităţii exclud doar domeniul convenţiei relaţiilor matrimoniale, personale şi de lucru, şi un curent restrictiv, cel indian, pentru care un contract de construcţie a unei uzine, cu transfer de tehnologie sau un contract de comunicare şi de aparate tehnice, nu este comercial după legea indiană.

De asemenea, în termenii art. 2 parag. 1 al Convenţiei de la New York, pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, fiecare din statele contractante este obligat să recunoască convenţia scrisă, prin care părţile se obligă să supună diferendumurile lor arbitrajului. Paragraful 2 al acestui text precizează că „se înţelege prin convenţia scrisă, o clauză compromisorie inserată într-un contract sau un compromis semnat de părţi, sau conţinut într-un schimb de scrisori sau telegrame".

Convenţia cere, de altminteri, ca partea care se prevalează de o sentinţă arbitrală să producă „originalul convenţiei vizate la articolul 2 sau o copie care recunoaşte condiţiile cerute pentru autenticitatea sa".Articolul 1 parag. 2 din Convenţia de la Geneva din 21 aprilie 1961 dispune că în scopurile acestei convenţii, se înţelege prin convenţie de arbitraj „fie o clauză compromisorie inserată într-un contract, fie un compromis-contract sau compromis, semnate de părţi sau conţinute într-un schimb de scrisori, telegrame sau de comunicări la distanţă şi în raporturile între ţările ale căror legi nu impun forma scrisă a convenţiei de arbitraj, orice convenţie încheiată în formele permise de către aceste legi".

Legea aplicabilă procedurii arbitrale şi fondului litigiului

Legea-model a arbitrajului precizează că părţile sunt libere să convină asupra procedurii arbitrale. În acelaşi sens dispune şi Convenţia europeană privind arbitrajul comercial internaţional, stipulând principiul autonomiei de voinţă în fixarea procedurii. „Părţile dintr-o convenţie de arbitraj – se arată în acest text – sunt libere să prevadă că litigiile lor vor fi supuse unei proceduri arbitrale ad-hoc şi în acest caz, părţile vor avea facultatea de a fixa regulile de procedură ce ar urma să fie aplicate de arbitri".

În cazul în care părţile nu au convenit asupra legii care să le guverneze contractul, raporturile lor juridice sunt supuse, de regulă, legii locului unde a fost încheiat contractul. Legea locului este aplicată în practica arbitrală şi în cazul în care contractul s-a încheiat într-un alt stat decât statul în care se execută obligaţiile asumate prin contractul respectiv. Deci, între *lex loci actus* şi *lex executionis*, prevalează legea locului *lex loci actus*.

Analiştii raporturilor juridice de comerţ internaţional consideră opţiunea pentru *lex loci actus* corectă, deoarece se are în vedere legătura strânsă existentă între contract şi locul unde a fost încheiat. Mai mult, locul încheierii contractului este apreciat ca „singurul punct de legătură care prezintă interes”[1].

Lex loci actus şi *lex executionis* sunt considerate norme cu caracter obligatoriu şi subsidiar. Tribunalul arbitral este obligat să aplice legea locului unde s-a încheiat contractul cât şi legea locului unde sunt executate obligaţiile asumate.

Pe de altă parte, normele conflictuale au caracter subsidiar, deoarece se recurge la ele numai în cazul în care părţile nu au desemnat legea competentă, care nu poate rezulta nici din clauzele contractuale pe care părţile le-au convenit.

Aceste norme conflictuale, deşi obligatorii, nu impietează asupra „libertăţii de voinţă a părţilor”, în cazul în care acestea şi-au exercitat opţiunea cu privire la *lex contractus*.

§4. Competenţa arbitrală

Efectul pozitiv al convenţiei de arbitraj îl constituie dreptul şi obligaţia părţilor de a recurge la instanţa arbitrală, instituită prin clauză compromisorie sau prin compromis, pentru soluţionarea diferendului juridic dintre ele; efectul negativ al convenţiei de arbitraj constă, corelativ efectului pozitiv, în sustragerea acelui diferend juridic din competenţa instanţei judecătoreşti.

Prin unul şi acelaşi act – convenţia de arbitraj – părţile conferă, totodată, existenţa şi competenţa tribunalului arbitral: arbitrul nefiind judecător decât în măsura în care părţile au voit aceasta,a spune că el nu a fost instituit ori a spune că el nu este competent este exact acelaşi lucru.

Arbitrul incompetent nu trebuie deci asimilat, pur şi simplu, unui judecător; arbitrul căruia nu i s-a conferit existenţa şi competenţa ca arbitru, nu poate să aibă această calitate.

Conţinutul şi limitele competenţei arbitrale

Conţinutul şi limitele competenţei arbitrale pot fi determinate prin constituirea a două repere: materia litigioasă cu privire la care părţile au convenit să o supună spre rezolvare arbitrajului; timpul în care tribunalul arbitral urmează să rezolve litigiul; întinderea competenţei tribunalului arbitral în raport cu obiectul litigiului.

Sursa convenţională a învestirii tribunalului arbitral explică şi justifică atât conţinutul, cât şi limitele competenţei arbitrale în raport cu materia litigioasă (*ratione materiae*).

Aşadar, învestitura arbitrilor este specială, prin referire la un litigiu determinat, şi limitată la ceea ce părţile au convenit să supună arbitrajului. Încheierea compromisului presupune acordul prealabil al părţilor în sensul determinării litigiului şi a limitelor acestuia. Rezultă că limitele competenţei arbitrale determinate prin precizarea obiectului litigiului în compromis nu pot fi reconsiderate decât printr-un nou acord al părţilor realizat în acest scop.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Dreptul comerţului internaţional, Partea specială, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 424.

Specificitatea competenţei arbitrale *ratione materiae* implică, însă, pe de o parte, identificarea elementelor de definire a obiectului litigiului şi aprecierea posibilităţii de modificare ulterioară a acestuia, iar pe de altă parte, aprecierea limitelor competenţei *ratione materiae*, într-un sens larg sau într-un sens restrictiv.

Regimul de definire a competenţei ratione materiae. Din această primă perspectivă, urmează să se identifice elementele de definire a obiectului litigiului şi să se precizeze posibilitatea de modificare ulterioară a acestuia.

1. Definirea obiectului litigiului se face diferit, potrivit celor două forme ale convenţiei de arbitraj: clauza compromisorie şi compromisul.

Compromisul – atât ca *negotium*, cât şi ca *instrumentum*, atât ca act bilateral de voinţă a părţilor, cât şi ca înscris care atestă acordul lor – este absolut necesar pentru determinarea competenţei arbitrale *ratione materiae*.

2. Modificarea ulterioară a obiectului litigiului determinat prin compromis nu s-ar putea realiza decât tot prin acordul părţilor, punându-se astfel în valoare natura contractuală, bilaterală a compromisului. Această modificare – în măsura în care ea ar fi compatibilă cu domeniul arbitralităţii – s-ar putea face înainte de sesizarea tribunalului arbitral sau *in limite litis* în faţa acestuia.

Potrivit principiului simetriei, consacrat, regula *mutuus consensus* operează şi în ipoteza modificării unuia dintre elementele compromisului.

Determinarea în timp a competenţei arbitrale

În acest context, urmează a fi reliefate două aspecte: competenţa arbitrală este, prin voinţa părţilor sau prin lege, limitată în timp; durata arbitrajului poate sfârşi dacă intervin evenimente care fac imposibilă desfăşurarea lui potrivit cu voinţa părţilor.

A. *Stingerea competenţei arbitrale prin expirarea termenului de arbitraj*. Termenul arbitrajului şi competenţa arbitrală în timp este stabilită convenţional sau legal.

În sistemul reglementărilor privind termenul de arbitraj şi, totodată, competenţa arbitrală în timp, sunt îmbinate exigenţele legale ce se opun sustragerii indefinite a unor litigii din competenţa instanţelor judecătoreşti cu dezideratele ce decurg din autonomia de voinţă a părţilor.

Determinarea legală a termenului arbitrajului este realizată sub condiţia ca părţile să nu fi convenit altfel, asigurându-se astfel întâietate voinţei părţilor, care au înţeles să aleagă o altă formă de jurisdicţie decât cea etatică pentru a-şi rezolva litigiul.

B. Încetarea competenţei arbitrale poate interveni, înainte de împlinirea termenului de arbitraj, în considerarea unor împrejurări care fac imposibilă desfăşurarea procedurii arbitrale potrivit cu cele prevăzute în convenţia de arbitraj.

O distincţie trebuie însă făcută: a) organizarea şi desfăşurarea arbitrajului exclusiv pe baza compromisului; b) organizarea şi desfăşurarea arbitrajului şi pe baza unei clauze compromisorii, urmată de compromis.

a) Încetarea judecăţii arbitrale pentru o cauză care priveşte imposibilitatea reconstituirii tribunalului arbitral nu antrenează caducitatea compromisului decât atunci când arbitrii au fost nominal desemnaţi de părţi.

b) Dacă jurisdicţia arbitrală se sprijină şi pe o clauză compromisorie, în cazul în care se iveşte un incident, cu privire la componenţa tribunalului arbitral, în principiu, competenţa acestuia ar trebui să subziste.

Rămâne deci la latitudinea părţilor luarea măsurilor necesare pentru organizarea şi desfăşurarea arbitrajului.

Abținerea presupune deci ca arbitrul să fi acceptat misiunea oferită, altfel manifestarea lui negativă semnifică „refuz", nu „autorecuzare".

Decesul arbitrului, pentru a pune capăt competenței primare a tribunalului arbitral, trebuie să intervină după acceptarea misiunii.

Dacă există o clauză compromisorie, ipoteza arbitrajului subzistă, urmând să se constituie un nou tribunal arbitral, prin înlocuirea arbitrului decedat.

Cauzele făcând parte din această a doua categorie, exprimând inițiativa părților, sunt de asemenea diverse. Unele dintre aceste cauze afectează numai indirect competența tribunalului arbitral (recuzarea și revocarea); cealaltă – renunțarea la tribunalul arbitral – afectează direct competența arbitrală.

Locul arbitrajului

Părțile stabilesc locul arbitrajului. Precizarea legală menționată are caracter cu totul general și ea se întemeiază pe același principiu al autonomiei de voință a părților în materie arbitrală. Textul menționat nu statorniceşte limitări cu privire la locul desfăşurării arbitrajului. În lipsa unei stipulații exprese cu privire la locul judecății arbitrale, acesta se stabileşte de tribunalul arbitral.

Locul arbitrajului determină competența teritorială a instanței chemate să intervină în desfăşurarea şi organizarea arbitrajului, precum şi a instanței chemate să soluționeze acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale.

Dacă arbitrajul este organizat de o instituție permanentă de arbitraj, locul arbitrajului coincide, de regulă, cu sediul instituției permanente. Aceasta prezintă avantajul că sediul instituției permanente este indicat în regulamentul său de organizare şi funcționare, deci este stabil şi cunoscut, iar arbitrii au posibilitatea de a se documenta în condiții optime.

Instituția permanentă de arbitraj are şi atribuția de a ține evidența practicii arbitrale, de a întocmi culegeri de practică arbitrală, de a asigura documentarea în domeniul arbitrajului intern şi internațional.

În arbitrajul internațional, sediul arbitrajului e considerat ca element relevant pentru determinarea dreptului internațional competent.

Părțile sunt libere să convină asupra locului arbitrajului. În cazul în care ele nu reuşesc să ajungă la un acord, locul arbitrajului va fi determinat de tribunalul arbitral, prin luarea în considerare a circumstanțelor cazului, inclusiv cerința ca locul să fie cât mai convenabil pentru părți.

Tribunalul arbitral poate – dacă părțile n-au convenit în alt fel – să se întâlnească în orice loc îl consideră potrivit pentru consultări între membrii săi, pentru ascultarea martorilor, a experților sau a părților, pentru inspecția mărfurilor, a altor proprietăți sau documente.

Limba în care se desfăşoară dezbaterile

Părțile sunt libere să convină cu privire la limba care va fi folosită în cursul procedurii. În cazul în care ele nu reuşesc să ajungă la un acord, tribunalul arbitral va determina limba sau limbile care vor fi folosite în cursul procedurii.

Limba convenită de părți sau limba determinată de instanță va fi folosită – dacă nu este specificat în alt fel – în cazul oricărei declarații scrise a unei părți, al audierilor şi al oricărei sentințe, decizii sau altor comunicări ale tribunalului arbitral.

Tribunalul arbitral poate dispune ca orice evidență documentară să fie însoțită de o traducere în limba sau limbile convenite de către părți sau determinate de tribunalul arbitral.

§5. Sesizarea tribunalului arbitral

(Faza scrisă a procesului arbitral)

Cererea arbitrală

Pentru declanşarea procedurii arbitrale, componenta jurisdicţională a acestei activităţi implică, în mod necesar, săvârşirea unui act procedural de sesizare a tribunalului arbitral. Întocmai ca şi instanţa judecătorească, tribunalul arbitral nu se autoînvesteşte din oficiu, el trebuie să fie sesizat şi această sesizare se face printr-o cerere scrisă de arbitrare, formulată de către reclamant – persoană fizică sau persoană juridică.

Cererea de arbitrare este mijlocul procesual prin care tribunalul arbitral este sesizat de reclamant. Ea trebuie formulată în formă scrisă, sub condiţia nulităţii.

Cererea de arbitrare va cuprinde[1]:

a) numele, domiciliul sau reşedinţa părţilor ori, pentru persoanele juridice, denumirea şi sediul lor, precum şi, după caz, numărul de înmatriculare în Registrul Comerţului, numărul de telefon, contul bancar;

Menţiunea privitoare la numele părţilor în litigiu serveşte la determinarea subiectelor raportului juridic procesual, faţă de care hotărârea arbitrală ce se va pronunţa îşi produce efectele. Indicarea domiciliului sau a reşedinţei, ori când este cazul a sediului, contribuie deopotrivă la identificarea părţilor şi la fixarea locului unde se vor comunica citaţiile, hotărârile şi încheierile arbitrale.

Legea arbitrală pune pe acelaşi plan ca şi dreptul comun general, domiciliul şi reşedinţa, întrucât cunoaşterea reşedinţei poate fi suficientă pentru scopul urmărit, de încunoştinţare a părţii. Cât priveşte domiciliul, ca şi în dreptul comun general, el poate fi real sau ales.

b) numele şi calitatea celui care angajează sau reprezintă partea în litigiu, anexându-se dovada calităţii;

În acest caz se are în vedere atât o participare în nume propriu şi anume în cazul persoanei juridice, arătându-se numele şi calitatea celui ce angajează persoana juridică (organul), cât şi ipoteza reprezentării convenţionale a părţii – persoană fizică sau juridică – printr-un mandatar (de exemplu avocatul sau iurisconsultul părţii).

c) menţionarea convenţiei arbitrale, anexându-se copie de pe contractul în care este inserată, iar dacă s-a încheiat un compromis, copie de pe acesta;

Această menţiune este foarte importantă pentru ca tribunalul arbitral să-şi poată verifica propria competenţă, întemeiată, după caz, pe clauza compromisorie înscrisă în contractul principal sau pe compromisul încheiat între părţi, după ivirea litigiului.

d) obiectul şi valoarea cererii, precum şi calculul prin care s-a ajuns la determinarea acestei valori;

Determinarea obiectului cererii, a pretenţiei concrete formulate de reclamant, pune pe pârât în situaţia de a se apăra şi fixează limitele judecăţii arbitrale, în sensul că arbitrii sunt obligaţi să respecte aceste limite, obiectul cererii neputând fi schimbat sau depăşit, sub sancţiunea anulării hotărârii arbitrale (pronunţarea hotărârii *ultra, plus* sau *minus petita*).

---

[1] *Viorel M. Ciobanu*, op. cit., p. 604.

Stabilirea valorii obiectului cererii, chiar şi în cazul în care nu formulează pretenţii băneşti, are o deosebită importanţă practică pentru că numai astfel tribunalul arbitral poate aprecia dacă taxele arbitrale au fost plătite în conformitate cu normele care le stabilesc tariful.

Modalităţile de stabilire, de regulă, a valorii obiectului cererii sunt: în cererile privind pretenţii băneşti, suma pretinsă; în cererile privind predarea unor bunuri, valoarea acelor bunuri în momentul introducerii cererii; în cererile de constatare, valoarea obiectului raportului juridic din momentul introducerii cererii; în cererile privind obligaţia de a face sau de a nu face, la valoarea indicată de reclamant.

În cererile cu mai multe capete, valoarea fiecărui capăt trebuie stabilită în mod separat, iar valoarea obiectului cererii se stabileşte la suma totală a capetelor de cerere.

În cazul cererilor cu mai multe capete, valoarea fiecărui capăt trebuie să se stabilească în mod separat. Valoarea obiectului cererii se stabileşte la suma totală a capetelor de cerere.

În cazul în care reclamantul nu a stabilit sau a stabilit inexact valoarea obiectului cererii, Tribunalul arbitral – din oficiu sau la cererea pârâtului – stabileşte valoarea obiectului cererii pe baza datelor conţinute în această cerere.

Această cerere constituie mijlocul legal prin care o parte într-un contract comercial internaţional solicită arbitrajului protejarea dreptului şi intereselor sale legitime, nesocotite de către partenerul contractual[1].

Cererea arbitrală reprezintă un act procedural prin care se pune în mişcare acţiunea civilă în faţa organului de arbitraj şi prin care se învesteşte acel organ cu soluţionarea litigiului izvorât dintr-un raport juridic de comerţ internaţional.

Cererea de arbitraj este actul începător al procedurii arbitrale, se redactează în formă scrisă şi se semnează de către reclamant.

Aceasta trebuie să cuprindă: date referitoare la identificarea părţilor împricinate (denumire, sediu principal etc.), arătarea obiectului diferendului, indicarea motivelor de fapt şi de drept ale acţiunii, precizarea probelor de care înţelege să se folosească reclamantul.

Valoarea obiectului litigiului, stabilirea acesteia se face după cum urmează:

- în cazul în care se formulează pretenţii băneşti, valoarea obiectului este egală cu suma pretinsă de reclamant;
- când se reclamă valoarea unor bunuri se ia în considerare valoarea bunurilor respective din momentul introducerii cererii;
- în cazul cererilor în contestare se are în vedere valoarea obiectului raportului juridic din momentul introducerii cererii;
- în fine, atunci când cererea are ca obiect o obligaţie de a face sau de a nu face, contează valoarea indicată de reclamant.

În sfârşit, dacă reclamantul stabileşte inexact valoarea obiectului cererii, tribunalul arbitral, din oficiu sau la cererea pârâtului, stabileşte această valoare pe baza datelor privitoare la obiectul litigiului.

e) motivele de fapt şi de drept, precum şi probele pe care se întemeiază cererea;

Menţiunea se referă la esenţa litigiului arbitral, pretinzând expunerea de către reclamant a împrejurărilor de fapt pe care îşi sprijină pretenţiile sale, invocând şi motivele

---

[1] *M. Costin, S. Deleanu*, op. cit., p. 208.

de drept, respectiv temeiul juridic al acţiunii arbitrale (de exemplu, clauzele contractului încheiat sau săvârşirea unui fapt ilicit de către una din părţi). Este necesar deci ca pârâtul să cunoască nu numai faptele pe care se sprijină pretenţia reclamantului, dar şi în ce cadru se judecă litigiul, spre a-şi putea face apărarea.

În toate cazurile este necesar ca reclamantul să arate în cererea arbitrală probele prin care se face dovada existenţei faptelor pretinse. Pentru ca pârâtul să-şi poată face apărarea şi să indice contraprobe, el trebuie deci să cunoască mai întâi probele pe care înţelege să le propună reclamantul, în formularea pretenţiei sale.

Cererea de arbitrare poate fi însoţită şi de probe marfă, eşantioane. Într-o atare ipoteză, asemenea probe se vor depune într-un singur exemplar, făcându-se despre aceasta menţiune în cerere. Asistentul arbitral va întocmi un proces-verbal de luare în custodie, care va cuprinde descrierea amănunţită a obiectelor depuse[1].

f) numele şi domiciliul membrilor tribunalului arbitral;

g) semnătura părţii.

O altă dispoziţie cu consecinţe practice procedurale este cea privitoare la stabilirea datei introducerii cererii şi anume ziua înregistrării ei sau în cazul expedierii prin poştă, data prevăzută în ştampila oficiului poştal de expediere. Este lesne de înţeles importanţa stabilirii exacte a acestei date pentru practică, pentru a se putea aprecia dacă cererea de arbitrare a fost introdusă înăuntrul termenului de prescripţie.

Alineatul final al textului prevede că cererea se poate face şi printr-un proces verbal încheiat în faţa tribunalului arbitral şi semnat de părţi sau numai de reclamant, precum şi de arbitri[2].

În sistemul procedurii arbitrale cererea de sesizare a tribunalului – cererea arbitrală – nu se comunică din oficiu pârâtului, ci direct de către reclamant.

Întâmpinarea

Primind copia de pe cererea de arbitrare, pârâtul, în termen de 30 de zile, va face întâmpinarea care va cuprinde excepţiile pe care le opune cererii reclamantului, răspunsul în fapt şi în drept la pretenţiile sale, probele pe care le propune apărarea.

Nedepunerea întâmpinării nu lipseşte pe pârât de dreptul de a se apăra în litigiul arbitral, combătând pretenţiile formulate prin acţiune şi discutând actele de la dosar şi probele pe care reclamantul le-a înfăţişat.

După ce a primit cererea de arbitraj, pârâtul face întâmpinarea care cuprinde: numele arbitrului desemnat de el sau răspunsul la propunerea reclamantului privind soluţionarea litigiului de către un arbitru unic, precum şi cu privire la persoana acestuia; excepţiile referitoare la cererea reclamantului; răspunsul în fapt şi în drept la această cerere, probele propuse în apărare; de asemenea, întâmpinarea trebuie să cuprindă menţiuni similare cu acelea care se cer pentru cererea introductivă.

În termen de 30 de zile de la primirea cererii de arbitraj, pârâtul trebuie să comunice reclamantului întimpinarea.

În cazul în care pârâtul nu a desemnat arbitrul prin întâmpinare, acesta poate fi desemnat printr-o înştiinţare separată, în termen de 30 de zile de la primirea cererii de arbitrare.

---

[1] Idem, p. 210.

[2] *Gabriel Homotescu*, Litigii patrimoniale. Soluţionarea pe calea arbitrajului, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000, p. 66.

Cererea reconvenţională

În faza scrisă a procesului arbitral se integrează şi cererea reconvenţională a pârâtului. Într-adevăr, dacă pârâtul are pretenţii împotriva reclamantului, pretenţii ce derivă din acelaşi raport juridic, el îşi va putea valorifica aceste pretenţii pe calea cererii reconvenţionale. Spre deosebire de dreptul comun, unde formularea unei cereri reconvenţionale e condiţionată de existenţa pretenţiilor pe care pârâtul le are în legătură cu cererea reclamantului, în litigiul arbitral ea poate fi făcută numai dacă pretenţiile pârâtului derivă din acelaşi raport juridic invocat prin cererea reclamantului[1].

Textul mai precizează că cererea reconvenţională este supusă aceloraşi condiţii ca şi cererea principală. În cazul neplăţii taxelor arbitrale aferente cererii reconvenţionale (căreia din acest motiv nu i se poate da curs), aceasta poate fi disjunsă, urmând să fie soluţionată separat, spre a nu se împiedica rezolvarea acţiunii principale care îndeplineşte condiţiile necesare spre a fi examinată de tribunalul arbitral.

Cererea reconvenţională fiind o acţiune formulată de pârât, ca răspuns la cererea reclamantului, cu scopul fie de a atenua efectele unei hotărâri care l-ar obliga la plată, fie de a împiedica pronunţarea unei asemenea hotărâri ori de a obţine chiar o hotărâre împotriva reclamantului, nu se pot contesta avantajele pe care le prezintă judecarea ei laolaltă cu cererea principală: se realizează o mai bună administrare a judecăţii de către tribunalul arbitral şi se face economie de timp şi de cheltuieli pentru că în loc de două procese arbitrale va avea loc unul singur.

Nu este mai puţin adevărat că există şi reversul medaliei: judecata a două cereri într-un singur proces contribuie la o încetinire în rezolvarea litigiului, căci se înmulţesc problemele pe care tribunalul arbitral le are de rezolvat.

Cererea reconvenţională care implică administrarea de probe suplimentare pentru lămurirea unor situaţii de fapt şi, ca atare, nu este în stadiul de a fi soluţionată odată cu acţiunea principală, poate fi disjunsă şi repusă pe rol pentru un alt termen, prin însăşi hotărârea pronunţată asupra acţiunii principale.

Obiectul unei cereri reconvenţionale nu poate fi invocat decât sub formă de acţiune chiar dacă contra-pretenţiile pârâtului au fost trecute formal în cuprinsul întâmpinării.

Este inadmisibilă valorificarea unor pretenţii proprii, altfel decât pe calea unei cereri reconvenţionale adresate tribunalului arbitral, sesizat cu soluţionarea acţiunii principale.

În situaţia în care pârâtul are – la rândul său – pretenţii împotriva reclamantului, le poate valorifica prin introducerea unei cereri reconvenţionale.

Cererea reconvenţională trebuie introdusă în cadrul termenului pentru depunerea întâmpinării sau – cel mai târziu – până la primul termen de înfăţişare. Această cerere trebuie să îndeplinească aceleaşi condiţii ca şi cererea principală.

Cererea reconvenţională se soluţionează odată cu cererea principală. În cazul în care numai cererea principală este în stare de a fi soluţionată, cererea reconvenţională este posibil să fie soluţionată separat.

Pretenţiile formulate de pârât prin cererea reconvenţională nu este neapărat necesar să fie *ex pari causa*, adică legate de cererea reclamantului, ci pot fi şi *ex dispari causa*, adică fără o contingenţă directă cu obiectul acţiunii introduse de reclamant.

---

[1] *Mihaela Tăbârcă*, Codul de procedură civilă – comentat şi adnotat cu legislaţie, jurisprudenţă şi doctrină, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2003, p. 430.

Cererea reconvenţională apare astfel ca o contra-acţiune făcută de pârât împotriva reclamantului. De cele mai multe ori ea are drept scop realizarea unei compensaţii pe calea arbitrajului şi împiedicarea obligării pârâtului în măsura cerută de reclamant.

Uneori prin cererea reconvenţională se poate obţine anihilarea totală a pretenţiilor reclamantului şi obligarea lui exclusivă faţă de pârât, după cum se poate obţine paralizarea completă a acţiunii reclamantului, anulându-se actul juridic pe care el îşi fundează pretenţia.

Fiind o varietate a cererii de arbitrare, cererea reconvenţională trebuie să îndeplinească aceleaşi condiţii ca şi aceasta[1].

Măsuri asigurătorii şi măsuri vremelnice

Prin art. VI parag. 4 al Convenţiei europene asupra arbitrajului comercial internaţional de la Geneva (1961) s-a stabilit o regulă uniformă potrivit căreia „o cerere de măsuri vremelnice sau asigurătorii, adresată unei instanţe judecătoreşti, nu trebuie să fie considerată ca incompatibilă cu convenţia arbitrală şi nici ca o supunere a litigiului, cât priveşte fondul, unui tribunal judecătoresc".

Textul de lege se referă deopotrivă la luarea unor măsuri asigurătorii şi vremelnice pe calea ordonanţei preşedinţiale cu respectarea regulilor de drept comun[2].

Oricare dintre părţi poate cere instanţei judecătoreşti competente – înaintea sau în cursul arbitrajului – să încuviinţeze măsuri asigurătorii şi măsuri vremelnice cu privire la obiectul litigiului sau să constate anumite împrejurări de fapt.

Hotărârea instanţei judecătoreşti competente cu privire la încuviinţarea acestor măsuri trebuie să fie adusă la cunoştinţa Tribunalului arbitral de către partea care le-a solicitat.

Pe parcursul desfăşurării arbitrajului, măsurile asigurătorii şi măsurile vremelnice, precum şi constatarea unor împrejurări de fapt, pot fi încuviinţate şi de Tribunalul arbitral.

În cazul în care Tribunalul arbitral se împotriveşte, executarea măsurilor asigurătorii şi a măsurilor vremelnice se solicită instanţei judecătoreşti competente.

Înaintea sau în cursul arbitrajului, oricare dintre părţi poate cere instanţei judecătoreşti competente să încuviinţeze măsuri asigurătorii şi măsuri vremelnice cu privire la obiectul litigiului sau să constate anumite împrejurări de fapt, anexând la cerere, în copie, cererea de arbitrare sau, în lipsă, dovada comunicării prin care s-a cerut adversarului numirea arbitrului, precum şi convenţia arbitrală.

Dacă instanţa a încuviinţat aceste măsuri, partea care le-a cerut le va aduce la cunoştinţa tribunalului arbitral. Dispoziţiile reglementând procedura arbitrală cuprind şi unele norme speciale privitoare la luarea măsurilor asigurătorii şi vremelnice, ori la constatarea anumitor împrejurări de fapt.

Legea cere însă ca partea care solicită măsura asigurătorie – şi dispoziţia se aplică deopotrivă şi cererii pentru încuviinţarea unei măsuri vremelnice sau pentru constatarea unei anumite împrejurări de fapt – să anexeze la cererea sa o copie de pe acţiunea arbitrală sau, în lipsă, dovada comunicării către cealaltă parte a invitaţiei de a se proceda la numirea arbitrilor.

---

[1] Idem, p. 210.

[2] *Ioan Leş*, Tratat de drept procesual civil, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, p. 691.

Partea care a cerut încuviinţarea măsurii asigurătorii sau vremelnice ori constatarea unei anumite împrejurări de fapt este obligată ca, odată admisă cererea ei de către instanţa judecătorească competentă, să o aducă la cunoştinţa tribunalului arbitral.

În privinţa măsurilor vremelnice, partea care s-a adresat pentru încuviinţarea lor instanţei judecătoreşti competente va trebui să justifice îndeplinirea condiţiilor de admisibilitate prevăzute de dispoziţiile care reglementează ordonanţa preşedinţială, respectiv va trebui să învedereze în cererea sa că este vorba despre o măsură urgentă, pentru păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere ori pentru prevenirea unei pagube iminente şi ireparabile[1].

Comunicarea actelor de procedură arbitrală şi fixarea termenului de arbitrare

Comunicarea între părţi sau către părţi a înscrisurilor litigiului, a citaţiilor, a încheierilor de şedinţă şi a hotărârilor arbitrale se face prin scrisoare recomandată cu recipisă de predare sau cu confirmare de primire. Informaţiile şi înştiinţările pot fi făcute şi prin telegramă, telex, fax sau orice alt mijloc de comunicare care permite stabilirea probei comunicării şi a textului transmis, iar înscrisurile pot fi înmânate şi personal părţii, sub semnătură. Dovezile de comunicare se depun la dosar.

Regimul juridic al comunicării actelor de procedură prezintă o însemnătate practică deosebită, întrucât nerespectarea dispoziţiilor legale privind aducerea la cunoştinţa părţilor implicate în litigiu a actelor procedurale interesând buna desfăşurare a judecăţii în faţa tribunalului arbitral, poate aduce întârzieri afectând celeritatea necesară pentru rezolvarea litigiilor arbitrale în termenele stabilite de părţi. Înscrisurile pot fi înmânate şi personal părţii, sub semnătură.

Dovezile de comunicare se depun la dosar, căci numai în felul acesta tribunalul arbitral are posibilitatea să verifice dacă au fost respectate dispoziţiile legale privitoare la comunicarea actelor de procedură.

Textul reglementează două modalităţi de comunicare, în funcţie de actul care face obiectul acestei operaţiuni.

Astfel, înscrisurile litigiului, citaţiile, încheierile de şedinţă şi hotărârile arbitrale se comunică prin scrisoare recomandată cu recipisă de predare sau cu confirmare de primire.

Informaţiile şi diversele înştiinţări pot fi făcute atât în modalitatea menţionată anterior, dar şi prin telegramă, telex, fax sau prin orice alt mijloc de comunicare care permite să se facă dovada comunicării şi a textului transmis.

Îndată după expirarea termenului pentru depunerea întâmpinării, tribunalul arbitral verifică stadiul pregătirii litigiului pentru dezbatere şi, dacă va socoti necesar, va dispune, după cum s-a mai menţionat, măsurile corespunzătoare pentru completarea dosarului.

După această verificare şi, dacă este cazul, după completarea dosarului, tribunalul arbitral fixează termenul de dezbatere al litigiului şi dispune citarea părţilor. Între data primirii citaţiei şi termenul de dezbatere trebuie să existe un interval care dă expresie deopotrivă egalităţii de tratament a părţilor litigante şi dreptului de apărare.

---

[1] *Giorgiana Dănăilă*, Procedura arbitrală şi unele proceduri speciale reglementate de Codul de procedură civilă, R.D.C. nr. 10/2005, p. 51.

§6. Şedinţa arbitrală

(*Dezbaterea litigiului de comerţ internaţional*)

Dezbaterile Tribunalului arbitral au loc, de regulă, la sediul Curţii de Arbitraj. Tribunalul arbitral este în măsură să dispună ca dezbaterile să se desfăşoare în alt loc, dacă părţile în litigiu sunt de acord.

Părţile pot participa la dezbaterea litigiului personal sau prin reprezentant şi pot fi asistate de avocaţi sau de alte persoane.

Oricare dintre părţi poate cere în scris ca soluţionarea litigiului să se facă în lipsa sa, pe baza actelor de la dosar.

În baza Legii-model, în termenul convenit de părţi sau determinat de Tribunalul arbitral, reclamantul trebuie să declare faptele care susţin pretenţia şi să propună soluţiile pe care le consideră potrivite. În răspuns, cealaltă parte îşi va prezenta apărările faţă de faptele prezentate de reclamant. Părţile pot să prezinte odată cu declaraţiile lor, toate documentele pe care le consideră relevante şi să se refere la documente sau alte dovezi pe care le prezintă tribunalului.

Fiecare parte are sarcina să dovedească faptele pe care îşi întemeiază în litigiu pretenţia sau apărarea. În scopul soluţionării litigiului, Tribunalul arbitral poate cere părţilor explicaţii scrise cu privire la obiectul cererii şi faptele litigiului şi poate dispune administrarea oricăror probe prevăzute de legile în vigoare. În baza dispoziţiilor legale, administrarea probelor se efectuează în şedinţa Tribunalului arbitral.

Ascultarea martorilor şi a experţilor se face fără prestare de jurământ. Tribunalul arbitral nu poate recurge la mijloace de constrângere şi nici să aplice sancţiuni martorilor sau experţilor.

În conformitate cu normele în vigoare, aprecierea probelor se face de către arbitri, potrivit propriei lor convingeri.

Sub sancţiunea decăderii, cel mai târziu până la primul termen de înfăţişare – dacă nu s-a stabilit un termen mai scurt – trebuie ridicată orice excepţie privind: 1. existenţa şi validitatea convenţiei arbitrale; 2. constituirea completului arbitral; 3. desfăşurarea procedurii.

Dezbaterile arbitrale trebuie consemnate într-o încheiere de şedinţă. Orice dispoziţie a Tribunalului arbitral se consemnează într-o asemenea încheiere şi se motivează. Pe lângă menţiunile prevăzute pentru hotărârea arbitrală, încheierea de şedinţă mai cuprinde: 1. o scurtă descriere a şedinţei; 2. cererile şi susţinerile părţilor; 3. motivele pe care se sprijină măsurile dispuse de Tribunalul arbitral; 4. dispozitivul; 5. semnăturile arbitrilor şi ale asistentului arbitral.

Dezbaterea litigiului în cadrul şedinţei arbitrale

Termenul de dezbatere a litigiului se stabileşte astfel încât să se asigure un interval de cel puţin 15 zile între acest termen şi data comunicării citaţiei.

Părţile pot participa la dezbateri personal sau pot fi asistate de avocaţi, consilieri juridici, interpreţi sau de orice altă persoană, indiferent dacă are sau nu studii juridice.

Pentru această ultimă ipoteză, spre deosebire de dreptul comun, persoana respectivă poate pune concluzii fără să fie necesară asistarea de către avocat[1].

---

[1] În acest sens, în speţă, reclamanta a solicitat ca la dezbateri să asiste ca observator ataşatul comercial al ambasadei Austriei într-o ţară europeană, în cauză fiind o societate de leasing cu

Partea care intenţionează să nu participe la dezbateri poate cere în scris ca soluționarea litigiului să se facă în lipsa sa, pe baza actelor de la dosar. Această parte trebuie să fie totuşi legal citată.

Spre deosebire de dreptul comun care nu impune nicio limitare sub aspect probator părții care nu participă la dezbateri, în procedura arbitrală, partea care solicită ca soluționarea litigiului să se facă în lipsa sa nu poate să administreze decât proba cu înscrisuri.

Soluționarea litigiului e posibilă şi în lipsa ambelor părți legal citate. Soluția este diferită de cea din dreptul comun, dar ea e incidentă doar dacă părțile au fost legal citate şi niciuna dintre ele nu a cerut amânarea pentru motive temeinice. Într-o asemenea împrejurare, în dreptul comun, judecata se suspendă, cu excepția cazului când una din părți a solicitat judecata în lipsă.

Fixarea termenului de judecată. Participarea părților

După expirarea termenului pentru depunerea întâmpinării, tribunalul arbitral verifică stadiul pregătirii litigiului pentru dezbatere şi, dacă este necesar, va dispune măsurile corespunzătoare pentru completarea dosarului, iar apoi va fixa termen de judecată şi va ordona citarea părților.

În arbitraj, noțiunea de parte în proces este sinonimă cu aceea de parte la convenția arbitrală. Principiul relativității efectelor contractului *(Res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest*), potrivit căruia „convențiile n-au efect decât între părțile contractante", se aplică, ca oricărui alt contract, şi convenției arbitrale. Aceasta nu poate fi opusă altor părți şi nu poate da naştere la obligații şi drepturi decât în sarcina şi, respectiv, în beneficiul direct al părților. Numai părțile care au încheiat o convenție arbitrală pot fi părți în litigiul arbitral care face obiectul acelei convenții.

Părțile pot participa la dezbaterea litigiului personal sau prin reprezentanți şi pot fi asistate de orice persoană, după cum pot solicita şi judecarea în lipsă, pe baza actelor de la dosar.

Litigiul se poate soluționa şi numai în prezența uneia din părți, dacă cealaltă parte a fost legal citată şi nu a cerut cel mai târziu până în preziua dezbaterii, amânarea litigiului pentru motive temeinice, încunoştințând în acelaşi termen şi cealaltă parte, precum şi arbitrii.

Participarea terților în procesul arbitral implică în mod necesar calitatea de parte la convenția arbitrală. În afară de părțile la convenția arbitrală nimeni nu poate interveni şi nici nu poate fi chemat ca parte într-un litigiu arbitral, împotriva voinței sale şi a celorlalte părți.

Acest principiu este aplicabil față de terții propriu-zişi. Convenția arbitrală produce însă efecte față de succesorii în drepturi ai părților (aşa numiții *habentes causam*

---

sediul la Viena. Pârâta nu s-a opus. Tribunalul arbitral încuviințează ca ataşatul comercial să asiste la dezbateri, însă numai ca persoană fizică şi nu ca observator al menționatei ambasade. Precizarea arătată se impune pentru că nu se poate concepe ca exercitarea activității tribunalului arbitral să fie desfăşurată sub supraveghere, fiind prin definiție un organ jurisdicțional independent în soluțiile pe care le pronunță. Neprezentarea părților legal citate nu împiedică soluționarea litigiului, cu excepția cazului în care partea lipsă va cere amânarea litigiului. Amânarea se poate acorda o singură dată şi poate fi cerută cel mai târziu până în preziua dezbaterii şi numai pentru motive temeinice. Tribunalul arbitral are deci un drept de apreciere a împrejurărilor invocate drept temei pentru neprezentare.

sau *avânzi-cauză),* adică față de succesorii universali sau cu titlu universal la care se adaugă anumiți succesori cu titlu particular, precum cesionarul convenției arbitrale[1].

Noțiunea de terți în proces desemnează persoanele complet străine de proces *(penitus extranei).* Mai desemnează persoanele care intervin sau sunt introduse într-un proces în curs de desfășurare și care, din acel moment, devin și ele părți, dar sunt denumite în continuare terți spre a fi deosebite de părțile inițiale (reclamantul și pârâtul)[2].

Administrarea probelor. Invocarea excepțiilor

Fiecare dintre părți are sarcina să dovedească faptele pe care își întemeiază în litigiu pretenția sau apărarea, iar tribunalul, în vederea soluționării litigiului, poate cere explicații scrise părților cu privire la obiectul cererii și faptele litigiului, după cum poate dispune și administrarea oricăror probe prevăzute de lege. Orice cereri ale părților și orice înscrisuri vor fi depuse cel mai târziu până la primul termen de înfățișare.

Probele care nu au fost cerute până la acest moment nu vor mai putea fi invocate în cursul arbitrajului, afară de cazurile în care necesitatea probei a reieșit din dezbateri sau administrarea probei nu duce la amânarea soluționării litigiului.

De asemenea, cel mai târziu la primul termen de înfățișare, dacă nu s-a stabilit un termen mai scurt, trebuie ridicată, sub sancțiunea decăderii, orice excepție privind existența și validitatea convenției arbitrale, constituirea tribunalului arbitral, limitele însărcinării arbitrilor și desfășurarea procedurii până la acest prim termen.

Administrarea probelor se face în ședință, dar tribunalul arbitral poate dispune ca ea să se facă în fața unui arbitru din compunerea sa.

Ascultarea martorilor și a experților se face fără prestare de jurământ, iar împotriva lor tribunalul arbitral nu poate recurge la mijloace de constrângere și sancțiuni, însă părțile se pot adresa pentru luarea acestor măsuri instanței judecătorești competente. Probele administrate vor fi apreciate de arbitri potrivit intimei lor convingeri[3].

Încheierea de ședință

În aplicarea principiilor care guvernează întreaga procedură arbitrală și, în primul rând, pentru respectarea dreptului la apărare și a principiului contradictorialității, în conținutul încheierilor de ședință se consemnează toate dezbaterile din cadrul judecății arbitrale.

Legea prevede nu numai consemnarea oricărei dispoziții a tribunalului arbitral în încheierea de ședință, dar și motivarea sa.

Dezbaterile arbitrale, ca și orice dispoziție a tribunalului arbitral se consemnează în încheierea de ședință. Părțile au dreptul să ia cunoștință de conținutul încheierilor și de actele dosarului, comunicându-li-se, la cerere, și copii de pe încheieri.

La cererea lor sau din oficiu, tribunalul arbitral poate îndrepta sau completa încheierea de ședință printr-o altă încheiere.

Textul stabilește următorul cuprins al încheierii de ședință, enumerând mențiunile pe care trebuie să le cuprindă, și anume:

a) componența nominală a tribunalului arbitral, locul și data încheierii de ședință;

---

[1] *Giorgiana Dănăilă*, Participarea terților în procesul arbitral, R.D.C. nr. 7-8/2005, p. 37.

[2] Idem, p. 39.

[3] *Viorel Mihai Ciobanu, Gabriel Boroi*, Drept procesual civil, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 607.

b) numele părţilor, domiciliul sau reşedinţa lor, sau, după caz, denumirea şi sediul, numele reprezentanţilor părţilor, precum şi a celorlalte persoane care au participat la dezbaterea litigiului;

c) o scurtă descriere a desfăşurării şedinţei;

d) cererile şi susţinerile părţilor;

e) motivele pe care se sprijină măsurile dispuse;

f) dispozitivul;

g) semnătura arbitrilor.

Când tribunalul arbitral este compus dintr-un număr fără soţ de arbitri, încheierea de şedinţă se ia cu majoritate de voturi.

Arbitrul care a avut o altă părere îşi va redacta şi îşi va semna opinia separată, cu arătarea considerentelor pe care aceasta se sprijină. Textul mai prevede că părţile au dreptul să ia cunoştinţă de conţinutul încheierilor şi de actele dosarului.

La cererea părţilor sau din oficiu tribunalul arbitral poate îndrepta sau completa încheierea de şedinţă, printr-o altă încheiere motivată; părţilor li se comunică, la cerere, copie de pe încheierea de şedinţă.

Dacă, de drept comun, apelul sau recursul împotriva hotărârii se socoteşte făcut şi împotriva încheierilor premergătoare, în procedura arbitrală încheierea nu poate fi supusă controlului odată cu exercitarea acţiunii în anulare.

Cheltuielile arbitrale

În cadrul procedurii arbitrale se acordă o atenţie deosebită cheltuielilor şi taxelor arbitrale, întrucât prin hotărârea ce se va pronunţa, vor fi evidenţiate cuantumul şi părţile ce le vor suporta.

Cheltuielile pentru organizarea şi desfăşurarea arbitrajului, precum şi onorariile arbitrilor, cheltuielile de administrare a probelor, cheltuielile de deplasare a părţilor, arbitrilor, experţilor, martorilor, se suportă potrivit înţelegerii dintre părţi.

În cadrul arbitrajului comercial instituţionalizat, de obicei reclamantul este cel care achită în avans la introducerea acţiunii arbitrale o taxă de arbitraj[1] care include sumele necesare organizării arbitrajului, precum şi onorariile arbitrilor.

În arbitrajul internaţional, onorariile arbitrilor şi cheltuielile de deplasare ale acestora se suportă de partea care i-a numit, iar în cazul arbitrului unic sau al supraarbitrului, aceste cheltuieli se suportă de părţi în cote egale.

În lipsa unei înţelegeri, cheltuielile arbitrale se suportă de partea care a pierdut litigiul, integral, dacă cererea de arbitrare este admisă în totalitate, sau proporţional cu ceea ce s-a acordat, dacă cererea este admisă în parte.

În privinţa onorariilor arbitrilor, plata se face după ce hotărârea arbitrală a fost comunicată părţilor, iar dacă arbitrajul s-a întrerupt, fără a se pronunţa hotărârea, onorariile arbitrilor pentru activitatea depusă se reduc în mod corespunzător.

Deliberarea arbitrilor

Pronunţarea hotărârii arbitrale în litigiul arbitral, faza dezbaterilor, odată închisă, este urmată, ca şi în dreptul comun, de faza deliberării în secret. În toate cazurile, pronunţarea trebuie să fie precedată de deliberarea în secret, cu participarea tuturor arbitrilor în persoană, consemnându-se în hotărâre această participare.

---

[1] *Titus Prescure, Radu Crişan*, Curs de arbitraj comercial, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005, p. 113.

Secretul deliberării se referă la faptul că nicio persoană în afară de arbitrii care au compus tribunalul arbitral nu poate participa, sub nicio formă şi în niciun caz, la deliberare şi la faptul că nimic din ceea ce s-a discutat în cadrul deliberării nu poate fi divulgat nici faţă de alţi arbitri şi cu atât mai puţin faţă de părţi, de avocaţi sau de alte persoane.

Pentru a nu afecta secretul dezbaterii prin liberalizarea ei, s-a dat noţiunii de deliberare înţelesul său clasic, de fază care se intercalează între faza dezbaterii şi pronunţarea hotărârii, constând, în cazul unui organ colegial, în a chibzui în comun în vederea luării hotărârii, prin expunerea argumentelor şi opiniei fiecărui membru al acelui organ, ceea ce implică prezenţa lor fizică şi concomitentă.

În arbitraj, abţinerea la vot poate însemna încălcarea misiunii pe care arbitrul a acceptat-o ca pe o consecinţă a atragerii răspunderii lui.

Participarea arbitrilor la deliberare nu reclamă prezenţa fizică a acestora, ci înseamnă că arbitrilor care au participat la dezbatere nu li se pot substitui alte persoane. Cu alte cuvinte „participarea în persoană" la deliberare se poate realiza chiar şi fără prezenţă fizică, de exemplu printr-o convorbire telefonică[1].

Tribunalul arbitral soluţionează litigiul în temeiul contractului principal şi al normelor de drept aplicabile, ţinând seama, când este cazul, şi de uzanţele comerciale. Pe baza acordului expres al părţilor, tribunalul arbitral poate soluţiona litigiul în echitate.

Arbitrajul în echitate este o formă a arbitrajului comercial internaţional care se realizează după principiile de echitate, şi nu conform normelor de drept.

Arbitrajul de echitate este *de facto* şi se caracterizează prin faptul că arbitrul nu are obligaţia să aplice normele legale de drept material şi nici pe cele de procedură, iar soluţia dată are caracter definitiv, fiind inatacabilă la o altă instituţie de arbitraj[2].

Facultatea arbitrilor de a judeca conform conştiinţei lor e reglementată prin diferite dispoziţii normative, fie cu caracter naţional, fie cuprinse în regulamentele unor instituţii cu caracter internaţional (al Curţii de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerţ din Paris), fie consacrate în convenţii internaţionale (Convenţia europeană cu privire la arbitrajul comercial, 21 aprilie 1961, Geneva).

§7. Proceduri speciale în comerţul internaţional

Arbitrajul comercial reprezintă o procedură tot mai frecvent solicitată în comerţul internaţional, definită – în urma unor negocieri laborioase – de Comisia Naţiunilor Unite pentru Drept Comercial Internaţional ca *o metodă consacrată pentru soluţionarea diferendelor comerciale internaţionale*[3].

---

[1] *Viorel Roş*, Arbitrajul comercial internaţional, Ed. R.A. Monitorul Oficial, Bucureşti, 2000, p. 423.

[2] *Mircea Costin, Ioan Leş, St. Mircea Minea, Dumitru Radu*, Dicţionar de drept procesual civil, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 423.

[3] *Dumitru Mazilu*, Rolul concilierii şi arbitrajului în soluţionarea diferendelor referitoare la investiţii între state şi persoane ale altor state, R.D.C. nr. 1/2003, p. 175.

Începerea procedurii de arbitraj

În baza Convenției, un stat contractant sau persoana unui stat contractant – pentru a începe procedura de arbitraj – urmează să adreseze o cerere Secretarului general al Centrului Internațional pentru reglementarea diferendelor referitoare la investiții.

În solicitarea scrisă adresată Secretariatului general trebuie să se indice: a) obiectul diferendului; b) date referitoare la părțile în litigiu; c) consimțământul lor de a recurge la arbitraj pentru soluționarea diferendului dintre ele.

Solicitarea privind începerea arbitrajului trebuie înregistrată, iar înregistrarea urmează a fi notificată părților imediat. Cererea privind începerea arbitrajului nu este înregistrată, în cazul în care – din datele şi informațiile furnizate de părți – rezultă că diferendul depăşeşte în mod evident competența Centrului.

Constituirea tribunalului arbitral

Convenția precizează că Tribunalul arbitral se constituie după ce a fost înregistrată cererea privind începerea procedurii arbitrale.

În componența Tribunalului arbitral intră: a) un arbitru unic sau b) un număr impar de arbitri numiți de părți.

În cazul în care părțile nu ajung la un acord cu privire la numărul de arbitri şi la modul în care să fie numiți, tribunalul arbitral urmează să fie alcătuit din 3 arbitri.

Fiecare parte este îndrituită să numească câte un arbitru. Al treilea membru al Tribunalului este numit, prin înțelegerea între părți, fiind considerată o persoană imparțială.

Convenția precizează că – în cazul în care Tribunalul arbitral nu a fost constituit în perioada de 90 de zile de la înregistrarea cererii – preşedintele, la sesizarea părții mai diligente, numeşte arbitrul sau arbitrii care nu au fost încă desemnați.

Funcțiile tribunalului arbitral

În baza dispozițiilor Convenției, Tribunalul se pronunță asupra diferendului care îi este supus, potrivit regulilor adoptate de părți, iar – în lipsa unui acord între ele – tribunalul arbitral aplică dreptul statului contractant parte la diferend.

În mod expres, Convenția precizează că Tribunalul arbitral nu poate refuza să judece speța ce îi este supusă de părți, invocând obscuritatea normelor de drept.

În vederea unei soluționări corecte a litigiului, tribunalul este în măsură să ceară părților: a) să prezinte orice document sau alte mijloace de probă; b) să se deplaseze la fața locului. Tribunalul este îndrituit să procedeze la orice anchete considerate a fi necesare.

O parte nu poate fi considerată că a acceptat pretențiile celeilalte părți, în cazul în care lipseşte sau dacă se abține să-şi prezinte mijloacele de probă.

Dacă una din părți lipseşte sau se abține să-şi prezinte mijloacele de probă, partea prezentă este îndrituită să ceară tribunalului să ia în considerare concluziile ce i s-au supus şi să dea sentința.

Înainte de a pronunța sentința, tribunalul are obligația să notifice părții care a fost lipsă „cererea cu care a fost sesizat", acordându-i un termen de grație.

Tribunalul arbitral – în cazul cererii uneia dintre părți – trebuie să se pronunțe asupra tuturor cererilor incidente, adiționale sau reconvenționale legate direct de litigiul ce îi este supus spre judecare.

În cazul în care apreciază că circumstanţele cauzei o cer, Tribunalul arbitral poate să recomande orice măsuri conservatorii.

Sentinţa tribunalului arbitral

Orice problemă supusă Tribunalului arbitral este decisă cu majoritatea de voturi a membrilor săi. Sentinţa tribunalului este formulată în scris şi este semnată de membrii instanţei, care s-au pronunţat pentru.

Sentinţa trebuie să fie motivată, răspunzând argumentat la toate chestiunile din concluziile ce i-au fost supuse Tribunalului arbitral.

În cazul în care un membru al Tribunalului arbitral are o opinie personală, este în drept să o ataşeze sentinţei, iar în cazul dezacordului, acesta trebuie menţionat.

Publicarea sentinţei se face numai cu consimţământul părţilor. Copiile certificate ale sentinţei se trimit fără întârziere părţilor.

În cazul în care una din părţi consideră că s-a omis ceva în sentinţă sau că s-a comis o greşeală materială este în măsură să ceară tribunalului – în termen de 45 de zile – să se pronunţe.

Mai întâi, Tribunalul arbitral este obligat să notifice celeilalte părţi cererea ce i-a fost adresată. Hotărârea pe care o adoptă Tribunalul face parte integrantă din sentinţă[1].

După adoptarea sentinţei pot apărea probleme privind interpretarea ei. În cazul în care apar asemenea probleme, partea respectivă adresează o cerere de interpretare Secretarului general.

Cererea de interpretare este supusă instanţei arbitrale care a pronunţat sentinţa în cauză. Dacă aceasta nu este posibilă, se constituie un nou tribunal, în baza prevederilor Convenţiei.

Dacă – după analiza împrejurărilor – tribunalul ajunge la concluzia că este potrivit, suspendă executarea sentinţei până la soluţionarea cererii de interpretare.

În cazul în care descoperă un fapt de natură să exercite o influenţă hotărâtoare asupra sentinţei, oricare din părţi este în măsură să solicite în scris revizuirea sentinţei.

Potrivit Convenţiei, cererea de revizuire trebuie introdusă în următoarele 90 de zile de la descoperirea faptului nou şi în 3 ani de la pronunţarea sentinţei.

Instanţa arbitrală poate decide suspendarea executării sentinţei. În cazul în care partea care a introdus cererea solicită amânarea executării sentinţei, executarea este suspendată provizoriu.

Cazuri de anulare a sentinţei arbitrale

Cererea pentru anularea sentinţei poate fi adresată Secretarului general al Centrului pentru: a) viciu în constituirea tribunalului; b) abuz de putere al tribunalului; c) corupere a unuia din membrii tribunalului; d) încălcarea gravă a unei reguli fundamentale de procedură.

Termenul în care se poate face cererea de anulare a sentinţei este de 120 de zile de la data pronunţării sentinţei.

În cazul în care este vorba de corupţie, cererea de anulare trebuie introdusă în următoarele 120 de zile de la descoperirea actului de corupţie şi în trei ani de la pronunţarea sentinţei. În momentul primirii cererii de anulare a sentinţei, preşedintele numeşte un Comitet ad-hoc, alcătuit din trei membri, dintre acele persoane care figurează pe lista de arbitri.

---

[1] Idem, p. 178.

În cazul în care împrejurările o cer, Comitetul ad-hoc poate să hotărască „suspendarea executării sentinţei", până în momentul în care se va pronunţa asupra cererii de anulare a sentinţei.

În situaţia în care partea respectivă solicită amânarea executării sentinţei, această executare este suspendată în mod provizoriu până în momentul în care Comitetul ad-hoc va soluţiona cererea. Dacă în urma analizei efectuate sentinţa este declarată nulă, diferendul este supus unui nou tribunal arbitral.

Executarea sentinţei tribunalului arbitral

În conformitate cu dispoziţiile Convenţiei, fiecare parte are obligaţia să asigure executarea sentinţelor, în baza termenelor şi condiţiilor stipulate în conţinutul său.

În Convenţie se precizează că sentinţa este obligatorie faţă de părţi şi nu poate fi obiectul vreunui apel sau altui recurs. Sentinţa include orice hotărâre privind interpretarea, revizuirea sau anularea sentinţei.

Statele contractante recunosc orice sentinţă pronunţată în baza Convenţiei, asigurând executarea ei pe teritoriul lor, inclusiv a obligaţiilor pecuniare pe care sentinţa respectivă le impune. Partea interesată are obligaţia să prezinte o copie certificată a sentinţei pentru a obţine recunoaşterea şi executarea acesteia pe teritoriul unui stat contractant.

În legislaţia statelor contractante, executarea sentinţelor arbitrale priveşte executarea hotărârilor judecătoreşti din acel stat. Fiecare stat contractant face cunoscute tribunalul competent sau autorităţile desemnate în acest scop.

Locul procedurii

Regula generală – stipulată în Convenţie – este că procedurile se desfăşoară la sediul Centrului Internaţional pentru reglementarea diferendelor relative la investiţii.

Procedurile pot fi desfăşurate şi într-un alt loc, dacă părţile iau o asemenea decizie. Evident, o astfel de opţiune se cere a fi motivată.

În cazul deciziei părţilor, procedurile se pot desfăşura la Sediul Curţii Permanente de Arbitraj sau al altei instituţii, publice sau particulare, cu care Centrul are încheiate aranjamente corespunzătoare[1].

Secţiunea a 2-a. Procedura arbitrală maritimă

§1. Sesizarea tribunalului arbitral

Arbitrajul la Londra

1. *Cererea de chemare în judecată şi alte documente*

După ce a fost notificată numirea arbitrilor între părţi, arbitrul poate primi imediat documentele privind litigiul sau poate ca pentru un timp să nu mai primească nicio veste de la părţi. Oricum, un arbitru trebuie să fie notificat în legătură cu numele celeilalte părţi şi ale celorlalţi membri ai completului.

La început, arbitrul ştie doar că a fost numit de „proprietari", putând fi vorba de proprietarul de drept sau de cel care are drept de dispoziţie asupra bunului, deşi nu este proprietar de drept.

---

[1] Idem, p. 180.

Dacă părţile sunt reprezentate de avocaţi, avocaţii reclamantului pot cere instanţei arbitrale să stabilească limite de timp pentru fiecare fază a litigiului – respectiv pentru depunerea întâmpinării sau cererii reconvenţionale, pentru răspunsul la întâmpinare, pentru administrarea de probe, pentru audieri.

Actele emise de părţi – cerere de chemare în judecată, întâmpinarea şi răspunsul la întâmpinare – nu trebuie să fie formale, ele pot fi trimise prin scrisoare între părţi sau pot fi trimise instanţei şi în copie către cealaltă parte[1].

2. *Ordonanţele interlocutorii – interlocutory orders*[2]

a) Definiţie: Ordonanţele interlocutorii sunt ordonanţe ale instanţei arbitrale, care obligă o parte să îndeplinească o obligaţie procedurală într-un anumit timp sau într-un timp rezonabil.

b) Necesitate: Instituţia ordonanţelor interlocutorii este utilizată de părţi numai în ultimă instanţă, atunci când nu reuşesc să soluţioneze o problemă de procedură amiabil, prin avocaţii lor. Astfel, în acest caz părţile solicită instanţei soluţionarea acelei probleme de procedură prin emiterea unei ordonanţe interlocutorii.

c) Procedura de emitere: O parte poate să dorească să solicite emiterea unei ordonanţe interlocutorii spre exemplu pentru că solicită celeilalte părţi să depună întâmpinare sau să agreeze anumite limite de timp pentru procedura arbitrală.

O astfel de solicitare se poate face direct, în faţa instanţei; dar majoritatea solicitărilor se fac acum prin scrisoare, telex sau fax trimise în original instanţei şi în copie celeilalte părţi. Instanţa trebuie să solicite punctul de vedere al celeilalte părţi privind acea solicitare, neputând să ia o decizie fără a asculta ambele părţi.

După aceea, arbitrii se sfătuiesc între ei pentru a decide asupra ordonanţei ce ar trebui dată. După ce au convenit, unul din ei va redacta ordonanţa. Ordonanţa poate fi dată prin scrisoare semnată de toţi arbitrii sau, cel mai adesea, prin scrisoare, telex sau fax date de unul din arbitri în numele tuturor.

Este important ca arbitrii să stabilească clar ce anume au convenit şi să redacteze ordonanţe în mod clar, specificând atât cele ce s-au hotărât, cât şi punctele de vedere ale părţilor.

d) Forma ordonanţei: Forma ordonanţei poate fi simplă. Trebuie să se adreseze părţilor sau avocaţilor lor şi de obicei va începe cu o referire la litigiul în cauză. Poate continua astfel:

- motivarea cererii de chemare în judecată să se facă în 28 de zile de la data primirii ordonanţei;
- motivarea cererii de chemare în judecată (şi cererea reconvenţională) să se facă în 28 de zile;
- răspunsul la întâmpinare (sau la cererea reconvenţională) în 21 de zile;
- administrarea probelor în 28 de zile de la primirea ordonanţei.

e) Comunicarea ordonanţei: În primul rând, cu titlu de principiu general, orice comunicare între o parte şi un arbitru trebuie să ajungă la cunoştinţa tuturor părţilor şi tuturor arbitrilor. Astfel, nu se fac comunicări telefonice; eventual, se poate folosi faxul şi telexul.

---

[1] Pentru înregistrarea cererii arbitrale se achită 3.500 de lire sterline, iar certificarea documentelor se taxează cu 250 de lire sterline.

[2] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

Atunci când una din părți nu își are sediul în Anglia, cum se întâmplă de obicei, comunicarea poate fi mai dificilă implicând mai mult timp. Această situație trebuie avută în vedere când se solicită părții respective să îndeplinească un act procedural sau procesual într-un anumit timp – astfel, trebuie avute în vedere și data la care aceasta cunoaște efectiv conținutul ordonanței, dar și timpul care îi este necesar pentru a se conforma. Altfel, există riscul ca hotărârea ce se va da în lipsa părții din străinătate să nu poată fi executată, invocându-se tocmai imposibilitatea acesteia de a se conforma solicitărilor instanței arbitrale din cauza limitelor de timp impuse.

Desigur, trebuie distins între situațiile în care se găsesc diferite țări. Altfel se fixează un termen pentru o societate având-și sediul într-o țară unde nu există telex sau fax și comunicațiile se fac foarte greu, și altfel pentru o societate din Europa de Vest, căreia i se pot face comunicări cu aceeași viteză ca în cazul unei societăți londoneze. De remarcat faptul că se are în vedere orice mod de comunicare (telex, fax etc.) și nu numai comunicările poștale.

f) Atacarea ordonanței: De obicei, singurele motive de atac al ordonanței se datorează neclarității acesteia în ceea ce privește perioadele de timp la care face referire. În acest caz, instanța va clarifica conținutul ordonanței. În ceea ce privește cheltuielile de judecată implicate de atacarea ordonanței, acestea vor fi în sarcina părții care pierde litigiul de fond în arbitraj.

Cu toate acestea, instanța poate considera că atacarea unei ordonanțe este imputabilă numai unei singure părți, în care caz va ține acea parte responsabilă de plata cheltuielilor.

3. *Drepturile și obligațiile arbitrilor în această fază a procedurii*

Este posibil ca un arbitru, după ce a fost numit și i s-a adus la cunoștință la modul foarte general obiectul litigiului, să nu mai primească nicio comunicare din partea părților. În acest caz, ar trebui ca arbitrii să ia inițiativă sau să aștepte inițiativa părților? Cum legea tace în această privință, părerile sunt împărțite[1].

O parte a doctrinei consideră că arbitrii nu au ca îndatorire să provoace părțile și avocații lor să ia inițiativă. Se spune că părțile sunt cele mai în măsură să își cunoască interesele, astfel că părțile vor decide când să apeleze la ajutorul instanței arbitrale.

Astfel, arbitrajul este convențional, în sensul că părțile au învestit ele însele instanța arbitrală cu soluționarea litigiului.

Soluționarea litigiului ar fi fost de competența instanței ordinare. În plus, este posibil ca părțile să fi început negocieri în vederea unei tranzacții și în acest caz nu ar dori ca instanța arbitrală să se implice. Din aceste motive, arbitrul ar trebui să aibă rol pasiv și nu activ, acționând numai la solicitarea părții.

4. *Cauțiunea*

Deoarece majoritatea litigiilor au drept părți societăți din diferite state, unde executarea obligației de plată a cheltuielilor de judecată se face mai greu sau chiar deloc, se ivește necesitatea constituirii unor sume de bani drept cauțiune, astfel ca partea care câștigă în pretenții să poată recupera cheltuielile de judecată.

Cu toate acestea, legea nu dă dreptul instanței arbitrale să oblige părțile să instituie o cauțiune. Numai părțile pot agrea, de comun acord, constituirea cauțiunii pentru cheltuielile de judecată, înțelegerea lor urmând a fi aprobată și de instanță.

---

[1] Ibidem.

Există şi situaţii când se poate stabili obligaţia de constituire a cauţiunii în sarcina uneia din părţi, fără acordul acesteia, şi anume atunci când litigiul se soluţionează conform Regulamentului AAML – care dă acest drept instanţei arbitrale sau atunci când partea doreşte să se adreseze Înaltei Curţi de Justiţie, solicitând obligarea la constituirea cauţiunii.

5. *Fixarea datei pentru audieri*

Arbitrajul maritim de la Londra este supus unei proceduri bazate în principal pe documente scrise. La cerere arbitrajul poate soluţiona cauza şi prin şedinţe orale, dar pentru aceasta trebuie plătită o taxă suplimentară (*booking fee*).

Atunci când arbitrajul nu va fi soluţionat numai pe bază de probe scrise, va fi necesar ca părţile să fie audiate într-o şedinţă specială. Data şedinţei se poate fixa de îndată ce procedura preliminară, a comunicării reciproce a actelor şi a administrării probelor, ia sfârşit.

Fixarea datei audierilor trebuie să ţină seama de prezenţa la acea dată a părţilor (avocaţilor), a arbitrilor şi a martorilor sau experţilor.

De asemenea, trebuie avute în vedere următoarele:

- părţile trebuie anunţate din timp cu privire la data audierilor, pentru a avea timp să îşi pregătească susţinerile;
- un arbitru care nu poate să participe la audieri, fiind ocupat, trebuie să renunţe la numirea sa ca arbitru;
- audierile pot fi fixate şi în afara orelor obişnuite de lucru, spre exemplu seara sau în week-end;
- audierile pot dura mai multe zile, nu neapărat succesive; cu toate acestea, trebuie ca intervalul dintre zile să nu fie prea mare.

6. *Arbitraj maritim numai pe baza actelor scrise*

Există posibilitatea ca audierile să nu fie necesare în soluţionarea unui litigiu. Astfel, părţile pot agrea ca soluţionarea să se facă numai pe baza probelor scrise, deoarece consideră că toate argumentele necesare, atât pentru reclamant cât şi pentru pârât, se regăsesc în actele comunicate. În acest caz, pentru a proceda la soluţionarea litigiului fără audierea părţilor, instanţa trebuie să se asigure că într-adevăr părţile, în deplină cunoştinţă de cauză, au agreat în sensul soluţionării numai pe baza probelor scrise.

Instanţa va soluţiona litigiul examinând documentele comunicate de părţi, întrunindu-se în şedinţe de câte ori consideră necesar şi dând în final o hotărâre. La aceste şedinţe nu vor participa nici părţile, nici avocaţii lor, singurul lor scop fiind acela ca arbitrii să lămurească între ei natura şi soluţionarea litigiului.

Avantajul acestei proceduri este evident, salvând atât timpul cât şi banii părţilor.

Particularităţi cu privire la procedura arbitrală desfăşurată în cadrul Asociaţiei de Arbitraj Maritim de la Londra[1]

În ceea ce priveşte procedura arbitrală din Londra, părţile pot solicita ca arbitrajul să se desfăşoare conform unor proceduri aparte, şi anume „Procedura Micilor Pretenţii" şi „Procedura Rapidă cu Costuri Reduse", denumită în Londra, pe scurt, „FALCA Rules"[41].

---

[1] *Small Claims Procedure* şi *Fast and Low Cost Arbitration* sunt prevăzute în cadrul *London Maritime Arbitration Association Terms* 2006.

Aceste proceduri sunt alese de către părţi în cazul în care pretenţiile lor se încadrează în limitele prevăzute de către dispoziţiile acestor reguli. Astfel, pentru pretenţiile între 250.000 de dolari SUA şi 500.000 de dolari SUA se poate recurge la regulile FALCA, iar în cazul pretenţiilor sub 50.000 de dolari SUA se are în vedere Procedura Micilor Pretenţii". Aceste două proceduri sunt distincte şi trebuie urmate aşa cum sunt prevăzute în regulament.

În cadrul regulilor FALCA părţile sunt încurajate să se pună de comun acord asupra unui arbitru unic şi pot solicita numai Preşedintelui Asociaţiei de Arbitraj Maritim nominarea unui arbitru, dacă reclamantul a cerut iniţial celeilalte părţi să convină asupra desemnării arbitrului unic, iar aceasta din urmă nu a fost de acord.

Preşedintele Asociaţiei de Arbitraj trebuie să desemneze un arbitru unic în termen de 14 zile de la primirea solicitării respective. Dacă Preşedintele Asociaţiei nu este disponibil spre a face nominări, el poate desemna altă persoană care să facă acest lucru.

Unul dintre principalele obiective ale Regulilor FALCA este să se asigure ca persoanele desemnate în calitate de arbitri să fie potrivite pentru a acţiona în acest sens, în ceea ce priveşte calificarea lor, pentru a se putea ocupa de problemele particulare implicate în dispută, şi disponibilitatea lor, pentru a putea încheia arbitrajul înăuntrul termenului legal.

Preşedintele Asociaţiei de Arbitraj Maritim din Londra va selecta arbitrii având ca puncte de referinţă disponibilitatea şi corespunderea profesională a lor, chiar dacă sunt membri cu drepturi depline ai Asociaţiei de Arbitraj Maritim din Londra sau nu.

„Data la care părţile convin, în scris, asupra numirii unui arbitru unic, se consideră ca fiind data începerii dezbaterilor" (art. 3 din FALCA Rules).

În cadrul acestei proceduri trebuie respectate o serie de termene stabilite în art. 8-15. Astfel, în 2 săptămâni de la nominarea arbitrului unic, reclamantul înaintează o cerere a pretenţiilor sale împreună cu documentele pe care solicitarea sa se bazează, trimiţând o copie a acestora şi arbitrului desemnat. De la primirea acestei solicitări, pârâtul trebuie să formuleze întâmpinarea şi, dacă este necesar, şi cererea reconvenţională împreună cu toate copiile actelor pe care acestea se întemeiază, într-un termen de 4 săptămâni, Reclamantul poate să mai formuleze o cerere de apărare la pretenţiile pârâtului, în 4 săptămâni de la primirea cererii reconvenţionale.

În cazul în care nu au fost trimise toate documentele relevante, oricare dintre părţi poate cere arbitrului să dea o decizie în acest sens, astfel încât partea care deţine documentele importante să fie obligată a le depune la dosarul cauzei. În 6 săptămâni de la intrarea în posesia tuturor documentelor importante, părţile pot să îşi trimită copii după declaraţiile martorilor şi ale experţilor, iar apoi să înştiinţeze şi arbitrul cu privire la acestea, trimiţând copii acestuia din urmă.

Arbitrajul, conform acestor Reguli FALCA, se va purta în mod normal numai asupra documentelor, dar arbitrului i-au fost conferite calităţi extinse de a decide importanţa oricăror probe şi de a cere să fie depuse documentele, raportul experţilor şi declaraţiile martorilor după voinţa sa. În cazuri excepţionale, un arbitru poate considera necesar să audă argumentele în mod verbal şi/sau să ordone examinarea orală a martorilor. O audiere orală va spori costurile arbitrajului şi pentru acest motiv arbitrul este împuternicit să extindă limitele pentru securitatea costurilor, în cazul în care se hotărăşte că se va desfăşura o audiere orală.

Arbitrul trebuie să soluționeze cauza în termen de maxim 8 luni de la primirea însărcinării de arbitru unic. În scopul de a obține limitarea întârzierilor şi economisirea banilor, părțile renunță la dreptul de apel, conform Regulilor FALCA, hotărârea dată fiind definitivă şi obligatorie pentru părțile litigiului.

Cea de-a doua procedură specială, cea a „Micilor Pretenții", se desfăşoară şi ea conform unor reguli stricte.

În situația în care apare o dispută şi părțile au convenit să fie deferită arbitrajului conform „Procedurii Micilor Pretenții", atunci, dacă nu a fost stabilit de comun acord un arbitru unic, orice parte poate începe arbitrajul prin acordarea cererii de arbitraj părții adverse, solicitând acesteia să desemneze un arbitru. Dacă în termen de 14 zile părțile convin asupra unui arbitru unic, iar arbitrul desemnat în acest sens acceptă nominarea, reclamantul, în termen de alte 14 zile, trimite pârâtului şi arbitrului numit, cererea în care sunt formulate pretențiile sale însoțite de copii ale tuturor documentelor importante, inclusiv rapoartele experților.

În cazul în care părțile nu au convenit asupra nominării arbitrului unic, în termenul prevăzut, oricare dintre părți poate cere în scris Secretariatului Asociației de Arbitraj Maritim de la Londra ca acesta să desemneze, prin Preşedintele său, un arbitru unic. Respectiva solicitare va fi transmisă şi părții adverse împreună cu copia cererii ce conține pretențiile, copii de pe toate documentele importante, chitanța doveditoare a plății onorariului în cauzele având ca obiect mici pretenții, plus o taxă de administrare percepută în favoarea Asociației de Arbitraj.

În cazul în care una dintre părți face o solicitare către Preşedinte, trebuie să prevadă în cerere o explicație clară a problemelor care probabil vor apărea, precum şi indicații cu privire la orice expertiză particulară din partea sa către arbitru, dacă se cere.

Preşedintele, luând în considerare natura disputei, va nomina un arbitru şi va înștiința părțile. Asociația va trimite arbitrului cererea în care sunt prevăzute pretențiile împreună cu toate documentele aşa-zisului onorariu mic pretins şi va avea în vedere evidența acestora, respectând astfel cheltuielile administrative.

După desemnarea arbitrului, întâmpinarea şi cererea reconvențională, dacă există, însoțite în fiecare caz de copii ale tuturor documentelor relevante, inclusiv orice raport al experților, vor fi trimise reclamantului în 28 de zile de la primirea cererii care prevede pretenția reclamantului sau de la data nominării arbitrului. Reclamantul va trimite o scrisoare în care va preciza răspunsul şi apărarea sa contra pretențiilor solicitate de pârât, în 21 de zile de la primirea acestora.

Arbitrul va avea dreptul de a refuza să admită probele înaintate, în acest stadiu al procedurii arbitrale. Orice extindere a termenelor precizate trebuie solicitată înainte de a expira timpul limită existent.

Dacă o parte nu reuşeşte să înainteze pledoaria sa în termenul stabilit, arbitrul, pe baza solicitării celeilalte părți sau a moțiunii sale, va înştiința partea care nu este prezentă că dacă aceasta nu este primită într-o perioadă de maxim 14 zile, el va continua cu pronunțarea hotărârii pe baza înaintărilor şi a documentelor dinaintea acesteia, până la excluderea celorlalte.

Orice pledoarie înaintată a părții lipsă până la expirarea timpului limită stabilit prin notificarea arbitrului nu va fi admisă. Timpul îngăduit prin înştiințarea trimisă de arbitru, adăugat la o extindere a timpului prevăzut ce este admis în privința aceleiaşi pledoarii, nu va depăşi în total 28 de zile.

Atunci când arbitrul declară că această fază a luat sfârşit, nicio altă pledoarie suplimentară nu va mai fi luată în considerare de către arbitru după o asemenea declarație.

Nu vor fi audieri, doar dacă în cazuri excepționale arbitrul solicită acest lucru. În cazul unei audieri orale arbitrul va avea împuternicirea să acorde timpul disponibil – care va fi limitat la o singură zi de lucru – între părți, astfel ca fiecare parte să beneficieze în mod egal de posibilitatea de a-şi prezenta cazul. Toate comunicările sau notificările conform acestei proceduri se vor face prin corespondență scrisă, telex, fax sau e-mail.

Nu va fi nicio divulgare a documentelor, dar, în cazul în care în opinia arbitrului una din părți nu a prezentat „documentele relevante", acesta poate să ordone prezentarea documentelor respective şi poate indica partea la care se referă ordinul.

Dacă fără explicații adecvate partea nu reuşeşte să prezinte documentele, arbitrul poate recurge la presupunerea conform căreia cuprinsul unor asemenea documente nu este în favoarea părții respective. Expresia „documente relevante" se referă la toate documentele cu însemnătate în disputa respectivă, chiar dacă sunt sau nu în favoarea părții care dispune de ele. Sunt incluse aici declarațiile martorilor, rapoartele experților şi documentele pe care partea intenționează să se bazeze, dar nu includ documentele a căror publicare nu este legală.

Arbitrul va depune tot efortul, toată diligența necesară, pentru a pronunța hotărârea într-o lună, în cazul documentelor, de la data la care arbitrul a primit toate acele documente relevante şi acele solicitări, sau, în cazul în care are loc şi o audiere orală, de la încheierea acelei audieri, conform articolului 7 din aceste Reguli.

Dreptul de a contesta o hotărâre în fața Curții este înlăturat conform acestei proceduri. Adoptând „Procedura Micilor Pretenții", părțile consideră că au înțeles să renunțe la dreptul conferit de legea civilă de a face apel, conform articolului 4.

Capacitatea arbitrului de a da o hotărâre cu privire la costuri a fost reținută ca fiind cea mai importantă caracteristică a arbitrajului din Londra. Dacă părțile nu convin altfel, privind această competență, suma pe care o parte este obligată a o plăti celeilalte părți, pentru a respecta prevederile legale, va fi evaluată de către arbitru la o sumă până la 1.750 de lire sau până la orice alt maxim stabilit de către Comitetul Asociației de Arbitraj; părții care câştigă litigiul, de regulă, i se va acorda un onorariu din acela al „Micilor Pretenții".

Avantajele acestor două proceduri sunt evidente, părțile renunțând la sistemul greoi al mijloacelor de contestație împotriva deciziilor luate în primă instanță, dar şi la costurile mai mari din cadrul procedurii arbitrale normale.

Arbitrajul la New York

1. *Începerea procedurii arbitrale*

Orice parte într-o convenție arbitrală poate începe procedura arbitrală printr-o cerere scrisă trimisă celeilalte părți prin care solicită arbitrajul.

În această cerere, reclamantul va face apel la clauze arbitrale din charter party sau contract şi în acelaşi timp va arăta celeilalte părți datele arbitrului numit: nume, adresă, număr de telefon şi de fax.

În cererea sa de arbitraj, partea care iniţiază procedura trebuie să specifice şi natura litigiului, valoarea daunelor, dacă există, şi soluţia cerută. Părţile pot să modifice această cerere pe tot parcursul litigiului, până la soluţionare.

Dacă există mai multe părţi într-un litigiu, diferitele cauze izvorâte din aceeaşi dispută pot fi conexate într-un singur proces la New York.

Dacă contractul de navlosire nu susţine Regulile SAM, trebuie mers în faţa instanţei pentru a conexa o dispută.

Dacă un judecător decide că a existat o înţelegere a tuturor părţilor de a conexa diferendele lor, curtea poate dispune conexarea. Altfel, curtea va refuza probabil să dispună acest lucru.

Dacă toate contractele de navlosire în lanţ conţin referinţe la Regulile SAM, Secţiunea 2 a Regulilor permite ca diferendele să fie conexate şi audiate de către un singur complet, prevăzând că apar din chestiuni comune ale situaţiilor de fapt sau ale legii.

Acest lucru salvează timp şi cheltuieli oferind un proces eficient şi coordonat care va apărea într-o decizie uniformă, unică, corespunzătoare faptelor.

Conform Regulilor SAM, numai dacă părţile nu sunt de acord cu un singur arbitru diferendele conexate trebuie audiate de un complet format din trei arbitri, care vor fi numiţi deopotrivă prin acord de toate părţile sau, în lipsa unei astfel de înţelegeri, vor fi numiţi de către o instanţă judecătorească[1].

2. *Continuarea procedurii*

După numirea arbitrilor de către părţi şi numirea secretarului de către cei doi arbitri numiţi, orice comunicări ulterioare de acte se vor face către secretar. Copii ale tuturor actelor trimise secretarului trebuie trimise în acelaşi timp celorlalţi arbitri şi celeilalte părţi.

Odată arbitrii numiţi, care sunt următorii paşi procedurali?

După ce preşedintele completului a fost numit, toate comunicările viitoare legate de proces trebuie să meargă la preşedinte. Copiile oricăror înscrisuri trimise preşedintelui trebuie de asemenea să fie trimise simultan celorlalţi arbitri şi celeilalte părţi.

În arbitrajul de la New York, arbitrii trebuie să arate relaţiile pe care le au cu părţile, cu avocaţii implicaţi şi cu ceilalţi arbitri din complet. Dacă eşti reclamant şi vrei să urgentezi cauza ta, trebuie să soliciţi aceste „dezvăluiri" pentru a putea începe să-ţi prezinţi cazul. Dezvăluirile trebuie să fie făcute prin poştă sau verbal la prima audiere.

Conform regulilor arbitrajului de la New York, arbitrii trebuie să declare conflictele de interese pe care le-ar avea cu părţile, cu avocaţii implicaţi şi cu ceilalţi arbitri din complet.

Reclamantul, dacă vrea să grăbească soluţionarea cazului, trebuie să solicite arbitrilor să prezinte conflictele de interese, pentru a putea să înceapă prezentarea cazului.

Declaraţiile pot fi făcute în scris sau verbal în prima şedinţă de judecată.

3. *Arbitraj numai pe baza actelor scrise*

În principiu, arbitrajul maritim conform regulilor SAM prevede o procedură orală.

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 3.

Părţile, prin convenţie scrisă, pot alege, însă, ca litigiul arbitral să fie soluţionat numai pe bază de acte scrise. În acest caz, arbitrii vor comunica părţilor eventuale conflicte de interese pe care le-ar avea cu părţile implicate în litigiu, precum şi jurământul în scris. După aceea, părţile vor comunica documentele şi punctele de vedere, în limitele de timp convenite. Dacă părţile nu convin nimic, completul va stabili aceste limite.

Totuşi, părţile pot începe arbitrajul pe bază de documente şi ulterior pot decide să se desfăşoare şi audieri.

Un număr mare de arbitraje din New York sunt rezolvate prin prezentarea de înscrisuri trimise şi primite prin poştă, fără a fi nevoie de o audiere formală. Unele sunt rezolvate de persoane în alte oraşe sau state, fiind avocaţii sau angajaţii companiilor părţilor aflate în dispută. Nu trebuie să faci cunoscut de la început dacă arbitrajul va fi condus doar pe baza înscrisurilor. Poţi declanşa arbitrajul prin poştă şi să îţi rezervi dreptul de a solicita o audiere la o dată anterioara[1].

4. *Comunicarea cererilor*

Orice acte, cereri sau notificări vor fi comunicate: a) prin poştă, la ultima adresă cunoscută a părţii sau avocatului; b) personal.

Avocaţii părţilor pot fi folosiţi de complet pentru comunicarea adreselor către martori sau pentru alte acte procesuale.

Arbitrajul la Paris

1. *Cererea de chemare în judecată*

Cel care doreşte să facă apel la arbitrajul maritim al CIC-CMI va comunica cererea sa secretariatului comitetului permanent şi în copie pârâtului. Data când cererea este primită de secretariatul comitetului permanent va fi considerată data începerii procedurii arbitrale[2].

Cererea arbitrală va cuprinde:

a) numele complet, adresa şi alte date privind părţile; b) prezentarea pe scurt a capetelor de cerere; c) actul ce conţine clauze arbitrale sau convenţia arbitrală; d) actele propuse ca probe; e) alte detalii privind numărul şi numirea arbitrilor.

2. *Continuarea procedurii*

Pârâtul, în 21 de zile de la primirea cererii de chemare în judecată a reclamantului, va comunica dacă este de acord ca litigiul să se soluţioneze în conformitate cu regulile Camerei de la Paris şi dacă da, va discuta asupra propunerilor făcute privind numărul şi numirea arbitrilor şi chiar va numi un arbitru.

Dacă pârâtul nu este de acord ca litigiul să se soluţioneze în arbitraj conform regulilor Camerei de la Paris, reclamantul va avea la dispoziţie o perioadă de 15 zile de la comunicarea obiecţiunilor pârâtului pentru a răspunde. Dacă reclamantul este de acord ca litigiul să nu se soluţioneze în arbitraj, părţile vor fi informate de secretariat că procedura arbitrală este oprită. Dacă pârâtul consideră că există o convenţie arbitrală valabilă, problema aplicabilităţii sau nu a convenţiei va fi soluţionată de Comitetul permanent.

---

[1] Ibidem.

[2] The International Chamber of Commerce, ICC Arbitration Rules, Paris, 2008.

Dacă pârâtul nu răspunde în timpul prevăzut la cererea de chemare în judecată a reclamantului, se va considera că nu este de acord cu soluţionarea litigiului în arbitraj.

De la data când pârâtul a notificat secretariatului acordul său ca litigiul să se soluţioneze în arbitraj sau de la data când a primit hotărârea Comitetului permanent prin care se hotărăşte soluţionarea litigiului în arbitraj, pârâtul are 30 zile pentru a depune întâmpinare şi a propune probe.

În acest timp, pârâtul poate depune acţiune reconvenţională, la care reclamantul trebuie să răspundă în 21 de zile de la data când i-a fost comunicată.

Termenele de mai sus pot fi prelungite de către secretariat la cererea părţilor, dar nu cu mai mult de 30 de zile. O astfel de cerere va fi examinată de Comitetul permanent, dacă părţile cer o prelungire mai mare de 30 de zile sau dacă Secretariatul nu aprobă prelungirea.

3. *Comunicarea actelor*

Toate cererile şi declaraţiile părţilor, ca şi probele anexate, vor fi trimise în copie secretariatului, celeilalte părţi şi arbitrilor. Când arbitrii nu au fost încă numiţi, copiile destinate lor se vor trimite secretariatului care le va trimite arbitrilor ce vor fi numiţi.

Toate actele şi notificările părţilor, secretariatului şi arbitrilor vor fi comunicate cu scrisoare recomandată sau cu confirmare de primire la adresa sau ultima adresă cunoscută a părţii destinatare.

Data comunicării notificărilor sau actelor se va considera data primirii sau data când ar fi trebuit să fie primit actul comunicat în condiţiile precizate, de către parte sau reprezentant.

Toate notificările sau comunicările ce provin de la părţi, de la Secretariat sau de la arbitru trebuie întocmite în mod valid, autentic dacă sunt comunicate pe bază de chitanţă sau înaintate recomandat la adresa sau la ultima adresa cunoscută a părţii căreia i-au fost destinate.

Notificarea sau comunicarea trebuie să fie considerate a produce efecte din ziua în care au fost primite, sau ar fi trebuit să fie primite dacă au fost întocmite în condiţiile arătate anterior, de către parte însăşi sau de către reprezentantul acesteia.

La cererea uneia din părţi sau dacă este necesar din oficiu, arbitrul, notificând din timp, va cita părţile să se prezinte înaintea lui în ziua şi locul stabilite de el şi trebuie de asemenea să informeze Secretariatul.

Dacă una dintre părţi, deşi legal citată, nu se prezintă, arbitrul, dacă este încredinţat că citaţia a fost conformă şi primită, iar partea lipseşte fără motive întemeiate, va avea puterea să înceapă procesul arbitral. O astfel de procedură va fi considerată ca fiind judecată în prezenţa tuturor părţilor.

Arbitrul trebuie să stabilească limba sau limbile în care se va desfăşura arbitrajul, având în vedere în general toate circumstanţele cauzei şi în special limba în care este redactat contractul.

Arbitrul trebuie să fie total învestit cu dezbaterile, la care toate părţile vor fi îndreptăţite să participe. Fără permisiunea arbitrului şi a părţilor, prezenţa persoanelor neimplicate în proces nu va fi admisă.

Părțile se pot prezenta personal sau prin intermediul unor reprezentanți legal desemnați. În plus, părțile pot fi asistate de consilieri[1].

Regulile de procedură arbitrală CIC definesc un instrument deosebit de util pentru rezolvarea eficientă și rapidă a litigiilor arbitrale, și anume documentul numit „termeni de referință" (*Terms of Reference*)[2].

În termen de două luni de la primirea dosarului, tribunalul arbitral trebuie să redacteze și să înainteze Curții acest document, în cuprinsul căruia sunt identificate principalele probleme de fapt și de drept, precum și detaliile procedurale ce urmează a fi soluționate prin arbitraj, adeseori fiind posibilă încheierea unei tranzacții între părți – pe baza termenilor de referință – chiar în acest stadiu incipient al procedurii.

4. Regulile care guvernează procesul arbitral

Părțile și arbitrii sunt liberi să stabilească regulile procedurale ce vor fi aplicate arbitrajului, supuse oricăror dispoziții obligatorii care ar putea fi aplicate. Părțile pot stabili în ce măsură unele mijloace de probă (de exemplu, interogatoriul) vor fi permise în fața instanței arbitrale.

Tribunalul arbitral va proceda cât mai curând posibil la stabilirea elementelor cauzelor în toate sensurile potrivite. Părțile au dreptul de a fi audiate, tribunalul putând decide, de asemenea, să audieze martori și experți și putând cita pe oricare dintre părți pentru a propune probe suplimentare. Dacă părțile nu cad de acord, tribunalul arbitral determină limba sau limbile în care se va desfășura arbitrajul.

În lipsa unei convenții între părți privind reglementările legale aplicabile, tribunalul arbitral va aplica reglementările legale pe care le va considera adecvate. În toate cazurile tribunalul arbitral ia în considerare prevederile contractuale și uzanțele comerciale relevante. Dacă părțile au căzut de acord să împuternicească în acest sens tribunalul arbitral, acesta poate acționa ca *amiable compositeur* sau să decidă *ex aequo et bono*.

Arbitrajul la Tokyo

Setul complet de proceduri, începând cu cererea de arbitraj și încheindu-se cu pronunțarea hotărârii arbitrale sau cu retragerea cererii de arbitraj (înțelegerea retragerii), este denumit proces arbitral. Detaliile exacte ale procesului sunt determinate în acord cu regulile emise de TOMAC („Regulile TOMAC"). Multe revizuiri și peste 70 de ani de experiență au condus la redactarea independentă a Regulilor TOMAC.

1. *Documentația solicitată pentru cererea arbitrală*

Următoarele 5 tipuri de documente sunt solicitate pentru cererea arbitrală:

a. *Cererea de arbitraj*

Atât pentru arbitrajul obișnuit cât și pentru arbitrajul restrâns sunt solicitate 6 seturi complete de cereri: originalul, un duplicat și 4 copii[3]. Acestea toate trebuie înregistrate la Secretariatul TOMAC și, în același timp, taxa de angajament (în cazul arbitrajului restrâns totalul taxei de angajament și taxa de arbitraj, determinată de tarif) trebuie plătită.

---

[1] The International Chamber of Commerce, International Court of Arbitration-Maritime, 2007.

[2] *Titus Prescure, Radu Crișan*, Curs de arbitraj comercial, Ed. Rosetti, București, 2005, p. 189.

[3] The Japan Shipping Exchange, Inc., Preparation for the arbitration procedure, Tokyo, 2000, p. 1.

b. *Documentația care probează convenția de a deferi litigiul TOMAC*

Originalul documentației convenției trebuie înregistrat la Secretariatul TOMAC în momentul completării cererii arbitrale, şi pentru confirmarea convenției arbitrale, cererea va fi acceptată.

c. *Documentația probatorie*

Când documentația probatorie a fost anexată pentru a susține cererea introductivă, probele trebuie numerotate urmând ordinea secțiunilor din cerere (declarația, cauzele acțiunii etc.) şi etichetate ca fiind fie de la reclamant, fie de la pârât. Numărul seturilor de copii care trebuie înregistrat este de 6, la fel ca şi cererea de arbitraj însăşi.

d. *Certificatul care atestă calitatea de reprezentant*

Acesta trebuie înregistrat atunci când partea este o corporație. Şi documentația ce provine de la pârât trebuie înregistrată distinct, cu un set pentru fiecare parte.

e. *Puterea avocatului ca reprezentant*

Când partea este reprezentată de un avocat, pentru a se permite acelei persoane să participe la procesul arbitral, este obligatorie înregistrarea documentelor de învestire cu dreptul de reprezentare.

2. *Cererea de chemare în judecată*

Reclamantul trebuie să trimită următoarele acte secretariatului TOMAC[1]:

a. cererea de chemare în judecată propriu-zisă;

b. un act care să dovedească convenția părților privind soluționarea litigiului în arbitraj la Tokyo;

c. probe, dacă există;

d. dacă o parte este persoană juridică, un act din care să rezulte împuternicirea reprezentanților săi;

e. dacă reclamantul numeşte un avocat, împuternicirea sa din care să rezulte că acționează în numele şi pentru reclamant.

Cererea de chemare în judecată propriu-zisă trebuie să cuprindă:

a. numele şi adresa părților (pentru persoane juridice, adresa sediului principal sau principalul loc de afaceri, numele reprezentanților şi împuternicirile lor);

b. locul arbitrajului;

c. capetele de cerere;

d. situația de fapt care a dat naştere litigiului.

Deşi aceste acte sunt cerute de obicei pentru ca TOMAC să înceapă procedura arbitrală, este posibil ca, motivat, TOMAC să acorde părților permisiunea de a anexa ulterior documentele menționate la lit. c)-e).

Data la care TOMAC acceptă cererea de chemare în judecată va fi considerată a fi data începerii procedurii arbitrale.

3. *Continuarea procedurii*

După ce TOMAC a acceptat începerea procedurii, secretariatul va comunica celeilalte părți copie după cererea de chemare în judecată împreună cu copii după probele anexate şi va solicita pârâtului să trimită întâmpinare şi probe (dacă există) în 21 de zile de la data când a primit actele, cu excepția situației când pârâtul îşi are sediul principal sau locul principal de afaceri într-o altă țară, situație când acest termen va fi mai mare.

---

[1] The Tokyo Maritime Arbitration Comission, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005.

Dacă pârâtul numeşte un avocat, va trimite, anexat la întâmpinare, împuternicirea pentru avocat de a acţiona în numele şi pe seama sa.

După ce pârâtul trimite întâmpinare şi probele către secretariat, acesta va trimite o copie după aceste acte reclamantului, punându-i în vedere în acelaşi timp că, dacă înţelege să răspundă la întâmpinare, să trimită secretariatului o declaraţie suplimentară însoţită de probe, în 14 zile de la data primirii actelor.

După ce declaraţia suplimentară a fost primită, Secretariatul va trimite o copie după declaraţie şi probele.

Procedura se va aplica la fel pentru ulterioare declaraţii suplimentare. Dacă pârâtul doreşte să formuleze o cerere reconvenţională, acesta va urma procedura prevăzută pentru depunerea întâmpinării.

Cererea sa se va soluţiona împreună cu cererea de chemare în judecată a reclamantului.

Reclamantul poate modifica cererea iniţială până la numirea arbitrilor; cererea poate fi modificată şi ulterior, dar numai cu aprobarea completului.

4. *Comunicarea actelor*

Cererea de chemare în judecată, întâmpinarea şi declaraţiile suplimentare vor fi comunicate, de regulă, într-un exemplar original, un duplicat şi patru copii.

Probele anexate vor fi comunicate, de regulă, în şase copii. Totuşi, la solicitarea completului sau a celeilalte părţi, partea căreia i se cere trebuie să dovedească conformitatea copiilor cu originalul.

Actele privind procedura arbitrală se vor comunica fie personal celeilalte părţi sau avocatului său, fie la adresa indicată în cererea de chemare în judecată, la adresa avocatului sau la altă adresă indicată de parte.

§2. Judecata arbitrală

Arbitrajul la Londra

1. *Şedinţa de judecată*

Procedura arbitrajului maritim, spre deosebire de procedura de drept comun, nu este chiar aşa formalistă. Aceasta nu înseamnă, totuşi, că procedura nu are o formă, o structură.

Gradul de formalism este în strânsă legătură cu numărul persoanelor implicate în soluţionarea litigiilor. Astfel, în cazul procedurii de soluţionare numai pe bază de documente, procedură convenită în scris de părţi, şedinţa va fi ţinută de doi arbitri într-un birou, unde vor analiza şi vor soluţiona cazul.

Pe de altă parte, se poate întâmpla şi ca la o şedinţă de judecată să se prezinte trei părţi, fiecare reprezentată de un consilier juridic, un iurisconsult, un avocat şi un avocat stagiar sau un secretar al avocatului.

Pot fi prezenţi la una sau mai multe şedinţe şi martori, precum şi reprezentanţi ai unuia sau mai multor cluburi P&I sau ai societăţilor de asigurare.

În astfel de situaţii, când mai multe persoane sunt prezente, avocaţii sau arbitrii vor alege pentru şedinţă o sală dintr-una din clădirile de birouri din City (Londra).

Având în vedere chiria mare care se practică în această zonă a oraşului, în condiţiile în care audierile pot dura mai mult timp, de obicei avocaţii şi nu arbitrii vor fi cei care suportă cheltuielile cu cazarea (şi chiar şi masa de prânz).

Sala va fi suficient de mare pentru ca toate persoanele ce trebuie să fie prezente să poată încăpea; în plus, trebuie să existe un spaţiu disponibil în caz că se dovedeşte necesar să fie chemate alte persoane în proces, precum şi un spaţiu pentru depozitarea dosarelor care se vor aduna în cazul unor audieri prelungite în timp. Trebuie să existe posibilitatea de a lăsa în sală dosarele, astfel încât securitatea lor să fie asigurată şi noaptea.

Este de dorit să mai existe[1]:

a) un telefon în apropiere;

b) servirea mesei de prânz (respectiv, ceai şi cafea), astfel încât să nu se piardă timp;

c) aranjarea mesei şi a scaunelor în formă de U, astfel încât discuţiile să se poată desfăşura convenabil;

d) una sau mai multe camere lângă sala principală, unde se pot desfăşura discuţii private şi unde se poate lua masa de prânz.

În final trebuie să amintim că în dispunerea acestor facilitaţi pentru audieri, atât arbitrii cât şi avocaţii trebuie să aibă în vedere costul, cost care trebuie să se încadreze în taxa arbitrală ce urmează să fie plătită de părţi în conformitate cu complexitatea soluţionării dosarului.

Absenţa formalismului se extinde şi la ţinuta avocaţilor; astfel, aceştia nu trebuie să poarte roba şi peruca.

Martorii nu trebuie să depună jurământ înainte de declaraţiile făcute. Cu toate acestea, atunci când există o neconcordanţă evidentă între restul probelor şi declaraţia unui martor, fapt ce duce la presupunerea că acest martor în mod deliberat ascunde adevărul, i se va cere să depună jurământ. Desigur, acest jurământ va fi în funcţie de convingerile martorului – religios sau nu, creştin, evreiesc, islamic.

2. *Deliberări*

După terminarea audierilor, arbitrii încep o discuţie asupra problemelor în litigiu. Aceasta va avea loc de obicei în aceeaşi sală, la sfârşitul audierilor, după plecarea celorlalţi participanţi la şedinţă. Se poate ca ei să ajungă imediat la o concluzie, sau se poate ca deliberările să continue după aceea, prin telefon, în scris, prin telex sau fax, sau în persoană.

După ce ajung la o concluzie finală, unul dintre ei va redacta hotărârea, după care o va supune spre aprobare şi celorlalţi.

Dacă în cauză cel care decide este al treilea arbitru sau supraarbitrul, fie pentru că ceilalţi nu convin aspra unui punct de vedere comun, fie pentru că aceasta este decizia părţilor exprimată în convenţia arbitrală, acest arbitru va redacta hotărârea, fără a o mai supune spre aprobare celorlalţi.

Arbitrajul la New York

1. *Participanţii la şedinţă*

Pe lângă părţi şi arbitri, la şedinţa de judecata mai întâlnim şi alte persoane, fiecare având desigur rolul său:

- părţile pot fi reprezentate de avocaţi sau alţi reprezentanţi. Deşi reprezentarea prin avocat nu este obligatorie, atunci când una din părţi este reprezentată prin avocat, este de preferat ca şi cealaltă parte să fie reprezentată;

---

[1] The Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2002.

- o persoană având rol de grefier, care va stenografia discuțiile ce au loc în cadrul ședinței;
- interpreți, la solicitarea unei părți și pe cheltuiala sa;
- alte persoane interesate în soluționarea litigiului;
- martori – aceștia fac declarații pe rând.

Procedura arbitrală se poate desfășura și în absența unei părți, legal citată.

2. *Ședința de judecată*

Audierile au loc de obicei într-o sală de conferințe din biroul unui avocat, în biroul Președintelui sau la sediul Societății de Arbitraj Maritim[1]. În funcție de disponibilitatea arbitrilor, audierile pot avea loc în tot cursul zilei, sau numai la prânz (în timpul *lunch*-ului) sau seara, după orele de lucru.

După ce completul a fost acceptat de către părți, fiecare arbitru va depune jurământul. Dacă arbitrajul se va desfășura fără audieri, arbitrii pot depune jurământul în scris. Jurământul va fi depus și de martori, la cererea completului.

Prima ședință de judecată se va ține la termenul și în locul desemnat de secretar. Acesta va solicita părților sau avocaților să transmită fiecărui membru al completului o declarație prin care să specifice toate părțile implicate în acel litigiu, așa încât arbitrii să hotărască dacă sunt motive de abținere.

Reclamantul va formula o declarație anterioară audierilor privind punctul său de vedere și solicitările sale. La prima ședință, fiecare parte va face o declarație publică privind poziția sa.

Procedura arbitrală se va desfășura astfel încât să fie cât mai apropiată de procedura de drept comun. Deosebirea este aceea că nu se vor aplica regulile privind probațiunea.

Dacă nu este evident care parte este reclamant, acest lucru va fi stabilit de complet. Completul va stabili sarcina probei pentru fiecare parte și dacă reclamantul nu a prezentat suficiente dovezi în sprijinul cererii sale, arbitrii nu vor solicita contraprobe din partea pârâtului decât dacă acesta din urmă a formulat o acțiune reconvențională.

După administrarea probelor, părțile pot conveni să își prezinte concluziile oral, într-o ședință finală, sau în scris.

După prezentarea concluziilor părților, secretarul declară procedura închisă.

Cu toate acestea, este posibil ca arbitrii să repună dosarul pe rol, urmând să fixeze o nouă ședință pentru a clarifica anumite aspecte ale cazului. Repunerea pe rol se poate face din inițiativa arbitrilor sau a uneia din părți, dar numai cu încuviințarea completului.

Spre deosebire de arbitrii de la Londra, arbitrii SAM nu încasează taxe pentru a rezerva date pentru dezbateri.

Totuși, dacă audierea este anulată în ziua în care fiecare audiere a fost programată sau chiar cu câteva zile înainte de data sau datele dezbaterilor programate, un arbitru este în măsură să încaseze o taxă pentru audierea anulată[2].

Completele arbitrale se întrunesc de obicei într-o sală de conferințe a unui birou de avocați, în biroul președintelui de complet sau în biroul Societății Arbitrilor Maritimi

---

[1] The Society of Maritime Arbitrators, SMA ArbitrationRules, New York, 2008.

[2] The Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 2.

(SAM). În funcţie de disponibilitatea completului, dezbaterile pot avea loc pe parcursul întregii zile, numai în timpul prânzului, sau seara, după orele de lucru[1].

La New York arbitrajul se desfăşoară în limba engleză, dar luând în considerare caracterul internaţional al arbitrajului de la New York, mulţi arbitrii cunosc şi sunt chiar vorbitori nativi ai altor limbi străine. Când este nevoie, interpreţi independenţi participă la dezbaterile arbitrale.

3. *Administrarea probelor*

Fiecare parte care intenţionează să prezinte un document în cadrul unei şedinţe, va comunica copii după acel document celeilalte părţi şi arbitrilor cu cel puţin o săptămână înainte de data şedinţei. La fel, se vor identifica cu cel puţin o săptămână înainte alte mijloace de probă ce se intenţionează a fi folosite – spre exemplu, martori.

Probele administrate sunt fie propuse de părţi, fie solicitate de complet. Completul poate solicita administrarea de probe fie din iniţiativa sa, fie la solicitarea celeilalte părţi. Completul va aprecia probele în ceea ce priveşte veridicitatea şi concludenţa lor.

Probele se vor administra în prezenţa arbitrilor şi părţilor, cu excepţia cazurilor când: o parte lipseşte fără un motiv rezonabil, fiind legal citată; o parte nu mai are dreptul de a fi prezentă; sau părţile au agreat de comun acord ca probele să fie administrate în scris, sau în oricare altă formă. Probele se pot administra şi în faţa notarului, urmând ca arbitrii să aprecieze veridicitatea lor.

În cadrul procedurilor arbitrale standard la New York, un grefier (reporter al curţii) este prezent, în mod obişnuit, la dezbateri. Procedura Arbitrală Restrânsă a SAM, care permite o singură audiere, nu impune prezenţa la şedinţă a unui grefier. Dacă părţile doresc o copie în scris a dezbaterilor, pot solicita angajarea unui astfel de reporter[2].

Într-un arbitraj cu trei arbitri, care predomină în SUA, decizia oricăror doi dintre arbitri va constitui hotărârea arbitrală finală.

Arbitrul care nu se conformează, de obicei îşi scrie opinia separată care este anexată hotărârii arbitrale a completului. Cu toate acestea, nu afectează hotărârea luată de majoritate.

Arbitrajul la Paris

Termenii de referinţă (*The Terms of Reference*) devin operativi odată ce au fost semnaţi de către părţi şi de către arbitri sau au fost aprobaţi de către Curte când una din părţi nu a semnat.

După aceasta, tribunalul arbitral va trebui să procedeze la stabilirea elementelor cauzei. Când este încredinţat că părţile au avut o ocazie rezonabilă să-şi susţină cauza, tribunalul arbitral va declara procesul încheiat şi va proceda la pronunţarea unei hotărâri, indicând Secretariatului data aproximativă până la care hotărârea pronunţată va fi înaintată Curţii.

Hotărârea este redată în termen de 6 luni de la data semnării sau aprobării Termenilor de Referinţă, termen limită ce poate fi extins de către Curte.

---

[1] Ibidem.

[2] The Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 2.

1. *Fixarea audierilor*

În cel mai scurt timp posibil, arbitrii vor stabili problemele în litigiu. După ce au studiat actele trimise de părţi, împreună cu probele, arbitrii pot hotărî să audieze părţile, la solicitarea uneia din părţi sau din proprie iniţiativă. De asemenea, arbitrii pot decide să audieze martori, sub jurământ, în prezenţa sau în absenţa părţilor[1].

Arbitrii pot numi unul sau mai mulţi experţi, cărora le vor arăta problemele la care trebuie să răspundă; arbitrii vor primi rapoartele de expertiză şi vor audia experţii sub jurământ în prezenţa sau în absenţa părţilor.

2. *Şedinţa de judecată*

Când arbitrii decid să audieze părţile, vor cita părţile pentru a se prezenta într-un anumit loc şi la o dată anumită, informând şi Secretariatul despre aceasta.

Dacă una din părţi, deşi legal citată, nu se prezintă la termenul de judecată, arbitrii, după ce se vor asigura că procedura de citare a fost legal îndeplinită, vor continua desfăşurarea procesului în absenţa părţii. În acest caz, se va considera că procedura s-a desfăşurat în prezenta părţilor.

Arbitrii decid asupra limbii sau limbilor în care se va desfăşura arbitrajul, ţinând cont de particularităţile cazului şi în special de limba în care a fost scris contractul.

Arbitrii conduc şedinţa de judecată. La şedinţă vor lua parte numai persoanele implicate în proces, nefiind publică. Părţile pot fi reprezentate sau asistate de avocaţi.

Conform art. 11 din Regulile de Procedură Arbitrală ale Curţii de Arbitraj Maritim de la Paris[2], toate pledoariile şi declaraţiile scrise însuşite de părţi, ca şi toate înscrisurile anexate la acestea, vor fi trimise împreună cu o copie după fiecare la Secretariat, celeilalte părţi şi arbitrului.

Când arbitrul nu a fost încă desemnat, copiile înaintate pentru el vor fi trimise la Secretariat care, în conformitate cu prevederile art. 7 alin. (3), le va comunica arbitrului când va fi numit.

Arbitrul trebuie să procedeze în cel mai scurt timp posibil la stabilirea situaţiei de fapt a cauzei. Poate stabili termene. După studierea cererilor scrise ale părţilor şi ale înscrisurilor menţionate, arbitrul va trebui să audieze părţile dacă una din părţi solicită aceste lucruri; dacă o astfel de solicitare nu se face, arbitrul poate decide din oficiu audierea lor.

În plus, arbitrul poate decide să audieze pe orice altă persoană în prezenţa părţilor sau în absenţa lor, cu condiţia să fie citate corespunzător.

Arbitrul poate numi unul sau mai mulţi experţi, să le stabilească punctele de referinţă, să primească rapoartele lor şi/sau să îi audieze în prezenţa părţilor sau în absenţa lor dacă au fost legal citate.

---

[1] În cauza Peterson vs. C&M pe rolul Curţii de Arbitraj Paris s-a ridicat problema dacă tribunalul este competent să judece pretenţiile altor persoane ca entităţi ale C&M care nu au fost numite ca părţi ale contractului. Tribunalul s-a pronunţat asupra problemei jurisdicţiei în sensul că atâta timp cât nu a existat nicio stipulaţie contrară (secţiunea 30 parag. 1 din Lege), instanţa arbitrală poate să soluţioneze şi această chestiune; s-a arătat că identificarea părţilor contractului este un aspect ce ţine de legea fundamentală – lege care creează şi defineşte drepturile (de exemplu Arkansas) – *Arbitration Law Monthly*, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, London, 2004, p. 1.

[2] The International Chamber of Commerce, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008.

Arbitrul poate rezolva litigiul numai pe baza înscrisurilor relevante dacă părţile solicită sau sunt de acord cu aceasta.

3. *Cercetarea judecătorească şi hotărârea arbitrală finală*

După încheierea procedurilor, tribunalul arbitral schiţează o hotărâre care va fi supusă cercetării Curţii. Curtea poate face modificări de formă şi, fără să afecteze libertatea de decizie a tribunalului arbitral, poate atrage atenţia asupra punctelor esenţiale.

În cercetarea proiectului hotărârii, Curtea ia în considerare solicitările legii măsurilor asigurătorii de la locul arbitrajului.

4. *Comunicarea hotărârii*

Odată aprobată de Curte, hotărârea arbitrală este semnată de arbitri. Se consideră că hotărârea este pronunţată în locul arbitrajului la data indicată. Apoi este comunicată părţilor de către Secretariat.

5. *Termenele limită şi durata arbitrajului*

Litigiile sunt un aspect ce trebuie luat în considerare de către strategia corporaţiilor, fie că sunt o sursă de profit, fie de pierderi. Înainte să înceapă arbitrajul CIC, multe companii doresc să cunoască cât timp va dura până când hotărârea arbitrală finală va fi înmânată.

În majoritatea cazurilor, ar fi nereal să se aştepte ca hotărârea finală să fie pronunţată în mai puţin de un an, deşi procedurile arbitrale complexe durează mai puţin de 2 luni şi jumătate. Respectarea termenelor limită este monitorizată îndeaproape de către Curte şi de Secretariat.

Odată ce tribunalul arbitral a fost constituit şi condiţiile financiare sau de altă natură au fost întrunite, două termene limită importante guvernează procedurile actuale: cele două luni amintite acordate pentru transmiterea Termenilor de Referinţă către Curte, urmate de 6 luni pentru comunicarea hotărârii finale. Curtea poate extinde aceste termene limită dacă împrejurările necesită acest lucru.

Curtea supraveghează fiecare cauză prin efectuarea de rapoarte privind progresul soluţionării diferendului, care îi sunt înaintate periodic de către Secretariat.

Suplimentar, sistemul de remunerare a arbitrilor al CIC este conceput să încurajeze prezidarea eficientă a arbitrajului, deoarece arbitrii nu sunt plătiţi cu ora sau cu ziua.

6. *Încheierea procedurilor*

Când tribunalul arbitral este convins că părţile au avut o oportunitate rezonabilă de a-şi susţine cauza, acesta va declara procesul încheiat. După aceea, nu se mai poate formula nicio cerere şi niciun argument, sau propusă vreo probă, ci numai dacă sunt solicitate sau autorizate de către tribunalul arbitral.

Când tribunalul arbitral a declarat încheiat procesul arbitral, acesta va indica Secretariatului data aproximativă până la care proiectul hotărârii arbitrale va fi supus Curţii spre aprobare în conformitate cu art. 27; orice amânare a datei va fi comunicată Secretariatului de către tribunalul arbitral.

7. *Măsurile asigurătorii şi interimare*

Regulile arată că tribunalul arbitral poate dispune măsuri asigurătorii sau interimare. Acest lucru nu va afecta drepturile părţilor, în circumstanţe adecvate, de a se adresa oricărei autorităţi juridice competente pentru a lua astfel de măsuri.

Doar dacă părţile au stabilit astfel, imediat ce dosarul i-a fost comunicat, tribunalul arbitral poate dispune, la cererea unei din părţi, orice măsură interimară şi asigurătorie pe care o va considera necesară.

Tribunalul arbitral poate acorda oricare astfel de măsuri supuse asigurării adecvate, asigurare ce va fi îndeplinită de către partea solicitantă. Oricare astfel de măsuri vor lua forma unui ordin motivat, sau a unei hotărâri, după cum va considera tribunalul arbitral.

Înainte ca dosarul să fie comunicat tribunalului arbitral, şi în anumite circumstanţe chiar şi după, părţile se pot adresa oricărei autorităţi judiciare competente pentru luare de măsuri interimare şi asigurătorii.

Cererea părţii către o astfel de autoritate pentru luarea sau implementarea unor astfel de măsuri dispuse de către tribunalul arbitral nu se va considera ca fiind încălcată sau a se fi renunţat la convenţia arbitrală şi nu va afecta puterile importante rezervate tribunalului arbitral.

Oricare astfel de cerere şi orice măsuri luate de către o autoritate judiciară vor trebui comunicate fără întârziere Secretariatului, care va informa tribunalul arbitral despre aceasta.

Arbitrajul la Tokyo

1. *Şedinţa de judecată*

Tribunalul fixează data, ora şi locul audierilor, notificând părţilor aceste aspecte cu cel puţin şapte zile înainte de data fixată. Dacă una din părţi doreşte schimbarea datei trebuie să anunţe tribunalul şi pe cealaltă parte cu cel puţin trei zile înainte prin prezentarea în scris a motivelor. Tribunalul arbitral poate admite o asemenea cerere de schimbare a termenului pentru motive rezonabile.

Cu ocazia primei zile de audieri tribunalul poate cere părţilor să prezinte probele ce doresc a fi administrate, respectiv înscrisuri, expertize, martori.

Părţile vor informa secretariatul tribunalului arbitral cu privire la numele martorilor, numele reprezentanţilor părţilor în faţa tribunalului arbitral, sau numele experţilor ce trebuie consultaţi în timpul dezbaterilor.

În final, tribunalul arbitral întreabă părţile dacă mai au de audiat martori, experţi sau de depus dovezi cu înscrisuri, iar în cazul în care nu se mai doreşte suplimentarea probatoriului se va trece la pronunţarea concluziilor asupra audierilor; cauza va putea fi redeschisă până la pronunţarea hotărârii în scris, redeschidere ce va fi motivată în caz de necesitate.

Părţile trebuie să se prezinte personal în şedinţă, la data fixată. Pot fi audiate în aceeaşi şedinţă, dar când instanţa consideră necesar, se pot ţine şedinţe în particular cu fiecare parte.

Părţile pot să îşi aducă şi martorii sau experţii la acest termen, pentru a-şi proba cererile. În acest sens, părţile trebuie să comunice secretariatului dinainte numele părţii şi al reprezentantului sau numele martorilor ori experţilor şi conţinutul declaraţiilor pe care urmează să le dea. Dacă una din părţi nu se prezintă în şedinţă, instanţa va judeca în conformitate cu documentele depuse de ea.

Instanţa poate, din proprie iniţiativă, să solicite administrarea oricărei probe, inclusiv proba cu martori, pentru a lamuri anumite aspecte ale cazului.

După ce instanţa întreabă părţile dacă mai sunt de administrat probe, iar părţile răspund că nu, instanţa va pronunţa concluziile şedinţei. Totuşi, instanţa poate repune în termen dosarul dacă consideră necesar.

După cum am observat, desfăşurarea şedinţei arbitrale, sau a audierilor, este mai mult sau mai puţin reglementată în funcţie de sistemul de drept al fiecărei ţări. Cu toate acestea, nu trebuie să scăpăm din vedere scopul audierilor, scop avut în vedere de părţi când au decis să apeleze la hotărârea arbitrală: emiterea unei hotărâri arbitrale.

Arbitrii TOMAC au imunitate civilă în timpul procedurii arbitrale şi al pronunţării hotărârii. Limbile în care se redactează plângerea, apărările (întâmpinarea), declaraţiile suplimentare, audierile şi hotărârea arbitrală vor fi japoneza şi engleza. Părţile care au nevoie de interpret pot apela pe cheltuiala proprie la un traducător autorizat.

Tribunalul poate, fără a examina elementele diferendului, să renunţe la aplicarea arbitrajului sau să ia altfel de asemenea decizii în următoarele cazuri:

1. când s-a descoperit că convenţia arbitrală nu a fost concepută în spiritul legalităţii sau este nulă ori s-a spus că această convenţie a fost anulată;
2. când s-a descoperit că niciuna dintre părţi nu este legal reprezentată sau reprezentantul său nu are împuternicire să acţioneze în numele său;
3. când ambele părţi lipsesc nemotivat la datele fixate pentru audieri;
4. când ambele părţi nu se supun regulilor tribunalului pe care le consideră necesare pentru o bună desfăşurare a procedurilor;
5. când tribunalul găseşte pe reclamant că tergiversează viteza procedurilor (când pârâtul nu a depus o întâmpinare sau o cerere reconvenţională).

După pronunţarea concluziilor asupra audierilor în acord cu Secţiunea 24 – TOMAC Rules – tribunalul va redacta în termen de 30 de zile hotărârea arbitrală. Această perioadă poate fi extinsă pentru motive neprevăzute.

În completul cu mai mulţi arbitri decizia va fi luată cu majoritate de voturi.

Când tribunalul a pronunţat hotărârea, aceasta va fi redactată şi va include toate considerentele în susţinere, va fi semnată şi legalizată prin ştampilă de către arbitri.

Când pentru un motiv neprevăzut un arbitru nu poate semna sau legaliza, acest lucru se va menţiona pe hotărâre.

Când părţile se înţeleg cu privire la rezolvarea amiabilă a disputei, tribunalul, la cererea acestora, va descrie în hotărâre cuprinsul tranzacţiei.

Copiile autentificate ale hotărârii, semnate şi ştampilate, vor fi realizate de secretariatul tribunalului sau de instanţa judecătorească competentă în acord cu Secţiunea 799 (2) din Codul de procedură civilă al Japoniei.

Orice eroare de calcul, eroare de redactare sau eroare materială descoperită în hotărâre înăuntrul termenului de 30 de zile de la încheierea procesului, tribunalul o va putea rectifica.

Hotărârea tribunalului nu va fi publicată până când părţile nu vor comunica obiecţiunile lor.

Capitolul VII
Hotărârea arbitrală

Secțiunea 1. Hotărârea arbitrală – actul final al arbitrajului comercial

§1. Definiție

Litigiul arbitral se încheie prin pronunțarea unei hotărâri arbitrale. Este actul cel mai important din procedura arbitrală întrucât realizează însuşi scopul arbitrajului, acela de a soluționa litigiul prin pronunțarea unei hotărâri care este asimilată, în condițiile legii, cu hotărârea judecătorească.

Fără această asimilare arbitrajul ar fi lipsit de eficacitate, mai mult, şi-ar pierde rațiunea existenței sale. Împreună cu alte atribute, aptitudinea hotărârii arbitrale de a constitui titlu executoriu şi de a fi executată silit întocmai ca şi o hotărâre judecătorească conferă arbitrajului interesul şi expansiunea sa în relațiile comerciale, mai ales în comerțul internațional.

Hotărârea arbitrală finalizează litigiul arbitral, îl sintetizează în aspectele esențiale şi cuprinde dezlegarea lui[1]. Legislația privind arbitrajul, inclusiv cea privind arbitrajul comercial internațional, nu defineşte hotărârea arbitrală.

Ținând seama de dispozițiile legale in materie, cât şi de precizările şi sublinierile doctrinare, hotărârea arbitrală poate fi considerată ca fiind „actul jurisdicțional prin care se finalizează procedura arbitrală". În alți termeni, hotărârea arbitrală este „actul juridic unilateral prin care se pune capăt unui litigiu arbitral".

Expresia *hotărârea arbitrală* este o denumire generică a speciei de act jurisdicțional utilizată atât de acte normative, cât şi de doctrină.

Hotărârea arbitrală este actul jurisdicțional prin care tribunalul arbitral, compus din arbitrii numiți de părți prin convenția arbitrală sau în conformitate cu acea convenție, soluționează cu o anumită procedură, un litigiu arbitral determinat, în drept sau, pe baza acordului expres al părților, în echitate. Hotărârea arbitrală este obligatorie pentru părți în virtutea convenției arbitrale şi, în condițiile legii, este asimilată cu o hotărâre judecătorească definitivă având putere de lucru judecat, fiind, totodată, susceptibilă de a fi executată silit.

Litigiul arbitral supus spre soluționare tribunalului ia sfârşit prin pronunțarea unei hotărâri sau a unei încheieri de finalizare a procedurii arbitrale.

Hotărârea arbitrală reflectă rezultatul întregii activități desfăşurate de către tribunal şi de către părți, din momentul încheierii convenției de arbitraj până la ultimul act de procedură care constă în adoptarea hotărârii.

Sentința arbitrală reprezintă hotărârea prin care tribunalul arbitral se pronunță asupra litigiului cu a cărui soluționare a fost învestit. Sentința arbitrală constituie o sinteză

---

[1] *Georgiana Dănăilă*, Categorii de hotărâri arbitrale, R.D.C. nr. 6/2002, p. 49 şi urm.

a întregii activități desfășurate de completul de arbitri (sau după caz a arbitrului unic) și de părți din momentul perfectării convenției de arbitraj (primul act săvârșit în această direcție) și până la îndeplinirea ultimului act de procedură (care este însăși hotărârea dată de arbitri), reflectând rezultatul procedurii arbitrale în toată complexitatea sa.

Totodată, sentința arbitrală reprezintă scopul final al activității arbitrale: convenția de arbitraj urmărește ca finalitate pronunțarea unei sentințe arbitrale susceptibile de executare în țara unde ar urma să se ceară aducerea la îndeplinire a acesteia în cazul în care ea nu ar fi executată voluntar.

De asemenea, sentința arbitrală reflectă dubla componență a arbitrajului comercial internațional: contractuală și jurisdicțională; din cuprinsul sentinței arbitrale se pot descifra puterile acordate arbitrilor (care diferă în raport de felul arbitrajului), procedura arbitrală și legea aplicabilă ei, dreptul aplicabil fondului litigiului etc.[1]

§2. Natura juridică a hotărârii arbitrale

Nici în această privință nu există o preocupare specială a literaturii de specialitate, admițându-se, în general, că soluția care se dă naturii juridice a arbitrajului (comercial internațional) – natură juridică controversată, înfruntându-se trei teze ori opinii: jurisdicțională, contractualistă și eclectică – trebuie extinsă și la hotărârea arbitrală. Predominantă este teza eclectică, care vede în arbitrajul comercial internațional o activitate de natură contractuală, la plecare (impusă de clauza compromisorie sau de compromis) și de natură jurisdicțională, la terminare, adică la încheiere.

În determinarea naturii juridice a hotărârii arbitrale nu se poate face abstracție de natura arbitrajului în cadrul căruia se dă o astfel de hotărâre. Nu mai puțin însă, nu trebuie confundat întregul cu partea.

Întregul poate reuni acte și fapte juridice cu naturi juridice diferite, ceea ce poate conduce la o anumită natură, care vizează întregul, pe când elementele întregului (adică părțile acestuia) să aibă, fiecare în parte, o anumită natură care să fie diferită de cea a întregului ori a anumitor elemente ale întregului. Într-adevăr, în procedura arbitrală intră: sesizarea arbitrajului (act unilateral), întâmpinarea, administrarea probelor, dezbaterile, deliberarea, renunțarea ori desistarea, tranzacția, hotărârea, exercitarea căii de atac etc.

Chiar dacă izvorul puterii tribunalului arbitral de a soluționa litigiul este convenția părților (act bilateral), manifestarea de voință juridică, de către arbitrul unic ori de către completul arbitral, în sensul finalizării litigiului arbitral, într-un anumit mod, constituie un act juridic unilateral, cu caracter jurisdicțional.

Hotărârea arbitrală este, ca natură juridică, un act jurisdicțional. Ea este distinctă, juridic, de convenția arbitrală.

În doctrina de specialitate s-au conturat diferite opinii în legătură cu natura juridică a hotărârii arbitrale, provocate de însăși natura și caracterul arbitrajului privat.

Astfel, într-o primă opinie, s-a susținut că hotărârea arbitrală este un act jurisdicțional, fiind distinctă, juridic, de convenția arbitrală. Se stipulează astfel că, chiar dacă

---

[1] M. *Costin, S. Deleanu*, Dreptul comerțului internațional, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 214.

izvorul puterii tribunalului arbitral de a soluționa litigiul este convenţia părţilor (act bilateral), manifestarea de voință juridică de către tribunalul unic ori de către completul arbitral, în sensul finalizării litigiului arbitral, într-un anumit mod, constituie un act juridic unilateral, cu caracter jurisdicţional[1].

Într-o a doua ipostază, hotărârea arbitrală este un veritabil act jurisdicţional, provocând aceleaşi efecte ca şi hotărârea judecătorească: dezînvesteşte pe cei care au pronunțat-o; are caracter declarativ; constituie, din punct de vedere probator, înscris autentic; poate fi pusă în executare silită după ce a fost învestită cu formulă executorie; are putere de lucru judecat. În acest fel, hotărârea arbitrală ar urma să fie susceptibilă de exercițiul căilor de atac obişnuite. Pe de altă parte, ea îşi are sursa în convenția arbitrală, părțile recurgând la această procedură şi în considerarea celerității ei, care însă ar presupune amenajarea unor căi de atac de natură să reducă intervalul de timp înăuntrul căruia se desfăşoară procesul respectiv.

Dar nu se poate admite renunțarea la orice cale de atac, având în vedere că, uneori, părțile se angajează într-un arbitraj luând în considerare facilitățile acestuia, fără a cântări suficient garanțiile procesuale de care se privează[2].

Într-o ultimă opinie, care reflectă cel mai bine specificul acestei instituții, hotărârea arbitrală este un act jurisdicțional în care este prezentă componenta contractuală, asimilată prin lege, în privința anumitor efecte, cu hotărârea judecătorească[3].

În concordanță cu teza mixtă, hotărârea arbitrală are, întocmai ca şi arbitrajul, o natură juridică ambivalentă, contractuală şi jurisdicţională.

Nu se poate contesta că hotărârea arbitrală este un act jurisdicțional. Este un act prin care arbitrul „spune cu dreptul" (*iurisdictio*) întocmai ca şi judecătorul. Din momentul pronunțării ei, hotărârea arbitrală intră în puterea lucrului judecat, fără nicio altă formalitate; din momentul comunicării, hotărârea arbitrală are efectele unei hotărâri judecătoreşti definitive; din momentul învestirii, hotărârea arbitrală constituie titlu executoriu şi se execută întocmai ca o hotărâre judecătorească. Între hotărârea arbitrală şi hotărârea judecătorească există şi alte trăsături comune: hotărârea arbitrală se ia în urma deliberării în secret cu participarea tuturor arbitrilor, ea trebuie să fie motivată şi conține în general aceleaşi mențiuni, produce efecte similare.

Spre deosebire de judecător, arbitrul nu are *imperium*, puterea de a ordona executarea hotărârii arbitrale, această putere aparținând exclusiv judecătorului. Hotărârea arbitrală este obligatorie pentru părți întocmai ca un contract. Ea se aduce la îndeplinire de bunăvoie de către partea împotriva căreia s-a pronunțat, neîndeplinirea acestei obligații având semnificația unei încălcări a convenției arbitrale. Numai în plan secund, dacă survine o atare încălcare, se procedează la învestirea hotărârii arbitrale şi la executarea silită.

Hotărârea arbitrală apare ca un act jurisdicțional cu o necesară şi indisolubilă componentă contractuală întrucât sentința nu există decât prin compromis şi drept urmare are aceeaşi natură juridică întocmai ca şi compromisul, care este un contract, un mandat dat arbitrului, de către părți. Iar prin sentința dată, arbitrul nu face decât să execute

---

[1] *Gheorghe Beleiu*, Hotărârea arbitrală şi desființarea ei, R.D.C. nr. 6/1993, p. 14.

[2] *Gabriel Boroi, Dumitru Rădescu*, Codul de procedură civilă – comentat şi adnotat, Ed. All Beck, Bucureşti, 1995, p. 618.

[3] *S. Zilberstein, I. Băcanu*, Desființarea hotărârii arbitrale, Dreptul nr. 10/1996, pp. 29-30.

mandatul sau, cu alte cuvinte, părţile au dat sentinţa prin intermediul arbitrului, mai cu seamă atunci când arbitrul judecă în echitate (*amiabile composition*)[1].

Întregul proces arbitral este configurat de convenţia arbitrală, ori nu este de conceput ca această amprentă să nu se pună şi actului final, care este hotărârea arbitrală.

§3. Caracterele juridice ale hotărârii arbitrale

Distinct de natura juridică a hotărârii arbitrale – aceea de act jurisdicţional, deoarece prin ea se soluţionează un litigiu – se cuvine a evidenţia caracteristicile sale juridice:

- hotărârea arbitrală este *un act juridic*, adică o manifestare de voinţă făcută cu intenţia de a produce efecte juridice; acest caracter juridic deosebeşte hotărârea arbitrală de faptul juridic *stricto sensu*;

- hotărârea arbitrală este *un act juridic unilateral*, întrucât reprezintă manifestarea de voinţă a unui singur participant la procesul arbitral – „tribunalul arbitral" – indiferent că e vorba de „arbitru unic" ori de „completul arbitral"; apreciem că acest caracter al hotărârii se păstrează şi în cazul hotărârii „de expedient" (când se ia act de tranzacţia părţilor), deoarece, în realitate, suntem în prezenţa a două acte juridice: tranzacţia părţilor (care este contract, adică act bilateral al părţilor litigante) şi hotărârea (sentinţa ori încheierea, după caz); după cum se ştie, actele jurisdicţionale, în general, sunt acte unilaterale[2];

- hotărârea arbitrală este *definitivă*; în doctrină, acest caracter este asemuit cu caracterul irevocabil al contractului, în general; din acest caracter decurge o importantă consecinţă pe planul corelaţiei ei cu căile de atac;

- hotărârea arbitrală este *obligatorie*; acest caracter este o continuare ori prelungire a caracterului obligatoriu al convenţiei arbitrale (supusă principiului *pacta sunt servanda*);

- hotărârea arbitrală este *executorie*; precizând acest caracter, Regulile prevăd că ea are valoare de titlu executoriu; acest caracter este o consecinţă logică a caracterului anterior – că este obligatorie (iar nu facultativă).

§4. Hotărâre arbitrală – hotărâre judecătorească

Ca şi în procesul civil dedus în faţa instanţelor judecătoreşti, etapa deliberării şi pronunţării hotărârii arbitrale este precedată de etapa sesizării instanţei şi de aceea a dezbaterilor. Numai că, spre deosebire de procesul civil, litigiul arbitral are la bază convenţia arbitrală şi este judecat de persoane particulare (arbitri).

Ca şi hotărârea judecătorească, hotărârea arbitrală se prezintă, în esenţă, ca un silogism, în care premisa majoră o constituie legea, regulile de drept aplicabile în speţă, premisa minoră o reprezintă faptele care au generat litigiul, iar concluzia este decizia. Aşadar, hotărârea arbitrală nu este expresia voluntarismului arbitrului (*sic volo*), ci un

---

[1] *Tudor Radu Popescu*, Dreptul comerţului internaţional, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 516.

[2] Idem, p. 16.

act decizional rezultat prin aplicarea legii şi a convenţiei arbitrale la situaţia de fapt, stabilită în baza probelor administrate, cu respectarea procedurii arbitrale.

Succesul arbitrajului este condiţionat de calitatea hotărârii arbitrale. O hotărâre arbitrală, temeinică şi legală, precis şi convingător motivată, dată în spiritul dreptăţii şi al promovării intereselor legitime ale părţilor, cu respectarea prescripţiilor procedurale şi a convenţiei arbitrale, este de natură să asigure încrederea în instituţia arbitrajului, ca modalitate complementară a justiţiei statale.

§5. Categorii de hotărâri arbitrale (tipologie)

În arbitraj se pot pronunţa, în principiu, aceleaşi categorii de hotărâri date în prima instanţă ca şi în dreptul comun, cu unele deosebiri.

5.1. Hotărâri arbitrale (sentinţe arbitrale)

Hotărârile arbitrale care rezolvă fondul litigiului se numesc sentinţe. Hotărârile arbitrale premergătoare se numesc încheieri. Hotărârile prin care se rezolvă fondul cauzei în primă instanţă se numesc sentinţe, iar celelalte hotărâri date de instanţă în cursul judecăţii se numesc încheieri.

a. Hotărâri arbitrale integrale sau parţiale

După întinderea conţinutului, al condamnării, hotărârile arbitrale, întocmai ca şi cele judecătoreşti, pot fi:

i) Hotărârile integrale rezolvă litigiul în totalitate, cu alte cuvinte rezolvă toate cererile părţilor fie prin admitere, fie prin admitere parţială, fie prin respingere. Hotărârea integrală nu înseamnă deci admiterea *tale quale* a pretenţiilor (acestea pot fi admise numai în parte sau chiar respinse), ci rezolvarea pretenţiilor în integralitatea lor, aşa cum au fost solicitate prin acţiune, fapt care duce la dezînvestirea instanţei de întreg litigiul.

ii) Dacă pârâtul recunoaşte o parte din pretenţiile reclamantului, instanţa, la cererea acestuia, va da o hotărâre parţială în măsura recunoaşterii.

Pentru a se pronunţa o hotărâre parţială este necesar ca pârâtul să recunoască expres în instanţă o parte din pretenţiile reclamantului, adică să facă o mărturisire judiciară pură şi simplă.

În acest caz, în acelaşi litigiu, se pronunţă două sentinţe: una parţială de „condamnare" în măsura recunoaşterii pretenţiilor reclamantului şi o a doua privind pretenţiile care nu au făcut obiectul primei hotărâri.

b. Hotărâri alternative

După criteriul „condamnării", hotărârile arbitrale, ca şi cele judecătoreşti, pot fi cu o singură „condamnare", prin care pârâtul este obligat la efectuarea unei prestaţii determinate cum ar fi: plata unei sume de bani reprezentând preţul mărfurilor şi/sau plata de dobânzi, penalităţi etc., sau cu condamnare alternativă care prevăd o dublă condamnare, ca spre exemplu, predarea unui bun determinat, iar dacă nu se face predarea într-un anumit termen, obligarea la plata unei sume de bani echivalentă cu valoarea bunului sau, în cazul unei obligaţii de a face, „condamnarea" alternativă poate consta şi în autorizarea reclamantului de a o îndeplini el, pe cheltuiala pârâtului.

c. Hotărâri propriu-zise. Hotărâri provizorii

Sub aspectul duratei acţiunii, hotărârile arbitrale se împart, ca şi hotărârile judecătoreşti, în: a) hotărâri propriu-zise, care rezolvă însuşi fondul litigiului şi au o acțiune (aplicabilitate), de regulă, nelimitată în timp; b) hotărâri provizorii care au un caracter temporar şi prin care se iau măsuri vremelnice în cursul litigiului arbitral, justificate, de regulă, de necesitatea evitării unui prejudiciu pentru una dintre părți.

d. Hotărâri arbitrale de renunțare la judecată sau de renunțare la drept

În arbitraj, ca şi în dreptul comun, reclamantul poate renunța, în virtutea principiului disponibilității, fie la judecată (la acțiune), fie la însuşi la dreptul pretins.

a) Renunțarea la judecată reprezintă un act procedural de dispoziție, prin care reclamantul îşi manifestă expres voința de a nu mai continua procesul început; renunțarea poate fi făcută de parte, personal sau prin mandatar cu procură special, întrucât renunțarea are natura unui act de dispoziție.

În arbitrajul comercial, renunțarea la judecată se realizează printr-un act scris semnat de parte sau de reprezentantul legal. Aceeaşi renunțare se poate face verbal, în şedința tribunalului arbitral de către avocatul părții, cu procură specială în acest sens. Renunțarea la judecată se constată printr-o încheiere arbitrală, supusă controlului jurisdicțional prin acțiunea în anulare.

b) Renunțarea la dreptul pretins în cadrul cererii arbitrale se poate realiza pe tot parcursul judecății litigiului. Drept consecință, tribunalul arbitral va pronunța o hotărâre prin care va respinge acțiunea arbitrală. Prin acelaşi act va hotărî asupra cheltuielilor arbitrale; atunci când nu se solicită cheltuieli de arbitrare, va fi pronunțată o încheiere prin care se ia act de renunțarea la însuşi dreptul pretins şi se va închide procedura arbitrală.

e. Hotărâri arbitrale care consfințesc învoiala părților

Toate clauzele compromisorii prevăd că eventualele diferende ce ar apărea în legătură cu contractul în care sunt inserate vor fi rezolvate pe cale amiabilă, iar daca această cale nu dă rezultat se va recurge la arbitraj.

Prin urmare, prin încheierea convenției arbitrale, părțile înțeleg că regula o constituie rezolvarea diferendelor pe cale amiabilă şi numai în subsidiar sau ca o excepție se va declanşa litigiul arbitral care se finalizează printr-o hotărâre obligatorie pentru ele. Chiar atunci când se recurge la arbitraj, litigiul se desfăşoară într-o atmosferă mai relaxată decât în fața instanțelor judecătoreşti, mai ales în litigiile comerciale unde părțile urmăresc, pe cât posibil, menținerea relațiilor de afaceri.

Tranzacția este un contract prin care părțile termină un proces început sau prevîntâmpină un proces ce poate să se nască. Se poate spune că, atunci când tranzacția intervine în cursul litigiului arbitral, arbitrajul începe printr-un contract (convenția arbitrală) şi se termină tot printr-un contract (judiciar). Învoiala părților se va prezenta în scris şi va alcătui dispozitivul sentinței arbitrale care se va denumi, ca şi în dreptul comun, hotărâre de expedient. Actul scris va fi semnat de părți (care trebuie să aibă capacitatea de a dispune de dreptul lor, deoarece tranzacția implică renunțări reciproce la drepturi) sau de reprezentanții lor legali.

În arbitraj, spre deosebire de dreptul comun, nu se pune în discuție problema căilor de atac împotriva hotărârii de expedient întrucât aceasta este supusă, ca orice hotărâre arbitrală, numai acțiunii în anulare.

f. Hotărâri definitive şi irevocabile. Hotărâri nedefinitive

Hotărârea arbitrală comunicată părţilor are efectele unei hotărâri judecătoreşti definitive. Spre deosebire de hotărârile judecătoreşti care, după cum există sau nu posibilitatea atacării lor cu apel ori recurs, sunt clasificate în hotărâri nedefinitive şi în hotărâri definitive şi irevocabile, hotărârile arbitrale nu pot fi decât definitive şi irevocabile, nu sunt susceptibile nici de apel şi nici de recurs.

g. Hotărâri executorii şi hotărâri neexecutorii

În dreptul comun sunt executorii hotărârile judecătoreşti rămase definitive, pronunţate în acţiuni în realizarea dreptului şi sunt neexecutorii cele pronunţate în acţiuni în constatare (în ceea ce priveşte capătul principal). Hotărârile judecătoreşti pronunţate în primă instanţă, în măsura în care nu beneficiază de execuţie vremelnică, sunt neexecutorii întrucât nu sunt definitive.

Deosebirea esenţială între hotărârea arbitrală şi hotărârea judecătorească constă în aceea că prima, prin enunţarea expresă a legii, este obligatorie. Este o consecinţă evidentă şi necesară a componenţei contractuale a arbitrajului. Prin chiar faptul încheierii convenţiei arbitrale, părţile au înţeles ca hotărârea ce se va pronunţa să fie obligatorie pentru ele ca orice contract. Forţa obligatorie a hotărârii arbitrale decurge din caracterul de lege între părţile contractante a înţelegerii de a opta pentru arbitraj şi de a recunoaşte, implicit sau explicit, obligativitatea îndeplinirii hotărârii arbitrale, forţa obligatorie.

O atare forţă obligatorie nu este enunţată de hotărârea judecătorească. Aceasta nu înseamnă că hotărârea judecătorească nu ar fi obligatorie. Numai că izvorul obligaţiei este altul: în arbitraj acesta este convenţia arbitrală, în justiţia statală, obligativitatea hotărârii îşi are ca izvor legea şi nu este enunţată, fiind subsumată forţei executorii a hotărârii judecătoreşti. Dimpotrivă, enunţarea expresă şi pe primul plan a caracterului obligatoriu al hotărârii arbitrale are consecinţe importante, iar ignorarea sa atrage sancţiuni.

În regulamentele multor instituţii permanente de arbitraj se consideră că faptul de a ignora obligativitatea hotărârii arbitrale este, în principiu, incompatibil cu spiritul care stă la baza arbitrajului ca modalitate, liber consimţită, de soluţionare a litigiilor. Cu alte cuvinte, aceste instituţii, mai ales cele cu caracter asociativ/profesional, consideră că există, pentru partea care a pierdut litigiul, o îndatorire morală şi profesională de a executa în mod voluntar hotărârea arbitrală. Neexecutarea ei de bunăvoie reprezintă o gravă încălcare a unei obligaţii contractuale şi profesionale, o lipsă de loialitate în relaţiile de afaceri. Pentru aceste considerente multe hotărâri arbitrale se execută voluntar.

În caz contrar intervin sancţiuni precum: publicitatea acestei comportări neloiale, înscrierea în „lista neagră" a asociaţiei, boicotarea societăţii comerciale care nu îşi execută angajamentul de executare de bunăvoie, interzicerea unor drepturi asociativ-profesionale etc.

Aşa fiind, în dreptul nostru, hotărârea arbitrală nu este executorie, *proprio vigore*, dar este susceptibilă de executare silită. Numai că arbitrul nu are dreptul să împuternicească şi să ordone agenţilor administrativi şi ai forţei publice să execute silit hotărârea. Acest drept revine numai judecătorului, în virtutea puterii de *imperium* ce i s-a conferit.

h. Hotărâri de declinare a competenței

Tribunalul arbitral își verifică propria sa competență de a soluționa un litigiu și hotărăște în această privință printr-o încheiere care se poate desființa numai prin acțiunea în anulare introdusă împotriva hotărârii arbitrale.

Verificarea propriei competențe înseamnă, în esență, a se constata existența și validitatea convenției arbitrale, inexistența unor cauze de caducitate sau inoperabilitate, sau a se examina dacă litigiul, prin natura sa, este susceptibil a fi soluționat pe calea arbitrajului.

În cazul în care s-a încălcat o condiție sancționată cu nulitatea, precum lipsa formei scrise a convenției arbitrale sau nearătarea în compromis a obiectului litigiului și a numelui arbitrilor sau a modalității de numire a lor, tribunalul arbitral se va declara necompetent.

Tot astfel va proceda în cazul în care convenția arbitrală este caducă ori inoperantă sau dacă litigiul, prin natura sa, nu este arbitrabil.

i. Hotărâri de completare ori de îndreptare a hotărârii arbitrale sau de lămurire a dispozitivului său

a) Dacă prin hotărârea pronunțată tribunalul arbitral a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere, oricare dintre părți poate solicita, în termen de 10 zile de la data primirii hotărârii, completarea ei. Hotărârea de completare se dă cu citarea părților. Ea face parte integrantă din hotărârea arbitrală[1].

b) Greșelile materiale din textul hotărârii arbitrale sau alte greșeli evidente care nu schimbă fondul soluției, precum și greșelile de calcul, pot fi rectificate, la cererea oricăreia dintre părți, formulată în termen de 10 zile de la data primirii hotărârii sau din oficiu, printr-o încheiere de îndreptare.

c) În cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului hotărârii ori dacă acesta cuprinde dispoziții potrivnice, părțile pot cere instanței care a pronunțat hotărârea să lămurească dispozitivul sau să înlăture dispozițiile potrivnice.

5.2. Încheieri arbitrale

Hotărârile arbitrale prin care se rezolvă fondul litigiului arbitral se numesc sentințe arbitrale. Toate celelalte hotărâri date de tribunalul arbitral în cursul arbitrării se numesc încheieri arbitrale.

Sentința arbitrală termină litigiul, încheierea cuprinde măsuri de conducere (instrucție) a litigiului sau pregăteşte terminarea lui.

Dezbaterile arbitrale se consemnează în încheierea de şedință. Orice dispoziție a tribunalului arbitral se consemnează în încheiere şi va fi motivată. Se transpun astfel în procedura arbitrală dispozițiile aplicabile încheierilor pronunțate de instanțele judecătoreşti.

Clasificare

Încheierea de şedință se prezintă ca un proces-verbal în care se consemnează tot ceea ce s-a petrecut în şedință, de la menționarea componenței tribunalului arbitral până la soluționarea unor incidente procedurale sau a unor cereri conexe ale părților.

---

[1] *Monica Ionaş Sălăgean*, Litigiul comercial, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, p. 156.

Încheierile preced sentința arbitrală şi de aceea se mai numesc, în doctrină şi în jurisprudență, încheieri premergătoare. Ele sunt de două feluri: încheieri preparatorii şi încheieri interlocutorii.

Încheierile preparatorii pregătesc darea hotărârii şi nu leagă instanța. Aceasta poate să le modifice sau să le revoce ori de câte ori împrejurările de fapt care au fost avute în vedere la luarea lor se modifică; în arbitraj, sunt încheieri preparatorii: încheierile prin care tribunalul arbitral dispune măsuri asigurătorii şi măsuri vremelnice, ca şi constatarea anumitor împrejurări de fapt sau diverse măsuri de instrucție a litigiului.

Încheierile interlocutorii, spre deosebire de cele preparatorii, leagă instanța, aceasta neputând reveni asupra lor. Asemenea încheieri lasă să se întrevadă rezultatul litigiului sau rezolvă un aspect al său.

La fiecare şedință a tribunalului arbitral se întocmeşte o încheiere, cu excepția cazului în care pronunțarea s-a dat chiar în şedința de dezbatere a litigiului, când conținutul încheierii se preia în sentință arbitrală.

Dacă pronunțarea s-a amânat, pentru ceea ce constituie practicaua sentinței arbitrale se va face trimitere la încheierea şedinței de dezbatere a litigiului.

Conținutul încheierii

S-a apreciat că, sub aspectul conținutului, încheierea „este în mic o hotărâre", ea trebuind să cuprindă toate cele trei părți, anume: *practicaua*, în care se trece compunerea instanței, numele/denumirea părților, prezența la şedință, concluziile părților, probele administrate etc., *motivele* pentru care s-a luat o anumită dispoziție sau s-a rezolvat o cerere incidentă şi *dispozitivul*, cuprinzând dispoziția instanței. Cu alte cuvinte, încheierea trebuie să se prezinte, sub aspectul elementelor componente, ca şi o sentință. Dacă, spre exemplu, prin încheiere se rezolvă un incident procedural sau o altă chestiune litigioasă, soluția trebuie motivată ca şi când s-ar da printr-o sentință.

Calificând încheierea drept hotărâre s-a apreciat că ea trebuie să cuprindă: a) componenta nominală a tribunalului arbitral, locul şi data şedinței arbitrale; b) numele părților, domiciliul sau reşedința lor sau, după caz, denumirea şi sediul, numele reprezentanților părților, precum şi al celorlalte persoane care au participat la dezbaterea litigiului; c) o scurtă descriere a desfăşurării şedinței; d) cererile şi susținerile părților; e) motivele pe care se sprijină măsurile dispuse; f) dispozitivul; g) semnăturile arbitrilor.

Desființarea încheierii

Ca şi sentințele arbitrale, încheierile arbitrale pot fi desființate numai prin acțiunea în anulare. De regulă, încheierea se poate desființa numai prin acțiunea în anulare introdusă împotriva sentinței arbitrale, iar nu înainte şi independent – încheierile prin care s-a întrerupt ori s-a suspendat cursul arbitrajului. În principiu, orice încheiere prin care tribunalul arbitral se dezînvesteşte, cum ar fi o încheiere de închidere a procedurii arbitrale, deşi nu există un text expres, considerăm că poate fi atacată, separat, în termen de 30 de zile de la comunicare, ea substituindu-se sub acest aspect, sentinței arbitrale.

Anumite încheieri arbitrale, în temeiul unor dispoziții exprese ale legii, nu sunt supuse căilor de atac, precum încheierea de numire a arbitrului în caz de neînțelegere între părți şi încheierea de soluționare a cererii de recuzare a arbitrului.

Atunci când legiuitorul a prevăzut că asemenea încheieri nu sunt supuse căilor de atac, a avut în vedere căile de atac de drept comun, şi anume apelul şi recursul, iar nu şi acțiunea în anulare.

În cazul în care legiuitorul a supus o hotărâre arbitrală desființării prin acțiune în anulare, a nominalizat expres această cale, fără a o îngloba în categoria căilor de atac. Nu vedem de ce o încheiere prin care s-a respins în mod nejustificat o cerere de recuzare a unui arbitru nu ar putea să fie desființată în condițiile în care arbitrii trebuie să se bucure de încrederea părților. În dreptul comun, încheierea prin care s-a respins recuzarea se poate ataca odată cu fondul. Considerăm că textul este aplicabil şi în arbitraj.

Secțiunea a 2-a. Specificul hotărârii în arbitrajul comercial internațional

Legislația privind arbitrajul, inclusiv cea privind arbitrajul comercial internațional, nu defineşte hotărârea arbitrală.

§1. Adoptarea hotărârii arbitrale

Atunci când Tribunalul arbitral sau, după caz, arbitrul unic, consideră că toate elementele cauzei în litigiu au fost clarificate: a) declară închisă dezbaterea litigiului; b) au loc deliberările şi c) se pronunță hotărârea.

Hotărârea se adoptă în cazul în care tribunalul soluționează litigiul în fond, admițând integral sau în parte acțiunea şi cererea reconvențională.

Hotărârea arbitrală se adoptă, de asemenea, în cazul în care reclamantul renunță la pretențiile sale. În această situație, desistarea sa are ca obiect dreptul material valorificat prin acțiune.

La cererea părților, Tribunalul arbitral pronunță o hotărâre prin care constată învoiala părților. Hotărârea are ca obiect – într-o asemenea situație – înțelegerea survenită între părți privind stingerea litigiului respectiv.

Tribunalul arbitral soluționează litigiul în baza contractului principal şi a normelor de drept aplicabile, ținând seama – când este cazul – şi de uzanțele comerciale.

Tribunalul va decide *ex aequo et bono* ori într-o formulă amiabilă numai dacă părțile l-au autorizat expres să procedeze în acest fel.

În litigiile rezolvate în complet de trei membri, sentința se adoptă cu majoritate de voturi. Votul supraarbitrului are putere juridică egală cu votul fiecăruia din ceilalți membri ai completului de arbitri, dar el se va exprima după ce vor fi exprimate voturile celorlalți arbitri.

Tribunalul arbitral poate decide redeschiderea dezbaterilor şi repunerea litigiului pe rol ori de câte ori în cadrul deliberării, dar mai înainte de pronunțarea sentinței, completul de arbitraj găseşte ca necesare noi lămuriri. Repunerea litigiului pe rol comportă dezbateri suplimentare şi de aceea se va stabili un nou termen de arbitrare, cu citarea părților. Litigiul nu va fi repus pe rol dacă sunt necesare numai anumite lămuriri sau

explicații ale unei din părți cu referire la înscrisurile sau faptele consemnate în dosar, ce au format obiectul dezbaterilor în contradictoriu.

Deliberarea se finalizează prin întocmirea dispozitivului sentinței arbitrale. Acesta se citeşte părților, iar în cazul lipsei lor, li se comunică în scris.

Dispozitivul trebuie semnat de toți membrii completului de arbitri, precum şi de asistentul arbitral. Dacă opinia unui arbitru rămâne minoritară, ea va fi trecută în dispozitiv cu motivarea sa proprie; situația este identică şi atunci când opinia supraarbitrului este minoritară (opiniile celorlalți doi arbitri fiind convergente), în sensul că opinia acestuia va fi menționată ca orice opinie separată, iar sentința se va potrivi opiniei concordante a celor doi arbitri.

§2. Deliberarea arbitrilor

În litigiul arbitral, faza dezbaterilor, odată închisă, este urmată ca şi în dreptul comun de faza deliberării în secret (pronunțarea trebuie să fie precedată de deliberarea în secret cu participarea tuturor arbitrilor în persoană, consemnându-se în hotărâre această participare).

După ce tribunalul arbitral va considera că toate împrejurările cauzei sunt suficient lămurite, închide dezbaterile trecând la deliberare şi luarea hotărârii în şedință secretă, cu participarea tuturor arbitrilor în persoană, consemnându-se în hotărâre această participare.

Deliberarea este secretă. Aceasta înseamnă că nicio persoană în afară de arbitrii care au compus tribunalul arbitral nu poate participa, sub nicio formă şi în niciun caz, la deliberare. De regulă, arbitrii deliberează într-o cameră separată, cu uşile închise. Asistentul arbitral nu participă la deliberare. El poate fi chemat mai înainte de începerea deliberării propriu-zise pentru a referi dacă a intervenit ceva nou în dosar, precum depunerea de note scrise sau vreo cerere de amânare a pronunțării, după care va părăsi camera de chibzuire.

Secretul deliberării mai înseamnă că nimic din ceea ce s-a discutat în cadrul deliberării nu poate fi divulgat nici față de alți arbitrii sau de asistentul arbitral şi cu atât mai puțin față de părți, de avocați sau de alte persoane.

Deliberarea în secret este de natură să asigure independența arbitrului, ferirea de orice influență exterioară, de suspiciuni, de reticențe, de resentimentele părții împotriva căreia şi-a spus opinia. Se consideră că deliberarea în secret reprezintă o componentă a dreptului la apărare.

În arbitrajul internațional există însă tendința de a liberaliza dezbaterea arbitrilor în sensul de a nu se cere prezența lor fizică şi concomitentă, ci de a permite deliberarea la distanță, efectuată prin mijloacele moderne de comunicare (telefon, telex, e-mail, internet etc.), evitându-se astfel deplasări costisitoare şi dificultățile inerente punerii de acord asupra datei întâlnirii arbitrilor.

În arbitraj, abținerea la vot poate însemna încălcarea misiunii pe care arbitrul a acceptat-o cu consecința atragerii răspunderii lui.

Participarea în persoană nu semnifică prezența fizică, ci interdicția substituirii arbitrului prin altă persoană, a delegării îndatoririi sale de a participa personal la delibe-

rare. Participarea în persoană la deliberare se poate realiza chiar şi fără prezența fizică, de exemplu printr-o convorbire telefonică.

Este evident că deliberarea în prezența fizică şi concomitentă a tuturor arbitrilor răspunde mai bine scopului deliberării prin contemporaneitatea discutării şi confruntării argumentelor şi opiniilor fiecărui arbitru, prin salvgardarea mai certă a secretului deliberării, precum şi prin întocmirea şi semnarea pe loc a dispozitivului.

Nu se poate contesta că această cerință riguroasă prezintă dezavantajul unei alte şedințe arbitrale, deci a unei deplasări suplimentare care, atunci când arbitrii domiciliază în localități diferite şi, mai ales, în țări diferite, înseamnă timp şi costuri suplimentare. Pe de altă parte, prezența fizică apare inutilă în condițiile comunicărilor electronice.

Se poate considera că deliberarea în prezență fizică şi concomitentă a arbitrilor trebuie să constituie regula. Acceptarea misiunii de arbitru implică acceptarea ducerii ei la capăt cu toată exigența, fără a precupeți eforturile. Nu excludem însă posibilitatea ca, în unele cazuri, atunci când în cursul dezbaterilor sau la închiderea lor, arbitrii au făcut un schimb de păreri cu privire la soluția litigiului, deliberarea să se facă fără prezența fizică şi concomitentă a tuturor arbitrilor, prin mijloacele moderne de comunicare. Totuşi, o atare deliberare la distanță nu este recomandabilă în litigiile complexe şi în cazul unor opinii preliminare divergente şi categorice, cum se întâmplă uneori, când arbitrul se consideră avocatul părții care l-a ales.

La deliberare iau parte arbitrii care au participat la dezbateri. O indiscreție legată de deliberare reprezintă o gravă încălcare a legii şi a deontologiei profesionale.

Deliberarea în secret cu participarea tuturor arbitrilor în persoană este impusă de o regulă cu caracter imperativ şi ca atare încălcarea ei poate atrage desființarea.

Lipsa consemnării în hotărâre a acestei participări nu atrage anularea hotărârii arbitrale atunci când participarea rezultă din alte elemente ale hotărârii cum ar fi indicarea componenței tribunalului arbitral şi semnarea dispozitivului de către toți arbitrii. Este însă recomandabil să se menționeze expres în hotărâre, în chiar formularea legii, participarea tuturor arbitrilor în persoană.

Dacă, mai înainte de deliberarea în secret, un arbitru şi-a spus opinia, acest fapt poate atrage recuzarea lui. Dacă o atare divulgare intervine după deliberarea în secret, ea nu are efect asupra validității hotărârii, dar reprezintă o încălcare a obligației de confidențialitate a litigiului care poate atrage răspunderea arbitrului.

§3. Pronunțarea hotărârii

După închiderea dezbaterilor, arbitrii deliberează în secret, consemnându-se în hotărâre participarea tuturor arbitrilor în persoană. Dacă pronunțarea nu se poate face la termenul când a avut loc judecata, se poate amâna, sub condiția încadrării în termenul arbitrajului.

Dacă părțile nu au prevăzut altfel, tribunalul arbitral trebuie să pronunțe hotărârea în termenul prevăzut de regulamentul de arbitraj (de exemplu, de cel mult 5 luni de la data constituirii sale). Acest termen se suspendă pe timpul judecării unei cereri de recuzare sau a oricărei alte cereri incidente adresate instanței competente.

Pe de altă parte, părțile pot consimți în scris la prelungirea termenului arbitrajului; pentru motive temeinice, o prelungire de cel mult două luni poate fi dispusă de tribunalul arbitral, iar prelungirea se produce de drept cu două luni în cazul decesului uneia din părți sau atunci când tribunalul arbitral este compus dintr-un număr cu soț de arbitri şi aceştia nu se înțeleg asupra soluției, astfel încât este necesară numirea unui supraarbitru. În orice caz, trecerea termenului nu poate constitui un motiv de caducitate a arbitrajului, afară de cazul în care una dintre părți a notificat celeilalte părți şi tribunalului arbitral, până la primul termen de înfățişare, că înțelege să invoce caducitatea[1].

În principiu, tribunalul arbitral soluționează litigiul în temeiul contractului principal şi al normelor de drept aplicabile, ținând seama când este cazul şi de uzanțele comerciale, dar, pe baza acordului expres al părților, el poate soluționa litigiul şi în echitate.

3.1. Întocmirea dispozitivului

Dispozitivul hotărârii cuprinde soluția dată litigiului. Prin dispozitiv trebuie rezolvate toate cererile părților. Lipsa dispozitivului – parte componentă a hotărârii arbitrale – atrage desființarea acesteia.

În practică se întocmeşte direct dispozitivul cu toate elementele acestuia (numele părților, sediul/domiciliul, soluția, condamnarea etc.), scris pe o filă separată; după ce este semnat de toți arbitrii şi de asistentul arbitral, dispozitivul se îndosariază. Sunt situații când proiectul de hotărâre arbitrală, prezentat în cadrul deliberării, este însuşit şi semnat de toți arbitrii. În acest caz, întocmirea separată a dispozitivului nu mai este obligatorie. Chiar şi în asemenea situații se întocmeşte dispozitivul separat.

Fiecare capăt de cerere trebuie să-şi găsească soluția în dispozitiv, iar suportul în considerente.

3.2. Redactarea hotărârii arbitrale

Hotărârea arbitrală se redactează în scris şi trebuie comunicată părților în termenul regulamentar de la data pronunțării. Acest termen nu este un termen de decădere, dar trebuie respectat pentru asigurarea celerității arbitrajului. Depăşirea lui poate atrage răspunderea arbitrilor.

Hotărârea se redactează de obicei de către supraarbitru şi se definitivează împreună cu arbitrii care au intrat în componența tribunalului arbitral, ea considerându-se opera comună a lor. Sub aspect tehnic, hotărârea arbitrală este compusă din trei părți: practicaua (partea expozitivă), motivarea (considerentele) şi dispozitivul, fiecare având un cuprins similar cu al unei hotărâri judecătoreşti.

Dispozitivul este adus la cunoştința părților, la solicitarea lor, oral, prin asistentul arbitral. Dacă pronunțarea se face pe loc şi părțile (sau una dintre ele) sunt prezente, dispozitivul li se aduce la cunoştință, oral, de către supraarbitru. Dispozitivul se comunică în scris la cererea părților.

Dacă dispozitivul cuprinde greşeli materiale sau dacă instanța arbitrală a omis a se pronunța asupra unui capăt de cerere ori în situația în care sunt necesare lămuriri cu

---

[1] *V.M. Ciobanu*, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. II, Bucureşti, Ed. Național, 1997, p. 608.

privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului hotărârii arbitrale, părțile pot cere arbitrilor care au pronunțat această hotărâre să îndrepte erorile materiale, să completeze sau să lămurească conținutul dispozitivului.

§4. Forma şi cuprinsul hotărârii arbitrale

4.1. Forma hotărârii arbitrale

Hotărârea arbitrală se redactează în scris. O hotărâre judecătorească sau arbitrală nu există cât timp nu a luat formă scrisă. Forma scrisă a hotărârii arbitrale se impune pentru multiple raţiuni: pentru conservarea ei, pentru comunicarea către părţi şi cunoaşterea motivelor pe care se întemeiază soluţia, pentru exercitarea controlului judecătoresc şi pentru punerea în executare a hotărârii arbitrale[1].

Natura cerinței formei scrise a hotărârii arbitrale este impusă *ad solemnitatem*, iar, în cazul nerespectării ei, intervine sancțiunea nulității absolute.

4.2. Cuprinsul hotărârii arbitrale

Hotărârea arbitrală are următorul conținut: 1. competența nominală a Tribunalului arbitral; numele asistentului arbitral; locul şi data pronunțării hotărârii; 2. numele părților, domiciliul lor sau reşedința lor, ori – după caz – denumirea şi sediul, precum şi numele reprezentanților părților şi ale celorlalte persoane care au luat parte la dezbaterea litigiului; 3. menționarea convenției arbitrale pe baza căreia s-a procedat la arbitraj; 4. obiectul litigiului şi susținerile pe scurt ale părților; 5. motivele de fapt şi de drept ale hotărârii; 6. dispozitivul; 7. semnăturile tuturor arbitrilor şi a asistentului arbitral.

4.3. Comunicarea hotărârii. Îndreptarea, completarea şi executarea hotărârii arbitrale

Hotărârea arbitrală se comunică părților în termen de cel mult o lună de la data pronunțării ei, iar odată comunicată are efectele unei hotărâri judecătoreşti definitive.

Dacă prin hotărârea pronunțată tribunalul arbitral a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere, oricare dintre părți poate solicita completarea ei, hotărârea de completare urmând să fie dată cu citarea părților.

Dacă este vorba de greşeli materiale sau de alte greşeli care nu schimbă fondul soluției, precum şi de greşeli de calcul, tribunalul le poate rectifica, la cererea oricăreia dintre părți formulată în termenul prevăzut pentru cererea de completare sau din oficiu, printr-o încheiere de îndreptare. Hotărârea de completare sau încheierea de îndreptare fac parte integrantă din hotărârea arbitrală, iar pentru cheltuielile legate de pronunțarea lor nu pot fi obligate părțile.

---

[1] *Giorgiana Dănăilă*, Deliberarea arbitrilor. Luarea hotărârii arbitrale. Forma, cuprinsul şi efectele sale, R.D.C. nr. 7-8/2002, p. 150.

§5. Efectele hotărârii arbitrale internaționale

Hotărârea arbitrală produce, în general, efecte similare cu cele ale hotărârii judecătoreşti, cu unele particularități determinate de natura juridică a arbitrajului. Rezultă că hotărârea arbitrală are următoarele efecte:

Obligativitatea hotărârii arbitrale. Hotărârea arbitrală este obligatorie în sensul că ea trebuie adusă la îndeplinire de bunăvoie de către partea împotriva căreia s-a pronunțat, de îndată sau în termenul arătat în hotărâre[1].

Obligativitatea hotărârii arbitrale este un efect inexorabil al componenței contractuale a arbitrajului. Prin chiar faptul încheierii convenției arbitrale, părțile au înțeles ca hotărârea ce se va pronunța să fie obligatorie pentru ele ca orice contract.

Forța obligatorie a hotărârii arbitrale decurge din caracterul de lege între părțile contractante a înțelegerii de a opta pentru arbitraj şi de a recunoaşte obligativitatea îndeplinirii hotărârii arbitrale. Încălcarea acestei obligații atrage sancțiuni specifice arbitrajului.

Dezînvestirea tribunalului arbitral. După cum cererea de chemare în judecată învesteşte instanța judecătorească cu soluționarea procesului, tot astfel cererea de arbitrare învesteşte tribunalul arbitral cu soluționarea litigiului.

Cererea de arbitrare învesteşte tribunalul arbitral pe data constituirii sale. Hotărârea arbitrală dezînvesteşte tribunalul arbitral pe data pronunțării ei.

Puterea de lucru judecat. Este efectul principal al hotărârii judecătoreşti definitive. Puterea lucrului judecat are la bază două reguli fundamentale: o cerere nu poate fi judecată în mod definitiv decât o singură dată; soluția cuprinsă în hotărâre este prezumată a exprima adevărul şi nu trebuie să fie contrazisă de o altă hotărâre.

Pentru ca o hotărâre definitivă să poată fi opusă cu putere de lucru judecat într-o nouă acțiune, este necesar să existe între prima acțiune şi cea de a doua triplă identitate de elemente: aceleaşi părți, în aceeaşi calitate, acelaşi obiect şi aceeaşi cauză (temei juridic).

Excepția puterii lucrului judecat poate fi ridicată atât în fața instanțelor judecătoreşti cât şi în fața tribunalelor arbitrale.

Acest efect este limitat de principiul inopozabilității față de terți, hotărârea arbitrală neproducând efecte decât între părțile la convenția arbitrală.

Puterea lucrului judecat a sentinței arbitrale este de ordin privat şi nu de ordine publică, atât în dreptul intern cât şi în dreptul internațional privat. Aceasta înseamnă că partea interesată poate renunța la beneficiul puterii lucrului judecat.

Forța executorie a hotărârii arbitrale. Întregul proces arbitral este configurat de convenția arbitrală şi este de neconceput ca această amprentă să nu se pună şi actului final, care este hotărârea arbitrală.

De altfel, acest specific nu a scăpat legiuitorului care nu pune deplin semn de egalitate între hotărârea judecătorească şi hotărârea arbitrală. În măsura în care hotărârea arbitrală nu a fost executată de bunăvoie, ea se învesteşte cu formulă executorie, constituind titlu executoriu ce se execută silit, întocmai ca şi o hotărâre judecătorească.

Spre deosebire de hotărârea judecătorească definitivă care, de regulă, este executorie prin ea însăşi, *proprio vigore*, hotărârea arbitrală devine executorie numai după învestirea ei cu formulă executorie de către instanța judecătorească.

---

[1] *G. Dănăilă*, op. cit., p. 159.

Se poate spune că în hotărârea judecătorească forța executorie este consubstanțială. Ea devine operantă prin învestirea cu formulă executorie.

În hotărârea arbitrală forța executorie nu există, este o simplă virtualitate, ceea ce există este obligația debitorului de a aduce la îndeplinire decizia arbitrală de bunăvoie.

Până la învestirea cu formulă executorie hotărârea arbitrală este un act jurisdicțional cu valoare de înscris privat. Componența jurisdicțională a hotărârii arbitrale îi dă însă o valoare mult mai mare decât a unui simplu înscris privat, precum un contract.

Forța probantă a hotărârii arbitrale nu poate fi contestată.

În opinia unor autori francezi, sentința arbitrală are forța probantă a unui act autentic prin asimilarea ei cu hotărârea judecătorească. Caracterul autentic își găsește însă sursa în convenția arbitrală și nu poate privi decât părțile[1].

Aceeași doctrină recunoaște hotărârii arbitrale forța probantă unui act autentic pentru constatările personale ale arbitrului în măsura în care sunt făcute în temeiul și cu privire la obiectul convenției arbitrale, adică în sfera atribuțiilor lor.

Se recunoaște astfel forța autentică constatării prorogării termenului arbitrajului convenit de părți, în fața arbitrului și, de asemenea, pentru constatările privind desfășurarea procedurii arbitrale[2].

Față de terți în litigiul arbitral, hotărârea arbitrală nu produce efecte, în afară de cazul în care ar fi beneficiarii unei stipulații pentru altul în virtutea convenției arbitrale.

Efectul declarativ. Hotărârea arbitrală are efect declarativ în sensul că dreptul recunoscut prin hotărâre se consideră a fi preexistent hotărârii, care numai îl constată.

Prescripția. Hotărârea arbitrală, odată pronunțată, face ca orice prescripție privitoare la dreptul la acțiune să fie înlocuită prin prescripția dreptului de a cere executarea silită a hotărârii: dacă debitorul nu aduce la îndeplinire hotărârea de bunăvoie, creditorul trebuie să aibă diligența de a cere învestirea hotărârii cu formulă executorie[3].

§6. Executarea hotărârilor arbitrale

6.1. Executarea voluntară a hotărârilor arbitrale

Executarea hotărârii arbitrale înseamnă a da satisfacție reclamantului care a declanșat acțiunea de soluționare a litigiului, ca urmare a faptului că nu s-a ajuns la o rezolvare, pe cale amiabilă.

Hotărârile arbitrale se aduc la îndeplinire de bunăvoie de către părțile în cauză. Ele se execută imediat sau în termenul arătat în hotărâre. Se evită astfel, pierderile de timp și unele situații defavorabile.

Împotriva părții care refuză să execute o hotărâre arbitrală pot fi luate sancțiuni morale, pecuniare sau disciplinare. Sancțiunile se aplică de organizațiile profesionale și au un rol preventiv. Partea refractară trebuie informată despre existența unei cereri de sancționare.

---

1 *Ch. Gavalda, Claude Lucas de Leyssac*, L'arbitrage, Ed. Dalloz, Paris, 1993.

2 *G. Dănăilă*, op. cit., p. 163.

3 Idem, p. 164.

Principalele sancțiuni de care dispun organizațiile profesionale sunt următoarele: publicarea numelui comerciantului sau firmei care nu respectă hotărârea dată împotriva sa; depunerea unei garanții la intrarea în asociația profesională sau a unei proviziuni pentru acoperirea cheltuielilor de arbitraj; interzicerea accesului la anumite burse sau piețe; interdicția de a se adresa arbitrajului; suspendarea sau excluderea din asociația profesională.

În cazul în care hotărârea arbitrală este totuşi executată, sancțiunea luată poate fi revocată[1].

În practica raporturilor de comerț internațional s-a constatat că părțile, în multe cazuri, precizează – chiar în convenția de arbitraj a contractului lor – că hotărârea arbitrală care va interveni va fi obligatorie şi se va executa de bunăvoie. Aşa se explică faptul că, în multe situații, părțile precizează că vor renunța la căile de atac, privind hotărârea respectivă.

Reflectând aceste evoluții din raporturile juridice de comerț internațional, multe contracte-tip conțin – în cadrul clauzei compromisorii – o dispoziție în sensul că hotărârea arbitrală care va interveni va fi obligatorie şi se va executa de bunăvoie (voluntar).

6.2. Executarea silită a hotărârilor arbitrale

Hotărârile arbitrale se execută de către partea în cauză în mod voluntar. Dacă există însă o opunere, partea interesată va recurge la executarea silită. Pentru a fi executată în țară, hotărârea trebuie învestită cu formulă executorie. Procedura de executare este aceeaşi ca la hotărârile definitive ale instanțelor judecătoreşti.

Instanța judecătorească competentă realizează această învestire pur şi simplu formal în camera de consiliu şi fără citarea părților, legal ea neavând căderea să verifice temeinicia şi legalitatea hotărârii arbitrale, iar „îndoielile cu privire la regularitatea hotărârii arbitrale" constituie un termen general şi uneori poate fi subiectiv ori şicanator[2].

§7. Desființarea hotărârii arbitrale

7.1. Acțiunea în anulare – cale de atac împotriva hotărârii arbitrale

Hotărârea arbitrală poate fi desființată numai prin acțiune în anulare pentru motive limitativ prevăzute de regulamente. Motivele de desființare asigură un control judecătoresc asupra hotărârii arbitrale.

Deşi hotărârea arbitrală comunicată părților are efectele unei hotărâri judecătoreşti definitive, pornind de la competența contractuală a judecății arbitrale, legea instituie un regim special pentru desființarea ei.

Mai mult, legea interzice părților de a renunța cu anticipație, prin convenția arbitrală, la folosirea acestei acțiuni. Renunțarea poate interveni numai după pronunțarea hotărârii.

---

[1] *I. Macovei*, op. cit., p. 398.

[2] *Ioan Ispas*, Necesitatea perfecționării legislației civile referitoare la arbitraj, R.D.C. nr. 11/1999, p. 36.

Numai hotărârea arbitrală *națională* este supusă controlului exercitat prin acțiunea în anulare. Hotărârea arbitrală *străină* este supusă procedurii recunoașterii și executării reglementate de raporturile de drept internațional privat.

7.2. Natura juridică a acțiunii în anulare a hotărârii arbitrale

Deși hotărârea arbitrală comunicată părților are efectele unei hotărâri judecătorești definitive, cu toate acestea, pornind de la competența contractuala a judecății arbitrale, legea instituie un regim special pentru desființarea ei, anume numai pe calea unei acțiuni în anulare și doar pentru motive specifice. Mai mult, legea interzice părților de a renunța cu anticipație, prin convenția arbitrală, la folosirea acestei acțiuni. Renunțarea se poate face numai după pronunțarea hotărârii.

Față de natura dualistă a arbitrajului, nimic nu se opune, pe plan teoretic, ca desființarea hotărârii arbitrale să se facă fie pe căile de atac judiciare, specifice hotărârilor judecătorești, fie prin acțiunea în anulare, specifică contractelor.

În legătură cu natura juridică a acțiunii în anulare a hotărârii arbitrale, în doctrină s-au conturat mai multe opinii.

Într-o primă opinie, s-a considerat că acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale este o cale de atac civilă, autonomă și extraordinară. Este o cale de atac civilă, autonomă, întrucât nu se subsumează recursului, având o reglementare proprie (cu diferențe față de recurs sub mai multe aspecte – competență, termen de exercitare, căi de atac). De asemenea, este o cale de atac extraordinară cu înlăturarea apelului și recursului.

Desigur, acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale mai trebuie calificată drept o cale de atac de control judecătoresc, de reformare.

Prin control judiciar se înțelege, în general, dreptul și obligația pe care le au, în cadrul unui sistem judiciar, instanțele judecătorești superioare de a verifica, în condițiile și cu procedura stabilită de lege, legalitatea și temeinicia hotărârilor pronunțate de instanțele judecătorești inferioare lor și de a reforma sau modifica acele hotărâri dacă sunt greșite și de a le confirma pe cele ce sunt legale și temeinice. În rezumat, este controlul exercitat de instanțele superioare asupra actelor de jurisdicție ale instanțelor inferioare, aplicare a principiului ierarhizării instanțelor[1].

Acțiunea în anularea hotărârii arbitrale poate fi încadrată într-o altă instituție, aceea de control judecătoresc, ce are un caracter eterogen, permițând instanțelor judecătorești să verifice legalitatea unor acte judiciare emanând de la organe jurisdicționale sau administrative.

Hotărârile judecătorești sunt supuse controlului judiciar, prin mijlocirea căilor de atac judiciare, iar hotărârile arbitrale sunt supuse controlului judecătoresc, prin mijlocirea căii de desființare realizată prin acțiunea în anulare.

Într-o altă opinie[2], acțiunea în anularea unei hotărâri arbitrale are o natură juridică mixtă – jurisdicțională și contractuală – prin care se realizează controlul judecătoresc asupra hotărârii arbitrale. Ea nu este o simplă acțiune în anularea unei convenții, din care lipsește orice componentă jurisdicțională, dar nici cale de atac împotriva unui act exclusiv jurisdicțional.

---

[1] *Georgiana Dănăilă*, Acțiunea în anulare împotriva hotărârii arbitrale, R.D.C. nr. 9/2000, p. 55.

[2] *S. Zilberstein, I. Băcanu*, Desființarea hotărârii arbitrale, Dreptul nr. 10/1996, p. 31.

Este un mijloc procedural specific de desființare a unei hotărâri arbitrale potrivit cu particularitățile procedurii arbitrale, având o serie de caracteristici proprii.

Trebuie să se considere că acțiunea în anulare constituie calea unică de atac ce se poate exercita împotriva hotărârii arbitrate, având conținut și efecte similare căii de atac a recursului împotriva hotărârilor judecătorești.

Natura juridică a acestei căi de atac este determinată tocmai de caracterul definitiv al hotărârii arbitrale, care nu este susceptibilă de a fi atacată cu apel și poate fi pusă în executare silită. Cum, în procedura de drept comun, o astfel de hotărâre poate fi atacată numai cu recurs, este evident că și acțiunea în anulare constituie o cale de atac având caracteristicile asemănătoare recursului, dar cu unele particularități ce decurg din motivele ce pot fi invocate în sprijinul acesteia, care, cu toată similitudinea de reglementare, nu sunt totuși identice cu motivele de casare din materia recursului.

Așa fiind, acțiunea în anularea hotărârii arbitrale nu poate fi încadrată în sistemul căilor de atac de reformare prin care se realizează controlul judiciar. Este vorba de această dată de o altă instituție, anume aceea a controlului judecătoresc care nu trebuie confundat cu controlul judiciar.

Controlul judecătoresc are caracter eterogen, permițând instanțelor judecătorești să verifice legalitatea unor acte emanând de la organe jurisdicționale sau administrative, dar, în toate cazurile, din afara sistemului judiciar.

Există, desigur, unele interferențe și similitudini cu căile de atac judiciare, chiar și unele motive comune. Dar acestea nu pot schimba natura juridică a acțiunii în anularea unei hotărâri arbitrale, altfel cum a fost configurată mai înainte.

Caracterul judecății în cazul sesizării instanței competente cu o acțiune în anularea hotărârii arbitrale

Judecata ce are loc pentru soluționarea acțiunii în anulare este o judecată de primă instanță. Acest caracter rezultă din întreaga economie a noii reglementări a arbitrajului și îndeosebi din accentuarea laturii contractuale în toate fazele de desfășurare a litigiului arbitral, de la convenția arbitrală la sentința arbitrală inclusiv.

7.3. Motivele de desființare a hotărârii arbitrale

Acțiunea în anulare constituie o cale de control judecătoresc asupra hotărârii arbitrale cu două obiective bine determinate, și anume: conformitatea hotărârii arbitrale cu convenția arbitrală, precum și respectarea principiilor fundamentale ale procesului arbitral.

Niciunul dintre motivele care evidențiază caracterul complex al acțiunii în anulare nu privește controlul legalității și temeiniciei hotărârii arbitrale sub aspectul soluționării fondului litigiului arbitral.

Hotărârea arbitrală poate fi desființată numai prin acțiune în anulare pentru unul din următoarele motive, expres și limitativ prevăzute de lege:

a) Litigiul nu era susceptibil de soluționare pe calea arbitrajului, altfel spus desființarea litigiilor arbitrabile se face după natura lor. Sunt arbitrabile numai litigiile patrimoniale, cu excepția celor netranzacționabile, a litigiilor care privesc drepturi asupra cărora legea nu permite a se face tranzacție.

Litigiile patrimoniale dețin ponderea cea mai importantă în volumul total al litigiilor. Nu sunt arbitrabile litigiile nepatrimoniale, adică litigiile care au ca obiect drepturi

care nu au un conținut economic evaluabil în bani, precum: drepturi decurgând din raporturile de familie (desfacerea şi nulitatea căsătoriei, drepturile şi obligaţiile personale ale soților, filiația, adopția), drepturile legate de existența şi integritatea fizică şi morală a persoanei, drepturile purtând asupra elementelor de identificare a unei persoane, drepturile asupra creației intelectuale, ca formă de exprimare a personalității.

Pe plan procesual, arbitrabilitatea se transpune în competența arbitrajului.

Convenția de la New York din 1958 prevede că recunoaşterea şi executarea unei sentințe arbitrale străine vor putea fi refuzate într-o țară în conformitate cu legea, dacă obiectul diferendului nu este susceptibil a fi reglementat pe calea arbitrajului.

O convenție arbitrală care are ca obiect litigii nearbitrabile este ilicită prin încălcarea ordinii publice şi, în consecință, este lovită de nulitate.

Dacă arbitrajul a avut loc în temeiul unei convenții arbitrale ilicite, prin încălcarea arbitrabilității, devine aplicabilă sancțiunea desființării hotărârii arbitrale.

Nulitatea convenției arbitrale, anularea hotărârii arbitrale, neacordarea învestirii cu formulă executorie, refuzarea executării şi recunoaşterii unei hotărâri arbitrale străine sunt sancțiunile drastice ale încălcării arbitrabilității, aplicabile în cadrul controlului judecătoresc al hotărârii arbitrale.

b) Tribunalul arbitral a soluționat litigiul fără să existe o convenție arbitrală sau în temeiul unei convenții nule sau inoperante.

Convenția arbitrală constituie fundamentul arbitrajului. Fără o convenție arbitrală validă şi operantă arbitrajul se construieşte pe nisip şi poate fi năruit prin acțiunea în anulare. De aceea, prima preocupare a tribunalului arbitral constă în verificarea propriei sale competențe de a soluționa litigiul cu care este sesizat, ceea ce înseamnă a vedea dacă există o convenție arbitrală care să nu fie lovită de nulitate sau să nu fi devenit inoperantă şi care să exprime clar voința părților de a recurge la arbitraj, cu excluderea competențelor instanțelor judecătoreşti.

Arbitrajul nu poate avea loc nici atunci când clauza compromisorie există şi este validă, dar a devenit inoperantă, de exemplu atunci când arbitrul numit prin compromis a decedat sau atunci când a trecut termenul de finalizare al arbitrajului.

De asemenea, arbitrajul nu poate avea loc în cazul în care convenția arbitrală a fost revocată, explicit sau implicit. Un caz de revocare implicită îl constituie faptul introducerii acțiunii la o instanță judecătorească, fără ca pârâtul să conteste competența jurisdicției de drept comun astfel sesizată, deşi părțile încheiaseră un contract cuprinzând o clauză compromisorie în favoarea unei instituții permanente de arbitraj[1].

c) Tribunalul arbitral nu a fost constituit în conformitate cu convenția arbitrală.

Judecata arbitrală trebuie să se conformeze convenției arbitrale începând cu constituirea tribunalului arbitral, continuând cu desfăşurarea procedurii arbitrale şi sfârşind cu hotărârea arbitrală. În arbitrajul instituțional, în măsura în care părțile nu au stipulat altfel, întreg litigiul arbitral se va desfăşura în conformitate cu regulamentul instituției permanente de arbitraj.

Spre deosebire de procedura arbitrală care urmează, în general, regulile procesului civil, constituirea tribunalului arbitral se îndepărtează de aceste reguli, în sensul

---

[1] *Ana Savin, Radu Leşe, O. Căpățână*, Revocarea implicită a convenției arbitrale, R.D.C. nr. 12/1999, p. 95.

că ea este opera voinței părților, în timp ce constituirea unei instanțe judecătorești (a completului de judecată) este opera legiuitorului.

S-a pus în evidență că neregularitatea sancționată prin acest motiv de anulare privește și capacitatea arbitrilor ori cauzele care, punând la îndoială independența și imparțialitatea lor, îi opresc să judece litigiul[1].

d) Partea a lipsit la termenul când au avut loc dezbaterile și procedura de citare nu a fost legal îndeplinită.

Acest motiv de desființare a hotărârii arbitrale sancționează încălcarea principiilor fundamentale ale procesului civil și implicit ale procesului arbitral: egalitatea de tratament, respectarea dreptului la apărare și principiul contradictorialității. Într-o măsură mai mare sau mai mică, fiecare din aceste principii este încălcat prin lipsa de citare sau printr-o citare nelegală.

O cerință esențială și generală pentru recunoașterea și executarea unei hotărâri arbitrale străine o constituie prezentarea dovezii de înmânare a citației și actului de sesizare, comunicat părții ce a fost lipsă în instanța străină sau orice act oficial care să ateste că citarea și actul de sesizare au fost cunoscute, în timp util, de către partea împotriva căreia s-a dat hotărârea.

e) Hotărârea a fost pronunțată după expirarea termenului arbitrajului. Celeritatea – ca trăsătură caracteristică a arbitrajului – impune finalizarea litigiului arbitral într-un termen cât mai scurt.

f) Tribunalul arbitral s-a pronunțat asupra unor lucruri care nu s-au cerut sau nu s-a pronunțat asupra unui lucru cerut, ori s-a dat mai mult decât s-a cerut.

Prin acest motiv se sancționează depășirea obiectului cererii *(ultra petita)* precum și nepronunțarea asupra tuturor cererilor formulate în litigiu, indiferent de caracterul lor principal, accesoriu, conex sau incidental *(minus petita)*.

Ultra petita vizează situația în care instanța s-a pronunțat asupra unor lucruri care nu s-au cerut *(non petita)* ori s-a dat mai mult decât s-a cerut *(plus petita)*.

În cazul în care, prin hotărârea pronunțată, tribunalul arbitral a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere, se poate cere completarea ei.

g) Hotărârea arbitrală nu cuprinde dispozitivul și motivele, nu arată locul și data pronunțării, nu este semnată de arbitri.

Hotărârea arbitrală este actul procesual final prin care tribunalul arbitral rezolvă litigiul dintre părți și le impune o anumită conduită, obligându-le când este cazul la efectuarea de prestații, plata unei sume de bani ori abținerea de la săvârșirea unor acțiuni.

Hotărârea arbitrală trebuie să conțină anumite elemente esențiale: dispozitivul – soluția dată litigiului, motivele, locul, data, semnătura arbitrilor. Ele constituie indiscutabil o garanție procedurală pentru pronunțarea unei hotărâri conforme, după caz, cu dreptul aplicabil sau cu echitatea. De aceea, încălcarea lor poate atrage desființarea hotărârii arbitrale.

h) Dispozitivul hotărârii arbitrale cuprinde dispoziții care nu se pot aduce la îndeplinire.

Se pot da următoarele exemple, din practica judiciară, de dispoziții potrivnice care nu se pot aduce la îndeplinire: se admite atât cererea de chemare în judecată, prin care

---

[1] *V. Roș*, op. cit., p. 463.

se solicită executarea unei obligaţii contractuale, cât şi cererea reconvenţională prin care se solicitase anularea contractului; se admite atât cererea de chemare în judecată cât şi cererea de intervenţie principală, deşi acestea aveau obiect identic, deci şi cererea reconvenţională, prin care pârâtul a solicitat să se constate uzucapiunea cu privire la imobilul revendicat[1].

i) Hotărârea arbitrală încalcă ordinea publică, bunele moravuri ori dispoziţiile imperative ale legii.

Unele dintre motivele deja arătate pentru exercitarea acţiunii în anulare sunt întemeiate pe încălcarea unor norme de ordine publică. Ordinea publică presupune toate reglementările de drept public care au ca obiect ordinea de stat.

7.4. Procedura de soluţionare a acţiunii în anularea unei hotărâri arbitrale

Pentru desfiinţarea hotărârii arbitrale, partea sau părţile trebuie să introducă acţiunea în anulare – singurul mijloc procedural prin care se poate obţine desfiinţarea hotărârii. Instituirea unei alte căi de atac prin regulamentul unei instituţii permanente de arbitraj este lovită de nulitate. Instanţa nu se poate sesiza din oficiu.

Practica a statuat că cererea pentru introducerea acţiunii în anularea unei hotărâri arbitrale poate fi depusă şi la tribunalul arbitral care a soluţionat litigiul.

Părţile nu pot renunţa prin convenţia arbitrală la dreptul de a introduce acţiunea în anulare; renunţarea la acest drept se poate face însă după pronunţarea hotărârii arbitrale. Este o normă imperativă a cărei nerespectare va fi sancţionată cu nulitatea clauzei prin care s-a renunţat la dreptul de a exercita acţiunea în anulare.

Competenţa de a soluţiona acţiunea în anulare revine instanţei judecătoreşti imediat superioară aceleia care, în lipsa convenţiei arbitrale, ar fi fost competentă să judece litigiul în fond, în primă instanţă, în circumscripţia căreia a avut loc arbitrajul.

Compunerea instanţei chemate să soluţioneze acţiunea în anularea hotărârii arbitrale este controversată în doctrină şi este legată de natura juridică a acţiunii în anularea hotărârii arbitrale.

După ce s-a stabilit, în funcţie de valoarea litigiului, competenţa materială a judecătoriei sau a tribunalului (ca instanţă care ar fi judecat litigiul în fond, în lipsa unei convenţii arbitrale), se poate determina competenţa de a soluţiona acţiunea în anulare în primă instanţă, respectiv, după caz, competenţa tribunalului sau a curţii de apel.

§8. Semnificaţia cunoaşterii soluţiilor pronunţate de instanţele arbitrale pentru dezvoltarea raporturilor de comerţ internaţional

În ultimele decenii, raporturile de comerţ internaţional au cunoscut o dezvoltare continuă. Tranzacţiile comerciale s-au multiplicat. Comercianţii – persoane fizice şi societăţi comerciale – recurg la înţelegeri contractuale în scopul stipulării clauzelor care să le garanteze derularea afacerilor potrivit voinţei şi intereselor lor.

În schimburile comerciale cotidiene apar, însă, nu de puţine ori litigii între părţi, pentru a căror corectă soluţionare acestea se adresează instanţelor judecătoreşti sau arbitrale.

---

[1] *G. Boroi, D. Rădescu*, op. cit., p. 557.

se solicită executarea unei obligaţii contractuale, cât şi cererea reconvenţională prin care se solicitase anularea contractului; se admite atât cererea de chemare în judecată cât şi cererea de intervenţie principală, deşi acestea aveau obiect identic, deci şi cererea reconvenţională, prin care pârâtul a solicitat să se constate uzucapiunea cu privire la imobilul revendicat[1].

i) Hotărârea arbitrală încalcă ordinea publică, bunele moravuri ori dispoziţiile imperative ale legii.

Unele dintre motivele deja arătate pentru exercitarea acţiunii în anulare sunt întemeiate pe încălcarea unor norme de ordine publică. Ordinea publică presupune toate reglementările de drept public care au ca obiect ordinea de stat.

7.4. Procedura de soluţionare a acţiunii în anularea unei hotărâri arbitrale

Pentru desfiinţarea hotărârii arbitrale, partea sau părţile trebuie să introducă acţiunea în anulare – singurul mijloc procedural prin care se poate obţine desfiinţarea hotărârii. Instituirea unei alte căi de atac prin regulamentul unei instituţii permanente de arbitraj este lovită de nulitate. Instanţa nu se poate sesiza din oficiu.

Practica a statuat că cererea pentru introducerea acţiunii în anularea unei hotărâri arbitrale poate fi depusă şi la tribunalul arbitral care a soluţionat litigiul.

Părţile nu pot renunţa prin convenţia arbitrală la dreptul de a introduce acţiunea în anulare; renunţarea la acest drept se poate face însă după pronunţarea hotărârii arbitrale. Este o normă imperativă a cărei nerespectare va fi sancţionată cu nulitatea clauzei prin care s-a renunţat la dreptul de a exercita acţiunea în anulare.

Competenţa de a soluţiona acţiunea în anulare revine instanţei judecătoreşti imediat superioară aceleia care, în lipsa convenţiei arbitrale, ar fi fost competentă să judece litigiul în fond, în primă instanţă, în circumscripţia căreia a avut loc arbitrajul.

Compunerea instanţei chemate să soluţioneze acţiunea în anularea hotărârii arbitrale este controversată în doctrină şi este legată de natura juridică a acţiunii în anularea hotărârii arbitrale.

După ce s-a stabilit, în funcţie de valoarea litigiului, competenţa materială a judecătoriei sau a tribunalului (ca instanţă care ar fi judecat litigiul în fond, în lipsa unei convenţii arbitrale), se poate determina competenţa de a soluţiona acţiunea în anulare în primă instanţă, respectiv, după caz, competenţa tribunalului sau a curţii de apel.

§8. Semnificaţia cunoaşterii soluţiilor pronunţate de instanţele arbitrale pentru dezvoltarea raporturilor de comerţ internaţional

În ultimele decenii, raporturile de comerţ internaţional au cunoscut o dezvoltare continuă. Tranzacţiile comerciale s-au multiplicat. Comercianţii – persoane fizice şi societăţi comerciale – recurg la înţelegeri contractuale în scopul stipulării clauzelor care să le garanteze derularea afacerilor potrivit voinţei şi intereselor lor.

În schimburile comerciale cotidiene apar, însă, nu de puţine ori litigii între părţi, pentru a căror corectă soluţionare acestea se adresează instanţelor judecătoreşti sau arbitrale.

---

[1] *G. Boroi, D. Rădescu*, op. cit., p. 557.

Cunoaşterea, practicii acestor instanţe, studierea atentă a soluţiilor pronunţate de ele s-a dovedit a avea o semnificaţie deosebită în efortul de dezvoltare şi perfecţionare a raporturilor juridice de comerţ internaţional[1].

Societăţile comerciale – factor dinamic în raporturile juridice de comerţ internaţional

Pe măsura amplificării schimburilor comerciale, rolul societăţilor comerciale devine tot mai important în derularea afacerilor nu numai la nivel local şi regional, ci şi la nivel global.

Subiectele raporturilor juridice de comerţ internaţional s-au diversificat atât de mult, încât pentru examinarea şi înţelegerea lor este necesar un efort de analiză şi sinteză, precum şi o mai bună cunoaştere a practicii jurisdicţionale şi arbitrale în materie.

În practică s-au întâlnit şi se întâlnesc multe litigii care privesc societăţile comerciale[2].

Investiţii străine. Import - export

În procesul alinierii regimului investiţiilor străine la reglementările europene şi mondiale şi în condiţiile eforturilor făcute pentru atragerea investitorilor străini au apărut numeroasele probleme, a căror soluţionare a implicat instanţele judecătoreşti şi arbitrale.

Pe parcursul analizei speţelor întâlnite în practica jurisdicţională şi arbitrală s-a constatat existenţa unor probleme privind taxele vamale; impozitul pe profit; facilităţile fiscale; scutirea impozitului pe profit; circulaţia mărfurilor etc.

Practica jurisdicţională şi arbitrală din ultimul deceniu a pus în evidenţă particularităţi în realizarea investiţiei străine prin constituirea de societăţi comerciale, participarea la majorarea capitalului social; dobândirea de părţi sociale sau acţiuni; dobândirea de obligaţiuni sau alte efecte de comerţ.

Vămuirea şi taxele vamale

Se constată că vămuirea şi taxele vamale ridică mai multe probleme în practică în activitatea complexă de control la frontieră asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, precum şi în timpul efectuării formalităţilor vamale.

Impunerea vamală implică îndeplinirea unor funcţii de natură fiscală; de natură protecţionistă; de negociere a concesiilor vamale.

În relaţiile comerciale s-a vădit necesitatea soluţionării unor probleme privind valoarea probantă a certificatului de investitor; încadrarea tarifară; determinarea valorii reale a tranzacţiei comerciale încheiate cu furnizorul extern etc.

Numeroase probleme au apărut şi continuă să apară cu privire la produsele exceptate de la plata taxelor vamale, precum şi cu privire la facilităţile acordate de lege investiţiei străine; restituirea taxelor încasate necuvenite; calitatea procesuală pasivă etc.

---

[1] *Dumitru Mazilu*, Semnificaţia cunoaşterii soluţiilor pronunţate de instanţele judecătoreşti şi arbitrale pentru dezvoltarea raporturilor de comerţ internaţional, R.D.C. nr. 11/2001, p. 123.

[2] După „restrângerea acestora" în anii 1989-1992 şi reorientarea lor spre ţările membre ale Uniunii Europene. Costurile noii „strategii comerciale" au fost foarte ridicate, deoarece nu s-a ţinut seama de faptul că „schimburile comerciale nu se bazează pe ideologii şi opţiuni politice", ci pe profit. – *Clive M. Schmitthoff*, Schmitthoff's Export Trade: the law and practice of international trade, 9th edition, Stevens and Sons, London, 1990, p. 114.

Oferta şi acceptarea în contractul de comerţ internaţional

În practica relaţiilor de comerţ internaţional s-a dovedit că „oferta trebuie să fie precisă şi completă", iar acceptarea se impune a fi „conformă cu oferta", deoarece o acceptare care nu este în concordanţă cu oferta poate fi considerată o nouă ofertă, deci o contraofertă. Unele probleme au apărut cu privire la natura juridică a ofertei; condiţiile acceptării; oferta cu termen expres de acceptare; neconcordanţa dintre ofertă şi acceptare; dovada încheierii contractului etc.

Practica jurisdicţională şi arbitrală confirmă importanta respectării exigenţelor impuse atât pentru ofertă, cât şi pentru acceptare, aşa încât contractul să fie încheiat „în bună şi cuvenită formă" şi să se deruleze în coordonatele impuse de clauzele stipulate de părţile contractante.

Răspunderea contractuală

Contractele de comerţ internaţional implică răspunderea părţilor pentru îndeplinirea clauzelor pe care chiar ele le-au stipulat.

Astfel, în cazul în care neexecutarea de către o parte a unei obligaţii privind o predare dă celeilalte părţi „motive serioase pentru a crede că se va produce o contravenţie esenţială la contract în legătură cu obligaţiile viitoare", partea respectivă „poate declara contractul rezolvit pentru viitor", cu condiţia de a o face într-un termen rezonabil.

Relaţiile de comerţ internaţional cunosc evoluţii specifice cu privire la anumite aspecte ale răspunderii contractuale în privinţa clauzei relative la plata preţului; efectele condiţiei suspensive; cantitatea şi calitatea mărfii; lipsurile cantitative; cheltuielile pentru restituirea mărfii; întârzierea debitorului contractual etc.

În practica arbitrală au apărut probleme şi cu privire la regimul juridic al dobânzilor contractuale, precum şi în legătură cu acordarea dobânzilor pentru perioada arbitrării litigiului.

Forţa majoră

După cum se ştie, Convenţia de la Viena reglementează forţa majoră ca exoneratoare de răspundere, fără a utiliza în mod explicit acest termen. În literatura de specialitate[1] s-a atras atenţia asupra faptului că „sub aspectul condiţiilor de fond, din text rezultă că o parte este exonerată de răspundere pentru neexecutarea oricăreia dintre obligaţiile sale contractuale, dacă dovedeşte că această neexecutare a fost determinată de o *piedică* care îndeplineşte următoarele caracteristici cumulative: a) este independentă de voinţa acestei părţi; b) este fortuită, adică partea nu se putea aştepta în mod rezonabil, din partea ei, să o ia în considerare la momentul încheierii contractului; c) este imprevizibilă şi insurmontabilă".

Efectul exonerator de răspundere – în cazul forţei majore – se întinde numai „pe timpul duratei împiedicării". În practica jurisdicţională şi arbitrală au fost de soluţionat spete privind calamitatea culturilor prin lipsa precipitaţiilor şi compromiterea acestora din cauza secetei; spete cu privire la blocajul financiar; fapta unui terţ; defecţiuni în funcţionarea utilajelor uzinei producătoare etc.

În cazul în care neexecutarea de către o parte este determinată de neexecutarea de către un terţ pe care ea l-a însărcinat să execute în întregime sau parţial contractul,

---

[1] *Dragoş-Alexandru Sitaru*, Dreptul comerţului internaţional, vol. II, Ed. Actami, Bucureşti, 1996, p. 280.

această parte nu este exonerată de răspundere, decât dacă dovedeşte că sunt întrunite condiţiile de exonerare atât în privinţa sa, cat şi a terţului[1].

Vânzarea-cumpărarea de mărfuri

Datorită frecvenţei lor, contractele de vânzare internaţională de mărfuri au ridicat mai multe probleme în practică, mai ales în privinţa efectelor lor specifice. Astfel, au fost soluţionate cauze privind interpretarea clauzei contractuale referitoare la obiectul livrării; la determinarea preţului; înţelesul clauzei de compensare forfetară a garanţiei calitative.

Camera de Comerţ din Paris a avut de soluţionat mai multe litigii privind vânzarea internaţională de mărfuri, mai ales în deceniile al 9-lea şi al 10-lea ale secolului trecut. În prezent, frecvenţa litigiilor nu a scăzut, ci, dimpotrivă, a crescut. Asemenea litigii au apărut în legătură cu refuzul de executare a obligaţiei vânzătorului datorat culpei cumpărătorului, în privinţa viciului lucrului vândut.

Contractul de comision

Tratarea de afaceri comerciale de către comisionar pe socoteala clientului s-a extins în condiţiile în care prospectarea pieţelor şi încheierea operaţiunilor comerciale au loc la distanţe considerabile.

Comisionarul îşi face o profesie din operaţiunile comerciale efectuate, având un larg câmp de acţiune în derularea afacerilor. Ca urmare a acestor factori, în derularea contractului de comision au apărut unele litigii, a căror soluţionare a solicitat instanţele de judecată şi Curtea de arbitraj.

În ultimul deceniu, instanţele au soluţionat litigii privind plata comisionului; clauza penală; depăşirea limitelor împuternicirii comisionarului; cota zero pentru exportul de cherestea; plata daunelor pentru întârziere.

Analiza litigiilor soluţionate de instanţe a pus în evidenţă că în mai multe cazuri, comisionarul a acţionat peste limita împuternicirii sale, îngăduindu-şi iniţiative, cum ar fi, de pildă, vânzarea mărfii la un preţ mai mic decât cel stabilit de comitent, caz în care îşi asumă răspunderea de a plăti comitentului diferenţa de preţ, dacă circumstanţele cauzei duc la o asemenea concluzie.

Contractul de transport internaţional

Traficul de persoane şi de marfă dintr-un loc în altul a determinat dezvoltarea sistemului transporturilor dincolo de frontierele statelor, potrivit exigenţelor rapidităţii, fluidităţii şi siguranţei, impuse de comerţul internaţional în epoca actuală[2].

În practica jurisdicţională şi arbitrală s-au întâlnit litigii privind respectarea clauzelor stipulate în legătură cu dreptul la acţiune; răspunderea transportatorului; termenul de prescripţie; obligaţia de plată a tarifului de transport etc. Un mare număr de litigii privesc răspunderea în contractul de transport internaţional. Aşa, de pildă, în faţa instanţelor au fost aduse cauze referitoare la răspunderea expeditorului sau a beneficiarului de transport.

---

[1] *D. Mazilu*, Dreptul comerţului internaţional, Partea specială, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2004, p. 174.

[2] *Michel Jacquet, Philippe Delebeque*, Droit du commerce international, Ed. Dalloz, Paris, 1997, p. 166.

Mijloace şi modalităţi de plată

Mijloacele şi modalităţile de plată în comerţul internaţional au un rol important în facilitarea tranzacţiilor şi derularea schimburilor comerciale[1]. Curtea de Arbitraj a avut de soluţionat litigii privind vânzarea-cumpărarea cu clauza suspensivă a deschiderii unui acreditiv; cu privire la condiţionarea deschiderii acreditivului; plata prin acreditiv irevocabil; penalităţi pentru întârziere inserate în creditul documentar; incasso documentar etc.

Secţiunea a 3-a. Recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine

§1. Particularităţile procesului de recunoaştere şi executare a hotărârilor arbitrale străine

Un litigiu arbitral care se desfăşoară într-o anumită ţară este socotit internaţional dacă s-a născut dintr-un raport de drept privat cu element de extraneitate.

În cazul arbitrajului internaţional, dispoziţiile de drept comun din materia arbitrajului se completează:

a) prin convenţia arbitrală referitoare la un astfel de arbitraj;

b) în arbitrajul internaţional care se judecă într-o anumită ţară, tribunalul arbitral va fi compus dintr-un număr impar de arbitri, fiecare dintre părţi având dreptul să numească un număr egal de arbitri. Partea străină poate numi arbitri de cetăţenie străină sau părţile pot conveni ca arbitrul unic ori supraarbitrul să fie cetăţean al unui al treilea stat;

c) termenele stabilite pentru acceptarea însărcinării de arbitru sau supraarbitru, numirea supraarbitrului, cerere de recuzare, intervalul dintre primirea citaţiei şi termenul de dezbatere se dublează în cazul arbitrajului internaţional;

d) dezbaterea litigiului în faţa tribunalului arbitral se face în limba stabilită prin convenţia arbitrală sau, dacă nu s-a prevăzut nimic în legătură cu acest aspect, ori nu a intervenit o înţelegere ulterioară, în limba contractului din care s-a născut litigiul ori într-o limbă de circulaţie internaţională, stabilită de tribunalul arbitral. Dacă o parte nu cunoaşte limba în care se desfăşoară dezbaterea, la cererea şi pe cheltuiala ei, tribunalul arbitral îi asigură serviciile unui traducător. Părţile însă pot participa la dezbateri cu traducătorul lor;

e) cu excepţia situaţiei în care părţile convin altfel, onorariile arbitrilor şi cheltuielile de deplasare ale acestora se suportă de partea care i-a numit, iar în cazul arbitrului unic sau al supraarbitrului, aceste cheltuieli se suportă de părţi în cote egale.

Potrivit legii române, hotărârile arbitrale străine care au fost pronunţate de un tribunal competent au forţă probantă în faţa instanţelor din România cu privire la acele situaţii de fapt pe care le constată[2].

---

1 *René Rodiére, J.L. Rives*, Droit bancaire, Ed. Dalloz, Paris, p. 132.

2 *Dumitru Mazilu*, Arbitrajul comercial internaţional. Recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine, R.D.C. nr. 6/2003, p. 81.

§2. Principalele tendințe ale reglementărilor internaționale privind efectele hotărârilor arbitrale străine

În condițiile dezvoltării cooperării economice internaţionale şi expansiunii comerțului mondial s-a conturat un nou concept şi o nouă abordare în problema complexă a efectelor hotărârilor arbitrale străine.

Între cele mai importante tendințe înregistrate în reglementările internaţionale, sunt de reținut: a) extinderea noțiunii de hotărâre arbitrală; b) prezumția de regularitate internațională a hotărârii arbitrale; c) limitarea cazurilor de nevaliditate a hotărârii arbitrale; d) limitarea controlului referitor la modul de soluționare a conflictelor de legi prin hotărârea arbitrală străină; e) excluderea revizuirii în fond a hotărârii arbitrale străine; f) acordarea regimului național anumitor hotărâri arbitrale străine în vederea executării lor.

Convenția de la New York din 1958

Negocierea şi adoptarea Convenției de la New York în iunie 1958 se consideră a fi – în optica celor mai avizați analişti în materie – „un moment de referință în domeniul arbitrajului comercial internațional".

Convenția de la New York are o importanță deosebită în facilitarea regimului juridic al hotărârilor arbitrale străine, impunând: 1. Caracterul obligatoriu pentru părți al hotărârii arbitrale, cât şi neanularea ei în statul de origine; 2. Validitatea convenției arbitrale; 3. Respectarea dreptului la apărare al părților; 4. Respectarea reglementărilor de ordine publică din statul solicitat, inclusiv a dispozițiilor legale, care stabilesc caracterul arbitral al litigiului dintre părți; 5. Respectarea convenției arbitrale, sub aspectul desfăşurării procedurii litigioase.

Convenția de la New York din 1958 condiționează recunoaşterea şi executarea hotărârii arbitrale de nedepăşirea competenței pe care părțile au înțeles să o acorde Tribunalului arbitral.

Potrivit Convenției de la New York din 1958, recunoaşterea şi executarea hotărârii arbitrale sunt subordonate condiției ca hotărârea arbitrală străină să fi devenit obligatorie pentru părți şi să nu fi fost anulată sau suspendată.

În baza Convenției de la New York din 1958, se promovează condiția reciprocității. Astfel, nu este exclusă aplicarea dispozițiilor Convenției, nici cât priveşte hotărârile arbitrale provenite dintr-un stat necontractant, dacă între acesta şi țara respectivă există reciprocitate stabilită prin înțelegeri survenite între părți.

În cazul în care hotărârea arbitrală străină nu îndeplineşte condițiile de regularitate analizate mai sus, nu poate produce efecte.

Convenția prevede că în cazul în care dispozițiile hotărârii care au legătură cu problemele arbitrajului pot fi disjunse de cele care au legătură cu problemele care nu sunt supuse arbitrajului, primele pot fi recunoscute şi executate.

În multe țări hotărârile arbitrale sunt mai uşor recunoscute şi aplicate decât hotărârile emise de curțile judecătoreşti străine. Convenția Națiunilor Unite asupra Recunoaşterii şi Aplicării Hotărârilor Arbitrale Străine, cunoscută sub numele de *Convenția de la New York*, controlează litigiile arbitrale apărute în context internațional şi recunoaşte aplicabilitatea înțelegerilor şi sentințelor arbitrale străine. Unul dintre principalele sco-

puri ale Convenţiei este acela de a preveni şi de a elimina litigiul inutil care urmează arbitrajului.

În timp ce numele acestui document internaţional sugerează că scopul său este limitat la aplicarea hotărârilor arbitrale, Convenţia prevede că înţelegerea în formă scrisă va fi recunoscută de către fiecare stat contractant.

Dacă contractul este valid/valabil încheiat şi aplicabil în locul/ţara în care a fost încheiat, Convenţia prevede ca o Curte să-l recunoască şi să-l aplice în concordanţă cu regulile de procedură ale forului şi în jurisdicţia în care dreptul de a arbitra conform Convenţiei este invocat. Convenţia, de asemenea, prevede ca o Curte să recunoască hotărârea arbitrală ca obligatorie.

Conform condiţiilor de aderare ale Convenţiei, SUA limitează aplicarea Convenţiei la relaţiile legale „care sunt considerate ca fiind comerciale conform legii naţionale a SUA". Contractele maritime de ofertare şi contractele de navlosire sunt considerate „comerciale" conform acestui standard[1].

Convenţia de la New York este considerată superioară reglementărilor anterioare în acest domeniu, fiind „un succes" al gândirii juridice, prin aceea că facilitează schimbul internaţional de bunuri şi servicii – obiective urmărite constant în raporturile juridice de comerţ internaţional.

Convenţia de la Geneva din 1961

Obiectul Convenţiei de la Geneva din 1961 îl constituie stabilirea regimului juridic al convenţiei arbitrale de comerţ internaţional şi reglementarea procedurii respective.

În timp ce Convenţia de la New York nu specifică şi, în consecinţă, nici nu limitează cauzele de natură să determine anularea hotărârii arbitrale, Convenţia de la Geneva circumstanţiază acest regim, reducând cauzele de anulare la: a) nevaliditatea convenţiei de arbitraj; b) nerespectarea dreptului la apărare; c) depăşirea prevederilor convenţiei de arbitraj; d) constituirea nevalabilă a instanţei de arbitraj; e) nerespectarea procedurii de arbitraj stabilită prin acordul părţilor sau – în subsidiar – pe baza Convenţiei.

Convenţia de la Geneva din 1961 – ca şi Convenţia de la New York din 1958 – statuează că dispoziţiile stipulate se aplică numai între statele care sunt părţi prin ratificare sau aderare.

Convenţia de la Washington din 1965

După cum se cunoaşte, Convenţia de la Washington din anul 1965 se aplică într-un domeniu limitat al raporturilor de comerţ internaţional şi de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică internaţională, cel al investiţiilor internaţionale.

În baza Convenţiei de la Washington, fiecare stat contractant recunoaşte orice hotărâre arbitrală pronunţată potrivit prevederilor acestei Convenţii, asigurând executarea obligaţiilor pecuniare pe care hotărârea le impune. În conformitate cu prevederile Convenţiei de la Washington, hotărârile arbitrale pronunţate în materie de investiţii internaţionale beneficiază de asimilare cu hotărârile judecătoreşti interne.

Potrivit Convenţiei de la Washington din 1965, pentru obţinerea recunoaşterii şi executării unei hotărâri arbitrale străine pe teritoriul unui stat contractant, partea interesată trebuie să prezinte o copie certificată a hotărârii respective înaintea instanţei de jurisdicţie naţionale competente sau a oricărei autorităţi care a fost desemnată de

---

[1] Arbitration Law Monthly, vol. 4, nr. 4, Ed. Informa House, Londra, 2004, p. 3.

statul solicitat. Centrul Internaţional pentru Reglementarea Diferendelor cu privire la investiţii poate efectua certificarea pentru conformitate.

În baza acestei Convenţii, executarea hotărârilor arbitrale străine este reglementată de legislaţia privind executarea hotărârilor judecătoreşti în vigoare, în statul pe teritoriul căruia se aplică o asemenea procedură.

§3. Principiile care guvernează regimul juridic al hotărârilor şi sentinţelor arbitrale străine

Potrivit criteriului de determinare a naţionalităţii hotărârii arbitrale, o hotărâre arbitrală străină este cea pronunţată pe teritoriul unui stat străin, în raport cu cel în care urmează a se recunoaşte efectele acelei hotărâri.

Se au în vedere principiile fundamentale ale dreptului procesual civil, cu precădere, în cazul procedurii arbitrale, principiul contradictorialităţii, dreptul la apărare, egalitatea părţilor în exercitarea drepturilor procedurale, respectarea întocmai a clauzelor convenţiilor arbitrale inclusiv cele privitoare la constituirea tribunalului arbitral, săvârşirea de către una din părţi a unei fraude procedurale.

Tot astfel, principiul suveranităţii statului unde se iniţiază recunoaşterea sau executarea silită a hotărârilor arbitrale exercită o influenţă directă şi asupra regimului juridic al acestor hotărâri. În temeiul acestui principiu fiecare stat are dreptul de a decide cu privire la efectele hotărârilor străine, stabilind cazurile când refuzul sau excepţia părţii adverse se întemeiază pe ordinea publică de drept internaţional privat şi pe bunele moravuri. În virtutea acestui principiu statul şi instanţele asigură intangibilitatea competenţei exclusive a jurisdicţiei naţionale.

Un alt principiu deosebit de important este cel al egalităţii drepturilor statelor (statul de origine a hotărârii şi statul primitor), ceea ce presupune egalitatea juridică dintre diferite jurisdicţii indiferent de statul unde îşi desfăşoară activitatea şi, pe cale de consecinţă, egalitatea juridică dintre hotărârile pronunţate. Din acest punct de vedere nu rezultă din lege vreun regim preferenţial în privinţa hotărârilor judecătoreşti sau sentinţelor arbitrale ale vreunui stat determinat sau restricţii instituite în considerarea altui stat.

În virtutea principiului inviolabilităţii persoanelor, privaţiunea de libertate, ca sancţiune a neexecutării unei hotărâri judecătoreşti sau sentinţei arbitrale fie naţională, fie străină, este exclusă în materie civilă[1].

Executarea sentinţei arbitrale este scopul, iar recunoaşterea acesteia este condiţia necesară pentru a conduce la realizarea drepturilor reclamantului.

Noţiunea de recunoaştere, deşi folosită ca instituţie de mult timp, apare pentru prima data în 1958 în titulatura Convenţiei de la New York care statuează că „fiecare stat contractant recunoaşte orice sentinţă dată în cadrul prezentei convenţii ca fiind obligatorie ... ca şi când ar fi vorba de o judecată definitivă a unui tribunal funcţionând pe teritoriul zisului stat".

Competenţa teritorială a instanţelor arbitrale străine se determină în baza acordului dintre părţi sau a unei convenţii internaţionale. Examinarea competenţei implică astfel

---

[1] *S. Zilberstein, V.M. Ciobanu*, Drept procesual civil. Executarea silită, vol. I, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 121.

şi verificarea validităţii convenţiei de arbitraj. În cazul în care convenţia de arbitraj este nulă, hotărârea arbitrală străină nu poate fi executată.

Cererea pentru învestirea cu formulă executorie se poate introduce la instanţa judecătorească direct de partea interesată sau prin comisie rogatorie. Sesizarea directă reprezintă procedura de drept comun. Instanţa sesizată va examina cererea, după citarea părţilor. Cererea de *exequatur* se rezolvă printr-o hotărâre. Împotriva hotărârii date de instanţă, partea nemulţumită poate face recurs.

Reglementările convenţionale în materia arbitrajului comercial internaţional se ocupă şi de efectele hotărârilor arbitrale străine. Dispoziţiile din convenţiile internaţionale fac distincţie între recunoaşterea hotărârilor arbitrale străine şi executarea lor. Potrivit art. III din Convenţia de la New York din 1958, fiecare din statele contractante va recunoaşte autoritatea unei sentinţe arbitrale şi va acorda executarea acestei sentinţe conform regulilor de procedură în vigoare pe teritoriul unde sentinţa este invocată în condiţiile stabilite de reglementarea uniformă.

Noţiunea de recunoaştere înseamnă admiterea efectelor unei hotărâri arbitrale străine în afară de puterea executorie. În comparaţie cu forţa executorie care prezintă un caracter teritorial, recunoaşterea operează de plin drept, nefiind condiţionată de obţinerea unei autorizări în statul solicitat. Executarea sentinţei arbitrale străine implică prealabila ei recunoaştere.

Convenţia de la New York din 1958 asimilează sentinţele arbitrale străine cu hotărârile judecătoreşti străine. Procedura de *exequatur* este supusă legislaţiei statului unde sentinţa arbitrală se invocă, cu specificarea că nu vor fi impuse condiţii mult mai riguroase, nici cheltuieli de judecată mult mai ridicate decât acelea care sunt impuse pentru recunoaşterea sau executarea sentinţelor arbitrale naţionale.

Documentele pe care trebuie să le producă partea care solicită recunoaşterea şi executarea sentinţei sunt, conform art. IV din Convenţia de la New York, următoarele:

a) originalul sentinţei autentificat sau o copie a acestui original întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa;

b) originalul convenţiei de arbitraj ori o copie întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa.

În cuprinsul Convenţiei nu sunt arătate autorităţile competente să îndeplinească formalităţile solicitate, nici legea după care vor fi autentificate sau certificate documentele menţionate anterior. Instanţa de judecată din statul unde se cere recunoaşterea şi executarea va opta între legea ţării de origine a documentelor şi legea statului primitor. În mod corespunzător va fi determinată autoritatea competentă să autentifice documentele solicitate.

Art. IV din Convenţie mai cere, imperativ, ca sentinţa sau convenţia de arbitraj care nu este redactată într-o limbă originală a ţării în care sentinţa este invocată să fie tradusă, prin grija părţii care solicită recunoaşterea şi executarea sentinţei, în limba respectivă. Traducerea va trebui să fie certificată de un traducător oficial ori de un agent diplomatic sau consular. Convenţia nu precizează statul căruia îi vor aparţine aceste persoane în ideea interpretării în mod flexibil a cerinţei instituite[1].

---

[1] *I. Deleanu, S. Deleanu*, Arbitraj intern şi internaţional, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005, p. 503.

Prevederile Convenţiei de la New York instituie aplicarea cu regularitate a sentinţei arbitrale străine. Prin art. V se prevede că recunoaşterea şi executarea sentinţei nu vor fi refuzate, la cererea părţii contra căreia este invocată, decât dacă aceasta face dovadă în faţa autorităţii competente a ţării solicitante, că există vreuna din cauzele de nevaliditate enumerate în mod expres. Din formularea textului rezultă că sentinţa arbitrală străină constituie prin ea însăşi un titlu care prezintă deplină încredere. Sarcina probei fiind răsturnată, numai partea adversă trebuie să probeze că cerinţele de regularitate ale sentinţei arbitrale nu sunt îndeplinite. Această măsură permite eficacitatea extrateritorială a efectelor sentinţei arbitrale străine.

Partea care invocă sentinţa arbitrală, spre a obţine recunoaşterea şi executarea ei, trebuie să producă odată cu cererea următoarele acte: originalul sentinţei autentificat în mod cuvenit sau o copie a acestui original, întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa; originalul convenţiei scrise, prin care părţile se obligă să supună unui arbitraj toate diferendele sau anumite diferende care s-au ivit sau ar putea să se ivească între ele privind un raport de drept determinat, contractual sau necontractual, referitor la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe calea arbitrajului sau o copie a acestui original întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa. Dacă sentinţa sau convenţia nu este redactată în limba ţării unde se invocă sentinţa, partea va fi ţinută să aducă o traducere certificată de o persoană oficială.

Condiţiile de regularitate a sentinţelor arbitrale străine se desprind implicit din menţionarea cazurilor în care recunoaşterea şi executarea pot fi refuzate.

Enumerate limitativ de art. V al Convenţiei de la New York, cazurile de nevaliditate a sentinţei arbitrale străine sunt următoarele: părţile la convenţia de arbitraj erau în virtutea legii aplicabile lor, lovite de incapacitate sau înţelegerea menţionată nu este valabilă în virtutea legii căreia părţile au subordonat-o, ori, în lipsa unor indicaţii în acest sens, în virtutea legii ţării în care sentinţa a fost dată (parag. 1 lit. a); partea împotriva căreia este invocată sentinţa nu a fost informată în mod cuvenit despre desemnarea arbitrilor ori i-a fost imposibil, pentru un alt motiv, să-şi pună în valoare mijloacele sale de apărare (parag. 1 lit. b); sentinţa se referă la un diferend nemenţionat în compromis sau care să intre în prevederile clauzei sau ele conţin hotărâri care depăşesc prevederile compromisului sau ale clauzei compromisorii (parag. 1 lit. c); constituirea tribunalului arbitral sau procedura de arbitraj nu a fost conformă cu acordul părţilor sau, în lipsă de convenţie, ea nu a fost conformă cu legea ţării în care a avut loc arbitrajul (parag. 1 lit. d); sentinţa nu a devenit obligatorie pentru părţi sau a fost anulată sau suspendată de o autoritate competentă a ţării în care sau după legea căreia fost dată sentinţa (parag. 1 lit. e). De asemenea, recunoaşterea şi executarea unei sentinţe arbitrale străine vor putea fi refuzate dacă autoritatea competentă a ţării unde se cere *exequatur*-ul constată următoarele: obiectul diferendului nu este susceptibil de a fi reglementat pe calea arbitrajului în conformitate cu legea acestei ţări (parag. 2 lit. a); sentinţa este contrară ordinii publice a acestei ţări (parag. 2, 1 lit. b)[1].

Prin prisma cazurilor de nevaliditate stabilite de Convenţia de la New York, rezultă că pentru recunoaşterea şi executarea unei sentinţe arbitrale străine trebuie întrunite următoarele condiţii: competenţa organului arbitral care a pronunţat sentinţa să fie

---

[1] *I. Macovei*, op. cit., p. 402.

conformă cu acordul părţilor exprimat în compromis sau clauza compromisorie, în ce priveşte valabila sa învestire şi limitele acestei învestiri; constituirea organului arbitral şi procedura urmată să fi fost conformă cu acordul părţilor sau cu legea ţării unde a avut loc arbitrajul; sentinţa arbitrală să fi devenit obligatorie pentru părţi, adică susceptibilă de executare de îndată ce a fost pronunţată şi să nu fie anulată sau suspendată; respectarea dreptului de apărare al părţii împotriva căreia este invocată sentinţa arbitrală; între părţi să existe reciprocitate; sentinţa arbitrală să nu fie contrară ordinii publice din statul unde se cere recunoaşterea şi executarea.

În cazul în care condiţiile de regularitate nu sunt îndeplinite, sancţiunea constă în refuzul recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale străine în întregul ei. Recunoaşterea şi executarea sentinţei arbitrale străine poate fi şi parţial respinsă dacă instanţa arbitrală a depăşit prevederile convenţiei de arbitraj. Prin intermediul disjungerii, refuzul se va limita numai la dispoziţiile sentinţei privind problemele care nu au fost supuse arbitrajului.

Convenţia de la Geneva din 1961 cuprinde doar unele prevederi referitoare la regularitatea sentinţelor arbitrale străine. Potrivit art. IX, anularea într-unul din statele contractante a unei sentinţe arbitrale ce cade sub prevederile Convenţiei nu va constitui un motiv de refuz de recunoaştere sau de executare într-un alt stat contractant decât dacă anularea a fost pronunţată în statul în care sau după legea căruia sentinţa fost dată.

Spre deosebire de Convenţia de la New York din 1958, textul art. IX limitează cauzele de natură să determine anularea sentinţei arbitrale străine. Prin circumscrierea sferei, motivele pentru care se poate cere anularea unei sentinţe arbitrale sunt următoarele: nevaliditatea convenţiei de arbitraj (parag. 1 lit. a); nerespectarea dreptului de apărare (parag. 1 lit. b); depăşirea dispoziţiilor convenţiei de arbitraj (parag. 1 lit. c); constituirea nevalabilă a tribunalului arbitral sau nerespectarea procedurii de arbitraj stabilită prin acordul părţilor, ori în lipsa unei înţelegeri, prin dispoziţiile acestei Convenţii (parag.1 lit. d).

Între cauzele de refuz ale recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale, art. IX nu menţionează şi ordinea publică, în consecinţă, anularea sentinţei de arbitraj, în statul de origine, pentru nesocotirea regulilor sale de ordine publică, nu este de natură să împiedice recunoaşterea şi executarea ei într-o altă ţară, în care ordinea publică nu ar fi încălcată. Cu toate acestea, invocarea ordinii publice va depinde de interpretarea dată textului de instanţele de executare naţionale.

Limitarea cauzelor de anulare a sentinţelor arbitrale străine se aplică numai între statele care sunt părţi la Convenţia de la Geneva, precum şi la Convenţia de la New York din 1958.

Pentru punerea în executare silită, hotărârile arbitrale străine trebuie să întrunească condiţiile de regularitate internaţională şi să fie susceptibile de realizare.

Hotărârile arbitrale străine se pot executa în termen de doi ani. Termenul de prescripţie a dreptului de a cere executarea silită începe să curgă din ziua în care hotărârea arbitrală a fost înmânată parţii care cere executarea, iar în cazul comunicării prin poştă, din ziua primirii spre expediere a scrisorii recomandate, menţionate în ştampila poştei (art. IV pct. 5 din Convenţie).

Secțiunea a 4-a. Hotărârea arbitrală în arbitrajul maritim

§1. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Londra

1. *Motivarea sau nemotivarea hotărârii*

Conform Legii arbitrajului din 1979, o parte poate solicita Curții de arbitraj emiterea unei hotărâri motivate.

Legea spune *că „dacă s-a dat o hotărâre"* (altfel spus, după ce s-a dat) şi la solicitarea uneia din părți, Curtea poate *cere* arbitrilor *„să prezinte motivarea detaliată a hotărârii, aşa încât în cazul atacării hotărârii, instanța să poată avea în vedere toate problemele de drept în litigiu"*[1]. Acest lucru se va întâmpla numai dacă partea interesată a solicitat motivarea hotărârii înainte de darea hotărârii.

2. *Cererea de motivare a hotărârii*

Cu câtva timp înainte de sfârşitul audierilor, una sau ambele părți pot solicita motivarea hotărârii. Dacă problema în litigiu este foarte simplă, probabil că părțile nu vor solicita motivarea. Totuşi, în mare parte din cazuri se fac astfel de solicitări fie la începutul, fie la sfârşitul audierilor. De obicei, Curtea de arbitraj aprobă cererea. Cererea este făcută fie având în vedere posibilitatea atacării hotărârii, fie pentru că părțile doresc să cunoască modul cum au gândit arbitrii în soluționarea cazului, fie din ambele motive.

Se face distincție între:

a. o hotărâre motivată, dată la cererea părților, care poate fi folosită în căile de atac;

b. motivarea hotărârii dată numai pentru informarea părților; în acest caz se presupune că părțile cunosc situația de fapt, motivarea fiind mult mai scurtă decât în primul caz.

În continuare vom avea în vedere cele două situații posibile: când este cerută şi când nu este cerută motivarea hotărârii.

3. *Situația în care nu este cerută motivarea hotărârii*

Deşi părțile nu cer motivarea hotărârii, de obicei arbitrii prezintă totuşi o motivare. Ei fac acest lucru parțial din considerație față de părți, parțial pentru a arăta părților cum au ajuns la hotărârea dată. Cu toate acestea, situațiile în practică diferă.

Unii arbitri preferă să dea motivarea într-un document separat față de hotărâre, în cuprinsul căruia specifică faptul că nu este parte din hotărâre şi nu poate fi folosit în niciun fel de proceduri judiciare în legătură cu hotărârea arbitrală. În acest caz, ei se bazează pe teoria conform căreia tăcerea părților – faptul că nu au solicitat motivarea hotărârii – ține loc de consimțământ în sensul că nu intenționează să atace hotărârea. În acest caz, prin darea unei hotărâri scurte, arbitrii acționează în sensul dorit de părți, neoferindu-le posibilitatea atacării hotărârii.

Cu toate acestea, există alt punct de vedere. Astfel, majoritatea arbitrilor londonezi consideră că este la latitudinea lor dacă dau sau nu o hotărâre motivată. Astfel, motivarea hotărârii, deşi nesolicitată de părți, este văzută ca necesară pentru îmbunătățirea actului de justiție şi pentru îmbunătățirea relațiilor părților cu arbitrajul, în sensul unei mai bune comunicări.

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

4. *Situaţia în care este cerută motivarea hotărârii*

Când este solicitată motivarea hotărârii, hotărârea va fi astfel redactată (foarte apropiat de o hotărâre a instanţei de drept comun): mai întâi se va descrie situaţia de fapt şi motivarea părţilor în susţinerea cererilor lor şi apoi se va specifica în ce măsură arbitrii au fost de acord cu solicitările părţilor.

Un mic număr de arbitri folosesc o formă mai veche de prezentare a hotărârii, în două documente diferite, dar conexate: hotărârea şi motivarea. Aceştia nu prezintă motivele părţilor, deoarece sunt confidenţiale şi oricum nu pot fi folosite în căile de atac decât dacă sunt reiterate.

În orice situaţie, trebuie să subliniem că nu există cerinţe de formă pentru o hotărâre arbitrală conform legii engleze[1], fiind suficient ca aceasta să cuprindă elementele pe care le-am menţionat.

Cu toate acestea, o cerinţă obligatorie este ca fiecare hotărâre să cuprindă dispozitivul, precum şi menţiunea că este definitivă. Desigur, sunt exceptate încheierile – hotărâri ale arbitrilor date în cursul procedurii – prin care sunt soluţionate probleme preliminare, care ajută la soluţionarea cazului de fond ce face obiectul hotărârii definitive.

5. *Taxe*

Arbitrii au dreptul la o taxă corespunzătoare pentru munca prestată. În conformitate cu principiile de *Common law*, atunci când nu este convenit un preţ sau un tarif, acesta se va stabili în mod corespunzător cu prestaţia respectivă. Acesta este şi cazul arbitrajului maritim, când foarte rar se convine expres asupra taxelor ce urmează să fie plătite.

Unii arbitri maritimi au o listă cu categoriile de taxe pe care le încasează pentru diferite litigii. Totuşi, o astfel de listă ar putea fi folosită numai dacă litigiul se poate încadra cu uşurinţă în categoriile enumerate. În plus, o astfel de listă cuprinde numai limite de valori, urmând ca fiecare arbitru, având în vedere complexitatea cazului şi timpul necesar soluţionării, să stabilească taxa în mod concret. Pentru stabilirea taxei se au în vedere:

a) taxa de numire – fixată de Asociaţia de Arbitraj Maritim de la Londra[2];

b) scrisori, telexuri şi faxuri ce s-au dat sau s-au primit;

c) procedura preliminară audierilor (inclusiv încheieri, ordonanţe);

d) audieri (în funcţie de timpul cât au durat);

e) redactarea hotărârii (cât timp a durat) – redactarea se face de un singur arbitru, dar în speţele mai complexe, se poate face şi de către mai mulţi arbitri.

Astfel, arbitrii pot stabili orice taxe consideră de cuviinţă câtă vreme sunt motivate. Subliniem că arbitrii nu vor înmâna părţii interesate hotărârea, dacă nu le sunt plătite taxele: există totuşi o procedură în faţa instanţelor de drept comun, prin care partea poate obţine înmânarea hotărârii, urmând ca organele fiscale să se ocupe de încasarea taxelor cuvenite arbitrilor.

6. *Comunicarea hotărârii*

După semnarea hotărârii, avocaţii sau părţile sunt anunţaţi că pot ridica hotărârea. În acelaşi timp, după cum am arătat, sunt anunţaţi că trebuie să plătească taxele

---

[1] Ibidem.

[2] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

arbitrale, de obicei prin cec, pentru a li se înmâna hotărârea. De obicei se va completa un cec către arbitrul care a trimis notificările. La primirea cecului, arbitrul va înmâna părții hotărârea în original, însoțită de copii dacă în cauză au fost prezenți avocați. De asemenea, se vor trimite copii și celeilalte părți și avocaților săi. Arbitrul care a încasat cecul va plăti și taxele cuvenite celorlalți arbitri. Pentru costurile cu chiria și mesele, după cum am văzut, plătesc de obicei avocații. Aceștia, având în vedere și partea obligată prin hotărârea arbitrală la plata cheltuielilor de judecată, vor conveni asupra modului cum li se vor plăti aceste cheltuieli de către părți.

7. *Publicarea hotărârii*

În Anglia nu exista obligativitatea publicării hotărârilor arbitrale. Totuși, deciziile „de speță", care soluționează probleme importante de drept, se vor publica în publicațiile maritime de specialitate. Totodată, descrierea unei hotărâri arbitrale se va publica și în cazul când aceasta este atacată – hotărârea instanței de drept comun, care se publică, va conține desigur și descrierea hotărârii arbitrale.

Având în vedere natura arbitrajului, și faptul că unul din motivele pentru care părțile au apelat la el este tocmai confidențialitatea, ar fi normal ca hotărârile arbitrale să nu fie publicate. Cu toate acestea, se întâlnesc și buletine de jurisprudență care publică aceste hotărâri. În acest caz, se subînțelege că nu se vor face publice numele părților și ale arbitrilor, iar hotărârile publicate trebuie să prezinte un interes pentru doctrină și jurisprudență.

§2. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la New York

În unele situații, în timpul desfășurării procesului, un complet va emite o hotărâre finală parțială prin care poate dispune asupra unei cereri care este independentă și separabilă de elementele cererii aflate în litigiu.

O hotărâre arbitrală finală este pronunțată atunci când arbitrajul se încheie. Competența completului arbitral de a judeca chestiunile prealabile conduce de cele mai multe ori la simplificarea soluționării fondului litigiului.

Îndată ce este posibil, după schimbul rezumatelor dezbaterilor în contradictoriu și după ce procesul a fost declarat închis, arbitrii se întâlnesc și deliberează atât timp cât este necesar pentru a ajunge la o decizie unanimă sau majoritară. Regulile SAM impun pronunțarea de urgență a hotărârilor și în termen de 120 zile de la ultimul schimb de rezumate sau de la momentul încheierii procedurii.

Dacă decizia nu este unanimă, disidentul va trebui să consemneze separat opinia sa diferită care va fi atașată hotărârii arbitrale. Dacă diferendul va fi arbitrat în baza unei clauze care solicită doi arbitri și dacă aceștia nu vor cădea de acord, supraarbitrul va avea în vedere argumentele lor și va decide ca arbitru unic. Conform Procedurii Arbitrale Scurte, hotărârea va trebui pronunțată în termen de 30 de zile.

Odată ce completul a ajuns la o decizie și hotărârea a fost pronunțată, aceasta devine definitivă. Pronunțând hotărârea definitivă, completul este *functus officio* și nu mai are competența de a asculta noi argumente. Poate, totuși, să corecteze inadvertențele de ordin administrativ sau erorile materiale care sunt evidente în cuprinsul hotărârii.

Pe lângă faptul că dispune asupra pretențiilor dintre părți, hotărârea va stabili și aloca onorariile arbitrilor, la fel ca și alte costuri arbitrale. Conform Secțiunii 30 din

regulile SAM, arbitrii pot acorda (prin hotărâre) onorariile rezonabile ale avocaților sau cheltuielile ori costurile determinate de părți, în acuzarea sau apărarea cauzei.

1. *Redactarea hotărârii*

Completul arbitral are îndatorirea comună să redacteze hotărârea în cel mult 120 de zile de la primirea ultimelor note scrise şi după ce părțile au fost notificate în legătură cu închiderea procedurii. Cu toate acestea, nerespectarea termenului nu este prevăzută sub sancțiunea nulității hotărârii, acesta având caracter de recomandare.

Hotărârea şi motivarea arbitrilor se vor redacta în scris şi vor fi semnate fie de arbitrul unic sau de supraarbitru, fie de majoritatea, fie de unanimitatea arbitrilor, în funcție de cine a luat efectiv acea hotărâre. Orice opinie separată va fi anexată, în scris şi semnată de cel căruia îi aparține.

2. *Conținutul hotărârii*

Prin hotărârea arbitrală completul va acorda părții în drept despăgubiri juste şi echitabile, acestea putând fi şi prestații determinate. Tot în hotărâre, arbitrii vor stabili cheltuielile de judecată – taxa de arbitraj, onorariile avocaților şi alte cheltuieli. Acestea din urmă pot fi reconsiderate de către complet, astfel încât să fie rezonabile. Sumele constituind obiectul obligației unei părți pot fi exprimate şi în valută.

Hotărârile sunt întotdeauna motivate.

Daca pe parcursul procesului părțile au încheiat o tranzacție, hotărârea arbitrală va reda conținutul tranzacției.

Hotărârea arbitrală poate fi corectată de către acelaşi complet, în caz că există greşeli de ortografie sau aritmetice, la cererea părților.

Hotărârile arbitrale de la New York nu constituie precedent judiciar; în acelaşi timp, arbitrii nu sunt obligați să urmeze hotărârile altor arbitri (alte precedente judiciare), putând totuşi să țină cont de acestea în soluționarea cauzei, în caz că circumstanțele de fapt sunt similare.

3. *Comunicarea hotărârii*

Comunicarea hotărârii se poate face:

a) prin poştă, la adresa cunoscută a părții sau avocatului sau se va comunica hotărârea în original sau duplicat;

b) prin înmânare în persoană a hotărârii.

4. *Cheltuieli de judecată*

Cheltuielile cu martorii vor fi suportate de partea care i-a propus, dacă nu se hotărăşte altfel în hotărârea arbitrală. Cheltuielile de procedură, făcute la solicitarea completului, vor fi suportate în mod egal de către părți. Astfel de cheltuieli includ cheltuieli de transport şi alte cheltuieli pentru arbitri, cheltuielile cu martorii ceruți de complet sau cu orice alte probe administrate la solicitarea completului.

Cheltuielile cu arbitrul solicitat de o parte, arbitru care vine din alt loc decât locul de desfăşurare a arbitrajului, vor fi suportate de acea parte. Taxele arbitrilor se vor stabili de către aceştia în funcție de complexitatea, urgența şi durata litigiului.

Conform legii şi practicii SUA, nu este foarte clar dacă arbitrii sunt împuterniciți să acorde onorariile avocaților când nu există nicio referire expresă pentru ei în clauza arbitrală. Daca ambele părți în proces cer imperios sau numai solicită acordarea onorariilor avocaților, completul de arbitri poate face acest lucru.

Totuşi, conform Regulilor SAM, arbitrii au puterea să hotărască o diurnă rezonabilă apropiată de onorariile avocaţilor, de altfel fiind încurajaţi să procedeze astfel. În multe hotărâri, arbitrii SAM oferă fie integral, fie numai o parte din cheltuielile procesuale asumate de partea care a avut câştig de cauză, precum şi costurile conducerii procesului arbitral de partea care a pierdut.

5. *Publicarea hotărârii*

Societatea de arbitraj maritim publică hotărârile arbitrale[1]. Dacă ambele părţi doresc ca hotărârea să nu fie publicată, trebuie să specifice acest lucru la începutul procedurii arbitrale. Dacă una din părţi nu doreşte să facă publice, prin publicarea hotărârii, anumite informaţii, de obicei arbitrii vor avea în vedere această solicitare.

SAM publică deciziile pronunţate de membrii săi în mod firesc prin „Serviciul hotărârilor arbitrale"[2] al său. În New York, arbitrii explică motivele deciziilor lor. Dacă părţile nu doresc ca SAM să publice hotărârea, trebuie să specifice acest lucru de la începutul procesului arbitral. Dacă o singură parte nu doreşte să releve în cuprinsul hotărârii arbitrale unele informaţii pe care le consideră a fi confidenţiale, arbitrii, în general, vor împăca partea care face o astfel de cerere.

Arbitrii SAM au pronunţat şi pronunţă hotărâri arbitrale de circulaţie internaţională.

6. *Învestirea cu formulă executorie*

Dacă o parte nu îşi îndeplineşte obligaţiile din hotărâre de bunăvoie, cealaltă parte poate solicita Curţii de Justiţie confirmarea hotărârii arbitrale şi învestirea cu formulă executorie. Odată confirmată hotărârea de către Curte, aceasta va avea aceeaşi forţă cu o hotărâre dată de Curte. Termenul de prescripţie pentru confirmarea hotărârii este de 1 an (3 ani pentru o hotărâre arbitrală străină).

Hotărârile arbitrale de la New York ale SAM sunt învestite cu formulă executorie de către instanţa de judecată. Conform Legii Federale de Arbitraj – Secţiunea 9 (Documentul nr. 6) – odată soluţionat cazul, partea interesată se poate adresa instanţei judecătoreşti pentru a confirma şi învesti hotărârea arbitrală. Odată ce instanţa judecătorească recunoaşte hotărârea completului arbitral, urmează un proces prin care hotărârea devine executorie în acelaşi mod ca oricare altă decizie pronunţată de instanţa însăşi.

O moţiune de confirmare, în mod obişnuit, trebuie făcută în termen de 1 an, iar dacă este o hotărâre arbitrală internaţională, până la 3 ani de la data pronunţării hotărârii arbitrale. Întrucât SUA este parte la Convenţia privind Recunoaşterea şi Executarea Hotărârilor Arbitrale Străine, de la New York, şi a Convenţiei Inter-americane privind Arbitrajul Comercial Internaţional, hotărârile arbitrale de la New York sunt executorii în orice stat semnatar al acestor Convenţii[3].

Hotărârile arbitrale ale completelor de la New York nu servesc ca precedente judiciare, iar arbitrilor nu li se cere să urmeze deciziile pronunţate de alte complete, dar astfel de hotărâri anterioare pot influenţa hotărârea arbitrală dată de un complet arbitral ulterior.

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, SMA Arbitration Rules, New York, 2008.

[2] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 7.

[3] Ibidem.

Arbitrii urmează o decizie precedentă dacă sunt de acord cu justificarea hotărârii arbitrale emisă de către un complet anterior şi dacă situaţiile de fapt ale cauzelor arbitrate sunt similare[1].

§3. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Paris

Dacă părţile ajung la o înţelegere, pot solicita pe baza tranzacţiei lor emiterea unei hotărâri, cu acordul arbitrilor care să consfinţească această tranzacţie.

Arbitrul trebuie să întocmească hotărârea în termen de 6 luni începând din momentul constituirii tribunalului arbitral. Comitetul Permanent (*Standing Comitee*) poate prelungi acest termen, dacă este necesar.

Când astfel de prelungiri nu sunt aprobate şi, dacă se cuvine, conform aplicării prevederilor art. 6 (7), Comitetul Permanent va determina maniera în care litigiul va fi rezolvat.

Când au fost desemnaţi 3 arbitri, hotărârea arbitrală este luată cu majoritate de decizii. Dacă majoritatea nu va putea fi întrunită, hotărârea va fi luată de către preşedintele tribunalului arbitral.

Hotărârea arbitrului va stabili cheltuielile procesuale şi va decide care dintre părţi va suporta cheltuielile sau în ce proporţie cheltuielile vor fi suportate de către părţi. Costurile procesuale vor include cheltuielile şi onorariile arbitrilor, onorariile şi cheltuielile experţilor, costurile obişnuite legale determinate de părţi şi costurile administrative stabilite de către Comitetul Permanent.

Când îşi va stabili onorariul, arbitrul va trebui să ia în calcul complexitatea obiectului diferendului şi timpul acordat. Decizia arbitrului asupra propriului onorariu poate fi contestată prin apel la Comitetul Permanent în termen de 30 de zile de la comunicarea hotărârii arbitrale[2].

Hotărârea arbitrală va fi considerată a fi întocmită la locul unde s-a desfăşurat procesul arbitral şi la data când a fost semnată de către arbitru.

Termenul limită în care tribunalul arbitral trebuie să pronunţe hotărârea finală este de 6 luni. Acest termen trebuie să curgă de la data ultimei semnări de către tribunalul arbitral sau de către părţi a Termenelor de Referinţă, sau, în cazul cererii arătate în art. 18 (3), de la data comunicării tribunalului arbitral de către Secretariat a aprobării Termenelor de Referinţă de către Curte.

Curtea poate extinde acest termen limită numai dacă se solicită în mod justificat de către tribunalul arbitral sau din proprie iniţiativă dacă decide că este necesar să dispună astfel.

1. *Pronunţarea hotărârii*

Când tribunalul arbitral este compus din mai mult de un arbitru, hotărârea va fi luată cu decizia majorităţii.

Dacă nu se va complini majoritatea, hotărârea va fi luată de către supraarbitrul tribunalului arbitral singur.

Hotărârea trebuie să arate motivele pe care se bazează. Hotărârea va fi considerată ca fiind pronunţată la locul arbitrajului şi la data stabilită în cuprinsul ei.

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 7.

[2] The International Chamber of Commerce, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008.

Dacă părţile ajung la o înţelegere după ce comunică tribunalului arbitral dosarul cauzei în conformitate cu art. 13, înţelegerea va fi înregistrată sub forma unei hotărâri date prin acordul părţilor dacă părţile vor solicita acest lucru şi dacă tribunalul arbitral va fi de acord să procedeze astfel.

2. *Redactarea hotărârii*

Hotărârea se ia cu majoritate, în cazul numirii a trei arbitri; în caz că nu se poate stabili o majoritate, hotărârea se va lua de către secretarul tribunalului arbitral.

Hotărârea arbitrală va prezenta circumstanţele cazului şi soluţia dată, precum şi acordarea cheltuielilor de judecată, respectiv proporţia în care părţile sunt obligate să le suporte.

Cheltuielile de judecată cuprind taxele arbitrilor, onorariile avocaţilor şi experţilor, precum şi alte cheltuieli legate de administrarea justiţiei. Taxa arbitrului se va stabili de către acesta având în vedere complexitatea cazului şi durata soluţionării.

Una din cele mai importante funcţii ale Curţii constă în verificarea hotărârilor arbitrale. Conform art. 27 din Regulile de procedură arbitrală ale CCI, înaintea semnării oricărei hotărâri (deci, şi a încheierilor interlocutorii), tribunalul arbitral trebuie să supună proiectul hotărârii verificării prealabile a Curţii.

Curtea poate sugera modificări de formă sau poate, fără a afecta în niciun fel libertatea de decizie a tribunalului, să atragă atenţia arbitrilor asupra unor elemente de fond din cuprinsul hotărârii.

În orice caz, nicio hotărâre nu va putea fi pronunţată de tribunalul arbitral fără aprobarea prealabilă a Curţii cu privire la forma acesteia (art. 6 din Regulamentul intern al Curţii – Anexa III a Regulilor de procedură arbitrată – conţine o dispoziţie deosebit de utilă din punct de vedere al dreptului internaţional privat, prevăzând că, în exercitarea atribuţiei sale de verificare prealabilă, Curtea va avea în vedere, în măsura posibilităţilor, dispoziţiile imperative ale legii locului unde se desfăşoară arbitrajul).

3. *Comunicarea, depunerea şi promulgarea hotărârii*

După redactarea hotărârii, Secretariatul va comunica părţilor textul semnat de arbitri, dacă desigur cheltuielile de arbitraj au fost plătite. Părţile pot solicita şi copii certificate după hotărâre.

Un exemplar original al hotărârii se va depozita la Secretariat. Secretariatul şi, la cererea acestuia, arbitrii, vor informa părţile privind desfăşurarea în continuare a formalităţilor necesare executării hotărârii.

De altfel, pe parcursul întregii proceduri arbitrale, atât Secretariatul cât şi arbitrii trebuie să aibă în vedere scopul final urmărit de părţi – faptul ca hotărârea ce se va da să poată fi pusă în executare.

Odată hotărârea pronunţată, Secretariatul trebuie să comunice părţilor textul hotărârii semnat de către arbitru, arătând întotdeauna că cheltuielile arbitrale au fost plătite în totalitate de părţi sau de către una din ele.

Copii conforme cu originalul atestate de către Secretariat în plus vor fi disponibile numai părţilor, la cerere şi oricând. În virtutea comunicării realizate în conformitate cu art. 14 (1), părţile renunţă la orice altă formă de comunicare sau depozitare a hotărârii.

Hotărârea arbitrală va fi definitivă. Supunând diferendul Regulilor de Arbitraj Maritim Internaţional al ICC (*ICC-CMI International Maritime Arbitration Rules*),

părțile vor fi considerate a duce la îndeplinire cele decise prin hotărâre şi că renunță la dreptul lor la orice cale de atac (apel), până în prezent o astfel de renunțare putând fi făcută în mod valabil.

Originalul fiecărei hotărâri realizate în conformitate cu Regulile menționate va fi depus la Secretariat.

Secretariatul şi, atunci când se solicită de către Secretariat, arbitrul vor ajuta părțile pentru a satisface orice formalități în plus vor fi necesare.

În toate cauzele care nu sunt prevăzute în mod expres în Reguli, Comitetul Permanent şi arbitrul vor acționa în spiritul acestor Reguli şi vor face orice fel de diligențe pentru a asigura că hotărârea arbitrală produce efecte ca şi lege[1].

Odată ce o hotărâre a fost pronunțată, Secretariatul va comunica părților textul hotărârii semnat de către tribunalul arbitral, indicând întotdeauna că, costurile arbitrajului au fost complet plătite CIC de către părți sau de către una din ele.

Copii suplimentare autentificate de către Secretariatul General vor fi disponibile la cerere şi oricând numai părților.

În virtutea comunicării părțile renunță la oricare altă formă de înştiințare sau depunere din partea tribunalului arbitral.

Un original al fiecărei hotărâri pronunțate în acord cu Regulile de Arbitraj ale CIC va fi păstrat la Secretariat.

Tribunalul arbitral şi Secretariatul vor acorda asistență părților în îndeplinirea oricăror formalități ulterioare ce vor fi necesare.

Fiecare hotărâre arbitrală va fi obligatorie pentru părți. Supunând litigiul arbitrajului guvernat de Regulile CIC, părțile se angajează să execute hotărârea arbitrală fără întârziere şi vor considera că au renunțat la dreptul lor la orice formă de recurs, o astfel de renunțare permițând autentificarea hotărârii de către Curte.

4. *Corectarea şi interpretarea hotărârii*

Din oficiu, tribunalul arbitral poate corecta erorile administrative, de calcul sau de redactare, ori erori de natură similară conținute în hotărâre, cu condiția ca o astfel de corectare să fie supusă aprobării Curții în termen de 30 de zile de la data pronunțării unei astfel de hotărâri.

Orice cerere a unei părți privind corectarea unei erori de natura celor amintite, sau pentru interpretarea unei hotărâri, trebuie depusă la Secretariat în termen de 30 de zile de la primirea hotărârii de către parte, într-un număr de copii aşa cum prevede art. 3 (1).

După comunicarea cererii tribunalului arbitral, acesta va acorda celeilalte părți un termen limită scurt, de obicei care nu depăşeşte 30 de zile, de la primirea cererii, ca acea parte să prezinte eventualele sale comentarii asupra acelei cereri.

Dacă tribunalul arbitral decide să corecteze sau să interpreteze hotărârea, va supune decizia în formă de schiță Curții nu mai târziu de 30 de zile de la data expirării termenului limită de la primirea eventualelor comentarii ale celeilalte părți sau de la o altă dată hotărâtă de Curte.

Decizia de a corecta sau interpreta hotărârea va lua forma unui *addendum* şi va fi parte componentă a hotărârii.

---

[1] Ibidem.

§4. Hotărârea arbitrală în arbitrajul de la Tokyo

1. *Situații când nu se dă o hotărâre arbitrală propriu-zisă*

În următoarele situații tribunalul arbitral poate, fără a intra în soluționarea fondului, să respingă cererea de chemare în judecată sau să ia orice alta decizie, fără însă a da o hotărâre pe fond:

a) când convenția arbitrală este nelegal încheiată sau este nulă sau reziliată;

b) dacă una din părți nu este reprezentată în mod legal sau reprezentantul său nu are împuternicire de reprezentare;

c) când niciuna din părți nu se prezintă la un termen, fără a avea un motiv rezonabil;

d) dacă ambele părți nu îndeplinesc un ordin al tribunalului a cărui executare este considerată necesară pentru desfăşurarea procedurii;

e) dacă tribunalul consideră că reclamantul a întârziat nejustificat desfăşurarea procedurii (aplicabil şi pârâtului care a formulat cerere reconvențională).

2. *Darea hotărârii*

Tribunalul va da hotărârea în 30 de zile de la închiderea dezbaterilor[1]. Această perioadă se poate extinde când apar evenimente neprevăzute care justifică o astfel de întârziere.

Hotărârile luate de mai mulți arbitri se vor decide de majoritate. Hotărârile arbitrale se fac în scris şi sunt semnate şi ştampilate de toți arbitrii.

Semnătura şi ştampila unui arbitru pot fi omise, făcându-se mențiune despre aceasta pe hotărâre, când arbitrul respectiv nu poate semna sau ştampila hotărârea dintr-un motiv întemeiat.

Următoarele mențiuni trebuie făcute în hotărâre:

a) numele şi adresa părților (în cazul unei persoane juridice, adresa sediului social ori a locului principal de desfăşurare a activității, denumirea, numele şi calitatea reprezentantului sau) şi, în cazul numirii unui împuternicit, numele său;

b) hotărârea luată;

c) descrierea sumară a stării de fapt şi a problemelor în litigiu;

d) motivarea hotărârii;

e) data redactării hotărârii;

f) cheltuielile de judecată şi repartiția lor către părți;

g) instanța competentă (Curtea districtuală Tokyo sau Curtea districtuală Kobe)[2].

Motivarea hotărârii poate fi omisă cu acordul ambelor părți.

Când părțile au încheiat o tranzacție pe parcursul procesului, la cererea acestora hotărârea arbitrală poate reda conținutul tranzacției.

3. *Comunicarea hotărârii*

Copii autentificate ale hotărârii, semnate şi ştampilate de arbitri, vor fi comunicate părților de către Secretariat sau instanța competentă în timp ce exemplarul original se va depozita de către Secretariat la instanța competentă, conform Codului de procedură civilă japonez.

---

[1] The Tokyo Maritime Arbitration Comission, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005.

[2] Ibidem.

Părţile pot solicita Tribunalului arbitral rectificarea erorilor materiale din hotărâre, cum ar fi greşeli de calcul, greşeli de tipar, greşeli de ortografie sau alte erori materiale, în 30 de zile de la primirea hotărârii.

Hotărârea Tribunalului poate fi publicată dacă ambele părţi nu au solicitat anterior ca hotărârea să nu fie făcută publică[1].

Documentele completate de părţi de obicei nu se vor restitui. Când părţile doresc ca un document să li se restituie la sfârşitul procesului, trebuie să menţioneze aceasta pe document şi să ataşeze la acel document o copie.

Cheltuielile de judecată se vor stabili ca şi în celelalte cazuri, ţinând cont de complexitatea litigiului şi de durata lui, precum şi de partea care a întreprins demersurile care au generat cheltuielile şi de partea care a avut câştig de cauză.

Secţiunea a 5-a. Căile de atac împotriva hotărârii arbitrale maritime

§1. Căile de atac în arbitrajul de la Londra

Există două căi de atac împotriva hotărârii arbitrale. Prima şi cea mai importantă este calea de atac instituită prin Actul asupra arbitrajului din 1979, prin care este atacată hotărârea arbitrală sub aspectul problemelor de drept.

A doua cale de atac este instituită prin Actul asupra arbitrajului din 1950 şi are ca scop recuzarea unui arbitru sau rejudecarea sau desfiinţarea hotărârii.

Nu există cale de atac împotriva erorilor de fapt săvârşite de arbitri în soluţionarea cazului.

Nici eroarea de drept săvârşită nu dă dreptul, prin doar faptul săvârşirii ei, la exercitarea unei căi de atac; părţile au dreptul să atace hotărârea numai dacă instanţa de apel le-a acordat permisiunea, iar această permisiune se acordă numai în anumite cazuri.

Totuşi, uneori instanţele de drept comun intervin fără această procedură, când s-a săvârşit o eroare procedurală în arbitraj, eroare de natură a duce la o soluţionare greşită a cauzei.

Calea de atac (apelul) instituită prin Actul[2] din 1979

a) Dreptul de apel instituit prin lege. Nu se poate face apel împotriva hotărârii arbitrale dacă părţile au încheiat o „convenţie de renunţare" valabilă, adică o convenţie prin care au renunţat la dreptul de apel.

O „convenţie de renunţare" valabilă poate fi încheiată de părţi numai după începerea litigiului, cu excepţia cazului în care una din părţi este de naţionalitate britanică, când o astfel de convenţie se poate încheia şi înainte de începerea unui litigiu.

Dacă nu există o „convenţie de renunţare" valabilă, se poate face apel împotriva hotărârii arbitrale, dar numai privind o problemă de drept. În acest caz, se poate face apel dacă:

---

[1] Hotărârile arbitrale, *awards*, se publică în mod regulat în buletinul Curţii de arbitraj „Wavelength", alături de modificări procedurale sau prezentări ale activităţii instituţiei.

[2] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

- ambele părți sunt de acord cu promovarea căii de atac sau
- Înalta Curte acordă permisiunea exercitării căii de atac.

Înalta Curte acordă permisiunea de a se exercita apel numai dacă problema de drept în discuție este suficient de importantă pentru a afecta soluția dată în arbitraj.

În plus, instanța nu va acorda permisiunea dacă problema de drept în discuție este specifică cazului, adică nu este de natură a apărea și în alte cazuri.

Chiar dacă instanța este de acord că problema de drept prezintă interes și în alte spețe similare, nu va acorda permisiunea exercitării apelului decât dacă este evident că soluția arbitrilor este greșită.

Dacă pentru a trage concluziile necesare, instanța consideră motivarea hotărârii arbitrale insuficientă, aceasta va cere arbitrilor să completeze motivarea.

Cu toate acestea, dacă hotărârea arbitrală nu este deloc motivată, instanța poate cere motivarea numai dacă, anterior soluționării litigiului în arbitraj, una din părți a solicitat darea unei hotărâri motivate. Hotărârea Înaltei Curți privind permisiunea de a exercita calea de atac poate fi atacată în anumite condiții la Curtea de Apel.

b) Procedura de soluționare a cererii de permisiune de a exercita apelul

Cererea se va adresa Înaltei Curți și va fi soluționată de un judecător unic. Termenul de prescripție pentru solicitarea permisiunii este de 21 de zile de la comunicarea hotărârii[1].

Curtea poate acorda o suplimentare a termenului, dar pentru aceasta este necesar ca partea interesată să facă dovada faptului că, deși a depus toate diligențele necesare, nu s-a putut încadra în acest termen pentru pregătirea cererii sale.

Dacă, dimpotrivă, partea (respectiv avocatul său) în mod deliberat sau din neglijență întârzie în pregătirea documentelor necesare și totuși solicită instanței o suplimentare de termen pentru pregătirea cererii sale, instanța nu va acorda suplimentarea.

c) Soluții ce pot fi date în apel

Înalta Curte poate da următoarele soluții în apel, desigur atunci când un astfel de apel a fost permis în condițiile menționate:

- dacă nu este de acord cu apelul formulat, Curtea poate confirma hotărârea arbitrală. În acest caz, hotărârea rămâne valabilă și va fi în vigoare retroactiv, din momentul când a fost dată;
- Curtea poate modifica hotărârea. Va face acest lucru atunci când în cauză sunt posibile numai două soluții, iar Curtea decide că arbitrii au ales soluția greșită.

În acest caz, nu are sens să trimită hotărârea spre rejudecare aceloraşi sau altor arbitri, deoarece este posibilă numai o singură alternativă. Se presupune că o astfel de hotărâre modificată intră în vigoare la data când a fost inițial dată;

- Curtea poate trimite cazul spre rejudecare arbitrilor, însoțit de opiniile sale asupra problemelor de drept în litigiu. În acest caz, dacă nu s-a convenit altfel, arbitrii care au dat hotărârea vor da o nouă hotărâre în trei luni;
- Curtea poate desființa hotărârea.

---

[1] Ibidem.

Calea de atac a apelului instituită prin Actul[1] *asupra arbitrajului din 1950*

a) Situaţii când se poate exercita această cale de atac

Actul din 1950 instituie o cale de atac destul de largă, care însă, în principiu, are ca scop respectarea procedurii arbitrale instituite prin Act, respectarea convenţiei părţilor privind arbitrajul şi respectarea principiilor generale de drept.

În acest caz, nu trebuie ca părţile să dovedească faptul că hotărârea arbitrală este greşită. Această situaţie a fost avută în vedere de Actul din 1970, care a limitat folosirea căii de atac în acest caz, fiind stabilit de către Curtea de Apel că în niciun caz nu se va folosi calea de atac instituită prin Actul din 1950 pentru a se eluda Actul din 1970[2].

Până acum, calea de atac instituită prin Actul din 1950 a fost folosită în următoarele cazuri:

- lipsa de competenţă;
- aparenţa unei erori;
- eroare materială (mai mult decât o greşeală aritmetică sau de ortografie) admisă a fi făcută chiar de către arbitru;
- atitudine părtinitoare;
- lipsa de procedură;
- probe noi.

Vom analiza pe scurt unele din aceste situaţii:

a.1) *Lipsa de competenţă*. Arbitrii, imediat după ce sunt numiţi, trebuie din oficiu să-şi verifice competenţa. În acelaşi timp, orice parte are dreptul, după darea hotărârii, să conteste competenţa arbitrilor. Cu toate acestea, partea pierde dreptul de a apela hotărârea din acest motiv dacă pe parcursul procedurii arbitrale nu a ridicat problema competenţei, deşi avea posibilitatea să o facă.

a.2) *Aparenţa unei erori*. Atunci când Curtea constată aparenţa unei erori poate fie să trimită spre rejudecare, fie să anuleze hotărârea, lăsând la latitudinea reclamantului redeschiderea unui nou litigiu. Dar dacă există o interpretare posibilă, conform căreia hotărârea rămâne valabilă, Curtea va prefera să dea acea interpretare.

a.3) *Un arbitru admite că a comis o eroare* şi solicită să i se trimită hotărârea spre rejudecare. Arbitrul poate să corecteze singur orice eroare materială, cum ar fi o greşeală de scriere sau o omisiune involuntară. Dar dacă eroarea este mai importantă, spre exemplu, un arbitru, după redactarea şi comunicarea hotărârii sale, consideră ca a omis analizarea unei probe care ar fi dus la un alt punct de vedere asupra soluționării cazului, Curtea poate să îi trimită hotărârea spre rejudecare.

a.4) *Atitudine părtinitoare*. Noțiunea de „atitudine părtinitoare” nu a fost definită niciodată de către Curte; noțiunea este folosită pentru a acoperi un domeniu larg, de la fraudă sau altă faptă gravă, săvârşită cu intenţie până la o simplă greşeală de procedură.

În marea majoritate a apelurilor făcute din acest motiv, este vorba despre greşeli de procedură săvârşite de arbitri de bună-credinţă, greşeli care totuşi au dat aparenţa unei atitudini părtinitoare.

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

[2] Ibidem.

Nu trebuie demonstrat că hotărârea dată este greşită; Curtea este interesată doar ca desfăşurarea procedurii arbitrale să se fi făcut în conformitate cu legea, cu convenţia părţilor sau cu principiile de drept.

Astfel, un arbitru care a primit mită de la una din părţi, sau care a fost angajat într-o alta funcţie retribuită de una din părţi, după ce anterior fusese numit arbitru de către acea parte, dar înainte de a da hotărârea în cauză, va putea fi recuzat pe această cale. Acestea sunt situaţii în care arbitrul a avut o atitudine părtinitoare intenţionată.

La celalalt capăt sunt situaţiile când arbitrul, deşi de bună-credinţă, a acţionat incorect sau a dat aparenţa că a acţionat incorect. În acest caz, atitudinea părtinitoare nu este intenţionată, nefiind o atitudine părtinitoare în sensul strict al cuvântului.

a.5) *Lipsa de procedură*. Acest motiv se referă la situaţia părţii care, din eroare, nu prezintă toate documentele sale arbitrilor sau nu cunoaşte documentele prezentate arbitrilor de cealaltă parte.

Spre exemplu, atunci când, în cazul unui arbitraj ce se soluţionează numai pe bază de acte, una din părţi afirmă, într-o scrisoare adresată arbitrilor, că are în posesia sa documente care probează susţinerile sale scrise, iar arbitrul nu solicită prezentarea acestor probe şi nici nu comunică o copie după scrisoare celeilalte părţi, Curtea va admite apelul pe acest motiv şi va trimite cazul spre rejudecare.

S-a sugerat că este de preferat ca instanţa să nu admită prea multe apeluri pe acest motiv, al lipsei de procedură. Astfel, după cum am văzut şi până acum, optica legislaţiei engleze este în sensul ca o hotărâre arbitrată să fie decisivă în speţă, neexistând posibilitatea desfiinţării sau modificării hotărârii pe probleme de fapt sau, cu mici excepţii, pe probleme de drept. Părţile trebuie să folosească hotărârea arbitrală „la bine şi la rău".

În acest sens, Curtea nu va interveni atunci când s-au făcut greşeli minore de procedură. Bineînţeles, este la latitudinea Curţii să aprecieze asupra importanţei acelei greşeli.

În afară de motivele enumerate şi de problemele de drept avute în vedere de Actul din 1970, Curtea nu va admite căi de atac pe motive de apreciere greşită a faptelor. Aceasta, deoarece părţile, convenind asupra arbitrajului, au acceptat în principiu riscul comiterii de către arbitri a unor greşeli de fapt şi de drept, inclusiv, s-a spus, greşeli minore de procedură.

b) Soluţii ce se pot adopta în apel

Curtea poate trimite cauza spre rejudecare arbitrilor, însoţită de prezentarea punctului de vedere al Curţii asupra problemelor în litigiu. Arbitrul va rejudeca acel caz făcând aplicarea punctului de vedere al Curţii;

Mai puţin *clară este* situaţia când Curtea desfiinţează hotărârea. Logic ar fi ca în acest caz să rămână în vigoare completul arbitral şi procedura arbitrală instituită deoarece numai hotărârea a fost desfiinţată, şi nu întreaga procedură arbitrală.

În practică însă, atunci când Curtea desfiinţează hotărârea, o trimite în acelaşi timp spre rejudecare (excepţie, în cazul atitudinii părtinitoare, când poate numai să desfiinţeze hotărârea).

De obicei, atunci când numai o parte din hotărâre este atacată, Curtea va trimite spre rejudecare, în timp ce, spre exemplu în caz de atitudine culpabilă, deci atunci când este evident că judecata cazului în întregul său a fost greşită, Curtea va desfiinţa

hotărârea, urmând ca arbitrii să soluţioneze acel litigiu ca un litigiu nou. În practică, apelantul de obicei solicită Curţii să specifice cum va fi soluţionat litigiul în continuare în arbitraj[1].

§2. Căile de atac în arbitrajul de la New York

O hotărâre poate fi anulată fie în baza câtorva motive speciale ce ţin de corectitudinea procedurii arbitrale sau fie pentru că hotărârea contravine ordinii publice (*public policy*)[2], în situaţii foarte rare. O greşeală de fapt sau de drept nu reprezintă motiv de anulare (*vacatur*).

Efectiv nu există posibilitatea unei căi de atac. Politica federală favorizează şi încurajează arbitrajul, iar pentru acest motiv Congresul S.U.A. a limitat în mod sever posibilitatea unui „atac" de succes a hotărârilor arbitrale pronunţate în S.U.A.

O moţiune de anulare, de modificare sau corectare a hotărârii arbitrale trebuie făcută în termen de 3 luni de la data emiterii hotărârii.

Hotărârile arbitrajului maritim de la New York sunt de obicei definitive şi obligatorii. Conform Legii Federale a Arbitrajului, există puţine motive pentru care o hotărâre arbitrală poate fi anulată, iar aceste motive sunt strict definite. Acestea privesc comportamentul neconform al arbitrilor manifestat prin depăşirea puterii lor, sau încălcarea corectitudinii procedurii arbitrale care nu permite greşeli, indiferent cât de „ieşite din comun" ar fi. O greşeală în aplicarea legii sau privind situaţii de fapt, în general, nu constituie motiv de anulare a hotărârii. O moţiune care să solicite anularea, modificarea sau corectarea unei hotărâri arbitrale poate fi făcută în termen de până la 3 luni de la data pronunţării hotărârii[3].

Desfiinţarea hotărârii arbitrale

Instanţele americane pot desfiinţa o hotărâre arbitrală, la solicitarea uneia din părţi, în următoarele situaţii:

a) hotărârea a fost obţinută prin corupţie, fraudă sau mijloace necinstite;

b) când a existat o atitudine părtinitoare evidentă din partea unora sau tuturor arbitrilor;

c) când arbitrii se fac vinovaţi de administrare necorespunzătoare a justiţiei, refuzând să acorde un termen, deşi solicitarea amânării era motivată corespunzător sau refuzând să administreze probe concludente şi pertinente pentru soluţionarea cauzei; prezentul motiv include şi orice altă acţiune a arbitrilor prin care s-au prejudiciat drepturile unei părţi;

d) când arbitrii şi-au depăşit puterile sau le-au îndeplinit necorespunzător, astfel încât în litigiu nu s-a dat o hotărâre clară, definitivă şi adoptată în comun.

O parte ce face o cerere pentru desfiinţarea sau îndreptarea unei hotărâri arbitrale va comunica următoarele acte Curţii:

- convenţia arbitrală, actul de numire a arbitrilor şi orice acte prin care durata maximă de timp în care urma să se dea hotărârea s-a extins;

---

[1] The London Maritime Arbitration Association, LMAA Terms, London, 2006.

[2] Society of Maritime Arbitrators, SMA Arbitration Rules, New York, 2008.

[3] Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York (FAQs), 2000, p. 5.

- hotărârea arbitrală;
- cereri şi orice alte acte privind solicitarea de desfiinţare sau îndreptare a hotărârii.

Cererea părţii se va judeca după procedura prevăzută pentru un litigiu obişnuit, hotărârea Curţii urmând să aibă aceeaşi putere ca şi orice altă hotărâre a instanţei.

Împotriva hotărârilor instanţei ordinare, hotărâri ce pot privi desfiinţarea sau îndreptarea unei hotărâri arbitrale, dar şi alte probleme legate de arbitraj, de competenţa instanţelor ordinare, părţile pot face apel.

§3.Căile de atac în arbitrajul de la Paris

Hotărârea arbitrală este definitivă. Părţile care au apelat pentru soluţionarea litigiului la Arbitrajul maritim internaţional de la Paris se presupune că s-au obligat prin aceasta să execute hotărârea fără întârziere, renunţând implicit la dreptul de a ataca hotărârea.

Totuşi, o procedură specifică Camerei de Comerţ Internaţionale de la Paris este aceea de a verifica hotărârile arbitrilor, din oficiu, prin Curtea de arbitraj. Astfel, Curtea va verifica forma şi conţinutul hotărârilor, fără totuşi a interveni pe fond asupra hotărârii luate de arbitri[1].

Acest mecanism asigură un plus de siguranţă asupra corectitudinii hotărârilor, cu atât mai necesar cu cât în acest caz hotărârea arbitrală, fiind emisă de un organism internaţional, nu poate fi atacată la o instanţă determinată. Părţile ar putea totuşi să atace hotărârea la instanţele naţionale, procedeu însa îndelungat şi nesigur în privinţa rezultatelor.

§4. Căile de atac în arbitrajul de la Tokyo

1. *Condiţii*

Între părţi, hotărârea arbitrală va avea aceleaşi efecte precum o hotărâre definitivă a Curţii de Justiţie[2].

Părţile pot ataca hotărârea, solicitând desfiinţarea sa, în următoarele situaţii:

a) când tribunalul arbitral nu este constituit în condiţiile legii;

b) când prin hotărâre o parte este obligată să îndeplinească un act interzis de lege;

c) când părţile nu au fost reprezentate legal la judecată în arbitraj;

d) când părţile nu au fost audiate pe parcursul procedurii;

e) când hotărârea nu cuprinde temeiurile de fapt şi de drept pe care s-a întemeiat decizia tribunalului arbitral;

f) dacă un arbitru ce a participat la judecarea cauzei a fost găsit vinovat de o infracţiune legată de îndatoririle sale oficiale faţă de cazul pe care îl judecă;

g) dacă una din părţi, prin acte violente exercitate de un terţ, acte ce constituie infracţiune, a fost determinată să facă o mărturisire sau a fost împiedicată să administreze o probă în atac sau în apărare, probă ce ar fi influenţat hotărârea;

---

[1] Society of Maritime Arbitrators, SMA Arbitration Rules, New York, 2008.

[2] The Tokyo Maritime Arbitration Comission, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005.

h) dacă unul din actele sau alte obiecte ce au constituit proba determinantă în judecarea cauzei a fost fals;

i) dacă soluția s-a bazat pe o declarație falsă a unui martor, expert sau interpret sau a unei părți sau reprezentantului său legal;

j) dacă o hotărâre civilă sau penală sau altă hotărâre judiciară sau administrativă pe care s-a întemeiat judecata cauzei a fost modificată printr-o hotărâre judiciară sau administrativă ulterioară.

k) când există temeiuri prevăzute de Codul de procedură civilă japonez pentru declanşarea unui nou proces.

l) când arbitrajul nu este încuviințat de lege.

Dacă părțile s-au înțeles în acest sens, nu se poate ataca hotărârea arbitrală din motivele de la literele d) şi e).

Procedura

Executarea hotărârii arbitrale se poate face numai după învestirea cu formulă executorie ce se va face într-o şedință de judecată. Nu se va face învestirea cu formulă executorie dacă există unul din motivele enumerate care ar putea da dreptul părților să solicite desființarea hotărârii.

După ce s-a învestit hotărârea cu formulă executorie, o parte poate ataca hotărârea numai în baza motivelor de la literele f)-j) de mai sus şi numai dacă demonstrează că motive independente de voința sa au împiedicat-o să exercite calea de atac înainte de învestirea hotărârii. În acest caz, termenul de prescripție pentru exercitarea căii de atac este de o lună. Termenul începe să curgă la data când partea a cunoscut motivele ce ii dădeau dreptul să atace hotărârea, dar nu înainte de darea unei hotărâri definitive prin care se învesteşte cu formulă executorie hotărârea arbitrată. Totuşi, calea de atac trebuie să fie exercitată în cel mult cinci ani de la data când hotărârea de învestire cu formulă executorie rămâne definitivă.

Instanța competentă pentru soluționarea căilor de atac, a învestirilor cu formulă executorie şi a altor cauze legate de arbitraj de competența instanțelor de drept comun va fi Curtea teritorială sau districtuală menționată în convenția arbitrală. Dacă nu este convenită o astfel de instanță, aceasta va fi instanța competentă dacă acțiunea ar fi fost făcută la Curtea de Justiție.

Dacă există două sau mai multe instanțe competente, va soluționa cauza prima instanță învestită.

Bibliografie

Tratate, cursuri, monografii – autori români

Alexandrescu, Alecu, Drept maritim, Administraţia Portului Constanţa, Constanţa, 2004

Alexandrescu, Alecu, Tratat de drept maritim, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2005

Babiuc, Victor, Dreptul comerţului internaţional, Ed. Sylvi, Bucureşti, 2001

Bîrsan, Corneliu; Sitaru, Dragoş-Alexandru, Dreptul comerţului internaţional, vol. I, Ed. Tipografia Univ. Bucureşti, Bucureşti, 1997

Bibicescu, Gheorghe, Transportul de mărfuri pe mare în comerţul internaţional, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1986

Boroi, Gabriel; Rădescu, Dumitru, Codul de procedură civilă comentat şi adnotat, Ed. All Beck, Bucureşti, 1995

Caraiani, Gheorghe, Transporturile maritime, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1995

Caraiani, Gheorghe; Serescu, Mihai, Transporturi maritime, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998

Căpăţână, Octavian, Tratat de drept al comerţului internaţional, Ed. Academiei, Bucureşti, 1985

Căpăţână, Octavian; Ştefănescu, Brânduşa, Tratat de drept al comerţului internaţional, Ed. Academiei, Bucureşti, 1988

Căpăţână, Octavian, Dreptul transporturilor, Ed. Lumina Lex, Bucuresti, 1997

Căpăţână, Octavian; Stancu, Gheorghe, Dreptul transporturilor, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2002

Ciobanu, Viorel M., Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. I, Ed. Naţional, Bucureşti, 1997

Ciobanu, Viorel M., Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. II, Ed. All Beck, Bucureşti, 1997

Ciobanu, Viorel; Boroi, Gabriel, Dreptul procesual civil, ed. a 2-a, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003

Costin, Mircea; Leş, Ioan; Minea, Ştefan; Radu, Dumitru, Dicţionar de drept procesual civil, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1993

Costin, Mircea; Deleanu, Sergiu, Dreptul comerţului internaţional, Partea generală I, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997

Deleanu, Ion; Deleanu, Sergiu, Arbitraj intern şi internaţional, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005

Deleanu, Ion, Tratat de procedură civilă, vol. II, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

Deleanu, Sergiu, Contractul de comerţ internaţional, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996

Dragomir, Gheorghe; Păun, Grigore, Transport maritim, Ed. CPPMC, Constanţa, 1992

Estrada, Samano Miguel, Commercial Arbitration and Mediation Center for the Americas,CAMCA,Mexico City, 1996

Filipescu I.P., Filipescu I.A., Drept internaţional privat, Ed. Actami, Bucureşti, 2002

Gabriel, Mihai, Arbitraj comercial internaţional, Editura Dobrogea,Constanţa 2005

Homotescu Gabriel, Litigii patrimoniale. Soluţionarea pe calea arbitrajului, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000

Ionaş Sălăgean, Monica, Arbitrajul comercial, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001

Ionaş Sălăgean, Litigiul comercial, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001

Leş, Ioan, Tratat de drept procesual civil, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001

Leş, Ioan, Comentariile Codului de procedură civilă, vol. II, Ed. All Beck, Bucureşti, 2001

Macovei, Ioan, Instituţii în dreptul comerţului internaţional, Ed. Junimea, Iaşi, 1987

Mazilu, Dumitru, Dreptul comerţului internaţional, Partea speciala, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003

Nestor, Ion, Arbitrajul comercial internaţional, vol. Drept şi Tehnică comercială internaţională (II), Ed. Academiei, Bucureşti, 1973

Piperea, Gheorghe, Dreptul transporturilor, ed. 2, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

Prescure, Titus; Crişan, Radu, Curs de arbitraj comercial, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2005

Popescu, Tudor, Dreptul comerţului internaţional, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983

Roş, Viorel, Arbitrajul comercial internaţional, Ed. R.A. „Monitorul Oficial", Bucureşti, 2000

Sitaru, Dragos Alexandru, Dreptul Comerţului Internaţional, Tratat, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008

Turcu Ion, Contracte comerciale – Formare si executare, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997

Tăbârcă, Mihaela, Codul de procedură civilă – comentat, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2003

Tăbârcă, Mihaela, Drept procesual civil, vol. I-II, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009

Veriotti, Maria, Măsurile asigurătorii în dreptul maritim. Teorie, jurisprudenţă şi reglementări, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003

Voicu, Marin, Drept comercial internaţional, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2002

Voicu, Marin, Instituţii de drept maritim, Ed. Ex Ponto, 2002

Voicu, Marin; Veriotti, Maria, Jurisprudenţă maritimă română 1887-2001, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001

Voicu, Marin; Veriotti, Maria, Convenţiile maritime internaţionale, vol. I, II, III, Ed. Ex Ponto, Constanţa, 1999

Zilberstein Savelly; Ciobanu, Viorel M.; Băcanu, Ion, Tratat de executare silită, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001

Studii şi articole

Băcanu, Ion, Litigii arbitrabile, Dreptul nr. 2/2000

Beleiu, Gheorghe; Osipenco, Elena; Cozmanciuc, Mihaela, Acţiunea în anularea hotărârii arbitrale, Dreptul nr. 9/1995

Beleiu, Gheorghe, Hotărârea arbitrală şi desfiinţarea ei, R.D.C. nr. 6/1993

Băncioiu, Dan Mircea, Arbitrajul comercial internaţional, R.D.C. nr. 12/2001

Căpăţână, Octavian, Convenţia arbitrală deficitară, R.D.C. nr. 12/1999

Dănăilă, Giorgiana, Clauza compromisorie în jurisprudenţa română, R.D.C. nr. 11/1999

Dănăilă, Giorgiana, Acţiunea în anulare împotriva hotărârii arbitrale, R.D.C. nr. 9/2000

Dănăilă, Georgiana, Consideraţii teoretice şi practice asupra clauzei compromisorii, Dreptul nr. 11/2001

Dănăilă, Giorgiana, Categorii de hotărâri arbitrale, R.D.C.nr. 6/2002

Dănăilă Giorgiana, Deliberarea arbitrilor, luarea hotărârii arbitrale. Forma, cuprinsul şi efectele sale, R.D.C. nr. 7-8/2002

Dănăilă Giorgiana, Forma convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 7-8/2003

Dănăilă Giorgiana, Principiile fundamentale ale procedurii arbitrale, R.D.C. nr. 4/2004

Dănăilă, Girogiana, Participarea terţilor în procesul arbitral, R.D.C. nr. 7-8/2005

Dănăilă, Giorgiana, Procedura arbitrală şi unele proceduri speciale reglementate de Codul de procedură civilă, R.D.C. nr. 10/2005

Deleanu, Ion; Deleanu, Sergiu, Arbitrajul pe baza normelor de drept şi arbitrajul în echitate, R.D.C. nr. 12/2000

Diaconu, Nicoleta, Caracteristicile arbitrajului comercial internaţional, R.D.C. nr. 4/2005

Ionaş Sălăgean, Monica, Convenţia arbitrală, R.D.C. nr. 3/1999

Ispas, Ioan, Necesitatea perfecţionării legislaţiei civile referitoare la arbitraj, R.D.C. nr. 11/1999

Matei, Danil, Efectul executoriu al hotărârilor judecătoreşti şi arbitrale, R.D.C. nr. 3/1995

Mazilu, Dumitru, Rolul concilierii şi arbitrajului în soluţionarea diferendelor referitoare la investiţii între state şi persoane ale altor state, R.D.C. nr. 1/2003

Mazilu, Dumitru, Convenţia arbitrală, efectele şi natura sa juridică. Practica arbitrală privind clauza compromisorie în contractele de comerţ internaţional, R.D.C. nr. 2/2003

Mazilu, Dumitru, Arbitrajul comercial internaţional. Recunoaşterea şi executarea hotărârii arbitrale străine, R.D.C. nr. 6/2003

Mazilu, Dumitru, Semnificaţia cunoaşterii soluţiilor pronunţate de instanţele judecătoreşti şi arbitrale pentru dezvoltarea raporturilor de comerţ internaţional, R.D.C. nr. 11/2001

Măgureanu, Florea, Unele consideraţii privind compromisul în cazul procedurii arbitrale, R.D.C. nr. 6/2004

Popescu, Sorin; Ţăndăreanu, Victoria, Noua lege japoneză privind arbitrajul comercial internaţional, R.D.C. nr. 4/2005

Radu, Mihnea, Arbitralitatea litigiilor comerciale, R.D.C. nr. 7-8/2000

Savin, Ana; Leşe, Radu; Căpăţână, Octavian, Revocarea implicită a convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 12/1999

Secu, Simona, Probleme privind convenţia de arbitraj având în vedere reglementările din sistemele juridice belgian, englez, francez, elveţian, american, precum şi dispoziţiile din art. II al Convenţiei de la New York din 1958, R.D.C. nr. 6/2000

Secu Simona, Efectele convenţiei arbitrale, R.D.C. nr. 11/2000

Terţa, Ioan, Actualitatea instituţiei arbitrajului comercial internaţional, R.D.C. nr. 8/2000

Zilberstein, Savelly; Bacanu, Ion, Desfiinţarea hotărârii arbitrale, Dreptul nr. 10/1996

Lucrări de specialitate – autori străini

Barnes, Gary H.; Downs, Rachlin; Downs Martin, Use of arbitration clauses in commercial agreements, Carter, Ledyard&Milburn, 2001

Bernstein, Ronald; Wood, Derek, Handbook of Arbitration Practice, Sweet&Maxwell, London, 1993

Captain Barry Thompson, Surveying Marine Damage, Witherby&Co Ltd, London, 1994

Fouchard, Philippe; Gaillard, Emmanuel; Goldman Berthold, Traité de l'arbitrage commercial international, Litec, Paris, 1996

Frasier, David, Arbitration of International Commercial Disputes under English Law, Baker &McKenzie, Chicago, 1998

Gaillard, Emmanuel, International Arbitration Law: validity and scope of arbitration agreement, New York Law Journal, 1998

Gavalda, Ch.; Claude Lucas de Leyssac, L'arbitrage, Paris, Dalloz, 1993

Guyon, Yves, L'arbitrage, Economica, Paris, 1995

Holman, Herbert, A Handy Book for Shipowners and Masters, United Kigdom Assurance Association, ed. 16, Library Hard Cover Good, London, 1993

Jacot-Guillarmod, Oliver, Juge national face au droit européen, Bruylant, Bruxelles, 1993

Jacquet, Michel; Delebeque, Philippe, Droit du commerce international, Dalloz, Paris, 2002

Jarosson, Charles, L'arbitrage et la Convention européenne des droits de l'homme, Revue de l'arbitrage, 1989

Kennedy, Donald J., Maritime Arbitration 1899-1999, Hiero Gamos Legal Experts, Houston Texas, 2001

Loquin, É., Instance arbitrale. Arbitrage de droit et amiable composition, Juris-Classeurs, fasc. 1038, nr. 4, 1999

Larroumet, Christian, Droit civil. Les obligations. Le contrat, vol. 3, ed. 2, Ed. Economica, Paris, 2007

Mnookin, Robert H., Creating Value Through Process Design, Journal of International Arbitration, 1994

Murray, C.; Halloway, D.; Timson-Hunt, D, Schmittoff's Export Trade, The Law and Practice of International Trade, 11-ed., Stevens&Sons, London, 2007

Paulsson, Jan, Awards set aside at the place of arbitration, în "Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention. Experience and Prospects" United Nations, New York, 1999

Perrot, Roger, Institutions judiciaires, 9e édition, Montchrestien, Paris, 2000

Redfern, Alan; Hunter, Martin; Smith M.; Robine E., Droit et pratique de l'arbitrage commercial international, L.D.G.F., Paris, 1994

Redfern, Alan; Hunter, Martin, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 2nd ed., ed. fr. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1994

Remond-Gouilloud, Martine, Droit maritime, ed. II, A. Peron, Paris, 1993

Ripert, G.; Roblot, R., Traité de droit commercial, vol. I, ed. 14, Librairie générale de droit et jurisprudence, Paris, 1991

Robert, Jean, L'arbitrage. Droit interne. Droit international privé, 6eme éd., Dalloz, Paris, 1993

Rodi, Rene & Du Pontavice, Emmanuel, Droit maritime, Dalloz, Paris, 1986

Rodiere, Rene; Mercadal, B., Droit des transports terrestres et aeriens, ed. 5, Dalloz, Paris, 1990

Rodiére, René; Rives J.L., Droit bancaire, Dalloz, Paris

Sanders, Peter, The making of the Convention, Experience and Prospects, New York, 1999

Schmittoff, Clive M., Schmitthoff's The Export Trade: The Law and Practice of International Trade, edition Hardcover, Publisher Stevens&Sons Ltd., Shoeburyness, Essex, 2007

Scrutton,T.E., Scrutton on charterparties and bills of lading, 21st ed., Sweet&Maxwell, London, 2008

Vincent, Jean; Guinchard, Serge, Procédure civile, Dalloz, ed. 23, 1994

Studii, articole, regulamente internaționale de specialitate

American Arbitration Association, A Guide to Mediation and Arbitration for Business People, New York, 2001

The Arbitrator, President's Corner, vol. 31, nr. 3, Naftika Chronika, New York, 2000

Arbitration Law Monthly, vol. 4, nr. 3-4, Ed. Informa House, London, 2004

Bulletin of the Japan Shipping Exchange Inc., Wave Length, X, JSE Publishing, Tokyo, 2010

Bulletin of ICC, Independence of Arbiters, ICC Publishing, Paris, 2007

Encyclopaedia Britannica Inc., Encyclopaedia Britannica, E.B. International Publishing, Chicago Illinois, 2004

JSE – The Japan Shipping Exchange, Guide to TOMAC Arbitration, JSE Inc., Tokyo, 2004

The Arbitrator, President's Corner, vol. 31, nr. 3, Ed. Naftika Chronika, New York, 2000

The Japan Shipping Exchange, Inc., About The Japan Shipping Exchange, Tokyo, 2005

The Japan Shipping Exchange, Inc., Preparation for the arbitration procedure, Tokyo, 2003

The International Chamber of Commerce, International Court of Arbitration Maritime, 2007

The International Chamber of Commerce, I.C.C. Arbitration Rules, Paris, 2008

The London Maritime Arbitration Association, LMAA Membership Note, London, 2004

The London Maritime Arbitration Association, L.M.A.A. Terms, 2006

The Tokyo Maritime Arbitration Comission, TOMAC Arbitration Rules, Tokyo, 2005

The Society of Maritime Arbitrators, Guide to Maritime Arbitration in New York, 2000

The Society of Maritime Arbitrators, S.M.A. Arbitration Rules, New York, 2008

The U.S. Federal Arbitration Act, ed. 2008

Prezenta lucrare constituie contribuţia autorului – avocat, arbitru comercial şi cadru didactic universitar – la efortul nobil, incitant şi atât de complex pentru promovarea şi fundamentarea arbitrajului comercial în prim-planul activităţii de soluţionare a litigiilor comerciale, de perfecţionare a reglementărilor acestei importante instituţii.

Cartea dedicată arbitrajului maritim reprezintă un demers unic, chiar *sui generis*, dar pe deplin justificat, ce a apărut din necesitatea suplinirii lacunelor doctrinare, bibliografice şi de jurisprudenţă în această materie, specifică activităţii comerciale din domeniul maritim.

Materia arbitrajului maritim, ca specie de sine stătătoare desprinsă din arbitrajul comercial internaţional, constituie un subiect de interes pentru participanţii la circuitul comercial maritim, navigatori, comercianţi, jurişti şi specialişti în domeniu.

Lucrarea se doreşte a fi un instrument de lucru util, la dispoziţia studenţilor facultăţilor de Drept, masteranzilor, juriştilor practicieni, arbitrilor comerciali şi a altor persoane implicate în activitatea de arbitraj comercial internaţional şi arbitraj maritim, din perspectiva expansiunii impetuoase a acestor instituţii din domeniul juridic şi comercial.

ARBITRAJUL MARITIM
39.90 lei
Rom Juridic
YBK10284
MIHAI

ISBN 978-973-115-838-9
9 789731 158389
Preţ 39,90 lei